

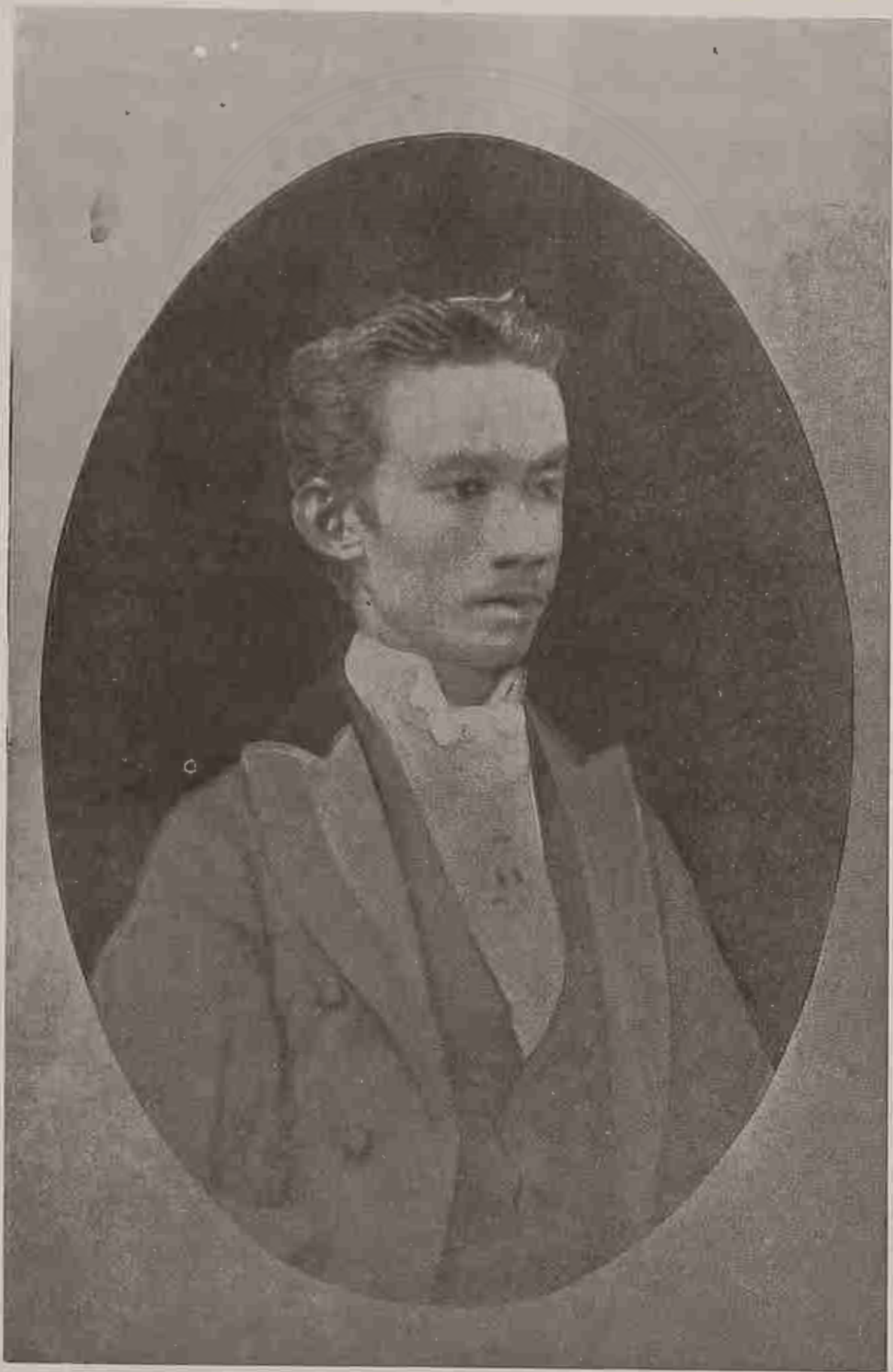
หม่อมราชวงศ์

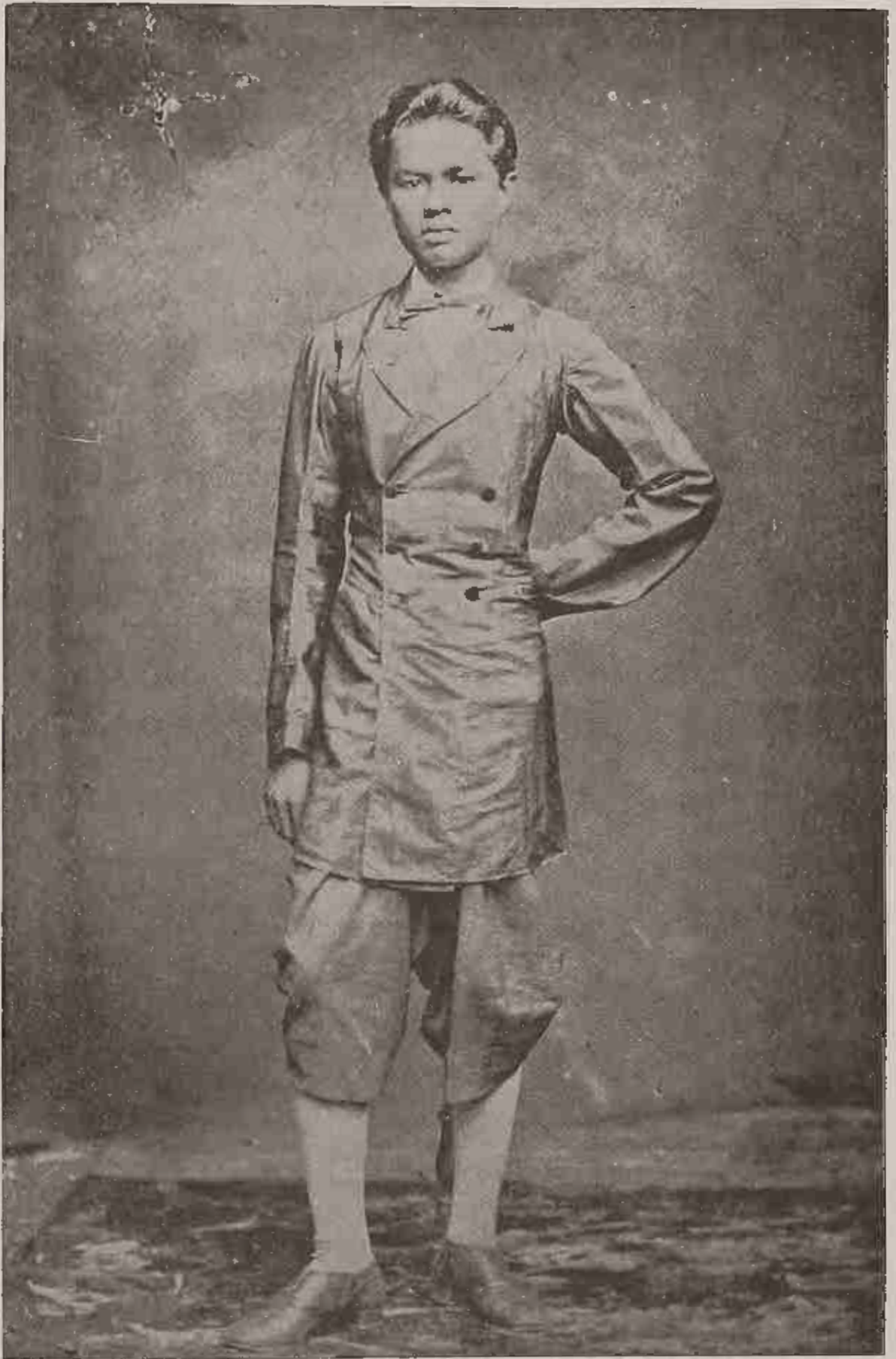
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
05/11/2565
(กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช)

05/11/2 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ

พระเจ้านั่งยาเชอ พระองค์เจ้าเกษมสันตโสภาคย์
05/11/2565
(กรมหลวงพรหมวรานุรักษ์)

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์
05/11/2565
(กรมหลวงสรรพสาทรศุกกิจ)

05 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์
(สมเด็จพระยาเทววงศัวโรปการ)

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ามยุษยานาคมานพ
(สมเด็จพระยาวชิรญาณวโรรส)

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิประวัต

05/11/2565

(กรมพระสมบัตอมรินทร์)

05/11/2565

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าคัคณางค์ยุคล
(กรมหลวงพิชิตปรีชากร)

05/11/2565

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่
(กรมหลวงประจักษ์ศิลปาคม)

05/11/2565

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค
(กรมหมื่นทิวารวงศ์ประวดี)

05/11/2565

พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร
(กรมพระดำรงราชานุภาพ)

คำปรารภ

ในศก ๒๔๖๖ นี้ วันที่ ๑๓ มกราคมเป็นกำหนดตรงกับวันเกิดของข้าพเจ้า ซึ่งได้มีชนมาอยู่ตั้งแต่ ๖๔ ปี หรืออย่างเข้า ๖๕ ปี เสมอเท่ากับ พระชนมายุของทุก กระหม่อม — คือพระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว — เป็นอภิตกษัตริย์ สมควรบำเพ็ญกุศลอุทิศถวายแด่พระองค์คุณพระบรมบุรพบุรุษ — เป็นงานพิเศษอย่างยิ่ง — เช่นข้าพเจ้าได้ เคย กระทำ มาแล้วตามประเพณี เมื่อมีชนมาได้ ๒๘ ปี เสมอเท่าพระชนมายุของพระชนนี — คือสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี — แต่ก่อนนั้น แต่ในศกนี้ถึงเกิดอยู่ในตอนปลายมือข้างจะชุกเนินจอแจ เต็มไปด้วยการงานที่สำคัญอื่น ๆ ติดต่อกันเรื่อยกันมา ถ้าข้าพเจ้าจะมีภาระงานอื่นใดในเมื่อถึงวันกำหนดที่ควรทำนั้น ก็อยากจะให้งดงานที่เป็นที่พอใจ ในงานนี้จะไม่เป็นการงดกบดอดไปรังได้ดีเยี่ยมแก่ความประสงค์ มิว่าถึงโดยภพพร่องค้อมมีความเสียใจก็จะหาเป็นมงคลอันอุดมไม่ จึงได้ปลงใจไว้ว่า การบำเพ็ญกุศลพิเศษของ ข้าพเจ้าครั้งนี้จะทำแต่พอให้สะดวกง่ายดาย โดยไม่ต้องมีทางอุปถัมภ์ของแก้วตาแต่การงานที่จะทำเท่านั้น คือเมื่อถึงอภิตกษัตริย์ในวันที่ ๑๓ มกราคม จะมีการบำเพ็ญกุศลทักษิณานุปทานอย่างย่อพอเป็นสังเขป เพียงแต่จะได้

นิมิตต์พระสังฆ์ทรงสถณคักคตฺย ใหญ่ผู้นอชรวม ๖๕ รูป มาตคักปกรณ
 พระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว อันม้อยณวง
 บุรพาภิรมย์ และถวายไทยทานเป็นพิเศษแด่เป็นเสร็จการ ส่วนการ
 บำเพ็ญทานทางดารประโยชน์ จะได้พิมพ์หนังสือแจกแก่ผู้ทศกรรับ
 ในการนี้ ได้ถือเอาธรรมเนียมดีของเจ้าฟ้าหลายพระองค์ คือ เมื่อมี
 พระชนมายุเต็มอเก้าทศกรหม่อม ได้ทรงพิมพ์หนังสือแจกสำหรับ
 เป็นที่ระลึก อธิศถวายฉลองพระเดชพระคุณในทศกรหม่อมมาแล้ว
 นนเป็นตัวอย่างดีเนื่องกันต่อไป

หนังสือที่ข้าพเจ้าจะพิมพ์แจกในภาคอื่นนี้ ได้ทศกรอภกรม
 พระดำรงราชานุภาพ สภานายกหอพระสมุดวชิรญาณสำหรับพระนคร
 ทรงแนะนำให้พิมพ์หนังสือ "คอค" (COURT) และ "ข้าวราช
 กร" ทั้ง ๒ เล่ม ซึ่งคณฉบับเดิมเป็นหนังสือพิมพ์ออกข้าวราช
 กรออกเป็นรายวัน เกิดมชนชวครวเมื่อปีกฤตศคค พ ศ. ๒๔๑๘
 เป็นหนังสือซึ่งเจ้าพเจ้านองหลายพระองค์คัดเวรกันทรงแต่งองคตวัน
 ข้าพเจ้าเองนอกจากเป็นผู้แต่งคณหนึ่งแล้ว ได้เป็นเจ้าของแ่งผู้จคกร
 ทาชน มีจนวนน้อยฉบับ สำหรับจำหน่ายให้แ่งแก่ผู้ทศกรรับคแ
 นอยราย ซึ่งคณเห็นจะยังมีเหลืออยน้อยฉบับแ่งจกหาได้ยากอยู่คแ
 ทแล้ว หนังสือเรองนเกาแก่ชานานประมาณเกอบ ๕๐ ปีมาแล้ว คณชน
 หลงเห็นจะไม่ค้อยมีใครได้รจกพบอ่าน คณคณบคคของหนังสือ ๒ เล่ม
 นนจะมีเป็นอย่างไร ย่อมจะแ่งอยู่ในคำอธิบายของกรมพระดำรง ฯ

ส่วน ๓ แล้ว ฝ่ายข้าพเจ้าจกชอกต่างแต่ข้อความซึ่งยังรัดกุมใจ
จำได้ฝังอยู่ในใจของข้าพเจ้าจนบัดนี้ ว่าการทหนึ่งตอนเกิดมชนได้
หนักเพราะญาติ้ามคคชกรรม กต่างคือเจ้าพเจ้านองหงายพระองค์
ซึ่งเป็นพระราโชรต์ของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว — ทูต
กระหม่อมของเรา — ได้ร่วมพระหฤทัยช่วยกันทำกิจการนึ่งเป็นผล
สำเร็จดี ต่อให้เห็นเป็นพยานได้ ว่าในสมัยนั้นมเจ้าพเจ้านองหงายพระ
องค์ด้วยกันใดตั้งอยู่ในฐานะแห่งด้ามคคชกรรมเป็นอนันต์ ทงนจกไม่
มีผู้ใดปฏิบัติเสียได้เดี่ยวว่า กษณะเมื่อทูตกระหม่อมของเราได้ตั้งอยู่
ตั้งพรรคคนน กมชนเจ้าพแต่นอยพระองค์ททรงมด้วยคุณ หงายพระองค์
ก็เป็นแต่พระองค์หญิง นอกนกกนบว่าอยู่ในเขตรซึ่งยังทรงเขาวด้วย
เมื่อเป็ดียนรัชกาลแล้วก็ได้อาศัยพระมหากรรณาบารมีในต้นเกล้าถนกระ
หม่อม — คือพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวจุพา ตงกกรณ
พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว — ทรงชุบเลี้ยงให้ได้มีความผาดุก ทวกัน
เป็นอนันต์ เจ้าพเจ้านองหงายในกษณะนั้น ตั้งนตั้งอยู่ในฐานะอันเป็น
ผู้กาพร้าพระชนกด้วยกัน ย่อมยึดถือเอาพระบารมีในถนเกล้าถนกระ
หม่อม แทนพระบารมีในทูตกระหม่อมของเรา ได้ร่วมหฤทัยพร้อม
กันมีความจงรักภักดีคือได้ผาดองชุดพระบาท หมันเพียรรับราชการ
ณตองพระเคศพระคุณโดยซื่อสัตย์สุจริตทวกัน ส่วนการผูกพันชตั้งนถวะ
มิตรเพื่อประกอบให้เกิดกาตงและควมสุซอกฝ่ายหนึ่งน ในชนเจ้าพ
เจ้านองฝ่ายชายที่ทรงเขาวด้วย และมีพระชนมายุรุ่นราวคราวเดียวกัน

บางองค์ ได้เริ่มค้นคว้ารวบรวมหากระทำความดีที่เห็นหาซึ่งกันและกันมาก่อน แล้วก็แพร่หลายออกไปทุกที่ ถ้าคนไหนเจ้าพเจ้านองแม่แต่ที่มีพระชนมายุยังแตะหย่อนกว่า ก็ไค้เขารวบรวมกันเป็นอันดี สมยนั้นแตะที่ไค้เกิดมีหนังสือพิมพ์คือคนชน ล้านังการการหนังสือพิมพ์นตงทำการอยู่ที่หอณิเพทพิทยาคมณริมประตูศรีสุนทร ซึ่งเป็นตำหนักที่พักของข้าพเจ้าเมื่อครั้งยังอยู่ในพระบรมมหาราชวัง ทั้งเป็นสถานที่ซึ่งเจ้าพเจ้านองผู้ต้นที่เห็นหาได้ ไปมาคบหากันในทนนด้วย

การที่จะพิมพ์หนังสือ "คือต" แตะ "ข่าวราชการ" แจกเป็นการกุศลในกาตครั้งน ข้าพเจ้าเห็นว่าเป็นมกดีควรคบชอบด้วยกวระเทตะ อันเนื่องจากเหตุตตามที่ไค้เกิดถ่าวมาข้างต้นแตะ ข้าพเจ้าไค้ทุดขอใ้กรมพระดำรง ฯ ทรงช่วยจัดการพิมพ์หนังสือเรื่องน ไค้ทรงรับเป็นพระธุระโดยความอุตสาหะแข็งแรง ตงคนแตะวางระเบียบหน้าหนังสือแตะตรวจแก้การพิมพ์ แตะเพิ่มเติมคำอธิบายหมายเตชบอกนามแตะเหตุการณ์อย่างอื่นใ้เขาใจแจ่มแจ้งชน กับทั้งไค้ทรงทำสารบารพเรื่องชนใหม่อันเป็นตั้งสำคัญถ่าหรับหนังสือน เหตุถ่าเป็นหนังสือที่มิชาวเป็นเรื่องย่อ ๆ ชับชอนอยู่มาก แตะไค้ทรงจัดพิมพ์พระรูปมุกเกยวชของกบหนังสือเรื่องน เพื่อเป็นกิตติคุณไว้ในหนังสือนด้วย ข้าพเจ้าขอขอบพระเหตุัยกรมพระดำรงราชานุภาพเป็นอันมากที่ไค้มีพระเมตดาทรงช่วยจัดการพิมพ์หนังสือนไค้ ถ่าเรัจลัมประสงค์ทนกาด ย่อมเป็นพยานอันดีไค้ถ้อกอย่างหนึ่งถ่า ผลแห่งความสำเร็จของ

แต่ความสามัคคีของญาติธรรมดังก้าวแถว แม่แต่กรมพระดำรง ฯ
 เมื่อกษณะนยงทรงพระเยาว์มากอยู่ก็ ได้มีสวนอยู่แต่เดิมบ้าง
 แถว การที่ได้มาทรงจัดการให้หนังสือเรื่องนั้นได้แพร่หลายในชั้นหลัง
 อีกน ย่อมมีราคาอันสูงยิ่งจน ควรจะได้รับความสรรเสริญเป็นอย่าง
 ยิ่ง นอกจากกรมพระดำรง ฯ แถว ขอบรรดาผู้ซึ่งมีหน้าที่ทำธุระแก่
 การพิมพ์หนังสือครั้งนั้นจึงได้รับความชอบใจของข้าพเจ้าด้วย

หนังสือคอตเตอ์ราชการทั้ง ๒ เล่มซึ่งได้พิมพ์สำหรับแจกครั้ง
 นี้ ข้าพเจ้าขออุทิศถวายแด่พุทธระหม่อม พระบาทสมเด็จพระจุลจอม
 เกดเจ้าอยู่หัว ในโอกาสที่สถาปนาถวัลย์พระเดชพระคุณอย่าง
 ต่ำเตี้ยตั้งตั้ง ทั้งขอพระราชทานถวายกุศลซึ่งได้บำเพ็ญทักษิณานุปัตน
 ถวายตามภาตอันสมควรแล้ว

ข้าพเจ้าขออุทิศถวายส่วนกุศลและอาตยถึงต้นเกดาดันกระหม่อม
 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกดเจ้าอยู่หัว พระบิยะเชษฐาผู้ม
 พระเดชพระคุณอันยอคย ทั้งได้มีพระราชจรรยากด้าวถึงเป็นคณเหตุ
 อยู่คตอดในหนังสือเรื่องน

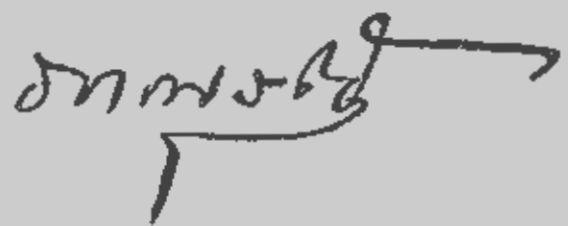
ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลถวายและอาตยถึง ท่านผู้ทได้เกยวของ
 และมีคุณูปการแก่หนังสือเรื่องนทุกพระองค์ ซึ่งได้ตั้งพระชนม์ดวง
 ติบไปเสียแล้ว มีสมเด็จพระยาเทวะวงค์วโรปการเป็นต้น ผู้ซึ่ง
 สมยนข้าพเจ้าเรียกพระนามว่า "ท่านเทวัญ" เจ้าพิพระองค์นได้เป็น
 กาดังหัดกดำคณช่วยเหตุในการพิมพ์หนังสือน ทั้งเป็นเจ้าพิยะมหา

(๖)

มิตรเริ่มแรก ได้เคยกินเคยนอนร่วมกันอยู่เสมอ ๆ ณตำหนักหอนิเทศ
พิทยาคม ในขณะที่ยังเยาว์วัยรุ่นราวคราวเดียวกัน

ข้าพเจ้าขอถวายส่วนกุศล แก่ท่านผู้ใด เกี่ยวของ และมีคุณ แก่
หนังสือเรื่องนี้ — อันที่ยังทรงพระชนมอยู่ ซึ่งยังมีอยู่อีกน้อยพระองค์
แล้ว — เพื่อจะได้ทรงพระปราโมทย์อนุโมทนา แต่ขอจงมีพระชนมายุ
ยืนยาวสืบไป

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลถวายพระเจ้าบรมวงศ์เธอ (ชั้น ๓)
กรมหลวงบดินทรไพศาลโสภณ กับหม่อมเจ้าวัชรินทร์พระโอรสใน
กรมนี้ ที่ได้โปรดให้ข้าพเจ้าพิมพ์เครื่องพิมพ์มาทำการหนังสือในครั้ง
นั้น ทั้งที่ใต้ทรงพระเมตตาช่วยเหลืออุดหนุนการพิมพ์อีกหลายอย่าง
ในที่สุดข้าพเจ้าขอแสดงความไม่ตรีจักรแก่ท่านผู้ใดรับหนังสือ
แจกเรื่องนี้ หรือผู้ใดอ่านหนังสือเรื่องนี้ ขอจงตั้งอยู่ในความสุขและ
เจริญยิ่งด้วยตมัคคีธรรมสืบไปเทอญ.

วังบูรพาภิรมย์

วันที่ ๓๓ มกราคม พ.ศ. ๒๔๖๖

เรื่องตำนานหนังสือคือท้าวราชการ

ประเพณีแต่ก่อนมา ในสมัยเมื่อยังมิได้โปรด ฯ ให้ส่งพระราชกุมารไปทรงศึกษาวิชาการณประเทศยุโรปนั้น พระราชกุมารพระองค์โตเจริญพระชันษาเมื่อได้กษัตริย์แต่ทรงผนวชตามเนรแล้ว ย่อมเสด็จออกจากพระราชวังชั้นในไปประทับอยู่ณตำหนักแห่งใดแห่งหนึ่งในบริเวณพระราชวังชั้นนอก หรือนอก จนกว่าจะได้พระราชทานวงษ์สำหรับพระองค์ จึงเสด็จไปประทับที่วงษ์นั้น เรียกกันว่า "ออกวงษ์" ประเพณีเช่นนี้มีมาจนในรัชกาลที่ ๕ แต่เมื่อในระหว่างปีออก พ.ศ. ๒๔๑๕ จนปีชวด พ.ศ. ๒๔๑๙ นั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชทรงผนวชตามเนรแล้วแต่ยังมีได้เสด็จออกวงษ์ ประทับอยู่ณตำหนักหอนิเวศพิทยาคม ที่ริมประตูศรีสุนทร (ตรงที่สร้างห้องเครื่องมหาดเล็กใหม่บัดนี้) ทรงศึกษาภาษาอังกฤษกับเจ้านายอีกบางพระองค์ มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทวะวงศ์วโรปการเป็นต้น เจ้านายชนพระเจ้าน้องยาเธอพระองค์อื่น แม่ทัพเด็กทรงศึกษาภาษาอังกฤษแล้ว ก็มักเสด็จไปประชุมกันที่พระตำหนักหอนิเวศพิทยาคม เป็นทำนองสโมสรสถานแห่งหนึ่ง ในสมัยนั้นประจวบเวลาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวแรกทรงจ้ว่าราชการแผ่นดินเอง ก้าวตั้ง

ทรงจัดการารต่าง ๆ จะยกมากด่าเป็นตัวอย่างแต่เรื่องเดียวโดย
 เกียดแก่ตำนานนี้ คือเมื่อปีจอ พ.ศ. ๒๔๓๗ โปรด ฯ ให้ออกหนังสือ
 พิมพ์ราชกิจจานุเบกษา อนุโตมตามแบบอย่างซึ่งเคยมีเมื่อในรัชกาล
 ที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระราชดำริห์
 ให้พิมพ์หนังสือราชกิจจานุเบกษาขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อปีมะเมีย พ.ศ.
 ๒๔๐๓ (กระแต่พระราชดำริห์มีแจ้งอยู่ในประกาศฉบับที่ ๓๐๒ ซึ่งหอ
 พระสมุด ฯ ได้พิมพ์ไว้ในประชุมประกาศรัชกาลที่ ๔ ภาค ๔ นั้นแล้ว)
 แต่หนังสือราชกิจจานุเบกษารัชกาลที่ ๔ เป็นแต่ทำนองหมายประ
 กาศ พิมพ์แจกจ่ายไปตามกระทรวงทบวงการต่าง ๆ เป็นครั้งเป็น
 คราวไม่มีกำหนด แต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
 พระราชนิพนธ์เองเป็นพัน ครั้นมีราชกิจอื่น ๆ เกิดพัวพัน ไม่มีเวลาพอ
 จะทรงแต่งราชกิจจานุเบกษา หนังสือพิมพ์แจกอยู่ไม่ถึงปีก็เลิกมิได้
 ออกต่อมา หนังสือราชกิจจานุเบกษาซึ่งก่อก่อใหม่ในรัชกาลที่ ๕
 โปรด ฯ ให้แก้ไขเป็นทำนองหนังสือบอกข่าวราชการ มีทั้งข่าวใน
 พระราชสำนักแต่ประกาศพระราชบัญญัติต่าง ๆ พิมพ์ออกเป็นกำหนด
 ทุกวันอาทิตย์ สัปดาห์ละครั้ง แต่ให้ชายแก่ผู้ซึ่งจะต้องการ พนักงาน
 ดำรับทำหนังสือราชกิจจานุเบกษา คือพระยาศรีสุนทรโวหาร (พัก
 สาดักษณ) ๑ พระตำรวจดำสนพดขันธ์ (ส้มบุญ) ๑ แต่พระยาศรี
 สุนทรโวหาร (น้อย อาจารย์ยางกูร) เมื่อยังเป็นหลวงสารประเสริฐ ๑
 เป็นพนักงานแต่งหนังสือ กรมหลวงมณฑลไพศาลไธภณเมื่อยังดำรง

พระยศเป็นกรมหมื่นอักษรดำนโศภณ ซึ่งได้ทรงบัญชาการกรม
พระชาตักษณัฎเฑกรมอักษรพิมพการ เป็นพนักงานพิมพ์จำหน่ายที่
โรงพิมพ์หลวง ซึ่งตั้งมาแต่ในรัชกาลที่ ๔ (อยู่ราวตรงที่สร้างพระที่
นั่งภาณูมาศจำรูญบดิน)

เมื่อมีหนังสือราชกิจจานุเบกษาออกทุกสัปดาห์เช่นนั้น บรรดา
เจ้านายแต่ข้าราชการซึ่งมีตำแหน่งราชการ ตลอดจนชนชั้นที่กวดังศึกษา
หาความรู้ต่างก็พากันพอใจรับซื้อหนังสือราชกิจจานุเบกษาไปอ่าน แต่
หนังสือราชกิจจานุเบกษาออกสัปดาห์ละครั้งหนึ่ง ชาวราชการต่าง ๆ
ที่พิมพ์ในนามกรฐากว้างารหลาย ๆ วัน บางเรื่องที่ขาดไปทีเดียวก็มี

ถึงปีกุน พ.ศ. ๒๔๓๘ เวลานั้นเด็กการสอนภาษาอังกฤษที่หอนิเทศ
พิทยาคมแล้ว ส้มเต๋จเจ้าฟ้า ๆ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชจึงทรง
ชักชวนพระเจ้าอนงยาเชอบางพระองค์ ซึ่งมีพระนามปรากฏอยู่ใน
หนังสือคือคชาวราชการ ให้ช่วยกันจัดข่าวในพระราชสำนัก ส่วน
พระองค์ก็จะทรงรับทั้งจัดข่าวแต่จัดการพิมพ์ ข่าวนั้นแจกกันในเจ้านาย
ให้ได้ทราบข่าวราชการที่มีแล้ว แต่ที่ควรจะต้องระวังหน้า หนึ่งต้อง
การทุก ๆ วัน จึงได้เกิดพิมพ์หนังสือขึ้นขึ้นตั้งแต่วันอาทิตย์ เดือน ๓๐
แรม ๓๒ ค่ำ (ตรงกับวันที่ ๒๗ กันยายน) ปีกุน พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็น
ต้นมา เดิมเรียกชื่อเป็นภาษาอังกฤษว่า "COURT" แปลว่าพระ
ราชสำนัก ครั้นถึงปีชวด พ.ศ. ๒๔๓๘ เปลี่ยนชื่อเป็นภาษาไทยว่า
"ข่าวราชการ" เมื่อมาพิมพ์เป็นเล่มสมบูรณ์จึงเรียกชื่อต้องชื่อนั้น

รวมกันว่า “หนังสือคอตขาวราชการ”

การพิมพ์หนังสือคอตขาวราชการเมื่อครั้งนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้า
 กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช ทรงยอมแทนพิมพ์ขนาดย่อม เครื่องหนังสือ
 กับตัวพิมพ์โรงพิมพ์หลวง มาตั้งห้องพิมพ์ขึ้นที่พระตำหนักหอนิเทศ
 พิตยาคมชั้นล่าง กรมหลวงมตินทรไพศาลไธสภณประทานคนเวียงพิมพ์
 แต่ให้หม่อมเจ้าวัชรินทร์พระโอรสมาช่วยตรวจตรา แต่การรวบรวม
 ต้นฉบับแต่ตรวจการพิมพ์ สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์
 วรเดชทรงทำเองทั้งสิ้น หนังสือซึ่งพิมพ์นั้น เพราะแทนพิมพ์เล็ก จึง
 พิมพ์เป็นขนาดหน้าพับแปด ออกวันละ ๔ หน้าบ้าง น้อยกว่านั้นบ้าง
 ได้จำกัดรูปหนังสือพิมพ์คอตฉบับแรกมาพิมพ์ไว้พอให้เห็นเป็นตัวอย่าง
 ในต้นสมุดเล่ม ๓ นี้ แต่จำกัดรูปหนังสือฉบับแรกที่เปลี่ยนชื่อเป็นข่าว
 ราชการ พิมพ์ไว้ข้างต้นสมุดเล่ม ๒ ด้วยเช่นเดียวกัน

การที่สมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชทรงออก
 หนังสือพิมพ์คอตขาวราชการครั้งนั้น เดิมได้ตั้งพระฤทธิย์แต่สำหรับจะ
 ทูลเกล้าฯ ถวายแต่แจกกันในเหล่าเจ้านาย ซึ่งเห็นชอบตามกระแส
 พระราชดำริห์ในการออกหนังสือพิมพ์นั้น ครั้นเมื่อหนังสือพิมพ์ปรากฏ
 ไม่ช้าก็มีผู้ต้องการ พากันมาทูลขอมากขึ้น ต้องพิมพ์มากฉบับ
 กว่าที่ทรงคาดไว้แต่เดิมหลายเท่า จึงจำต้องคิดราคาพอคุ้มทุนที่ตั้งไป
 สั่งงานการจำหน่ายนั้น ขณะเดิมผู้ต้องการต้องไปรับหนังสือณหอนิเทศ
 พิตยาคมเองทุกวัน ที่หลังมาการที่ไปรับไม่พกร่วมกันต้องเก็บ

รักษาหนังสือค้างจำหน่ายลำบากนัก ส้มเต๋จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยา
 ภาณุพันธุวงศ์วรเดชจึงโปรดให้บุรุษผู้ เดิรตั้งหนังสือคือคอกข่าวราชการ
 เนื่องในการที่ส่งหนังสือคือคอกข่าวราชการนี้ ทรงพระดำริห์ใหม่คือ
 แแต่ฉบับทำเป็นพระรูปเหมือนอย่างพิมพ์ไว้ข้างหน้าหนังสือคือคอกสำหรับ
 ปิดเป็นสำคัญ แแต่ขเดยทรงอนุญาตให้ตั้งมาชิกผู้รับหนังสือคือคอกข่าว
 ราชการชื่อคอกแแต่ฉบับนั้นไปปิดจดหมายของคน ในเมื่อจะต้องการ
 ให้บุรุษผู้ ตั้งหนังสือคือคอก ข่าวราชการ ช่วยเดิร จดหมายให้ ตั้งมาชิก ด้วย
 ประเพณีการเดิรไปรษณีย์ในสยามประเทศนี้ เริ่มด้วยหนังสือคือคอก
 ข่าวราชการดังกล่าวมา ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอม
 เกศาเจ้าอยู่หัวมีพระราชประสงค์จะจัดการ โทรเลขแต่ไปรษณีย์ให้ มีชน
 ในพระราชอาณาเขตร เหมือนกับอารยประเทศทั้งปวง ทรงพระราช
 ดำริห์ว่า ส้มเต๋จเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช โปรดเอา
 พระทัยใส่ในเรื่องการไปรษณีย์อยู่ จึงดำริตั้งให้ทรงจัดการตั้งกรม
 ไปรษณีย์แต่โทรเลขตั้งแต่แรกจะมีชน จนได้เข้าสังกัดสมมาคมกับ
 ประเทศทั้งปวง.

การออกหนังสือพิมพ์ คือคอกข่าว ราชการไม่ใช่เป็นการง่ายดวยที่
 เดียว มักมีความลำบากขัดข้องของเนื่อง ๆ เหตุด้วยเจ้านายซึ่งรับเป็น
 ผู้แต่งบางพระองค์คอกมากมหนาทศตราสาร หรือบางทกจากของตะ
 เว้นการแต่งหนังสือด้วยเหตุอื่นบางเนื่อง ๆ ในเวตามเหตุเช่นหนักของ
 ฐานพระของคอกนทรงทำแทน แต่บางคราวบรรดาเจ้านายทมนหาททา

หนังสือทรงแต่สมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชเป็นต้น
 ต้องไปตามเสด็จประพาสหัวเมืองทั้งหมด หรือโดยมากด้วยกัน ใน
 เวลาเช่นนั้น สมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
 ต้องทูลถวายกรมหลวงบดินทร ฯ ให้ทรงจัดการพิมพ์หนังสือคัดข่าว
 ราชการอย่าให้ต้องหยุด กรมหลวงบดินทร ฯ มักทรงหาเรื่องนิทาน
 ต่อกาฬิต้องมาให้พิมพ์พอประกำไปชั่วคราว หนังสือคัดข่าวราชการ
 ซึ่งเป็นหนังสือบอกข่าว จึงกลายเป็นหนังสือเล่านิทานไปบางฉบับ
 คือเสด็จตามเสด็จสมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
 หนังสือคัดข่าวราชการ ตั้งแต่ออกฉบับแรกเมื่อวันอาทิตย์

เดือน ๓๐ แรม ๓๒ ค่ำ (ตรงกับวันที่ ๒๖ กันยายน) ปีชุน พ.ศ. ๒๔๓๘
 เป็นต้นมา นับจำนวนหนังสือที่พิมพ์รายวันได้ ๕๕๒ แผ่น (เท่าที่รวบรวม
 พิมพ์ได้ในสมุดเล่มนี้ ที่ขาดหายไปหาฉบับไม่ได้ก็มีบาง ได้บอก
 ไว้ตอนที่ขาดนั้นแล้ว) ครั้นถึงปีชวด พ.ศ. ๒๔๓๘ สมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ
 กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดชทรงทราบว่า ผู้อ่านโดยมากต้องการ
 จะทราบข่าวให้ติดต่อกันเป็นสำคัญ จึงทรงเปลี่ยนกำหนดออกหนังสือ
 คัดข่าวราชการเป็นเดือนละ ๒ ครั้ง ตั้งแต่วันเสาร์ เดือน ๘ ขึ้นค่ำ ๓
 (ตรงกับวันที่ ๒๒ กรกฎาคม) ปีชวด พ.ศ. ๒๔๓๘ เป็นต้นมา แต่
 ออกได้เพียง ๔ แผ่นก็ประจวบเวลาสมเด็จพระเจ้าฟ้า ฯ กรมพระยา
 ภาณุพันธุวงศ์วรเดช จะเสด็จออกวงไปประทับที่พระราชวังสระปทุม
 ไม่มีที่ส่งไม้ตราเจ้านายเหมือนอย่างที่เคยปฏิบัติมาแต่ก่อน จึงต้อง

เด็กพิมพ์หนังสือคือข้าราชการคนนั้นมา เรื่องตำนานของหนังสือ
คือข้าราชการมั่งคั่งปรารถนามาด้วยประการนี้

หนังสือคือข้าราชการซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้า ๑ กรมพระยาภาณุ-
พันธุวงศ์วรเดชโปรด ๑ ให้หอพระสมุด ๑ รวบรวมพิมพ์เพิ่มเติม
สมุดกรณ มีพระประสงค์จะให้พิมพ์เป็นหนังสืออ่าน จึงได้แก้ไข
การเรียบเรียงเรื่องให้ติดต่อกัน คัดตราต้นฉบับหนังสือที่มีในฉบับเดิม
ออกหมด คงไว้แต่ฉบับแรกที่เคยค้นฉบับพอให้เห็นเป็นที่ตั้งเกิด
กับได้แก้ไขถ้อยคำซึ่งพิมพ์ผิดไว้ในต้นฉบับเดิม แต่แก้ไขวิธีให้ตรง
ตามแบบอย่างที่ใช้ในปัจจุบันนี้ นอกจากที่กล่าวมา หาได้แก้ไขคด
รอนอย่างไรไม่ ส่วนการเพิ่มเติมนี้ได้แต่งคำอธิบายหมายเหตุลงไว้
ตามที่ซึ่งเห็นว่าควรจะมีคำอธิบายในบางแห่ง ก็ได้ทำดาร์บารพ์
สำหรับให้คนเรื่องได้ง่ายด้วย อีกประการ ๑ ได้เสาะหาพระรูปเจ้านาย
ผู้แต่งหนังสือคือข้าราชการ เดิมแต่ที่ถ่ายในสมัยเมื่อทรงแต่ง
หนังสือนั้น ได้มาจากวงบรรพชาภิรมย์เป็นพัน ครบทั้ง ๑๑ พระองค์
จึงได้ให้จำลองพิมพ์ไว้ในหนังสือนี้ด้วย ในเรื่องพระรูปนี้ต้องขอบอก
ไว้ให้ทราบว่า พระรูปเจ้านายซึ่งพิมพ์ในสมุดนี้ ที่ไม่สู้กระจ่างดีมีใช่
เป็นเพราะความผิดของโรงเขียนเพาะช่างซึ่งเป็นพนักงานจำลอง ที่แท้
เพราะพระรูปเดิมถ่ายมาช้านานกว่า ๕๐ ปี ต้นฉบับตกเผือดแทบทั้งนั้น
ซ้ำเป็นรูปขนาดเล็กมาขยายขึ้นให้โตกว่าเดิมด้วย จึงไม่เหมือนฉบับ
จำลองรูปที่ถ่ายใหม่ ลักษณะที่เรียงลำดับพระรูปเจ้านายในหนังสือนี้

ใต้เรียงพระรูปเจ้านาย ๗ พระองค์ซึ่งทรงแต่งหนังสือขึ้นมาแต่แรกไว้ใน
เล่ม ๑ กับพระรูปสมเด็จพระเจ้าฟ้า ๗ กรมพระยาภานุพันธุวงศ์วรเดช
ประทานสำหรับกับหนังสือเรื่องนด้วยอีกพระรูป ๑ พระรูปเจ้านายอีก
๔ พระองค์ซึ่งใต้ เชาวรับหน้า ทแต่ง หนังสือคือคอตข้าวราชการในตอนหลัง
ได้รวมไว้ในเล่ม ๒ อนึ่งหนังสือคอตข้าวราชการที่พิมพ์ใหม่ครั้งนี้ได้
จัดเป็น ๒ เล่มสมุด เพราะคนหนังสือพิมพ์เต็มมีจำนวนกว่าห้าร้อยฉบับ
ถ้าพิมพ์รวมเป็นเล่มเดียวก็จะใหญ่เกินไปไม่สะดวกแก่ผู้อ่าน ลักษณะ
ที่แบ่งเป็น ๒ เล่ม เขาชื่อของหนังสือเป็นเกณฑ์ ตอนที่เรียกชื่อ
ว่าหนังสือคอต จัดเป็นเล่มที่ ๑ ตอนที่เรียกชื่อว่า หนังสือข้าวราช
การจัดไว้เป็นเล่มที่ ๒

ว่าด้วยประโยชน์ในการอ่านหนังสือคอตข้าวราชการ

ผู้เป็นนักเรียนพงศาวดารก็ดี เรียนขนบธรรมเนียมราชการก็ดี
หรือเพียงแต่เอาใจใส่ในการแต่งหนังสือก็ดี ถ้าได้อ่านหนังสือคอต
ข้าวราชการ ๒ เล่มนี้ ข้าพเจ้าคิดเห็นว่าจะได้ประโยชน์ดังจะกล่าวต่อ
ไป ๓ ข้อเป็นสำคัญ คือ

ข้อ ๑ ผู้เอาใจใส่ในการแต่งหนังสือ ควรตั้งเกล้าว่าหนังสือ
เรื่องนเจ้านายหลาย พระองค์ทรงแต่งเมื่อพระชันษายังอยู่ในประณวีย
หรือถ้าจะว่าอีกอย่างหนึ่ง คือเป็นหนังสือตำวนักเรียนแต่ง ก็เจ้า

นายทรงแต่งหนังสือมาภายหลังได้เป็นพระบรมวงศ์ใหญ่ ปรา
 กฏพระเกียรติคุณ พระประติภาณ แก่คนทั้งหลายในชั้นหลัง แทบทุกพระ
 องค์ ผู้เป็นนักเรียนอ่านหนังสือเรื่องนั้น จะได้เห็น โฉมหารของเจ้านาย
 เหล่านั้นเมื่อชนแรก เริ่มพยายาม ทรงแต่งหนังสือในเวลา ยังห้อยอนความ
 ดำรงดี เมื่อถึงแก่เห็นเช่นนั้นแล้ว จะได้เทียบกับโฉมหารของตน ถ้า
 ดีกว่าก็ควรยินดี ถ้าเห็นยังห้อยอนกว่าก็จะได้พยายามตามเยี่ยงอย่าง
 ให้เจริญประติภาณของตน ๆ ขึ้นโดยลำดับ โดยความเห็นชัดว่า เจ้า
 นายท่านก็ต้องพยายามฝึกหัดมาเหมือนกัน สำคัญแต่ความเพียร
 และความอุสาหะที่จะนำไปให้ถึงคุณวิเศษเป็นสำคัญ

ข้อ ๒ ผู้เอาใจใส่หาความรู้พงศาวดาร ใครอ่านหนังสือเรื่องนี้จะ
 ได้ความรู้ลักษณะราชการ แดชนบชธรรมเนียมในพระราชสำนัก ตลอดจน
 จนนพระราชนุกิจซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง
 ประพฤติในสมัยเมื่อพิมพ์หนังสือนี้ ดีกว่าที่จะหาความรู้ได้ในหนังสือ
 เรื่องอื่น ๆ ไม่ว่าจะเรื่องใดทั้งสิ้น

ข้อ ๓ ผู้ที่เอาใจใส่ในทางความรู้ราชประเพณี เช่นดังการพิธี
 ต่าง ๆ ที่มีประจำปีที่ดี ที่เป็นการจรเช่นลักษณะการยกทัพเป็นต้นก็ดี
 ในหนังสือนี้แต่งพรรณาอย่างถ้วนถี่ ไม่มีหนังสือเรื่องอื่นเหมือน
 บางแห่งออกจะถ้วนถี่เกินไป จะยกตัวอย่างดังเช่นบายศรีเจ้าพนักงาน
 ต่อมวงเสด็จพระราชทานพระกุสินเป็นต้น ซึ่งอาจจะข้ามเสียได้ก็มีบ้าง
 เพราะหนังสือคือ ข้าราชการ สามารถจะเป็นประโยชน์แก่นัก

(๓๖)

เรียนดังกล่าวมา เห็นควรนับว่าเป็นหนังสือตำราชั้นเอกได้เรื่อง ๓
ข้าพเจ้าเชื่อว่าบรรดาผู้ที่ได้รับไปอ่าน คงจะถวายเป็นอนุโมทนาในการ
ที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช
โปรดให้พิมพ์ในอภิธกษิตมณฑลสมัญญตของพระชันษา ให้เป็นตำรา
ประโยชน์อยู่ยั่งยืนในสยามประเทศ แดคงจะพร้อมกันยินดีถวาย
พระพร ให้ทรงเจริญพระชนมายุยืนนาน แต่ให้ทรงพระเกษมสุข
ตำราญทุกทีวารวดี ตำราพระเกียรติยศแด่พระบารมีจักรูติกถาด ทุก
ประการ.

ขอพระบรมมถวิริยาณ

วันที่ ๗ มกราคม พระพุทธศักราช ๒๔๖๖

สารบัญ

แผ่นที่ ๑	(พิมพ์จำลองของเดิม) แสดงเหตุซึ่งพิมพ์ หนังสือคือค	หน้า ๑
แผ่นที่ ๒	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลวันประสูติ ของกรม สมเด็จพระศรีสุริเยนทราธิบดี	” ๓
	สดมภ์พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์เกล้า	” ๔
แผ่นที่ ๓	เรื่องสดมภ์ถือน้ำ	” ๕
แผ่นที่ ๔	พระราชพิธีถือน้ำพระพิพัฒน์เกล้า	” ๖
แผ่นที่ ๕	เรื่องถือน้ำ	” ๗
แผ่นที่ ๖	เรื่องถือน้ำ	” ๓๐
	พระราชพิธีสารท	” ๓๐
แผ่นที่ ๗	เรื่องพิธีสารท	” ๓๑
	บายศรีโถงเข้าขาคู่ข้าราชการ	” ๓๒
แผ่นที่ ๘	เรื่องพิธีสารท	” ๓๓
แผ่นที่ ๙	เรื่องพิธีสารท	” ๓๔
แผ่นที่ ๑๐	เรื่องพิธีสารท	” ๓๗
แผ่นที่ ๑๑	เรื่องพิธีสารท	” ๓๘
แผ่นที่ ๑๒	เรื่องพิธีสารท	” ๒๐

แผ่นที่ ๑๓	เรื่องพิธีดำรทต่อมา	หน้า ๒๒
แผ่นที่ ๑๔	เรื่องพิธีดำรทต่อมา	.. ๒๔
	บานูชี โถเข้ายากพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน	.. ๒๖
แผ่นที่ ๑๕	เรื่องพิธีดำรทต่อมา	.. ๒๖
	รายพระสงฆ์วัดป่ากรณพระบรมอัฐิ	.. ๒๗
แผ่นที่ ๑๖	เรื่องพิธีดำรทต่อมา	.. ๒๗
แผ่นที่ ๑๗	แจ้งความเรื่องระเบียบหนังสือคอกค	.. ๓๐
แผ่นที่ ๑๘	แจ้งความเรื่องระเบียบหนังสือคอกคต่อมา	.. ๓๒
	พระราชหัตถเลขาถึงเอคิเตอหนังสือคอกค	.. ๓๓
	ข้าวจ้าพระยามหินทร ฯ จะยกทัพ	.. ๓๔
แผ่นที่ ๑๙	ข้าวจ้าพระยาภูธราภัยแต่เดิมเด็จเจ้าฟ้า	
	กรมพระบำราบปรปักษ์จะยกทัพ	.. ๓๔
	พระราชพิชคเซนทรีศัวด์นาน	.. ๓๕
แผ่นที่ ๒๐	เรื่องพิชคเซนทรีศัวด์นานต่อมา	.. ๓๖
แผ่นที่ ๒๑	เรื่องพิชคเซนทรีศัวด์นานต่อมา	.. ๓๗
แผ่นที่ ๒๒	เจ้าพระยาภูธราภัยกราบถวายบังคมลายกทัพ	.. ๔๐
แผ่นที่ ๒๓	พระบาทเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานนำตั้งข	
	แตกระบแก้เจ้าพระยาภูธราภัย	.. ๔๒
แผ่นที่ ๒๔	การชกพระศัพพระองค์เจ้าปรีธา	.. ๔๓
แผ่นที่ ๒๕	พระราชทานเพ็จพระศัพพระองค์เจ้าปรีธา	.. ๔๔

	แจ้งความข่าวเสด็จพระราชดำเนินบางปิ่น	หน้า ๔๕
แผ่นที่ ๒๖	การเก็บพระอัฐิพระองค์เจ้าปรีชา พิชี่เบิก โขณฑวารกกองทัพเจ้าพระยาภูธราภัย	„ ๔๕ „ ๔๗
แผ่นที่ ๒๗	พิชี่เบิก โขณฑวารกกองทัพเจ้าพระยาภูธราภัยต่อมา รายการเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ศรีขำรงยกทัพ	„ ๔๗ „ ๔๗
แผ่นที่ ๒๘	เรื่องเจ้าพระยามหินทร ๑ ยกทัพต่อมา	„ ๔๘
แผ่นที่ ๒๙	เรื่องเจ้าพระยามหินทร ๑ ยกทัพต่อมา	„ ๕๑
	แจ้งความข่าวเสด็จพระทวนพระภานุบางปิ่น	„ ๕๒
แผ่นที่ ๓๐	ข่าวเสด็จพระราชทานพระภานุบางปิ่นต่อมา เจ้าพระยาภูธราภัยยกทัพ	„ ๕๓ „ ๕๔
แผ่นที่ ๓๑	เรื่องเจ้าพระยาภูธราภัยยกทัพต่อมา แจ้งความเพิ่มเติมเรื่องเจ้าพระยามหินทร ๑ ยกทัพ	„ ๕๔ „ ๕๖
แผ่นที่ ๓๒	รายนามข้าราชการเข้าเฝ้า แจ้งความบอกแก่คำผิดในพิธีถือน้ำ	„ ๕๗ „ ๕๘
แผ่นที่ ๓๓	เรื่องข้าราชการแฉชาวต่างประเทศที่จะสร้าง ถ่ายโทรเลขเข้าเฝ้า พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	„ ๕๘ „ ๖๐
แผ่นที่ ๓๔	เรื่องบำเพ็ญพระราชกุศลตายวันประสูติ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	„ ๖๐
แผ่นที่ ๓๕	บอกรายการเสด็จพระราชทานพระภานุที่บางปิ่น	„ ๖๒

แผ่นที่ ๓๖	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตรงกับวันสังขารคต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	หน้า ๖๔
แผ่นที่ ๓๗	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลตรงกับวันสังขารคต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวต่อมา	» ๖๖
	แจ้งความแก่คำผิดการบำเพ็ญพระกุศลในพิธีดาราท	» ๖๗
แผ่นที่ ๓๘	บอกแก่คำผิดเรื่องเสด็จพระราชทานพระกุฐิน ประกาศแม่พระราชกุศลพระราชทานพระกุฐิน วัดเด่นาต้นแต่วัดชุมพวนนิการาม	» ๖๘
แผ่นที่ ๓๙	เรื่องประกาศแม่พระราชกุศลต่อมา	» ๗๐
แผ่นที่ ๔๐	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลต่อทิศถวายพระบรมอัฐิ แด่พระอัฐิ ๑๖ พระโกษฐ	» ๗๑
แผ่นที่ ๔๑	จัดกระบวนเสด็จพระราชดำเนินพระราชทาน พระกุฐินบางปิ่นแด่กรุงเก่า	» ๗๓
แผ่นที่ ๔๒	จัดกระบวนเสด็จพระราชทานพระกุฐินต่อมา	» ๗๕
แผ่นที่ ๔๓	จัดกระบวนเสด็จพระราชทานพระกุฐินต่อมา จำนวนพระสงฆ์จำพรรษาในกรุงแต่หัวเมือง	» ๗๖
แผ่นที่ ๔๔	จำนวนพระสงฆ์จำพรรษาในกรุงแต่หัวเมืองต่อมา จำนวนพระกุฐิน	» ๗๗
แผ่นที่ ๔๕	จำนวนพระกุฐินต่อมา กุฐินพระราชทานกรมพระราชวังบวร ฯ	» ๗๘

	กรุงพระราชทานช้างใน	หน้า ๘๓
	กรุงพระราชทานม้าหน้า	” ๘๓
แผ่นที่ ๔๖	กรุงหัวเมือง	” ๘๒
แผ่นที่ ๔๗	เสด็จพระราชดำเนินบางปอิน	” ๘๓
แผ่นที่ ๔๘	เสด็จพระราชดำเนินบางปอินต่อมา	” ๘๕
แผ่นที่ ๔๙	เสด็จพระราชดำเนินบางปอินต่อมา	” ๘๗
แผ่นที่ ๕๐	เสด็จประพาสในบริเวณบางปอิน	” ๘๘
แผ่นที่ ๕๑	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดสุวรรณคาราราม	” ๙๐
แผ่นที่ ๕๒	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดพนัญเชิง	” ๙๒
แผ่นที่ ๕๓	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดวรนายกวังสระบุรี	” ๙๔
แผ่นที่ ๕๔	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดวรนายกวังสระบุรี ต่อมา	” ๙๕
	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระบรมมหาราชวัง สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาส เทพศิรินทร์	” ๙๖
แผ่นที่ ๕๕	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระบรมมหาราชวัง ต่อมา	” ๙๖
แผ่นที่ ๕๖	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลฉลองพระบรมมหาราชวัง ต่อมา	” ๙๘
	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดเสนาสน์	” ๙๙
แผ่นที่ ๕๗	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดเสนาสน์ ต่อมา	” ๑๐๐
แผ่นที่ ๕๘	เสด็จพระราชทานพระปฏิมาวัดชุมพลนิกายาราม	” ๑๐๑

แผ่นที่ ๕๙	ทรงทอดผ้าป่าวัดชุมพลนิกายาราม	หน้า ๓๐๓
แผ่นที่ ๖๐	ทรงทอดผ้าป่าวัดชุมพลนิกายารามต่อมา	๖ ๓๐๔
แผ่นที่ ๖๑	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดคำตาปุ่น	๖ ๓๐๖
แผ่นที่ ๖๒	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดขุนญวน	๖ ๓๐๘
แผ่นที่ ๖๓	เสด็จประพาสคตของบ้านสร้าง	๖ ๓๑๐
แผ่นที่ ๖๔	ทรงจัดตั้งพระธรรมเทศนาคาถาพันธ์	๖ ๓๑๓
แผ่นที่ ๖๕	ทรงจัดตั้งพระธรรมเทศนามหาชาติไปรเวศ	๖ ๓๑๓
แผ่นที่ ๖๖	เสด็จพระราชดำเนินริวกตั้งจากบางป้อขึ้น พระราชทานพระกฐินวัดบางพัง พระราชทานพระกฐินวัดรามัญ	๖ ๓๑๕ ๖ ๓๑๕ ๖ ๓๑๖
แผ่นที่ ๖๗	พระราชทานพระกฐินวัดต้นนาม	๖ ๓๑๖
แผ่นที่ ๖๘	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดพระเชตุพน	๖ ๓๑๘
แผ่นที่ ๖๙	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชบูรณะ เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชบพิธ	๖ ๓๑๘ ๖ ๓๒๐
แผ่นที่ ๗๐	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชบพิธต่อมา	๖ ๓๒๓
แผ่นที่ ๗๑	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดมหารัณพ์	๖ ๓๒๕
แผ่นที่ ๗๒	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดยวงนิเวศ	๖ ๓๒๘
แผ่นที่ ๗๓	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดเทพธิดา	๖ ๓๒๖
แผ่นที่ ๗๔	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดสี่ท่อน	๖ ๓๒๗
แผ่นที่ ๗๕	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชประดิษฐ	๖ ๓๓๐

แผ่นที่ ๗๖	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดจักรวรรดิ	หน้า ๓๓๓
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดัมพวันวงศ์	๓๓๓
แผ่นที่ ๗๗	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดปฐมคงคา	๓๓๔
แผ่นที่ ๗๘	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดอรุณ	๓๓๓
	พระองค์เจ้าพระพระองค์เจ้าสามเณรทูตตามนวช	๓๓๓
แผ่นที่ ๗๘	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดอรุณต่อมา	๓๓๕
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดกัลยาณ	๓๓๖
แผ่นที่ ๗๙	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดโมลีโลก	๓๓๗
แผ่นที่ ๘๐	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชสิทธิ์	๓๓๘
แผ่นที่ ๘๑	ว่าด้วยกระบวรกฐินแต่งการแต่งกาย	๓๓๘
แผ่นที่ ๘๒	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดประยุรวงศ์	๓๔๑
แผ่นที่ ๘๓	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดบุบผาราม	๓๔๓
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดพิไชยญาติ	๓๔๔
แผ่นที่ ๘๔	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดพิไชยญาติต่อมา	๓๔๕
แผ่นที่ ๘๕	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดโสมนัส	๓๔๖
แผ่นที่ ๘๖	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดบรมนิวาส	๓๔๗
แผ่นที่ ๘๗	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดสระเกศ	๓๔๘
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดสังเวช	๓๕๐
แผ่นที่ ๘๘	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดสังเวชต่อมา	๓๕๑
แผ่นที่ ๘๙	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดนางชี	๓๕๒

แผ่นที่ ๙๑	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดหนัง	หน้า ๓๕๔
แผ่นที่ ๙๒	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชโอรด	” ๓๕๕
แผ่นที่ ๙๓	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดระฆัง	” ๓๕๗
แผ่นที่ ๙๔	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดสามพระยา	” ๓๕๘
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดนรนาถ	” ๓๕๙
แผ่นที่ ๙๕	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดเทวราชกุญชร	” ๓๖๐
แผ่นที่ ๙๖	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดเครือวัลย์	” ๓๖๑
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดนาคกวาง	” ๓๖๒
แผ่นที่ ๙๗	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดพระยาทำ	” ๓๖๓
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดชีโนรด์	” ๓๖๔
แผ่นที่ ๙๘	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดชีโนรด์ต่อมา	” ๓๖๔
	ว่าด้วยกระบวนเรือ	” ๓๖๕
แผ่นที่ ๙๙	กระบวนเรือกฐินต่อมา	” ๓๖๖
	พระองค์เจ้าทตถาณนชถถวายพระราชกุศล	” ๓๖๗
แผ่นที่ ๓๐๐	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดศุภหบดี	” ๓๖๗
แผ่นที่ ๓๐๑	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดศุภหบดีต่อมา	” ๓๖๘
	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดราชาธิวาส	” ๓๗๐
แผ่นที่ ๓๐๒	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดเฉลิมพระเกียรติ	” ๓๗๐
แผ่นที่ ๓๐๓	เสด็จพระราชทานพระกฐินวัดไชยพุกษมาดา	” ๓๗๒
แผ่นที่ ๓๐๔	กระบวนเรือพระกฐิน	” ๓๗๓

แผ่นที่ ๓๐๕	มีแต่ข้าราชการเข้าเฝ้า	หน้า ๓๗๕
แผ่นที่ ๓๐๖	แขกเมืองฝรั่งเค้ตเข้าเฝ้า	„ ๓๗๗
	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	„ ๓๗๘
แผ่นที่ ๓๐๗	เสด็จออกขุนนาง	„ ๓๗๙
แผ่นที่ ๓๐๘	เสด็จออกขุนนางแต่การตามธรรมเนียม	„ ๓๘๐
	แขกเมืองไท่รอเข้าเฝ้า	„ ๓๘๐
แผ่นที่ ๓๐๙	เสด็จประพาสแต่ออกขุนนางตามธรรมเนียม	„ ๓๘๒
แผ่นที่ ๓๑๐	พระราชพิธีของเบ๊รียง	„ ๓๘๓
แผ่นที่ ๓๑๑	พระราชพิธีของเบ๊รียงค้อมา	„ ๓๘๕
	การฉลองไต่รบี้	„ ๓๘๖
แผ่นที่ ๓๑๒	การฉลองไต่รบี้ค้อมา	„ ๓๘๗
แผ่นที่ ๓๑๓	การฉลองไต่รบี้ค้อมาแต่แขกเมืองเยอรมันเฝ้า	„ ๓๘๙
แผ่นที่ ๓๑๔	การฉลองไต่รบี้ค้อมา	„ ๓๙๐
	มีมหาชาติ	„ ๓๙๑
แผ่นที่ ๓๑๕	มีมหาชาติค้อมา	„ ๓๙๒
แผ่นที่ ๓๑๖	มีมหาชาติค้อมา	„ ๓๙๔
แผ่นที่ ๓๑๗	มีมหาชาติค้อมา	„ ๓๙๖
แผ่นที่ ๓๑๘	เป๊ตย่นเค๊รของทรงพระมหามณเฑรัตน	„ ๓๙๗
แผ่นที่ ๓๑๙	มีเทศนาอริยสัจห้ามมหาชาติ	„ ๓๙๙
แผ่นที่ ๓๒๐	มีเทศนาอริยสัจห้ามมหาชาติค้อมา	„ ๔๐๐

	ลำดับกรณพระบรมขุ	หน้า ๒๐๑
แผ่นที่ ๑๒๑	ลำดับกรณพระบรมขุต่อมา	” ๒๐๒
	ทอดพระเนตรบันคคตาถึง	” ๒๐๓
แผ่นที่ ๑๒๒	ข้าราชการกราบถวายบังคมลา	” ๒๐๓
	นายน้อยมหาอินทรเฝ้า	” ๒๐๕
แผ่นที่ ๑๒๓	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	” ๒๐๕
	พิชแจกเบยหวัด	” ๒๐๖
แผ่นที่ ๑๒๔	พิชแจกเบยหวัดต่อมา	” ๒๐๗
แผ่นที่ ๑๒๕	พิชแจกเบยหวัดต่อมา	” ๒๐๘
	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	” ๒๐๘
แผ่นที่ ๑๒๖	พิชแจกเบยหวัดต่อมา	” ๒๑๐
แผ่นที่ ๑๒๗	เสด็จประพาสแถมพิชแจกเบยหวัดต่อมา	” ๒๑๒
	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	” ๒๑๒
	พระราชทานเพด็จศพ	” ๒๑๒
แผ่นที่ ๑๒๘	พิชแจกเบยหวัดต่อมา	” ๒๑๓
	กำหนดวันพระสงฆ์บิณฑบาตเวร	” ๒๑๕
แผ่นที่ ๑๒๙	เสด็จออกขุนนาง	” ๒๑๕
แผ่นที่ ๑๓๐	เรื่องจะตั้งนักเรียนออกไปอเมริกา	” ๒๑๖
แผ่นที่ ๑๓๑	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนางแดแจกเบยหวัด	” ๒๑๘
แผ่นที่ ๑๓๒	แจกเบยหวัดต่อมา	” ๒๒๐

	พระราชพิธีสมโภชเศวตฉัตร	หน้า ๒๒๓
แผ่นที่ ๑๓๓	พระราชพิธีสมโภชเศวตฉัตรต่อมา	” ๒๒๒
แผ่นที่ ๑๓๔	สมโภชเศวตฉัตรต่อมา	” ๒๒๓
	พระราชทานตราจุลจอมเกล้า	” ๒๒๔
แผ่นที่ ๑๓๕	พระราชทานตราจุลจอมเกล้าต่อมา	” ๒๒๕
แผ่นที่ ๑๓๖	พระราชทานตราจุลจอมเกล้าต่อมา	” ๒๒๖
แผ่นที่ ๑๓๗	พระราชทานตราจุลจอมเกล้าต่อมา	” ๒๒๗
แผ่นที่ ๑๓๘	สมโภชเศวตฉัตรต่อมา	” ๒๓๐
แผ่นที่ ๑๓๙	มีแต่การตามธรรมเนียม	” ๒๓๒
แผ่นที่ ๑๔๐	สมโภชพระเจ้าตูกเซอ พระองค์เจ้าบดินทรดรณ วโรภาส	” ๒๓๓
แผ่นที่ ๑๔๑	การสมโภชพระเจ้าตูกเซอต่อมา	” ๒๓๕
แผ่นที่ ๑๔๒	พระราชทานบำเหน็จพวกไปทัพฮ่อ	” ๒๓๖
แผ่นที่ ๑๔๓	มีแต่การตามธรรมเนียม	” ๒๓๗
แผ่นที่ ๑๔๔	ข้าราชการกราบถวายบังคมตา	” ๒๓๙
แผ่นที่ ๑๔๕	แขกเมืองฮ่อฉันทาเข้าเฝ้า	” ๒๔๓
แผ่นที่ ๑๔๖	สังฆราชฝรั่งเศสเข้าเฝ้า	” ๒๔๓
	เฉลิมพระชันษา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้า ประยูร	” ๒๔๓
	ข่าวเสด็จประพาสฝั่งทเลตวันออก	” ๒๔๔

แผ่นที่ ๑๔๗	การเฉลิมพระชันษา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี	หน้า ๒๔๕
แผ่นที่ ๑๔๘	การเฉลิมพระชันษาสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์ อัครราชกุมารี	” ๒๔๖
แผ่นที่ ๑๔๙	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	” ๒๔๗
แผ่นที่ ๑๕๐	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนางต่อมา	” ๒๔๘
แผ่นที่ ๑๕๑	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนางต่อมา	” ๒๕๐
แผ่นที่ ๑๕๒	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนางต่อมา	” ๒๕๑
แผ่นที่ ๑๕๓	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนางต่อมา	” ๒๕๒
แผ่นที่ ๑๕๔	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนางต่อมา	” ๒๕๓
	กำหนดการเสด็จประพาสฝั่งทะเลตะวันออก	” ๒๕๔
แผ่นที่ ๑๕๕	ถว้คมณฑลเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช	” ๒๕๕
แผ่นที่ ๑๕๖	บอกแก้คำผิดในแผ่นที่ ๑๕๓	” ๒๕๖
แผ่นที่ ๑๕๗	ว่าด้วยเจ้าพนักงานจุกของต้อมวงในการ พระภุชงค์	” ๒๕๗
แผ่นที่ ๑๕๘	ว่าด้วยการจุกของต้อมวงต่อมา	” ๒๕๘
แผ่นที่ ๑๕๙	ว่าด้วยการจุกของต้อมวงต่อมา	” ๒๖๐
แผ่นที่ ๑๖๐	ว่าด้วยการจุกของต้อมวงต่อมา	” ๒๖๑
แผ่นที่ ๑๖๑	ว่าด้วยการจุกของต้อมวงต่อมา	” ๒๖๓
แผ่นที่ ๑๖๒	ว่าด้วยการจุกของต้อมวงต่อมา	” ๒๖๔

แผ่นที่ ๑๒๓	ว่าด้วยการจุกรของด้อมวงต่อมา	หน้า ๒๖๕
แผ่นที่ ๑๒๔	ว่าด้วยการจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๖๗
แผ่นที่ ๑๒๕	ว่าด้วยการจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๖๘
แผ่นที่ ๑๒๖	ว่าด้วยการจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๖๙
แผ่นที่ ๑๒๗	ว่าด้วยการจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๗๑
แผ่นที่ ๑๒๘	ว่าด้วยการจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๗๒
แผ่นที่ ๑๒๙	เสด็จพระราชดำเนินประพาสฝั่งทะเลตะวันออก	» ๒๗๔
แผ่นที่ ๑๓๐	เสด็จประพาสฝั่งทะเลตะวันออกต่อมา	» ๒๗๕
	เสด็จถึงเกาะสีชัง	» ๒๗๖
แผ่นที่ ๑๓๑	เสด็จทอดพระเนตรเรือใบแดงประพาสชายทะเล	» ๒๗๗
แผ่นที่ ๑๓๒	เสด็จถึงเกาะไม้เสด็จประพาสหาดทราย	» ๒๗๙
	เสด็จถึงช่องแฉ่มฉัตร	» ๒๘๐
แผ่นที่ ๑๓๓	เสด็จประพาสหาดทรายแดงทุ่งไถ่เตย	» ๒๘๑
แผ่นที่ ๑๓๔	เสด็จถึงหาดนกระบัง เสด็จประพาสหาดทราย	» ๒๘๒
แผ่นที่ ๑๓๕	เสด็จถึงอ่างศิลาเสด็จประพาส	» ๒๘๔
แผ่นที่ ๑๓๖	ว่าด้วยเจ้าพนักงานจุกรของด้อมวงในการพระ กรุณาค้อจากแผ่นที่ ๑๒๘	» ๒๘๕
แผ่นที่ ๑๓๗	การจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๘๗
แผ่นที่ ๑๓๘	การจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๘๘
แผ่นที่ ๑๓๙	การจุกรของด้อมวงต่อมา	» ๒๙๐

แผ่นที่ ๑๙๐	การจุกของตอมวงค้อมา	หน้า ๒๙๓
แผ่นที่ ๑๙๑	เสด็จประทับค่ายหอดวงอ่างศิลา	.. ๒๙๒
แผ่นที่ ๑๙๒	เสด็จประทับค่ายหอดวงหอดวงเพชรรัตนสงคราม ถวายเงินเหรียญโบราณ	.. ๒๙๔
แผ่นที่ ๑๙๓	เสด็จทอดพระเนตรเรือรบกับต้นวอแดง	.. ๒๙๖
แผ่นที่ ๑๙๔	ทรงรับของถวายที่ตั้งไปแต่กรุงเทพฯ ฯ แต่ เมืองบางมุง	.. ๒๙๗
แผ่นที่ ๑๙๕	เสด็จประพาสทางเหนือหาแดทอดพระเนตร โครเกต	.. ๒๙๙
แผ่นที่ ๑๙๖	ทอดพระเนตรแร่ทองแดงประพาสบ้านอ่างศิลา	.. ๓๐๐
แผ่นที่ ๑๙๗	เสด็จประพาสบ้านแหตมแท่น	.. ๓๐๒
แผ่นที่ ๑๙๘	ทรงรับของถวายกรมการเมืองชดแดเสด็จทอด พระเนตรจับปลา	.. ๓๐๓
แผ่นที่ ๑๙๙	เสด็จพระราชดำเนินรถดับกรุงเทพฯ ฯ	.. ๓๐๕
แผ่นที่ ๒๐๐	สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย เสด็จเปิดโรงทำทองที่เมืองปราจีนบุรี	.. ๓๐๖
แผ่นที่ ๒๐๑	เสด็จเปิดโรงทำทองค้อมา	.. ๓๐๘
แผ่นที่ ๒๐๒	เสด็จเปิดโรงทำทองค้อมา	.. ๓๐๙
แผ่นที่ ๒๐๓	เสด็จเปิดโรงทำทองค้อมา	.. ๓๑๑
แผ่นที่ ๒๐๔	เสด็จกลับจากปราจีนบุรี	.. ๓๑๒

แผ่นที่ ๑๙๕	หม่อมเจ้าภคณรัตน์รพตภษย	หน้า ๓๑๔
	ทำบุญวันเกิดสมเด็จพระเจ้าพระยา	" ๓๑๕
แผ่นที่ ๑๙๖	ทำบุญวันเกิดสมเด็จพระเจ้าพระยาต่อมา	" ๓๑๖
	ซ้อมกระบวนแห่ไถ่กณฑ์	" ๓๑๗
แผ่นที่ ๑๙๗	เพลิงไหม้บ้านเขมรแดงซ้อมกระบวนแห่ไถ่กณฑ์	
	ต่อมา	" ๓๑๘
แผ่นที่ ๑๙๘	พระราชพิธีไถ่กณฑ์พระเจ้าองค์ยาเชอแดง	
	พระเจ้าองค์นางเชอ	" ๓๑๙
แผ่นที่ ๑๙๙	พระราชพิธีไถ่กณฑ์ต่อมา	" ๓๒๐
	ยกช่อฟ้าพระที่นั่งวิมานรัตยา	" ๓๒๑
แผ่นที่ ๒๐๐	พระราชพิธีไถ่กณฑ์ต่อมา	" ๓๒๒
แผ่นที่ ๒๐๑	เสด็จออกขุนนางแด่พระราชทานโต๊ะทองกาของ	" ๓๒๓
แผ่นที่ ๒๐๒	เสด็จทอดพระเนตรค่าตากุ้งึกหน้าแด่พระเจดีย์จน	" ๓๒๔
	การแห่พระยายนชิงช้า	" ๓๒๕
แผ่นที่ ๒๐๓	การย่นชิงช้าต่อมา	" ๓๒๖
แผ่นที่ ๒๐๔	การย่นชิงช้าต่อมา	" ๓๒๗
	พระราชพิธีไถ่กณฑ์ต่อมา	" ๓๒๘
แผ่นที่ ๒๐๕	พระราชพิธีไถ่กณฑ์ต่อมา	" ๓๒๙
แผ่นที่ ๒๐๖	พระราชพิธีไถ่กณฑ์ต่อมา	" ๓๓๐
แผ่นที่ ๒๐๗	พระราชพิธีไถ่กณฑ์ต่อมา	" ๓๓๑

แผ่นที่ ๒๐๘	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	หน้า ๓๓๕
แผ่นที่ ๒๐๙	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๓๗
แผ่นที่ ๒๑๐	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๓๘
แผ่นที่ ๒๑๑	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๐
แผ่นที่ ๒๑๒	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๑
แผ่นที่ ๒๑๓	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๓
แผ่นที่ ๒๑๔	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๔
แผ่นที่ ๒๑๕	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๖
	ทอดพระเนตรเห็นพระยายนชงษา	” ๓๔๖
แผ่นที่ ๒๑๖	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๗
แผ่นที่ ๒๑๗	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๔๘
แผ่นที่ ๒๑๘	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๕๐
แผ่นที่ ๒๑๙	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๕๒
แผ่นที่ ๒๒๐	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๕๔
แผ่นที่ ๒๒๑	พระราชพิธีไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๕๕
	พระราชทานเลี้ยงในการไถ่กนิศ์	” ๓๕๖
แผ่นที่ ๒๒๒	พระราชทานเลี้ยงในการไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๕๗
แผ่นที่ ๒๒๓	พระราชทานเลี้ยงในการไถ่กนิศ์ต่อมา	” ๓๕๘
แผ่นที่ ๒๒๔	พระราชดำรัสในการไถ่กนิศ์	” ๓๖๐
แผ่นที่ ๒๒๕	คำถวายพระพรของพระบรมวงศานุวงศ์	” ๓๖๒

แผ่นที่ ๒๒๖	บอกแก้คำผิดแผ่นที่ ๑๙๔ แด่เจ้จ้อออกขุนนาง เจ้จ้อประพาสตามธรรมเนียม	หน้า ๓๖๓
แผ่นที่ ๒๒๗	บอกแก้ความแผ่นที่ ๑๙๐, ๑๙๘, ๑๙๙	„ ๓๖๕
แผ่นที่ ๒๒๘	เจ้จ้อออกขุนนางแด่ทอดพระเนตรกลองแด่ รอกเกิด	„ ๓๖๖
แผ่นที่ ๒๒๙	เจ้จ้อออกขุนนางแด่เจ้จ้อประพาสตามธรรมเนียม พระราชพิธีครีയാปวาย	„ ๓๖๘
แผ่นที่ ๒๓๐	พระราชพิธีครีയാปวายต่อมา	„ ๓๖๙
แผ่นที่ ๒๓๑	พระราชพิธีครีയാปวายต่อมา	„ ๓๗๑
แผ่นที่ ๒๓๒	บอกแก้ความเรื่องโล่กัณฑ์ พระราชทานสัญญา บัตรขุนนาง	„ ๓๗๒
แผ่นที่ ๒๓๓	พระราชทานเตียงขมเบองแด่ทอดพระเนตร กระบวรแห่งพระนารายณ์	„ ๓๗๔
แผ่นที่ ๒๓๔	เจ้จ้อออกขุนนางแด่เจ้จ้อพระราชวังเดิม	„ ๓๗๖
แผ่นที่ ๒๓๕	เจ้จ้อออกขุนนาง	„ ๓๗๘
แผ่นที่ ๒๓๖	ตั้งกรมตั้งเจ้พระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้า จาตุรนครคีมี	„ ๓๗๙
แผ่นที่ ๒๓๗	ตั้งกรมตั้งเจ้พระเจ้านองยาเชอ ๑ ต่อมา	„ ๓๘๐
แผ่นที่ ๒๓๘	ตั้งกรมตั้งเจ้พระเจ้านองยาเชอ ๑ ต่อมา	„ ๓๘๒

แผ่นที่ ๒๓๘	ตั้งกรมต้มเค็จพระเจ้านองยาเขอ ฯ ต่อมา	หน้า ๓๘๓
แผ่นที่ ๒๔๐	พระราชทานพระสุพรรณบัฏแด่กรมหา ตุลาการณ	” ๓๘๕
แผ่นที่ ๒๔๑	ตั้งกรมต้มเค็จพระเจ้านองยาเขอ ฯ ต่อมา	” ๓๘๗
แผ่นที่ ๒๔๒	เตียงโต๊ะในการตั้งกรมต้มเค็จพระเจ้านองยา เขอ ฯ	” ๓๘๘
แผ่นที่ ๒๔๓	เตียงโต๊ะในการตั้งกรมต้มเค็จพระเจ้านองยา เขอ ฯ ต่อมา	” ๓๙๐
แผ่นที่ ๒๔๔	คำกราบบังคมทูลของต้มเค็จพระเจ้านองยา เขอ ฯ	” ๓๙๓
แผ่นที่ ๒๔๕	พระราชดำรัสในการตั้งกรมต้มเค็จพระเจ้านอง ยาเขอ ฯ	” ๓๙๓
แผ่นที่ ๒๔๖	พระราชดำรัสต่อมา	” ๓๙๔
แผ่นที่ ๒๔๗	พวกญวนถวายของครุษจีน เตียงพระครุษจีน	” ๓๙๖
แผ่นที่ ๒๔๘	เตียงพระครุษจีนต่อมา	” ๓๙๗
แผ่นที่ ๒๔๙	เตียงพระครุษจีนต่อมา	” ๓๙๙
แผ่นที่ ๒๕๐	เตียงพระครุษจีนต่อมา	” ๔๐๐
แผ่นที่ ๒๕๓	พระราชทานสัญญาบัตรพระตั้งษ์	” ๔๐๒
แผ่นที่ ๒๕๒	เสด็จทอดพระเนตรเด็จโครังแด่พระราชทาน	

	สัญญาบัตรขุนนาง	หน้า ๕๐๓
แผ่นที่ ๒๕๓	มีแต่การตามธรรมเนียม	„ ๕๐๕
แผ่นที่ ๒๕๔	พระราชทานเพลิงศพพระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิ สดมภ์ในการทรงบำเพ็ญพระราชกุศลถวาย พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เนื่องในการถวายผ้าจ่านำพระราชวัตถุ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	„ ๕๐๖
แผ่นที่ ๒๕๕	เสด็จถวายผ้าจ่านำพระราชวัตถุ	„ ๕๐๗
แผ่นที่ ๒๕๖	เสด็จถวายผ้าจ่านำพระราชวัตถุไนรดเกล้า พระราชกุศลถวายพระบาทสมเด็จพระนั่ง เกล้าเจ้าอยู่หัว	„ ๕๐๘
แผ่นที่ ๒๕๗	เสด็จถวายผ้าจ่านำพระราชวัตถุไนรดเกล้า	„ ๕๑๐
แผ่นที่ ๒๕๘	เสด็จถวายผ้าจ่านำพระราชวัตถุราชประดิษฐ ทรงบำเพ็ญพระกุศลถวายในพระบาทสมเด็จพระนั่ง เกล้าเจ้าอยู่หัว	„ ๕๑๒
แผ่นที่ ๒๕๙	เสด็จทอดพระเนตรพระอโศกวัตราชบพิธ	„ ๕๑๔
แผ่นที่ ๒๖๐	มีศุภเหตุนิชถวายแผ่นที่พระที่นั่งจักรี พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	„ ๕๑๖
แผ่นที่ ๒๖๑	มีแต่การตามธรรมเนียม	„ ๕๑๗
แผ่นที่ ๒๖๒	มีแต่การตามธรรมเนียม	„ ๕๑๘
แผ่นที่ ๒๖๓	มีแต่การตามธรรมเนียม	„ ๕๑๘

แผ่นที่ ๒๖๔	หมอนัดเตเข้าเฝ้า	หน้า ๔๑๙
	ข่าวเด็จพระราชดำเนิรเมืองเพชรบุรี	" ๔๒๐
แผ่นที่ ๒๖๕	บอกกงคข่าวหนังสือออกจดเวลาเด็จพระเจ้าอยู่	" ๔๒๐
แผ่นที่ ๒๖๖	กงตั้งเยอรมันเข้าเฝ้า	" ๔๒๓
แผ่นที่ ๒๖๗	พระราชพิธีมาฆบูชา	" ๔๒๒
แผ่นที่ ๒๖๘	พระราชพิธีมาฆบูชาต่อมา	" ๔๒๓
แผ่นที่ ๒๖๙	นิทานโบราณเรื่อง พระเจ้าสุทนต์ทรงมอบพระ ราชโอรสให้วิษณุศรมะบัณฑิตฝึกสอน	" ๔๒๕
แผ่นที่ ๒๗๐	เรื่องวิษณุศรมะตั้งสอนพระราชโอรส	" ๔๒๖
แผ่นที่ ๒๗๑	เรื่องวิษณุศรมะตั้งสอนพระราชโอรสต่อมา	" ๔๒๙
แผ่นที่ ๒๗๒	เรื่องวิษณุศรมะตั้งสอนพระราชโอรสต่อมา	" ๔๒๙
แผ่นที่ ๒๗๓	เรื่องวิษณุศรมะตั้งสอนพระราชโอรสต่อมา นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนู	" ๔๓๑
แผ่นที่ ๒๗๔	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๓๓
แผ่นที่ ๒๗๕	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๓๕
แผ่นที่ ๒๗๖	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๓๖
แผ่นที่ ๒๗๗	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๓๙
แผ่นที่ ๒๗๘	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๓๙
แผ่นที่ ๒๗๙	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๔๑
แผ่นที่ ๒๘๐	นิทานเรื่องพระยานกพิราบกับพระยาหนูต่อมา	" ๔๔๒

	นิทานเรื่องแรงกับแมง	หน้า ๔๔๔
แผ่นที่ ๒๗๓	นิทานเรื่องแรงกับแมงต่อมา	” ๔๔๕
แผ่นที่ ๒๗๒	นิทานเรื่องแรงกับแมงต่อมา	” ๔๔๖
แผ่นที่ ๒๗๓	นิทานเรื่องแรงกับแมงต่อมา	” ๔๔๗
แผ่นที่ ๒๗๔	นิทานเรื่องแรงกับแมงต่อมา	” ๔๔๘
แผ่นที่ ๒๗๕	นิทานเรื่องแรงกับแมงต่อมา	” ๔๕๐
	ชาวดัดดีจพระราชดำเนิรเมืองเพ็ชรบุรี	” ๔๕๓
แผ่นที่ ๒๗๖	ดัดดีจพระราชดำเนิรเมืองเพ็ชรบุรีต่อมา	” ๔๕๒
แผ่นที่ ๒๗๗	ดัดดีจประพาสเขามหาสัตว์รศ	” ๔๕๓
แผ่นที่ ๒๗๘	ดัดดีจประพาสถ้ำเพงถ้ำพังแดเขาพนมหวด	” ๔๕๕
แผ่นที่ ๒๗๘	ดัดดีจประพาสเขาหลวง	” ๔๕๖
แผ่นที่ ๒๗๙	ดัดดีจประพาสวัดมหาธรรมารามแดพระราชเงิน	
	พวกเด็กชา	” ๔๕๗
แผ่นที่ ๒๗๙	ดัดดีจประพาสถ้ำเขาหลวง	” ๔๕๘
แผ่นที่ ๒๘๐	ดัดดีจประพาสถ้ำนมะคุมแดในเมือง	” ๔๖๓
แผ่นที่ ๒๘๑	ดัดดีจวัดถ้ำแพงแดงแดทอดพระเนตรนวดเข้า	
	แดพระราชทานเงินซ่อมถ้ำหลวง	” ๔๖๒
แผ่นที่ ๒๘๑	ดัดดีจถ้ำกรุงเทพ ฯ	” ๔๖๔
แผ่นที่ ๒๘๕	ถวดมนต์ทวงกรรมพระเทเวศร์ ฯ ในถ้ำรายัด	
	พระชนม์ครบ ๗๐	” ๔๖๕

แผ่นที่ ๒๙๖	ทำบุญที่วังกรมพระเทเวศร์ ฯ ต่อมา	หน้า ๔๖๗
แผ่นที่ ๒๙๗	เสด็จพระราชดำเนินวังกรมพระเทเวศร์ ฯ	” ๔๖๘
แผ่นที่ ๒๙๘	พระราชทานพรแด่เงินแก่กรมพระเทเวศร์ ฯ	” ๔๗๐
แผ่นที่ ๒๙๙	เสด็จโต๊ะที่วังกรมพระเทเวศร์ ฯ	” ๔๗๓
แผ่นที่ ๓๐๐	พระราชดำรัสแก่กราบบังคมทูลในการ เสด็จโต๊ะ	” ๔๗๓
แผ่นที่ ๓๐๑	เกิดเพลิงไหม้ที่วังกรมหมื่นอุดม ฯ	” ๔๗๔
แผ่นที่ ๓๐๒	เสด็จออกขุนนางตามธรรมเนียม	” ๔๗๖
แผ่นที่ ๓๐๓	ทรงพระกรุณาโปรดให้หัตถวงนายฤทธิไปเป็นผู้ ว่าราชการเมืองอ่างทอง	” ๔๗๘
แผ่นที่ ๓๐๔	พระราชทานสัญญาบัตรขุนนาง	” ๔๗๙
แผ่นที่ ๓๐๕	เสด็จออกขุนนาง	” ๔๘๑
แผ่นที่ ๓๐๖	หม่อมเจ้าเจ๊กทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือซึ่งได้ มาแต่ถอนดอน	” ๔๘๒
แผ่นที่ ๓๐๗	ทรงบำเพ็ญพระราชกุศลคล้ายวันประสูติใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ พระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระยาศรีสังหเทพนันทาทวชนัดเข้าเฝ้า ฯ	” ๔๘๒ ” ๔๘๓
แผ่นที่ ๓๐๘	ตั้งกรมมหาดไทยพระพุทธรูป	” ๔๘๔
แผ่นที่ ๓๐๙	เสด็จออกขุนนาง	” ๔๘๔
แผ่นที่ ๓๑๐	แขกเมืองฮอลันดาเตรียมเข้าเฝ้า	” ๔๘๕
แผ่นที่ ๓๑๑	มีแต่การตามธรรมเนียม	” ๔๘๖

แผ่นที่ ๓๑๒	พระราชทานเพลิงศพพระครูวิสุทธีวงศ์แดงพระ ครูชุตโม	หน้า ๔๘๗
แผ่นที่ ๓๑๓	เสด็จออกขุนนาง	„ ๔๘๘
แผ่นที่ ๓๑๔	พระยาพิพัฒน์นาคนประหัดตาเฝ้า	„ ๔๘๘
แผ่นที่ ๓๑๕	เรื่องท้าวชนัดต้วามภักดี	„ ๔๘๘
แผ่นที่ ๓๑๖	เสด็จทรงธรรมที่หอพระพุทธรณีเวศน์	„ ๔๘๐
แผ่นที่ ๓๑๗	ส่งคมนตรีเฝ้าสมเด็จพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร	„ ๔๘๑
แผ่นที่ ๓๑๘	เฝ้าสมเด็จพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬารต่อมา	„ ๔๘๓
แผ่นที่ ๓๑๙	เฝ้าสมเด็จพระที่นั่งต่อมา	„ ๔๘๓
แผ่นที่ ๓๒๐	เปลี่ยนเครื่องทรงพระพุทธรรัตนปฏิมากร	„ ๔๘๕
แผ่นที่ ๓๒๑	ท้าวชนัดตกราบถวายบังคมตา พระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์	„ ๔๘๘
แผ่นที่ ๓๒๒	มีแต่การตามธรรมเนียม	„ ๔๘๘
แผ่นที่ ๓๒๓	เสด็จประพาสถนนตัดใหม่	„ ๔๘๙
แผ่นที่ ๓๒๔	ทรงบำเพ็ญพระกุศลคล้ายวันประสูติในพระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ๑ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระชนนีบรมราชินีนาถ	„ ๕๐๐
แผ่นที่ ๓๒๕	ส่งคมนตรีในการเปลี่ยนโรงพระเศวตวรดิษฐาน	„ ๕๐๑
แผ่นที่ ๓๒๖	เฝ้าพระองค์เจ้าชายเจ็ด	„ ๕๐๒
แผ่นที่ ๓๒๗	เฝ้าพระองค์เจ้าชายเจ็ดต่อมา	„ ๕๐๓
แผ่นที่ ๓๒๘	เฝ้าพระองค์เจ้าชายเจ็ดต่อมา	„ ๕๐๓

แผ่นที่ ๓๒๘	พิธีเปิดย่นโรงพระเศวตวรตักษณต์ต่อมา	หน้า ๕๐๕
แผ่นที่ ๓๓๐	พิธีเปิดย่นโรงพระเศวตวรตักษณต์ต่อมา	» ๕๐๖
แผ่นที่ ๓๓๑	พิธีเปิดย่นโรงพระเศวตวรตักษณต์ต่อมา	» ๕๐๗
แผ่นที่ ๓๓๒	ทรงบำเพ็ญพระกศัตถ์ด้วยวันประสูติพระบาท สมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พิธีเปิดย่นโรงพระเศวตวรตักษณต์ต่อมา	» ๕๐๘
	พระราชทานเลี้ยงแขกเมืองออสเตรเลีย	» ๕๑๐
แผ่นที่ ๓๓๓	พระราชทานเลี้ยงแขกเมืองออสเตรเลียต่อมา	» ๕๑๑
แผ่นที่ ๓๓๔	ฝังศิลาฤกษ์ตึกหนักสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว วงค์ (วงบูรพาภิรมย์)	» ๕๑๒
แผ่นที่ ๓๓๕	พระราชพิธีตรุษ	» ๕๑๔
แผ่นที่ ๓๓๖	พระราชพิธีตรุษต่อมา	» ๕๑๖
แผ่นที่ ๓๓๗	พระราชพิธีตรุษต่อมา	» ๕๑๗
แผ่นที่ ๓๓๘	พระราชพิธีตรุษต่อมา	» ๕๑๘
แผ่นที่ ๓๓๘	ซ้ำเพิ่มเติมแผ่นที่ ๓๒๕	» ๕๒๐
แผ่นที่ ๓๔๐	พระราชพิธีตรุษต่อมา	» ๕๒๒
แผ่นที่ ๓๔๑	พระราชพิธีตรุษต่อมา	» ๕๒๓
แผ่นที่ ๓๔๒	แจ้งความว่าด้วยระเบียบหนังสือคอก	» ๕๒๔
แผ่นที่ ๓๔๓	แจ้งความว่าด้วยระเบียบหนังสือคอกต่อมา	» ๕๒๖
แผ่นที่ ๓๔๔	แจ้งความว่าด้วยระเบียบหนังสือคอกต่อมา	» ๕๒๗
แผ่นที่ ๓๔๕	แจ้งความว่าด้วยระเบียบหนังสือคอกต่อมา	» ๕๒๘

COURT

ศ.ท.

วัน ๑ แรม ๑๒ ค่ำ เดือนสิบ

เล่ม

๑.

๑ หนังสือพิมพ์, เจ้าชายซึ่งมีนามที่จะว่าต่อไป ได้ทรงคิดเห็นพร้อมกัน
 ถึงกันเพื่อจะได้มีประโยชน์ แต่ผู้ซึ่งจะได้รับราชการต่อไปในประจุบันนี้
 แลอนาคตกาล; ในหนังสือพิมพ์นี้จะมีความเป็นข่าวราชการซึ่งมีขึ้นทุกวัน
 แลจะมีข่าวที่ควรจะบอกล่วงหน้าได้บ้าง แลจะได้มีข้อเพิ่มเติมอีกตามแต่จะมีได้
 หนึ่งการซึ่งจะตีพิมพ์หนังสือนี้ สมเด็จพระเจ้าอังกฤษ เจ้าฟ้าภานุรังษี
 สว่างวงษ์ ได้ทรงเป็นพระอูฐะทั้งสิ้น, แต่การซึ่งจะแต่งข่าวราชการทุกวันนี้
 ใต้แบ่งกันองค์ละวัน ดังนี้ :—

สมเด็จพระเจ้าฟ้าภานุรังษี,	ทรงแต่งในวันเสาร์.
กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ,	ทรงแต่งในวันอาทิตย์.
พระองค์เจ้าเกษมสันตโสภณ,	ทรงแต่งในวันจันทร์.

พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงษ์, ทรงแต่งในวันอังคาร.

พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงษ์, ทรงแต่งในวันพุธ.

พระองค์เจ้ามยุขยานาคมานพ, ทรงแต่งในวันพฤหัสบดี.

พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ, ทรงแต่งในวันศุกร์.

หนึ่งที่ว่ามาแล้วข้างต้นว่าจะมีของเพิ่มเติม ที่เรียกปณกษอังกฤษ
 ว่าสุปรินนัตนั้นไม่ได้เกณฑ์เหมือนข้าราชการ, สุกแต่ผู้หนึ่ง ผู้ใดมีน้ำใจ
 จะช่วยให้มากขึ้นด้วยข้อใดข้อหนึ่งแล้ว, จึงจะมีชื่อของผู้นั้นอยู่ที่ท้ายข้อนี้.
 หนังสือนี้ได้ออกตั้งแต่วันอาทิตย์ เดือนสิบ แรมสิบสองค่ำ เป็นวันที่หนึ่ง,
 แลจะได้ออกทุกวันแต่จะมีมากบ้างน้อยบ้างไม่มีกำหนด. หนังสือพิมพ์
 ไม่เป็นหนังสือพิมพ์ขาย, เป็นแต่ที่แจกกันในพวกที่ได้แต่งหนังสือ,
 กับจะได้ทุกเล่มถ้า ภาวยในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว.

แผ่นที่ ๒
ออกวันจันทร์
แรม ๑๓ ค่ำ
เดือน ๑๐

การทำบุญวันประสูติ

กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี

วันอาทิตย์ เดือน ๑๐ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนตรีศก ๑๒๓๗

เจ้าพนักงานได้เชิญพระพุทธรูปประจำวันแด่พระอัฐิกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีไปประดิษฐานที่พระพุทธมณฑลเขี้ยวมนต์ด้านเหนือ ครั้นเวลาเช้า ๔ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญไปทรงพระเคนปฏิบัติพระสงฆ์ แด่พระสงฆ์ที่รับพระราชทานฉนั้น พระสงฆ์วัดเขมาภิรตารามซึ่งเป็นวัดของกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินีได้ทรงปฏิบัติสงฆ์ไว้แต่เดิม แต่พระราชกณเฑาะ์ที่นำนมใช้พระราชกณเฑาะ์วัดเขมาภิรตาราม เป็นพระราชกณเฑาะ์บุญศรีมาศยาราม เพราะพระราชกณเฑาะ์วัดเขมาภิรตารามนั้นถึงอนิจกรรมเสียแล้วยังหาไม่ ครั้นเวลาเที่ยงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระพุทธรูปทรงศีลแล้ว ทรงจุดเครื่องทองน้อยบูชาพระอัฐิ แล้วจึงทรงทอดผ้าไตร ๓ ผ้าขาว ๘ พับ พระราชกณเฑาะ์ทานุกรม ๑๐ รูป ได้ตั้งปักกรณ แล้วทรงถวายของไทยธรรมกับทั้งเงินตราเป็นมูลค่ากับเบี้ยกัณฑ์ทองคำ ๑๖ อัฐิ ๑๐ องค์เงิน ๒ บาท ๓๒ อัฐิ พระสงฆ์ถวายยกถาดถวายอดิเรกถวายพระพรตากลับ แล้วกรมตั้งฆกาไว้ได้นิมนต์พระสงฆ์ ๑๐๐ รูปตั้งวัดตั้งคปักกรณาภิธรรม ครั้นจบแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอฯ ทอดผ้าเช็ดหน้า ๓๐๐ ผืน

ถวายแก่พระสังฆสังคปกรณกับถวายเงินเป็นมุกกับบิณฑิณฑ์ของคฤหัสถ์ ๘
 อัฐิ พระสังฆ ๓๐๐ รูปเงิน ๓๒ บาท ๓๒ อัฐิ แล้วพระราชทานเงิน
 ครวแก่พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการที่ได้อำนาจการนั้น ๆ เงิน ๒๕ บาท
 รวมเงินส่วนพระราชกุศลซึ่งทรงพระราชอุทิศถวายในกรมสมเด็จพระ
 ศรีสุริเยนทราธิบดีด้วยเงิน ๕๐ บาท ครั้นเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ
 เสด็จขึ้น

ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
 พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาภูธราภัยเข้าไปเฝ้า จนถึง
 เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการจึงได้เข้าไปเฝ้าอยู่
 จนเวลาย่ำค่ำเศษเสด็จขึ้น เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีเข้าไป
 เฝ้าที่พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ จนเวลายาม ๑ จึงได้ออกจากเฝ้า

การสดมภ์ก่อนนำพระพิพัฒน์สัตยาหัตถ์พระศรีรัตนศาสดาราม

วันอาทิตย์ เดือน ๓๐ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนตรีศก ๑๒๓๗ เจ้า
 พนักงานได้อำนาจการทุกพนักงาน คือได้เชิญพระพุทธรูปปฏิมากรพระไชย
 ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกองค์ ๓ พระไชย
 ในแผ่นดินปัจจุบันขององค์ ๓ พระไชยเนาวโลกองค์ ๓

แผ่นที่ ๓ รวม ๓ องค์ชั้นประดิษฐานบนม้าหมู่จำหลักตายทอง ซึ่ง
 ออกวันจันทร์ ๕ ตั้งอยู่บนแท่นศิลาชาวดงพระอุโบสถ แดบนแท่นศิลา
 แรบ ๓๓ คำ ๕ ขาวนันทานหลังพระพุทธรูปมากรดังพระไตรปิฎก ๒ พระ
 เดือน ๑๐ คัมภีร์ ด้านข้างเหนือตงเทวดาเชิญหีบพระสุพรรณบัตร ด้านข้างใต้
 ตงเทวดาเชิญพระแสงขรรค์เงิน ๓ ขาวพระกรเทวรูป ๓ ขาวพระกร
 คักคิลีทรี ๓ รวม ๓ องค์ ด้านหน้าพระพุทธรูปมากรดังบันไดแก้ว
 พาดพระแสงพรหมศาสตร์ ๓ พระแสงอัคนิวาต ๓ พระแสงศรประโตย
 วาต ๓ พระแสงหอกเพชรรัตน ๓ รวม ๔ องค์ ข้างหน้าบันไดแก้ว
 ตรงกลางตั้งพระชนนียกมไถยงทองปักอยู่กลาง ข้างเหนือตงหีบพระ
 มหาสังข์ ข้างใต้ตงเทวรูปคือพระนารายณ์ หน้าม้าหมู่บนตงหีบมุก
 ใต้พระแสง คือพระแสงขรรค์ไชยศรี ๓ พระแสงขรรค์เนาโลหะ ๓
 พระแสงดาบคาบค่าย ๓ พระแสงดาบใจเพชร ๓ พระแสงเวียด ๓
 พระแสงยี่ปุ่นพันปลา ๓ พระแสงยี่ปุ่นแฝด ๓ พระแสงยี่ปุ่นทรง
 เต็ม ๓ พระแสงยี่ปุ่นฝักทองเกลี้ยงประดับเพชร ๓ พระแสงศรเพชร ๓
 พระแสงปืนแดงนพรัตน ๓ รวม ๑๓ องค์ รวมพระแสงที่ตั้งบน
 บันไดแก้วแดเทวดาเชิญแดในหีบเป็น ๑๘ องค์ ด้านข้างเหนือแท่นศิลา
 ขาวนันทมาหมอนาเงิน ๑๒ หม้อ ข้างหลังตงชนาใหญ่ชั้นหนึ่ง ด้าน
 ข้างเหนือตงหมอนาทองเหลือง ๒ หม้อ ที่ศาลาหน้าพระอุโบสถข้าง
 เหนือตงชนาใหญ่ชั้น ๑ มีถ้ายศิโยจโยงออกไปนอกพระอุโบสถ
 ด้านหน้าแท่นศิลาตงเครื่องนมัสการตามธรรมเนียม พระสังข์วัดพระ

พุทธมนต์ ๓๘ รูป พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
 เสนอประธาน ครั้นเวลายามเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จขึ้นทรงพระ
 ราชยานไปประทับเกยวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ทรงพระราชดำเนิร
 เข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเครื่องนมัสการทรงศีลแล้ว อาตม์ภษณได้
 อ่านประกาศรัตนพิมพ์วงศ์คือพงศาวดารพระแก้ว ครั้นอ่านประกาศ
 แล้ว พระสงฆ์ได้เจริญพระพุทธมนต์จนถึงเวตา ๕ ทุ่มเศษส่งดมนต์จบ
 พระสงฆ์ถวายอภิศเรกแดถวายพระพรตากลับ แล้วพราหมณ์ได้อ่าน
 คำขอพระเกียรติพระแก้วจนถึงเวตา ๒ ยามชน

อนึ่งการส่งดมนต์ถือนำพระพิพัฒน์สัตยา นั้น พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวทรงฉลององค์อวีนิงเครศ ทรงเครื่องราชอิสริยาภรณ์อย่าง
 สูงคือมหาวราภรณ์ พระบรมวงศ์านุวงศ์เสขาราชการนั้นแต่งส่ง
 เสด็จอวีนิงเครศแต่มีได้ไต้ครา แดการนี้เห็นว่าไต้คราจึงจะสมควร
 โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ

แผ่นดิน ๔ การถือนำพระพิพัฒน์สัตยา
 ออกวันอังคาร ณวัดพระศรีรัตนศาสดาราม
 แรม ๑๔ ค่ำ
 เดือน ๑๐ ณวันจันทร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนส์ปัตศีก เวตา
 เข้า ๔ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าห้องยาเชย
 พระองค์เจ้าจิตรเจริญออกไปปฏิบัติพระสงฆ์ซึ่งรับพระราชทานนั้น ณ

พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท ๓๘ รูป ครั้นพระตั้งขึ้นพระราชนาน
 นั้นแล้ว ก็ไปณพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ในพระอุโบสถ
 นั้น ได้เชิญพระพุทธรูปแดงเทวรูปแดงพระแสงตั้งไว้ตั้งว่าแต่ก่อนนั้น
 แต่เวตาเข้าได้เชิญพระเทวรูปออกตั้งอีก ๔ องค์ คือพระอิศวร ๓
 พระนารายณ์ ๑ พระพรหม ๑ พระพิฆเนศวร ๑

ครั้นเวตาเข้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออกพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จประทับเกยทรง
 พระที่นั่งราชยานทองตงยาราชวดีประทับพลอย เสด็จพระราชดำเนิน
 ออกทางประตูพินาศไชยศรี แล้วเสด็จไปทางถนนวัดพระศรีรัตนศาสดา-
 รามประทับเกย เสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
 ถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้วทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธรูป
 เหนวโถหะ แล้วทรงจุดเทียนทองเทียนเงิน ทรงนมัสการพระพุทธรูป
 พระพุทธชยอดฟ้าจุฬาโลก พระพุทธเลิศหล้านภาลัย แล้วทรงจุด
 เทียนนมัสการพระราชนานให้พระเจ้าราชวรวงศ์เธอกรมหมื่นเจริญผล
 ภูตสวัสดิ์ไปบูชาณหอพระประมาณสี่เทียน ๔ เต็ม คือทรงนมัสการ
 พระพุทธรูปจำลองพระองค์ ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่ง
 เสด็จสวรรคตโดยดวงดับแล้วนั้น กับหอพระราชพงศานุสรเทียน ๓๔
 เต็ม คือทรงนมัสการพระพุทธรูปจำลองพระองค์ ในพระเจ้าแผ่นดิน
 ดิษยามซึ่งทรงประดิษฐานแต่ดำรงกรุงเทพทวารวดีศรีอยุธยา ๓๔ พระ

องค์ ครั้นทรงหมั้นการแล้วพระมหाराชครูพิทักษ์อำมมณต์ พราหมณ์
 ชุบพระแสงศรพรหมาด์ครตั้งในชั้นหยก แล้วอำมมณต์ชุบพระแสงศร
 อักษนิวาท พระแสงศรประโกลยวาทตั้งในพระชั้นหยกทั้ง ๓ องค์แล้ว
 ก็อ่านคำแข่งภาษาพราหมณ์ ครั้นจบแล้วพระศรีวิสุนทรโหวหารจึงอ่าน
 คำแข่งเป็นภาษาด້ยาม ครั้นจบแล้วเจ้าพนักงานกรมแดงหอกตามก็
 เชิญพระตงจากที่มณฑล พระดีทริไชยพราหมณ์จึงรับพระแสงตงชุบ
 ในเต้าน้ำเงิน ๑๒ เต้า เต้าน้ำทอง ๒ เต้า ชั้นศกกร ๑ ชุบถ้วน
 พระแสง ๑๕ องค์ เมื่อเวตาชุบพระแสงนั้น พระดั่งมี ๓๘ รูปได้
 ลวดคาถาดีจั้งหวัดธาคุกรังรัดน้ำงเป็นต้น พวกพราหมณ์เป่าดั่งข
 พนักงานประ โคมพิณพาทย์ดุริยางค์คณครพร้อมกัน

แผ่นที่ ๕ ครั้นจบแล้วก็นั่งตงโดยอันดับ ครั้นชุบพระแสงเสร็จแล้ว
 ออกวันอังคาร
 แรม ๑๔ ค่ำ พระมหाराชครูพิทักษ์ก็เชิญพระชั้นโมราได้ นำซึ่งชุบพระแสง
 เดือน ๑๐ ค่ำ คร ๓ องค์นั้นมาทูลเกล้าฯ ถวาย พระดีทริไชยเชิญชั้น
 ทงตงยาได้นำพระพิพัฒน์นัตตยามาถวายกรมพระราชวังบวร ฯ แล้ว
 จึงเอาถ้วยกาไหต์ทงมีหูซึ่งจารึกคาถา คักนำพระพิพัฒน์นัตตยาถวาย
 พระบรมวงศานุวงศ์ หวดวงราชมนู์เอาถ้วยกาไหต์ทงแต่ถ้วยด้าริคซึ่ง
 จารึกคาถา คักนำพระพิพัฒน์นัตตยาให้ท่านเด่นาบค้แต่ชาทูตตองชู้ดี
 พระบาทมูใหญ่ผู้น้อยทั้งปวงรับพระราชทานแล้ว พระบาทมูเด็้จพระ
 เจ้าอยู่หัวทรงพระเศ้าดีโนทก พระดั่งมีถวายถาดัพพี ถวายอคิเวก

ถวายพระพรดา เสด็จทรงประทับอยู่ ณ ทนุจนาชาราชการรับพระราช
 ทานหาพระพิพัฒน์สัตยาเกือบจะสิ้น จึงเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในฉาก
 เสด็จออกทางประตูหลังพระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนินโดยทาง
 ระเบียงวัดประทับเทียบทรงพระที่นั่งราชยาน พร้อมด้วยขบวน โดยเสด็จ
 พระราชดำเนินเข้าไปทางประตูพิมานไชยศรีไปประทับเทียบข้างพระที่นั่งอม-
 รินทรวินิจฉัยทรงเปิดของเครื่องเค็มยศ พระบรมวงศานุวงศ์แต่ท่าน
 เสนาบดีทั้งปวงก็ห่มเสื้อครุย นำเอาดอกไม้รูปเทียนไปจุดทำสักการ
 บูชา ถวายบังคมพระบรมอัฐิระฤกถึงพระเศษพระคุณ ในพระบาท
 สวมเสด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๔ พระองค์ตั้งที่เคยถวายบังคมมาทุกครั้งนั้น
 ครั้นเสร็จแล้วก็กลับออกมา เวลานั้นบ่ายโมงเศษเสด็จขึ้นประทับพระที่
 นั่งไพศาลทักษิณ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการฝ่ายในถือน้ำพระ
 พิพัฒน์สัตยา เวลานั้นบ่าย ๒ โมงนานจึงเสด็จขึ้นจากทนน

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

ของพระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์นึ่งหาจบไม่ ด้วยการที่ไม่
 พระราชพิธีสารทนน เพราะเจ้าของฟังได้ตั้งมาให้เมื่อเวลาบ่าย ๔ โมง
 เย็นนาน การจะเรียงพมพจึงตหนักไม่ทันที่จะออกได้ แต่ข้าพเจ้า
 เห็นว่าหนังสือถึง ๒ แผ่นแล้ว ค่ะเวลาพรุ่งนี้ถ้าวันนั้นจึงจะต่อให้ท่าน
 ทราบที่หลัง

โดย เอคิเตอร์

แผ่นที่ ๖ การแต่งตั้งในการถือนำพระพิพัฒน์สัตยา
ออกวันพุธ ๕ ๕ ๕ ๕ ๕
แรม ๑๕ ค่ำ อนึ่งการถือนำพระพิพัฒน์สัตยานน พระบาทสมเด็จพระ
เดือน ๑๐ เจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาเยยรบบัขาว ทรงตราถ่ายนพรัตน
แด่ทรงคราคีต ๔ คือครานพรัตน ๑ คราข้างเผือกสยาม ๑ ครามง
กุฏสยาม ๑ คราจุดจอมเกล้า ๑ พระบรมวงศานุวงศ์นทวงษาเยยร-
บบัขาวทรงเสื้อเยยรบบัขาว แด่ทรงผ้าพันขาวเขียนทองบ้าง ทรงผ้า
ตายพันขาวบ้าง ทรงเสื้อขาวคิตคราค้าง ๆ ตามซึ่งได้พระราชทานทุก
องค์ ท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย นุ่งผ้าเกยวพันขาวสวม
เสื้อขาวคิตครา ข้าราชการฝ่ายทหารแแต่ตำรวจ แต่งตัวเต็มยศ
ด้วยเครื่องตาแแต่เครื่องนาเงินตามตำแหน่ง อนึ่งขบวริที่เสด็จพระราช
ดำเนิน มีตามเคยเหมือนทมาแแต่แต่ก่อน ครั้นจะว่าไปก็
ยดยาดนิก

โดย เกษมสันตโสภณ

พระราชพิธีสารทณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท

ณวันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๑๕ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศัภ เจ้า
พนักงานไต่จตุการเกณฑ์โกเข้ายาคุมตามท่านเสนาบดี แแต่ข้าราชการมา
ถวายพระสังฆทพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ตามธรรมเนียมแต่ก่อนเคย
มีมาแต่โบราณ รวมทเกณฑ์นั้น ๖๐ โถ คือได้โถมาแต่ ๓๓ โถ พอ
เวตา ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน

ออกพระทวารหน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุปัฏฐก ทรงพระราชยานที่
 เกยมมาประทับที่เกยมพระที่นั่งสุดีศิมหาปราสาท ทรงพระราชดำเนิ
 ษณมาจากเกยมมาประทับที่พระที่นั่ง ไทรน แดงเสด็จทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการประทับทรงคีต พระพิมลธรรมได้ถวายคีตเสด็จแล้ว
 ทรงประเคนเสด็จ แดงเสด็จไปประทับที่พระที่นั่ง ไทรนคี่เก้า พระ
 องค์ขริบพระราชทานฉนั้นเสด็จแล้ว พระครูพิชิตภูตเกล้า ฯ ถวายนำสังข์
 พระสงฆ์ถวายอติเรกแด่ถวายพระพรตากลับ

อนึ่งการพระราชพิธี สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์
 พรอกโก๊ต พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการล้อมเสื้อพรอกโก๊ต
 ครั้นเวตาเที่ยงเศษเสด็จกลับ

ครั้นเวตาบ่าย ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
 พระที่นั่งสัมมตเทวราชอุปัฏฐก สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
 เข้าไปเฝ้าอยู่จนเวตาค่ำเศษจึงได้ออก เวตาทุ่ม ๑ สัมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จทรงพระราชยาน มาประทับที่พระที่นั่งสุดีศิมหาปราสาท
 ทรงจุดเทียนนมัสการประทับทรงคีต สัมเด็จพระวันรัตนถวายคีต
 แดงเสด็จมาประทับ

แผ่นที่ ๑
 ออกวันพุธ
 แรม ๑๕ ค่ำ
 เดือน ๑๐
 ที่พระที่นั่ง ไทรน แดงชุมนุมหาสิทธิได้อ่านคำประกาศ ครั้น
 เสด็จพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์ทวาทศปริต แดงพระสงฆ์
 ที่วัดถนน ๓๓ รูปสัมเด็จพระวันรัตนเป็นประธาน ครั้นจบ

แต่บรรดิ่งให้เจ้านายเด็ก ๆ ที่ยังไม่ได้โตกันทดถวายเทียนกับพระตั้งขึ้น ๆ
ก็ถวายอดิเรกถวายพระพรตา เวลาคำนัดมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
นตของพระองค์อฉนวนงเศรศ ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศมังกฎดัยาม
แต่พระบรมวงศานุวงศ์ ทรงตั้งมเด็จพระอฉนวนงเศรศบ้าง พรอกโกศบ้าง
ครั้นเวลา ๒ ห่มเศษ ถ่มเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับชน

บาญชโถเข้ายาคุณาราชการ

เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ๑ เจ้าพระยาภูษราภย์ ๒ เจ้า
พระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ๓ พระยาราชวรานุกต ๔ พระยา
พิพัฒโกษา ๕ พระยาราชภักดี ๖ พระยาราชประดิษธิ ๗ พระยา
อนุรักษราชมณฑลเศียร ๘ พระยาประสิทธิ์ศุภการ ๙ พระยาเพชร
ชญา ๑๐ พระยาบำเรอภักดี ๑๑ พระยาประชาชีพบริบาล ๑๒ พระยา
ภูบาลบันเทิง ๑๓ พระยาพิพิชโกไค ๑๔ พระยาอภัยรณฤทธิ ๑๕ พระ
ยาอนุชิตชาญไชย ๑๖ พระยานรนาถภักดี ๑๗ พระยามหามนตรี ๑๘
พระยาเวียงไฉยนฤบาท ๑๙ พระยาโสรฎิกราชเศรษฐู ๒๐ พระยา
จินดารังสรรค์ ๒๑ พระยาศรีรังหเทพ ๒๒ พระยาพิพิชเศชระ ๒๓ พระ
ยาหัตถการบัญชา ๒๔ พระยามนุสาวธาตรมบัญชา ๒๕ พระยาไชย
สุรินทร ๒๖ พระมหาเทพ ๒๗ พระอินทรเทพ ๒๘ พระรัตนโกษา ๒๙
พระนนาพิชภาษี ๓๐ พระวจนารังสรรค์ ๓๑ พระรามพิไชย ๓๒

โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

แผ่นดิน ๘

ตั้งการพระราชพิธีสารท

ออกวันพฤหัสบดี

ชนก ๑

เดือน ๑๑

ณวันจันทร์ เดือน ๓๐ แรม ๑๓ ค่ำ เวลาเย็นเจ้าพนักงานได้เตรียมการตั้งพระแท่นมณฑลทพระที่นั่ง

ศุภิตมหาปราสาทมุขตะวันออก แล้วได้เชิญพระไชยสำหรับแผ่นดินทั้ง ๕ พระองค์ แดพระไชยเนาโหดองค์ ๑ พระแก้วเขียวเรือนทององค์ ๑ กับพระไตรปิฎกสังเขปคัมภีร์ ๑ พระภิกขุปาฎิโมกข์แลภิกขุณีปาฎิโมกข์คัมภีร์ ๑ แดได้เชิญพระเศาศีดาตงพระอักษร ๒ องค์ชนประดิษฐานไว้บนม้าหมู่ซึ่งตั้งไว้บนพระแท่นมณฑล พระเศาศีเทวบิดองค์ ๑ พระเศาศีเนาเคราะห์องค์ ๑ พระเศาศี ๕ กระษัตริย์ คือ พระเศาศีทององค์ ๑ พระเศาศีนาทองค์ ๑ พระเศาศีเงินองค์ ๑ พระเศาศีดำริดองค์ ๑ พระเศาศีศีดาองค์ ๑ กับพระถ้อย ๕ กระษัตริย์สำหรับกับพระเศาศีทั้ง ๕ องค์ พระขรรค์หยกองค์ ๑ ตั้งบนพระแท่นมณฑลตรงหน้าม้าหมู่ตั้งมาแต่เชิญรูปเทวดาเชิญหีบพระราชธัญจกรตั้งเบื้องขวา เทวดาเชิญพระแสง ๓ องค์ คือ พระขรรค์เงินองค์ ๑ ขารพระกรเทวรูปองค์ ๑ ขารพระกรศักดิ์สิทธิ์องค์ ๑ ตั้งเบื้องซ้ายทบนพระแท่นมณฑลนั้น แดเชิญพระแสงปืนนาคใหญ่องค์ ๑ พระแสงปืนคาบซอกองค์ ๑ พระแสงปืนนพรัตน์องค์ ๑ พระแสงพรหมาสัตว์องค์ ๑ พระแสงอัคนิวาตองค์ ๑ พระแสงประโตยวาทองค์ ๑ พระแสงขรรค์ไชยศรีองค์ ๑ พระแสงขรรค์เทวโหดองค์ ๑ พระแสงจักรองค์ ๑ พระแสงดาบคาบค่ายองค์ ๑ พระแสงดาบ

เวียงของค์ ๑ พระแสงดาบประดับพดอยของค์ ๑ พระแสงผัก
 ทองเกิดยงประดับเพชรของค์ ๑ พระแห่ห่างข้างของค์ ๑ เข็มตงบน
 บันไดแก้วหลังหมู่พระพุทธรูป แดงตงพระแท่นมณฑลตงโตระจัน
 ทงตองข้าง โตระด้านเหนือหน้าเข็ญพระนิรันตรายตงของค์ ๑ โตระด้าน
 ใต้อันเข็ญพระสยามเทวรูปของค์ ๑ พระนารายณ์ของค์ ๑ พระมหา
 ตั้งชัททกษิณาวัดของค์ ๑ พระเศ้าทองของค์ ๑ ตงบนโตระนั้น ฝ่ายมุข
 ๑ ควนตคตงเตยงมณฑลแดงเครื่องซึ่งจะกวนเข้าที่พายาต์ คือ
 ขวด ๔ ขวดใต้ตงอินตมาดำ ๑ ตงกพดบแห้ง ๑ ตงกชิต ๑ เข้า
 ฝ่ายกวน ๑ กบฏใต้ตงเข็ญ ๑ ตงกระตง ๑ ตงทอง ๑ ตงแม่
 ตาย ๑ ตงดำ ๑ ตงราชมาต์ ๑ งา ๑ เข้าเมา ๑ เข้าตอก ๑
 เมตต์มะกตดำคาข้าง ๑ เมตต์คไม้แดง ๑

แผ่นที่ ๘ เข้าฟ้าง ๑ ตงกเค็อย ๑ ตงกค ๑ เมื่อก ๑ มั้น ๑
 ออกวันพฤหัสบัติ หัว ๑ กระจับ ๑ เข้าโกชน์ ๑ เมตต์แดงอุตติ ๑
 ชนดำ ๑ เดือน ๑๑ ขเอมตต ๑ รวม ๒๑ อย่าง ๆ ตระ ๔ ถึงใต้ตงผ้า

ชาวตงบนเตยงมณฑล
 ครนเวตยาตาแดงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ
 ราชดำเนิรออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จ
 ประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จพระราชดำเนิรไปประทับเกยพระ
 ที่นั่งคู่ตีคมหาปราสาท แดงเสด็จพระราชดำเนิรทรงจุเทียนเครื่อง

นมัสการ พระธรรมไตรโลกิถวายศัต ครั้นทรงคีตแล้วพระศรี
 สุนทร โองการก็อ่านคำประกาศเทวดา ครั้นจบแล้วพระสงฆ์ ๓๓ รูป
 มีพระพิมพ์ธรรมเป็นประธาน ก็สวดพระพุทธมนต์ดีดคปริศน พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินมาประทับ ตรัสกับสมเด็จพระ
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดาม กรมพระบำราบปรปักษ์
 ครั้นพระสงฆ์สวดจบแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ พระองค์เจ้าซึ่งยังทรงพระเยาว์ ไปถวายเทียนพระสงฆ์ ๆ
 ก็ถวายอดิเรกถวายพระพรตา แดงเสด็จพระราชดำเนินมาประทับ
 เกย ทรงพระที่นั่งราชยานไปประทับเกยหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราช
 อุบัติ เวลาค่ำ ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น ในการพระราชพิธีดาราทวันคืน
 พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง นตของ พระองค์ อภิวัน เศวต ทรงคิด
 ครามงกุฎสยาม พระบรมวงศานุวงศ์นั้น ทรงเลื้ออภิวัน เศวต
 ไม่ได้คิดคราบบ้าง คิดคราบบ้าง.

โดย เกษมฉันทโงภาคย์

การพระราชพิธีสารท

ณวันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๑๕ ค่ำ เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตของพระองค์ชาวพระภุชญาแดง เสด็จ
 ออกทรง พระราชยานแต่หน้าพระทวาร พระที่นั่ง สมมติ เทวราชอุบัติ
 ไปประทับที่เกยพระมหาปราสาท แดงเสด็จขึ้นบนพระที่นั่งดุสิตมหา

ปราสาททรงนมัสการ แด่สมเด็จพระวันรัตนถวายคีต ๘ ตามธรรมเนียม
 ครั้นแล้วจึงทรงประเคนจังหัน พระสงฆ์รับพระราชทานนั้นแล้ว จึง
 เสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตร โถเข้ายาคุ แด่จึงรับสั่งว่า โถ
 เข้ายาคุของสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษี ๑ นั้นเป็นดัดเดียว แต่เคยอยู่
 ตักน้อยหนึ่งไม่มี โถพักทอง พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า ๑ ได้
 รับสั่งไว้ว่าธรรมเนียม โถเข้ายาคุต้องเป็น โถพักทอง อนึ่งข้าพเจ้า
 คิดเห็นว่า โถของสมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีเป็นรูปหอนาฬิกาตามดัดเป็นที่ ๑
 แดของกรมหมื่น นเรศวรฤทธิเป็นรูป คราของ พระองค์ท่านเองเป็นที่ ๒
 ได้ ของกรมพระเทเวศร์วชิรนทรรูป คด้ายกันกับ โคมอยู่กลางแต่มี
 คีรีระข้างมาววดแต่อยู่บนโต๊ะเป็นที่ ๓ ได้ ครั้นทรงทอดพระเนตร
 โถเข้ายาคุเสร็จแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระเก้า
 ทรงบีดทองหนึ่งสี่อิมคติวินาที ๗ ผูก (ซึ่งทรงสร้างไว้สำหรับ
 วัดราชบพิธ)

แจ้งความให้ทราบ

ข้าพเจ้าขอแจ้งความให้ทราบว่า การพระราชพิธีสารทซึ่งพระ
 องค์เจ้าเทวัญ ๑ ได้แต่งนั้นจะมีต่อไปในวันพรุ่งนี้

โดย ผู้บังคับการพิมพ์

แผ่นที่ ๑๐ กับทรงบีตของพระพุทธรูปด้วย แต่ได้ทรงร้อยหูหนึ่งร้อย
 ออกวันศุกร์
 วัน ๒ คำ
 เดือน ๑๑

ปฐมดม โปธิเดิมพระบรมราชโองการรับสั่งว่า ถ้าบีหน้า
 ต่อไปควรจะต้องเกณฑ์ โถเข้ายากที่พระองค์เจ้าจงหน้าบ้าง
 แต่ให้ไปรับข้าราชการที่ได้ถูกเกณฑ์ โถในวันแรม ๑๔ ค่ำไม่ได้มาทำ
 ให้รับอีก ๒ โถ ครั้นทรงร้อยหูหนึ่งร้อยแล้ว จึงทอดพระเนตรแผ่นศิลา
 ซึ่งจารึกเป็นอักษรด้ายมจะไปไว้ที่วัดประพาสประจิมเขตร ครั้นพระ
 องค์นั้นแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานพัชนี ซึ่งมัก
 เป็นพระราชัญจกรในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวกับเชิงบาตรประดับ
 มุก ๑ ฝ่ายบาตรมุก ๑ กับยามแพร ๑ แก้วพระมีฎกโกศด ครั้นพระ
 องค์ถวายพระพรตากดับแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่พระ
 เก้าอี้ตรงหน้าพระที่นั่งแล้วครั้นชอนข้างซ้าย พระบรมวงศานุวงศ์กับ
 ขุนนางเฝ้าทูลนม แต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงิน
 ครา ๓ ซึ่งเป็นรางวัลแก่พวกช่าง ๓๐ หมู ซึ่งได้ทำตัวอย่างเรือพระ
 ทิ้งบุษบกแต่ครั้งแต่เรือขมวรต่าง ๆ ซึ่งจะส่งออกไปเอกชะฮิบซัน
 (คือตำแดงวิชาต่าง ๆ) ที่เมืองอเมริกา รับสั่งว่ามิชอบที่ท่านหนัก
 พระราชทานเงินนั้นให้พระองค์เชอ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการไปแจก
 ประทับอยู่ที่นั่นสักครู่หนึ่ง เวลาค่ำเที่ยงเศษเสด็จขึ้นทรงพระราชนกดับ
 ทางเดิม เจ้านายทรงผ้าแดงแดงองค์ชาวญ่าฟรอกโกศ ข้าราชการ
 สวมเสื้อฟรอกโกศ บานัญชผู้ซึ่งต้องถูกเกณฑ์ได้ทำ โถเข้ายากมา

• คำว่า "พัชนี" ผิด บอกแก้ไว้ในแผ่นที่ ๑๑

คืบ ๑ กรมพระเทเวศร์วชิรินทร์ ๒ กรมหลวงวรศักดิ์ดาพิศาต ๓ ต้นเต็ญ
 กรมพระบำราบปรปักษ์ ๕ ใบ ๔ กรมหมื่นอมเรศร์ศรีมี ๕ กรมหมื่น
 อนันตการฤทธิ ๖ กรมหมื่นดิถีธิ์ชุกรการ ๗ พระองค์เจ้าตติทรง
 ๘ กรมหมื่นอมเรนทรบดินทร ๘ กรมหมื่นภูวณัณเฑเบนทรราชิบาด
 ๑๐ กรมหมื่นอักษรด่าสนโสภณ ๑๑ กรมหมื่นเจริญผลภูตสัตว์ดี
 ๑๒ ต้นเต็ญเจ้าฟ้าจาตุรนครศรีมี ๑๓ ต้นเต็ญเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
 ๑๔ กรมหมื่นนเรศร์วรฤทธิ ๑๕ พระองค์เจ้าเกษมสันตโสภากย์ ๑๖ พระ
 องค์เจ้ากมตาเศอธรรค์ ๑๗ พระองค์เจ้าเกษมศรีรุกโยค ๑๘ พระ
 องค์เจ้าศรีดิถีทรงไชย ๑๙ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ ๒๐ พระ
 องค์เจ้าชุมพลสัมโภช ๒๑ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน ๒๒ พระองค์
 เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๒๓ พระองค์เจ้าหัตถิณทร ๒๔ พระองค์เจ้า
 ประดิษฐวรการ ๒๕ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดรุณฤทธิ

แผ่นที่ ๑๑
 ออกวันศุกร์
 ขึ้น ๒ ค่ำ
 เดือน ๑๑
 ๒๖ พระองค์เจ้าชิตเชอพงค์ ๒๗ พระองค์เจ้าด้ายสันธิทวงศ์
 ๒๘ พระองค์เจ้าประเดร์วิรุศักติ ๓๘ เจ้าพระยาธรรมมา
 ธิกรณาธิบดี (ค่างวานัน) ขาดใบหนึ่งไม่ได้มา
 เมื่อเวดาม่ายนั้น พระญวนขอองค์กต่าเขาเผ่าที่พระที่นั่งดมมต
 เทวราชอุปบัติ ทูต ๆ ต่าไปเมืองญวน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ
 พระราชทานเงินชั่ง ๑ ครั้นเวดาเย็นย่ำค้ำเค็ชพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ทรงนตของพระองค์อิ้วหนึ่งเศรศไม่ได้ทรงเค็ชของราชอิศริยยศ

เสด็จทรงพระราชยาน (เหมือนเมื่อเจตาเขาน) ไปประทับที่พระที่นั่ง
 ดุสิตมหาปราสาท ทรงนมัสการแล้ว กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์
 ถวายศีต แล้วขุนส่ววรรณอักษรจึงอ่านประกาศเรื่องพิธีเป็นภาษา
 สยาม ครั้นจบแล้วพระสงฆ์ ๓๕ รูป พระมหาดเล็ก ๓ รูปด้วย
 (แต่ในวันแรม ๑๓ ค่ำนั้นพระมหาดเล็ก ๒ รูป ในวันแรม ๑๔ ค่ำ
 ๒ รูป) ได้สดุดพระพุทธรูปเป็นคาถาต่าง ๆ ก่อน แล้วพระครูพุท
 รุมนต์ปรีชาจึงขัดค่านาน (ในวันแรม ๑๓ ค่ำนั้นพระสุธรรมธระคุณ
 เป็นผู้ขัด ในวันแรม ๑๔ ค่ำนั้นพระโพธิวงศ์เป็นผู้ขัด) ครั้นพระครู
 พุทธรูปขัดค่านานแล้ว พระสงฆ์ ๓๕ รูปจึงสดุดพระธรรมจักกัปป-
 วัตตนสูตร แล้วจึงสดุดพระมหาสมณีสัตถ์ต่าง ๆ อีก ๖
 บทก็จบ พระสงฆ์กับแล้วจึงเสด็จขึ้นทรงเจิมหม่อมเจ้าแต่หม่อม
 ราชวงศ์ซึ่งจะได้กวนเข้าทัพคือ ๑ หม่อมเจ้าผอบ ในกรมหลวง
 วงศาธิราชสนิท ๒ หม่อมเจ้าสังวาล ในกรมหมื่นอดงกฏกิจ
 ปรีชา ๓ หม่อมเจ้าสบาย ในกรมหมื่นอดงกฏกิจปรีชา ๔ หม่อม
 เจ้าขาว ในกรมขุนวรจักรธรานุภาพ ๕ หม่อมเจ้าสมัย ในกรมขุน
 วรจักรธรานุภาพ ๖ หม่อมเจ้าพิน ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี
 ๗ หม่อมเจ้าเบา ในกรมหมื่นภูมินทรภักดี ๘ หม่อมเจ้าวิไลยวร
 ในพระองค์เจ้าชายเปียก (ฤๅจาร์ดี) ๙ หม่อมเจ้าริน ในกรมหมื่น
 อดุตยตักษณธัมมปัต ๑๐ หม่อมเจ้าถนอม ในกรมหมื่นอดุตยตักษณ
 ธัมมปัต ๑๑ หม่อมเจ้าจริตอักษร ในกรมหมื่นอดุมรัตนราชราช

๑๒ หม่อมเจ้าเผือก ในกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ๑๓ หม่อมเจ้าใหม่
 ในกรมหมื่นมเหศวรศิววิลาส ๑๔ หม่อมเจ้าพวงผกา ในกรมหมื่น
 มเหศวรศิววิลาส ๑๕ หม่อมเจ้าวงแห ในกรมหมื่นวิษณุรัตนินาทร
 ๑๖ หม่อมราชวงศ์ด่าง ในพระองค์เจ้ามังกศ ครั้นทรงเจิมเสร็จแล้ว
 ท้าววรจันทร์จึงนำหม่อมเจ้า ๑๕ องค์ หม่อมราชวงศ์ ๓ ซึ่งถวายเข้า
 ทพยन्नไปที่โรงพิธี โรงพิธีนั้นปลูกด้วยไม้ไผ่มาจาก

แจ้งความ

ข้าพเจ้าขอแจ้งความมาให้ท่านทั้งหลายทราบ ด้วยเวลาดานน
 จะตงข่าวของพระองค์เจ้ามนุษย์ ๑ นั้น ข่าวของพระองค์เจ้าเทวัญ ๑
 ก็ยังหาหมดไม่ จะตงงคไว้ก่อน อนึ่งเวลาดานน ได้ตงว่าถึงเรื่อง
 โถกรมพระเทเวศ ๑ นั้น ยังขาดหัวราชดี้อยู่หัว ๑ จึงจะครบ
 ข้าพเจ้าหาได้ตรวจแน่ดี่ไม่ ข้าพเจ้าขอโทษท่านเถิด

ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๑๒ ในประทาน ๓ ห้องมีแต่ยงรอบค้ว ในโรงนั้นคาดเพดาน
 ออกวันเสาร์
 ชั้น ๓ กำ
 เดือน ๑๑ ข้างนอก หตั้งค่างนอกนั้นไม่ได้คาดผ้า โรงนั้นปลูก
 อยู่ทริมกำแพงวงข้างในนอกกำแพงแก้วพระมหาปราสาท ข้างขวา
 ประตูศรีสุนทร (ที่เรียกกันชุมว่าประตูคั่นต้น) ในโรงพิธีนั้นมีเครื่อง

เข้าทพยซึ่งนอกจากของทตงบนเคียงมณฑล (ที่ตงอยู่ที่มณฑลนคร
 บนพระมหาปราสาท) นั้น คือของเหล่านี้น้ำตาลหม้อ มะพร้าวอ่อน
 มะพร้าวแก่ ข้าวตอก นามง นาคอย นานมอว น้ำทับทิม น้ำส้ม เนยใส
 เนยข้น กับพื้นไม้ราชพฤกษ์เจือในพื้นแถม ซึ่งคิดไฟพอเป็นเชื้อ ไฟซึ่ง
 คิดนั้นเป็นไฟฟ้าแต่เครื่องต่าง ๆ ซึ่งตงบนเคียงมณฑลที่ได้ความมาแถม
 (ที่ได้มรราชชดช้อสิ่งของในวันแรม ๑๓ ค่ำเวดาเย็นแล้ว) นั้นก็ได้เข
 ดงมาทุกสิ่งในโรงนั้น แดียงด้านหลังโรงนยกพนเป็นทง มักระ
 ดงบนเคาไฟอยู่ ๘ กระทะ สำหรับกวนเข้าทพย เป็นกระทะเอก ๒ กระทะ
 แดทเจดียงด้านหน้าชอนข้างขวามือก ๒ กระทะ ๆ นนกงนกระยาธารท
 คนทกอนนเป็นพวกห้องเครื่อง แดแชนรูปท้าววิรุพหกกกับท้าวกุเว
 ราชแดเทวดาบริวารอีก ๑๖ รูป ครนท้าวจรจันทรนำหม่อมเจ้า ๑๕
 องค์ หม่อมราชวงศ์ ๑ มาถึงทโรงพชเชาางทกระทะละ ๒ องค์
 แด้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จทรงพระราชยานแต่เกยที่เสด็จ
 ชนน ไปประทับทโรงพช จึงทรงรตนำตั้งชในกระทะ แดเจิมพายทง ๘
 กระทะ แด้วจึงพระราชทานน้ำส้ม น้ำทับทิมแเดอื่น ๆ ให้พระเจ้า้อง
 ยาเชอเด็ก ๆ เทดงในกระทะทุกใบ แดเจ้าพนักงานวิเดทกดางวิเดทนอก
 จึงเข้าเทเข้าต่าง ๆ ดงในกระทะของตัวตามพนักงานของตน แดเจ้า
 พนักงานก็ประ โคมคนดริบพาทยตามธรรมเนียม ครนกงนอยู่ได้สักคร
 หนึ่ง จึงเสด็จชนทรงพระราชยานเสด็จกลับชนทางพระทวารหน้าพระ
 ทงส้มมติเทวราชอุปตเมื่อเวดา ๒ ทุ่มเศษ ในเวดาค่ำจนวนนนเจ้านาย

หนังสือเลขที่ ๑๐ บันทึคดีที่ ๗ ลงมา ที่เรียกว่าพจนานุกรมใช้ เป็น
คำอธิบาย

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

พระราชพิธีสารท

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๑๓ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนชัศตศักราช ๑๒๓๗ เวลา
เช้าเจ้าพนักงานเชิญพระพุทธรูปประจำวันของพระบาทสมเด็จพระพุทธ
ยอดฟ้าจุฬาโลก ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑ พระ
บาทสมเด็จพระนั่งเกล้าฯ ๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ ๑
รวม ๔ พระองค์ ชนคตบนโต๊ะจีนข้างขวาเคียงมณฑลซึ่งตั้งพระนิรัน
ตรายอยู่นั้น แล้วจึงเชิญพระนิรันตรายชนคตบนเคียงมณฑล แต่
เจ้าพนักงานได้จัดการเกณฑ์โกเข้ายาคูตามพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน
แต่ข้าราชการฝ่ายนอกซึ่งถูกปรับมาถวายพระตั้งขบวนพระที่นั่งคู่สัต
มหาปราสาท รวมโกเข้ายาคู ๕๐ โก ครั้นเวลา ๕ โมงเช้า พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระทวารหน้าพระ
ที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยานมาประทับ
พระที่นั่งคู่สัตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระเจ้าบรม
วงศ์เธอกรมพระปวเรศวริยาดงกرنถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้ว ก็
เสด็จมาทอดพระเนตรโกเข้ายาคูซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน แต่ข้าราชการ
ฝ่ายนอกทำมาตั้งไว้นั้น จึงรับสั่งให้เขาไปถวายพระองค์เจ้า

พระ แดพระองค์เจ้าเนร ซึ่งทรงผนวชอยู่น้ององค์ละ โกรวม ๒ องค์
 เบนโถ ๒ โถ เวदानนพระตั้งชั้วดถวายเป็นพระ ครั้นล่วงจบแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จทรงประเคนเครื่องเสวยแด่กรมพระ
 ปวเรศวริยาตงกรณ แล้วเสด็จทรงจุดเทียนที่โต๊ะพระพุทธรูปประจำวัน
 แดที่โต๊ะพระสยาม เสร็จแล้วเสด็จประทับที่พระเก้าอี้เหลือง จึงรับสั่ง
 ให้จมนางซ้ายเอาโถดำรดที่ใต้เขาคพยซึ่งตั้งอยู่บนเคียง มณฑลพนา
 ถวายพระตั้งชั้วถนอยู่ พระมหाराชครูพิชญ์ถวายน้ำตั้งชั้วแด่พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เวตา & โมงเศษ เจ้าพนักงานกรมภูษามาตา
 ได้เชิญพระบรมอัฐิพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๓

แผ่นดิน ๑๔ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑ พระบาท
 ออกรัณอาทิตย์ สมเด็จพระนั่งเกล้า ๑ ๓ พระบาทสมเด็จพระจอม
 ขัน ๓ คำ ๑ ๓ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๑
 เดือน ๑๑ ๑ ๓ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก ๑
 กรมสมเด็จพระเทพสุดาวดี ๑ กรมสมเด็จพระศรีสุมังคาร ๑ กรม
 สมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารี ๑ กรมสมเด็จพระอมรินทรา
 มาตย์ ๑ กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรามาตย์ ๑ กรมสมเด็จพระศรี
 สุธาตย์ ๑ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ๑ สมเด็จพระเจ้าปฐม
 บรมวงศ์ไอยิกาเชอ ๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ไอยิกาเชอ เจ้าฟ้ากรม
 หลวงศรีสุนทรเทพ ๑ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ไอยิกาเชอ กรมหลวง

เทพยวดี ๑ ส้มเด็จพระเจ้านางเชอ เจ้าฟ้าจันทรมณฑล ๑ รวม
 ๑๖ พระองค์ ขันตงบนพระที่นั่งเสด็จคณิศร แดงจึงเชิญพระอัฐิสมเด็จพระ
 พระบรมราชาตามหทัยิกา ๑ พระนางโถ่มนัส ๑ พระชนกสมเด็จพระ
 พระศรีสุทนต์ ๑ พระชนกสมเด็จพระศรีสุทนต์ริเยนทรามาตย์ ๑ พระชนนี
 สมเด็จพระศรีสุทนต์ ๑ พระชนนีสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ๑
 รวม ๖ พระองค์ ขันตงบนโต๊ะเงินข้างซ้ายพระที่นั่งเสด็จคณิศร ครั้นพระ
 องค์สมเด็จพระกรุณาโปรดฯ ให้พระองค์เจ้าที่ยังทรงพระเยาว์
 ถวายผ้าวัสถาสีกระด้าผูกแด่พระสงฆ์ ครั้นแดงจึงทรงพระเต้าตีโนทก
 พระสงฆ์ถวายยถาสัพพีถวายขติเรกถวายพระพรดา พระอนุกรมการบดีจึง
 นิมนต์พระสงฆ์ ๒๒ รูป ซึ่งจะตัดปกรณเท้าพระบรมอัฐินั้นเข้ามา พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จทรงทอดผ้าสังฆ แต่ผ้าขาวซึ่งจารึก
 พระนาม ครั้นพระสงฆ์ตัดปกรณเสร็จแล้วจึงทรงถวายเครื่องไทย
 ขรรณ แดงทรงพระเต้าตีโนทก พระสงฆ์ถวายยถาสัพพี ขทาตีเม
 ถวายขติเรกถวายพระพรดา ทรงพระกรุณาโปรดฯ พระราชทาน
 ผ้าสังฆผ้าขาวจารึกพระนามแต่ของไทยขรรณนั้นไปตัดปกรณพระอัฐิ
 กรมพระราชวังต่ง ๕ พระองค์ทวงหน้า แดงจึงเสด็จประทับครัดอยู่
 ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการ จนเวลาเที่ยงเศษเสด็จขึ้น
 พระอนุกรมการบดีจึงนิมนต์พระสงฆ์ ๕๐๐ เข้ามาถวดตัดปกรณาภิขรรณ
 แดงตัดปกรณ ครั้นเสร็จแล้วเวลาย่ำโมงเศษเจ้าพนักงานภูษามาตา
 จึงเชิญพระบรมอัฐิถับ อนึ่งการพระราชพิธีถาวรทเวตาเข้าถวน พระ

บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ฟรอกโก๊ต พระบรมวง
ศานุวงศ์แต่ข้าราชการก็สวมฟรอกโก๊ตเหมือนกัน

บาญชีโถงเข้ายาคูพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายใน

๑ พระองค์เจ้าแม่เนย ๒ พระองค์เจ้าพินทุ

- แผ่นที่ ๑๕
ออกวันอาทิตย์
ขึ้น ๓ ค่ำ
เดือน ๑๑
- ๓ พระองค์เจ้าประทุมเมศ ๔ พระองค์เจ้าเงินยวง ๕ พระ
องค์เจ้าเตงยม ๖ พระองค์เจ้าแสงจันทร์ ๗ พระองค์
เจ้านิเวศ ๘ พระองค์เจ้าสุบงกช ๙ พระองค์เจ้ากนิ
๑๐ พระองค์เจ้านววรรณ ๑๑ พระองค์เจ้าจามรี ๑๒ พระองค์เจ้าบุตรี
๑๓ พระองค์เจ้านุ่ม ๑๔ พระองค์เจ้ายงเยาว์ลักษณะ ๑๕ พระองค์เจ้า
ทักษิณชา ๑๖ พระองค์เจ้าโตมาดคี ๑๗ พระองค์เจ้าประภัสร์
๑๘ พระองค์เจ้าพกตรพิมลพรรณ ๑๙ พระองค์เจ้านนยาภาธร
๒๐ พระองค์เจ้าศรีวาศสวดี ๒๑ พระองค์เจ้าภรณีภาแก้ว ๒๒ พระ
องค์เจ้าอนงค์นพคุณ ๒๓ พระองค์เจ้ากนกวรรณเดชา ๒๔ พระองค์
เจ้าอรุณวดี ๒๕ พระองค์เจ้าวราณรัตนกตยา ๒๖ พระองค์เจ้าอรทัย
เทพกัญญา ๒๗ พระองค์เจ้าบุษบงเบิกบาน ๒๘ พระองค์เจ้าสุนันทา
กุมารรัตน ๒๙ พระองค์เจ้าสุมาตมาศศรี ๓๐ พระองค์เจ้านารีรัตน
๓๑ พระองค์เจ้าบรรจบเบญจมา ๓๒ พระองค์เจ้านงคราญอุคมนตรี
๓๓ พระองค์เจ้าดวงวิมลนา ๓๔ พระองค์เจ้ากาญจนากร ๓๕ พระ
องค์เจ้าพนพงค์ ๓๖ หม่อมเจ้าพรรณราย

รายโถงเข้ายาคูข้าราชการฝ่ายนอกซึ่งถูกปรับซึ่งได้มา

- ๑ พระองค์เจ้ามหาหงส์
- ๒ พระยาอนุนิธิชาญไชย
- ๓ พระพทพดพยุหเสนา
- ๔ พระฤทัย

รายพระสงฆ์สัดปกรณ์เท่าพระบรมอัฐิ ๒๒ รูป

- ที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระมงคตเทพมุนี
วัดพระเชตุพน
- ที่ ๒ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระวินัยขรดี
วัดอรุณ
- ที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระปลัดจั้น
วัดสุทัศน์
- ที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระมหาเปี้ย
วัดราชประดิษฐ
- ที่ ๕ สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนกไปยกาธิบดี พระปลัดแก้ว วัด
สุวรรณ
- ที่ ๖ กรมสมเด็จพระเทพสุดาวดี พระปลัดเว็ด วัดระฆัง
- ที่ ๗ กรมสมเด็จพระศรีสุตาทักษ์ พระครูวัดศรีสุตาราม
- ที่ ๘ กรมสมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารี พระครูวัด
กาญจนสิงหาสน์
- ที่ ๙ กรมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี พระปลัดสุต วัดรัชฎาธิฐาน

ที่ ๓๐ กรมสมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ พระปลัดวัดเขมา

ที่ ๓๑ กรมสมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ พระปลัดวัดหนึ่ง

ที่ ๓๒ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ พระปลัดตาบ วัด

ราชบพิธ

ที่ ๓๓ กรมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ไอยิกาเธอ พระครูวัดอภัย

ที่ ๓๔ กรมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ไอยิกาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงศรี

สุนทรเทพ พระครูวัดดุสิต

ที่ ๓๕ กรมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์ไอยิกาเธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงเทพย

วัด พระปลัดเปี่ยม

แผ่นที่ ๑๖ ที่ ๓๖ กรมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัย

ออกวันจันทร์ พระวินัยกรรมวัดราชบพิธ

ชั้น ๕ ถา

เดือน ๑๑ ที่ ๓๗ กรมสมเด็จพระบรมราชมาตามหัยยิกาเธอ พระราช

กระวี วัดหนึ่ง

ที่ ๓๘ พระนางโศมนันต์ พระปลัดแก้ว วัดโศมนันต์

ที่ ๓๙ พระชนกกรมสมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ พระปลัดนา วัด

นางนอง

ที่ ๔๐ พระชนกกรมสมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ เจ้าอธิการ

วัดหิรัญบุรี

ที่ ๔๑ พระชนนีกรมสมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ พระสมุห์วัดนางนอง

ที่ ๒๒ พระชนนักรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี พระวินัยธร
วัดราชบพิธ

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระยารวมจรรยาอนุกรมมนตรี ๑
พระยาศรีธรรมราช ๑ เข้าไปเฝ้าอยู่ประมาณครู่หนึ่ง เจ้าพระยาสุรวงศ
โดยฉันทักเข้าไปเฝ้าอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษจึงออก.

โดย มนุษย์นาคมาพ

ณวันศุกร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๒ ค่ำ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระ
ยาเจริญราชไมตรีเข้าเฝ้าครู่ครู่หนึ่ง เจ้าพระยาภูธราภัยเข้าไป
เฝ้า แล้วพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จนางจึงได้เข้าไปเฝ้าต่อภายหลัง
ประทับครู่ครู่กับเจ้าพระยาภูธราภัย จนเวลา ๕ โมงครึ่งจึงเสด็จขึ้น
ครั้นเวลาใกล้ค่ำ เสด็จออกพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราช
อุปบัติประทับสำมนักขันธ์ครู่หนึ่ง แล้วเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง เสด็จ
พระราชดำเนินไปประทับที่สวนสุนันทา ทอดพระเนตรคันไทรอช-
บาดนิโครธ ทรงพระราชดำเนินทอดพระเนตรคันไม้แล้วเสด็จไปประ
ทับที่พระที่นั่งสำหรับทรงบิณฑุเตยด เวลาประมาณย่ำค่ำเศษเสด็จกลับ
เข้าพระบรมมหาราชวังเสด็จขึ้น.

โดย สวัสดิ์ดิประวัต

ณวันเสาร์ เดือน ๑๐ แรม ๑๓ ค่ำ มีกุนต์ปดศึก จุฑศักราช ๑๒๓๗

เวดาเช้า ๓ โมงเศษ พระสังฆิกเข้าประตูขุขัตต์คำด้า (ซึ่งเรียกกันว่าประตูฉนวนใน) เข้ารับบิณฑบาตที่ทรงบาตรในพระบรมมหาราชวัง แด่ไปออกทางประตูองคตต้า (ที่เรียกกันว่าประตูหิน) แด่จำนวนพระสังฆิกเข้ารับบิณฑบาตนั้นในเวดาวัน ๘๓ รูป เป็นพระสังฆิกอรรณราชวรารามเป็นต้น กับวัดอื่น ๆ อีก แด่พระสังฆิกได้นั้นที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ๓๐ รูป เป็นเวรวัดมหารณพาราม มีพระธรรมสูติยาเป็นประธานในทนั้น แด่การที่พระสังฆิกนั้นไม่ใช่จะมีการ

แผ่นที่ ๑๗
ออกวันจันทร์
ขึ้น ๕ ค่ำ
เดือน ๑๐

อะไร เป็นการฉิ้นเล่มอเป็นเวรตามธรรมเนียม ครั้นพระสังฆิกนั้นแด่กักตบไปวัด เวดาเที่ยงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งสัสมติเทวราชอุปบัติ ฆนหดวงพระไกรดีเข้าไปเฝ้าอยู่จนเวดาบ่ายโมงก็ออกมา แด่พระยามหามนตรีก็เข้าไปเฝ้าแด่อยู่จนเวดาบ่าย ๒ โมงเศษจึงได้กลับออกมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จขึ้นจากทนั้น

เวดาบ่าย ๔ โมงนาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกณพระที่นั่งสัสมติเทวราชอุปบัติ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากมลตาดีเดอตร์ศักดิ์ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าชุมพดสัสมโกษา, พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพยทนต์วัน พระยาภาสกรวงศ์ พระยาเจริญราชไมตรี พระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี พระยาราชรองเมือง พระยาเวียงชัย เป็นต้น แด่พระยาพระหดวงอื่น ๆ อีกเป็นอัน

มากประมาณกว่า ๒๐ คน ก็เข้าไปเฝ้าทูตของชุดพระบาทในท้องถิ่น
สมควร เวลา ๕ โมงเศษก็กลับออกมาหมด แต่ยังคงอยู่อีกบ้าง
จนเวลา ๒ ทุ่มเศษจึงได้กลับออกมา

โดย ภาณุรังษี

แจ้งความ

ข้าพเจ้าในหนังสือที่ท่านทั้งหลายได้รับเป็นผู้แต่งข่าวเป็ดย่นกันเดิมขอ
ทุก ๆ วันนั้น คนเรียงคนตีพิมพ์ยังไม่พอใจ ท่านก็ได้ส่งข่าว
มาด่าขยี้ก เดิมอย่างมากถึง ๓ โมง ๔ โมงบ้างก็ยังยังไม่หมด กว่า
หนังสือพิมพ์จะได้ออกก็ถึง ๔ ทุ่ม ๕ ทุ่ม แต่เวลานั้นไม่สู้จะเป็นไร
ด้วยเป็นเวลาดึกมาก ข้าพเจ้าเห็นถึงจะส่งข่าวน้อยก็ไม่เป็นไร แต่
ถ้าต่อไปที่หลังขอให้ท่านส่งมาในเวดาก่อน ๒ โมงเช้า ฤๅค้องคอย
ข่าวอย่าให้คนเรียงพิมพ์ขาดได้ แต่ถ้ามีความเพิ่มเติมควรจะส่งมา
ตั้งก่อนวันหนึ่งสองวันได้กให้ส่งมาก่อน ขอท่านทั้งหลายจงประพฤติ
ตามคำข้าพเจ้า ข้าพเจ้าจะมีความชอบใจท่านเป็นอย่างมาก แต่
ถ้าท่านไม่ส่งข่าวให้ทันตามเวลาที่กำหนดแล้ว ข้าพเจ้าจะต้องขอ
ปรับในการตีพิมพ์ครั้ง (การเรียไร) ให้มากขึ้นตามสมควรสุด
แล้วแต่จะตกลงกัน ขอท่านจงได้ทราบแระวังการของท่านอย่าให้
เสียไปได้ แต่ซึ่งท่านทั้งหลายที่ใครรับหนังสือ COURT นี้ ถ้าจะมี
ประสงค์ที่จะตีพิมพ์ ฤๅตอกออกจากแผ่นหนังสืออื่นเพื่อจะได้ขาย
ใหม่ประโยชน์แต่คนนั้น ข้าพเจ้าจะต้องขอห้ามไม่ให้คิดเอาข่าวที่

พวกเราทั้งหลายได้แต่งตั้งในหนังสือพิมพ์ COURT จะขอห้ามเดี่ยว
 เดี่ยว เหมือนหนังสือภาษาอังกฤษได้เรียกว่า (คอบีไรต์) ถ้าท่านผู้ที่จะ
 ต้องประสงค์ทำหนังสือพิมพ์ขาวทงจาเพราะตงนักขอให้แต่งเอาเอง อย่า
 ให้จำนวนเหมือน ฤาอย่างโรอย่างหนึ่งซึ่งจะให้จบได้แต่ตัว ข้าพเจ้าจะ
 ต้องขอปรับไม่ให้ ๆ หนังสือพิมพ์ COURT แต่ท่านต่อไปอีกเปนชาติ
 จากฝรั่ง เหมือนหนังสือราชกิจจานุชานข้าพเจ้าก็ได้เห็นความออก
 จากหนังสืออนมาก ที่จะจบได้นั้น คือจำนวนโถพักทอง ในหนังสือราช
 กิจจากได้เอาตงแต่ ๒ วัน แต่วันหลังก็หาได้เอาตงไม่ เหตุฉนี้
 เห็นได้ว่าจำนวนโถเข้าวันหลังหนังสือ COURT ยังไม่ได้ ออกแต่ราช
 กิจจาจะต้องออกเดี่ยวก่อนการจึงเปนเช่นนี้ ก็เปนข้อฉนี้จะต้องปรับได้
 แจงความนยงไม่หมด

แผ่นที่ ๑๗
 ออกวันอังคาร
 ชั้น ๖ คำ
 เดือน ๑๑

อนงถามผู้มาว่า จะขอทำหนังสือเหมือนอย่างหนังสือ
 ออกทุก ๆ วัน ท่านผู้ทำหนังสือก็จะต้องเก็บหาเอาเอง
 อย่าให้เข้าจำนวนอย่างเดียวกับหนังสือ แต่ไม่เปนไร
 ถ้าออกทุกวัน เปนชาวที่หลังหนังสือ COURT การก็ตองเอาอย่างกัน
 ตรงตัว ก็คงจะต้องปรับได้ แต่ทข้าพเจาว่ามานักเพราะมผู้มาว่าฉนี้
 ข้าพเจ้าจึงได้บอกไว้เดี่ยวให้ทราบ แต่การทว่ามาน ผู้แต่งหนังสือ
 COURT ได้ปรึกษาพร้อมกันให้เอาตงบอกให้ทราบ ข้าพเจ้าจึงได้
 เอาค่านตงตงแต่นต่อไปขอท่านจึงได้ทราบ แต่ประพฤคิตามทว่ามาน

อย่าให้ต้องแตกสามัคคีจากหมู่นักเรียน ถ้าท่านอยากจะมีหนังสืออย่างนี้
ขอให้ท่านหาความหาข่าวเอาเองเถิด อย่าให้ต้องวุ่นวายอย่างไรอย่าง
หนึ่งเลย

โดย ผู้จัดการพิมพ์

หนังสือเมฆฉนวนของคาร เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ ๑๒๓๗ ข้าพเจ้า
ได้รับพระราชหัตถเลขาในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ซึ่งเราทั้ง
หลายได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวายหนังสือนี้ แต่ทรงตอบขอบพระทัย
เห็นว่าเป็นการดีแล้ว จึงได้พระราชทานข่าวซึ่งจะยกทัพออกจาก
กรุง ฯ นั้น แต่ข้าพเจ้าหาได้เอาจำนวนความในพระราชหัตถเลขา
ตบบอกให้ท่านทราบทั่วกันไม่ ด้วยข่าวราชการยังติด ๆ กันมาไม่มีว่าง
บดินขาวกว้างแฉว ข้าพเจ้าจึงได้คิดเอาพระราชหัตถเลขาของพระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมาลงให้ท่านทราบ ขอท่านจงตั้งใจฟังความดี
ความชอบ ซึ่งเป็นที่จะให้เราทั้งหลายมีความยินดีเจริญเทอญ ฯ

โดย ผู้จัดการพิมพ์

สำนวนความในพระราชหัตถเลขา

ถึง เซ็คเตอหนังสือ COURT วันอังคาร เดือน ๑๐ แรม ๑๔ ค่ำ
ด้วยฉันได้รับหนังสือนี้ ๓ วันมาแล้ว ก็มีความยินดีขอบใจ แต่
เห็นว่าเป็นการดีอยู่ ถ้าทำตลอดไปได้ก็จะดี ฉันได้ตั้งใจจะหาการเด็ก ๆ
น้อย ๆ ช่วยในหนังสือนี้ด้วยตามแต่จะได้อีก แต่เห็นว่าจะมีประโยชน์
เป็นการล่วงหน้าได้มาก เหมือนหนึ่งการแต่งตัวควรจะใช้ตราอย่างไร

แต่แต่งในการศพเป็นต้น แต่จะเอาเป็นเล่มขอมไม่ได้ต้องตามแต่เวลาจะมี บัดนั้นเห็นว่าควรจะต้องบอกการสั่งให้เป็นการนำจะจดลงในสมุดสำหรับกระเบาเล่ม คือกำหนดยกทัพ กองเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ซึ่งยกไปแล้วในวันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศักราช ๑๒๓๗ เวลาฤกษ์บ่าย ๓ โมง ๓๐ นาที แต่ยกมาแต่บ้านนนทบุรี เจ้าพระยาท่านให้มาเสียแต่บ่าย ๓ โมง ๑๕ นาที ออกจากตำหนักแพ

แผ่นดิน ๑๘ ประมาณ ๓๘ นาทีถูกว่าน้อยหนึ่ง กองเจ้าพระยาออกวันอังคาร ๒๕ ค่ำ ฤทธาภยที่สมุหนายกวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ๒๕ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีกุนต์ปีตศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๔ โมง ๓๐ นาที กองสมเด็จพระบวรราชปรมัยถนวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศักราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมง ๓๐ นาที ยกจากกรุงเทพฯ ๑ วันเดือนอายุชน ๖ ค่ำ จะยกจากสระบุรี แต่ยังไม่มื่อเวลาเป็นแน่ ฉะนั้นบอกมาแต่ก่อนวันนั้นจึงจะบอกการอื่น ๆ มาอีก ขอให้เขอดงพิมพ์ให้ทราบทั่วกันด้วย

C. R.

เสด็จออกตามธรรมเนียม

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับที่พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าไปเฝ้า ประทับอยู่จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

การสดมภ์พระราชพิธีเสกขันธ์ศิวสถาน

ณวันอาทิตย์ เดือน ๓๓ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีกุนตรีศก ๓๒๓๗

โดยตั้งการที่พระที่นั่งสุทไธศวรรย์ปราสาท แลของที่ตั้งในการพระราช
 พิธีนั้น เจ้าพนักงานกโศจรมาคงตามธรรมเนียมทุกพนักงาน คือให้
 ตั้งมาใหญ่ด้วยจำหัดกับัดทอง ๓ มา ๆ หนึ่งรองพระที่นั่งหลังคาทอง มา
 หนึ่งรองพระศอาธาร รวม ๒ มา นคงบนพชนบนตรงหน้าบุษบกออกมา
 แลพระที่นั่งหลังคาทองตั้งเบื้องขวา พระศอาธารตั้งเบื้องซ้าย อีก
 มาหนึ่งบนรองเครื่องมาพระที่นั่งตรงหน้ามาทางต้องออกมา แต่
 อยู่ที่พชนกต่าง แลบนพระที่นั่งหลังคาทองนมมาตั้งจำหัดกับ
 บัดทองมาหนึ่ง ตั้งพระไชยเงินเล็กในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
 พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกองค์ ๑ พระไชยนาวดโหระองค์ ๑ รวม ๒ องค์
 ข้างขวาข้างซ้ายตั้งหีบเครื่องพระมหาพิไชยสงครามข้างละหีบ ข้าง
 หน้าตั้งหมอนำตำรวจมเทยบทองมิกอยู่เต็ม ๑ ข้างหลังมีบันไดแก้วรอง
 พระแสงขอต่าง ๆ เรียงกันเป็นลำดับตั้งไป คือขันท ๓ ที่ ๒ ที่ ๓
 พาดพระแสงขอไม้ท้าว ๓ องค์ ขันท ๔ ที่ ๕ ที่ ๖ ที่ ๗ พาดพระ
 แสงขอเกราะ ๔ องค์ ขันท ๘ พาดพระแสงขอพดพ่าย ขันท ๙ ที่ ๑๐
 พาดพระแสงขอจ้าว ๒ องค์ ขันท ๑๑ พาดพระแสงขอหอก ๓ องค์
 รวม ๑๑ องค์ แลบนพระศอาธารนทตรงกลางมีแก้วตณิตร แลมี
 พระแสงผูกไว้กับคันเสวตณิตรด้วย ๒ องค์ คือขารพระกรเทอรูป
 องค์ ๑ ขารพระกรศักดิ์สิทธิ์องค์ ๑ แลหน้าเสวตณิตรตั้งพานทอง

ต้องขึ้น ร่องพระแสงขรรค์ไชยศรีองค์ ๑ พระแสงขรรค์เนาโต๊ะ
 องค์ ๑ พระแสงยี่บันพันปาดองค์ ๑ พระแสงยี่บันแปดองค์ ๑ พระ
 แสงยี่บันทรงเค็มองค์ ๑ พระแสงยี่บันฝักทองเกลี้ยงประดับเพชรองค์ ๑
 พระแซ่ห่างข้างเผือก องค์ ๑ รวม ๗ องค์ แด่มมพระคชาธารด้าน
 หน้าข้างขวาข้างซ้ายแต่ข้างหลังทศตรงกตางนน์ บักรงแพรแดงมยงค์
 รูปพระนารายณ์ ๓ คันทแตข้างขวาข้างซ้ายบนพระคชาธาร มีบันได
 แกวพาดพระแสงทองดั่งข้าง ข้างซ้ายชนท ๑ พาดพระแสงทองด้าม
 เงิน ๑ องค์ ชนท ๒

แผ่นที่ ๒๐ พาดพระแสงง้าว ๑ องค์ ชนท ๓ พาดพระแสงศรี ๑ องค์
 ออกวันพร
 ชน ๗ คำ
 เดือน ๑๑
 มาแดง
 นน
 พระแสงจับ (คือเป็นเครื่องสำหรับจะโต้แก่ข้างอาตวาวาด) แต่ทได้
 พระคชาธารมถงชนกเครื่องตน ทไตพระทงหงัดองคทองมเครื่องข้าง
 ถง ๑ แต่เครื่องมาพระทงหงัดองคทองมมานน คือเครื่องทงเทพนม ๑
 ทงครุฑ ๒ ทงกุดน ๑ รวม ๔ เครื่องนเป็นอาณอย่างไทย กับม
 เครื่องมาอาณฝรังอกเครื่องหง รวมแป ๕ เครื่อง แดวมพระแซ
 สำหรับคมา ๑ องค์ พระแซ่สำหรับคมา ๑ องค์ รวม ๒ องค์ ที่ม

มารของเขารองมานมหมอนาทองขาว & หมอกองอยู่ทุกด้าน แต่มีย้าย
 ดิญจนวงรอบ แดข้างพระที่นั่งหลังคาทองด้านขวา มีบาตรน้ำ ๓ บาตร
 ทวาย ๑ รวม ๒ ใบ มีด้ายดิญจนวงรอบเหมือนกัน ครั้นเวลาย่ำค่ำเศษ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระบรมราชโองการ โปรดเกล้า ฯ
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจิตร
 เจริญไปทรงจุดเทียน แด้อาตักษณได้อ่านประกาศ ครั้นจบแล้ว
 พระสงฆ์ไทยคือพระมงคลเทพมุนี ๑ พระครูอุดมสังวร ๑ พระ
 ครูอมรวิชัย ๑ พระครูปรีตโกศล ๑ พระครูพุทธมนต์ปรีชา ๑
 รวม ๕ รูปได้เจริญพระพุทธมนต์ภาษาไทย พระสงฆ์รามัญคือ พระ
 อุดมญาณ ๑ พระครูราชสังวรนนทิงอนิจกรรมแล้วยังไม่มีตัว พระ
 ด้มูห์มาแทน ๑ พระครูสุนทรวิถาส ๑ พระครูราชปรีต ๑ พระ
 ครูสิทธิเดช ๑ รวม ๕ รูปได้เจริญพระพุทธมนต์ภาษารามัญ รวม
 เป็นพระสงฆ์ ๑๐ รูป ตามธรรมเนียมซึ่งได้เคยมีมาทุกครั้ง แดพระ
 ครูไทย & พระครูรามัญ ๔ นี้ เป็นพระครูสำหรับพระราชพิธีของมา
 ด้วดพระพุทธมนต์ทุกครั้ง ครั้นพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบแล้ว
 ก็เป็นเสด็จการพระราชพิธีซึ่งโตมในเวดาค่า ครองหนักพระมากเหมือน
 กับครั้งก่อนอีกเหมือนกัน ด้วยการพิธีมีพระแสงมาก จะคิดให้
 น้อยดังก็ไม่ได้ แต่น้อยกับครั้งก่อน ๓๔ พระ แดทมิชขอพระสงฆ์
 ด้วดมนต์ทง ๑๐ องค์ดวยนน หม่อมฉันเห็นว่าเบ็ด็องพระมาก แด
 เป็นพระสงฆ์ประจำสำหรับพระราชพิธี

แผ่นที่ ๒๑
ออกวันพุธ
ชม ๗ คำ
เดือน ๑๐

แถวเป็นไทยครึ่งมอญครึ่ง แถวสอดก็ไม่เหมือนกัน เห็น
ว่าสำคัญอยู่ จึงได้เข้าไปให้คัดแต่มากไปหน่อย เมื่อทรง
เห็นว่าไม่ควรจะใส่ก็ทรงคัดเสียเทอญ

โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ

การพระราชพิธีคเชนทร์ศิวสนาน

ณวันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๕ ค่ำ เวลาค่ำ ๕ โมงเศษ ทรง
พระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญออกไป
ไปปฏิบัติพระสงฆ์ ๓๐ รูป ซึ่งจะได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งสุทไธ
ศวரிய ครั้นพระสงฆ์รับพระราชทานฉันทแล้ว ทรงถวายเครื่องไทย
ธรรมพอดสมควร แล้วพระดีทชิไชยจึงอ่านคำคุชต์ตั้งเวย ครั้นอ่าน
จบแล้วจึงเชิญพระแสงตั้งชูปในหม้อดำริด เวลาค่ำ ๕ โมงเศษ
เหล่า คือพลเดิรเท้า ๑ พลรถ ๑ พลอัศว ๑ พลกฤษ ๑
ขึ้นณท้องสนามไชยหน้าพระที่นั่งสุทไธศวரிய ครั้นชูปพระแสงเสร็จสิ้น
แล้วก็เป็นต้นการในเวลาค่ำ ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมงเศษเจ้าพนักงาน
ได้จัดขบวนแห่ เครียมการไว้พร้อมเสร็จตามเคย ครั้นเวลาย่ำค่ำ
แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ามหา
มาตา กรมพระบารามปรบังษ์ ทรงทอดพระเนตรให้เดิรขบวนแห่
เจ้าพนักงานทั้งปวงก็ได้เดิรกระบวรแห่ไปตามทางถนนใหญ่หน้าพระที่
นั่งสุทไธศวரிய พราหมณ์ก็เอานามนต์ประพรหมข้างเผือกแถมข้างท่งมา

ทรงบรรดาทมิฬระวาง ตามเยี่ยงอย่างธรรมเนียมซึ่งเคยมีมาทุกปี การ
ซึ่งแก้ศเนทรีศวดน่านนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวไม่เสด็จออก
ด้วยเป็นเวทาศุภคฤมาก.

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

ณวันอังคาร เดือน ๑๓ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมุขฉุบศก จุติศักราช ๑๒๓๗
ปี เวทาศุ ๓ โมงเศษพระสงฆ์เข้ารับนิมนต์บวชในพระบรมมหา
ราชวังข้างใน วัดระฆังโฆสิตารามกับวัดอื่น ๆ แลพระสงฆ์วัด
เทพิตารามก็ได้ฉนวน ๓๐ รูป มีพระสงฆ์ธรรมซึ่งคุณเป็นประธานาธิบดี
เวทาศุ ๕ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับพระ
ที่นั่งฉนวนทิศอุดรราชอุโบสถ ฉิมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระบำราบ
ปรปักษ์เข้าไปเฝ้าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอยู่เวทาศุ ๓ โมงเศษก็เสด็จ
กลับออกมา ในทันใดนั้นประมาณครู่หนึ่ง เจ้าพระยาภูธราภัย ๑
แลพระยาราชวราณุกุล ๑ พระยาธรรมจรรยา ๑ พระยาศรีรังสิต ๑
แลพระองค์เจ้าข้าราชการเข้าไปเฝ้าอีก ครั้นเวทาศุ ๔ โมง เจ้า
พระยาภูธราภัย แลพระยาราชวราณุกุล พระยาศรีรังสิตก็กลับ
ออกมา ประมาณครู่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น มี
พระบรมราชโองการให้พระบรมวงศ์เธอข้าราชการคอยอยู่ พอ
เวทาศุใกล้ค่ำ เสด็จออกมาประทับที่พระที่นั่งฉนวนทิศอุดรราชอุโบสถ
ตั้งเท่า มีเจ้านายแลข้าราชการเข้าไปเฝ้าคราวหลังอีกมากเหลือที่จะ
บอกพระนามแลชื่อข้าราชการต่อไป ครั้นเวทาศุใกล้ค่ำ แลเจ้านาย

ข้าราชการที่เขาไปผ่านนกกตบออกมาพร้อมกันหมด ในทันใดนั้น
เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เข้าไปเผ่าเวลาทุ่ม ๑ กับ ๒๐ นาที
จึงได้กตบออกมา

แผ่นที่ ๒๒ แจ้งความให้ทราบทั่วกัน ด้วยเวรข้าพเจ้าที่ได้ออก
ออกวันพฤหัสบดี ๗ ว่าสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
ชน ๘ คำ ๗ คราเครื่องราชอิสริยยศมงกุฎสยามนั้น หาได้ออกให้
เดือน ๑๑ คราเครื่องราชอิสริยยศมงกุฎสยามนั้น หาได้ออกให้
แจ้งว่าทรงแต่ที่เรียกว่าดาบตราสำหรับติดพระทรง ไม่ได้ทรง
สายตะพาย หาได้ออกให้แจ้งไม่ แต่ของไทยธรรมเนียมที่ถวายพระดั่งนี้
นั้นในเวลาเข้าหาได้ออกไม่ผิดไป.

โดย ทองแถมกวดยวงศ์

ณวันพุธ เดือน ๑๓ ชน ๗ คำ เวลาเช้าพระดั่งนี้ได้รับพระราช
ทานฉันทนพรรณพระที่นั่งคูศดิคาภิรมย์ ๑๐ รูป กับพระดั่งนี้วัดพระเชตุพน
ได้เข้ารับนิมนต์มาถวายในพระบรมมหาราชวังตามธรรมเนียม เวลา
บ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องครุฑอย่าง
ทหาร เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เจ้าพระยาภูธราภัยทนต์มุนี
นายกได้กราบบังคมทูลซึ่งจะยกทัพตามกำหนด ในวันอาทิตย์
ชน ๑๓ คำ เดือน ๑๑ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเครื่องยศ (แต่ในวันนั้นข้าพเจ้า

ยังไม่ทราบแน่ชัดว่าจะเป็นสิ่งไรบ้าง ค่ะพรุ่งนี้จึงจะได้ส่งบอกถึงของให้
ชัดเจน) แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้น

แจ้งความ

ข้าพเจ้าผู้มชขอในท้ายหนังสือ ขอแจ้งความมาให้ท่านทงหลาย
ทราบ ด้วยข้าพเจ้าได้พบแบบหนังสืออย่างใหม่อย่างหนึ่ง ที่พระเจ้า
น้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ได้คิดไว้แต่ปีระกาเบญจศก
ศักราช ๑๒๓๕ ปี แต่ข้าพเจ้าได้จดคัพพชน ๒๐ ฉบับไว้สำหรับแจก
เพื่อนฝูงอันสนิทเป็นแม่เฒ่าแก่ ๆ ได้คัพพพเมื่อนวันเสาร์ แรม ๓ ค่ำ
เดือน ๘ ปีระกา เบญจศก ศักราช ๑๒๓๕ ปี ได้แจกมาจนเกือบหมด
ครั้นข้าพเจ้าเห็นจนหมดแล้ว ด้วยหนังสือนี้เป็นของมีประโยชน์อยู่
หลายอย่างเกือบจะสูญเสียแล้ว ถึงผู้ที่ได้ไปก็เห็นจะไม่เก็บไว้มาก
ข้าพเจ้าจึงได้คิดคัพเพิ่มเติมชนอีก ๕๐ ฉบับ เมื่อนวันอาทิตย์ชน ๘ ค่ำ
เดือน ๑๑ ปีจอฉศก ชุดศักราช ๑๒๓๖ ไว้แจกของเก่า ๆ ค่ะไป
บัดนี้ข้าพเจ้าได้เห็นยังเหลืออยู่มากสมควรที่ท่านทงหลายผู้แต่งหนังสือ
พิมพ์จะทราบไว้ เพื่อจะตงเป็นความลับไม่ให้คนอื่น ๆ ได้พบอ่าน
ทราบได้ ท่านทงใดใดก็ตามมี แบบหนังสือพิมพ์นหลายแล้ว แต่ท่านท
ยังไม่ได้เคยที่เดียว ก็ขอให้เชิญมา ฎให้บ้างมารับเอาแบบหนังสือ
ข้าพเจ้าจะมอบให้ไปโดยความยินดีเต็มใจทีเดียว

ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๒๓
 ออกรวันศุกร
 ขน ๘ คำ
 เดือน ๑๑

เมื่อเวลาดำเนินออกประทับบนพระที่นั่งโถงนั้น จึงทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานนำสิ่งขี้แต่เดิมแล้ว
 จึงพระราชทานกระบี่เดิม ๑ กับแหวน ๑ วงแก่เจ้าพระยา
 ภูธราภัย แล้วจึงถอยมายืนอยู่ตามที่ แดทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 ให้เจ้าพนักงานนำเสื่อยศมาพระราชทานเจ้าพระยาภูธราภัย กับข้าราชการ
 การซึ่งจะไปด้วยในคราวนี้ แดพระราชทานโต๊ะทองกาทองกับตักประ
 ค้าทองแก่พระสุริยภักดี กับอีกตำรับหนึ่งนั้นโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้า
 พนักงานไปพระราชทานพระศรีเด๋นาซึ่งชนไปราชการแล้ว แดจึงทรง
 รับสั่งให้เอาแผนที่มา แดพระราชทานแก่เจ้าพระยาภูธราภัยต่อพระ
 หัตถ์ แดจึงโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานแจกเบี้ยหวัดข้าราชการซึ่ง
 ไปราชการคราวนี้ ครั้นแจกแล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้น

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี ขน ๘ คำ เดือน ๑๑ ปีกุนต์ปตศัถ จตุศักราช ๑๒๓๗
 เวลามาเข้า ๓ โมง พระตั้งขเข้าบิณฑบาตตามธรรมเนียมในพระบรม
 มหาราชวัง แดพระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ เสด็จมา
 ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ แดพระตั้งขได้สด
 ถวายพรพระ ครั้นแล้วเสด็จขึ้น ๆ เสร็จแล้วด้วยถาดัพพภักดีพแล้วก็
 ถวายพร แดเวลาเย็นมีเสด็จมณฑลด้วยตามอย่างตามธรรมเนียมวันพระ

พระสังฆทัตถบดินทบาทเวรนน เป็นเวรพระสังฆทัตถมยุคิกนิกายวิภิน-
 ทบาท พระณินเวรนน ๓๐ รูป พระวดีบุรณะสิริมพระวินัยรักชิตเป็นประ-
 ธาน พระพิธิธรรมวดีบวรนิเวศ ๕ รูป รวม ๓๕ รูป แต่พระพิธิธรรม
 วดีบวรนิเวศนน เวดาค่ำวดีบัจเจกชนทหือพระข้างหน้า เวดาม้าย ๕
 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งสุทโธมพิมพิสาร
 อุปบัติ พระยาศรีรังสิตเทพเจ้าเข้าอยู่ประมาณครึ่งหนึ่ง พระบรมวงศา
 นวงศ์เสด็จาราชการก็เข้าเฝ้าอยู่จนเวลา ๕ โมง ชุนนางจึงเข้าเฝ้าอยู่จน
 เวลา ๕ โมงเศษจึงออก แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก
 ทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสุทโธมพิมพิสารอุปบัติ ประทับอยู่ที่ต๋านมัญญา
 ครุหนึ่ง จึงเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งไปประทับที่สวนสุนันทา ทรงรถ
 ทอดพระเนตรรอบสวนรอบหนึ่ง แล้วจึงเสด็จจากรถพระที่นั่ง ทรง
 พระราชดำเนียรทอดพระเนตรต้นไม้ต่าง ๆ แล้วจึงเสด็จไปประทับที่พระ
 ท้องที่ท้าวไวพักที่สวนนน อยู่จนเวลาทุ่มเศษเสด็จทรงรถพระที่นั่งกลับ
 พระบรมมหาราชวัง แล้วประทับอยู่ที่ต๋านมัญญาครุหนึ่งจึงเสด็จขึ้น

การชกพระศพ

แผ่นดิน ๒๔ ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๓๑ ปีกุนต์ปีตศก จุติศก
 ออกวันศุกร์ ราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมง เจ้าพนักงานเชิญพระศพพระ
 ขึ้น ๘ ค่ำ องค์เจ้าปรีชา ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระบำ
 เดือน ๑๑ รามปรบัภษ ษนคกงบนยานุมาศดำมคาน แล้วแห่มายังพระเมรุณวัด

๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

โดย มนุษย์นาคมานพ

แผ่นที่ ๒๕
 ออกวันสาร
 ๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

๕๕
 ๕๖
 ๕๗
 ๕๘
 ๕๙
 ๖๐
 ๖๑
 ๖๒
 ๖๓
 ๖๔
 ๖๕
 ๖๖
 ๖๗
 ๖๘
 ๖๙
 ๗๐
 ๗๑
 ๗๒
 ๗๓
 ๗๔
 ๗๕
 ๗๖
 ๗๗
 ๗๘
 ๗๙
 ๘๐
 ๘๑
 ๘๒
 ๘๓
 ๘๔
 ๘๕
 ๘๖
 ๘๗
 ๘๘
 ๘๙
 ๙๐
 ๙๑
 ๙๒
 ๙๓
 ๙๔
 ๙๕
 ๙๖
 ๙๗
 ๙๘
 ๙๙
 ๑๐๐

เสด็จขึ้นประทับบนพลับพลาทรงไปรยผลกัลป์พฤกษ์ พระราชทานพระ
บรมวงศานุวงศ์แลข้าราชการเสด็จแล้ว เสด็จพระราชดำเนินกลับยัง
พระบรมมหาราชวัง ประทับที่ต๋นนามหม้าจนเวลา ๒ หุ้มเศษจึงเสด็จขึ้น
โดย สวัสดิ์ติประวดี

แจ้งความ

ด้วยข้าพเจ้าไต่ขียนข่าวเด่าฎากันว่า ณวันเด่าร์ เดือน ๓๓ แรม ๒ ค่ำ
ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราช
ดำเนินไปประพาสณบางปอิน แลบางที่จะทรงทอดพระกรฐินกรุงเก่าบ้าง
แต่กำหนดจะประทับอยู่จนวันพุธ เดือน ๓๓ แรม ๕ ค่ำ จึงจะได้กลับ
กรุงเทพฯ ๑ แต่การที่บอกมานยังไม่แน่ ด้วยเปนแต่ข่าวฎากัน แต่เห็น
ว่าควรจะบอกให้ท่านทั้งหลายทราบ เพื่อผู้ไปตามเสด็จพระราชดำเนิน
จะได้คิดอ่านจัดเข้าของไว้ที่จะตามเสด็จไปนั้น แต่เห็นว่ายังอีกหลายวัน
ถ้าข่าวแน่ประการใดฤจาจะผันแปรไป ข้าพเจ้าจึงจะบอกมาที่หลัง
โดย ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๒๖ ณวันเด่าร์ เดือน ๓๓ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗
ออกวันอาทิตย์
ขึ้น ๑๑ ค่ำ เวลาเช้าเปนวันเก็บพระอัฐิพระองค์เจ้าปรีชา แลพระ
เดือน ๑๑ องค์เจ้าหญิง ในดมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระบำ
ราบปรบักษ์ แลแก้กดับจากวัดสระเกศ เวลา ๓ โมงเศษพระสงฆ์วัด
อรุณราชวราราม แลวัดอื่น ๆ อีก ๕๗ รูป มีพระธรรมเจดีย์เปน

ประธานในหมื่นนั้น เข้าทางประตูชัยศักดิ์ดา แด่เข้ารับบิณฑบาตที่ ๆ
 ทรงบาตร แด่จึ่งกตบ์ออกทางประตูนงศัตตา แด่พระดั่งชวดบูรณะ
 ๓๐ รูป มีพระอมรโมลีเป็นประธานได้นันทพระทนต์คุณาภิรมย์ ครน
 นั้นแด่กตบ์ไปวัด เวลาบ่าย ๒ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จออกณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหา
 โทษาธิบดีเข้าไปเฝ้า เวลา ๓ โมงนาฬจึงได้ออกจากเฝ้า แด่พระยาศรี
 สิงหนเทพเข้าไปเฝ้าแด่กตบ์ออกมาเดี่ยหนึ่ง แด่จึ่งกตบ์เข้าไปอีก อยู่
 จนเวลา ๔ โมงก็ออกมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น เวลา
 ๕ โมงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุป
 บัติออก พระบรมวงศานุวงศ์ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าเฝ้าทูลละอองธุ
 พระบาทเป็นอันมากประมาณ ๓๐ คน คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 เจ้าฟ้าภาณุรังษี ๓ พระองค์เจ้ากมตาดี ๓ พระองค์เจ้าศรีวิสุทธิ
 ธงไชย ๓ พระองค์เจ้าทองแถม ๓ พระองค์เจ้ามุนษย์ ๓ พระ
 ยามาตกรวงศ์ ๓ พระยาศรีสิงหนเทพ ๓ พระยาพิพัฒน์ ๓ พระ
 ยาศรีเสาวราช ๓ พระยาพิทักษ์ภูบาล ๓ พระอินทรเทพ ๓ เจ้าหมื่น
 ศรีดีร์วิเศษ ๓ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๓ พระศรีกาฬมุต ๓ พระ
 นรินทรราชเสนี ๓ พระเทพมณู ๓ พระอมรวินิจฉัย ๓ หาดวง
 พิณใจ ๓ มีศีลเคอรอาดบาศ์เคอ ๓ นเป็นต้น ยังหาดวงขุนอีก แด่จึ่ง
 พระราชทานเงินตรา ๕ ตำดั่งกับผ้า ๒ ตำรับแด่พระยาศรีสิงหนเทพให้ไป
 พระราชทานหาดวงบำรุงบูรุกกรมการเมืองพิไชย แต่มีพระบรมราชโอง

การให้พระองค์เจ้ามุนษุยนาคมานพ ไปทรงจุดเทียนที่โศคนทวารที่กอง
 ทพเจ้าพระยาภูธรราชัยจะยก ที่โศคนทวารนนมเรือกษยาตาคม้า
 ชาวบนหลังคา ๒ ตำ แต่มีพระคูปาข้ามทั้งสองตำ ข้างขวานหลัง
 พระพุทธรูปไชยเงินห้ามสมุทรองค์ ๑ ตั้งบนมาเท้าคุ่มบาตรน่านนค &
 บาตร แต่มีเครื่องนมัสการมุก มีแต่ตั้งซิมของไชยกถของแจกอยู่ข้าง
 ท้ายเรือ ในกษยามี่พระตั้งมไทย & รูป คือพระธรรมทานาจารย์ ๑
 พระครูพรหมสัตว์ ๑ พระครูวิจิตรโกษา ๑ พระครูอมรศัพท ๑
 พระวินัยกรรมอิน ๑ แต่เรือข้าง

แผ่นที่ ๒๑ ข้ายนนตงพระพุทธรูปมารวิชัยเงินดมาธิ ๑ ตั้งบนมาเท้า
 ออกวันอาทิตย์
 ชั้น ๑๑ ค้า
 เดือน ๑๑
 คตงเครื่องนมัสการมุก มีบาตรน่านนค & บาตร แต่
 มีเครื่องพินพาทยวง ๑ ข้างท้ายเรือในกษยามี่พระตั้งม
 รามัญ & รูป คือ พระธรรมวิจารย์ ๑ พระครูสุนทรวิจิตร ๑
 พระครูราชปรีต ๑ พระครูสิทธิเดช ๑ พระครูราชตั้งจรมรณะภาพเตี้ย
 พระสมุห์มาแทน ๑ แต่พระกัศวดพระพุทธรุมนนคกษยาตาคภาษา แต่
 เมื่อเวดดา & โมง กรมพระราชวังบวรสถานมคงคแต่ตั้งจตงมาเข้าพักอยู่
 ที่แก่งกรงนถ เวดาย่ำค้ำขุนนางออก พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ตั้งจออกถนามหนุ้า กรมพระราชวังบวรเฝ้าอยู่จนเวดดาทุ่ม ๑ จึง
 ตั้งจกลับ แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประทับอยู่จนเวดดาเกือบ
 ยาม ๑ จึงได้ตั้งจชนจากถนามหนุ้า

โดย ภาณรุ้งสีตว่างวงศ์

เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ยกทัพ

กองทัพเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง ยกออกจากกรุงเทพมหานคร วันพุธ เดือน ๑๐ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๓ โมง เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง รับประทานอาหาร อิ่มแอมจึงส่งมเหสีในชาวนุ่งผ้าสีหาเงิน แดงกชนบเนบญจางง ดง ทงมไบบวรอง เทาเหยียบไบบวฉินหน้าไปข้างทิศเหนือ ส้มเต๋จ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์จึงรตนาพระพุทธรมณตรตนาตั้งช ให้ ไบตะหุงกับไบโทรทศหุ ครมเต๋จแอดวชนไปแดงควททอนตมควร จึงนุ่งผ้าม่วงรวมะปรางตั้งเขี้ยวส่งมเหสีตักหตาดำอย่างแม่ทัพ คิด เครื่องราชอิสริยยศสำพายผ้าสีชมพู คิดตราจุตจอมเกล้าแดงตราจุตดูรา ภรณ์ มงกุฎสยามแต่อื่น ๆ ส่งมประกาศาทองดงยาข้างขอบฝั่งเพชร ๑ ด้าย ตะกรุดทองด้ามด้าย ตุ๊กติงทองคำ ๕ เมตต์มด้าย ๑ ด้ายรอบคอ แดมด้ายสร้อยทองคำร้อยตดับพระบรมทนต์ของพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวด้วย แดได้แหวนนพเก้า ๑ คาตประกาศด้ายดำห้อย กระบืออย่างทหาร ได้หมวกฮาดเม็ดพันแพรดีเหลืองมีภูมม้าเปนยอด มอถอตาบดำหริบยศเจ้าพระยาเต๋จแอดวตงมางทเคยงหน้าคองง ถอ ตาบพาคตักบายหน้าไปทางทิศเหนือ พร้อมด้วยนายทัพนายกองทง , หตายเปอนันมาก คอยส้มเต๋จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ กับ หตวงโตกที่ปดุกฤษ์บอยอยู่ พอเวลา ๓ โมงกับ ๑๕ นาทีได้ฤกษ์ พระ อาทิตย์ปราศจากเมฆ ส้มเต๋จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ให้ตั้ง

ซึ่งไชยเบ้าตั้งชก้างตีปทนเป้นฤกษ์ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงก็
ชก้างดำหรับยศเจ้าพระยาออกจากฝัก แล้วจึงแก่งดาบอย่างชันไป
ข้างทิศเหนือเจ็ดเก้า กัดบหน้าแก่งดาบกนตีปทนเดินไปท่าแต่วก
ตงเรือ แต่ในเวदानันมีพระตั้งมีพระราชาคณะแต่ถานานุกรมไปตั้ง
ด้วยเป้นอนมาก พอตงเรือเสร็จแล้วก็ตั้งให้ให้ชันด้ามดา ดันซึ่ง
ไชยเตื่อนเรือออกจากท่า พระยาพระหุดวงขุนหมื่นนายทัพนายกอง
ก็ตงเรือตามไปจนสิ้น คือ พระยามหานุภาพ ๑ พระยาพิไชยชาญ
ฤทธิ ๑ พระยาวิชิตณรงค์ ๑ พระยาอภัยสงคราม ๑ พระชาติ
สุเรนทร ๑ พระพิบูลย์มไหศวรรย์ ๑ พระอภัยพลรบ ๑ พระ
ไตรภพพรณฤทธิ ๑ พระมนต์รีบวร ๑ หุดวงอาด้าดำแดง ๑ หุดวง
ภักดีชุมพล ๑ หุดวงจตุรงค์โยธา ๑

การเพิ่มเติมหนังสือ COURT ต่อไป

แผ่นที่ ๒๘
ออกวันจันทร์
ขึ้น ๑๒ ค่ำ
เดือน ๑๑

หุดวงทรงศักดิ์ดา ๑ หุดวงกิจจานุกิจ ๑ หุดวงสุรินทร
ฤทธิ ๑ ขุนวิสูตรเด่น ๑ ขุนนราฤทธิไกร ๑ ขุน
ศรีกระตานพล ๑ ขุนพิไชยชาญฤทธิ ๑ ขุนสังกตสร
บาด ๑ ขุนสิทธิสัตว์เทศ ๑ นายถมกอบปราด ๑ นายกตั้ง ๑ นายนิน ๑
นายพดอย ๑ นายขาว ๑ นายทิม ๑ นายบุคร ๑ นายโต ๑ นาย
บัวกอบปราด ๑ นายยาทหาร ๑ นายฟังก์ำนนชายัน ๑ นายเกดกอบ-
ปราด ๑ นายแสงกอบปราด ๑ แดกรมทหารหน้าที่ไม่ได้รับเครื่องยศใน

กองทัพอีกหลายคน เรือเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงนั้นเป็นเรือยาวม
 ักนยาตามธรรมเนียม แต่มิขงยนต์ใหญ่ช่อกระบวายุบุตร มีเครื่อง
 ศัสตราวุธหอกดาบง้าวทวนประมาณ ๒๐ เต็มผูกหน้ากนยา ที่ข้างพนัก
 มีเครื่องยศสำหรับเจ้าพระยาตงทงสองข้าง แลของต่าง ๆ ที่ดี ๆ พอ
 เป็นที่ไฮ้อย ซึ่งพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยได้ให้ใน
 การทศความยินดีนั้น แลของที่ล้ำคณฺ์ ๆ ซึ่งจะเอาไปไฮ้อยในกถาง
 ทางบ้าง แต่มิทหารคู่ชีวิตต้องคนแต่งตัวเต็มยศอย่างทหารที่จะไปรบ
 คือได้เสื้อ สักหลายตัว แต่งคาดราดตะกุด ตะพายดาบตะพาย ถัดองหมวก
 เต็มยศพื้นแพรแดงมณฑมมาแดงครึ่ง ขาวครึ่ง ทหารคู่ชีวิตนั้น คือ
 หลวงพิชัยเต็นหา เป็ดยน บุตรพระยาฤทธิไกรเกรียงหาญ เตื่อ คน ๑
 นายบุตร ๆ ของเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง คน ๑ แต่มิมีพายทนาย
 พร้อมรวม ๓๐ คนถวนแต่งตัวได้เสื้อดี ๆ ข้อมือเหลืองได้หมวกเก็บ
 มีเครื่องอาวุธพร้อม แลพระยาพระหุดวงนายทพนายกองที่ได้รับพระ
 ราชทานเตื่อยศอย่างทไปทพพนักเหมอนกับเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรง
 แต่มิมีภู่หางมายอดแดงดถายเตื่อน ๆ เป็นชั้น ๆ กั้นลงมาตามยศของ
 ตนนั้น แต่มิเรอกนยาผูกขงยนต์เล็ก ๆ ประจำทุก ๆ ลำ ขุนหมื่น
 ทนายนมเตื่อดีปักแดงหมวกดีปักถดับดำถวน แต่มิพวกฝัพายพลทหาร
 เตือนนเตื่อผ้าเขียว หมวกผ้าเขียวถดับดำถวน พร้อมควยเรือกนยาเรือ
 เก่งเรือเหวดเรือญวนประมาณ ๖๐ ลำเศษ เป็นคน ๓๓๐๓ คน ครน
 เวตา ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เตื่อจตุตถนพระตำ

หนักแพทำราชวรดิษฐ์ ประทับในเรือพระที่นั่งใหญ่ต้องชันสำหรับประ
พาสเล่นนั้น แลเรือเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ข้าราชการ

แผ่นที่ ๒๘ ก็มาจอดเทียบ ณ ที่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึง
ออกวันจันทร์
ขึ้น ๑๒ ค่ำ
เดือน ๑๑ ทรงพระราชทานพรว่า ให้มีความชนะแก่ข้าศึก แลอย่า
ให้มีโรคภัยอันตรายตงนเป็นต้น แลยังคงอยู่คยาวยไป ครั้น
รับสั่งเสร็จแลแล้วก็พระราชทานนาฬิกาพกทองคำแด่ด้วย แลรับสั่ง
ว่า ให้เอานาฬิกาเป็นที่ระลึกในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเกิด ตงน
เป็นต้น ครั้นได้เวลาย่ำ ๓ โมง ๓๘ นาที ฤกว่าน้อยหนึ่งก็
เกิดอนเรือจากที่นั้น แลขึ้นไปทอดโชนทวารที่ตรงหน้าท่าขุนนาง โชน
ทวารนั้นมีประตูป่าด้านด้วยไม้ แลมีเรือกัญชา ๒ ลำทอดมอดต้องข้าง
มีพระราชอาคันตุกะฝ่ายวิปลานรามัญ ๕ องค์ ไทย ๕ องค์ คอยประเฝ้าพระ
พุทธมนต์อยู่จนหมดกองทัฬหี ฝ่ายเรือพระยาพระหัตถวงสุนทิมินนายทัฬหี
นายกองก็ พายตามชนมา ถวายทอดพระเนตรตามดำ คัมัยค์จน หมดกระ
บวรกองทัฬหี เลยขึ้นไปทอดโชนทวารทุกดำแล้ว ครั้นเวลา ๔ โมงเย็น
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น กองทัฬหีขึ้นไปตามตำนานจนถึง
วัดเขมาภิรตาราม ซึ่งได้เป็นวัดของกรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทรา-
มาคย์ทรงปฏิสังขรณ์ไว้ แลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ก็ได้ทรงเกือกตงขึ้นสำเร็จ เจ้าพระยามหินทรศักดิ์ข้าราชการ เห็นเป็น
วัดอันสมควรที่กองทัฬหีจะพักได้ แลจึงได้พักกองทัพแรมอยู่ทวดนั้น

ในเวลาที่ยกทัพนั้นพระบรมวงศานุวงศ์ ท่านเสนาบดีข้าราชการผู้ใหญ่
ผู้น้อยได้มาประชุมตั้งกองทัพพร้อมกันเป็นอันมาก บ้างก็ตามขึ้นไปตั้ง
ณวัดเขมาภิรตารามจนเวลาอันสมควรจึงได้ยกทัพมาจากทันทน์ ขอให้
กองทัพยกไปจึง มีความสุข สดุดีปราศจากภัย อันตรายทุกผู้ทุกนาย
เทอญ ฯ

โดย ภาณุรังษี

แจ้งความ

ณวันเสาร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๑ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ ชาติ
พระเจ้าได้รับตายพระราชหัตถ์เลขานับ ๑ ว่าด้วยการที่จะเสด็จพระ
ราชดำเนินไปบางปิ่นนั้นเป็นแน่เหมือนที่ได้บอกไว้ในแผ่นที่ ๒๕ คือ
ณวันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า
โมง ๑ หรือ ๒ โมงตามเคย จะได้เสด็จเรือพระที่นั่งใหญ่สองชั้น
สำหรับประพาสเล่น ออกจากท่าราชวรดิษฐ ล่องขึ้นไปตามลำน้ำ
จนถึงตรัง บางที่จะประทับณวัดปากอ่าวบ้าง แต่ยังไม่ทรงทอด
พระภูมิก่อน เพราะทรงพระราชดำริเห็นว่าวันเสด็จพระราชดำเนิน
จะต้องทวนน้ำขึ้นไปกว่าจะไปถึงเกาะบางปิ่นก็จะค้ำนัก จึงทรง
เปลี่ยนเสียเป็นวันเสาร์ แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ จะทรงทอดพระภูมิก่อน
ณวัดชุมพุกนิกายารามณเกาะบางปิ่น แต่ประทับแรมอยู่ที่พระที่นั่ง
โศภนาลัยที่พาดนั้น ครั้นณวันอาทิตย์ แรม ๓ ค่ำ เดือน ๑๑ จะ

ได้เสด็จพระราชดำเนินขึ้นไปณกรุงเก่า ทอดพระกฐินวัดเสนาสนาราม
ที่ ๑ วัดวรนาถรังสรรค์ที่ ๒ แล้วเสด็จกลับมาจากเดิม ทรงทอด
พระกฐินวัดพนัญเชิงที่ ๓ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินต้องกลับลงมา
แรมพระที่นั่งโศภนราชพิพิธอาสน์เกาะบางปอิน

แผ่นดินที่ ๓๐ ณวันจันทร์ แรม ๔ ค่ำ จะได้เสด็จพระราชดำเนินไป
ออกวันอังคาร
ขึ้น ๑๓ ค่ำ ณกรุงเก่าอีก ทอดพระกฐินวัดสุวรรณดารารามที่ ๑ แล้ว
เดือน ๑๑ เสด็จไปทางคเมืองเป็นประทักษิณเข้าคตองเมือง ประทับ
ทอดพระกฐินวัดขุนญวนที่ ๒ วัดคำตาปุ่นที่ ๓ แล้วเสด็จกลับมาจาก
หน้าวังจันทร์เกษม มาประทับแรมณเกาะบางปอิน ณวันอังคาร แรม
๕ ค่ำ เสด็จพระราชดำเนินกลับต้องลงมาตามตำนาน ประทับแฉะทรง
ทอดพระกฐินวัดบางพิงที่ ๑ วัดสนามที่ ๒ วัดรามัญราชอารามที่ ๓
วัดปากข้าววที่ ๔ แล้วก็ต้องกลับลงมากรุงเทพมหานคร ประทับทำ
ราชวรดิษฐ์ เสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระบรมมหาราชวัง ณวันพุธ
แรม ๒ ค่ำ ก็จะได้เสด็จพระราชดำเนินทอดพระกฐินบก แต่การที่
จะเสด็จพระราชดำเนินทอดพระกฐินบกนี้ ข้าพเจ้าจึงจะบอกกำหนด
มาให้ทราบต่อภายหลัง อนึ่งการที่จะเสด็จทอดพระกฐินกรุงเก่านี้ก็
เปนกระบวนเรือกลไฟอย่างเช่นมุกดาายนเหมือนกัน แด่แต่ครั้งนั้นตาม
ธรรมเนียม ฎาฟรอกโกตเปนต้น ขอท่านทั้งหลายจงได้ทราบเทอญ

ผู้จัดการพิมพ์

เจ้าพระยาภูธราภัยยกทัพ

วันอาทิตย์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมุนต์ปีศักราช ๑๒๓๗ เวลาค่ำ
 โมงเศษ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ ให้พระเจ้าหน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าไปทรงจุดเทียนแดงปฏิบัต
 พระสงฆ์ที่พระราชนิพนธ์ในการพิธีโชตนทวาร ซึ่งเจ้าพระยาภูธรา
 ภัยแม่ทัพจะได้ยกทัพไปนั้น ครั้นเวลาเที่ยงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งมณเฑียรราชอุทิศ
 ชนทรงพระ ราชยานเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรมที่ตำบาราษฎร์
 แดงเสด็จตั้งประทับในเรือพระที่นั่งมิกนิก พอกองทัพเจ้าพระยาภูธรา
 ภัยซึ่งได้ยกออกจากท่าบ้านตองตงไปนั้นถดถอยมา เรือเจ้าพระยา
 ภูธราภัยแม่ทัพก็เข้าเทียบที่เรือพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็พระราชทานน้ำดื่มแด่ทรงเจิม แด่พระราชทานซองทองคำประดับ
 เพ็ชรของหนึ่ง แด่จงพระราชทานพรแก่เจ้าพระยาภูธราภัยเสร็จแล้ว
 ก็ถอยเรือออกจากเรือพระที่นั่ง ต้นขื่อไชยแดให้แล้ว ก็ยกไป
 ออกประตูที่พิธีโชตนทวาร เรือนายทัพนายกองทั้งหลายนั้นก็ยกตาม
 เปนลำดับไปประมาณสัก

แผ่นที่ ๓๑ ๘๐ ถ้าเศษ ครั้นถึงกองทัพแล้วเวลาบ่ายโมงเศษ พระ
 ออกวันอังคาร
 ๓๓ ค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนิน เข้าในพระ
 เดือน ๑๑ บรมมหาราชวัง แด่การยกกองทัพครั้งนพระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ฟรอกโก๊ตอย่างทหาร แดทรงถ่าย
 ด้พายอย่างทหารด้วย แต่ตราเครื่องราชอิสริยยศนั้น ทรงคิดพระทรง
 มิได้ทรงถ่ายด้พาย มีตราบนพระคณาชวราภรณ์ดวงใหญ่ดวง ๓ กับตรา
 ดวงเล็ก ๆ ห้อยกับแพรท่งฝ้ายด้ายต่างประเทศก็ทรงท่งด้ พระบรม
 วงศ์านุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยนั้นสวมเสื้อฟรอกโก๊ต แต่คิด
 ตราดวงเล็ก ๆ บ้าง ไม่ได้คิดบ้าง (แต่การซึ่งเจ้าพระยาภูธรราชย์ที่
 ด้มุนายกยกทัพครั้งนั้น ข้าพเจ้าจะแจ้งความให้ละเอียดค่อภายหลัง)
 แต่ในเวลาเช้า ๓ โมงเศษจนนั้น พระด้งส์ก็เข้ารับบิณฑบาตในพระ
 บรมมหาราชวัง แต่ฉันท้พระที่น้งค์ุติดาภิรมย์ ๓๐ รูป ตามธรรมเนียม
 ซึ่งม่ทุก ๆ วัน แต่ในเวลา ๔ โมงเศษนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวด้ด้จออกพระที่น้งค์มคติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศ์ข้าราชการ
 ราชการเข้าไปเฝ้าตามธรรมเนียม ประทับอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษด้ด้จน
 โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ

แจ้งความ

ด้วยในหนังสือแผ่นที่ ๘ ว่าด้วยการตั้งพระราชพิธีด้ารทนนว่า
 (พระขรรค์หยกองค์ ๑) นั้น คนทำพิมพ์ผิดเป็นอาวูไป ที่จริงนั้น
 เปน (พระขันหยก) คือขันใ้หน้าตามธรรมเนียมจึงถูก ขอท่านจงได้
 ทราบเทอญ

ผู้จัดการพิมพ์

ข้าพเจ้าผู้มชอในท่ายหนึ่งขอแจ้งความให้ทราบ ด้วยเมื่อ
 แผ่นที่ ๒๘ ข้าพเจ้าได้ตงถึงเรือเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงยกออก
 จากกรุงเทพฯ แต่เมื่อเจ้าพระยามหินทรศักดิ์ธำรงมาจอดเทียบณ
 เรือพระที่นั่งน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนำพระ
 มหาสังข์ขอตราฉิวแด่ทรงเจิม หน้าแถมเมื่อเจ้าพระยามหินทร ศักดิ์ธำรง
 ก่อนแล้วจึงได้พระราชทานพรต่อไป ข้าพเจ้าดื่มไปมิได้ตรวจให้แน่
 นอนไม่ ข้าพเจ้าขอโทษท่านเสียเถิด

โดย ภาณุรังษี

ณวันจันทร์ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีกุน ตรีศก เวลาค่ำ ๔
 โมงเศษ พระดงษ์วัดราชบูรณะ ๖๖ รูป มีพระมีฎกโกศตเป็นต้น
 เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง แด่พระดงษ์ ๓๐ รูปวัดพระ
 เขตพนมพระมณฑลเทพเป็นต้น รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตา
 ภิรมย์ตามธรรมเนียม ครั้นเวลาบ่ายโมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งมณฑลเทวราชอุปบัติ สัมเด็จพระเจ้าบรม
 วงศ์เธอเจ้าฟ้ามหาดา กรมพระบำราบปรปักษ์เสด็จเข้าไปเฝ้าอยู่
 จนเวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จกลับออกมา ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ
 เสด็จออกทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนาง
 ข้าราชการเข้าไปเฝ้า

แผ่นที่ ๓๒ ทูลตของรดีพระบาท คนที่ได้เข้าไปเฝ้าหน้าคือ พระองค์
 ออกวันพร
 ๕๕ ๓๔ ๓๑ เจ้าเกษมสันตโศภาศย์ ๑ พระองค์เจ้าศรีวิดิทธิรังไชย ๑
 เดือน ๑๑ พระองค์เจ้ามุนษุยนาคมานพ ๑ พระยาเจ้าแสนยบดี ๑ พระ
 ยาศรีรังหเทพ ๑ พระยามหามนตรี ๑ พระยาอภัยรณฤทธิ ๑ พระยา
 พิพัฒโกษา ๑ พระยาอินทราธิบดีสี่ทราชมือง ๑ พระยาธมม
 บรานุรักษ์ ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ เจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดี ๑ เจ้า
 หมื่นศรีธรรมรักษ์ ๑ พระไพรัชพากย์ภักดี ๑ พระอมรวิไธยสังวเรศ ๑
 พระเทพมธุ ๑ พระนรินทรราชเสนี ๑ พระศรีกาฬมุด ๑ พระด้าม
 ภพพ่าย ๑ หาดวงพิณิจจักรภักดี ๑ กับหาดวงขุนข้าราชการอีกหลาย
 นายเข้าไปเฝ้าอยู่ณที่นั้น พระยาศรีรังหเทพได้กราบทูลนำข้าราชการ
 หัวเมืองทุกเด้า ๆ ถวายของแด่ต้นไม้ ทรงครัดประภาษกับด้วยขุน
 นางข้าราชการอยู่จนเวด้ายาค่าแเด่นาน พดกขุนนางถวายบังคมตา
 กดับ แต่พดกเจ้าแเด่นนางซึ่งเคยเฝ้าไปรเวदनนยงเฝ้าอยู่ทนน ครน
 ขุนนางกดับออกมาแเด้วประมาณ ๑๕ นินิต ด้มเด็จพระเจ้าน้องยา
 เชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ พระเจ้าน้องยาเชอ กรมหมื่นนนเรศ
 วรรณฤทธิ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระบาท
 ด้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ ประทับทรงครัดประภาษอยู่ทนนจนเวดาทูน
 นานจึงเสด็จชน พระบรมวงศานุวงศ์แเด้อาข้าราชการถวายบังคมตากดับ
 ออกมา

แจ้งความ

ด้วยข้าพเจ้าได้เข้าไปด้วยการถือนำพระพิพัฒน์ศัทยา ในหนังสือพิมพ์ซึ่งตง ณวันอังคาร เดือน ๓๐ แรม ๑๔ ค่ำ นั้น ยังมีข้อความซึ่งผิดอยู่หลายอย่าง คือแผ่นที่ ๕ ที่ข้าพเจ้าว่าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการนั้น หาได้ทรงจุดไม่ ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญทรงจุดประการหนึ่งข้าพเจ้าได้เข้าไปว่าพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศ-วริยาดงกรณ์ ทรงถวายศีลนั้น หาได้ทรงศีลไม่ ด้วยธรรมเนียมซึ่งมีมาแต่ก่อนนั้น การถือนำพระพิพัฒน์ศัทยาไม่ได้ทรงศีลก่อนพิธี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหาได้ทรงศีลไม่ ที่ข้าพเจ้าว่าทรงศีลนั้นก็เป็นการผิดไป อีกประการหนึ่งข้าพเจ้าได้ไปในหนังสือพิมพ์ COURT ซึ่งตงณวันพุธ เดือน ๓๐ แรม ๑๕ ค่ำ แผ่นที่ ๖ นั้นว่าด้วยการแต่งพระองค์ ในการถือนำ-

แผ่นที่ ๓๓ พระพิพัฒน์ศัทยานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
ออกวันพุธ พระราชาเยียรบับชาวนั้นผิดไป วันนั้นพระบาทสมเด็จพระ
ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชาพันชาวเขียนทอง ขอท่าน
เดือน ๑๑ ทรงโปรดจงดุราบายเทอยุ

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

ณวันอังคาร เดือน ๓๑ ขึ้น ๓๓ ค่ำ ปีกุนต์ปศุศัถ์ จุศัถ์ถราช

๑๒๓๗ เวลากลางวัน ๓ โมงเศษ พระสงฆ์เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหา
 ราชวัง แต่ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ครั้นรับ
 พระราชทานนั้นแล้วก็กลับไปวัด ครั้นเวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระบาท
 สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งมุนด์สถานบรมอาสน์ มีเสด็จ
 อาตมาค์เคอ^๑ แดงกับคันตอพดัดแถมเสด็จเคอเคอวิตัน กับข้าราชการ
 คือ พระยารามกำแหงกับท้าววงศ์โมธรมนต์ เข้าไปเฝ้าในพระที่นั่ง
 เข้าทางพระทวารพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ แล้วกลับออกมา
 ประมาณสักสองสามมิลึก พระยาไชยสุรินทร์ก็เข้าไปเฝ้าทูลต่อของขลุ
 พระบาท แล้วกลับออกมา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จขึ้น
 ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับ
 ณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์ จึงเข้าไป
 เฝ้าทูลต่อของขลุพระบาทอยู่ประมาณสัก ๒๐ มินุค ก็กลับออกมา แล้ว
 มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ คำว่าสั่งให้มหาดเล็กเชิญพระ
 บรมวงศานุวงศ์กับข้าราชการที่เคยเฝ้า ก็เข้าไปพร้อมกันในทันใดนั้นมี
 พระยาจำแลนย ๑ พระยาศรีวิถึงเทพ ๑ พระยาพิพัฒน์ ๑ พระยาไชยภัก
 ๑ พระยามหามนตรี ๑ กับข้าราชการอีกมาก สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ตรัสประภาษกับข้าราชการอยู่จนย่ำค่ำ จึงมีพระบรมราชโองการ
 โปรดเกล้า ฯ ให้ข้าราชการกลับออกมา พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข่า
 ราชการที่ยังเหลืออยู่นั้น มีสัมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษี

๑ ชาวต่างประเทศกับข้าราชการที่เข้าเฝ้าตอนกลางวัน ในเวลาที่สร้างสายโทรเลข

ตั้งวางวงศ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีสวัสดิ์ทรงไชย ๑ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ
 พระองค์เจ้านุชยนาคมานพ ๑ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ๑ เจ้าหมื่น
 ศรีสวัสดิ์ ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ เจ้าหมื่นสรรเพชญ์ภักดี ๑ พระอมร
 วิสัยศิริเดช ๑ หม่อมเจ้าปรีดา ๑ หาดวงพินิจจักรภณศา ๑ แล้วพระ
 ราชทานสัญญาบัตรให้กับนายจำเริญ บุตรพระยาอภัยนัถราภย์ให้เป็น
 ขุนอินทรักษาดัตถกรมช่างทหารใน ๑ กับอีกคนหนึ่งโปรดพระราชทาน
 ให้เป็นขุนเทพพยากรณ์ในกรมโหร ๑ จนเวลาทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้น ข้าราชการก็กลับออกมา

โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

แจ้งความ

ด้วยได้บอกเมื่อแผ่นดินที่ ๓๐ ว่าด้วยเสด็จพระราชทานพระกรุณ
 ที่ว่าจะเสด็จวัดสนามน้อยไป ด้วยวัดสนามน้อยอยู่ในคลองดำมากนัก
 เสด็จไม่ได้ ขอท่านได้ทราบเทอญ

ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นดินที่ ๓๔
 ออกวันพฤหัสบดี
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 เดือน ๑๑

ณวันพุธ เดือน ๑๑ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เจ้าพนักงานได้เชิญ,
 พระพุทธสุวรรณคีรีหังคะ ขึ้นตงบนพระที่นั่งเสด็จนครใน
 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แด่เชิญพระบรมอัฐิกับพระ

๑ ความตอนนี้เป็นคือนลสาร มีแจ้งความบอกแก้ อยู่ในแผ่นดินที่ ๖๐

บรมทนต์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งตั้งถ้อยบนบุษบก
ทองคำห้าหาดกถาย ซึ่งตั้งอยู่ข้างซ้ายพระที่นั่งเสด็จนคร ที่รอบบุษบก
นมเครื่องตั้งตรงรอบแถมพระเครื่องตั้งด้วย ครั้นเวลาย่ำ & โมง
เศษ เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิมากร แดทรงจุดเทียน
นมัสการพระบรมอัฐิ แด้วพระสงฆ์วัดบวรนิเวศ วัดบรมนิวาส
วัดโสมนัส วัดราชบพิธ วัดประทุมวัน วัดสัมพันธวงศ์ วัดศิริอัม-
มาตย์^๒ วัดเครือวัลย์ วัดพิไชยญาติ วัดบุษยามาราม รวม ๓๐ วัด เป็น
พระสงฆ์ ๒๐ รูป มีพระอริยมนต์เป็นประธาน^๓ ครั้นทรงศีลแล้วจึง
ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ก็เทศน์ปกรณ^๔ ครั้นแล้วจึงได้ถวายพรพระ
เสด็จแล้วทรงประเคนจ้ำรับพระสงฆ์ รับพระราชทานฉันทแล้วจึงถวาย
พระพรตาทับ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินแก่
พระบรมวงศานุวงศ์ตามเคย แดขุนนางได้เฝ้าในทันทวยเสด็จ แล้ว
จึงเสด็จขึ้น ครั้นเวลาย่ำ ๕ โมงเศษ เสด็จออกประทับที่พระที่นั่ง
สम्मติเทวราชอุโบสถ ข้างหลังของรูปพระบาทเข้าเฝ้าตามธรรมเนียม
เวลาย่ำค่ำเศษเสด็จขึ้น เมื่อเวลายามเศษเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทร
วินิจฉัย ทรงฉตของพระองค์ฉฉฉฉฉฉอย่างพดเรือน แต่มได้
ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศของคหิงงองค์ใด เสด็จออกทรงจุดเทียน

๑ ความทรงนี้ไม่ชัด มีบอกแก้ไว้ในแผ่นที่ ๖๖

๒ เรียบนามผิด มีบอกแก้ไว้ในแผ่นที่ ๖๖

๓ ความขาด มีบอกแก้ไว้ในแผ่นที่ ๖๖

นมัสการเหมือนเมื่อเวลาเช้า แดพระสงฆ์ ๒๐ รูปที่ฉันเมื่อเวลาเช้าฉัน
 จึงเจริญพระกรรมจักรกัปปวัตน์สูตร แดคาถาอื่นตามธรรมเนียม ครั้น
 จบแล้วจึงโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าเด็ก ๆ ถวายของ แดพระ
 ญาณดมโพธิ์จึงถวายพระกรรมเทศน์ว่าด้วยทานมัย เมื่อจบแล้วจึง
 ทรงทอดผ้าสังคัลป์กรรมแด่ถวายของ กัปปมุตกัปปิยเป็นราคา ๑๐ ตำดั่ง
 ครั้น แดพระสงฆ์ ที่ถวายกรรมเทศน์ว่าที่สวดมนต์จึงถวายพระพรต
 กถัม เมื่อเวลา ๕ หุ่่มเศษ จึงเสด็จออกทรงราชยานไปประทับที่ท่า
 ราชวรดิษฐาน ประทับในเรือบัลลังก์ ดอຍพระประทับตามธรรมเนียม
 ไบราณราชประเพณีสืบต่อมา ครั้นเสด็จแล้วจึงเสด็จขึ้นทางพระทวาร
 หน้าพระที่นั่งดมมคติเทวราชอุปบัติ เมื่อเวลาประมาณ ๒ ยามเศษ การ

แผ่นที่ ๓๕
 ออกรวันพฤหัสบดี
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 เดือน ๑๑

ซึ่งมีการสังคัลป์กรรมพระบรมอัฐิในวันนั้น เพราะเป็น
 วันคล้ายกันกับวันประสูติ ในพระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ตามวิถัจฉนทรโคจร ในเวลา
 เช้าควรชำระราชการจะสวดมนต์เพื่อรื้ออกโก๊ต ในเวลาเย็นควรจะเป็นอิ-
 นิงเตรศ์

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

แจ้งความ

ด้วยเมื่อแผ่นที่ ๒๘ ซาพเจ้าได้บอกถึงเรื่องการทำจะเสด็จพระราช

๑ ความตรงนี้ผิด มีบอกแก้อยู่ในแผ่นที่ ๖๖

คำเนิรบางปอิน แดทรงทอดพระกฐินนั้นนผดไป บคนทรงพระราช
 คำริหว่า จะทรงเตียงยาคุพระด่งฆทวัดเส่นาดน์ ในกกรณตองพระ
 เศษพระคุณพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นวันประสูติ
 ตามโคจรอาทิตย้อย่างยุโรป คือ วันที่ ๑๘ เดือนออกตุเบอ คฤศคคัก-
 ราช ๑๘๗๕ ตรงกับณวันจันทร์เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ๑๒๓๗ เพราะณ
 วันก็จะไม่พอ กระชนักนนัก จึงทรงเปดียนเตียงใหม่ คือ ณวันเสาร์
 เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ จะเสด็จพระราชดำเนิรออกจากกรุงเทพ ฯ ขึ้น
 ไปประทับแรมอยู่ณบางปอินคั้นหนึ่ง รุ่งชนณวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม
 ๓ ค่ำ เวตาเข้าจะเสด็จพระราชดำเนิรทอดพระกฐินวัดสุวรรณคาวา
 รามที่ ๓ วัดพนัญเชิงที่ ๒ แดแวงวงจันทร์เกษม ครนเวตาเย็นจะ
 ได้เสด็จพระราชดำเนิรทรงทอดพระกฐิน วัดวรนายกรังสรรค์เป็น
 ที่ ๓ แดวกได้ยทรงประพาดที่ทุ่งพะเนียดด้วย เวตาค่ำเสด็จกตบมา
 แรมวงจันทร์เกษม ณวันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ เวตาเข้าจะ
 ได้เตียงพระที่วัดเส่นาดน์าราม แดทรงทอดพระกฐินด้วยเป็นวัดที่ ๑
 แดวกเสด็จพระราชดำเนิรทรงทอดพระกฐินวัดคำตาปุนที่ ๒ วัดชุน-
 ญวนที่ ๓ แดวกได้ยไปที่ทุ่งภูเขาหลวง ทรงประพาดอยู่จนเวตาเย็น
 เสด็จพระราชดำเนิรกตบมาแรมวงจันทร์เกษมอีกคั้นหนึ่ง ครนณวัน
 พุท เดือน ๑๑ แรม ๕ ค่ำ เวตาเข้าจะได้เสด็จพระราชดำเนิรกตบมา
 ประทับเกาะบางปอิน ทรงทอดพระกฐินวัดชุมพดนิกายาราม แด
 แรมอยู่ณเกาะบางปอิน ณวันพฤหัสดับดี เดือน ๑๑ แรม ๖ ค่ำ หยุค

ประทับอยู่ณเกาะบางปอิน รุ่งขึ้นณวันศุกร์เดือน ๑๓ แรม ๗ ค่ำ เวลามา
 เข้าเสด็จพระราชดำเนินกลับมาทอดพระกฐินที่แท้จริง วัดบางพิงที่ ๓
 วัดรามัญราชธารามที่ ๒ วัดปากอ่าวที่ ๓ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน
 กลับมายังกรุงเทพฯ ๗ วันวันเสาร์ เดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ กฐินบกเป็น
 กระบวรราบ ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๓ แรม ๙ ค่ำ กระบวรราบ ณ
 วันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๑๐ ค่ำ กระบวรรถ ณวันอังคาร เดือน ๑๓
 แรม ๑๑ ค่ำ เสด็จพระราชดำเนินที่อื่น ๆ อีกต่อไป แดงการแต่งตัว
 อื่น ๆ อีกเล็ก ๆ น้อย ๆ นั้น ก็ให้ดูเขาในแผ่นดินที่ ๒๘ หรือ ๓๐ นั้นเทอญ
 ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นดินที่ ๓๖ การทำบุญ วันสังวรคตใน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้า
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๑๐ อยู่หัว ณวันพฤหัสบดี เดือน ๑๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนดับศก
 แรมค่ำ ๑ จุดศักราช ๓๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมงเศษ ทรงพระกรุณา
 โปรดให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ เสด็จไปทรงประ-
 เคนตำรับพระสงฆ์ ๒๐ รูป (วัดราชประดิษฐ) มีพระธรรมวโรดมเป็น
 ประธาน ซึ่งในวันสังวรคตแห่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
 หัวซึ่งนับตามจันทรคติ ในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ครั้นเวลาเที่ยง
 เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงจุดเทียนเครื่อง
 นมัสการ แล้วทรงทอดผ้าไตร ๒๐ ไตร พระสงฆ์ ๒๐ รูปก็ดับป-
 กรณ์ แล้วพระธรรมวโรดมถวายขมา พระสงฆ์ก็ดับวัดไฟเพื่อทาดิเม

แล้วพระบรมวโรตมก็ถวายอภิเษก พระตั้งสมเด็จพระอัครมเหสี
 พระดา แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานแจกเงิน
 แด่พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าพนักงานจึ่งนิมนต์พระตั้งขรยหนึ่ง เข้า
 ไปสวดสัจจาภิรตนาภิรตมเสด็จปักกรณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวจึ่งทรงเปิดทองพระคัมภีร์ของคุรุณิกายทศนิบาต ๓๔ ผูก (ซึ่งทรง
 สร้างไว้สำหรับวัดราชบพิธ) กับทรงเปิดทองพระพุทธรูปด้วย แล้วจึ่ง
 ทรงร้อยหูหนึ่งร้อยตำถัดมัจจุจักษุภาณวารัฐรูกตา ๘ ผูกเสร็จแล้ว
 จึ่งเสด็จพระราชดำเนินประทับข้างพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยด้านบูรพา
 ทอดพระเนตรถึงเผือก ซึ่งพระเมืองเทพกับขุนมหาดไทยเมืองพระ
 พิษณุโลกทูลเกล้าฯ ถวาย แล้วจึ่งเสด็จประทับพระเก้าอี้ ขุนนาง
 ข้าราชการเฝ้าประมาณครู่หนึ่ง เวลาย่ำโมงเศษเสด็จขึ้น ในเวลา
 เช้านั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระบัญชาแดงฉดของพระองค์
 ขาดตามธรรมเนียมพระ พระบรมวงศานุวงศ์นั้น บ้างก็ทรงแดง
 ฉดของพระองค์ขาด บ้างก็ทรงฟรอกโก๊ตตามธรรมเนียม ข้าราชการ
 สวมเสื้อฟรอกโก๊ต เวลายามเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วพระ
 ตั้งสมเด็จพระพุทธรูป สวดมนต์ตักขณสูตรเป็นต้น ครั้นสวดจบ
 แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทอดผ้าซึ่งจะตั้งปักกรณ พระ
 ตั้งซึ่งตั้งปักกรณ ครั้นแล้วจึ่งทรงพระกรุณาโปรดให้ พระเจ้าน้องยา
 เเรอทรงพระเยาว์ไปถวายชุบเทียนหมากพุดแด่พระตั้ง ซึ่ง แล้วจึ่ง

ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการททรงธรรม พระสุคุณคณาภรณ์กถาย

แผ่นที่ ๓๓ คัด แด้วถวายเทศน์าคัดมัย ครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ออกรับศุกร์
 เดือน ๑๑ พระเจ้าอยู่หัว จึงทรงถวายผ้าไตรแด้วถวายของไทยธรรม
 แรมค่ำ ๑ ต่าง ๆ แด้วจึงทรงพระกรุณาโปรดให้ไปรับผ้าที่พระบรม
 วงศ์านุวงศ์ฝ่ายในถวาย แด้วพระสงฆ์ภิกษุถวายอภิเษกภะวะศุภพัแด
 ถวายพระพรดา เวดา & ทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออกทางพระทวารเทเวศร์ประทับเกย ทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จไป
 ประทับพระที่นั่งมถดงกททำราชวรคิษฐู ทรงดอยประทับอยู่จนเวดา &
 ทุ่มเศษ เสด็จขึ้นทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ใน
 เวดาคำน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระบัญชาแดงนตของพระ
 องค์ชาด พระบรมวงศานุวงศ์เส้าราชการัดวมเส้าอิดนิงเดรศ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีกุนต์ปัตศก จุดศักราช
 ๑๒๓๗ เวดาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 ออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เส้าราชการ
 ซึ่งเขาไปเผ่านน คช สมเด็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง
 วงศ์ ๑ พระองค์เจ้าด้ายสนิทวงศ์ ๑ หม่อมเจ้าปรีดา ๑ เจ้าหมื่นศรี
 ด้รวิษย์ ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ พระอมรวดียัด้รเดช ๑ หตวง

พินิจจักรภินท์ ๑ เฝ้าอยู่จนเวดงาท่มเค็ชเด็คจัน

แจ้งความ

หนังสือพิมพ์ซึ่งออกณวันเด้าร์ เดือน ๑๓ ชัน ๓ คำ ว่าด้วย
เจ้าพนักงานเชิญพระพุทธรูปประจำพระชนม์พรรษาวัน ในพระบาท
สมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้า
นภลัย ๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ พระบาทสมเด็จพระ
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ ซึ่งคงพระนิรันตรายอยู่นั้น ข้าพเจ้าได้ว่า
แต่ ๔ พระองค์ ยิ่งขาดอยู่ ๓ พระองค์ คือ ของกรมสมเด็จพระ
อมรินทรามาตย์ ๑ กรมสมเด็จพระศรีสวรินทรามาตย์ ๑ กรมสม-
เด็จพระเทพศิรินทรามาตย์ ๑ ซึ่งคงบนโต๊ะเดียวกัน ขอท่านทั้งหลาย
จงได้ทราบเทอญ

สมเด็จพระรูปศิริโสภาคย์มหานาคนารินทร์ ข้าพเจ้าได้เปนกรม
สมเด็จพระนนิบัติไป กับสมเด็จพระเจ้าบรมโยธิกาเชอนั้น ข้าพเจ้าได้เปน
กรมสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์โยธิกาเชอนั้นนิบัติไป สมเด็จพระนางโสมนัด
ฉิมนาดันนั้น ข้าพเจ้าได้แต่พระนางโสมนัดนั้นนิบัติไป กับที่ข้าพเจ้าได้
ว่ากรมพระราชวังทอง ๔ พระองค์นั้น เปนการไม่ถูก ควรต้องว่าใน
พระราชวังบวร ๔ พระองค์ ขอท่านทั้งหลายจงได้ทราบเป็นแน่เทอญ

โดย มนุษยนาคนานพ

แจ้งความ

แผ่นที่ ๓๘

ออกวันศุกร์

เดือน ๑๑

แรมค่ำ ๑

ด้วยเมื่อแผ่นที่ ๓๕ ได้ว่าถึงเรื่องเสด็จพระราชดำเนิร

บางปิ่นแตกรุ่งเก่านน ทวนท์ ๑๘ เดือน ออกตุเบอ ๑๘๗๕

ตรงกับวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำนั้นผิดไป คนเรียง

หาเข้าใจไม่ ผิดนันทตรงแรม ๒ ค่ำ แต่ควรจะเป็น ๕ ค่ำเท่านั้นจึงจะ

ถูกต้อง อนึ่งวันที่กำหนดอีกต่อไป ที่จะได้เสด็จทอดพระกริณนที่

ต่าง ๆ นั้น ผิดหมดคาดเคลื่อนไป ขอท่านจงเชื่อใจ หมายถึงแต่

คำเกิดจึงถูกกัน แต่ข้าพเจ้าได้แต่งด้านนวนว่า (เดย) หลาย ๆ คำ

นั้นไม่ผิด ด้วยในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น ได้ทรงว่า

เดยนั้น ทุเบอคนไม่มีสติ ไปไหนก็เดินเดยไปตามที่ใช่ไม่ได้ เพราะ

ณข้าพเจ้าผิดอยู่ ข้าพเจ้าขอโทษท่านเดย อนึ่งในเวลาดวงนี้ (คือ

วันเสาร์ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ๑๒๓๗) พวกแต่งหนังสือพิมพ์ จะ

ต้องไปตามเสด็จพระราชดำเนิรบางปิ่นแตกรุ่งเก่าเดยหมด ข้าวราช

การจะต้องค้างอยู่มาก เมื่อเวลาเสด็จกลับจึงจะส่งต่อทอยไปให้ท่าน

ทราบ แต่หนังสือพิมพ์นั้นคงจะไม่หยุด ด้วยจะส่งจำนวนที่จะเสด็จพระ

ราชดำเนิรทรงทอดพระกริณนกรุงเทพ ฯ แต่จำนวนพระดั่งหม้นอกกรุง

แต่ในกรุง แตรายงานที่พระยามหามนตรีได้จัดการที่จะเสด็จพระราช

ดำเนิรในคราวนี้ด้วย ข้าวราชการจะต้องหยุดหลายวันก่อน แต่พวก

แต่งหนังสือจะต้องขอตาท่านผู้ใดรับหนังสือที่ยังอยู่ในกรุงเทพ ฯ น

โดย ผู้จัดการพิมพ์

ประกาศแก่ส่วนพระราชกุศล

คัดจากโรงพิมพ์หลวง

ด้วยพระองค์เจ้ามยุรฉัตรมาทพ รัชพระราชโองการได้เกล้าฯ
 ให้แม่พระราชกุศลมายังพระเจ้าพินางเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าตูกเธอ ซึ่งจะได้ไปตามเสด็จพระราชดำเนิน
 พระราชทานพระกฐินกรุงเก่าครั้งนี้ ด้วยณวันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม
 ๔ ค่ำ เป็นวันออกศุภเขตที่ ๑๘ ซึ่งเป็นวันประสูติของพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวตามศัริยคติภาค อนึ่งวัดเสนาธนาภิราม วัด
 ชุมพตนิถายาราม ๒ พระอาราม^๕ เป็นของพระบาทสมเด็จพระจอม
 เกด้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างไว้ ก็ในครั้ง^๕ วันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๔
 ค่ำจะได้พระราชทานพระกฐินวัดเสนาธน์ แด่จะได้^๕ พระสงฆ์
 สดับปกรณ์ ทำบุญถวายในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระสงฆ์^๕ ๒ พระอาราม^๕ ขัดต้นอยู่หาใคร
 จะได้ไทยธรรมสิ่งใดไม่ จึงให้ขอแรงพระเจ้าพินางเธอ พระเจ้าน้อง
 นางเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าตูกเธอ ช่วยหาของถวายพระ
 สงฆ์วัดเสนาธนาภิราม ๑๒ รูป เทศนา^๕ กฐินรูปหนึ่ง รวม ๑๓ รูป^๕
 คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

แผ่นที่ ๓๕ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์เทศาภิบาล ๓ กรมหมื่นนเรศวร
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๑๑
 แรมค่ำ ๑

วรฤทธิ ๓ พระองค์เจ้าด้วงดีประวศ ๓ รวม ๒ องค์ของ
 ถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ ๓ พระ
 องค์เจ้านุชยนาคมานพ ๓ รวม ๒ องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระ
 องค์เจ้ากาพย์กนกวิเศษ ๓ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลย์วงศ์ ๓ รวม ๒
 องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๓ พระองค์
 เจ้าเต๋วภาณุองค์วี ๓ รวม ๒ องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้า
 ยิงเขาวตักษณ ๓ พระองค์เจ้าบุญจบเบญจมา ๓ รวม ๒ องค์ของ
 ถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้ากรรณิกาแก้ว ๓ พระองค์เจ้าจักร
 เจริญ ๓ รวม ๒ องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้าบุษบงเบิก
 บาน ๓ พระองค์เจ้าสุมาตย์มารศรี ๓ รวม ๒ องค์ของถวายพระ
 รูปหนึ่ง พระองค์เจ้าสุนันทากุมารวิเศษ ๓ พระองค์เจ้าด้วงจันทนา ๓
 รวม ๒ องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้าอรทัยเทพกัญญา ๓
 พระองค์เจ้าจันทนาอนุวงศ์ ๓ รวม ๒ องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์
 เจ้านารีรัตน ๓ พระองค์เจ้าประดิษฐาสารี ๓ รวม ๒ องค์ของถวาย
 พระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต ๓ พระองค์เจ้านราภรณ์
 ประภา ๓ รวม ๒ องค์ของถวายพระรูปหนึ่ง พระองค์เจ้าศรีวิมล
 ตักษณ ๓ พระองค์เจ้าสุวพักตร์วิเชียร ๓ รวม ๒ องค์ของถวาย
 พระรูปหนึ่ง รวมพระเจ้าพนางเชอ พระเจ้านางเชอ พระเจ้านาง
 ยาเชอ พระเจ้าตูกเชอ รวม ๒๕ พระองค์ กงศเทศน์ ๓ ไทยธรรม

รวมกันพระองค์เจ้า ๒ พระองค์ถวายพระตั้งรูปหนึ่ง ตามแต่จะหา
 ของสิ่งใดได้ให้หายๆ ตั้ง ถึงจะมีผ้าตัดปักกรณบ้างก็ได้ตามควร วัน
 อังคาร เดือน ๑๑ แรม ๕ ค่ำ จะได้พระราชทานพระปฏิมาวัดชุมพลนิก
 กายารามนั้น พระตั้งมี ๑๘ รูปพระราชทานหน้า ๑ รูป รวม ๒๐ รูป
 ให้หาสิ่งของไทยขรรวมพระองค์ละ ๔ ตั้ง ถวายพระตั้งมีได้รูปละ ๕ ตั้ง
 แต่ตั้งของนั้นจะเหมือนกันทั้ง ๔ ตั้งฤาจะแตกต่างกันบ้างก็ได้ แต่ไม่เอา
 ของมีราคามากเป็นแต่พอใช้ เหมือนโคมน้ำมันปริศโคโรเดียมอย่าง
 เสดเป็นต้น แต่ต้องหาเรียงๆ พระองค์กันองค์ละ ๔ ตั้ง ถ้าพระเจ้าพ
 นางเชอ พระเจ้านางเชอ พระเจ้านงยาเชอ พระเจ้าตูกเชอ
 ได้ทราบความตามหมายนแวด ให้จัดของขนไปให้พร้อมกันตามรับตั้ง
 หมายมาณวันศุกร์ เดือน ๑๑ แรมค่ำ ๓ ปีกุนตีปศุศก ศักราช ๑๒๓๗
 โดยพระบรมราชโองการ

มนุษย์นาคมานพ

แผ่นที่ ๔๐
 ออกวันเสาร์
 แรม ๒ ค่ำ
 เดือน ๑๑
 วันศุกร์ เดือน ๑๑ แรมค่ำ ๓ ปีกุนตีปศุศก ศักราช
 ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการ แดงพระธรรมเจดีย์ถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้ว
 ก็ทรงประเคนพระตั้งมี ๒๖ รูปที่รับพระราชทานนั้น เจ้าพนักงานภูษา
 มาดา จึงเชิญพระบรมอัฐิ แดงพระอัฐิขึ้นประดิษฐาน บนพระที่นั่งเสด็จค-

๑๖ พระโกษรฐ แดพระอรุญตงบนโตะจั้นข้างพระที่นั่งเสด็จนคร
 ด้านควนคอกอีก ๖ พระโกษรฐ ครั้นพระสงฆ์นั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงเสด็จมาทอดผ้าบังแดดผาดตากพระสงฆ์ ๑๖ รูป
 สดับปกรณ์พระบรมอรุญตงพระอรุญ ซึ่งประดิษฐานไว้บนพระที่นั่งเสด็จ-
 นครพนน เสร็จแล้ววกกลับไปยังที่เดิม แดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จมาทอดผ้าบังแดดผาดตากอีกครั้งหนึ่ง พระสงฆ์ ๖ รูปสดับปกรณ์
 พระอรุญ ซึ่งตั้งไว้บนโตะจั้นข้างพระที่นั่งเสด็จนครด้านควนคอก
 แล้วถวายยถาดัพพิ์พ้อทาสีเมอติเรกแล้วถวายพระพรดา เจ้าพนักงาน
 กรมตั้งขการนิมนต์พระสงฆ์ ๕๐๐ รูป เข้ามาสดุดัดคตปกรณากิขรรณ
 สดับปกรณ์ แดถวายยถาดัพพิ์แดถวายพระพรดา ขุนนางก็เข้าไป
 เฝ้าณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 พระราชทานสัญญาบัตรให้หัตถวงวิเศษโกษาเป็นพระศิริการภักดี แด
 พระเจ้านองยาขอ พระองค์เจ้าคคินางคยุดงเข้ามาเฝ้าถวายบังคมดา
 มนวยแดวกเสด็จชน ครั้นเวดาม่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งมมคติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์
 แดข้าราชการเข้าไปเฝ้าตามธรรมเนียม จนเวด ๕ โมงเศษจึงเสด็จชน
 เวด ๔ ทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 อมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว พระโพธิวงศ์ถวาย
 พระธรรมเทศนาภาวนามัยกุดตถา ครั้นเทศน์จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว ถวายขอของไทยธรรม แดพระองค์เจ้าทวดถอยตถา

พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่เข้าไปถวายบังคมตามพร แด้วเด็ด้จ
 ดงตอยพระประทับแด้วเด็ด้จ

โดย สวัสดิ์ติประวัต

แผ่นที่ ๕๑ ดวยเมอแผ่นที่ ๓๗ นั้น ได้ว่าถึงเรื่องข่าวราชการในพระ
 วันเสาร์ บรมมหาราชวง ที่พระบรมวงศานุวงศ์เข้าไปเฝ้าในพระ
 แรม ๒ ค่ำ เดือน ๑๑ ทนงธมมคิเทวราชอุปบคณ คนเรียงคกเด็ดยังขาดพระ
 องค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ ๑ พระองค์เจ้ามณูชยนาคมานพ ๑ สดง
 องค์ท่านน ขอท่านจงได้ทราบเทอญ

โดย ผู้จัดการพิมพ์

รายงานซึ่งพระยามหามนตรีจัดการที่จะเด็ด้จพระราชดำเนียรทรง
 ทอดพระกรูณเณบางปอินแดกรุงเก่า จะเด็ด้จพระราชดำเนียรพระราช
 ทานพระกรูณเเกาะบางปอินกรุงเก่า ณวันเด็ด้จ เดือน ๑๓ แรม ๒ ค่ำ
 ปีกุนต์ปคคัณนั้น ได้จัดกรมตำรวจในชวา ๒๕ ใหญ่ชวา ๒๕ ดนม
 ซ้าย ๒๐ พดพันซ้าย ๓๐ รวม ๘๐ ทหารทองปถาย ๓๐๐ ปถาย
 หอก ๕๐ แตรวงใหญ่ ๓๕ รวม ๓๘๕ รับเด็ด้จที่เกาะบางปอิน ณวัน
 อาทศย์ เดือน ๑๓ แรม ๓ ค่ำ วัคสุวรรณที่ ๓ กรมพระตำรวจใน
 ซ้าย ๒๕ ใหญ่ซ้าย ๒๕ พดพันชวา ๓๐ รวม ๖๐ กรมทหารทองปถาย
 ๓๐๐ แตรวง ๓๐ รวม ๓๓๐ รวม ๓๘๐ ได้จัดเรือพระทงทองทง
 แห่งทรง เรือแกงกุดันรอง แขงทหารมหาดเด็ค ๒ เรือมวง ๒ เรือ

ทหารกรมทองปลาดายนำ ๒ เรือตำรวจดำหนึ่ง เสด็จพระราชดำเนิ
 ทางคดของริมคันโพธิ์ข้อมเพ็ชร ประทับวัดสุวรรณที่ ๓ แล้วเสด็จพระ
 ราชดำเนิรกลับทางเดิม เสด็จขึ้นไปประทับวัดพนัญเชิงที่ ๒ ให้กรม
 ตำรวจหน้าหลังทหารที่วัดสุวรรณ รับขึ้นไปคอยรับเสด็จที่วงจันทร์
 เกษม แล้วให้กรมทหารปืนปลาดายหอก ๕๐ แตร ๓ กดอง ๓ รวม ๕๒
 กับกรมพระตำรวจนอกขวา ๒๐ ดันมขวา ๒๐ ทนายเดือกซ้าย ๓๐ รวม
 ๕๐ รับวัดพนัญเชิงที่ ๒ แล้วให้รับไปล้อมวงที่ทุ่งพระเนียดด้วย วัด
 สุวรรณายกที่ ๓ เกณฑ์ทหารข้าหลวงเดิม ๕๐ แตร ๓ กดอง ๓ รวม ๕๒
 กรมพระตำรวจนอกซ้าย ๒๐ ทนายเดือกขวา ๓๐ รวม ๓๐ รวม ๘๒
 เรือพระที่นั่งเอกาทศพายมรับวัดที่ ๓ เสด็จพระราชดำเนิรกลับ แล้วให้
 รับขึ้นไปรับเสด็จล้อมวงที่ทุ่งพระเนียด เสด็จพระราชดำเนิรกลับจากทุ่ง
 พระเนียดประทับวงจันทร์เกษม ให้กรมพระตำรวจหน้าหลังทหาร มา
 ล้อมวงรับเสด็จประทับที่วงจันทร์เกษมให้พร้อมกัน ครั้นรุ่งขึ้นวัน
 จันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๔ ค่ำ เวลาเช้าเสด็จพระราชดำเนิรโดยทาง
 สัตถमारค วัดเสนาสน์ที่ ๓ เกณฑ์กรมทหารทองปลาดายแท้เสด็จ ๑๐๐
 แตรวง ๓๐ รวม ๑๓๐ พระตำรวจนอกขวา ๒๐ ดันมขวา ๒๐ รวม
 ๔๐ ทนายเดือกซ้าย ๓๐ ขวา ๓๐ รวม ๒๐ รวม ๖๐ รวม ๑๙๐ แล้ว
 ก็ให้กรมพระตำรวจทหารคอยแห่รับ คอยแห่ตั้งเสด็จที่วงจันทร์เกษม
 ด้วย วัดศาลาปูนที่ ๒ ให้ทหารปืนปลาดายหอก ๕๐ แตร ๓ กดอง ๓
 รวม ๒ รวม ๕๒ กรมพระตำรวจนอกซ้าย ๒๐ พดพันขวา ๓๐ รวม ๓๐

แผ่นดินที่ ๔๒
ออกวันอาทิตย์
แรม ๓ ค่ำ
เดือน ๑๑

รับเสด็จ วัดศาลาปูนที่ ๒ วัดขุนญวนที่ ๓ เกณฑ์
กรมทหารข้าหลวงเดิม ๕๐ ทหารแคว ๓ ทหารกตอง
๓ รวม ๕๖ พระตำรวจในซ้าย ๒๕ ตำรวจใหญ่
ซ้าย ๒๕ ทนายเดือกซ้าย ๓๐ รวม ๖๐ รวม ๑๑๒ รับวัดขุนญวน
ที่ ๓ แล้วเสด็จตั้งเรือกลไฟเป็นพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินออกทาง
คลองหัวแหลมท้ายเมือง ขึ้นไปตามลำน้ำถึงปากคลองวัดกุฎีเขาทอง
ถวายเรือ (พระที่นั่งแก้ว) ทองทั้งแท่งเป็นตำทรง เก่งกุดนรทรง
เกณฑ์ทหารกรมทองปลายน้ำเรือดำบนพาย ๒ ลำ เรือตำรวจหน้า
ลำ ๓ เรือดำบนทหารมหาดเล็กแข็ง ๒ ลำ นำเสด็จประพาสทุ่งกุฎี
ทองแล้วให้กรมพระตำรวจหน้า ตำรวจหลัง ทหาร ที่รับวัดศาลาปูน
วัดขุนญวน รับขึ้นไปต่อมวงรับเสด็จที่ทุ่งกุฎีเขาทองด้วย แล้วเสด็จพระ
ราชดำเนินกลับมารับที่แรมทองจันทระเกษม ครั้นรุ่งขึ้นวันเดือน
๑๑ แรม ๕ ค่ำ เวลาเช้า เสด็จพระราชดำเนินกลับจากจันทระเกษม
ประทับวัดชุมพลนิกายารามพระราชทานพระกฐิน ให้กรมทหารกับ
กรมพระตำรวจในขวา ตำรวจใหญ่ขวา ตำรวจธนมซ้าย ตำรวจ
พัดพันซ้ายที่รับอยู่เกาะบางปิ่นนั้น ให้คอยรับเสด็จอยู่ที่วัดชุมพลนิกา
ยารามให้พร้อมกัน แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับมารับที่แรมที่เกาะ
บางปิ่น ๓ วันแรม ๕ ค่ำ แรม ๖ ค่ำ ๒ ราตรี ให้พระตำรวจหน้า
ตำรวจหลัง ทหารธนมวง ครั้นวันเดือน ๑๑ แรม ๗ ค่ำ เสด็จ
พระราชดำเนินกลับจากเกาะบางปิ่น พระราชทานพระกฐินวัดบาง

พงษ์ที่ ๑ วัดบางพุดที่ ๒ วัดปากอ่าวที่ ๓ นั้น ให้เกณฑ์กรมทหาร
 ข้าราชการเดิมซ้าย พระตำรวจในซ้าย ตำรวจพัดพันขวาที่รับอยู่กรุงเก่า
 นั้น ตงมารับแต่ตั้งฉนวนวัดบางพุดที่ ๑ ให้เกณฑ์กรมทหารปืนปลายหอก
 ทหารแตร ทหารกลอง พระตำรวจใหญ่ซ้าย ตำรวจนายเดือกขวา
 รับแต่ตั้งฉนวนวัดบางพุดที่ ๒ เกณฑ์กรมทหารปืนของปลาย ทหารแตร
 พระตำรวจนอกขวา ตำรวจฉนมขวา ตำรวจนายเดือกซ้ายรับแต่ตั้ง
 วัดปากอ่าวที่ ๓ แต่เรือพระที่นั่งทองทั้งแท่ง พระที่นั่งเอกาทศพายม
 พระที่นั่งแหวดพระประเทียบประพาดทุ่งใหญ่ ๒ เด็ก ๑๒ เรือพระที่นั่ง
 ดุนทรทิพอาสน์ เรือพระที่นั่งครุฑราชภักดี เรือแข่งทหารมหาดเล็ก ๒
 ดำให้ไปรับกรุงเก่า

แผ่นที่ ๔๓ เรือพระที่นั่งจรเข้เผือก ๑ เรือพระที่นั่งกุดอนโก ๑
 ออกวันอาทิตย์ เรือพระที่นั่งพายกลางข้างใน ๑ รวม ๓ อยู่ที่เกาะ
 แรม ๓ คำ บางปอน แต่เรือทองทั้งแท่ง ๑ เรือเก่งกุดัน ๑ เรือ
 แข่ง ๒ รวม ๔ ดำกับเรือประพาดทุ่ง ณวันเดือน ๑๑ แรม ๔ คำ เวต
 กลางคืนให้รับต้องตงมารับวัดชุมพตนิการามเกาะบางปอน ครั้น
 ณวันเดือน ๑๑ แรม ๖ คำเวตากลางคืน ให้เรือทองทั้งแท่ง เรือเก่ง
 กุดัน เรือเอกาทศพายมต้องตงมา เรือเอการับวัดบางพุดที่ ๑ เรือเก่ง
 กุดันรับวัดบางพุดที่ ๒ เรือทองทั้งแท่งรับวัดปากอ่าวที่ ๓ เรือโธ่รวาร
 วรเดชจงเรือปืนกุดากกลาง พระอินทรเทพได้กำกับไปในเรือด้านด้วย
 พระยามหามนตรี ปรีดีเคาน์ชิตตอร์

จำนวนพระสงฆ์จำพรรษา

ข้าพระพุทธเจ้า พระวุฒิการบดี ขอพระราชทานน้อมเกล้า ฯ ถวายค่านับบัญชีมณฑลพระภิกษุณา ได้ทราบฝ่ายของชุดพระบาท พระสงฆ์จำพรรษาในกรุงหัวเมือง ปีกุนตั้งปัดศก ขันทุตเกล้า ฯ ถวาย คือ ที่ได้รับพระราชทานนิตยภัตรในกรุง หัวเมืองรวม ๔ คณระ ๑๐๗ อาราม นิตยภัตรใหญ่ในกรุง ๑๒๒ หัวเมือง ๒๗ รวม ๑๕๐ นิตยภัตรเล็กในกรุง ๔๘๘๘ หัวเมือง ๓๘๑ รวม ๕๒๖๙ พระสงฆ์ ๕๔๒๐ ในกรุงที่ไม่ได้รับพระราชทานนิตยภัตร ๑๗๘ อาราม วัดบวรนิเวศพระสงฆ์ ๓๗ กถาง พระสงฆ์ ๑๓๑๗ รวม ๑๓๕๔ เหนือ พระสงฆ์ ๒๒๐ ได้ พระสงฆ์ ๖๔๕ รวม ๘๖๕ รวม ๒๒๑๘ อาราม ๒๘๕ พระสงฆ์ ๗๒๓๘ นครเขื่อนขันธ์ อาราม ๕๓ พระสงฆ์ ๕๓๕ นนทบุรี อาราม ๑๓๔ พระสงฆ์ ๑๓๘๔ รามัญ อาราม ๕๗ พระสงฆ์ ๓๓๕ ประทุมธานี อาราม ๕๐ พระสงฆ์ ๓๖๐ กรุงเก่า ๓๒๕ พระสงฆ์ ๒๘๘๘ สุระบุรี อาราม ๘๘ พระสงฆ์ ๓๘๘ ปรีดิศระปะ อาราม ๒๖ พระสงฆ์ ๑๖๘ ตพบุรี อาราม ๕๗ พระสงฆ์ ๔๖๐ อ่างทอง อาราม ๘๖ พระสงฆ์ ๑๐๓๘ อีน อาราม ๒๕ พระสงฆ์ ๒๒๒ ไชยนาท อาราม ๓๘ พระสงฆ์ ๔๔๘ สุพรรณ อาราม ๘๘ พระสงฆ์ ๕๓๒ สุ่มทปราการ

๐ นิตยภัตรใหญ่ คือนิตยภัตรบันดาศักดิ์ พระราชาคณะ พระครู เปรีอญ รากาเดือนหนึ่งแต่รูปละ ๖ บาทขึ้นไป นิตยภัตรเล็ก คือ นิตยภัตรพระสงฆ์ซึ่งอยู่พระอารามหลวง รากาเดือนหนึ่งรูปละ ๒ สลึง

อาราม ๑๘ พระตั้งษ์ ๒๕๔ ต้าครบุรี อาราม ๓๘ พระตั้งษ์ ๒๕๘
 นครไชยศรี อาราม ๕๕ พระตั้งษ์ ๘๒๘ ตุ่มท่งคราม อาราม ๖๓
 พระตั้งษ์ ๘๓๘ ราชบุรี อาราม ๑๒๔ พระตั้งษ์ ๑๖๐๓ กาญจนบุรี
 อาราม ๒๐ พระตั้งษ์ ๒๐๒ ศรีถวัลย์ อาราม ๓๓ พระตั้งษ์ ๘๕
 เพชรบุรี อาราม ๗๘ พระตั้งษ์ ๑๕๘๗ ชุมพร อาราม ๓๘ พระตั้งษ์
 ๒๗๓ ตัง อาราม ๒๘ พระตั้งษ์ ๑๖๓ ท่าแซะ อาราม ๑๘ พระ
 ตั้งษ์ ๑๔๓ ปทิว อาราม ๘ พระตั้งษ์ ๗๒ หดงถอง อาราม ๔๑
 พระตั้งษ์ ๔๐๕ ไชยา อาราม ๘๘ พระตั้งษ์ ๖๖๑

แผ่นที่ ๔๔ พัทลุง อาราม ๘๘ พระตั้งษ์ ๓๒๐ นครนายก อาราม
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๑๐ ๕๒ พระตั้งษ์ ๔๕๕ ฉะเชิงเทรา อาราม ๒๘ พระตั้งษ์
 แรม ๔ ค่ำ ๓๕๓ พนมดงคราญ อาราม ๒๒ พระตั้งษ์ ๑๕๒ พนัศ
 นิคม อาราม ๑๘ พระตั้งษ์ ๒๑๔ ชตบุรี อาราม ๒๓ พระตั้งษ์ ๓๔๓
 บางตะมุง อาราม ๒๔ พระตั้งษ์ ๑๔๓ ระยอง อาราม ๒๐ พระตั้งษ์
 ๒๔๔ จันทบุรี อาราม ๘๑ พระตั้งษ์ ๖๑๘ ชตุง อาราม ๒๘ พระตั้งษ์
 ๒๒๔ แกลง อาราม ๑๘ พระตั้งษ์ ๑๗๐ ตราด อาราม ๓๖ พระตั้งษ์
 ๓๘๕ รวบรวมอาราม ๒๓๒๐ พระตั้งษ์ ๓๘๗๘๓ สิริอาราม ๒๓๓๓ พระตั้งษ์
 ๒๗๔๒๒ ศอวมิคอวแล้วแต่จะทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ขอเดชะ

๑ บัญชีนี้หัวเมืองบักย์ใต้ภาคเมืองนครศรีธรรมราชแลเมืองสงขลา หัวเมืองฝ่ายวัน
 ตก ๗วันออก แลฝ่ายเหนือขาดทั้งหมด

จำนวนพระกฐิน

วันศุกร์ เดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ วัดพระเชตุพนที่ ๑ วัดราชบูรณะ
ที่ ๒ วัดราชบพิธที่ ๓ วัดมหาธาตุที่ ๔ เสด็จทรงพระราชยาน

วันเสาร์ เดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ วัดมหรณพารามที่ ๑ วัด
บวรนิเวศที่ ๒ วัดเทพธิดาที่ ๓ วัดสุทัศน์เทพวรารามที่ ๔ เสด็จ
กระบวนรถ

วันอาทิตย์ เดือน ๑๓ แรม ๑๐ ค่ำ วัดราชประดิษฐที่ ๑ วัด
จักรวรรดิราชาวาสที่ ๒ วัดสัมพันธวงศ์ารามที่ ๓ วัดประทุมคงคา
ที่ ๔ เสด็จทรงพระราชยาน แห็นไปเสด็จทางชลมารค

วันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๑๑ ค่ำ วัดอรุณราชวรารามที่ ๑ วัด
กัลยาณมิตรที่ ๒ วัดโมลีโลกยารามที่ ๓ วัดราชสถิตารามที่ ๔

วันอังคาร เดือน ๑๓ แรม ๑๒ ค่ำ วัดประยุรวงศ์ที่ ๑ แต่วัดที่
๑ ถึงวัดที่ ๓ เสด็จทางชลมารค วัดบุบผารามวิหารที่ ๒ วัดพิไชย
ญาติการามที่ ๓ วัดขนางคารามที่ ๔

วันพุธ เดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำ วัดโสมนัสวิหารที่ ๑ วัดบรม
นิวาสที่ ๒ วัดสระเกศที่ ๓ วัดสังเวชวิศยารามที่ ๔

วันพฤหัสบดี เดือน ๑๓ แรม ๑๔ ค่ำ วัดสามพระยาที่ ๑ วัด
นรนาถสุนทริการามที่ ๒ วัดเทพราชกุญชรที่ ๓ วัดราชาธิวาสที่ ๔

วันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๑ วัดระฆังโฆสิตารามที่ ๑ วัดคฤห-
บัตที่ ๒ วัดบวรมงคลที่ ๓ วัดเฉลิมพระเกียรติที่ ๔

วันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๒ ค่ำ วัดนางขีที่ ๑ วัดหนึ่งที่ ๒ วัด
นางหนองที่ ๓

แผ่นที่ ๔๕ วัดราชโอรสที่ ๔
ออกวันจันทร์
เดือน ๑๑ วันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๓ ค่ำ วัดเครือวัดยที่ ๑ วัด
แรม ๔ ค่ำ นาคกกวางที่ ๒ วัดพระยาทำที่ ๓ วัดชินนรดารามที่ ๔

ให้พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แด่เจ้าพนักงาน
ทุกตำแหน่งเตรียมตามเด็ด็จ นำเด็ด็จแด่แต่งที่คอยรับวัดทุกพระอา-
รามอย่าให้ขาดได้ หมายมา ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ มี
ปีศก ๑๒๓๗

ปฏิทินพระราชทาน กรมพระราชวังบวร ๑

เดือน ๑๒ วันที่ ๑ วัดชนะสงครามที่ ๑ วัดราชนัคคาศที่ ๒ วัด
รังษ์สุทธาวาสที่ ๓ วัดบุญศรีมาศยารามที่ ๔

เดือน ๑๒ วันที่ ๒ วัดหงส์รัตนารามที่ ๑ วัดตั้งขั้กระจายที่ ๒
วัดอินทารามที่ ๓ วัดหิรัญบุรี พระราชทาน ๓ รวม ๔

เดือน ๑๒ วันที่ ๓ วัดศรีสุทธารามที่ ๑ วัดดุสิตารามที่ ๒ วัด
ภคินนาถที่ ๓ วัดส้มเกลี้ยงที่ ๔

เดือน ๑๒ วันที่ ๔ วัดบพิตรพิมุขที่ ๑ วัดทองธรรมชาติที่ ๒
วัดนพคุณที่ ๓ วัดโชตนารามที่ ๔

กฐินพระราชทานข้างใน

วัดนามบุญญิต พระราชทาน พระเจ้าฟ้างเชอ พระองค์เจ้า
 ยิ่งเยาวดกษณ วัดไชยพฤษมาตา พระราชทานพระเจ้าน้องนางเชอ
 พระองค์เจ้ามณียาภาช วัดเขมาภิตาราม พระราชทานพระเจ้าน้อง
 นางเชอ พระองค์เจ้านารีรัตนา วัดปากน้ำ พระราชทานพระเจ้าน้อง
 นางเชอ พระองค์เจ้าอรุณวดี วัดราชคฤห์ พระราชทานพระเจ้าน้อง
 นางเชอ พระองค์เจ้าอนงค์นพคุณ วัดจันทาราม พระราชทานเจ้า
 จอมมารดาตู่ วัดอัมย์รังสรรค์ พระราชทานเจ้าจอมมารดาอ่วม
 วัดประทุมวนาราม พระราชทานเจ้าจอมมารดาต๋ม

กฐินพระราชทานฝ่ายหน้า

วัดวิสุทธิฐาน ๑ วัดกัญจนสิงหนัน ๑ พระราชทานสมเด็จพระ
 พระเจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้าจาดุรนต์รัศมี วัดอมรินทาราม ๑ วัดสุ-
 วรรณาราม ๑ พระราชทานสมเด็จพระเจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษี
 สว่างวงศ์ วัดตรีทศเทพ พระราชทานพระเจ้าน้องยาเชอ กรมหมื่น
 นเรศวรฤทธิ วัดมหาพฤฒาราม พระราชทานพระเจ้าน้องยาเชอ พระ
 องค์เจ้าชุมพลสมโภช วัดเวฬุราชินพระราชทานพระเจ้าน้องยาเชอ
 พระองค์เจ้าเกษมศรีศุภโยค วัดดาวดึงส์พระราชทานพระเจ้าน้องยา
 เชอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ วัดอภัยทานวิภาคารามพระราช
 ทานพระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้านุชยนาคมรณพ วัดยานนาวาราม

พระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยานุชิต วัดเต๋วณัฏฐ์
 พระราชทานหม่อมเจ้าจินดา วัดราชกุฎยาราม ๑ วัดคูหาสวรรค์ ๓
 พระราชทานนิกงศ์วัดถา วัดนวัตนรดิศพระราชทานเจ้าพระยาสุรวงศ์
 ไวยวัฒน์

กฐินหัวเมือง

แผ่นที่ ๔๖ วันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๓ ค่ำ วัดสุพรรณาราม
 ออกวันอังคาร ที่ ๓ วัดพนัญเชิงที่ ๒ วัดวรนาถรังสรรค์ที่ ๓ เสด็จ
 เดือน ๑๑ ที่ ๓ วัดพนัญเชิงที่ ๒ วัดวรนาถรังสรรค์ที่ ๓ เสด็จ
 แรม ๕ ค่ำ พระราชดำเนิร

วันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ วัดเสนาสนารามที่ ๑ วัดศาลา
 ปูนที่ ๒ วัดขุนญวนที่ ๓ เสด็จพระราชดำเนิร

วันอังคาร เดือน ๑๑ แรม ๕ ค่ำ วัดชุมพลนิกายาราม เสด็จ
 พระราชดำเนิร

วันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๖ ค่ำ วัดบางพังที่ ๓ วัดรามัญที่
 ๒ วัดปากอ่าวที่ ๓ เสด็จพระราชดำเนิร

วัดสนามนันทรามัญ พระราชทานในกระบวร วัดคูม ๑ วัด
 คำस्ता ๑ กรุงเก่าพระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิ์
 ประวัตติ วัดเมตารัง ๑ วัดสุวรรณมัจฉ ๑ วัดสระแก ๑ วัดอัมพวา ๑
 เมืองประทุมธานีพระราชทานพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์พระเจ้าสุ
 ชาติวงศ์ วัดโปรดเกศ ๑ วัดทรงธรรม ๑ เมืองนครเขื่อนขันธ์พระราช

ทานพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์พิศาต วัดไพรชนพตเสฐ
 เมืองนครเขื่อนขันธ์ พระราชทานพระบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าตั้งวาทย์
 วัดคงคาราม ๑ วัดมหาสมุทราราม ๑ เมืองเพ็ชรบุรี พระราชทานพระ
 เจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าเนรติศวรรกุมาร ๑ พระราชทานพระองค์
 เจ้าเนรศรีเสาวภาวงศ์ วัดอัมพวันเจติยารามเมืองสมุทรสงคราม ๑
 วัดกัลยา ๑ วัดใหม่ ๑ เมืองราชบุรี ๒ พระราชทานสมเด็จพระเจ้า
 พระยา วัดปฐมเจติย เมืองนครไชยศรี ๑ วัดกลาง เมืองสมุทรป
 การ ๑ วัดบางพระ เมืองบางตะมุง ๑ วัดเกาะสีชัง ๑ พระราชทาน
 เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี วัดป่าโมกข์ เมืองอ่างทอง ๑
 วัดธรรมามูล เมืองไชยนาท ๑ พระราชทานเจ้าพระยาภูธราภัย วัด
 พระพุทธบาท กรมราชบัณฑิต วัดสมุทรประดิษฐ ๑ วัดเขาแก้ว ๑
 เมืองสระบุรี พระราชทานเจ้าพระยาศรีพัฒน วัดกระวีศรัทธาราม ๑
 วัดเสาชิงทอง ๑ เมืองตปบุรี พระราชทานพระยาสุจริตรักษา

แผ่นที่ ๕๓ ๑๓ วันเสาร์ เดือน ๑๓ แรม ๒ ค่ำ ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๒
 ออกวันศุกร์ ๑๑ โมงนาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทางพระ
 แรม ๘ ค่ำ ทวารพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระราชยานพร้อม
 ด้วยกระบวนเสด็จพระราชดำเนินออกทางประตูศรีสุนทร ประทับเกย
 พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย แลเสด็จประทับทรงครุฑอยู่กับเจ้าพระยาสุ
 รศักดิ์ไชยวิมล แด่มีขุนนางอีกบ้าง คือ พระนรินทรเสนี ๑ หลวงดู

อีกนี้ ๑ หาดวงราชเค็รชฐี ๑ มีตเค็รชฐีอาดบาดเค็รชฐี ๑ มาตั้งเต็รชฐี
 ประมาณตักกรุหนังกเต็รชฐีตรงเรือ พระที่นั่งดำหรับ ประพาดเต็รชฐีเป็นตอง
 ชนนน แต่เรือกตไฟภริมยเร็รชฐี เจ้าหมื่นไวยวรรณนนายเรือไปเจ็รชฐี
 เรือพระที่นั่งออกจากท่าราชวรดิษฐี ชนไปตามตำนานเจ้าพระยา พร้อม
 ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการทั้งหลายที่เคยตามเต็รชฐีพระราชดำ-
 เริ้วในเรือพระที่นั่ง แต่มีผู้ไปนิน คือ เต็รชฐีพระเจ้านองยาเชอ เจ้า
 พากาณรุ้งช้ตว่างวงศ์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ กรมหมื่นนเรศร์วรฤทธิ
 ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าเกษมสันต์ไธภคย์ ๑ พระเจ้า
 นองยาเชอ พระองค์เจ้าทองแถมถวดยวงศ์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ
 พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้ามุษย
 นาคมานพ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าต้วต้วตีประวดี ๑ พระเจ้า
 นองยาเชอ พระองค์เจ้าไธถันบัณฑิต ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์
 เจ้าจิตรเจวิญ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าวฒันานวงศ์ ๑ พระ
 เจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าต้วต้วตีไธภณ ๑ กับพระเจ้านองนางเชอ
 ที่ยงทรงพระเยาว์อีก ๔ องค์ พระวงศ์เชอ พระองค์เจ้าต้วต้วตีนิทวงศ์
 ๑ หม่อมเจ้าปรีดา ๑ หม่อมราชวงศ์พินในพระองค์เจ้าต้วต้วตีนิทวงศ์
 ๑ พระยาภาคกรวงศ์ ๑ เจ้าหมื่นศรีต้วต้วตี ๑ เจ้าหมื่นต้วต้วตีเพ็รชฐี
 ๑ พระมหาเทพ ๑ พระพิเรนทรเทพ ๑ พระอมรวิดิยต้วต้วตี ๑ หาดวง
 พินิจจักรภินท์ ๑ แต่ทหารหาดวงผู้ช่วยในค่ายอีก ๔ คือ พระองค์เจ้า
 กายกนกรัตน์ ๑ จมื่นต้วต้วตีฤชติการ ๑ แต่ผู้แทนทหารหาดวงผู้

ช่วยในค่ายอีก ๒ คน คือ จมื่นวิชาติไชยศักดิ์ดาบุษ ๑ หวดวงศ์ดุษฎี
กรรม ๑ กับทหารรักษาพระองค์อีกที่ตัวนาย ๆ นั้น ๘ นาย แดพวก
มหาดเล็กแดคนรักษาอิกรวมหมดด้วยกัน คนที่ไปในเรือพระที่นั่งเป็น
คน ๒๔ คน

แผ่นที่ ๑๘ เรือกลไฟที่ตามเสด็จพระราชดำเนิน ก็ตามเป็นขบวนตาม
ออกวันเสาร์
มกราคม ๒ ถ้ำ
เดือน ๑๑
คืนมา คือ เรือโรชิงซอน ๑ ถ้ำ กรมสมเด็จพระสุตา
รัตนราชประยูรแดพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการฝ่ายใน
ตงเรือนั้น เรือสำหรับประพาสเล่นอีกถ้ำ ๑ เรือโสรวารวรรคต ๑
ถ้ำ เรือบางปิ่นอุคมทวิป ๑ เรือประทับที่ศันนการ ๑ แดเรือ
สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระบำราบปรปักษ์เป็นแหวด ๑ แด
เรือนกอินทรีจูง เรือเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ ถ้ำ แดเรือกลไฟเล็ก ๆ
๒ ถ้ำ ของพระองค์เจ้าสายสีนทวงศ์ ๑ ของเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑
ครั้นเวลาเช้า ๔ โมงเศษ เรือพระที่นั่งถึงบางอ้อ จึงโปรดพระราชทาน
ดินสอทองสำหรับแขวนกับสายนาฬิกา แดสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ อัน พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศว
วรฤทธิ ๑ อัน พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพยภนกรัตน ๑ อัน
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ อัน เจ้าหมื่นศรี
สวัสดิ์รักษาผู้ตั้งเข้ามา ๑ อัน รวมเป็น ๕ อัน ก็ได้รับพระราชทานแด้
แต่ที่ในกรุง ๆ แดจะพระราชทานอีก คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ

กรมพระบำราบปรปักษ์ ๑ ต่อมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย
 รัชมี ๑ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ๑ รวม ๓ อัน แดทรง
 เอาไว้สำหรับพระองค์อีก ๑ อัน รวมหมดเป็น ๘ อัน ได้ทรงตั้งมาจาก
 เมืองปารีสประเทศฝรั่งเศส ที่ทางแมแตตบิเวต ซึ่งเจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์
 ได้ตั้งณห้างมาดเฮบ & ยูเลี่ยนที่ตั้งอยู่ในกรุงเทพ ฯ นี้ เพื่อจะสำหรับ
 พระราชทานข้าราชการทติ ๆ เมื่อเฉลิมพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร
 แดตั้งมานนพรหมกับคุมแตตบิเวตด้วย คุมนั้นในกตางมีอักษร
 ผูกกันเป็น (จ.ป.ร.) เป็น ๓ ชั้น ชั้นที่ ๑ เป็นคุมทองตัวอักษรวงยา
 ราชาวดีดัดชมพูดำรับหนึ่ง ๖ เมตต ชั้นที่ ๒ เป็นทองแต่ตัวอักษรดัด
 ดำรับ ๖ เมตต ชั้นที่ ๓ เป็นกำไลทองตัวอักษรดัดดำรับ ๖ เมตต
 ตบิเวตคณนม ๓ ชั้นแต่ตัวอักษร (จ.ป.ร.) ชั้นที่ ๑ เหมือนกัน
 เป็นทองตัวอักษรอยู่ในใบไม้ประดับเพชรชุก ตัวตบิเวตยาราชาวดี
 ดัดชมพู ข้างหลังมีพระรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คิดได้ แขนง
 ทาบอกได้ มีผ้าดัดชมพวแขวน ชั้นที่ ๒ ก็เหมือนกันแต่ไม่ได้ประดับเพชร
 ชั้นที่ ๓ ก็เหมือนกันแต่ทศหาได้ดงยาไม้ แดมอกอัน ๑ เป็นของ
 ตำคณคอปประดับเพชรทงเมตตแดงามด้วย นอกนกกเหมือนกันชั้นที่ ๑
 ของเหล่านี้สำหรับพระราชทานฝ่ายใน แต่ยังหาได้พระราชทานไม่ พระ
 ราชทานแต่ดินสอของท่านนี้ แดทรงพระกรุณาโปรดให้นายวรกัจ
 บรรหารตองดงไปณกรุงเทพ ฯ ไปเอาพองตมสำหรับช่วยคณนำ นาย
 วรกัจก็ตงเรือประทับไป

แผ่นดิน ๔๘ ครั้นเวตาเช้า ๕ โมง ๔๐ นาที ถึงวัดเจดิมพระเกียรติ
 ออกวันเสาร์ เวตาเช้า ๕ โมง ๒๐ นาทีเช้าตรู่ ครั้นถึงวัดปากข้าวท
 แรม ๘ ค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ทรงปฏิสังขรณ์ เพื่อ
 เดือน ๑๑ สำหรับในกรมสมเด็จพระสุทนต์ราชประยูรนั้น จึงมีพระบรมราชโอง
 การ ให้เจ้าพนักงานเรือกลไฟประทับท่า แดงก็เสด็จพระราชดำเนิน
 ขนไปบนโบริงที่หอพระเนตรการวัด แดงเสด็จพระราชดำเนินไปที่กุฎ
 แดงประมาณการหนาทแแดงเสด็จกลับตรงเรือพระที่นั่ง รับผิดชอบเจ้า
 เมืองกรมการเมืองนนทบุรีแต่พระยาอัครมนตรีราชย์ ซึ่งได้เป็นนายงาน
 ทำวัดนนทบุรีประมาณครึ่งหนึ่ง เรือพระที่นั่งก็ออกจากทนนแต่เช้าไป แด
 พระสังฆวตน์ ๑๖ รูปก็ถวายไชยมงคลคาถา แดงเสด็จประทับโต๊ะ
 เสด็จพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เมื่อเวตาเที่ยงกับ ๑๓ นาที เวตา
 บ่ายโมง ๑ ถึงบางหวาดวงเชียงราก เวตาบ่าย ๒ โมง ๔๐ นาทีถึงสาม-
 โโคก เวตาบ่าย ๓ โมง ๓๐ นาทีถึงเกาะใหญ่ เวตาบ่าย ๔ โมง ๒๕ นาที
 ถึงตานเท เวตาบ่าย ๕ โมงถึงบางไซตรงสามแยก เวตาบ่าย ๕ โมง
 ๔๐ นาทีถึงเกาะเกิด เวต่าย่ำค่ำ ๑๑ นาทีถึงเกาะบางปิ่นเรือประทับท่า
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากเรือพระที่นั่ง
 ประทับครัดด้วยพระยาราชวราณุกต แต่พระยาอ่างทองซึ่งได้มาถวาย
 พระราชกุศต แดงจึงเสด็จพระราชดำเนินไปบนพระที่นั่งไศลวิริย
 ทิพยอาสน์ แดงเสด็จทอดพระเนตรพระที่นั่งแต่ที่ต่าง ๆ ที่พระยา

๑ พระที่นั่งไอศวรรยทิพอาสน์องค์เก่าอยู่ตรงพระที่นั่งวโรภาสพิมานต์เดิมนั้น

ราชวราณุกถทำเพิ่มเติมแปลกชนกว่าแต่ก่อน ครั้นเวตาเกือบ ๓ ทุ่ม
 ก็เสด็จชนข้างใน แดพวกพระบรมวงศานุวงศ์ชนนางทั้งปวงที่ได้ตาม
 เสด็จพระราชดำเนินมานั้น ก็มาพักอยู่ที่คอกซึ่งทรงพระกรุณาโปรด
 เกตดำ ๆ ให้ทำขนไว้อาหรับผู้ที่จะได้ตามเสด็จพระราชดำเนินมาอยู่ที่
 ข้างท้ายคอกมะม่วงนั้น เวตา ๓ ทุ่มพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวออก
 ประทับข้างต่างที่มุ้งควนออก ประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยพระเจ้าของ
 ยาเชอ แดพระเจ้าดกเชอ ครั้นเสวยแด่พระเจ้าของยาเชอ พระ
 องค์เจ้ากาพยกนกรตหนักถวายรูปหนังสือพิมพ์ต่าง ๆ ซึ่งทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ๆ ให้ทำกรอบนั้น แดทอดพระเนตรอยู่สักครู่หนึ่ง ก็เสด็จ

แผ่นที่ ๕๐ พระราชดำเนินไปประทับที่เรือพระที่นั่งแหวดที่ทอดอยู่ใน
 ออกวันเสาร์
 แรม ๘ ค่ำ
 เดือน ๑๑
 ๓ พระราชดำเนินไปประทับที่เรือพระที่นั่งแหวดที่ทอดอยู่ใน
 ๔ ตรี แดเจ้ทรงเรือพระที่นั่งบดตามพายข้อสุวรรณ
 ๕ มัจฉาด้วยสมเด็จพระเจ้าของยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษ

๓ พระเจ้าของยาเชอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑ ทรงพระประพาสใน
 ๔ ตรีบนจวนเวตายามเค็ช ก็เสด็จมาประทับณพระที่นั่งแหวด แดครั้น
 ทรง พระราชดำริเห็นว่านานทนทวมมาก จนถึงคอกมะม่วงหน้าพระที่นั่ง
 คดายกบเมือครึ่งบมะแมศรีศก ๑๒๓๓ เห็นว่าในตรีจะตึกมาก จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้กรมผู้พายหยิงนำในตรีหนักได้ ๒
 ๕ ๖ ๗ ๘ ๙ ๑๐ ๑๑ ๑๒ ๑๓ ๑๔ ๑๕ ๑๖ ๑๗ ๑๘ ๑๙ ๒๐ ๒๑ ๒๒ ๒๓ ๒๔ ๒๕ ๒๖ ๒๗ ๒๘ ๒๙ ๓๐ ๓๑ ๓๒ ๓๓ ๓๔ ๓๕ ๓๖ ๓๗ ๓๘ ๓๙ ๔๐ ๔๑ ๔๒ ๔๓ ๔๔ ๔๕ ๔๖ ๔๗ ๔๘ ๔๙ ๕๐ ๕๑ ๕๒ ๕๓ ๕๔ ๕๕ ๕๖ ๕๗ ๕๘ ๕๙ ๖๐ ๖๑ ๖๒ ๖๓ ๖๔ ๖๕ ๖๖ ๖๗ ๖๘ ๖๙ ๗๐ ๗๑ ๗๒ ๗๓ ๗๔ ๗๕ ๗๖ ๗๗ ๗๘ ๗๙ ๘๐ ๘๑ ๘๒ ๘๓ ๘๔ ๘๕ ๘๖ ๘๗ ๘๘ ๘๙ ๙๐ ๙๑ ๙๒ ๙๓ ๙๔ ๙๕ ๙๖ ๙๗ ๙๘ ๙๙ ๑๐๐

๑ ตึกนี้เข้าใจว่าเป็นโรงทหารมหาดเล็กต่อมา แต่เดิชนหรือเสียแล้ว

องค์เจ้ากาพย์กนกรัตนคดีถวายตัว ครั้นถึงเวลายามนานจนจะ ๔ ทุ่ม
ก็เสด็จขึ้นประทับบนพระที่นั่งโศภนวิทิพยอาสน์ข้างใน แดงเสด็จ
ออกอีกที่หนึ่ง แดงทรงประทับอยู่จนเวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้นข้างใน
ประทับแรมค้างอยู่ที่เกาะบางปอิน

โดย ภาณุรังษี

การเสด็จพระราชดำเนินออกจากบางปอินไปพระราชทาน
พระกฐินณกรงทวาราวดีศรีอยุธยา
โบราณ

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๓ แรม ๓ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เวลา
เช้า ๒ โมงครึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกด้วยพร้อม
ด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ แดงพระเจ้าลูกเธอ
ที่มุขพระที่นั่งโศภนวิทิพยอาสน์ชั้นต่างคานบูรพา ครั้นเสด็จแล้วก็
เสด็จขึ้นบนพระที่นั่งชั้นบนประมาณครึ่งหนึ่ง เสด็จออกดงเรือพระที่นั่ง
ดำใหญ่ ๒ ชั้น ซึ่งสำหรับประพาสที่ต่าง ๆ นั้น เรือภิมมัยเรือจรเป็น
เรือจูงเรือพระที่นั่งออกจากคนวนเกาะบางปอินในเวลาเช้า ๓ โมง ๑๕
นาทีขึ้นไปตามลำน้ำ ครั้นเวลาเช้า ๓ โมง ๕๐ นาทีเรือพระที่นั่งแต่
ขึ้นไปถึงเกาะพระ คัดเวลาแต่เกาะบางปอินมาถึงเกาะพระเป็นเวลา
๒๕ นาที ครั้นเวลาเช้า ๔ โมง ๑๕ นาทีถึงวัดโปรดสัตว์ ซึ่งราษฎร
นับถือว่าวัดนั้นเป็นวัดศักดิ์สิทธิ์จริง ถ้าคึกก่นาแม่น้ำตรงหน้าพระอุโบสถ

แล้ว นานนเป็นนามนคฺ คิดเวตาแต่เกาะพระถึงวัดโปรดสัตว์เป็นเวตา
 ได้ ๓๕ นาที ครั้นเวตาเช้า ๔ โมง ๒๐ นาทีถึงเกาะเรียน คิดเวตา
 แต่วัดโปรดสัตว์ถึงเกาะเรียนได้ ๕ นาที ครั้นเวตาเช้า ๔ โมง ๕๕ นาที
 เรือพระทองแดงชนไปถึงบ่อมเพ็ชร ก็ทอดเรือพระทองเข้าทฝั่งข้างวัด
 พนัญเชิงตรงหน้าบ่อมเพ็ชรออกมา คิดเวตาแต่เกาะเรียนถึงบ่อมเพ็ชร
 เป็นเวตาได้ ๓๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จลงเรือ
 พระทองแก่งทองแห่ง

แผ่นที่ ๕๑ เสด็จพระราชดำเนินเป็นกระบวนขันไปตามด้านาคเมือง
 ออกวันอาทิตย์ แล้วเสด็จเข้าทอดหงษ์บ่อมเพ็ชร เรือพระทองเข้า
 แรม ๑๐ ค่ำ ประทับ ณ วัดสุทัศน์ดาราราม เสด็จขึ้นทรงรับผ้า
 เตือน ๑๑

ใครกรฐินเข้าในพระอุโบสถทรงนมัสการแล้ว นายฉันทกัณฑ์จำนวน
 พระตั้งขตามธรรมเนียม แดพระตั้งขจำพรรษานัน มีพระราชอาคันนะ ๑
 พระครู ๓ ถานานุกรม ๓ อินคัมเรียนคณิศระ ๖ อินคัมเรียนวิปัสณา
 คุระ ๗ อินคัมเด้าดวดมนค ๑๐ รวมพระตั้งข ๒๗ รูป แดพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูปแก่เจ้าพนักงาน
 กรมภูษามาตาไว้ห่มพระ แดพระราชทานเทียนสำหรับพระอุโบสถให้
 พระเจ้านองยาเชอพระองค์เจ้าวัฒนวงค์ถวายเป็นพระตั้งข แดกทรง
 ถวายกรฐิน ครั้นจบแล้วพระสุพรรณวิมลคีตซึ่งเป็ประธานในพระ
 อารามนั้น ก็ประกาศตั้งขพระปลัดเป็นผู้กล่าว ว่าเห็นสมควรกับพระ

ผู้บรรณวิมลคีต พระสังฆทงหลายกัถารุพร้อมกัน พระปลัดกับต้มห้
 ึ่งได้สดบัญญัติคุณุถกกรรม^๓ ครั้นจบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 กัถวายไทรปี่แก่พระสังฆรวม & ไทร พระสังฆทได้รับพระราชทาน
 ไทรปี่ ก็ไปครองผ้าพร้อมกัพระสังฆทครองกุฐิน แต่ในขณะนั้น
 ก็เสด็จไปทรงจุดเทียนนมัสการพระพุทธรูป แล้วกลับมาประทับยัง
 ราชอาสน์ พระราชทานดอกไม้อุจตีเทียนแก้วค่านุวงศ์ได้ไปบูชาพระ
 พุทธรูป เพราะอดีตผู้บรรณดาราราม^๕ เป็นอดีตเคิมของต้มเคิมพระเจ้าบรม
 มรรมหาไปยกการิบคัทรงสร้างไว้ แต่ครั้งยังประทับอยู่ที่กรุงทวารวดี
 คั้อยุชยาซึ่งตั้งอยู่หลังบอมเพชรนั้น ครั้นพระสังฆทครองผ้าแล้ว ก็
 อธิษฐานกรานกุฐินเดี่ยว ึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ำ ให้
 ต้มเคิมพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดากรมพระบารามปรบักษ
 ฎวายบริวารแก่พระสังฆทครองกุฐิน ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงพระเต้าลีโนทก พระสังฆทก็ยถาดัพพีเสด็จวคกาเดแถถวาย
 อดิเรกแถถวคภะวะตุลัพจบแล้ว ก็เสด็จออกจากพระอุโบสถไปทรง

แผ่นที่ ๕๒ จุครูปเทียนนมัสการพระเจดีย์ แถวกเสด็จลงเรือพระที่
 ออกรวันอาทิตย์ ึ่ง
 แรม ๑๐ ค่ำ ึ่งกดับออกทางคคของเคิม ถองนาตงมาถึงบอมเพชร
 เดือน ๑๐ ึ่งเดี่ยวชนไปตามดำแม่น้ำ ผ่านหน้าบอมเพชรชนไป

๑ ที่ว่าผู้ตั้งคุณุถกกรรมในที่นี้แห่งหนึ่ง ต่อไปในแผ่นที่ ๕๒ แห่ง ๑ ในแผ่นที่ ๕๓ แห่ง ๑
 ฝิด ที่ถูกเป็นอดีตคุณุถกกรรม มีแจ้งความบอกแก้ไว้ในแผ่นที่ ๑๘

ประทับณนวนัดพนัญเชิง เสด็จพระราชดำเนินเข้าในวิหารนมัสการ
 พระเจ้าพนัญเชิง แล้วยกพระราชทานดอกไม้ธูปเทียนแก่พระวงศานุวงศ์
 ที่ยังมิได้พระราชทานที่วัดสุวรรณคณารามนั้น พระราชทานให้บูชา
 พระเจ้าพนัญเชิง ครั้นทรงนมัสการเสร็จแล้ว ก็เสด็จพระราชดำเนิน
 ออกจากวิหาร ทรงผ้าไตรกฐินเข้าในอุโบสถทรงนมัสการแล้ว นาย
 ไชยขรรค์กัญตุจันจนพระสงฆ์ตามธรรมเนียม แลพระสงฆ์จำพรรษา
 นมัสพระสงฆ์ ๓ พระโบฏีกา ๓ ชั้นตบเรียนคันทนุระ ๓ ชั้นตบเรียน
 วิษัณหา ๗ ชั้นตบเถาสวดมนต์ ๒๔ รวมพระสงฆ์ ๓๒ รูป แลพระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูป แก่เจ้า
 พนักงานกรมภูษามาตาไว้ห่มพระ แลพระราชทานเทียนสำหรับพระ
 อุโบสถ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตถวายพระสงฆ์
 แลถวายถวายกฐิน ครั้นจบแล้วพระสงฆ์หลังขมัญญิตซึ่งเป็นประธาน
 ในพระอารามนั้นก็ประกาศสงฆ์ พระโบฏีกาเป็นผู้กล่าวหาเห็นสมควร
 กับพระสงฆ์หลังขมัญญิต พระสงฆ์ทั้งปวงก็สาธุพร้อมกัน พระโบฏีกา
 กับพระอินคิรูปหนึ่งนั้นก็สวดมนต์ ครั้นจบแล้วพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวก็ถวายไตรปิพระสงฆ์ไตร ๓ พระสงฆ์ที่ได้รับพระราชทานผ้า
 ไตรนั้นก็ไปครองพร้อมพระสงฆ์ที่ครองกฐิน แลก็เสด็จพระราช
 ดำเนินไปพระราชทานดินต่อทองอย่าง ที่พระราชทานสมเด็จพระเจ้าน้อย
 ยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ แลพระเจ้าน้อยยาเธอในวันเสาร์
 แรม ๒ ค่ำ เดือน ๓๓ นั้น พระราชทานแก่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์

เชอ เจ้าฟ้ามหามาศา กรมพระบำราบปรปักษ์อันหนึ่ง ครั้นพระดั่งซ็
 ครองผ้าแดง ก็อธิษฐานกรณกฐินเสร็จ จึงทรงพระกรุณาโปรด
 เกิด ๆ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ กรมหมื่นนเรศวรวรฤทธิ ถวายบริวาร
 แก่พระดั่งซ็ครองกฐิน ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็
 ทรงพระเต้าสีโนทก พระดั่งซ็ก็ยถาถัพพีแต่สดกกาเด แล้วพระ
 พรหมเทพาจารย์ราชาคณะวัดเศวตฉัตรนาราม ซึ่งมานำนกถวายอดิเรก
 พระดั่งซ็ก็รับกระแจะศุภผลแล้ว ก็เสด็จกลับตงเรือพระที่นั่งดำใหญ่ ๒
 ชั้น ซึ่งสำหรับประพาศที่ต่าง ๆ นั้น ออกจากฉนวนวัดพนัญเชิง
 เวลาเที่ยง แล่นขึ้นไปตามลำน้ำจนถึงเวลาบ่ายโมง ๒๐ นาที ก็ถึง
 ฉนวนพระราชวังจันทร์เกษม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จขึ้น
 จากเรือพระที่นั่ง ประทับเกยทรงพระราชยานเข้าในพระราชวังเสด็จ
 ขึ้น คิดเวลาแต่วัดพนัญเชิงถึงพระราชวังจันทร์เกษมเป็นเวลาโมง ๓
 กับ ๒๐ นาที

แผ่นที่ ๕๓ ครั้นเวลาบ่าย ๒ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๑๑
 แรม ๑๑ ค่ำ
 เจ้าน้อยยาเชอแต่พระเจ้าดุกเชอข้างมุขที่นั่งด้านประจิมทิศ
 เสวยอยู่จนเวลาบ่าย ๓ โมงเสด็จขึ้น ครั้นเวลาบ่าย ๓ โมง ๕๓ นาที
 เสด็จออกประทับเกยหน้าพระที่นั่ง ทรงพระราชยานไปประทับเกยที่
 ฉนวนหน้า เสด็จตงเรือกลไฟเล็กของพระวงศ์เชอ พระองค์เจ้าสาย

ดนิตวงศ์ เป็นเรือพระที่นั่ง แต้นขนไปตามด้านาจนถึงเวลาบ่าย ๕
 โมง ๓๐ นาที เรือพระที่นั่งประทับณนวนัดวรนายกรังสรรค์ คิด
 เวลาแต่พระราชวังจันทร์เกษมขึ้นไปวัดวรนายกรังสรรค์ เป็นเวลา ๑
 โมงกับ ๑๗ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนิน
 ขนรับผ้าไตรกุญชรเข้าไปในพระอุโบสถทรงนมัสการ แล้วนายพดพ่าย
 ก็ทูลจำนวนพระสงฆ์ตามธรรมเนียม แต่พระสงฆ์จำพรรษานั้น มีพระ
 ครู ๓ ถานานุกรม ๒ อินทบริเวณวิปัสณาภุระ ๒ อินทบริเวณวิปัสณาภุระ
 ๘ รวมพระสงฆ์ ๑๓ รูป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พระราช
 ทานผ้าห่มพระพุทธรูป แก่เจ้าพนักงานกรมภาษามาตาไวห่มพระ แต่
 พระราชทานเทียนสำหรับพระอุโบสถ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์
 เจ้าวัฒนาวงศ์ถวายพระสงฆ์ แล้วก็ทรงถวายกุญชร ครั้นจบพระ
 ครุวรรณกวีมตกิจ ซึ่งเป็นประธานในพระอารามนั้นก็ประกาศสงฆ์
 พระสงฆ์เป็นผู้กล่าวหาเห็นสมควรกับพระครูมตกิจ พระสงฆ์ทั้งหลาย
 ก็สาธุพร้อมกัน พระสงฆ์แห่พระใบฎีกาจึงได้สดบัญญัติคุณุศลกรรม
 ครั้นจบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ถวายไตรบริวาร ๒ ไตร พระ
 สงฆ์ได้รับพระราชทานไตรบริวาร ก็ไปครองผ้าพร้อมกันกับพระสงฆ์
 ซึ่งครองกุญชร ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าแล้วก็อธิษฐานกรานกุญชรเสร็จ
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้า
 กายกนกกรัตน์ ถวายบริวารแก่พระสงฆ์ซึ่งครองกุญชรนั้น ครั้น
 แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระเศ้า

แผ่นที่ ๕๔ ตีโนทก พระตั้งชกยถาตั้งพิพแต่ตั้งวดกาเด พระธรรม
 ออก วันจันทร์
 เดือน ๑๑ ราชา ราชาคณะวัดศาตานุซึ่งมานำหนักถวายเป็น
 แรม ๑๑ ค่ำ พระตั้งชกยถาตั้งพิพแต่ตั้งวดกาเด ก็เสด็จออกจากพระอุ-
 ไบสถไปทอดพระเนตรพระเจดีย์ ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ สร้าง
 ช่วยในวัดของเจ้าพระยาภูธราภัยนั้น ครั้นถึงเวลาย่ำ ๕ โมงกับ ๕๓
 นาที ก็เสด็จกลับตบตบเรือพระที่นั่งต้องลงมาตามลำน้ำ จนเวลาย่ำค่ำ
 ๓๕ นาทีถึงพระราชวังจันทร์เกษม คิดเวตาแต่วัดอรุณายกรังสรรค์
 กลับตบตบมาถึงพระราชวังจันทร์เกษมเป็นเวลา ๓๒ นาที ครั้นเรือพระที่
 หนึ่งประทับฉนวนแล้ว ก็เสด็จขึ้นทรงพระราชยานเข้าไปประทับภายใน
 พระราชวังเสด็จขึ้น แดการซึ่งเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระ
 กฐินครั้งนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ด้วย
 พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการสวมเสื้อฟร็อกโก๊ต แต่ตำรวจแต่
 ทหารนั้นแต่งเต็มยศ ครั้นเวลา ๒ ทุ่ม ๑๔ นาทีเสด็จออกเสวยจนถึง
 เวลายามครึ่งก็เสวยเสร็จ แดการซึ่งเสด็จไปประทับที่เกยทอดพระเนตร
 ปรบไก่อ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินให้พระยาเพชร
 ชฎาไปพระราชทานพวกเพลงเป็นเงิน ๑๒ บาท ครั้นภายหลังก็พระ
 ราชทานรางวัลกับพวกเพลงที่ว่าดี ๆ บ้างเป็นคน ๆ ตามสมควร ประ-
 ทับทอดพระเนตรอยู่จนเวลา ๕ ทุ่มครึ่ง เสด็จขึ้นประทับแรมในพระ
 ราชวังจันทร์เกษม

โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ์

ณวันจันทร์ เดือน ๑๑ แรม ๔ ค่ำ เวลากลางวัน ๓ โมงเศษเสด็จ
ออกณท้องพระโรง เสด็จพระทบณที่ด้วยพร้อมด้วยพระเจ้าอนงยา
เธอซึ่งตามเสด็จ พระราชดำเนิรนั้น ท้ายพระองค์ ด้วยกันด้วย ณที่นั้น
ครั้นเสด็จแล้วเสด็จชนประมาณครึ่งหนึ่ง แล้วเสด็จออก จึงทรงพระ
กรุณาโปรด ฯ ให้มีนาคพระดังขวิดเด่นาสนาราม ๑๒ รูปซึ่งจะได้รับ
พระราชทานฉนั้น มาเลี้ยงที่อาสน์ดังขวิด ครั้นพระดังขวิดทรงเรียบแล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระพรหม
เทพาจารย์ก็ถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้ว พระดังขวิดถวายพรพระ ครั้น
จบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงทอดผ้าห่มตั้งหาคากับผ้า
ขาวเช็ดหน้าเขียนเลขนาค พระดังขวิด ๑๒ รูปก็ตั้งปักกรณพระบรมทนต์
พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว กับพระทนต์สมเด็จพระเทพ
ศิรินทราบรมราชินี ซึ่งเขียนขึ้นประดิษฐานไว้ในพระมหาเศวตฉัตร
ครั้นตั้งปักกรณเสร็จแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนิรไปทรงประเคนพระ
พรหมเทพาจารย์เป็นต้น พระบรมวงศานุวงศ์ก็ไปประเคนพระปฏิบัศ
พระดังขวิด ครั้นพระดังขวิดรับพระราชทานฉนั้นเสร็จแล้ว จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้พระยาอนุรักษราชมนตรี

แผ่นที่ ๕๕ ตั้งธรรมเนียมซึ่งพระดังขวิดจะได้ถวายเทศน์ ครั้นตั้งแล้ว
ออกวันอังคาร เจ้าพนักงานกรมดังขวิดการณมนต์ พระธรรมราชาผู้วัดเขา
แรม ๑๒ ค่ำ ไปเลี้ยงที่อาสน์ดังขวิด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรง
เดือน ๑๑

จุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วโปรด ฯ ให้พระเจ้าแผ่นดินของยาเซอ พระองค์
 เจ้าสัตว์ดีได้ภณไปทรงจุดเทียนนมัสการที่พระบรมมณฑล พระธรรม
 ราชานุกตกชนรรมาถัน ถวายคัตถ์ถวายเทศน์ ว่าด้วยอนันตังดี
 กฐินโดยย่อพอเป็นสังเขป แล้วถวายเทศน์แกด้วยดีมีปฏิฐาน ๔
 ประการ ครั้นถวายเทศน์จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงทอดผ้าไตร ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินของยาเซอ เจ้าฟ้าจาตุรนครคีมีทรง
 ทอดผ้าไตร ๑ รวม ๒ ไตรเป็นของไทยธรรมกณฑ์เทศน์พระธรรม
 ราชานุกตก แล้วโปรด ฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ทรงทอดผ้าไตรตาม
 พระสงฆ์ซึ่งจับฉลากได้นั้น พระบรมวงศานุวงศ์ ๒ พระองค์เป็นฉลาก
 พระสงฆ์องค์ ๑ พระสงฆ์องค์หนึ่งนั้นได้ไตร ๑ บ้าง ๒ ไตรบ้าง ตาม
 แค่นั้นได้จัดไป แต่พระองค์เจ้าเกษมสันต์ได้ภาคย์ พระองค์เจ้ามุนษย
 นาคมานพนั้น รวมฉลากเดียวกันหาได้จัดผ้าไตรไปไม่ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวจึงทรงทอดผ้าไตรหดวงไตร ๑ พระสงฆ์ ๑๓ รูป
 ก็ตั้งปักกรณ ครั้นตั้งปักกรณแล้ว ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินของยาเซอ เจ้า
 ฟ้าภาณรังษีสว่างวงศ์จึงทรงทอดผ้าไตร ๑ พระปลัดหรงวัด
 เสนาสนารามตั้งปักกรณ ด้วยพระปลัดหรงจะได้เทศนาในพระอุโบสถ
 ในเมื่อการกฐินณเวลาย่ำค่ำ ครั้นตั้งปักกรณแล้ว จึงทรงประเคนเครื่อง
 ไทยธรรมของหรงณพระธรรมราชานุกตก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินของยาเซอ
 เจ้าฟ้าจาตุรนครคีมี กทรงประเคนเครื่องไทยธรรม กณฑ์เทศน์ กับพระ
 ธรรมราชานุกตก ส้มเด็จพระเจ้าแผ่นดินของยาเซอ เจ้าฟ้าภาณรังษีสว่าง

วงศ์ทรงประเคนเครื่องไทยธรรมพระปลัดหอง แต่เครื่องไทยธรรม
 ฌตาทนยังหาได้ถวายไม่ ด้วยจะได้เข้าไปถวายที่วัดเสนาสนารามที่
 เดียว ครั้นทรงถวายแล้ว พระธรรมราชาได้ถวายอติเรก พระสงฆ์ถวาย
 พระพรตาทบแล้ว จึงโปรด ฯ ให้มณคฺ์พระสงฆ์ ๑๐๐ รูป มีพระ

แผ่นดิน ๕๖
 ออกวันอังคาร
 แรม ๑๒ ค่ำ
 เดือน ๑๑

สุวรรณนิมิตต์เป็นประธานซึ่งจะได้สถาปนาขึ้น ครั้น
 พระสงฆ์มาทรงแล้ว พระสงฆ์ก็สดุดีสถาปนาภิธรรม
 แล้วพระราชทานเงินตรา ๑๐๐ บาทให้พระอุฎฺฐิการบดี เขา
 ไปมอบให้กับบิณฑการพระสงฆ์ซึ่งสถาปนาขึ้นของคณะบาท แล้วพระ
 ราชทานเงินตรา ๓๐ ตำดั่งให้พระพิทักษ์เทพธานีไปรางวัลผู้ซึ่งทำดำรง
 ภาวนาเพียงพระสงฆ์ แล้วทรงพระกรุณาโปรด ฯ พระราชทานเงิน
 แจกพระบรมวงศานุวงศ์ทั้งฝ่ายหน้าฝ่ายในองค์ละสองตำดั่ง แล้วพระ
 ราชทานแจกขุนนางข้าราชการนอกจากพระบรมวงศานุวงศ์ทั่วไปคนละ
 ตำดั่ง ด้วยเป็นการตามเสด็จพระราชดำเนินทางไถตจึงได้พระราชทาน
 เวदानุชฌนบาราศิต์เงินได้จัดของเครื่องสดต่าง ๆ มาทูลเกล้า ฯ ถวาย
 ครั้นพระสงฆ์สดุดีสถาปนาภิธรรมจบแล้ว จึงโปรด ฯ ให้พระเจ้า
 นงเยาวาเชษฐียงทรงพระเยาว์ทรงทอดผ้าขาวเช็ดหน้า แล้วรับตั้งเรียก
 ผ้าไตร ๔ ไตรทรงทอดให้พระสุวรรณนิมิตต์ ๑ พระครูปลัดมหาเถร
 นุฑต ๑ พระครูโยคานุถ ๑ พระครูนายกพิบูลยกิจ ๑ สถาปนาขึ้นกับผ้า
 ขาวเช็ดหน้าด้วย ครั้นสถาปนาแล้ว พระสุวรรณนิมิตต์ก็ถวายขณา

พระสังฆสังข์พิ แต่ถวายอติเรกถวายพระพรตากลับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรม ทรงพระที่นั่งราชยานพร้อมด้วยขบวนแห่หน้าหลัง เสด็จพระราชดำเนินออกทางประตูหลังวังไปตามถนนหลวง ไปประทับแรมวัดเสนานาราม แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปถึงเชิงบันไดพระอุโบสถ เจ้าพนักงานกรมพระศุภรัตนก็ทูลเกล้า ฯ ถวายผ้าไตรภุชกับผ้าขาวมหากฐินกับผ้าห่มพระพุทธรูป ครั้นทรงรับแล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรงวางผ้าบนพานแว่นฟ้าสองชั้น แล้วทรงจุดเทียนเครื่องมัสการเสร็จแล้ว นายสนธิจึงอ่านรายงานพระสังข์ทูลเกล้า ฯ ถวายจำนวนพระสังข์จำพรรษาณพระอารามนั้น พระพรหมเทพอาจารย์เป็นพระราชาคณะเป็นอธิบดี ๓ พระถนายนุกรม ๓ อินฺทบัลย์เวียนคณฤชฺระ ๕ อินฺทบัลย์เดาศวคมนตรี ๓ รวมพระสังข์ ๓๒ รูป แล้วพระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูปให้เจ้าพนักงานกรมภูษามาตาไปทรงพระพุทธรูป พระราชทานเทียนอุโบสถ ๒๕ เต็ม ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายพระสังข์ แล้วทรงถวายกฐิน ครั้นทรงจบพระสังข์กับผ้าห่มพร้อมกัน จึงทรงยกผ่านนตงกรมอาสน์พระสังข์ พระพรหมเทพอาจารย์จึงนงหยอของขึ้น ประกาศถามสังข์เป็นคันทว่า สังข์ทั้งปวงจะมีความปราถนาจะกรานกฐินหรือไม่ปราถนาจะกราน พระสังข์กับว่าปราถนาจะกราน ส้มหึงจึงว่าเป้นคันทว่า ถ้าสังข์ทั้งปวงปราถนาจะกรานแล้ว

แผ่นที่ ๕๗
ออกวันพร
แรม ๑๓ ค่ำ
เดือน ๑๑

ตั้งขังปวงจะเห็นพร้อมกันให้กับภิกษุองค์ใด พระปลัด
จึงถามตั้งขังเป็นต้นว่า เห็นตั้งขังควรจะให้กับพระพรหม
เทพจารย์ซึ่งเป็นผู้ฉลาด แต่เป็นอุบชฌาย์แต่อาจารย์

ของเราทั้งหลาย ตั้งขังปวงจักชอบใจหรือไม่ชอบใจ พระตั้งขังรับว่า
ชอบใจแล้ว พระโบก้าจึงว่า ถ้าตั้งขังปวงพร้อมกันให้กับพระ
พรหมเทพจารย์แล้ว ควรจะให้ด้วยญัตติจึงจะชอบ พระตั้งขังรับว่า
ดีแล้ว การที่พระตั้งขังว่าประกาศแต่รับหน้าด้วยภาษามคธทั้งต้น พระ
ปลัดกับพระตั้งขังหักถวดญัตติ ครั้นจบแล้วจึงยกผ่านหน้าพระพรหม
เทพจารย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงแสดงพระเคนไคร้พระ
ถานานุกรม ๓ รูป พระตั้งขังไปครองผ้า ครั้นครองแล้ว พระเจ้า
มหายิกาเธอ กรมสมเด็จพระสังฆราชประยูรทรงแสดงถวายของเครื่อง
บริวารกฐิน แล้วโปรด ฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ถวายของเครื่อง
ไทยธรรมต่าง ๆ ตามฉดากซึ่งพระตั้งขังจับไคนน พระพรหมเทพา
จารย์ก็ถวายยถาพระตั้งขังดีพัพพะแล้ว ถวดกาเดอนุโมทนาทานแล้วถวาย
อติเรก ครั้นพระตั้งขังถวดจบแล้ว ทรงถวายเทียน ๓๐๐ ชู ๓๐๐
ดอกไม้กับพระพรหมเทพจารย์ แล้วพระราชทานเทียนนมัสการให้
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต (ต่อความตอนนั้น มี
แจ้งความแต่เรื่องต่อ อยู่ในตอนท้ายแผ่นที่ ๖๐)

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

การที่เสด็จพระราชดำเนินมาแต่วังจันทร์เกษม

ณวันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๔ ค่ำ ปีมุขสัปตศก มาประทับอยู่ที่
 ที่พระที่นั่งบางปิ่น ณวันอังคารเดือน ๑๓ แรม ๕ ค่ำ ปีมุขสัปตศก
 จตุศักราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จลงประทับณพระที่นั่งบัณณิกซึ่งได้จอดที่ท่าในสระข้างใน มีพระ
 บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระสงฆ์เข้ารับบิณฑบาต มีเรือ
 พระยามหามนตรี พระอินทรเทพกับพระอุฎการนำพระสงฆ์พายไปรับ
 บิณฑบาต ณเรือพระที่

แผ่นที่ ๕๘
 ออกวันพร
 งาม ๑๓ ค่ำ
 เดือน ๑๑

นี้ รวมพระสงฆ์ ๑๘ รูป พระครุธรรมกิจากร วัดชุมพล
 นิกายรามแป้นผู้นำ ครั้นเสร็จแล้วเสด็จขึ้นจากเรือพระที่
 นี้ เสด็จออกประทับที่โต๊ะด้วยพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้า
 น้อยยาเธอแลพระเจ้าน้อยยาเธอ พระเจ้าตูกเธอด้วยพร้อมกันด้วยจน
 เวลาเช้า ๔ โมง แล้วเสด็จขึ้นบนพระที่นั่งข้างใน พอเวลาเช้า ๕
 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงพระราชดำเนิน
 ลงมาที่ท่าถนนหน้าพระที่นั่งโศภนวิสุทธิพิทยศาสตร์ เสด็จลงประทับณเรือ
 พระที่นั่งเก่งทองทั้งแท่ง มีเรือทหารแลเรือกลองนำเสด็จไปประทับณ
 วัดชุมพลนิกายรามแป้นณหน้าวัด ทรงพระราชดำเนินขึ้นไปรับ
 ไตรที่พระศุกรรัตน ซึ่งคอยทูลเกล้าฯฯ ถวายที่ประตูพระอุโบสถ
 ทรงถือไตรเข้าไปวางที่พานแว่นฟ้า ที่เจ้าพนักงานได้ตั้งไว้ในพระ

อุโบสถ แล้วทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วทรงถวายผ้าไตร
 พระกฐิน ๓ หนแล้ว โปรด ฯ พระราชทานให้พระเจ้าอนงยาเธอ พระ
 องค์เจ้าวชิรมานวงศ์ถวายเทียนประจำพรรษา ครั้นแล้วเสด็จมาประทับ
 ณที่พระที่นั่งไพโรธร ในเวทาศวาทที่ทรงถวายพระกฐินนั้น แล้วนายพล
 พ่ายก็ทูลจำนวนพระสงฆ์ตามธรรมเนียม แด่พระสงฆ์จำพรรษานั้น
 มีพระครู ๑ สามเณร ๑ อินทบริวารวิปัสณาภระ ๑๐ รูป อินทบริวาร
 มนต์ ๗ รูป รวมพระสงฆ์ ๓๘ รูป ทรงถวายกฐินแล้ว พระครูธรรม-
 ทิถาการซึ่งเป่าพระธรรมาในพระอารามนั้น ก็ประกาศกับพระสงฆ์ทั้งปวง
 ที่อยู่ในที่นั้น ครั้นแล้วพระสงฆ์จึงกล่าวกันว่า เห็นสมควรกับพระครู
 ธรรมทิถาการ พระสงฆ์ทั้งหลายก็พร้อมกันสาธุทุกองค์ พระสงฆ์กับ
 พระสงฆ์รูป ๑ จึงได้สดุดีคุณคุณกรรมครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ถวายไตรแก่พระสงฆ์ ๓ ไตร พระสงฆ์กับพระครู
 ธรรมทิถาการ ก็ไปครองผ้าไตรที่พระราชทานพร้อมกัน เจ้าพนักงานคัด
 คนตรีประโคม ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าแล้ว พิณพาทย์ที่ประโคมนั้นก็หยุด
 แด่พระครูธรรมทิถาการก็ได้อธิษฐานกรณกฐินเสร็จแล้ว จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้สมเด็จพระเจ้าอนงยาเธอ เจ้าฟ้า
 จาคูมนตรีศรีมหาดวงศรีบริวารแก่พระสงฆ์ซึ่งครองพระกฐินนั้น ครั้น
 แด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็มีพระบรมราชโองการให้สมเด็จพระ
 พระเจ้าอนงยาเธอ เจ้าฟ้าจาคูมนตรีศรีมหาดวงศรีบริวารให้สมเด็จพระ
 เกณฑ์พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน ถวายแก่พระสงฆ์พระอินทบริ

ทรงหาย ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระเต้านอก
พระสงฆ์ภิกษุสงฆ์ถวายยถาสัพพีแด่สังฆคณาเถ พระพิมพ์ธรรมวัดโสมนัสวิหาร
ซึ่งมานำนกถวายออกตีแรกพระสงฆ์กับภริยาบุตรพี่นางแล้ว ก็เสด็จพระ
ราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ไปประทับทรงบุชาพระพุทธรูปที่หน้า
พระอุโบสถ

แผ่นดิน ๕๕
ออกวันพฤหัสบดี
เดือน ๑๑
แรม ๑๔ ค่ำ
แล้วพระพระราชดำเนินไปทางหลังพระอุโบสถ ทรง
บูชาดอกประทุมทอง ซึ่งบนด้วยปูนทับบรรจุ กระดกพระ
สงฆ์ที่เป็นใหญ่ในวัดนั้น แต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ

พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วทรงพระราชดำเนินไปลงเรือพระที่นั่ง
ต้องลงมา ประทับยังพระที่นั่ง บึงกึก ถ้าใหญ่ที่จอดอยู่ที่สะพานหน้าพระ
ที่นั่งไอล์ววิทยพิทยาสาน์ จึงเสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง ทรงพระราช
ดำเนินลงมาประทับที่เรือพระที่นั่งบึงกึกตาเด็ก ทรงครุฑกับสมเด็จพระ
เจ้าน้องยาเธอ แต่พระเจ้าเจ้าน้องยาเธอเสด็จราชการ ประมาณบ่าย ๒
โมงเศษ มีพระบรมราชโองการรับสั่งกับมหาดเล็ก ให้เอาเครื่องเสวย
มาตงที่ในเรือพระที่นั่งบึงกึกตาเด็กนั้น ครั้นเสวยเสร็จแล้ว เวลாய่ำ
๔ โมงเศษ เสด็จขึ้นทรงเครื่องใหม่เสด็จออกทรงเรือพระที่นั่งสุนทรพิ
ทยาสาน์ทิศกรรเชียง เรือนั้นจอดอยู่ในสระ เสด็จออกไปทางศีรษะ
เกาะด้านขวามือ แล้วเสด็จขึ้นมาทางหน้าพระที่นั่งไอล์ววิทยพิทยาสาน์
เสวยตรงตามนาทางศีรษะเกาะทางข้างโน้น ในขณะที่นมเรือผ่านไปให้

ตามเสด็จไปด้วย มีเรือกรรเชียงทหารแพตเรือตามเสด็จไปในทวน
 ๓ ลำด้วยกัน มีพระบรมราชโองการให้เรือข้าราชการทหารแพตเรือ
 แข่งกันอยู่ประมาณ ๒ ครั้ง เรือฝ่ายทหารแพต ๒ ครั้ง เพราะเรือ
 ฝ่ายทหารดำใหญ่เป็นเรือท่าที่เมืองฮ่องกงจึงได้หนัก เรือข้างแพตเรือ
 นนเป็นเรือท่ามาแต่ยุโรป จึงได้สู้กันไม่ได้ แดงเสด็จกลับมาประทับ
 ณเรือพระที่นั่งปกนิกตาเด็ก เสด็จชนเวลาย่ำค่ำเศษ พอเวลาทุ่ม ๓
 เสด็จออกทรงเรือพระที่นั่งลำบน เสด็จข้ามไปฝั่งตรงหน้าพระที่นั่ง
 ไอศวริยทิพยอาสน์ ทอดพระเนตรตครแตการเดินต่าง ๆ ที่จัดของผ้าป่า
 ไผ่ตระหนุ ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษจึงเสด็จกลับมาประทับยังที่โคะด้วย
 พรอมคด้วยกนทงต้นทเคยเสด็จทนน เสด็จเสด็จแควเวลายามเศษ เสด็จ
 ตงเรือพระที่นั่งลำบน พรอมคด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการ
 พรอมกันตงในเรือพระที่นั่ง แดงมีพระบรมราชโองการ

แผ่นที่ ๖๐ ให้กระบวนแห่ผ้าป่าแห่ไป ครั้นแควพระบาทสมเด็จพระ
 ออกวันพฤหัสบดี พระเจ้าอยู่หัว เสด็จตามกระบวนแห่ไปในทุ่งหลัง
 เดือน ๑๑ โรงตครตรงฝั่งระข้าม ไปออกทางข้างเกาะ ไป
 แรม ๑๔ ค่ำ ประทับอยู่ที่วัดชุมพดนิการาม จึงทรงจุดประทัดสัญญา พระสังฆ
 จังไตตงมาชกตบงทเคยองผ้าป่าที่ทรงแห่ไป ครั้นเสด็จแควพระสังฆ
 กวายยถาตัพพี แดงเสด็จกลับมาตงมาทางหน้าวัดนนตามในเกาะทางหน้า
 วง เสด็จเข้าทางค้ำระเกาะเขาคตองคตฤทจะเข้าในตระหนุ ประทับ

ณเรือพระที่นั่งปีกนกตาเด็ก เสด็จขึ้นเวตา & ทุ่มเศษ

แจ้งความ

ในหนังสือพิมพ์ที่ได้ออกกณวันอังคาร เดือน ๓๓ แรม ๓๓ ค่ำ ปี
 กุนต์ปศตัก ว่ามีดีเตอร์ขาดขาดดีเตอร์กับมีดีเตอร์เดวิดชันเดกกับตัน
 ตอฟต์ดีกับข้าราชการเข้าไปเฝ้าในเวตาเช้า & โมงนั้นผิดไป กับพระยา
 ไชยสุนทรเข้าไปเฝ้าหน้าหาถูกไม่ การทงนข้าพเจ้าไม่ได้มาจดเอง
 ด้วยข้าพเจ้ามีธุระทำบุญที่บ้านหาได้เข้ามาไม่ ให้แต่เด่มีย่นเข้ามาจด
 แทน ถ้าเมื่นข้าพเจ้าเข้ามาเองแล้ว คงจะไม่ให้ผิดได้เป็นแน่ ใน
 เวตาที่ข้าราชการเข้าไปนั้น เป็นเวตาเที่ยงแล้ว อีกขอหนังสือข้าพเจ้า
 บอกว่าพระราชทานสัญญาบัตร ให้แก่ขุนอินทรกับข้าราชการอีกคนหนึ่ง
 นั้นผิดไป ข้าพเจ้าหาได้บอกเดี่ยดไม่ เวตานนข้าพเจ้าได้กตบออก
 จากในพระบรมมหาราชวังจนเวตา & ทุ่มเศษ หาได้ทันดีบให้เดี่ยด
 ตอไม่ ครั้นจะรอกคอยดีบหนังสือพิมพ์จะขาดมือ จะไม่มีมีความจะ
 เรียง ข้าพเจ้าจึงคิดว่าบอกแต่พอให้ทราบก่อน คิดว่าวันหลังถึงจะ
 แจ้งความให้เดี่ยดคงน คือคงนเป็นแน่ นายเจริญนั้นเป็นบุตรพระยา
 อคินต์ธราชัย โปรด ฯ พระราชทานให้เป็นขุนอินทรรักษาลือศักดิ์คึกคึก
 ๘๐๐ ทำราชการในกรมช่างทหารในซ้าย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 พระราชทานให้ขุนทิพจักษ์เจ้าหมู่ปฏิทินเป็นขุนเทพพยากรณ์ลือศักดิ์คึกคึก
 ๖๐๐ ทำราชการในกรมโหราขอท่านจงทราบเทอญ

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

แจ้งความ

ข่าวของพระองค์เจ้าเกษมสันต์ โสภากยนี้ ตั้งมายังหาหมคนี่
ไม่ทันที่จะออกค่อในข่าวก่อนได้ จึงได้เอาของพระองค์เจ้าทองแถม
ถวัลย์วงศ์ส่งก่อน แต่ข่าวพระองค์เจ้าเกษมสันต์ โสภากยยังคงค้างอยู่
การนี้ไม่ดีโดยควรจะส่งให้หมคนี่จึงจะถูก เจ้าของที่ทำผิดจะต้องขอ
โทษท่านทั้งหลายให้มาก

ไปทรงจุดเทียนนมัสการพระเจดีย์ทิวहारพระอินทรแปดง พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรมทรงพระ
ราชมาน เสด็จโดยทางถนนหลวงเข้าประตูหลังวัง แล้วออกประตู
หน้าวังมาประทับแรมท่านอนนวงวังจันทร์เกษม เสด็จพระราชดำเนิน

แผ่นที่ ๖๐ ลงทรงเรือกตไฟดำเล็กของพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์เป็นเรือ
ออกวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๑ คุเมือง ไปทาง ๗๔ เดือน ๙ วา ประทับท่านอนนวงวัดศาลา
ปูน เสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถทรงจุดเทียนนมัสการแล้ว
นายไชยขรรค์อ่านรายงานพระสั่งฆ่าคนนกราบบังคมทูลจำนวนพระสั่งฆ่า
พระอารามนั้น พระธรรมราชานุวัตร เป็นพระราชาคณะอริยบท ๑
ถาปานุกรม ๓ อินทบริวารคณิศร ๘ เวียงวิบูลย์นาคร ๕ เจ้าวัด
มนต์ ๑๕ รวมพระสั่งฆ่าพระอารามนั้นได้ ๓๒ รูป ครั้นอ่านถวายแล้ว
จึงพระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูป ให้เจ้าพนักงานภูษามาตาเอาไปห่ม

พระพุทธรูป แล้วพระราชทานเทียนอุโบสถ ๒๔ เล่มให้พระเจ้าเมืองยา
 เซอ พระองค์เจ้าด้วดีดิไลภณทรงประเคนพระสงฆ์ แล้วทรงถวาย
 กฐิน ครั้นทรงจบพระสงฆ์กับธำชฎ แล้วทรงยกผ้าไตรไปตั้งริม
 ธารน้ำ พระธรรมราชานุกตกว่าค่าปลูกษาสงฆ์ ครั้นว่าจบถึง พระ
 ปลัดจึงถามพระสงฆ์เป็นใจความว่า เห็นสมควรแก่พระธรรมราชา
 นุกตเป็นต้น พระสงฆ์กับธำชฎพร้อมกัน พระสงฆ์ ๒ รูปจึงสอดให้ผ้า
 กฐินนั้นด้วยญัตตุคิยกรรม ครั้นจบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็ทรงถวายผ้าไตรให้พระสงฆ์ถ้านานุกรม ๓ รูป พระสงฆ์ก็ไปครองผ้า
 ครั้นครองผ้าแล้ว พระธรรมราชาก็กราบทูลด้วยผ้าตั้งฆาฏี แล้วก็
 บอกด้วยคำมกรแก่พระสงฆ์ให้อนุโมทนา พระสงฆ์ก็อนุโมทนา ครั้น
 อนุโมทนาแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้าเมืองยาเซอ พระ
 องค์เจ้าทองแถมถวดยงศ์ถวายของเครื่องไทยธรรม พระธรรมราชา
 นุกตก็ถวายยถาพระสงฆ์ตั้งทัพแล้วสอดกาดเอาอนุโมทนาทาน แล้วถวาย
 อดิเรก ครั้นพระสงฆ์สอดจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 พระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ แล้วโปรด ฯ พระราชทานเทียน
 นมัสการให้นายเดห์ฮาอุชไปบูชาพระเจดีย์ แล้วเสด็จพระราชดำเนิน
 ทรงเรือกตไฟพระองค์เจ้าสายสนิทองศ์

๑ พระเจดีย์ที่บรรจุอัฐิธาตุพระธรรมราช คุ้ม กรุงรัตนโกสินทร์ ๓ เป็นผู้ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเคารพนับถือมาแต่ครั้งยังทรงผนวช

แผ่นที่ ๖๒ ไปประทับณฉนวนวัดขุนญวน เสด็จพระราชดำเนินไปทรง
 ออกวันศกัร^๑
 เดือน ๑๒ ริมผ้าไตรกรฐินทรงอุ้มเข้าไปในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียน
 ชนค้ำ ๑ นมัสการเสร็จแล้ว นายต้นของกั้อ่านรายงานวัดกราบบังคม
 ทูล ฯ ตามธรรมเนียม จำนวนพระสงฆ์ทั้งหมดนี้ พระครูปลัดคัมहाเถรา
 นุวัต ๑ พระวินัยกรรม ๑ อนัตตปริยัติธรรมาจารย์ ๒ เวียนคณฤชระ ๕
 เต่าตัวตมหนัก ๑๐ รวม ๑๘ รูป^๒ ขณะนั้นพระราชทานผ้าห่มพระให้เจ้า
 พนักงานกรมภูษามาตาไปห่มพระพุทธรูป แล้วพระราชทานเทียนอุ-
 โบสถ ๒๔ เต็ม ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตไป
 ถวายพระสงฆ์ แล้วทรงถวายกรฐิน พระสงฆ์รับสาธุแล้ว พระสงฆ์ทั้ง
 ปวงยอมให้พระครูปลัดคัมहाเถรานุวัตครของกรฐิน พระสงฆ์ก็สดุดญัต
 ทุคิยกรรม ครั้นจบแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประเคนไตรพระ
 สงฆ์องค์หนึ่ง พระสงฆ์ครของผ้าแล้วก็กรานกรฐินศุขวัดคำตาปูนัน
 ครั้นแล้วเสร็จ ทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระ
 องค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ถวายเครื่องไทยธรรมปริวารกรฐิน พระ
 สงฆ์ถวายยถาสัพพีแต่สดุดกาเดือนโมทนาแล้ว พระพรหมเทพาจารย์
 ซึ่งมานำหนักถวายยถาครั้งแรก พระสงฆ์สดุดภาวะคุตต์พิจบแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถไปประ-
 ทับฉนวน เสด็จทรงเรือกตไฟของพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ เสด็จ
 พระราชดำเนินไปตามตำคตองคูเมือง ไปออกปากคตองคั้วระแหง

๑ พระครูปลัดกับพระวินัยกรรมเป็นดเนานุกรมของพระธรรมราชานุวัต

แล้วไปเข้าคตองวัดกุเซาทอง เสด็จประทับที่เรือพระที่นั่งแหวดพร้อม
 ด้วยพระเจ้าน้อยยาเชอทตามเสด็จจนนควย กำหนดระยะทางตั้งแต่
 ฌนวนวัดคำดาปุนถึงฌนวนวัดกุเซาทองเปนทาง ๖๐ เส้น ๕ วา รวม
 ทางตั้งแต่วงจนทรเกษมถึงฌนวนวัดกุเซาทองทาง ๑๓๔ เส้น ๑๔ วา
 เสด็จประทับณเรือพระที่นั่งแหวดคณ ไคทรงชื่อของ ๆ พระราชทานให้
 เเตงชาราชการซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนิร แดทรงชื่อพระราชทาน
 พวกรือเพตงแเตเรือที่ราชภูริไปเตนนัน ครนทรงชื่อพระราชทานแจก
 ทวดแเตว ครนเวตาบ่าย ๓ โมงเศษ เสด็จทรงเรือพระที่นั่งตั้งกรรเชียง
 ชือต้นทรทิพยอาสน์ ประพาสตามตำคตองมหานาค พระเจ้าน้อยยา
 เชอทตามเสด็จในเรือพระที่นั่งนัน คือ ส้มเค็จพระเจ้าน้อยยาเชอ เจ้า
 พ้าภาณรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้าน้อยยาเชอ กรมหมื่นนเรศร์วร-
 ฤทธิ ๑ พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้ากาพยักนกรัตน์ (ทรงถือ
 ท้าย) ๑ พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ เสด็จ
 พระราชดำเนิรไปตามตำคตองมหานาค แล้วไปออกคูเมืองแล้วไป
 เข้าคตองตะเคียนมาออกแม่น้ำเจ้าพระยา เสด็จตองนาตงมาประทับ
 ณบางปอิน พอเวตาค่ำ

แผ่นที่ ๖๓ เสด็จขึ้นพระที่นั่งโศภนวิทิพยอาสน์ เสด็จขึ้นข้างใน
 ออกวันเสาร์ ครนเวตา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จออกประทับณพระที่นั่งชนต่าง
 ชั้น ๒ ค่ำ มุขควันออก เสด็จประทับณโศภนวิทิพยอาสน์ด้วยพระเจ้า

น้องยาเธอ พระเจ้าลูกเธอ เสด็จณัคนั้น ครั้นเสด็จแล้วเสด็จพระ
 ราชดำเนินไป ประทับ ณ เรือพระที่นั่ง ดำหรับประพาสเด่นดำเด็ก ซึ่งจอด
 อยู่ในสระ เสด็จประทับทรงครีดีประพาสเด่นอยู่จนเวลา ๒ ยาม เสด็จ
 ขึ้นพระที่นั่งไฮศวรรยทิพยอาสน์ เสด็จขึ้นข้างใน อนึ่งการทำบุญ
 แดงการที่เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐินนั้น พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงโปรดของพระองค์ยกเกศชาว พระบรมวงศานุวงศ์แ
 ข้าราชการนันทวมเสด็จพร้อมกันด้วยเป็นการตามเสด็จพระราช
 ดำเนินทางไกล

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

การเสด็จพระราชดำเนินประพาสต่าง ๆ

ณ วันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนดับปีคคก ศักราช ๑๒๓๗
 เวลาย่ำรุ่งเช้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่องดำหรับประพาส
 นกสีน้ำตาล (คือชุดคิงชุด) พร้อมทั้งดำรับ เสด็จพระราชดำเนิน
 ทรงเรือพระที่นั่งกดไฟเด็ก (ของพระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์) พร้อม
 ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แดงเข้าทอดของชุดพระบาทตามเสด็จพร้อมเส
 ต่าง ๆ ความเสด็จในเรือพระที่นั่งบ้าง ในเรือกดไฟเด็ก (ของเจ้า
 หมื่นไวยวรนาถ) เป็นเรือพระที่นั่งรอง แดงเรือประทับที่ศาลาการ
 เป็นเรือเครื่องท้าวราชกิจวัตรเป็นผู้แแต่ง ครั้นแล้วจึงเด่นขึ้นไปเข้า
 ในคตของบ้านสร้างประทับที่วัดชนอน (ในคตของนั้น) เมื่อเวลาย่ำโมง

เศษ แดวจึงเสด็จตรงเรือพายมา สัมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษี พระองค์เจ้ากาพย์ พระองค์เจ้าชายสนิทวงศ์ ดงในเรือพระที่นั่งไปประพาส
 นก ครั้นเวลา ๓ โมงเศษจึงเสด็จกลับมาเสวยที่เรือพระที่นั่ง (กตไฟ)
 นนทบุรีหนึ่ง แดวจึงออกเรือพระที่นั่งกลับจากที่นั้น เวลา ๕ โมงเศษ
 ถึงบางปะอิน เสด็จขึ้นครุหนึ่ง แดวจึงเสด็จออก เจ้าพระยาภาณุวงศ์
 มหาโกษาธิบดีซึ่งกลับมาจากเมืองนครไชยศรี

แผ่นดิน ๖๔
 ออกวันเสาร์
 ขึ้น ๒ ค่ำ
 เดือน ๑๒
 ขึ้นเฝ้า แดวจึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษี
 สว่างวงศ์ไปจุดเทียนที่ศาลา ซึ่งปลูกขึ้นเป็นศาลา ๓ ห้อง
 ในประธาน เติงยงรอบคัว ปลูกด้วยไม้ไม้สำหรับจะมี
 เทคนั้มหาชาติ การนี้พระยามหามนตรีเป็นผู้จัดการ ครั้นจุดเทียนแล้ว
 พระคิศจัดกำแพงวิมวัดชุมพลนิกายาราม แขวงบางปะอินขึ้นเทศน์ศาลา
 พันธุ์ในพระมหาเวสสันดรชาดก เมื่อว่าคาถาจบดงกัณฑ์ใด จึงประ
 โคมพินพาทย์มโหรีตามกัณฑ์นั้น ๆ คือ ประโคมอย่างนี้

ที่ ๑	กัณฑ์ทศพร	๑๘	พระคาถา	ประโคมเพลงสาธุการ
ที่ ๒	กัณฑ์หิมวันต์	๑๓๔	พระคาถา	ประโคมเพลงดวงพระชาติ
ที่ ๓	กัณฑ์ท้าวทนต์	๒๐๘	พระคาถา	ประโคมเพลงพระยาโคก
ที่ ๔	กัณฑ์วันประเวศ	๕๗	พระคาถา	ประโคมเพลงพระยาเดิน
ที่ ๕	กัณฑ์ชูชก	๗๘	พระคาถา	ประโคมเพลงเส้นเหต๋า
ที่ ๖	กัณฑ์จุตวัน	๓๕	พระคาถา	ประโคมเพลงเชิดกตอง

ที่ ๗	กัณฑ์มหาวิน	๘๐	พระคาถา	ประโคมเพลงพิราพว่อน
ที่ ๘	กัณฑ์กุมาร	๓๐๓	พระคาถา	ประโคมเพลงโอดเช็ดน้ำ
ที่ ๙	กัณฑ์มัทรี	๘๐	พระคาถา	ประโคมเพลงโอดทะยอย
ที่ ๑๐	กัณฑ์ดกบัพ	๔๓	พระคาถา	ประโคมเพลงกดม
ที่ ๑๑	กัณฑ์มหาพรต	๖๘	พระคาถา	ประโคมเพลงกราวนอก
ที่ ๑๒	กัณฑ์ฉกษัตริย์	๓๖	พระคาถา	ประโคมเพลงตระ
ที่ ๑๓	กัณฑ์นครกัณฑ์	๔๘	พระคาถา	ประโคมเพลงกตของโยน

ครั้นเวตาเข้าประมาณ ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หิว รบตั้งกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์เสด็จเสด็จจงทรงเรือพระที่นั่งดำเนิน
 ข้ามสระไปที่ศาลาทิมเทศน์ครั้นหนึ่ง ในที่นั้นเป็นเวตาแต่ครั้นจนจนจน
 เสด็จกลับแล้วเสด็จขึ้น พระดิศซึ่งเทศน์คาถาพนธในมหาเวดต้นนครธา
 ดกนนี้ เทศน์อยู่จนเวตาประมาณบ่าย ๓ โมงเศษจบแล้ว พระองค์เจ้า
 ททรงพระเยาว์จงถวายของกับเงินเป็นค่ามตกับบิษยะราคา & ค่าตั้ง ครั้น
 เวตาเย็นประมาณ ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลอง
 พระองค์ยศพระภษาแดง เสด็จพระราชดำเนินเรือพระที่นั่งสุนทร
 ทพิยชาดน์ พร้อมด้วยพระองค์เจ้าเทวัญภรรยาซึ่งที่ ๑ กรมหมื่นนเรศวร
 ภรรยาซึ่งที่ ๒ ต่อมเด็จพระเจ้าพามาภาณุรังษภรรยาซึ่งที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวทรงภรรยาซึ่งที่ ๔ พระองค์เจ้ากาพย์เป็นผู้ออกท้ายเรือ
 พระที่นั่งนั้น เจ้านายททรงภรรยาซึ่งในเรือพระที่นั่งนั้นทรงเดือยคผา
 ทรงพนแดง แต่พระองค์เจ้ากาพย์นั้นทรงแต่งเป็นอย่างทหาร แล้วจึง

แดนเรือพระที่นั่งออกจากข้างท้ายสระทิศตะวันตก แต้นขึ้นไปอ้อมเกาะ
บางปิ่นข้างนอก แล้วกลับเข้าไปในสระทางเดิมเสด็จประทับเรือพระที่
นั่งบัณฑุกัมพูฉัตร ซึ่งจอดอยู่ที่บันไดตรงต๋านามหย้าหน้าพระที่นั่งไอ-
ศวรรยทิพยอาสน์

แผ่นดิน ๖๕ แตนพระยาศรีสังหเทพซึ่งขึ้นไปแต่กรุงเทพ ฯ เฝ้าณที่
ออกวันอาทิตย์ ๕ แตนจึ่งเสด็จขึ้นครุฑนั่ง เจ้าพนักงานจึ่งเตอนเรือ
ขึ้น ๓ ก่า เดือน ๑๒ พระที่นั่งบัณฑุกัมพูฉัตรไปประทับที่หน้าศาลาซึ่งมีเทศน์ (ที่ได้
เข้ามาแต่เขานแตน) แตนเวลาประมาณทุ่มเศษ จึ่งเสด็จลงเรือพระที่
นั่งดำบนไปประทับที่เรือพระที่นั่งบัณฑุกัมพูฉัตร เจ้าอธิการนายวัดบางนางร้า
แขวงกรุงเก่า จึ่งขนถวายนเทศน์ชุกกัณท์ที่ ๕ ในมหาเวสสันดรชาดก
แต่ในเวदानันต์ด้วยพระกระยาหารเวตาค่าในเรือพระที่นั่งบัณฑุกัมพูฉัตร แตน
นายชั้นหน้าดำซึ่งเปนมอไนกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์นิน ขึ้น
เทศน์ช่อน แตนพระเทศน์จนเวตา ๔ ทุ่มเศษจึ่งจบ แตนทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าสวัสดิ์ประวศถวายนของแตนเงินเบนมุต
กับบียะราคา ๕ ตำดั่ง กับเงินถ่วงที่เทศน์คิดเทียบที่ถ่น้อย ๆ อีก
ประมาณ ๒ ตำดั่งเศษเปน ๗ ตำดั่งเศษ เพราะการที่เทศน์นมขอ
กันได้ต่าง ๆ เหมือนกันกับเทศน์นอก ๆ ครั้นเทศน์จบแล้ว พระเจิม
วัดพระยาทำกรุงเทพ ฯ จึ่งขนถวายนเทศน์มหาวนัถกัณท์ที่ ๗ ในพระ
มหาเวสสันดรชาดก แตนพระขุ่มวัดกุฎีทองแขวงกรุงเก่าจึ่งขนเทศน์

ช้อน เทคน้จนวนเวตา ๒ ยามเค้ษจบตง พระองค์เจ้าเกษมด้นค้ถวาย
 ของพระเจ้มกับเงินค้ดรวมทงด้นประมาณ ๘ ค้าด้งเกอบ ๘ ค้าด้ง แด
 พระองค์เจ้าทองแถมถวายของพระช้่มกับเงินค้ดรวมประมาณ ๗ ค้าด้ง
 เค้ษ แดวพระพ้่มพัชรธรรมว้ดราชบูรณะกรงเทพ ฯ จ้งชนถวายเทค้น
 มหาราชกัณฑ์ ๑๑ โนมหาเวด้ด้นตราคกจนวนเวตา ๘ ท้่มเค้ษจ้งจบ
 แดวพระองค์เจ้าเกษมด้นค้ถวายของกับเงินค้ดรวมทงด้นประมาณ ๗
 ค้าด้งเค้ษ แดวจ้งเด้จจทวงเรือพระทงด้นด้นเด้จจกัณฑ์ เด้จจชนบน
 พระท้่งไอศวรรยท้พยอาด้น

แก้ความในใบที่ ๓๔

ความที่จ้แก้เหตาดน พระบาทล้มเด้จพระเจ้าอยู่หัวได้ทงค้ว่ายัง
 ไม่ช้ค้เจนแเดไม่เร้ยบค้ ค้ือ (๑) แผ่นที่ ๓๔ ค้านข้างหน้า

แผ่นที่ ๖๖ บทค้ที่ ๕ ตงไปนหน้ท้ว่า ม้เค้ร็องด้งตงรวอบแเดม่พระ
 ออกวันอาทิตย์ เค้ร็องตงค้วยนหน ความย้งไม่ช้ค้ว่าพระเค้ร็องอะไรตง
 ขน ๓ ค้า
 เดือน ๑๒ ค้วย ค้องแก้เค้มเป้นพระเค้ร็องราชป้โกค้ตงค้วยค้งน

(๒) ในแผ่นที่ ๓๔ ข้างหน้าบทค้ที่ ๒ ขนไปน ท้วดค้ร็อมาค้ยนหน
 ย้งไม่งามค้ ค้องแก้เป้นค้ดบ้ญค้ร็มาค้ยาราม (๓) ในแผ่นที่ ๑๔ ข้าง
 ค้านหลังบทค้ที่ ๑ ตงไปท้ว่าพระอร็ยมุ้เน้เป้นประชานนหน ความช้าด
 อยู่ ค้องเค้มว่าพระอร็ยมุ้เน้เป้นประชานาธิบค้ (๔) ในแผ่นที่ ๓๔ ข้าง

คานหลวงบนทศท ๗ ซนไปทวาชบแฉวงจรงทอคผัดคัปกกรณนนิคไป
 ไม่ได้ทรงทอค ทรงประเคนแต่พระญาณสัมโพธิ ด้วยการซึ่งมีเทศน์
 เป็นส่วนมีในการพระราชพิธีตอยพระประทับ มีไซในการสคัปกกรณ
 พระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพราะฉนั้นจึง
 ไม่ได้ทรงทอคผัดคัปกกรณ

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

เสด็จพระราชดำเนินจากเกาะบางปอิน

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ
 ราชดำเนินเรือพระที่นั่งบักนิก ออกจากท่าบางปอินอ้อมเกาะซนไป
 ทางวัดชุมพลนิกายาราม แล้วต้องลงมาตามทางซึ่งเสด็จพระราชดำ
 เนินซนไป ครั้นถึงวัดบางพัง เรือพระที่นั่งก็ประทับท่าวัด เวลาบ่าย ๒
 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินบนวัด
 เข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วทรงพระกรุณา
 โปรด ฯ ให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายเทียนซึ่งสำหรับจุดทำปาฏิโมกข์
 แก่พระสงฆ์ นายฉนิทจึงทูลรายงานพระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาในพระอาราม
 นั้น แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายกลิ่น พระสงฆ์รับแล้ว
 ก็อุปโลกแต่ศวดมฺยคฺจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวาย
 ไตรบีแก่ถานานุกรม ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าแล้วก็นมโมทนากลิ่น จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ถวาย

เครื่องปริชารแก่พระครูธรรมวิจารณ์ผู้ครองกุฎิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 พระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระเต้าดีไนทก พระครูธรรมวิจารณ์ก็ถวายถา
 พระตั้งหมัดวัดตั้งพัพภาเด แด้วพระคุณวงศ์ซึ่งมานำนั้น ถวายอติเรก
 พระตั้งหมัดวัดพระวะตุลพิ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายเงิน
 แก่พระครูธรรมวิจารณ์เป็นมุดกบปียะภันท์ & คำตั้ง เวลาบ่าย ๓ โมง
 เศษ เสด็จพระราชดำเนินตรงเรือพระที่นั่งต้องลงมาประทับวัดรามัญ
 จึงเสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
 แด้วทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายเทียน นาย
 ไชยสรรค์จึงทูลรายงานพระตั้งหมัด ครั้นทรงถวายกุฎินแด้ว พระตั้งหมัด
 รับ แด้วอุปโลกแด้ววัดญิตเสด็จแด้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แผ่นที่ ๖๓
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๑๒
 ขึ้น ๔ ค่ำ

จึงทรงถวายไครบีแก่ถานานุกรม ครั้นพระตั้งหมัดครอง
 ฝาแด้วกอนุโมทนา จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 พระองค์เจ้าสวัสดิประสงค์ ถวายซอง แก่พระครูอินทมนุญ
 ครองกุฎิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเต้าดีไนทก พระ
 ตั้งหมัดวัดเหมือนกนกบวัดก่อน แต่พระอุคมญาณถวายอติเรก พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถวายเงินแก่พระครูอินทมนุญเป็นมุดกบปี
 ยะภันท์ & คำตั้ง เวลาบ่าย ๔ โมง เสด็จพระราชดำเนินตรงเรือพระ
 ที่นั่งต้องลงมาประทับวัดปากอ่าว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 พระองค์เจ้าไถ่ณบัณฑิตไปทอดกุฎินวัดต้นาม เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่งประทับเกย ทรง
 พระที่นั่งราชยานไปประทับหน้าพระอุโบสถ จึงเสด็จพระราชดำเนินเข้า
 ในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ จึงทรงพระกรุณาโปรด
 เกตุฯ ให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายเทียน นายต้นของจิงทุตราย
 งานพระสงฆ์ ครั้นทรงถวายกฐินแล้วพระสงฆ์กราบแล้วอุปโลกแด่สด
 ญิตต์เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงถวายไถรมี่แก่
 ถานานุกรม ครั้นพระสงฆ์ของผ้าแล้วก่อนุโมทนา จึงทรงพระกรุณา
 โปรดเกตุฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
 ถวายของแก่พระคุณวงศ์ผู้ครองกฐิน แล้วทรงพระกรุณาโปรดฯ
 ให้พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระเจ้าน้องยาเธอ ถวายไทยธรรมแก่
 พระสงฆ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายเงินแก่พระคุณวงศ์
 เปนมุกกับมีเยภินท์ซึ่ง ๓๐ คำถึง เวทนาย ๕ โมงเศษ เสด็จลง
 เรือพระที่นั่งตอลงตมาจนเวดากุ่ม ๑ เรือพระที่นั่งประทับทำราชวณิชฐ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง ประทับครัด
 อยู่กับขุนนางข้าราชการมีเจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์เพนกัน อยู่จนเวดาก
 กุ่มเศษเสด็จขึ้น ประทับเกยหน้าพระถวาทพระที่นั่งดมมตเทวราชอุป
 บค จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้หม่อมเจ้าย่างเอาเงินช่างที่ ๕ ซึ่ง
 มาพระราชทานแก่พระองค์

แผ่นดิน ๖๘ เจ้าศกคณางค์ยศต แต่เด็ดยัง ในการเสด็จทรงทอด
 ออกวันจันทร์ พระกฐินครงนน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 เพื่อน ๑๒ ฤกษ์ ๔ ค่ำ นตของพระองค์ตามธรรมเนียม พระบรมวงศานุวงศ์
 ราชการล่วงเลื่อพรอกโกศ บัญช้พระดั่งซึ่งจำพรรษาในวัดบาง
 พัง ๑ วัดรามัญ ๑ วัดปากอ่าว ๑ วัดสนาม ๑ ที่ ๑ วัดบางพัง
 พระครู ๑ ถานานุกรม ๑ อินตบเรียนวิปัสณาชระ ๒ อินตบเด่าดัด
 มนต์ ๔ รวมพระดั่งมี ๘ รูป มากกว่าบ้เจษณศก ๑ รูป ที่ ๒ วัด
 รามัญ พระครู ๑ ถานานุกรม ๑ อินตบเด่าดัดมนต์ ๕ รวมพระ
 ดั่งมี ๗ รูป พระปรตค ๑ ไม่ได้ยู่วัดนั้น แต่ได้รบพระราชทานไตรีบ้
 ที่ ๓ วัดปากอ่าว พระราชาคณะ ๑ ถานานุกรม ๑ อินตบเรียนคณก
 ชระ ๒ อินตบเด่าดัดมนต์ ๑๓ รวมพระดั่งมี ๑๘ รูป วัดสนามกฐิน
 พระราชทาน พระครู ๑ ถานานุกรม ๑ อินตบเรียนคณกชระ ๓ อินตบ
 เรียนวิปัสณาชระ ๑ อินตบเด่าดัดมนต์ ๔ รวมพระดั่งมี ๑๐ รูป
 พระสมุห์ ๑ ไม่ได้ยู่วัดนั้น แต่ได้รบพระราชทานไตรีบ้
 โดย มนุษยนาคมานพ

เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐินกรุงเทพฯ ฯ

ขบวรพระราชาชน

ณวันศุกร์ แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ เวลาเช้า ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระทวารหน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราช

อุปบัติ ทรงพระราชทานพร้อมด้วยขบวนนำขบวนตาม เสด็จพระราช
 ดำเนินไปประทับวัดพระเชตุพน เสด็จเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการ มหาเด็กรั้งทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา ส้มเด็จพระ
 พระวันรัตน์ ๓ พระราชาคณะ ๔ พระครูภานุกรม ๒๗ เปரியญ ๒
 พระพิชิตธรรม ๔ อินทบริเวณคณฤชระ ๓๐ อินทบริเวณวิปัสณาชระ ๓๓๗
 อินทบริเวณศวมณค ๗๓ รวมพระสงฆ์ ๒๗๗ รูป น้อยกว่าปีจอฉก
 ๔๓ รูป พระสงฆ์ปีจอฉก ๓๒๐ รูป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวก็ทรงถวายกุญแจ แล้วสมเด็จพระวันรัตน์ก็ประกาศสงฆ์ พระ
 ญาณโพธิเป็นผู้กล่าวหา เห็นสมควรแก่สมเด็จพระวันรัตน์ พระสงฆ์
 ทงนนักสารขณพร้อมกัน แลพระสงฆ์ก็สดุดนิศทุกิยกรรม ครั้นจบ
 แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปทอดผ้าไตร ๙ ไตร สดับ
 กรณพระอัฐกรมสมเด็จพระปรมาณิศ พระสงฆ์พระราชาคณะ ๑
 ถานานุกรม ๘ รวม ๙ รูปก็ดับปกรณ์ เสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวก็ทรงถวายไตรบีแก่ถานาเปரியญ

แผ่นที่ ๖๕ เสร็จแล้วพระสงฆ์ไปครองผ้า ครั้นพระสงฆ์ครองผ้า
 ออกวันอังคาร แล้ว ก็มากรานกุญแจเสร็จ จึงทรงพระกรุณาโปรด
 ชน ๕ ถ้ำ เดือน ๑๒ เกต้า ๑ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์ดาพิ-
 ศาดถวายของเครื่องบริขารแก่พระสงฆ์ซึ่งครองกุญแจ ครั้นแล้วพระ
 สงฆ์ก็กระทำอนุโมทนาถวายอดิเรกแล้ว เสด็จออกจากพระอุโบสถ

๕
 ชนทรงพระราชยานพร้อมด้วยขบวนนำขบวนตาม เสด็จพระราชดำเนิน
 ไปประทับวัดราชบูรณะ เสด็จเข้าในพระอุโบสถ มหาตเด็กทูลรายงาน
 พระสงฆ์จำพรรษา พระราชาคณะ ๕ หม่อมเจ้าพระ ๑ ถานานุกรม
 ๑๔ เปரியญ ๓ พระพิชัรรม ๔ คิตานภักทร ๑ พระมหาดเล็ก ๑ อัน
 คับเวียนคันถุระ ๓๓ เรียบวิปัสณาธุระ ๓๒ เต่าตัวดมนต์ ๑๓๘ รวม
 พระสงฆ์ ๒๓๗ รูป น้อยกว่าปีจอฉก ๒๓ รูป พระสงฆ์ปีจอฉก
 ๒๔๐ รูป พระโพธิวงศ์เป็นผุ้ครองกุฐิน ครั้นล่วงคฤตฤตยกรรรมจบ
 แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงถวายไตรปิฎกแก่พระราชาคณะ
 ถานานุกรมเปரியญแล้ว พระสงฆ์ก็ไปครองผ้า จึงทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ พระราชทานรูปเทียนให้พระองค์เจ้าไชยานุชิตไปบูชาที่
 วิหารพระอัครศีลาค กว ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าแล้วก็มากกราบทูล
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 เทเวศร์ชินทรถวายของ แล้วพระสงฆ์กระทำอนุโมทนาถวายขอติเรก
 ภาวะคุศัพัจจบแล้ว เสด็จออกจากพระอุโบสถ ชนทรงพระราชยาน
 เสด็จพระราชดำเนินมาประทับวัดราชบพิธ เสด็จเข้าในพระอุโบสถ
 มหาตเด็กทูลรายงานพระสงฆ์จำพรรษา หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณา
 กร ๑ หม่อมเจ้าพระ ๓ ถานานุกรม ๒ พระหัตถวงประทุม ๑ พระ
 มหาดเล็กทหาร ๔ อันคับเวียนคันถุระ ๘ เต่าตัวดมนต์ ๑๐ รวม
 พระสงฆ์ ๓๓ รูป น้อยกว่าปีจอฉก ๒ รูป พระสงฆ์ปีจอฉก ๓๕
 รูป ครั้นล่วงคฤตฤตยกรรรมจบแล้ว

แผ่นดิน ๗๐
ออกวันอังคาร
เดือน ๑๒
ขึ้น ๕ ค่ำ

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จักรพรรดิถวัลย์ไตรปิฎก
หม่อมเจ้าพระขัติยวงษา แด่ถนายนุกรม แด่ได้พระ
ราชทานไตรปิฎก หม่อมเจ้าเนรมิตวงศ์ ในพระเจ้าราชว
รวงศ์เธอ กรมหมื่นเจริญผลภูตสถิตตติย ครั้นพระดั่งซ็กรองผ้าแด่
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าศรีวิชัย
ลักษณะถวายของ แด่พระดั่งซ็กรกระทำอนุโมทนาถวายอดิเรกภาวะ
ศุภพิชัยแด่ แด่ตั้งออกจากพระอุโบสถ แด่ตั้งขึ้นพระราชมาน แด่ตั้ง
พระราชดำเนินมาประทับวัดมหาธาตุ แด่ตั้งเข้าในพระวิหารทรงจุด
เทียนแต่เครื่องทองน้อยนมัสการพระเจดีย์ซึ่งบรรจุพระอัฐิ กรมพระ
ราชวังบวรในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แด่
ตั้งเข้าในพระอุโบสถ มหาตเด็กทูลรายงานพระดั่งซ็กรพระราช พระ
ราชาคณะ ๒ พระครูถนายนุกรม ๓๓ เปரியัญ ๓ พระพิธีกรรม ๔
อันดับเรียนคัมภีร์ ๕๒ อันดับเรียนวิปัสณาจารย์ ๘๘ แด่ตั้งวัดมนต์ ๘๐
รวมพระดั่งซ็กร ๒๕๘ รูป น้อยกว่าปีจอองค์ ๕ รูป พระดั่งซ็กรจอองค์
๒๖๓ รูป ครั้นจบญัตติกกรรมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ก็ทรงถวายไตรปิฎกพระราชทานถนายนุกรมเปரியัญแด่ก็ไปครองผ้า
พร้อมกันกับพระคุณาจารย์วัดศรีนครนิกร ครั้นครองผ้าแล้วก็กระทำ
กรานกฐินเสร็จ จักรพรรดิถวัลย์ไตรปิฎก ให้พระเจ้าราชว
รวงศ์เธอ กรมหมื่นภูวนัยนฤเบนทราธิบาลถวายของ แด่พระดั่งซ็กร
ถวายตั้งพิพากาเถอดิเรกภาวะศุภพิชัยแด่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่

หิวเสด็จออกจากพระอุโบสถ เสด็จขึ้นทรงราชยาน เสด็จพระราช
 ดำเนียรกลับยังพระบรมมหาราชวังเวลาบ่าย ๓ โมงเสด็จขึ้น แต่ใน
 เวลานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์เยียรบับขาว
 ทรงครานพริ้นต์ลายสัฟาย ทรงภูษาแดง พระบรมวงศานุวงศ์ทรง
 เสื้อเยียรบับขาวทรงผ้าทรงแดง ข้าราชการก็สวมเสื้อเคมยงค์ทงตั้ง

โดย สวัสดิ์ติประวัต

การเสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระกรุณิขบรรณ

ณวันเสาร์ เดือน ๑๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนศัปต์ศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า
 ๕ โมง ๒๕ นาที เสด็จออกทางพระทวารพระที่นั่งสมมติเทวราชอุป-
 บัต เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งองค์เหลืองใหญ่เทียมม้าเทศ ๔ ม้า นาย
 จำงกับนายชั้นมหาดเล็กเป็นสารถี แต่งตัวนั่งผ้าม่วงสีชมพูสวมเสื้อ
 ปีกัดขาวปักทอง ได้หมวกชนิดปักทอง แต่มัคนยันท้ายอีก ๒ คน คือ
 หลวงวิสุทธธรรมาศ ๑ ขุนราชอาษาในยศ ๑ แต่งตัวสวมเสื้อสีนํ้ากของ
 นุ่งสีแดง

แผ่นที่ ๑๑ ได้หมวกกตมชนิดปักทอง แลถือกระบองเงินคนตะแถม รถ
 ออกวันพร
 เดือน ๑๒
 ขึ้น ๖ ค่ำ
 พระที่นั่งกเดือนจากที่ ออกประศุวิมานไชยศรีแก้วเศษไชย
 ศรีเดียวไปถนนบ่อมนเผด็จจักร ตั้งถนนบำรุงเมืองเดยวด
 แยกไปข้างซ้ายมือ เวลา ๕ โมง ๓๕ นาที ประทับวัดมหรณพาราม

เสด็จทรงรับผ้าไตรเข้าพระอุโบสถ ทรงเครื่องนมัสการ แล้วพระราชทานเทียนนมัสการสำหรับดวงพระอุโบสถแก่พระองค์เจ้าไฉ่นมบัณฑิตไปถวาย พระสงฆ์ แดพระราชทานผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตา นายบำเรอมหาดเล็กจึงทูลจำนวนพระสงฆ์ วัดนมัสการ คือ พระราชาคณะ ๑ ถานานุกรม ๓ เปரியัญญ ๑ อินทบริเวณคณฤชระ ๘ อินทบริเวณวิมลนารชระ ๓ อินทบริเวณเดชาดมณฑ์ ๘ รวมพระสงฆ์ ๒๕ รูป แด่จึงทรงพระราชทานกุฐิน ครั้นเสด็จแล้วพระสงฆ์จึงดำชุกการชนพร้อมกัน พระธรรมฐิติญาณซึ่งเป็นประธานแก่หมู่สงฆ์ในพระอารามนี้ จึงว่าอุปโลกชน แด่พระปลัดเศษจึงกล่าวเห็นว่า พระธรรมฐิติญาณควรจะรับพระกุฐินได้ แด่พระสงฆ์ดำชุกการชนพร้อมกัน พระสงฆ์จึงได้สดุดนิศทุกขกรรม ครั้นจบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานไตรปิถานานุกรม แด่พระสงฆ์นั้นจึงไปครองผ้าแดงดับมานั่งยังเดิม ในเวदानั้นพระราชทานเทียน ๔ เด่ม ให้พระองค์เจ้าไฉ่นมบัณฑิตไปจุดที่พระเจดีย์ ๒ เด่ม พระวิหาร ๒ เด่ม แด่เสด็จพระราชดำเนินไปทรงจุดเทียนที่พระพุทธรูปด้วย (การที่มีพานเทียนนั้นของเปนตางวัดที่สำคัญจึงจะมีได้ ถ้ามางที่เอาไปผิด ๆ ถูก ๆ ต้องถึงดวงพระราชอาญาทีเดียว) พระสงฆ์ก็กระทำพิธีฐานกุฐิน ครั้นแล้วจึงมีพระบรมราชโองการ ให้หม่อมเจ้าเกียรติคุณในกรมหมื่นอนุกรมวิธานราช ซึ่งได้ทรงสร้างในพระอารามนี้ ไปถวายของบริวารแก่พระสงฆ์ผู้ใดครองกุฐินนั้น ส้มเด็จพระเจ้าพระยา

บรมมหาศรีสุริยวงศ์ ก็เข้ามาเฝ้าถวายพระราชกุศต ด้วยท่านไปทอด
กรฐินที่พระราชทานไปนั้น แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แผ่นดิน ๓๒ ทรงพระเต้าดีโนทก พระธรรมฐิติญาณจึงถวายยถา พระ
ออกวันพุธ
เดือน ๑๒
ขึ้น ๖ ค่ำ
ตั้งหม้อโมทนาทานแล้ว ครั้นเวลาเที่ยง ๓๕ นาที พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จจากตบขันทรงรถพระที่นั่งตรงไปตาม
ถนนหน้ เวลาเที่ยง ๓๐ นาทีถึงวัดบวรนิเวศวิหาร ก็เสด็จพระราช
ดำเนินทรงอุ้มผ้าไตรเข้าไปในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการ แล้วจึง
พระราชทานเทียนสำหรับ พระอุโบสถ แต่พระองค์เจ้าโศภณบัณฑิตไป
ถวายแก่พระสงฆ์ แต่ผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตา แล้วย้าย
แต่ให้อาตุจึ่งทอดจำนวนพระสงฆ์ที่มีในพระอารามน คือ กรมพระปวเรศ
วริยาดงกรณ์ ๓ หม่อมเจ้าพระธรรมุนหิตธาดา ๓ พระองค์เจ้าพระ
๓ หม่อมเจ้าพระ ๓ พระครูถนายนุกรม ๑๒ เปரியญ ๓ พระพิธิ
ธรรม ๔ อินต๊ะเรียนคณฤชระ ๘ อินต๊ะเด้าถวดมนต์ ๓๐ รวมพระ
สงฆ์ ๕๐ รูป (ที่มีพระองค์เจ้าพระ ๓ นั้น คือ พระองค์เจ้าสุชัฎสวัสดิ
ที่ใต้ทรงผนวชอยู่มานาน จนถึงได้รับกฐินคราวนี้ ตั้งแต่พระเจ้าลูก
เธอ ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้น เป็นคราวแรกที่จจะ
ได้รับกฐินอยู่ เป็นการคั่นักหนา ควรจะสรรเสริญชมท่านเป็นอย่างมาก)
แล้วก็ทรงพระราชทานพระกฐินเป็นภาษามคธอย่างธรรมเนียมคิกา ครั้น
จบกรมพระปวเรศวริยาดงกรณ์ จึงอุปโลกสงฆ์ (คือ ถามพระ

ส่งขี้ว่าจะกรานกฐินหรือไม่) ครั้นจบแล้ว พระสงฆ์ทั้งปวงก็รับว่า
 อากังขามะกันเเต (คือ รับว่าจะกรานกฐิน) แล้วหม่อมเจ้าพระธรรม
 มุณีพิศษาคาดำขึ้นในท่ามกลางพระสงฆ์อีก (คือ อธิบายด้วยพระ
 ผู้มพระภาคย์ได้ครัดใจอย่างนี้ว่า กฐินเป็นอันกรานแต่พระสงฆ์จะ
 ยอมให้ภิกษุรูปใด) จบแล้ว พระครูพุทธมนต์ปริชาต์ถูกขึ้นว่าในท่าม
 กลางพระสงฆ์อีก (คือ ถัดจากถวายกรรมพระปวงเรศวริยาตงกรณ์)
 จบแล้ว พระสงฆ์จึงรับว่า รุจะติกันเเต (คือ เห็นดีด้วยแล้ว) พระ
 ครูปริตโกศตจึงถูกขึ้นว่าอีก (คือ ให้ถือผ้าไตรจีวรเป็นกฐิน แล้ว
 จึงให้ผ้าไตรกฐินด้วยญัตติทุกขกรรมบถนี้) จบแล้ว พระสงฆ์ก็รับว่า
 ตำรกันเเต (คือ ดีแล้ว) ถ้วนภาษามคธอย่างธรรมเนียมกฐิน
 แต่พระสงฆ์ก็ส่งญัตติทุกขกรรม ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปพระราชทานไตรแต่พระองค์เจ้าพระ
 หม่อมเจ้าพระ พระถานานุกรมทั้งปวง กรมสังฆการีได้นิมิตพระ
 องค์เจ้าเนรจันทรทศจุฑาธาร พระองค์เจ้าเนรวรรณนากร หม่อม
 เจ้าเนรชายดำ เข้ามาในพระอุโบสถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็ทรงพระราชทานไตรมี (ท่านเหล่านั้นยังจะทรงผนวชต่อไปอีก) แต่
 เสด็จพระราชดำเนินไปทรงจุดเทียน

แผ่นที่ ๗๓ นมัสการพระชินศรี แด่พระราชทานเทียน ๒ เต็มแก้ว
 ออกวันพฤหัสบดี พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าทองแถมถวดียวงศ์
 เดือน ๑๒ ไปจุดที่พระเจดีย์แถววิหารพระคำด้า ครั้นพระสงฆ์
 ขึ้น ๗ คำ ทรงผ้าเสร็จแล้วกลับมานั่งอย่างเดิม จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้
 พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้ากมดาดเลอสรรรค์ถวายของปรีชา
 ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเต้าดีโนทก พระสงฆ์
 ถวดอกนุโหมทาทานเสร็จแล้ว เวลายุ่ง ๕๓ นาที ก็เสด็จพระราช
 ดำเนิร กลับออกจากพระอุโบสถครีด้วยข้าราชการ แล้วเสด็จพระ
 ราชดำเนินชนรถพระที่นั่ง ดำริช้ขบมาตามถนน เวลายุ่งโมงประทับ
 วัดเทพธิดา เสด็จทรงรับผ้าไตรเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนนมัสการ
 พระราชทานเทียนสำหรับดวงพระอุโบสถแก่พระเจ้านองยาเชอ พระ
 องค์เจ้าโสมบัณฑิตไปถวายพระสงฆ์ แด่ผ้าทรงพระพุทธรูปแก้วฐา
 มาตา นายพัดพันจันทุจดำนวนพระสงฆ์ คือ พระราชาคณะ ๓
 ถานานุกรม ๓ อินทบริเวณคณฤชระ ๘ อินทบริเวณวิปัสณาชระ ๓๐
 อินทบริเวณเจ้าวรมนค ๔๐ รวมพระสงฆ์ ๖๓ รูป แด่ทรงพระราชทาน
 พระกฐิน พระสุธรรมธีรคุณเจ้าอุปโลก แด่พระปัดคำจิ้งยกให้แก่
 พระสุธรรมธีรคุณผู้เป็นอธิบดีสงฆ์ในอารามนี้ แด่นอกหนักทำตาม
 ธรรมเนียมเดิมอนวดมหรรรณพาราม แด่กรมหมื่นอักษรดำด้น-
 โสภณเป็นผู้ถวายของปรีชา เวลายุ่งโมง ๔๐ นาที เสด็จพระราช
 ดำเนิรกลับชนรถพระที่นั่งมาเถยวณนบำรุงเมือง เวลายุ่งโมง ๔๖

นาที่ประทับวัดสุทัศน์เทพวรารามเข้าพระอาราม จึงเสด็จพระราชดำ-
เนินขึ้นพระวิหารพระศรีศาสดายมุนี (ที่ราษฎรได้เรียกกันขุมว่า พระโค
เป็นพระหัตถ์ได้มาจากเมืองเหนือ) ทรงนมัสการแล้ว เสด็จพระราช
ดำเนินตรงทางหลังพระวิหารทรงรับผ้าไตรเข้าพระอุโบสถ ทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการแล้ว พระราชทานเทียนอุโบสถแก่พระองค์เจ้าไฉน-
บัณฑิตไปถวายพระสงฆ์

แผ่นดิน ๑๙
ออกวันพฤหัสบดี
ขึ้น ๗ ค่ำ
เดือน ๑๒
แต่ผ้าทรงพระพุทธรูปแต่ภูษามาตา ในเวลานั้นนาย
พิจิตร์กโศกบุตรจ่านวนพระสงฆ์ในพระอารามนี้ คือ
พระราชอาคัน ๒ ถานานุกรม ๘ เปரியญ ๓ พระ
พิธีกรรม ๔ อินตัยเรียนคณิศร ๑๒ อินตัยเรียนวิปัสณาขุระ ๓๕ อิน
ตัยเด่าดวดมนต์ ๘๖ รวมพระสงฆ์ ๑๕๓ รูป แล้วทรงพระราชทาน
พระกฐิน พระธรรมไตรโลกจึงอุปโลกสงฆ์ แดพระเทพกระวีกล้าว
ยกให้แก่พระธรรมไตรโลก แล้วต่อไปก็ทำตามธรรมเนียม ทรงทอด
พระกฐินอย่างมหานิกาย แดกรมหมื่นเจริญผลภูตส์วัดดิถวรายของ
ปรีชาฯ แดพระราชทานเทียนกับพระองค์เจ้าเกษมตันต์โสภากย์ ให้
ไปจุดที่พระพุทธรูปเมื่อประชุมพร้อมด้วยพระอัครมเหศวรนั้น เวลา
บ่าย ๒ โมง ๑๗ นาที เสด็จพระราชดำเนินกลับทางข้างพระวิหาร
ขึ้นทรงรถพระที่นั่งกลับมายังพระบรมมหาราชวัง เสด็จเข้าทางพระ
ทวารพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติเมื่อเวลา ๒ โมง ๓๐ นาที

หนึ่งผู้ใดตามแต่ตั้งใจในรถพระที่นั่งนั้น คือ ส้มแดงพระเจ้าของ
 ยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ๓ ส้มแดงพระเจ้าของยาเชอ เจ้าฟ้า
 ภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๓ พระเจ้านองยาเชอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ์ ๓
 แดมรถพระที่นั่งของอภิศร ๓ พระเจ้านองยาเชอ พระเจ้านองนางเชอ
 ที่ทรงพระเยาว์ได้ตั้งใจไปในนั้น แดรถพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยอีก ๓๒ รถ ตามลำดับกันลงมา ตั้งแต่แรกขบวนนั้น มี
 ทหารเฝ้าแตรเคียว ๒ แดทหารม้าถือหอกได้หมวกเงิน ถัดมาด้วย
 นาย ๆ ทหารหน้าแตรตำรวจ แดวงโตถึงรถพระที่นั่ง ข้าง ๆ นั้นมี
 ทหารหัดวงผู้ช่วยในค่ายอีก ๒ นาย คือ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์
 ๓ จมื่นธรรมาภัยสถิตการ ๓ ต่อมา มีทหารราชว้ดตภข้มาเทศ์เป็น
 อันมาก ได้เดินแตรทั้งนั้น แดรถต่าง ๆ ก็เดินเป็นลำดับกันมา กับมี
 ทหารราชว้ดตภเดินเท้า ทหารหน้าเดินเท้า แดกรมพระตำรวจ กรม
 ทหารแตร กรมทหารกตองอีกพวกหนึ่ง คอยรับเสด็จอยู่ทุก ๆ พระ
 อาราม แดในพระอุโบสถเจ้าพนักงานก็ได้รับวัดตามเคยทั้งนั้น พระ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนั่งตองพระองค์ปีกยาว อย่างทหารราช
 ว้ดตภ พร้อมทั้งด้วยส้พายทองด้วยส้พายพระแสง พระมาลาด้วย
 ทรงเครื่อง ราชอิศริยยศ คองครว นพรัตน ราชวรภรณ์ แดตราเต็ก ๆ
 ประดับเพชรห้อยด้วยผ้าดีต่าง ๆ ทั้งในกรุง ๆ แดต่างประเทศประมาณ
 ดิบเข็ดดิบส้ของคอง พระบรมวงศานุวงศ์ ท่านเสนาบดีข้าราชการผู้

ใหญ่ผู้น้อย ฝ่ายพตเรือยนต์วมเดื่อเวตาเย็น ฝ่ายทหารแต่งตามยศตาม
ตำแหน่งของตน ตั้วนคิตตราต่าง ๆ

แผ่นที่ ๑๕
ออกวันศุกร์
ขุม ๘ กา
เดือน ๑๒

ที่ใดพระราชทานทั้งต้น คอยรับเสด็จอยู่ตามวัดบ้าง
เข้าในขบวนเสด็จพระราชดำเนินบ้าง รวมหมดด้วยกัน
เป็นอันมาก เวลாய่ำ ๕ โมงเศษ กรมภูษามาตาแด
พรหมณ์ได้เข้าไปข้างใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
ณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติทรงเครื่องใหญ่ หาดวงเทพาภรณ์เป็นผู้
ทรง ครันทรงเครื่องเสด็จแล้ว เสด็จเข้าเสด็จทรง เจ้าพนักงานได้
ถวายน้ำพระพุทธรณ์ ขี่พ่อพรหมณ์ถวายน้ำตั้งขี่ ครันเสด็จแล้ว
เสด็จขึ้นจากที่นั่ง เวล่ำ ๕ โมงเศษเจ้าพนักงานก็กลับออกมา เวล่ำ
ยามเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกที่เกยหน้าพระที่นั่ง
สมมติเทวราชอุปบัติ พระมหาสังครามนอกราชการได้นำนายท้วม
จางวางในพระเจ้าพินางเธอ พระองค์เจ้าโสมมาวดีเข้าเฝ้าทอดตของขุด
พระบาท ประทับทรงครัดอยู่จนเวลายามนานจึงเสด็จขึ้น

โดย ภาณุรังษี

การเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกฐิน

แลการตามธรรมเนียม

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๑ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก ๑๒๓๗ เวล่ำ

เข้าพระดั่งมีบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง แดพระดั่งมีที่พระที่
 หนึ่งคฤดีดาภิรมย์นั้น ก็มาตามธรรมเนียม ครั้นเวตาเช้า ๕ โมงกับ ๕๕
 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับเกยหน้าพระที่นั่ง
 สัมมตเทวราชอุโบสถ ซึ่งทรงพระราชยานดงยาราชาวดี เสด็จพระ
 ราชดำเนินเป็นขบวนไปประทับเกยวัดราชประดิษฐ ทรงรับผ้าไตรพระ
 กฐินเข้าในพระอุโบสถ ทรงนมัสการแล้ว นายบำเรอก็ทูลจำนวนพระ
 ดั่งมีซึ่งจำพรรษาในพระอารามนั้น คือ มีพระราชาคณะ ๓ พระเจ้า
 นองยาเชอ พระองค์เจ้าพระ ๒ คือ พระองค์เจ้าพระทิวถวิลดวยดาภพระ
 องค์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่พระองค์ ๑
 และมีถานานุกรม

แผ่นที่ ๑๖ & เปรี๊ยะ ๓ พระหม่อมราชวงศ์ ๑ พระมหาดเล็กทหาร ๑
 ออกวันศุกร์
 ๕ ขน ๘ ตา
 เดือน ๑๒ ๓๑ รูป แดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทาน
 ผ้าห่มพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตาไว้ห่มพระ พระราชทานเทียน
 ดำหรับอุโบสถให้พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าโสมมบัณฑิตถวายเป็น
 พระดั่งมี แดพระทรวงถวายเป็นกฐิน แดพระดั่งมีที่รับกฐินนั้น ก็ทำการ
 กฐินถวายเป็นกิจตามธรรมเนียมทุกปี แต่ใครมีนั้นมิ ๖ ใคร ได้ถวายแต่
 ๕ ใคร พระปลัดเพ็ญนั้นจะสั่งหาได้รับใครมิได้ ครั้นพระดั่งมีครองผ้า
 แล้ว ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้านองยาเชอ

เจ้าฟ้าจากรัตนบุรีศรีมณี ถวายเครื่องบริวารกฐิน แก่พระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งได้
 เป็นผู้ครองกฐินนั้น ครั้นเสร็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรง
 พระเต้าตีโนทก พระสงฆ์ถวายยถาแด่ขนิเรกแด้ว ก็เสด็จออกจาก
 พระอุโบสถ ขึ้นประทับเกยทรงพระราชยานออกจากวัดราชประดิษฐ
 ไปประทับเกยวัดจักรวรรดิราชาวาส ทรงรับผ้าไตรเข้าในพระอุโบสถ
 นมัสการแล้ว นายเดโชข้าราชจึ่งทูลจำนวนพระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาในพระ
 อารามนั้น คือ มีพระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๔ เปரியญ ๓ อัน
 ดับเรียนคณฤชระ ๔๘ อันดับเรียนวิปัสณาชระ ๕๘ อันดับเต้าตวมณฑ
 ๓๓๐ รวมพระสงฆ์ ๒๒๓ รูป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็
 พระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตาไว้ทรงพระ พระราช
 ทานเทียนสำหรับพระอุโบสถให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าไธสน-
 บัณฑิตถวายพระสงฆ์ แล้วก็ทรงถวายกฐิน แด่พระสงฆ์ที่รับกฐินนั้น
 ก็ทำการกฐินการกิจตามธรรมเนียม ครั้นแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าศรีวิสุทธิรังไชยถวาย
 เครื่องบริวารแก่พระวรมานมุนี ซึ่งเป็นผู้ครองกฐินนั้น ครั้นเสร็จ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ทรงพระเต้าตีโนทก พระสงฆ์ยถาแด
 ถวายขนิเรกแด้ว ก็เสด็จออกจากพระอุโบสถ ขึ้นประทับเกยทรง
 พระราชยาน ออกจากวัดจักรวรรดิราชาวาสไปประทับเกยวัดสัมพันธ-
 วงศ์าราม เสด็จรับผ้าไตรเข้าในพระอุโบสถ ทรงนมัสการแล้ว นาย
 พตพินทูลจำนวนพระสงฆ์ซึ่งจำพรรษานั้น คือ มีพระครู ๓ ถานานุกรม

๒ อินคิบบเรียนคนถุระ ๘ อินคิบบเกล้าวัดมนต์ ๒๓ รวมพระดั่งซี่ ๓๔
 รูป แต่วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชนิพนธ์พระพุทธรูป
 แก่กรมภูษามาตาไว้ทรงพระ พระราชนิพนธ์เขียนตำหรับอุโบสถให้พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไธสมันตทิศาถวายพระดั่งซี่ แต่วกทรง
 ถวายกฐิน แต่พระดั่งซี่ที่บกฐินนั้น ถักรานกฐินถาวรกิจ ตามธรรมเนียม
 นิยมธรรมเนียมคึกนิยาย

แผ่นดิน ๓๓ ครั้นแต่วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๑ ให้พระเจ้าของ
 ออกวันเสาร์
 ๕
 ชน ๘ คำ
 เดือน ๑๒
 ยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมศรีดุสิตถวายเครื่องบริหาร
 แก่พระครูธรรมมาภินันท์ ซึ่งเป็นผู้ครองกฐินนั้น ครั้น
 เสร็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงพระเศวดีโนทก พระดั่งซี่ก็
 ถวายยถาดัพพีแต่สดกทาเดแต่ว พระอริยมุนีราชาคณะวัดบรมนิเวศซึ่ง
 มานำนกถวายออกเริก พระดั่งซี่รับพะวะศุด้พจบแต่ว ก็เสด็จออก
 จากพระอุโบสถ ซึ่งประทับเทยทรงพระราชนิพนธ์ออกจากวัดตั้งพันช
 วงศาaramไปประทับเทยวัดประทุมคงคา ทรงนมัสการแต่ว นายพิจิตร
 ก็ทอดจำนวนพระดั่งซี่ซึ่งจำพรรษาในพระอารามนั้น คือ พระราชาคณะ
 ๑ ถานานุกรม ๕ อินคิบบเรียนคนถุระ ๒ อินคิบบเรียนวิปัสณาขุระ ๕
 อินคิบบเกล้าวัดมนต์ ๒๘ รวมพระดั่งซี่ ๔๒ รูป แต่วพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวที่พระราชนิพนธ์พระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตาไว้ ทรงพระ
 พระราชนิพนธ์เขียนตำหรับพระอุโบสถให้พระเจ้าของยาเธอ พระองค์

เจ้าได้อบรมฝึกถวายพระองค์แล้ว ก็ทรงถวายกรฐิน แดพระองค์เจ้ามุนี
 กรฐินนั้น ก็ทำการกรฐินตามธรรมเนียม ครั้นแล้วจึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้ามุนีขนาดมานพ
 ถวายเครื่องบริวารกรฐินแก่พระพรหมมุนี ซึ่งเป็นผู้ครองกรฐินนั้น ครั้น
 เสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระเต้าดีโนทก พระดั่งซัดถวาย
 ยถาอดิเรกแล้ว ก็เสด็จออกจากพระอุโบสถ ขึ้นประทับเกยทรงพระ
 ราชยานออกจากวัดประทุมคงคา เสด็จพระราชดำเนินกลับทางเดิม
 เข้าในพระบรมมหาราชวัง ประทับเกยหน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ
 เสด็จขึ้นในเวลาบ่าย ๓ โมงครึ่ง ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมง พระเจ้าน้อยยา
 เชอพระองค์เจ้ามุนีขนาดมานพ แดหัตถวงบริคุตวรภรณ์เข้าไปเฝ้าใน
 พระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ

แผ่นที่ ๗๘
 ออกวันเสาร์
 ขึ้น ๕ ค่ำ
 เดือน ๑๒

จึงได้ออกจากเฝ้า ครั้นเวลาทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับที่สนามหญ้า พระเจ้าน้อยยา
 เชอ พระองค์เจ้าพระสุริยวงศ์ พระเจ้าน้อยยาเชอ พระ
 องค์เจ้าเนรติศวรรกุมารมาเฝ้าทูลตามนวช ประทับอยู่จนเวลายามเศษ
 เสด็จขึ้น ชั่งกำรเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกรฐินในเวลาวัน
 นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงนตของพระองค์เต็มยศอย่างทหาร
 หน้า ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศมหาสุรภรณ์กับครานพรัตนราชวรา
 ภรณ์ดวงใหญ่ดวงหนึ่ง พระบรมวงศานุวงศ์เสวยราชการนั้น แต่ง

ตั้งมอบอโงนึ่งเตรศแต่คึดควาต่าง ๆ ตามที่ตนได้รบพระราชทาน แต่
คำรวจแต่ทวารนิน แต่งเต็มยศ

แจ้งความ

ด้วยเมื่อนวนอาทศย์ เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก
แผ่นที่ ๕๑ หน้าข้างหลัง บนทศที่ ๗ หดงไปแห่งหนึ่ง แผ่นที่ ๕๒
หน้าข้างหลัง บนทศที่ ๑ หดงไปแห่งหนึ่ง แลวันจันทร เดือน ๑๑
แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก แผ่นที่ ๕๓ หน้าข้างหลัง บนทศที่ ๗ ชน
มาแห่งหนึ่งรวม ๓ แห่ง ทซาพเจ้าแจ้งความมานี้ มีความว่าพระ
ตั้งซัดอญตจตุตถกรรมนนิศไปหาไซไม ด้วยพระตั้งซนนตั้งอญต
ทุกัยกรรม ขอท่านทงหดายได้ทรวบเทอญ

ก. ม. นเรศวร์วรฤทธิ

การเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกฐินทางชลมารควันที่ ๑

ณวันจันทร เดือน ๑๑ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก เวลาเที่ยง ๒๐
มินิต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระทวารหน้าพระที่นั่ง
สम्मติเทวราชอุบัตติ เสด็จประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จ
ไปประทับเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ
ท่าราชวรดิษฐ์ เสด็จทรงเรือพระที่นั่ง พร้อมด้วยกระบวนนำตาม
เสด็จ เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคไปประทับณนนวนัดอรุณ

ราชวราราม เสด็จพระราชดำเนินขึ้นประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยาน
 ไปประทับเกยหน้าประตูระเบียงพระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนินไป
 ถึงเชิงบันไดพระอุโบสถ ทรงรับผ้าไตรกฐินซึ่งเจ้าพนักงานกรมศุภ-
 รัตนทูลเกล้าฯ ถวายนั้น แล้วเสด็จขึ้นพระอุโบสถ ทรงวางผ้าไตร
 เห็นอพานแว่นฟ้า ๒ ชั้น ซึ่งตั้งอยู่ริมพระราชอาสน์นั้น แล้วทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการ นายสนธิจึงทูลรายงานพระสังฆ์ตามธรรมเนียม
 จำนวนพระสังฆ์จำพรรษานั้น พระราชาคณะ ๑ หม่อมเจ้าพระ ๓
 พระเปรียญ ๓ พระถานานุกรม ๖ พระพิธีกรรม ๔ อินทบริเวณคณ
 ฤๅ ๒๐

แผ่นที่ ๑๖
 ออกวันอาทิตย์
 เดือน ๑๒
 ขึ้น ๑๐ ค่ำ

อินทบริเวณคณฤๅ ๓๕ อินทบริเวณคณฤๅ ๕๓ รวม
 พระสังฆ์ ๑๑๘ รูป จำนวนพระสังฆ์ปัจจุคณฤๅ ๑๔๒
 รูป ขณะนั้นพระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูป ให้เจ้านัก
 งานกรมภูษามาตาเอาไปทรงพระพุทธรูป แดพระราชทานเทียนอุโบสถ
 ๒๔ เต็ม ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าโศภนบัณฑิตไปถวายพระ
 สังฆ์ แล้วทรงถวายกฐิน พระสังฆ์ที่รับผ้าไตร แล้วพระธรรมเจดีย์ก็
 ประกาศสังฆ์ พระสังฆ์อีกองค์หนึ่ง ก็ว่าเห็นสมควรกับพระธรรม
 เจดีย์ผู้เป็นอธิบดีในพระอาราม พระสังฆ์ที่รับผ้าไตรพร้อมกัน แดพระ
 สังฆ์ ๒ รูปก็ส่งวัดญัตติกุศยกรรม ครั้นส่งจดจบแล้วจึงยกผ่านถวาย
 กับพระธรรมเจดีย์ แดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จพระราช

คำเนิร ไปทรงประเคนไถ่พระดั่งมี หม่อมเจ้าพระ ๓ เปரியญ ๓
 ถานาในตำแหน่ง ๔ ถานาเก่า ๓ รวม ๗ ไตร พระดั่งมีก็ไปครอง
 แด้วก็กตัญมากรานกฐินแด่อนุโมทนา กฐิน ครั้นเดี๋ยงเดี๋ยง จึงทรงพระ
 กรุณาโปรด ฯ ให้ตั้งเจ้าพระเจ้านบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาเมธา กรม
 พระบารายปรึกษทรวงถวายของเครื่องบริวารกฐิน ครั้นถวายแด้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระค้ำดี โนทก พระธรรมเจดีย์ก
 ถวายปลา พระดั่งมีพี่แด้วสดวกกาแด่อนุโมทนาแด้วถวายอดิเรก
 ครั้นพระดั่งมีสดวกจบแด้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทาน
 เตียนนมัสการ ให้ตั้งเจ้าพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัยไป
 บูชาพระปรางค์ แด้วเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ เสด็จ
 มาประทับณนวน เสด็จตั้งเรือพระที่นั่งเวลาบ่าย ๓ โมงกับ ๓๕ นาที
 เสด็จโดยทางชลมารคไปประทับณ นวนวัดกัลยาณมิตรเป็นที่ ๒ พระ
 ราชทานกฐินตามธรรมเนียม วัดนี้พระราชทานเตียนอุโบสถ ให้พระ
 องค์เจ้าโศภนภินทิตถวายพระดั่งมี แด่นายไชยธรรมก็ได้ทูลรายงาน
 จำนวนพระดั่งมีนั้น พระเทพโมตี ๓

แผ่นที่ ๘๐ พระปริยคตินทิต ๑ พระถานานุกรม ๗ พระเปரியญ ๑
 ออกวันอาทิตย์ ๑
 เดือน ๑๒ อินคิเบเรียนคณฤชระ ๘ อินคิเบเรียนวิปัสณาชระ ๒๐ อิน
 ๑๐ ค้า คิเบเด้าสดวกมนต์ ๓๘ รวมพระดั่งมี ๗๗ รูป จำนวน
 พระดั่งมีปัจฉิมคณน ๖๖ รูป แด่นายองค์กฐินนั้นพระเทพ โมตีเป็นผู้

ครอง แล้วยังทรงประเคนไถ่พระสงฆ์ พระราชาคณะ ๑ พระถานานุกรมในตำแหน่ง ๒ ถานาส้มเด็จพระวันรัตน์ ๑ รวม ๘ ไตร แล้วยังโปรด ฯ ให้พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอักษรดาด์นโสภณทรงถวายเครื่องบริวาร แลขณะเมื่อพระสงฆ์ทำสังฆกรรมนั้น ส้มเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เข้าไปเฝ้าในพระอุโบสถ ครั้นเสร็จพระกรฐินแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ เสด็จไปประทับที่วิหารพระพุทธไตรรัตนนายก ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทองน้อย แล้วยังทรงจุดเทียนนมัสการซึ่งตามเสด็จอีก ๒ เถม ครั้นทรงบูชาแล้วเสด็จพระราชดำเนินตรงทรงเรือพระที่นั่งพอเวลาบ่าย ๒ โมง ๓๐ นาทีออกเรือพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคไปประทับณนวนัดโมถ์โตกยารามเป็นที่ ๓ เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง เสด็จพระราชดำเนินไปประทับในพระอุโบสถ ทรงพระราชทานกรฐินตามธรรมเนียม แล้วยังเสด็จทอดพระเนตรรายงานพระสงฆ์ จำนวนพระสงฆ์นั้น พระราชาคณะ ๑ พระถานานุกรม ๒ พระเปรียญ ๑ พระหม่อมราชวงศ์ ๑ อินทบริเวณคณิศร ๑๒ อินทบริเวณวิปัสณาการ ๑๖ อินทบริเวณเจ้าดวงมนต์ ๑๕ รวม ๕๒ รูป จำนวนพระสงฆ์ปัจจุคนกันนั้น ๘๐ รูป เทียนอุโบสถนั้นพระราชทานให้พระองค์เจ้าโสมนัสพิทักษ์ถวายพระสงฆ์ แล้วยังเสด็จพระราชทานให้พระเป็นพระราชาคณะประธานาธิบดีครอง พระสงฆ์ซึ่งรับพระราชทานไถ่พระเป็น คือ พระถานานุกรมในตำแหน่ง ๓ พระถานานุกรมเก่า ๓ พระ

เปรียญ ๓ รวม ๗ ไตร แต่ขณะพระสังฆทำตั้งฆกรรมนั้น ทรงพระ
 กรุณาโปรด ฯ พระราชทานเทียนนมัสการ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระ
 องค์เจ้านุชยนาคมานพไปบูชาที่วิหาร แต่ที่รูปเล่มเด็จพระพุทธรโฆษา
 จารยญาณอุดมสุนทรนายก (ซึ่งคนทั้งปวงเรียกกันโดยมากว่าพระ
 พุทธซุน) ณหอที่ไว้รูป แต่โปรด ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้อยยาเธอ เจ้า
 ฟ้าจาศุภนครคีมีทรงถวายเครื่องปริวาร ครั้นเสร็จแล้วเสด็จออกจาก
 พระอุโบสถ เสด็จพระราชดำเนินตรงทรงเรือพระที่นั่ง พอเวลาบ่าย ๒
 โมง ๕๐ นาทีเสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารค ไปประทับ ณ
 วัดราชดิฐารามเป็นที่ ๔ เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง

แผ่นที่ ๘๐
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๑๒
 ขึ้น ๑๑ ค่ำ

เสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ พระราชทานกุญ
 ตามธรรมเนียม วัดนนาย้ายยกยศศักดิ์ที่ดูรายงานพระ
 สังฆ จำนวนพระสังฆเจ้าพรรษานั้น พระราชาคณะ ๒
 คือ พระสังฆวานุวงศ์ ๓ พระสังฆธรรมสังวรเถร ๓ พระถานานุกรม ๕
 พระมหาคเด็ก ๗ พระพิชัทธิกรม ๔ พระอนันตภัทได้รับพระราชทานไตรปิ
 ๒ คือ พระดำ ๓ พระขุนทอง ๓ อนันตภิเรียนคันทุระ ๘ อนันตภิเรียน
 วิปัสณาตุระ ๒๒ อนันตภิเดาศวดมนต์ ๕๔ รวมพระสังฆ ๓๐๔ รูป
 จำนวนพระสังฆมีจอนคกัน ๓๐๓ รูป เทียนอุโบสถนั้น พระราชทาน
 ให้พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตถวายพระสังฆ แต่ปากฐินนั้นพระสังฆวา
 นุวงศ์ผู้เป็นอธิบดีตั้งฆกรรม แต่พระสังฆที่ได้รับพระราชทานไตรปิ

พระราชอาคันตุกะ ๓ ถาพานุกรม ๕ พระอินทร์ ๒ รวม ๘ ไตร แดของ
 เครื่องบริวารนั้น โปรด ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าหนองยาเซอ เจ้าฟ้าภาณุ
 รัษฎวงศ์ทรงถวาย ครั้นเสร็จแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ เสด็จไปประทับณหอรูป
 สมเด็จพระอริยวงศญาณปรีชา (ซึ่งคนทั้งหลายเรียกกันโดยมากกว่า
 สมเด็จพระสังฆราชไถ่เถื่อน) ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทงน้อย
 แล้วทรงจุดเทียนนมัสการซึ่งตามเสด็จ บูชารูปสมเด็จพระสังฆราชนั้น
 ครั้น ทรง บูชา แล้ว เสด็จพระราชดำเนิน มาประทับที่พระศรีจุฬามณีเจดีย์
 ทรงจุดเทียนนมัสการ แล้วเสด็จมาประทับที่พระศรีรัตนเจดีย์ทรงจุด
 เทียนนมัสการ แล้วเสด็จพระราชดำเนินลงเรือพระที่นั่งเสด็จพระราช
 ดำเนินมาประทับท่าราชวรดิษฐ์ พอเวทាយ่ำ ๔ โมง ๒๕ นาที เสด็จ
 พระราชดำเนินขึ้นจากเรือพระที่นั่งทรงพระราชยาน เสด็จกลับเข้าสู่
 พระบรมมหาราชวัง

การในพระบรมมหาราชวัง

ครั้นย่ำค่ำแล้ว สมเด็จพระเจ้าหนองยาเซอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
 เสด็จ

แต่วันที่ ๘๒ ไปเฝ้าทอดของชุดพระบาท ในพระที่นั่งสมมติเทวราชอุป
 ออกวันจันทร์ บค ครั้นเวทาท่มเค็ช พระบรมวงศานุวงศ์เสชุนนางซึ่ง
 เดือน ๑๒ เคยเฝ้าไปรเวตหนักเฝ้าไปเฝ้า พระเจ้าหนองยาเซอ พระ
 วัน ๑๑ ค่ำ

องค์เจ้าทวดถนอมตามนางแว่นแต่เดี๋ยงเข้าไปเฝ้า กราบทูลถวายพระ
 ราชกุศต ครั้นเวลาดำเนิน ๓ ทุ่มเศษพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการก็ถวาย
 บังคมตากลับออกมา ประมาณครู่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัวแต่เดี๋ยงออกตั้งนามหย้าหน้าพระที่นั่งใหม่^๑ ทรงบรรจุพระบรมราชาใน
 พระเจดีย์ศิลา ซึ่งจะเอาไปบรรจุพระเจดีย์วัดโสมนัสวิหารนั้น แดง
 เดี๋ยงประทับอยู่ที่ตั้งนามหย้าจนเวลายามเศษเดี๋ยงจน

ว่าด้วยกระบวนเสด็จแลแต่งตัว

อนึ่งการซึ่งเดี๋ยงพระราชดำเนียรพระราชนิพนธ์วันจันทร์
 เดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำ^๕ ได้เสด็จพระราชดำเนินโดยทางชลมารคเป็น
 วัน^๖ ๑ เจ้าพนักงานได้จัดเรือกระบวนนำแต่ตามเดี๋ยงพระราชดำเนียร
 นน^๗ คู่ที่ ๑ เรือแข่งหน้า คู่ที่ ๒ เรือกระโห้ คู่ที่ ๓ เรือฉนวนแจว คู่
 ที่ ๔ เรือกระโห้ คู่ที่ ๕ เรือประตูกองตระเวนขวา ๑ ซ้าย ๑ คู่ที่ ๖
 เรือกลองแขก คู่ที่ ๗ เรือประตูกองซ้ายขวาไกล โหม ฝ่ายซ้ายมหาดไทย
 คู่ที่ ๘ เรือดงกรมอาสาใหญ่ซ้าย ๑ ขวา ๑ คู่ที่ ๙ เรือดงกรมอาสา
 ยี่บันขวา ๑ ซ้าย ๑ คู่ที่ ๑๐ เรือดงกรมอาสาพิเศษซ้าย ๑ ขวา ๑
 คู่ที่ ๑๑ เรือดงกรมตอมพระราชวังซ้าย ๑ ขวา ๑ แต่คู่ที่ ๑๒ ถึงคู่ที่

๑ ที่เรียกว่าพระที่นั่งใหม่นั้น คือหมู่พระที่นั่งมุขสถานบรมอาสน์ พระที่นั่งสมมติ
 เทวราชอุปบัติ พระที่นั่งธารงสวัสดิอนัญวงศ์ ซึ่งอยู่หลังพระที่นั่งจักรีมหาปราสาทบัน
 สนามหย้าหน้าพระที่นั่งใหม่นี้คือ สนามหย้าหน้าพระที่นั่งจักรี ฯ นั้นเอง

๓๘ เรือคังกรมพระตำรวจทั้ง ๘ กรม ๆ ละคู่ คู่ที่ ๒๐ เรือคังทหาร
 ในซ้าย ๑ ขวา ๑ คู่ที่ ๒๑ เรือตำรวจนำเรือ ถัดมาบนเรือพระที่นั่งศรี
 ๑ พรรณหงษ์เป็นเรือไชยผ้าไตรภพขึ้น แล้วเรือกตองแขกซ้ายในตำแหน่ง
 เรือคู่ชุก ๒ ตำแหน่ง แล้วถึงเรือพระที่นั่งทรง แล้วเรือพระที่นั่งรอง ๑
 เรือพระที่นั่งเทวราชวัดเป็นเรือพระที่นั่งทรง เรือพระที่นั่งเพชรรัตนคารา
 รายเป็นเรือพระที่นั่งรอง แล้วเรือแข่งทหารมหาดเล็ก ๑ ตำแหน่ง แล้วเรือ
 แข่งฝีพาย ๒ ตำแหน่ง เรือจักรระบวรตำแหน่ง ๑ แล้วเรือตำรวจเรือทหาร
 ข้าราชการซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนิน แล้วเรือประคูกตาใหม่ตำแหน่ง ๑
 มหาดไทยตำแหน่ง ๑ แล้วเรือพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งตามเสด็จ แล้วเรือ
 ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย แล้วเรือแข่งหลัง ๒ ตำแหน่ง เป็นต้นขบวน

อนึ่งการซึ่งเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานกุญแจถนนนนทบุรี พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงอนุญาตของพระองค์เยี่ยมระบับทรงพระภูษาดี
 กรมท่า ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศจุลจอมเกล้า ทรงเครื่องราช
 อิสริยยศติด ๔ ของพระองค์ คือ นพรัตน์ ๓

แผ่นที่ ๘๓ จุลจอมเกล้า ๑ พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการนั้น
 ออกวันอังคาร ถัดมาเสด็จเยี่ยมระบับเข้มขาบอดตัดแต่เรือทหารตำรวจ ติด
 วัน ๑๒ ตำแหน่ง ตราเครื่องราชอิสริยยศต่าง ๆ ตามซึ่งพระราชทาน แต่ง
 ตัวเต็มยศตามตำแหน่งทุกท่านทุกนาย

โดย เกษมสันต์ไธภาคย์

ณวันอังคาร แรม ๑๒ ค่ำ เดือน ๓๑ ปีกุนตีปัดศก จุติศักราช
 ๑๒๙๗ เวตาเที่ยงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทาง
 พระทวารพระที่นั่งมณเฑียรราชออกไป เสด็จขึ้นเกยทรงพระราชยาน
 เสด็จออกทางประตูศรีสุนทร ไปประทับเกยพระที่นั่งราชวรดิษฐ์วินิจ
 ฌาย์ เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งรัตนคติปกพร้อมด้วยข้าราชการให้ตอง
 ตงไปตามแม่น้ำเจ้าพระยา ไปประทับฉนวนหน้าวัดประยุรวงค์ เสด็จ
 ขึ้นเกยทรงพระราชยานไปหน้าพระอุโบสถ เสด็จลงจากเกยทรงพระ
 ราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์เจ้าไฉน-
 บัณฑิตถวายเทียนซึ่งสำหรับทำปาดิโมกข์แก่พระสงฆ์ ในขณะนั้น นาย
 สนิทกราบบังคมทูลจำนวนพระสงฆ์ พระราชาคณะ ๒ ถานานุกรม ๓๐
 เปரியญ ๑ อินทบริวารคณฤชระ ๑๘ อินทบริวารวิษณุภูษณะ ๒๐ อินทบริ
 เสด็จวัดมณฑล ๘๘ รวมพระสงฆ์ ๑๕๐ รูป จำนวนจำพรรษาในวัด
 ประยุรวงค์นั้น ครั้นเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราช
 ทานกฐิน พระสงฆ์บริวารพร้อมกัน พระสงฆ์ก็อุปโตกตามธรรมเนียม
 พร้อมกัน ยอมให้พระดำณูเทศาจารย์ครองไตรกฐิน ครั้นแล้ว
 พระสงฆ์ก็ส่งคฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศตฤศต
 ทรงพระราชทานไตรปิฎกแก่พระสงฆ์ทุก ๆ รูป แต่มหาจางหารับพระราช

๑ ทรงนี้ผิด มีแจ้งความอยู่ในฉบับ ๑๐๖

ทานผ้าไตรปีไม่^๑ (เพราะว่าจะตาสึกขา) รวมผ้าไตรปีที่ได้รับพระราชทานเดิม ๑๒ ไตร ไม่ได้รับไตร ๑

แผ่นที่ ๘๔ ยังกงเหลืออยู่ ๑๑ ไตร พระสงฆ์ปกครองผ้า นานังตาม
ออกวันอังคาร ที่ พระตำหนักเทศาจารย์จึงได้กราบทูลพระกรุณาแด่พระเจ้า
ขึ้น ๑๒ คำ โปรด ฯ พระราชทานให้เจ้าพระยาสุรวงค์โดยวิมลถวาย
เดือน ๑๒ เครื่องไทยธรรมจนหมดที่เจ้าพนักงานได้จัดไว้นั้น พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวทรงพระดำดีในทก พระตำหนักเทศาจารย์ก็ถวายถาดพิพ
พร้อมด้วยพระสงฆ์ทงหลายถวายภาตอกิเรกจนจบ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จกลับ ขนทรงพระราชยานเสด็จพระราชดำเนิน
ไปทางสถลมารคพร้อมด้วยข้าราชการแห่ตาม ไปประทับแรมวัดบุบผา
ราม ทรงพระราชดำเนินเข้าไปในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
จึงโปรดเกล้า ฯ พระราชทานให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
โสณบัณฑิตถวายเทียนปาติโมกข์กับพระสงฆ์ แด่นายไชยขรรค์จึง
กราบบังคมทูลรายงานพระสงฆ์เจ้าพรรษานัน พระราชาคณะ ๑ ถานา
นุกรม ๑ พระจมีนสุรเดช (ทัญ) ๑ พระตีปเตบเตอเนน (ฮือต)
๑ พระอนันต์มัยเรียนคณิศร ๒ พระอนันต์มัยเด้าถวดมนต์ ๓ รวมพระสงฆ์
๕๓ รูป จำนวนเจ้าพรรษาคตามลำดับจบสิ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จึงพระราชทานผ้าไตรพระกรุณาที่เข้ามาแล้ว พระสงฆ์ก็ปฤกษากันยอม

๑ ทรงนี้ผิด มีแจ้งความในฉบับ ๑๐๖

ให้พระวิเชียรมุนีครองไครพระกรฐิน พระสังฆกัถวคณุตุคิยกรรมจนจบ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราชทานผ้าไตรกับถานาทุก ๆ
 รูป ไครกับที่พระราชทานนั้น ๓ ไคร แต่มีพระบรมราชโองการให้เรียก
 ผ้าไตรที่เจ้าพนักงานมาไคร ๑ ถวายแก่พระปลัดตาม เก้าที่ออกเสียจาก
 ที่รวมไครมี ๔ ไคร ครั้นพระสังฆกัถวเสร็จแล้วมานั่งตามที่มีพระบรม
 ราชโองการให้พระเจ้าของยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์
 ถวายเครื่องไทยธรรม แล้วพระสังฆกัถวถวายถาดสี่ทัพ พระวิเชียรมุนีว่า
 ถวายศาลาอย่างธรรมเนียมที่กาจนจบ พระสังฆกัถวกับกาเดตามธรรมเนียม
 พระวิเชียรมุนีถวถวายอดิเรกจนจบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 กลับ ขึ้นทรงพระราชยานเสด็จพระราชดำเนินไปตามสถมมารค ไป
 ประทับเกยวัดพิไชยญาติ ทรงพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรง
 จุดเทียนเครื่องนมัสการ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าของ
 ยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตถวายเทียนปาติโมกข์กับพระสังฆ นาย
 ดนของกัถวบังคมทูลจำนวนพระสังฆ พระราชาคณะ ๑ ถานานุกรม
 ๕ อินตบเรียนนวิบัณฑิตนารุระ ๑ อินตบเรียนนคณฤระ ๕ อินตบเด้าถวคณนค
 ๓๖ รวมพระสังฆ ๔๗ รูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวถวายผ้าไตร
 กับถานา ๗ ไคร พระสังฆกัถวของผ้าเสร็จแล้ว

๑ ทรงนสัด มีแจ้งความในฉบับ ๑๐๖

แผ่นที่ ๘๕
ออกวันพุธ
ขึ้น ๑๓ ค่ำ
เดือน ๑๒

โปรด ฯ พระราชทานให้พระยาไพบุญต์มณฑลถวายเครื่อง
ไทยธรรม พระราชาคณะที่โตครองไตรน ๕ ชื่อพุทธวิริยา
กร ถวายยถาสัพพีแด่ศาลาอย่างธรรมเนียมยุติกา พระสงฆ์
กัณฑ์กาเด พระพุทธวิริยากรถวายอติเรกจนจบ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จกลับ ขึ้นทรงพระราชยานไปประทับเกยท่าวัดอนงคาราม
ทรงพระราชดำเนิรเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
โปรด ฯ พระราชทานให้พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตถวายเทียนปาติโมกษ
กับพระสงฆ์ นายจ่ายังก็กราบบังคมทูลจำนวนพระสงฆ์ที่จำพรรษาใน
พระอารามนั้น พระราชาคณะ ๓ พระถานานุกรม ๔ อินฺทปรีชน
คัมภรฺ ๒๐ อินฺทปรีชนวิปัสสนาธุระ ๓๐ อินฺทปรีชนเด้าสดมฺ ๕๖
รวมพระสงฆ์ ๑๐๓ รูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็พระราชทานผ้า
ไตรภุชฺนิ พระสงฆ์ก็ปลุกเสกกันตามธรรมเนียม ยอมให้พระวิสุทธิ
ศีลาระเถรครองไตรภุชฺนิ พระสงฆ์ก็สดมฺตฤตฤตียมกรรมจนจบ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายไตรปิ ๕ ไตร พระสงฆ์ก็ครองผ้า
มานั่งตามที่ ก็กราบพระภุชฺนิจนจบ โปรด ฯ พระราชทานให้พระ
องค์เจ้าโสณบัณฑิตถวายเครื่องไทยธรรมจนสิ้น พระวิสุทธิสีลาระเถร
ก็ถวายยถาพระสงฆ์ก็รับสัพพีแด่สดมฺกาเดจนจบ พระวิสุทธิสีลาระเถรก็
(ถวาย) อติเรก เสด็จกลับทรงพระราชยานมาประทับฉนวนหน้าวัด
พิไชยญาติ เสด็จลงเรือพระที่นั่งออกปากคลองกตัมขึ้นไปประทับท่า

๑ ทรงนี้ผิด มีแจ้งความอยู่ในฉบับ ๑๐๖

ราชวรดิษฐ์ เด็ดจันจากเรือพระที่นั่งทรงพระราชนาน ประทับเกย
หน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุปถัมภ์เด็จัน การที่เด็จพระราชดำเนิน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตองพระองค์เต็มยศอย่างทหาร
ราชวัดถก ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศ ๔ ดวง ทรงย้ายสพายมหา
ฉวากรณ ๓ ดวงตรานัน นพรัตนราชวากรณ ๓ จุดจอมเกล้า ๓ มหา
ฉวากรณ ๓ มหาตุ้วากรณ ๓ รวม ๔ ดวง เจ้านายแต่ข้าราชการ

แผ่นที่ ๙๖ ส่วนเด็จอนึ่งเดรัคบางอย่างอื่น ๆ บาง คิตตราเครื่อง
ออกวันพร ขัน ๑๓ คำ ราชอิสริยยศจุดจอมเกล้าแต่อื่น ๆ
เดือน ๑๒ เวลาทุ่มเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เด็จ
ออกประทับณต้นนามหม่าหน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุปถัมภ์ พร้อมด้วย
พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการเฝ้าอยู่ทนน ครั้ดอยู่ประมาณ ๒ ทุ่ม
เศษเด็จจัน

โดย ทองแถมฉวัดถยวงศ์

เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระภุณิกรูณกรุงเทพ ฯ

ณวันพร เดือน ๑๓ แรม ๑๓ คำ ปีกุนตีปดศก ศักราช ๑๒๓๗
เวลาเที่ยงกับ ๒๐ นินค พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่อง
นตองพระองค์เต็มยศอย่างตำรวจ (ตีน้ำเงิน) ทรงเครื่องราชอิสริย
ยศอย่างสูงทง ๔ องค์ แต่ย้ายสพายนัน เป็นย้ายสพายนพรรัตนราช

ปรากฏ (เหต็อง) เสด็จออกกทรวงพระราชยานแต่พระทวารหน้า
 พระที่นั่งสัมมาตเทวาราชอุบัต ไปประทับที่เกยท่าราชวรดิษฐาน เสด็จ
 พระราชดำเนินตรงทรวงเรือพระที่นั่งทวยเทพถวายกร พร้อมด้วยเจ้า
 พนักงานตามเสด็จในเรือพระที่นั่ง คือ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน
 เสด็จออก ๓ พระยาภาดกรวงศ์ ๓ เจ้าหมื่นสรรเพชภักดี ๓ เจ้าหมื่น
 ศรัทธวิเศษ ๓ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๓ เจ้าพนักงานกรมภูษามาตา ๒
 กรมมหาดเล็ก ๑ กรมอาลักษณ์ ๑ กรมหมอย ๒ กรมแต่ง ๔ กรม
 ฝัพาย ๒ รวม ๓๗ ฝัพาย ๕๓ รวม ๖๘ เรือวิมานเมืองอินทร์เป็น
 เรือพระที่นั่งรอง เรือไตรถรมาศ มีเรือขบวรแห่ตามเคยเหมือนแต่ก่อน
 ระยะทางแต่ท่าราชวรดิษฐานถึงถนนวัดโสมนัสวิหารที่ ๑ เป็น ๑๓๓ เส้น
 เวลาบ่ายโมงครึ่งจึงประทับเรือพระที่นั่งที่ถนนหน้าวัด แล้วจึงเสด็จ
 พระราชดำเนิน ขน ทรง พระราชยานไป ประทับที่ประตูกำแพงแก้วหน้า
 พระอุโบสถ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระเจดีย์ ขนบน
 เกยซึ่งปลูกติดกับพระเจดีย์ เวลาบ่ายโมงกับ ๔๓ มีนิตทรงบรรจุพระ
 บรมธาตุ บรรจุในก่องเหล็กแถมมีแผ่นศิลาข้างด้านหน้าจากฤกษ์
 ไตรถกษณ์ แลด้านหลังจำหลักเป็นดวงชะตาวันประสูติ คือ วันพุธ
 เดือน ๖ ขัน ๑๕ ค่ำ ปีมะเมีย ลงในแผ่นที่ ๑ แผ่นที่ ๒ นั้นด้านหน้า
 เป็นอริยัตถ์ ด้านหลังเป็นดวงชะตา วันได้ตรัสรู้ คือ วันอาทิตย์
 เดือน ๖ ขัน ๑๕ ค่ำ ปีมะกา ในแผ่นที่ ๓ นั้นด้านหน้าเป็นปฏิจุจสมุ

๑ มีอธิบาอยู่ตอนท้ายแผ่นที่ ๘๘

บาท คำนับตั้งเปนมดวงชะตาวันปรีณิพพาน คือ วันจันทร์ เดือน ๖^๕ ขึ้น
 ๑๕ ค่ำ ปีมุข คีตาทัง ๓ แผ่นนบิตของถ้วน ถุงผ้าขาวหื้อแต่เจ้า
 พนักงานราชบัณฑิต ได้เชิญทอดเกล้า ฯ ถวาย

แผ่นที่ ๘๗ ครั้นทรงบรรจุในพระเจดีย์เสร็จแล้ว จึงเสด็จพระ
 ออกรับพลุหัตถ์เดือน ๑๒ ราชดำเนินกลับเข้าประทับในพระอุโบสถ ทรงนมัสการ
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ พระพุทธปฏิมากรแล้ว นายบำเรอจึงทูลรายงานพระ
 ดั่งมี คือ มีจำนวนพระสงฆ์จำพรรษาในพระอารามนั้น พระราชา
 คณะ ๑ หม่อมเจ้าพระในกรมหลวงสรพงศ์ศิลปปรีชา ๑ หม่อมราช
 วงศ์ในหม่อมเจ้าเนตรในกรมหมื่นสุนทรธิบดี ๒ ถานานุกรม ๘ เปரிய
 ๓ อินทียบเรียนคณฤชระ ๒๐ อินทียบเรียนวิปลานาชระ ๒๒ รวมพระ
 ดั่งมี ๖๑ รูป แล้วพระราชทานเทียนอุโบสถแก่พระองค์เจ้าวิมลนาถวงศ์
 ไปถวายพระ แต่ผ้าห่มพระพุทธรูปแก่ภูษามาตาแล้ว จึงพระราช
 ทานกุฐินตามธรรมเนียมขรรษยยุคิก้า พระพิมพ์ธรรมเป็นผู้ครองกุฐิน
 แด่ทรงประเคนผ้าไตรปี ๑๔ ไตร แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 พระราชทานไตรปี แก่พระวุฒิการบตี ให้นำไปพระราชทานแก่พระวินัย-
 ธร (ค้วง) ที่กุฎซึ่งอาพาธอยู่ ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าแล้ว จึงทรงพระ
 กรุณาโปรด ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าจาตุรนต์ถวายเป็นเครื่องปริชาร แด่พระ
 ดั่งมีอนุโมทนาทานแด่ยศภีพี่แล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับ
 ทรงเรือพระที่นั่ง เวลาบ่าย ๒ โมงกับ ๑๘ นาที ออกเรือพระที่นั่งแต่

จนวนหน้าวัดโตมณัฏวิหารไปเป็นเวลา ๓๕ เส้น ๗ วา เวลาบ่าย ๒ โมง
 กับ ๓๒ นาที ถึงนวนหน้าวัดบรมนิวาสที่ ๒ เสด็จขึ้นเข้าในพระ
 อุโบสถ ทรงนมัสการแด่พระราชทานเทียนอุโบสถให้พระองค์เจ้าไฉน
 บัณฑิตถวายพระ แด่ผ้าห่มพระแก้วสูมาดา แด่นายเดโชอาวสุ
 จิงทูตรายงานจำนวนพระสงฆ์ในพระอารามนั้น คือ พระราชาคณะ ๓
 ถานานุกรม ๓ เปรียญ ๓ พระมหาคเ็็ก ๓ อินฺทบัเรียนคณฺฑชฺระ ๘
 อินฺทบัเรียนวิปัสสนาชฺระ ๑๕ รวมพระสงฆ์ ๓๐ รูป แดวจิงพระราชทาน
 กฐินตามอย่างธรรมเนียม พระอริยมุนีเป็นผู้ครองกฐิน แดวจิงทรง
 ประเคนไตรมี ๔ ไตร ครั้นพระครองผ้าแล้ว

แผ่นดิน ๘๘
 ออกรวันพฤหัสบดี
 เดือน ๑๒
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ

จึงโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษานุชิตถวายเครื่อง
 บริหาร ครั้นพระสงฆ์อนุโมทนาแล้ว จึงเสด็จออก
 จากพระอุโบสถไปประทับบูชาพระเจดีย์ นอกเมืองประ
 ทับอยู่ในพระอุโบสถนั้น ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้สมเด็จพระเจ้าฟ้าจาตุ
 รนครคัมภีร์จอมแซมพระอุโบสถแด่พระระเบียงที่ขำรุกชุกไซมปรักหักพัง
 ให้งามดีเหมือนแต่ก่อน ครั้นทรงบูชาแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 ทรงเรือพระที่นั่ง เวลาบ่าย ๓ โมงออกจากนวนวัดบรมนิวาสเป็น
 ทาง ๓๐ เส้น เวลาบ่าย ๓ โมงกับ ๑๗ นาทีถึงนวนหน้าวัดสระเกศ
 จึงเสด็จขึ้นเข้าในพระอุโบสถ ทรงนมัสการแล้ว พระราชทานเทียน
 อุโบสถแก่พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต แด่ผ้าห่มพระพุทธรูปแก้วสูมาดา
 แด่นายพลพินิจิงทูตรายงานจำนวนพระสงฆ์ในพระอารามนั้น คือ พระ

ราชาคณะ ๓ พระครู ๓ ถานานุกรม ๑๓ พระเปรียญ ๓ พระพิช
 ธรรม ๔ หม่อมราชวงศ์ ๑ อันดับเรียนคัมภีร์ ๕๕ อันดับเรียน
 วิปัสณากรรม ๗๕ อันดับเจ้าดวงมณฑล ๘๘ รวมพระดั่งมี ๒๔๐ รูป แล้ว
 จึงทรงพระราชทานกฐินตามอย่างมหานิกาย พระวิญยานกุดเดรครอง
 กฐิน แล้วจึงทรงพระเคนไตรปี ๑๕ ไตร แล้วพระดั่งมีอนุโมทนา กฐิน
 แล้วจึง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าชิตเชษฐพงศ์ ถวาย
 เครื่องบริวาร ครั้นพระดั่งมีอนุโมทนาทานแล้ว จึงเสด็จออกจากพระ
 อุโบสถ เสด็จตรงทรงเรือพระที่นั่ง เวลาบ่าย ๓ โมง ๕๕ มีนิตออก
 จากท่าหน้าวัดสระเกศเป้นทาง ๓๘ เส้น ๑๒ วา เวลาบ่าย ๔ โมง
 ๑๗ มีนิตถึงฉนวนท่าหน้าวัดสังเวชวิศยาราม แล้วเสด็จขึ้นเข้าในพระ
 อุโบสถทรงนมัสการ แล้วพระราชทานเทียนอุโบสถแก่พระองค์เจ้า
 โสณมณฑิตถวายพระ แด่ม้าห่มพระแก่ภูษามาตา แล้วนายพิจิตร
 จึงทูลรายงานจำนวนพระดั่งมีในพระอารามนั้น คือ หม่อมราชวงศ์พระ
 ครู ๓ ถานานุกรม ๒ อันดับเรียนคัมภีร์ ๘ อันดับเรียนวิปัส
 ณากรรม ๓๖ อันดับเจ้าดวงมณฑล ๕๒ รวมพระดั่งมี ๘๐ รูป ครั้นแล้วจึง
 ทรงพระราชทานกฐินตามธรรมเนียมมหานิกาย แด่พระครูราชพันธู
 ประพัทธครองกฐินเสร็จแล้ว จึงทรงพระเคนไตรปี ๒ ไตร แล้วเสด็จ
 พระราชดำเนินมาประทับที่ประตูหน้าพระอุโบสถ ทอดพระเนตรพระ
 วิหารซึ่งไฟไหม้เมื่อปีมะเด่งเอกศก ๑๒๓๓ นั้น แล้วจึงทรงพระราช
 ศรัทธาโปรดเกล้า ฯ

แผ่นที่ ๘๘ ให้กรมหมื่นภูวณีนฤเบนทรราชาบิด คติการซึ่งจะปฏิบัติตั้ง-
ออกวันศุกร์
เดือน ๑๒
ขึ้น ๑๕ ค่ำ
ชวณช่อมแซม แด้วจึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่เกาะ
ชิตตามเดิม ครั้นพระองค์ส่งขันนโมทนากรฐินแล้ว จึงทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้ากมลธำมรงค์เสด็จรื้อถวายเป็นเครื่องประ
ชวรพระส่งขันนโมทนาทานแล้ว พระดำรัสก็ตั้งจึงโปรดพระเชตุพนถวาย
อภิเษก แด้วจึงเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ เสด็จพระราช
ดำเนินตรงทรงเรือพระที่นั่ง เวลาบ่าย ๒ โมง ๕๐ มีนิตออกจากถนน
ท่าหน้าวัดถนนระยะทาง ๕๔ เส้น ๓๓ วา เวลาบ่าย ๕ โมงกับ ๑๐ มีนิต
ถึงท่าราชวรดิษฐ์ เสด็จขึ้นทรงพระราชมานประทับที่เกยหน้าพระทวาร
หน้าพระที่นั่งสมเด็จพระราชอุปัชฌ์เสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งตาม
เสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกรฐินนั้น ที่ได้ทรงว่าการในกรม
ทหารใด บางองค์ก็ทรงเต็มยศอย่างกรมทหารนั้น แต่ที่ยังอยู่ในพด
เรือนนกกทรงเสื้ออิฉิงเครศ ส่วนเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระ
ราชทาน แด้วทูลต่อของขัติพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยนั้น ทิมเสด็จใน
กรมทหารใดก็สวมเสื้อเต็มยศในตำแหน่งนั้น แด้วสวมเครื่องราชอิสริย
ยศตามที่ได้รับพระราชทาน แต่ทิมยศอยู่ในพดเรือนนนผดกนแต่สวม
เสื้ออิฉิงเครศ

เวลาค่ำทิมเสด็จออกประทับที่สนามหญ้าหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระ
เทวราชอุปัชฌ์ จนเวลา ๕ ทิมเสด็จจึงเสด็จขึ้น
หนึ่งในแผ่นที่ ๘๖ ด้านหลังบันทึกที่ ๔ ลงมาที่ว่าเรือไตรธรรมาค์

นั้นหาได้บอกแจ้งว่าเป็นเรือสำหรับอะไร คือเรือไครด์รมาศนั้น เป็น
เรือผ้าไครของคักกูิน

ข้าพเจ้าขอบพระทัยพระองค์เจ้ามยุษนาคนานพ แด่ขอบใจ
เจ้าหมื่นศรีศรีวรราช ด้วยได้ช่วยเป็นธุระจัดการซึ่งเสด็จพระราชดำเนิน
พระราชทานกฐินนี้ เพราะข้าพเจ้ามีราชการอยู่ที่ออฟฟิศ หาได้ตาม
เสด็จพระราชดำเนินด้วยไม่ ท่านได้ช่วยข้าพเจ้าได้เหมือนตามความ
ประสงค์ทุกประการ ข้าพเจ้ามีความยินดีขอบใจเป็นอย่าง
โดย เทวัญอุไทยวงศ์

แผ่นที่ ๑๐ ๓๒๓๗ ๑๔ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีกุนตรีศก
ออกวันศุกร์ จตุศักราช ๓๒๓๗ เวทาทิยงเคษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
เดือน ๑๒ ๑๒ อยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่ง
ขึ้น ๑๕ ค่ำ ๑๕ มติเทวราชอุปบัติ ประทับเกยทรงพระราชยานไปประทับท่าราช
วรดิษฐ์ เสด็จพระราชดำเนินทรงเรือพระที่นั่งนารายณ์ทรงสุบรรณ
เรือพระที่นั่งสุวรรณหงส์เป็นพระที่นั่งรอง เรือพระที่นั่งสุพรรณหงส์
เป็นเรือไชย เติร์กระบวรไปเข้าคลองบางหลวงแล้วออกจากท่านไป
ประทับวัดนางชี ซึ่งจะเสด็จพระราชทานพระกฐินเป็นที่ ๑ จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จมีนประธานมณฑล ๓ จำทำนาญ ๓
ไปเกาะตัวพระยารามกำแหง ซึ่งขาดเรือกลองแขกนำเสด็จนั้นมาส่ง
พระราชอาญา ๓๐ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเข้าในพระ

อุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว นายบ่าวเฝ้าอ่านจำนวนพระ
 ดังซึ่งจำพรรษาอยู่ในพระอารามนั้นทุกองค์ ๑ ถวาย จำนวนพระ
 ดังพระอารามนั้น พระครู ๑ ถานานุกรม ๒ อินทบริเวณคันถธุระ
 ๓๐ อินทบริเวณวิปัสณาธุระ ๓๐ อินทบริเวณเด้าดัดคมนต์ ๗ รวมพระดัง
 ๓๓ รูป มากกว่าปัจเจกองค์ ๒ รูป พระดังจำพรรษาปัจเจกองค์ ๒๕
 รูป ครั้นอ่านถวายแล้ว จึงพระราชทานผ้าห่มพระพุทธรูป ให้เจ้า
 พนักงานภูษามาตาเอาไปห่มพระพุทธรูป แล้วพระราชทานเทียนอุ-
 โบสถ ๒๔ เต็ม ให้พระองค์เจ้าโสมนัสทิศาทรงประเคนพระดัง แต่
 ทรงถวายกุฐิน ครั้นทรงจบพระดังกับธำมัญ แล้วทรงยกผ้าไตรไป
 ตั้งริมอาสน์ พระครูวิสุทธิศีลาจารย์ก็ว่าคำปลุกเสกพระดัง ครั้นจบ
 ดงพระดังก็ว่า เห็นสมควรแก่พระครูวิสุทธิศีลาจารย์ พระดังกับ
 ธำมัญพร้อมกัน พระดัง ๒ รูปจึงส่งคโหมากฐินด้วยญัตติกรรม
 ครั้นจบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชทานไตรมีแก่
 ถานานุกรม ๒ รูป พระดังก็ไปครองผ้าเสร็จแล้ว พระครูวิสุทธิศีลา
 จารย์ก็กราบทูลด้วยผ้าตั้งฆาฏี แล้วพระดังก็อนุโมทนากุฐิน ครั้น
 แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรมหมื่นภูวณยานุเบงทราชิ-
 ชาติถวายเครื่องบริวาร พระดังก็ส่งคโหมากฐินแล้ว พระ
 พินิตพิณยัตตราชบวรณะก็ถวายขัติเรก พระดังส่งคโหมากฐินแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเรือพระที่นั่ง ไปประทับฉนวนวัด
 หนึ่งซึ่งจะเสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระกุฐินวัดหนึ่งเป็นที่ ๒ เสด็จ

เข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้วพระราชทานเทียน
 อุโบสถ ให้พระองค์เจ้าโศภนบันทิตประเคนพระตั้งฆ์ นายเตี้ยฮาอูช
 จึ่งทูลจำนวนพระตั้งฆ์ซึ่งจำพรรษาในพระอารามนั้น

แผ่นที่ ๕๑ พระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๓ อินฺทปวเรศนคณฤชระ ๕
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๑๒ อินฺทปวเรศนคณฤชระ ๘ อินฺทปวเรศนคณฤชระ ๘ รวมพระ
 แรมค่ำ ๑ ตั้งฆ์ ๒๕ รูป มากกว่าปี่จอนศก ๓ รูป จำนวนพระตั้งฆ์
 ปี่จอนศก ๒๒ รูป (ในการกฐินหนักทำคต้ายกนกับวัดนางชี) พระราช
 กรวี่เปนมุครองกฐิน ครนดัดตมุดจิบแต่จ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว จึ่งพระราชทานผ้าไตรบี่แก่ถานานุกรม ๓ รูป พระตั้งฆ์ก็ไป
 ครองผ้า ครนดัดจิบแต่จก็กรานกฐินแตอนุโมทนา จึ่งทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายเครื่องบริวาร พระตั้งฆ์
 ก็อนุโมทนาทานแตถวายอดิเรกจิบแต่จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็เสด็จตงทรงเรือพระที่นั่ง ไปประทับตมณวัดนางนอง ซึ่งจะเสด็จ
 พระราชดำเนินทรงทอดพระกฐินเปนที่ ๓ จึ่งเสด็จพระราชดำเนินเข้า
 ในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วพระราชทานเทียน
 อุโบสถ ให้พระองค์เจ้าโศภนบันทิตประเคนพระตั้งฆ์ นายพดพันัก
 ทูลจำนวนพระตั้งฆ์ซึ่งจำพรรษาในพระอารามนั้น พระราชาคณะ ๓
 ถานานุกรม ๓ อินฺทปวเรศนคณฤชระ ๖ อินฺทปวเรศนคณฤชระ ๖ อิน
 ฺทปวเรศนคณฤชระ ๘ รวมพระตั้งฆ์ ๒๒ รูป น้อยกว่าปี่จอนศก ๘ รูป

พระสงฆ์จำนวนปีจอฉก ๓๒ รูป (การกรฐินหนักทำคล้ายกันกับวัด
ก่อน) พระวิสุทธิโสภณเป็นผู้ครองกรฐิน ครั้นล่วงเขตต์เสร็จแล้ว พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานผ้าไตรปีเก่าถานุกรม ๓
รูป พระสงฆ์ไปครองผ้า ครั้นแต่งกรวนกรฐินแด่อนุโมทนา จึงทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมหมื่นอักษรดำนโสภณถวายเครื่อง
บริวาร พระสงฆ์ก่อนุโมทนาทานแด่ถวายออกิเรกจบแล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จลงเรือพระที่นั่งไปประทับณนวนัดราชโอรส
ซึ่งจะเสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระกรฐิน

แผ่นดิน ๕๒
ออกวันเสาร์
แรมค่ำ ๑
เดือน ๑๒

วันที่ ๔ จึงเสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรง
จุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว พระราชทานเทียนอุโบสถ
ให้พระองค์เจ้าโสภณบัณฑิตประเคนพระสงฆ์ นายพิจิตร
จึงทูลรายงานพระสงฆ์ซึ่งจำพรรษาอยู่ในพระอารามนั้น พระราชา
คณะ ๓ ถานุกรม ๖ อันดับเวียนคันนุกร ๕ อันดับเวียนวิษั
นุกร ๕ อันดับเจ้าสดมณต์ ๔๒ รวมพระสงฆ์ ๕๘ รูป น้อยกว่าปีจอ
ฉก ๓๐ รูป พระสงฆ์ปีจอฉก ๖๘ รูป พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัวทรงจุดธูปเทียนบูชาพระพุทธรูปปฏิมากรในพระอุโบสถ แด่เครื่อง
นมัสการของน้อยบูชาพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่
หัว ซึ่งบรรจุกุอยู่ฐานพระพุทธรูปปฏิมากรนั้น แด่เสด็จมาประทับที่
พระเกาอี้ ทรงทอดพระเนตรเห็นฝ่าม่านที่ผูกอยู่ในพระอุโบสถนั้นเก่า

เต็มที่ ทรงพระราชศรัทธารับตั้งโปรด ฯ ให้กรมหมื่นเจริญผลภู
 ด้สวัสดิ์ทำเบตียนใหม่ (ในการกฐินนี้ทำเหมือนกันกับวัดก่อน) พระ
 ตั้งวรพิมตเป็นผู้ครองกฐิน ครั้นล่วงศกฤกษ์ฤกษ์กรรมจบแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานผ้าไตรปีแก่ถานานุกรม ๖ รูป พระ
 ส่งขี้ไปครองผ้า เสร็จแล้วก็กราบทูลขอกฐินอนุโมทนา จึงทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ ให้กรมหมื่นเจริญผลภูด้สวัสดิ์ถวายเครื่องบริวาร พระ
 ส่งขี้ก่อดอกอนุโมทนาทานถวายอดิเรกสดุดะวะตุลย์จบแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็เสด็จออกจากพระอุโบสถ ไปประทับวิหารพระ
 พุทธไสยาสน์ จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ พระราชทานรูปเทียนให้พระ
 เจ้าราชวงศ์เชอ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กับพระองค์เจ้าจิตรเจริญ
 จุฑมุนา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงจุฑมุนาเทียนบูชา แล้ว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กรมหมื่นเจริญผลภูด้สวัสดิ์ ตรวจดูที่
 พระวิหารนั้นจะชำรุดตรงเท่าใด จะทรงพระราชศรัทธาปฏิสังขรณ์ แล้ว
 เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่ศาลเทพารักษ์ใต้ต้นพิภุฑ ซึ่งอยู่ริม
 พระอุโบสถ ทรงจุฑมุนาเทียนบูชาแล้ว เสด็จพระราชดำเนินเรือพระ
 ทิ้ง เรือขบวรก็เคียวกลับลงมาจากท่า เวลាយ่ำ ๕ โมงเศษ เรือ
 พระทิ้งประทับท่าราชวรดิษฐ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 ขนจากเรือพระทิ้งทรงพระราชยาน มาประทับเกยพระทวารหน้าพระ
 ทิ้งสมมติเทพราชอุปบัติ แล้วเสด็จขึ้น ในการกฐินวันนั้นนั้น พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตของพระองค์อินทร์ ทรงตราเครื่อง

ราชอิสริยยศมหาสุวราภรณ์มงกุฎสยามแต่สายด์พายด้วย พระบรม
วงศานุวงศ์ ข้าราชการส่วนเสด็จอินังเตรศ

แผ่นที่ ๘๓ คิตตราเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระราชทาน คำ-
ออกวันอาทิตย์
แรม ๒ ค่ำ
เดือน ๑๒

โดย มนุษยนาคมานพ

วันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๓ ปีกุนฉัตรศก เวตยาอ์เที่ยงเศษ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระทวารหน้าพระที่นั่งมณดี
เทวราชอุปบัติ เสด็จขึ้นทรงพระราชยาน พร้อมด้วยขบวนนำขบวน
ตามเสด็จพระราชดำเนิร ไปประทับเกยพระที่นั่งราชวรดิษฐวิจิฉฉัย
ครัดกับพระยามหามนตรีครุฑหนึ่ง จึงเสด็จตงเรือพระที่นั่งประจำทอับ
เรือพระที่นั่งรองชอกดับสมุทร เรือขบขบผ้าไตรช่อศรีรัตนไชย ข้าม
ฟากไปประทับที่ถนนวนวัดระฆังโฆสิตาราม เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง
เสด็จพระราชดำเนิรไปประทับที่หน้าพระอุโบสถ ทรงรับผ้าไตรเสด็จ
เข้าในพระอุโบสถ ทรงวางผ้าไตรเหนือพานแว่นฟ้าตงชัน แล้วทรง
จุดธูปเทียนเครื่องนมัสการแล้ว นายสุนิตทูลจำนวนพระสงฆ์ คือ
หม่อมเจ้าพระพุทธรบาทปีตันทน ๑ พระราชาคณะ ๑ หม่อมเจ้าพระ ๑
ถานานุกรม ๗ เปรียญ ๒ พระพิชัธรรม ๔ อินดิบเรียนคันถุระ ๓๐
อินดิบเรียนวิปัสณาธุระ ๒๐ อินดิบเจ้าตอดมนต์ ๘๘ รวมพระสงฆ์ ๑๕๕
รูป มากกว่าปัจฉฉศก ๓ รูป จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้

พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าได้นมบัณฑิตถวายเป็นพระอุโบสถ
แล้วพระ ราชทานผ้าให้เจ้าพนักงาน กรมภูษามาตาไป ห่ม พระพุทธรูป
แล้วจึงพระราชทานพระกรฐิน พระดั่งขทงปวงกรับผ้าแล้วก็กระทำ
อุปโลก พระดั่งขทงปวงพร้อมกันเห็นสมควรแก่ห่มอมเจ้าพระพุท
บาท ถานานุกรม ๒ องค์จึงย่นชนดวดนุกตทุติยกรรม ครั้นจบแล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานไครบีแก่พระครูถานา
นุกรมแต่เปรียญ ๓๓ รูป พระดั่งขทงไปครองผ้า พระอุฎฐการบดี
จึงนำห่มอมเจ้าเนรราเชนทร

แผ่นดินที่ ๕๔ ในพระเจ้าวรวงศ์เธอชน ๓ เจ้าฟ้าอิศราพงศ์ ๓ ห่มอม
ออกวันอาทิตย์
แรม ๓ ค่ำ
เดือน ๑๒
ราชวงศ์เจริญเนรเปรียญ ๓ ประโยค ๓ เข้ามารับพระ
ราชทานไครบี แล้วกลับออกมาจากพระอุโบสถ ครั้น
พระดั่งขทงครองผ้าแล้วก็นำทำกรานกรฐินเสร็จแล้ว จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าคคณางคยคถวายเป็น
เครื่องปริวารแก่ห่มอมเจ้าพระพุทธรบาทมีดินทนมุครองกรฐิน ครั้นแล้ว
ห่มอมเจ้าพระพุทธรบาทมีดินทนมถวายเป็นถา พระดั่งขทงรับผ้าพิภกาเด
แต่ถวายเป็นเรกแล้ว ถวายไชยมงคลแล้ว แล้วพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวก็เสด็จออกจากพระอุโบสถ ครั้นถึงข้าราชการ แล้วทรง
พระราชทานเสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่ถนนหน้า เสด็จตรงเรือพระ
ที่นั่งเคลื่อนขบวนจากวัดระฆังโฆสิตาราม ขึ้นไปตามถนน เข้าใน

คตองบางขุนพรหมประทับบนฉนวนวัดสามพระยา เสด็จพระราชดำเนิน
 เข้าในพระอุโบสถ นายไชยขรรค์ทูลจำนวนพระสงฆ์ คือ พระครู ๓
 ถานานุกรม ๒ เปรี๊ยะญ ๓ อินฺทบัเรียนคณฺหฺระ ๑๐ อินฺทบัเรียนฉวปัดนา
 ชฺระ ๒๐ อินฺทบัเด้าสวคมนนฺท ๒๓ รวมพระสงฆ์ ๕๕ รูป (น้อยกว่า
 ปัจฉนศก ๑ รูป) แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงพระราช
 ทานพระกฐิน พระสงฆ์รับทำอาถรรพศ้ายกับวัดระฆังโฆสิตีคาราม
 แดวกิ่งสวดคณฺทศุคฺคิยกรรรม ครั้นจบคณฺทศุคฺคิยกรรรมแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงถวายไตรปิฎกแก่ถานานุกรมเปรี๊ยะญรวม ๓
 ไตร พระสงฆ์ไปครองผ้า ครั้นครองผ้าแล้วออกมากกราบนมัสการ แล้ว
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้า
 วิมลนาถวงศ์ถวายเครื่องบริภักขารแก่พระครูธรรมรังษีผู้ครองกฐิน แล้ว
 พระสงฆ์ทำอนุโมทนาทาน พระมวงศตเทพกถถวายอติเรกถวายไชย
 มงคตจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออก
 จากพระอุโบสถ ครั้นถึงกับข้าราชการ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินมา
 ดงเรือพระที่นั่ง ออกจากคตองบางขุนพรหมขึ้นไปตามลำน้ำ เข้าใน
 คตองผดุงกรุงเกษม ประทับบนฉนวนวัดนราถสุนทรภักการาม เสด็จเข้า
 ในพระอุโบสถ นายสนองทูลจำนวนพระสงฆ์ คือ เจ้าอธิการ (ดต)
 ๑ อินฺทบัเรียนคณฺหฺระ ๕ อินฺทบัเด้าสวคมนนฺท ๗ รวมพระสงฆ์ ๑๓
 รูป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชทานพระกฐิน
 พระสงฆ์รับแต่อุปโลกกันอย่างธรรมเนียมปฏิบัติกา แดวกิ่งสวดคณฺทศุคฺคิยกรรรม

ครั้นจบแล้วเจ้าอริการก็ไปครองผ้า ครั้นแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้พระยานรนาถภักดีถวายของ แด่เจ้าอริการที่ท่าอนุ
โมทนาทาน พระจันทโคจรคุณก็ถวายอดิเรก

แผ่นดิน ๕๕ ครั้นแล้วจึงเสด็จออกจากพระอุโบสถ เสด็จตรงเรือพระ
ออกวันจันทร์
แรม ๓ ค่ำ
เดือน ๑๒
ที่วังออกจากวัดนรนาถสุนทริการาม มาประทับณวน
วัดเทวราชกุญชร เสด็จเข้าในพระอุโบสถ นายฉันท
จึงทูลจำนวนพระสงฆ์ คือ พระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๓ อินฺทบั
เรียนคณฤชระ ๘ อินฺทบัเรียนวิปัสณาชฺระ ๘ อธิบดีเจ้าถวคมนตรี ๑๕
รวมพระสงฆ์ ๓๖ รูป มากกว่าปัจจุณศก ๘ รูป แด่พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระราชทานพระกฐิน พระสงฆ์กระทำ
เหมือนกับวัดตามพระยา แด่พระธรรมเทศาจารย์เป็นผู้ครองกฐิน
แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานไตรมีแก่ถานานุกรม
รวม ๓ ไตร ครั้นพระสงฆ์ครองผ้าแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้พระวงศ์เชอ พระองค์เจ้าตั้งหน้าทศุรงค์ฤทธิถวายของ
ครั้นเสร็จแล้ว พระสงฆ์ ก้อนุโมทนาทาน แด่ ถวายไชยมงคลเสร็จแล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จออกจากพระอุโบสถ ครว้กับ
ข้าราชการ แล้วจึงเสด็จตรงเรือพระที่นั่งต้องลงมาตามลำน้ำ ประทับ
ท่าราชวรดิษฐ์ เสด็จพระราชดำเนินกลับยังพระบรมมหาราชวัง เสด็จ
ขึ้นเมื่อเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ แต่ในเวลาวันนั้น พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ทรงฉดของพระองค์อวึงเดวค้ ทรงควรรมหาวรารภรณั
 ช้างเผือก ขัวราชการกัแต่งคัวคัตามชวรมเนี่ยมกรฐินอย่างทุกวณ
 โดย สัวสัติประวคั

การเสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระกรฐินกระบวรเรือ ในคลองมอญ

ณวันเดวาร ชน ๒ คัา เดือน ๓๒ ปีกุณเดัปีคคัก ๑๒๓๗ เวลบบ่าย
 โมงกับ ๓๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกทางพระทวาร
 พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จทรงพระราชยานพร้อมด้วยกระ-
 บวรแห่น้ำหลัง ออกทางประตูศรีสุนทร ประทับเกยพระที่นั่งราชกิจ
 วิจิฉฉัย เสด็จตงเรือพระบุษบกพิศาด ขัามฟากไปเขาคดองมอญ
 เวลา

แผ่นที่ ๘๖ บ่ายโมง ๒๕ นาที ประทับฉนวนวดเควเรือวฉัย เสด็จชน
 ออกวันฉนทร
 เดือน ๑๒ ทรงพระราชยานถึงเดว ทรงรับผ้าไตรพระกรฐินเข้ใน
 แรม ๓ คัา พระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเควเรืองนมัสการ แดพระราชทาน
 เทียนอุโบสถแก่พระเจ้านัองยาเชอ พระองค์เจ้าไต้ฉนมบัฉนคิคไปถวาย
 พระสงฆ์ แดผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตา นายฉนคิฉงทุด
 ฉานฉนพระสงฆ์ในพระอารามน ค็อ พระราชาคณะ ๓ ฉานานุกรม ๓
 ฉนคิฉนเรียนคฉนคิฉระ ๔ ฉนคิฉนเด้ฉวคฉนค ๒๐ รวมพระสงฆ์ ๒๘ รูป

แดวกัทรงพระราชทานพระกรุณา ครั้นจบพระดีคุณคนาภรณ์จึงกล่าว
 ที่ ๑ แดพระปลัดเผือกกล่าวที่ ๒ พระตั้งขกับอากังขามะภันเด พระ
 ต่มุห้ป่าจึงกล่าวที่ ๓ พระตั้งขกับวาร์จคภันเด แดพระใบฎีการินได้
 กล่าวที่ ๔ พระตั้งขกับธำชฎภันเด (จึงดูเอาแผ่นที่ ๗๒ ว่าด้วยเสด็จ
 พระราชทานกรุณาตบวงนิเวศเมื่อพระตั้งขอุป โดกนนั้นเกิด) พระบาท
 ต่มเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง เสด็จ พระราช ดำเนิรไป ทรง จุคเทียบนมัสการ
 พระพุทธรูป แดพระราชทานเทียน ๘ เต็มแก่พระองค์เจ้า (ในคันฉบับ
 ไม่ได้ตงพระนาม) ไปจุคที่พระเจดีย์ แดพระตั้งขกัถวดญัตติทศกักรรม
 ครั้นจบแล้ว ก็เสด็จ พระราช ดำเนิรไป พระราชทานไครบีแก่พระถานานุ
 กรม แดพระตั้งขครองผ้าเดรัจฉาแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 ให้พระองค์เจ้า กายักษ์นกรัตนไป ถวาย ของ บริขาร แก่พระตั้งขผู้ครอง
 กรุณิ แดวจึงทรงพระเศ้าดีโนทก พระตั้งขถวดอนุโมทนาทานแล้ว
 พระราชทานเทียน ๑๐๐ รูป ๑๐๐ สำหรับบูชาพระเจดีย์ให้นายอิม
 มหาตเด็กไปถวายพระตั้งข เวล่ำบ่ำโมง ๕๒ นาที เสด็จทรงพระ
 ราชยานกตบตงเรือพระที่นั่ง ทรงไปตามคตองนั้น เวล่ำบ่ำ ๒ โมง
 ประทับณนวนวคินาคกตาง เสด็จขึ้นทรงพระราชยาน ครั้นถึงแล้ว
 ทรงอุ้มผ้าไตรเข้าพระอุโบสถ ทรงจุคเครื่องนมัสการ แดพระราช
 ทานเทียนแก่พระองค์เจ้าโถถณมัตติค แต่ผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรม
 ภูษามาตา นายไชยขรรคัจึงทูลจำนองพระตั้งขในพระอารามนั้น คื่อ
 พระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๓ อินตัมเบเรียนวปีถนาชระ ๓๐ อินตัม

เรียนคัมภีร์ ๘ อินทียเกล้าถวมนต์ ๑๓ รวมพระสงฆ์ ๓๕ รูป แล้ว
ก็พระราชทานกุฐิน พระศรีธรรมโพธิซึ่งได้เป็นประธานในพระอารามนี้
จึงอุปโลก แต่พระปลัดจุ่นเป็นผู้ยกยอมให้ แล้วพระสงฆ์ทำตาม
ธรรมเนียม อย่างทอดกุฐินมหานิกาย แต่ทรงพระกรุณาโปรด
ให้พระองค์เจ้าชิตเสวตพงศ์ถวายเป็น

แผ่นที่ ๘๗ แต่เสด็จออกมาประทับครัดอยู่กับข้าราชการประมาณครู
ออกวันอังคาร หนึ่ง เวลาบ่าย ๒ โมง ๓๗ นาที เสด็จกลับตงเรือพระ
เดือน ๑๒ หนึ่งไปประทับ ณ วัดพระยาทำ เวลาบ่าย ๒ โมง
แรม ๔ ค่ำ ๔๑ นาที เสด็จขึ้นทรงพระราชยาน ประทับเกยทรงรับผ้าไตรเข้าในพระ
อุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระราชทานเทียนถวายเป็นพระสงฆ์
แก่พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต แต่ผ้าทรงพระพุทธรูปแก่ภูษามาตาเสด็จ
แล้ว นายฉันทองจึงทูลจำนวนพระสงฆ์ในพระอารามนี้ คือ พระครู
ธมมคณาจารย์ ๑ ถานานุกรม ๒ อินทียเรียนคัมภีร์ ๘ อินทีย
เรียนวิปัสณาจารย์ ๑๘ อินทียเกล้าถวมนต์ ๑๕ รวมพระสงฆ์ ๔๔ รูป
แล้วก็พระราชทานกุฐิน พระครูธมมคณาจารย์เป็นผู้อุปโลก แต่
พระสมุห์คาคเป็นผู้กล่าวยกให้ แต่ทำตามธรรมเนียมทอดกุฐินอย่าง
มหานิกาย กรมหมื่นภูวไนยนฤเบนทรราชาธิบายถวายของบริวาร แต่
พระสงฆ์สวดอนุโมทนาตามเสด็จแล้ว พระอมรเมฆาจารย์ซึ่งได้ขุณ
วัดโมลีโลกเป็นผู้นำนวกถวายเป็นครั้งแรก ครั้นเสด็จแล้ว เวลาบ่าย ๓ โมง

๒๒ นาที เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ประทับครัดกับ
 ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระบำราบปรปักษ์
 แด่ข้าราชการอยู่ประมาณครึ่งหนึ่ง ก็เสด็จขึ้นทรงพระราชยานกลับตง
 เรือพระที่นั่ง ไปตามคลองประทับฉนวนวัดชีโนรสาราม เวลาบ่าย ๓
 โมง ๓๕ นาที เสด็จพระราชดำเนินขึ้นจากเรือพระที่นั่ง ทรงรับผ้า
 ไตรเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระราชทาน
 เทียนแก่พระองค์เจ้าไฉ่นมณฑิต แด่ผ้าทรงพระพุทธรูปแก่ภษามาดา
 แด่ในเวदानันนายจ่ายจึงทูลจำนวนพระสงฆ์ในพระอารามนี้ คือ พระ
 ราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๓ อินตัยเรียนวิปลัดนาธุระ ๕ อินตัยเรียน
 คณิกธุระ ๓ อินตัยเจ้าสวดมนต์ ๒๐ รวมพระสงฆ์ ๓๐ รูป แด่กั
 พระราช

แผ่นดิน ๕๘ ทานกฐิน พระเนกขัมมุนีซึ่งได้เป็นประธานในพระอาราม
 ออกวันอังคาร เดือน ๑๒
 แรม ๔ ค่ำ หนึ่งจึงอุปโลก แด่พระปลัดสุดเป็นมัยกยอมให้ แด่ทำ
 ตามธรรมเนียมทอดพระกฐินอย่างมหานิกาย พระเจ้า
 นองยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมสันตไศภาคย์เป็นผู้ถวายของปริชาร กับ
 ได้ทรงเรียกพานเทียนเพื่อจะทรงนมัสการพระพุทธรูป แด่มหาดเล็กหา
 ได้เอามาไม่ พระอารามนี้ควรจะมีจึงจะถุก ด้วยเป็นวัดสำคัญของ
 กรมสมเด็จพระปรมาณัติชีโนรสทรงสร้างได้ เวลาบ่าย ๔ โมง
 เสด็จ พระ ราชดำเนิน กลับตง เรือ พระ ที่นั่ง มา ทางเดิมเป็นกระบวนมา

เวลาบ่าย ๔ โมง ๒๓ นาที ท้องทำราชวรดิษฐ์ เสด็จขึ้นทรงพระราชยาน
 กลับเข้าพระบรมมหาราชวัง เสด็จขึ้นพระที่นั่งสัมมาติวาราชอุโบสถ
 อนึ่งในเรือพระที่นั่งบุษบกพิศาล เมื่อเวลาเสด็จพระราชดำเนินใน
 มืดตงกพระที่นั่งมพระยาภาดกรวงศ์ จางวางมหาดเล็ก ๑ เจ้าหมื่น
 ไวยวรนาถ ๑ เจ้าหมื่นสรรเพ็ชรภักดี ๑ เจ้าหมื่นศรีวัชรวิเศษ ๑ แด
 พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตนทวารหุดวงผู้ช่วยในค่าย ๑ แดข้างพระยัญ
 ทอดพระแสงปืนโกธัน ๑ พระแสงปืนหิญาว ๑ ประจุกอง ๒ กระจับอก
 ข้างหน้าเรือพระที่นั่งนน มีกรมแสงปืน ๔ คน คือ หุดวงเด่นห์ ๑
 ชุนรามธวัชิต ๑ ชุนนฤชาติสรไกร ๑ หมื่นจ้านง ๑ พวกทได้เชิญ
 พระแสงปืนหิญาวประจุกอง ๒ องค์ แดกำกับพระแสงปืนคิณีนารายณ์
 หน้าโงงสำหรับเรือพระที่นั่ง แดตำรวจตวงมหาดเล็กกำกับเครื่องคน ๑
 หุดวงอุตมภักดีกำกับฝัพาย ข้างหลังพระที่นั่งนน มีพานพระภุษา ๒
 องค์ กรมภุษามาตากำกับไป คือ พระยาราชโกษา ๑ หุดวงเทพา
 ภรณ์ ๑ กรมแสงหอกดาบ หุดวงสรรพาอูฐ ๑ กรมมหาดเล็กนาย
 พดพิณ ๑ นายกุดอม ๑ กรมหม่อหุดวงราชรักษา ๑ ชุนประเดวีสู ๑
 กรมพระอดักษณ์ หุดวงสรรประเดวีสู ๑ หุดวงสุนทรภิมย์กำกับฝั
 พาย รวมฝัพายทั้งหน้าทั้งหลังในเรือพระที่นั่ง ๔๗ คน เรือพระที่นั่ง
 รองพิมานอมรินทร์ แดมีเรือกนิยาพระบรมวงค์านูวงศ์ ทำนเด่นาบตี
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยทได้ตามเสด็จพระราชดำเนินไปนั้น ประมาณ ๓๐ ลำ ๔๐
 ลำ แต่เป็นเรือดำขึ้นแก่งเดี่ยวมาก ด้วยในวันนั้นเสด็จพระราชทานพระ

กฐินในคตของมอญ คตของมอญนั้นเป็นคตของเด็ก วัดกักโกตกัณฑ์
 เรือกัณยานนยาวเกาะเกาะมาก แต่ทจริงควรจะต้องไปเรือกัณยาจึงจะถูก
 แดวมเจ้าพนักงานรับวัดทุก ๆ วัด ผดตักันเต็มอ กระจบวรเสด็จพระเจ้า
 ราชดำเนิรนมตอ ๆ กัณมา คอ เรือกัณยาประค ๒ ตำ เรือเหรา ๔
 ตำ เรือกตองแขกนอก ๓ ตำ เรือตง ๒ ตำ เรือญวนแจว ๔ ตำ
 เรือตง ๑๘ ตำ

แผ่นที่ ๕๕ เรือกตองแขกใน ๓ ตำ เรือคชก ๒ ตำ เรือพระที่นั่งไตร
 ออกวันพร เดือน ๑๒ ตรมาศไฉ่น้ำไตร ๓ ตำ แดวจงถงเรือพระที่นั่ง แดเรือ
 แรม ๕ ตำ พระที่นั่งรอง เรือตำรวจ ทหารแข่ง เรือเหรา ๒ ตำ เรือ
 กัณยาประค ๒ ตำ แดเรือพระบรมวงศานุวงศ์ ท่านเสนาบดีข้าราชการ
 การผู้ใหญ่ผู้น้อยกัตอ ๆ กัณมาจนหมดคตกระจบวรเสด็จพระเจ้าราชดำเนิรพระ
 ราชทานกฐิน อนึ่งในวันนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลอง
 พระองค์สำหรับเวดาเย็น ทรงถ่ายสพายตั้งชมพู เครื่องราชอิศริยยศ
 คราจุตจขอมเกล้า พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการสวมเสด็จสำหรับเวดา
 เย็น คิตตราต่าง ๆ ที่ได้รับพระราชทาน ส่วนที่เป็นทหารนั้นสวมเสด็จ
 เต็มยศของคตทุก ๆ คน

เวลาย่ำค่ำพระยาอภัยรัตนฤทธิ ๓ พระยามหามนตรี ๓ พระยา
 เจ้าแสนยบดี ๓ พระยานุรักษ์ราชมนเฑียร ๓ พระมหาเทพ ๓ พระ
 พิเรนทรเทพ ๓ เจ้าหมันต์รเวชภักดี ๓ กบกรมพระตำรวจ กรม

คำรวจจึงอีกข้างเข้าไปข้างใน เวลา ๒ หุ้มเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวเสด็จออกตั้งนามหม้ายครีตกับพระบรมวงศานุวงศ์ พระองค์
 เจ้าสุทนต์วงศ์จึงทูลถวายพระราชกุศล ที่ท่านได้ทรงผนวช แลตาออก
 เมื่อณวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๓ เวลา ๔ หุ้มเศษ แต่เมื่อพระองค์เจ้า
 คัคณางคยุดต พระองค์เจ้าทวีสถิตยดาภ พระองค์เจ้าทองกองก้อน
 ใหม่ขึ้น ท่านผู้แต่งหนังสือพิมพ์ วันของศัวยังหาตั้งไม่ ข้าพเจ้า
 เห็นพินมาแต่จริงได้บอกให้ท่านทราบได้ คือ วันพฤหัสบดี เดือน ๑๑
 แรม ๓๐ ค่ำ พระองค์เจ้าคัคณางคยุดต ได้ทูลถวายพระราชกุศล
 ศัวยได้ตามผนวชวันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๖ ค่ำ เวลาย่ำรุ่งแล้ว พระองค์
 เจ้าทวีสถิตยดาภได้ทูลถวายพระราชกุศล เมื่อณวันจันทร์ เดือน ๑๑
 แรม ๓ ค่ำ

แผ่นที่ ๑๐๐ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ เมื่อณวันอังคาร เดือน ๑๑
 ออกวันพุธ
 เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ ท่านทั้ง ๒ นี้ได้ตามผนวชพร้อมกัน ณวันจันทร์
 แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๓ แรม ๓๓ ค่ำ

ครั้นเวลา ๔ หุ้มเศษ เสด็จขึ้นจากตั้งนามหม้าย เวลา ๗ หุ้มพวก
 คำรวจก็ได้ขออกจากข้างในนั้น

โดย ภาณุรังษี

การเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกรุณ

กระบวรเรือกลไฟแลการตามธรรมเนียม

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะเมียชวดศก ในเวลาเช้า
 พระตั้งขบวนขบวนในพระบรมมหาราชวัง แลรับพระราชทานฉันท
 พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์กมตามธรรมเนียม ครั้นเวลาเช้า ๕ โมงกับ ๓๕
 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกชนทรงพระราชยาน ที่
 หน้าพระทวารพระที่นั่งดมมตเทวราชอุปบัติ เสด็จพระราชดำเนินไป
 ประทับเกยพระที่นั่งวิสุทธิวงษณย์ เสด็จลงเรือพระที่นั่งพร้อมด้วยพระ
 บรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการซึ่งตามเสด็จในเรือพระที่นั่งนั้น คือ
 ดมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย ๑ ดมเด็จพระเจ้าน้อง
 ยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
 กายักษ์นกรัตนเอดเดอเกมป ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไฉน
 บัณฑิต ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ๑ พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ พระองค์เจ้าวฒนนาอนุวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้า
 หทัยฉัตร ๑ พระองค์ พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสุนทร ๑ รวม
 ๑๑ พระองค์ กรมมหาดเล็ก พระยาภักดีวงษ์ ๑ เจ้าหมื่นด้รวเพช
 ภาคี ๑ เจ้าหมื่นศรีวัชรวิษ ๑ เจ้าหมื่นไวยวรรณาท ๑ นายสุนทร ๑
 นายวรภิเษมบริวาร ๑ มหาดเล็ก ๕ รวม ๑๑ กรมวัง พระยาอนุรักษ
 ราชมณเฑียร ๑ จมื่นจงชวา ๑ รวม ๒ กรมพระตำรวจ พระอินทร
 เทพ ๑ พระราชวรินทร์ ๑ รวม ๒ กรมช่างทหารใน พระวิสูตรโยธา

มาตย์ ๓ หาดวงราชโยธาเทพ ๓ รวม ๒ กรมทหารมหาดเล็กแถวรักษา
 พระองค์ จมื่นดำราชย์ตฤณศิริการ เสด็จออกเกมป ๓ จมื่นวิชิตไชย
 ศักดาบุรุษ ๓ หาดวงตำตราธิกรณฤทธิ ๓ หาดวงคิดปลั่งรดำตราบุรุษ ๓
 หาดวงคัตยทุทธิวิจิตรกรม ๓ รวม ๔ กรมภูษามาตา หาดวงเทพาภรณ์ ๓
 กรมแสงบัน หาดวงเด่นหี ๓ หมื่นจำนง ๓ รวม ๒ กรมแสงหอก
 คาบ หาดวงสรรพาดบุรุษ ๓ กรมพระอาดักษณ หาดวงตำประเสริฐ ๓
 กรมหมอ หาดวงราชรักษา ๓ ขุนประเสริฐ ๓ รวม ๒

แผ่นที่ ๑๐๐ รวมข้าราชการ ๒๘ รวมพระวงศ์านุวงศ์แต่ข้าราชการ
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือน ๑๒ เปน ๔๐ เรือพระที่นั่งออกจากท่าราชวรดิษฐ เสด็จ
 แรม ๖ ค่ำ พระราชดำเนียร เปนขบวน เรือกลไฟขึ้นไป ตามดำแม่น้ำ
 ไปประทับณนวนัดคฤหบดีเวดากะเพียง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง ทรงรับผ้าไตรกฐินเข้าในพระอุโบสถ ทรง
 นมัสการ แล้วนายบำเรอมหาดเล็กก็ทูลจำนวนพระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษา
 ในพระอารามนั้น คือ มีพระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๔ เปரியญ ๓
 อินตัยเรียนคณฤชระ ๔ อินตัยเรียนวิปัสณาชระ ๑๐ อินตัยแต่อดมนต์
 ๓๓ รวมพระสงฆ์ ๓๓ รูป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็พระ
 ราชทานผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตาไว้ พระราชทานเทียน
 สำหรับพระอุโบสถแก่พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไฉนบันทิต
 ถวายพระสงฆ์ แล้วทรงพระราชทานพระกฐิน แด่พระสงฆ์ที่รับ

กฐินนั้น ก็ทำการกฐินัตถารกิจตามธรรมเนียม ครั้นแล้วจึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าประเด็ริฐุคักติถวายเครื่องปริวาร
 แก่พระกระวี่วงศ์ ซึ่งเป็นผู้ครองกฐินนั้น ครั้นแล้วจึงพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระเต้าดีโนทก พระสังฆมณฑลเทศาภิบาลแล้ว ก็
 เสด็จออกจากพระอุโบสถถึงเรือพระที่นั่ง ออกจากฉนวนวัดศฤงคาร
 เวศม์เพียง ๓๕ นาที แลเรือพระที่นั่งไปประทับฉนวนวัดราชาธิวาสเวศ
 บายโมง ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จขึ้นรับผ้าไตรเข้าไปใน
 พระอุโบสถ ทรงนมัสการแล้ว นายเดโชอำมาตย์มหาเดโชก็ทูลจำนวน
 พระสังฆซึ่งจำพรรษาในพระอาราม คือ พระราชาคณะ ๑ ถานานุกรม
 ๓ อินทบริวารวิษณุวชิราวุธ ๒๐ อินทบริวารวิษณุวชิราวุธ ๑๓ รวมพระสังฆ
 ๓๕ รูป แลแล้วพระบาทสมเด็จพระ

แผ่นที่ ๑๐๒
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือน ๑๒
 บรม ๖ คำ

เจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรม
 ภาษามาตาไว้ทรงพระ พระราชทานเทียนสำหรับพระ
 อุโบสถแก่พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต
 ชาติถวายพระสังฆ แลแล้วทรงพระราชทานกฐิน พระสังฆที่รับกฐินนั้น
 ก็ทำการกฐินัตถารกิจตามธรรมเนียม ครั้นแล้วก็ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระ
 บำราบปรปักษ์ถวายเครื่องปริวารแก่พระภิกษุสามเณร ซึ่งเป็นผู้
 ครองกฐินนั้น ครั้นแล้วจึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระเต้า

ดีโนทก พระสงฆ์เถาแตกคิเรกแตก พระราชทานดอกไม้มารูปเทียนให้
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ ไปบูชาพระเจดีย์
 แด่ที่พระตำหนักพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ซึ่งได้เป็น
 พระตำหนักประทับอยู่ เมื่อครั้งทรงผนวชเสด็จมาประทับพระอารามนี้
 นั้น) ครั้นเสด็จก็เสด็จออกจากพระอุโบสถ ทรงเรือพระที่นั่งออกจาก
 ถนนวัดราชาธิวาสเวลาบ่ายโมง ๔๐ นาที เรือพระที่นั่งขึ้นไปตามลำ
 น้ำจนถึงเวลาบ่าย ๓ โมง เรือพระที่นั่งก็เข้าประทับถนนวัดเฉลิมพระ
 เกียรติ เสด็จขึ้นทรงรับผ้าไตรเข้าในพระอุโบสถ ทรงนมัสการแล้ว
 นายพัดพินมหาดเล็กก็ทูลจำนวนพระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษาในพระอาราม
 คือ พระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๒ อินฺทบัรียนคณฺฑชฺระ ๘ อินฺทบัร
 ิยนวิปัสสนาชฺระ ๘ อินฺทบัรเฒ่าถวัลยคณฺฑ ๓๔ รวมพระสงฆ์ ๓๔ รูป
 กับพระปลัดมารับผ้าไตรอีก ๑ รูป แด่มีได้อยู่ในพระอารามนี้ แด่
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานผ้าทรงพระพุทธรูปแก่
 กรมภูษามาตาไว้ทรงพระ พระราชทานเทียนสำหรับพระอุโบสถให้
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าได้ณบัณทิตถถวายพระสงฆ์ แด่ก็
 พระราชทานพระกฐิน พระสงฆ์ทรงกฐินนั้น ก็ทำการกฐินต์ถารกิจ
 ตามธรรมเนียม ครั้นแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้า
 ราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นอักษรสาส์นโสภณถวายเครื่องบริวารแก่
 พระปรีชาเฉลิม ซึ่งเป็นผู้ครองกฐินนั้น ครั้นเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระเต้าดีโนทก พระสงฆ์เถาแตกคิเรกแตก จึงทรง

พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เพิ่มนิตยภัตครพระปรีชาเฉลิมฉีกเดือนธันวาคม รวมกับนิตยภัตเดิมเป็นเดือนละ ๑๗ บาท ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่า พระปรีชาเฉลิมนั้น เป็นผู้เอาใจใส่ดูแลในพระอารามให้สะอาดหมดจดดี ไม่เป็นที่เบื่อนเปราะให้พระอารามนั้นเก่าไปได้ ครั้นแล้วจึงตั้งเรื่องพระที่นั่งออกจากฉนวนวัดเฉลิมพระเกียรติ เวลាយ่ำ ๓ โมง ๔๐ นาที

แผ่นที่ ๑๐๓
ออกวันศุกร์
เดือน ๑๒
แรม ๗ ค่ำ

ขึ้นไปเข้าคตของขอม ต้องนำลงมาตามลำคลองไปประทับฉนวนวัดไชยพฤกษ์มาลาเวลาย่ำ ๕ โมง ๒๓ นาที ก็เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่งทรงรับผ้าไตร เข้าในพระอุโบสถ ทรงนมัสการแล้ว นายพิจิตรมหาเด็กรักษาฉนวนพระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษาในพระอาราม คือมี พระราชาคณะ ๓ ถานานุกรม ๓ อินฺทบัเรียนคณฤชระ ๓ อินฺทบัเรียนวิปัสณาชระ ๒ อินฺทบัเล้าถวมนนต์ ๔ รวมพระสงฆ์ ๑๕ รูป แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานผ้าทรงพระพุทธรูปแก่กรมภูษามาตาไว้ทรงพระ พระราชทานเทียนสำหรับพระอุโบสถแก่พระเจ้าหนองขาเขอ พระองค์เจ้าไฉนบดินทิตถวายเป็นพระสงฆ์ แล้วทรงพระราชทานกุญแจ พระสงฆ์ทรมกุญแจนั้น ก็ทำการกุญแจตามธรรมเนียม แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุศุรูปเทียนนมัสการพระพุทธรูปในพระอุโบสถ แต่ข้าราชการทมิได้มีเรือกตไฟ ที่จะตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น ก็ตั้งเรือพายดวง

หน้าไปรับเสด็จที่วัด แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระ
 พระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมีถวายเครื่องบริวารแก่พระกุศ
 ธรรมราชา ซึ่งเป็นผู้ครองกรุงธนบุรี ครั้นเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ก็ทรงพระเต้านิโทษก พระสงฆ์ถวายแด่ศิโรตถ์แล้ว จึงทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เพิ่มเงินนิตยภัตรพระราชทานแก่พระกุศ
 ธรรมราชาอีกเดือนละ ๒ บาท รวมกับนิตยภัตรเดิมเป็นเงินเดือนละ
 ๑๔ บาท ด้วยทรงพระราชดำริเห็นว่า พระกุศธรรมราชานี้ เป็น
 ผู้เอาใจใส่ซ่อมแซมพระอารามมิให้ชำรุดรกรุงรังไปได้ ครั้นแล้วพระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จไปทรงจุดเทียนนมัสการพระเจดีย์
 แด่พระราชทานดอกไม้ธูปเทียนให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
 วิมลนาถวงศ์ไปบูชาที่พระวิหาร แล้วเสด็จตั้งเรือพระที่นั่ง ออกจาก
 ฉนวนวัดไชยพฤกษ์มาดา เวลាយ่ำค่ำต้องลงมาตามลำคลองบางกอก

แผ่นดิน ๑๐๘
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๑๒
 แรม ๗ ค่ำ

น้อย มาประทับทำราชวรดิษฐาน เวลาค่ำ ๑ กับ ๑๕ นาที
 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าหมื่นไวยวรนาถ
 แจกเงินในเรือไฟที่เขาสบรวรตามเสด็จคนละสี่ถึง พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นบนพระที่นั่งราชกิจฉนวนฉนวนยี่ ทรง
 พระราชยานเข้าในพระบรมมหาราชวัง

ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหา
 มาตา กรมพระนารายณ์ประจักษ์กษัตริย์ไปเฝ้า จนเวลา ๔ ทุ่มก็ออก

จากเฝ้า

อนึ่งเสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานพระกรุณา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์อินดิโกเดรส ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศอย่างตั้ง คือ คราปฐุมจุตจอมเกล้า พระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการชั้นสูงมเด็จพระอินดิโกเดรสแต่ติดตราต่าง ๆ แต่ตำรวจทหารชั้นต่ำแต่งเต็มยศ อนึ่งขบวนเรือกลไฟได้ซึ่งเสด็จพระราชดำเนิน พระราชทานพระกรุณานั้น เรือประทับที่ท่าศานการ ๑ กับเรือพระราชวัง ขบวนดำ ๑ (คล้ายกับเรือประทับที่ท่าศานการ) แด่นเป็นคู่กันออกหน้า เหนือ ๑ เรือกลไฟดำใหญ่ในพระราชวัง ขบวนเรือออกฟิ๊คเซอแด่ ทหารเตรียมทหารหน้าแด่นไปดำเดี่ยวเหนือ ๒ เรือพระวงศ์เซอ พระองค์เจ้าชายต้นทวงศ์ ๑ เรือเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ ขบวนเรือออกฟิ๊ค เซอทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ๒ ดำคู่กันเหนือ ๓ ต่อมาคือเรือ พระที่นั่งคือเรือศรีพระเนรมิตอินทรนิล เป็นเรือพระที่นั่งทรง เรือ เมริเบตแมน ๒ เป็นเรือพระที่นั่งรอง ๑ เรือโธ่รวารวเรชเป็นเรือตำรวจ ๑ เรือที่ตามเสด็จนั้นเรือประเวศชดดิษฐ์ ๑ เรือบางปิ่นอุดมทวีป ๑ เรือสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เซอ เจ้าฟ้ามหามาตา กรมพระบำราบ-

๑ เรือลำต่อมาได้ชื่อว่า "นกลินทรี" เป็นเรือจักรอยู่ใต้ท้องเรือกลางลำ สมเด็จพระเจ้า ฟ้ามกรมพระบำราบปรปักษ์ ทรงสั่งมาแต่เมืองฝรั่งเศส แล้วรับโอนเป็นของหลวง

๒ เรือของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ให้เรือออกชื่อตามภรรยาเลขานุการฝรั่งเศสของท่าน

ปรบั กษ์ ๑ เรือภริมยเรือจรของเจ้าพระยาด้รวงศ์ไวยวัฒน์ ๑ เรือพระยา
 ราชวรานุภต ๑ เรือพระยาเวียงนัยนฤบาท ๑ เรือพระยาไชฏีกราช
 เคัษฐี ๑ เรือหลวงด้รวีเศษ ๑ เรือขุนด้นทร ๑ เรือนายชิต ๑ รวม
 เปน ๑๘ ลำทางเรือพระที่นั่ง หนึ่งระยะทางที่เสด็จพระราชดำเนิน พระ
 ราชทานพระกฐินนั้น ตั้งแต่ทำราชวรดิษฐ์ถึงฉนวนวัดคฤหบดีทาง
 ๖๗ เส้น แต่ฉนวนวัดคฤหบดีถึงวัดราชาธิวาส ๓๖ เส้น ๓๑ วา แต่
 ฉนวนวัดราชาธิวาสถึงวัดเฉลิมพระเกียรติ ๒๓๑ เส้น แต่วัดเฉลิมพระ
 เกียรติถึงปากคลองอ้อม ๑๘ เส้น ๑๕ วา แต่ปากคลองอ้อมถึงวัด
 ไชยพฤษมาตา ๒๕๕ เส้น แต่วัดไชยพฤษมาตาถึงปากคลองบาง
 กอกน้อย ๓๓๗ เส้น แต่ปากคลองบางกอกน้อยถึงทำราชวรดิษฐ์ ๑๘
 เส้น รวมระยะทางทั้งสิ้น ๗๓๔ เส้น ๖ วา

โดย ก.ม. นเรศวรวรฤทธิ

แผ่นที่ ๑๐๕
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๑๒
 แรม ๘ ค่ำ

การในพระบรมมหาราชวัง

ณวันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีกุนส์ปตศก
 เปนวัน ด้นการเสด็จ พระราชดำเนิน พระราชทานพระ
 กฐินทางชลมารค เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ สมเด็จพระยาบรมมหา
 ศรีด้รียวงศ์เข้าไปเฝ้าทอดของฐฎพระบาท ในพระที่นั่งสมมติเทวราช
 อุบต้อยู่จนเวลา ๕ โมงเศษจึงกลับออกมา แล้วจึงพระบรมวงศานุ
 วงศ์เสด็จนางข้าราชการซึ่งเข้าไปเฝ้า ในพระที่นั่งสมมติเทวราชอุบต

นั้น จนเวลาย่ำค่ำเศษจึงถวายบังคมดาออกมา ครั้นพระบรมวงศานุ-
วงศ์แต่ขุนนางข้าราชการออกมาแล้วประมาณ ๒๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกถนนามหน้าพระที่นั่งใหม่ พระบรม-
วงศานุวงศ์แต่ขุนนางข้าราชการเฝ้าอยู่ณถนนจนเวลาย่ำ ๒ ทุ่มเศษจึง
เสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์แต่ขุนนางข้าราชการก็ถวายบังคมตากลับ
โดย เกษมสันต์โถ่ภาคย์

ณวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะเส็งชวดศก คักราช ๑๒๓๗
เวลาย่ำ ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกถนนาม
ที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ มีพระยาศรีสุนทรเทพไต่เข้าไปเฝ้าในที่นั้น ประ-
มาณครู่หนึ่งกลับออกมา ครั้นเวลาย่ำ ๕ โมงเศษ เจ้าพระยาสุรวงศ
โดยวิมลเข้าไปเฝ้า จนเวลาย่ำ ๕ โมงเศษกลับออกมา ในทันใดนั้น
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้าน้อง
ยาเธอ พระองค์เจ้ากรมดาตต์เสอสรวิศ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ามณูชยนาคมา
นพ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิ์ดิประวศ ๑ พระองค์เจ้า
สายสุนิหวงศ์ ๑ แด่ข้าราชการ คือ พระยาราชวรานุกต ๑ พระยา
ธรรมจรรยา ๑ พระยาพิพัฒน์โกษา ๑ พระยาภาสกรวงศ์ ๑ พระยา
รามกำแหง ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ ๑ พระนริน
ทรเดณี ๑ พระนราธิราชภักดี ๑ พระดามภพพ่าย ๑ หาดวงพิณิจจักร-
ภินท์ ๑ เข้าเฝ้าอยู่ณถนน จนเวลาย่ำ ๕ โมงเศษ เสด็จออก

ตำนานหย่าหน้าพระที่นั่งสัมมติเทวราชอุปบัค มีพระบรมวงศานุวงศ์
แต่ชา

แผ่นที่ ๑๐๖ ราชการเฝ้าอยู่ในทงวัน จนเวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น มี
ออกวันเสาร์ เดือน ๑๒ พระบรมราชโองการ รับตั้งให้หา สัมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
แรม ๘ ค่ำ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กับกรมหมื่นนเรศร์วรฤทธิเข้า
ไปเฝ้า จนเวลา ๒ ยามเศษจึงได้กลับออกมา

ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกัน ในแผ่นที่ ๘๓ ลงวันอังคาร เดือน
๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ กับแผ่นที่ ๘๕ ลงวันพุธในหนังสือนี้ว่า เสด็จไป
ประทับแรมที่พระที่นั่งราชวรดิษฐานนิพนธ์ นิดไป คือ พระที่นั่งราช
กิจวินิจฉัยจึงจะถุก แต่ที่บอกในหนังสือนี้ว่ามหาจางนั้นผิดไป ด้วย
เขียนตกหลายแห่ง คือ มหากระจาง แต่กับที่ว่าพระปลัดท้ายนั้นผิด
ไป คือ พระปลัดอ่อน แต่กับที่ว่าเสด็จทรงราชยานไปประทับณ
วัดพิไชยญาติานั้นผิดไป คือ เสด็จลงที่ถนนหน้าวัดอนงค์ารามจึงจะถุก
ขอท่านทงหลายจงทราบเทอญ

หนังสือข้าพเจ้าได้จดบ้าง แลดูข้าพเจ้ามีธุระ ได้วานพระองค์
เจ้ามุนษยนาคนานพบ้าง ขอท่านจงทราบเทอญ

โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

ณวันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีกุนต์ปีศก ศักราช ๑๒๓๗ เวลา
๕ โมงเศษ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์ แลเจมีน

ด้รภยัด้ฤษติการ ที่เอดเคออง แดพระศรีธรรมดาดัน ๑ พระดิษฐู
 การภักดี ๑ พระศรีวิด้มบัค ๑ หดวงมนตรนิกรโกษา ๑ หดวงรัตน
 ยัต ๑ รวมเจ้าพนักงานกรมหา & นาย พระยาอนุรักษราชมณเทียร
 เจ้าพนักงานกรมวง ๑ รวม ๘ นาย นำมองซีเออคาร์เนียที่กงสุตฝรั่ง
 เค็ด ๑ บาดหดวงด้ามฝรั่งเค็ด ๑ กอมมานโต (คือผู้บังคับการ)
 เรือรบ (กันโบค) ซือแอนติบ ๑ กับออฟฟิศเซอเรือรบอีก ๘ นาย
 รวมแขกเมืองฝรั่งเค็ด ๑๑ นาย พวกแขกเมืองมาเรือชนททาขุนนาง
 เข้าทางประตูศรีรัตนทร มาพักทเก่งจรรราชต์ภภิมย์ แดเจ้าพนักงาน
 ฝ่ายไทย ซึ่งใตวาออกซือมาแดข้างคนแดวหนี จึงนำแขกเมืองฝรั่ง
 เค็ดเข้าเฝ้าทุดตองชุดพระบาทในพระที่นั่ง (มุดถถานบรมอาถัน) พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงชดองพระองค์ ฟรอกโกศ ตามธรรมเนียม
 ออกรับ ทรงพระราชปฏิถันฐารทักทายปราถัยตามธรรมเนียม พอ
 ส้มควรแกเวดาจิงเด็ดจัน แขกเมืองก็ค่านับถวายบังคมตากดับไป
 ครนเวดาบาย & โมงเคษ จึงเด็ดจออกที่พระที่นั่งส้มมติเทวราชอุปบค
 พรอมควยพระบรมวงศานุวงศชาทุดตองชุดพระบาทผู้ใหญ่ผู้อยในที่
 นน จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานถัญญาบัตรคองให้
 หดวงศรีตั้งกรเปนพระพิพากษา มีความในถัญญาบัตรคองนี้ ให้หดวง
 ศรีตั้งกรอธิบดีไหรดาจารย์เปนพระพิพากษานานาประเทศกิจ

แผ่นดินที่ ๑๐๗
 ออกวันอาทิตย์
 เดือน ๑๒
 แรม ๘ ค่ำ

พนักงานสำหรับพิพากษาคดีชาวต่างประเทศ อยู่ใน
 กรมท่ากลาง ให้คงถือศักดินา ๓๐๐๐ ทำราชการ
 ตามตำแหน่งต่งแต่บัดนี้ไป จงเว้นการควรเว้น หมั้น
 ประพฤติการควรประพฤติ ส้มควรแก้ตำแหน่งทุกประการ ตามอย่าง
 ธรรมเนียมข้าราชการต่งปวง จงมีความซื่อสัตย์สุจริตเจริญเทอญ ต่ง
 แด่ณวันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๕๔๘
 ในรัชกาลบัดนี้ (พระราชหัตถเลขาเป็นพระนาม) ส้มเด็จพระปร
 มินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ครั้นขุนนางออกแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 ออกประทับที่สนามหญ้าจนเวตา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน ๑๒ ปีกุนต์ปีตศก จตุศักราช
 ๑๒๓๗ เวตาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 ออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการเข้า
 ไปเฝ้า ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระ
 องค์เจ้าทองอุทัยธาก ๑ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๑ พระองค์
 เจ้ากรมตาดเสอด้วรค์ ๑ พระองค์เจ้าศรีวิดิทธิรังไชย ๑ พระองค์เจ้า
 มนุษยนาคนานพ ๑ พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ๑ หม่อมเจ้าปรีดา ๑
 หม่อมเจ้าถนอม ๑ พระยาภาสกรวงศ์ ๑ พระยาจำเเนนยบดี ๑ พระ

ยาศรีรังสิต ๑ พระยาพิพัฒน์โกษา ๑ พระยาราชนัดดา ๑ เจ้าหมื่น
 ด้วงเพชฌกิต ๑ เจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์ ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ พระ
 ศรีกาพัตมุต ๑ พระนรินทรราชเดชะ ๑ หาดวงพิณิจจักรภณทัต ๑ หมอ
 เกาแวน ๑ กับขุนนางพระหัตถ์ชุนยังอีกหลายคน บางท่านก็เฝ้าอยู่
 จนเสด็จขึ้น บางท่านก็กลับออกมาก่อน เจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์จึงนำ
 เขาตอกไม้รูปเทียนของนายต่อนบุตรหม่อมยง ซึ่งเป็นพี่เลี้ยงพระองค์
 เจ้านุชในพระราชวังบวรทศเกล้าฯ ถวายตัวอยู่ในกรมมหาดเล็ก เวลา
 ทูมเศษ พระบาทสมเด็จพระ

แผ่นดินที่ ๑๐๘ พระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
 ออกวันอาทิตย์ เสด็จเฝ้าอยู่ ณ ที่ประทับออกมาทางพระทวารหน้าพระที่นั่ง
 เดือน ๑๒ สัมมติเทวราชอุปบัติ

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนสัปตศก เวลาบ่าย ๓ โมง
 เศษ พระยาเจ้าแสนยบดี ๑ พระยาศรีรังสิต ๑ พระยานาพิชภักษ์ ๑
 เข้าไปเฝ้าอยู่จนเวลา ๔ โมง แล้วจึงออกจากเฝ้า ครั้นเวลาบ่าย ๕
 โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จ
 ราชการเข้าไปเฝ้า ที่พระที่นั่งสัมมติเทวราชอุปบัติ แด่พระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงปิดทองหนังสือพระพุทธานุประวัติ ซึ่งสร้าง
 ไว้สำหรับวัดราชบพิธ แด่ทรงร้อยหนังสือพระอรรถกถาวิมานวงศ์

เสด็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครีดีกับข้าราชการจนเวลา
ใกล้ค่ำ ข้าราชการจึงได้ออกจากเฝ้า แล้วทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญไปจุดเทียนที่พระ
ที่นั่งดุสิตาภิรมย์ พระสงฆ์ ๒๐ รูป มีพระวินยานุกุลเถรเป็นประธาน
ก็เจริญพระปริตตามธรรมเนียมอย่างทุกวันนี้พระ ครั้นเวลา ๒ ทุ่ม พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกตั้งนามหญ้า ครีดีกับพระบรมวงศ
านุวงศ์จนเวลายามเศษจึงเสด็จขึ้น

โดย สวัสดิ์ประวัต

ณวันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมะแมศก ๓๒๓๗ เวลาเช้า
พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ๒๕ รูป มีพระธรรมเจดีย์เป็นประธาน
เข้าบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง แด่พระสงฆ์วัดชีโนรดาราม ๓๐
รูป พระเนกขัมมุนีหน้า ไตรภพระราชนันทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์
เวลาเย็น ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่ง
มณเฑียรราชอุโบสถ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้า
เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท คือ พระองค์เจ้าสุทธวัชร์ดี พระองค์เจ้าทว
ภวัชยดาภ พระองค์เจ้ากมลวดีเธอสรศักดิ์ พระองค์เจ้าศรีวิสุทธิทรงไชย
พระองค์เจ้ามยุษยานาคมานพ พระองค์เจ้าไชยานุชิต พระยารามกำ
แหง ๑ พระยาราชวงษ์ต้น ๑ นักองคควตภา ๑ พระยาสุจริตรักษา ๑
พระยาวิเศษภักไชย ๑ พระยาเจ้าแผ่นดินบตี ๑ พระยาศรีวิตั้งหเทพ ๑
พระยาโชฎึก ๑ พระยานครศรีธรรมราช ๑ พระนรินทร์ราชเดณี ๑

พระเทพมณเฑียร ๑ พระศรีวิภาวดีมุนี ๑ พระปรีชาภักดี ๑ เจ้าหมื่นศรี
 ธรรมรักษ์ ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ หาดวงพิริยจักรภณทัต ๑ หาดวงราช
 เศวต ๑ พระนรินทร์ราชเดโชจันทราเกษมเมืองไทรบุรี ซื่อคองกุดมะแอ
 ถวายบังคมตากดับไปเมืองไทรบุรี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวครี
 ดด้วยข้าราชการอยู่ประมาณ ๒๐ นาที ขุนนางกดับออกมา

แผ่นที่ ๑๐๕ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินออก
 ออกวันจันทร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๐ ค่ำ ทางพระทวารพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ประทับสำ
 ญา แลวขบวนทรงรถพระที่นั่งตามธรรมเนียม ซึ่งสำหรับ
 ประพาศที่ต่าง ๆ นั้น พระองค์เจ้าสุทธวัชรี ๑ พระองค์เจ้าทิวฉวี
 ๑ พระองค์เจ้ากมลลาดเดอัสร์ ๑ ได้ตามเสด็จในรถพระที่นั่ง
 ด้วย ออกทางประตูวิมานไชยศรี ประตูวิเศษไชยศรี ไปประทับ ณ
 วังสราญรมย์ เสด็จลงพระราชดำเนินประพาศรอบในสวนนั้น แล
 เสด็จประทับที่พระที่นั่งหลังใหญ่ที่มีบิลเดียด (มีตเคอร์แกร์ทำ) แล
 ประทับอยู่ที่หน้าเจดีย์ทิวทัศน์ เสด็จขึ้นทรงรถกดับเข้าไปพระบรม
 มหาราชวัง ประทับสำญาประมาณ ๕ นาที เสด็จขึ้นข้างใน
 เจดีย์ ๒ ทิวทัศน์ พระยามหามุนี ๑ พระยาอนุรักษราชมนตรี ๑
 เจ้าหมื่นธรรมเพชภักดี ๑ เข้าไปข้างใน เจดีย์ ๓ ทิวทัศน์ได้ออกมาจาก
 ในนั้น

โดย ภาณุรังษี

การตามธรรมเนียม

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ ใน
 เวลาเช้าพระตั้งขริบบิณฑบาตแด่ฉันตามธรรมเนียม ครั้นเวลาบ่าย ๔
 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับพระที่นั่ง
 สัมมติเทพราชอุโบสถ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จมาทูลขอของขุดพระบาท
 ษุใหญ่ผู้น้อยเข้าไปเฝ้า จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษ
 สัมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์
 เข้าไปเฝ้า จนเวลา ๕ ทุ่มเศษ จึงได้ออกจากเฝ้า

โดย ก.ม. นเรศวร์วฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๓๓ ค่ำ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับพระที่นั่งสัมมติเทพราชอุโบสถ
 พระบรมวงศานุวงศ์ แดขุนนางข้าราชการเข้าไปเฝ้าทูลขอของขุดพระ
 บาทเป็นอันมากด้วยกัน พระบาทสมเด็จพระ

แผ่นดิน ๑๑๐ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับตรัสด้วยราชการแผ่นดิน
 ออกวันจันทร์ กับพระบรมวงศานุวงศ์ แดขุนนางข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
 เดือน ๑๒ น้อยฉนน จนเวลาย่ำค่ำแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์
 แดขุนนางข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยก็ถวายบังคมลากลับออกมา ครั้น
 เวลาทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกตั้งนามหย้าหน้า
 พระที่นั่งใหม่ เสด็จทรงประทับตรัสกับพระบรมวงศานุวงศ์ แดขุนนาง

ข้าราชการอุยณทนัน จนเวลา ๒ ทุ่มนานจึงได้จ้ง

โดย เกษมตันต์ไธภาคย์

ข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอังคาร เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมุขลึปลศก ศักราช ๑๒๓๗
 เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 มณเฑียรมาศ ทอดพระเนตรพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการเฝ้า กรม
 หมั่นนเรศวรวิสุทธิ ๑ พระองค์เจ้าคคณางคยุดล ๑ พระองค์เจ้าศรีวิสุทธิ
 ธงไชย ๑ พระองค์เจ้าชุมพุดสมโภช ๑ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑
 พระองค์เจ้านุชชยานาคมานพ ๑ พระองค์เจ้าไชยานุชิต ๑ พระองค์เจ้า
 ยุคนทร ๑ พระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี ๑ พระยาอภิบาลวิสุทธิ ๑
 พระยาจำแลนยบดี ๑ พระยาศรีสังหเทพ ๑ พระยาพิพัฒน์โกษา ๑ พระ
 ยาเพชรวิภา ๑ พระยารามกำแหง ๑ พระยาราชวังสัน ๑ เจ้าหมื่น
 สรรเพชภักดี ๑ พระรัตนโกษา ๑ พระวิสูตรดาครดิฐ ๑ พระเทพมธุ
 ๑ พระวิสูตรโยธมาศย์ ๑ พระศรีกาฬมุด ๑ พระนรินทร์ราชเสนี ๑
 หาดวงราชเคัรขฐี ๑ พระอิศราธิไชย ๑ จมื่นทิพเสนา ๑ พระหัตถ
 ขุนยังอีกหลายคน บางท่านก็ก้มบอออกมาก่อน บางท่านก็เฝ้าอยู่
 เวลาห้าค่ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกเสนามหญ้า กรม
 พระราชวังบรรทมมณฑล เสด็จเข้าเฝ้าถวายพระราชกุศล ซึ่งพระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระกริ่งให้ท่านทรงทอดนั้ง
 เฝ้าอยู่จนเวลาทุ่มเศษเสด็จกลับ แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เสด็จประทับครีดยุ่กับพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งเฝ้าอยู่ต้นามหย้านั้น จน
 เวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น ขณะเมื่อเสด็จออกต้นามหย้านั้น ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ
 ไปทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ ที่พระที่นั่งอาภรณ์พิโมขปราสาท
 ด้วยฉนวนเป็นฉนวนดัดมนต์คงพระราชพิธีของเบญียง ครั้นทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการแล้ว ขุนด้ววรรณอักษรก็อ่านคำประกาศด้วยเรื่อง
 พระราชพิธีของเบญียงนั้นจบแล้ว พระสงฆ์ไทย ๔ รูป รามัญ ๔ รูป
 ก็เจริญพระพุทธมนต์จนเวลาทุ่มเศษจบ ในเวลาฉนั้น จมื่นทิพเสนา
 คู่มือ ๒ คนตงมาถึงกรุงเทพมหานคร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 พระราชทานเงิน ๒ ชั่ง

โดย มนุษยนาคมานพ

แผ่นที่ ๑๑๑ ข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง
 ออกวันอังคาร วันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีกุนฉปีศก ๑๒๓๗
 เดือน ๑๒ เวลาเช้า ๓ โมงกับ ๒๕ นาทีได้ฤกษ์ เจ้าพนักงานจิงยก
 เสาโคมไชยทั้ง ๒ เสาตามอย่างโบราณราชประเพณีแต่ก่อน เสาโคม
 ไชยทั้ง ๒ เสาฉนั้น บักเป็นแถวริมต้นามหย้า หน้าพระที่นั่งอาภรณ์
 พิโมขปราสาท ครั้นเวลา ๔ โมงเศษ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญออกมาจุดเทียน แด่พระเคนดำรับพระสงฆ์
 ๘ รูป ซึ่งได้ดัดมนต์เมื่อเวลาฉนั้นจนเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระ

ตั้งขึ้นจากพระบรมมหาราชวัง เวตยาำคำเค็ษ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงจุดโคมไชยเส้าที่ ๓ แต่พระราชทานเทียนอีก
๕ เต็มนั้น แก่พระองค์เจ้าททรงพระเยาว์ ครั้นทรงจุดโคมไชยเส้า
จึงเสด็จไป ประทับครุฑ กับ เจ้าพระยา สรรวงศ์ไวยวิมล ที่เส้าลงใน ตำนาน
หม้าย กับข้าทูลฉลองของชุดพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยด้วย เพราะเวลานั้น
เป็นเวตยาฝนตกหิมิม ๆ อยู่ด้วย จึงได้ประทับที่เส้าทรง ครั้นแล้วเสด็จขึ้น

การฉลองไตรปี

เสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่งอนันตสมาคม จึงจุดเทียน
นมัสการพระพุทธปฏิมากร (พระไชย) ซึ่งประดิษฐานอยู่บนพระที่นั่ง
เสด็จนคร ครั้นทรงนมัสการเสร็จแล้ว กรมพระปวเรศวิริยาสงกรณ์
จึงถวายศีล แล้วพระสงฆ์จึงสดุดพระพุทธรูปมณฑลว่าทตปรีตตามธรรมเนียม
เนียมการฉลองไตรปี จำนวนพระราชาคณะ เปรียญ ถานานุกรม
(ที่ได้รับพระราชทานไตรปี) นั้น ส่วนในพระบรมมหาราชวังมาได้
๔๖๒ อาพาธมาได้ ๒๘ รวม ๔๙๐ ส่วนในพระราชวังบวร ๖๐
รวม ๕๕๐ แต่พระสงฆ์ซึ่งได้มาสดุดมนต์นั้น พระธรรมยุติกา ๘๘
พระมหานิกาย ๓๓๒ พระรามัญ ๔๑ รวม ๔๖๒ แต่แบ่งสดุดในพระ

๑ เดิมมีเสาสำหรับชักธงสะเท่นดาอยู่ในบริเวณเก๋งทรงนก (อยู่ตรงสนามหญ้าหน้า
พระที่นั่งจักรีบัดนี้ทางข้างตัวนอก) ครั้นเมื่อสร้างพระที่นั่งใหม่ทีในสนามหญ้าตรงหน้า
พระที่นั่ง เสาธงใหม่สูงกว่าเก่า แลมีหลังคาต่อรอบเสาธง เป็นศาลาโถงที่พักที่เสาชง
นั้น

ตั้งณีนคตศมาคม ๔๒๑ มีกรมพระปอวเรศวิยาตงกรณเป็นประธาน
 ฆบตี ถวดบนพระที่นั่งสุทไธศวรรย์ พระรามัญ ๔๑ มีพระธรรม
 วิสารทเป็นประธาน ครั้นถวดมนต์จบแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้พระองค์เจ้าททรงพระเยาว์ถวายเทียนสำหรับตั้งไปวัด แล้วพระ
 สังฆัดถวายขติเรกแดดถวายพระพรตากดับ เวตา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น
 เวตาคำ

แผ่นที่ ๑๑๒ วนัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องของ
 ออกวันอังคาร พระองค์อิดนิงเตรศ ทรงถ่ายดพายมหาสุวราภรณ์แดดวง
 เดือน ๑๒ ตรีาดวย แดพระบรมวงศานุวงศ์ แดข้าทูลถดของชุด
 แรม ๑๑ คำ พระบาทน ๕ ถวดมเสด็จอิดนิงเตรศ หาได้ถวดมเครื่องราชอิศริยยศไม่
 แต่ที่จริงน ๕ ควรจะตั้งถวดมเครื่องราชอิศริยยศตั้งถวดมควร

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ ๕ ๑๔ คำ ปีกุนตั้งปศศก จุดศักราช
 ๑๒๓๗ เวตาเข้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 พระราชดำเนียรตงทรงบาตร ณที่ทรงบาตรในพระบรมมหาราชวัง^๑ เจ้า
 พนักงานกรมตั้งฆกา^๒ จึงนิมนต์พระสังฆเ้ารับบิณฑบาต พระสังฆ
 ทรับบิณฑบาตนัน พระราชาคณะ หม่อมเจ้าพระ หม่อมเจ้าเนร

๑ ที่ทรงบาต อยู่ถ่อบริเวณพระมหลมเทพียรทางด้านวันออก (เดื่อวนนีอยู่ในบริเวณ
 สนวนสิวลัย)

ถานานุกรม เป็รียน ตามที่ใ้รับพระราชทานใ้รับนั้ รวมพระสงฆ์
 วันหนึ่ง ๓๓๓ วันนมพระพิมพ์ธรรมเป็นประธานาธิบดี เข้าทางประตู
 คุชคี่ศักดิ์ดา ออกทางประตูองคค์ดา แคะหม่อมเจ้าพระ หม่อมเจ้า
 เณรนน ออกทางประตูยาตราสัตว์รี เวลามาเข้า ๕ โมงเศษ พระบาท
 สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม ทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการ แล้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศกรีฑาตง
 กรณเฑาะวยาคี่ดเสด็จแล้ว พระสงฆ์ ๓๕๐ รูป ก็สวดถวายพรพระ พระ
 มหาราชครูพรหฺจถถวายนาตั้งขั้ แล้วเสด็จมาประทับครัดอยู่กับพระบรม
 วงศ์านวงศ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ใ้ให้พระเจ้าอนงยาเธอ
 พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต ไปจุดเทียนเครื่องนมัสการที่พระที่นั่งสุทไธ
 ศ์วรราย แล้ประเคนด้ารับพระด้วย พระสงฆ์ที่ฉันในพระที่นั่งอนันต
 สมาคม ๓๕๐ รูป พระที่นั่งสุทไธศ์วรราย ๓๒ รูป รวมพระสงฆ์ ๓๘๒
 รูป ครั้นพระสงฆ์สวดถวายพรพระจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ก็ทรงประเคนเครื่องเสวย แก่กรมพระปวเรศกรีฑาตงกรณเ
 แล้วเสด็จมาประทับครัดอยู่กับพระบรมวงศ์านวงศ์ตั้งเท่า ครั้นพระสงฆ์
 ฉันเสร็จแล้วประมาณครู่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรง
 พระเต้าลีโนทก กรมพระปวเรศกรีฑาตงกรณเฑาะฯ พระสงฆ์ก็สวด
 สัพพิกาเดเสร็จแล้ว หม่อมเจ้าพระธรรมุนหิศาตาก็ถวายอดิเรก
 พระสงฆ์สวดพระเวศุสัพ แล้วหม่อมเจ้าพระอรณนิกาคูณากรว่าถวาย

๑ ถ้าเป็นพระองค์เจ้าพระออกประตูสนามราชกิจ

พระพรตา เวลาย่ำโมง ๓ เสด็จขึ้น ในเวลาเช้าวันนั้น พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ฟร็อกโก๊ต พระบรมวงศ
านุวงศ์ ข้าราชการส่วนต่อฟร็อกโก๊ต

แผนที่ ๑๑๓ เวลาย่ำ ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ออกวันพุธ เสด็จออกพระที่นั่งมณฑสถานบรมอาสน์ สมเด็จพระเจ้าบรม
ราม ๑๒ คำ วงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระบำราบปรปักษ์ ๓
สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ๓ เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ๓
เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ๓ เข้าไปเฝ้าอยู่จนเวลาย่ำ ๕
โมงเศษจึงออก จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แขกเมืองเยอรมัน
เข้าเฝ้า ที่พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร คือ กองตุตเยอรมัน ๓
เดบเตอร์เนตควอนเติบเบกเกเปนท์หารม้า ๓ หมอเกอนิกเปนท์
กฏหมาย ๓ มิสเตอร์แซนเคอร์เตดัม ๓ มิสเตอร์เฮนดริกดัม ๓
กับคนที่พาแขกเมืองเข้ามาเฝ้านั้น คือ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตนเขต
เดอกง ๓ จมื่นวิชาติไชยศักดิ์ดาบุษ ๓ พระยาอนุรักษราชมนเฑียร ๓
พระศรีธรรมดาดัน ๓ พระศิษฐานการ ๓ รวม ๓๐ นายทั้งแขกเมืองแต่
ดัมแดงคนที่พาเข้าเฝ้า เฝ้าอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งจึงออก เวลา ๕ ทุ่ม
เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจ
ฉัย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระสงฆ์ซึ่งจะถวาย
เทศน์นั้นเข้าไป จึงทรงจุดเทียนเครื่องทรงธรรม แด่เทียนคู่หนึ่งตั้ง

แล้ว พระราชมนูญวัดราชบูรณะถนอมธรรมมาสน์ถวายคัสต์แล้ว ก็ถวาย
 เทศนากรฐินทานกถา (เป็นการแสดงอานิสงส์กรฐิน) จนเวลา ๒ ยาม
 จึงจบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาประทับ
 ทรงพระเคนเครื่องไทยธรรมแก่พระราชมนูญถวายเทศนานั้น พระราช
 ทานเงินเป็นมุดกบปิยภณัท ๓๐ คำตั้ง พระราชมนูญก็ถวายอดิเรกถวาย
 พระพรต แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนิน
 ออกทางพระทวารเทเวศร์รักษา ทรงพระที่นั่งราชยานไปประทับเกย
 พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จพระราชดำเนินลงในเรือพระที่นั่งมตตงก
 ทรงตอยพระประทับอยู่จนเวลา ๗ หุ้มเศษเสด็จขึ้น ในเวลาค่ำฉนวน
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลองพระองค์ฉนวนงเดรส แต้มได้
 ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการล้อม
 เสด็จฉนวนงเดรสบ้าง เสด็จ

แผ่นที่ ๑๑๔ พรอก โถกบ้าง แต่ควรจะต้องสวมเสื้อฉนวนงเดรสทั้งหมด
 ออกวันพุธ
 เดือน ๑๒
 แรม ๑๒ ค่ำ ได้เชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาวัน ของพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวขงบพทงเสด็จนคร แดเครื่องตงต่าง ๆ นน
 กเหมือนกบอย่างเครื่องตงทจะมีเทศน์มหาชาติ ด้วยฉนวนงเดรส ๑๕
 คำจะมีเทศน์มหาชาติต่อไป เมื่อเวลาย่ำค่ำทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์เจ้าฉนวนงเดรสมาชกโคมไชย
 โดย มนุษยนาคมานพ

การฉลองไตรปิ

วันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนฉัตรปีชก^๑ พระวุฒิการบตี
 นิมนต์พระสงฆ์มาฉันฉลองไตรปิในพระที่นั่งอนันตสมาคม ๓๓๐ รูป ท
 พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ปราสาท ๒๒ รูป รวมพระสงฆ์ ๓๕๒ รูป ครั้น
 เวลา ๕ โมงกับ ๑๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 ทรงจุดเทียนนมัสการแล้ว สัมเด็จพระวันรัตก็ถวายศีล แล้วถวาย
 พรพระ ครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จมาทรง
 ประเคน แล้วเสด็จมาประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์จนพระสงฆ์
 ฉันแล้ว ก็ถวายยถาถัพพีแต่อกิเรกเสร็จ ก็ถวายพระพรดา เวตาย้า
 เที่ยงเสด็จขึ้น แลในเวลาเย็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงฉลอง
 พระองค์ขาวทรงพระภูษาแดง

มิมหาชาติ

วันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนฉัตรปีชก^๑ เจ้าพนักงานเชิญ
 พระพุทธรูปพระชนมพรรษาวัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัช
 กาดบดยุบัน^๕ ขึ้นประดิษฐานบนม้าหมู^๕ ตั้งบนพระที่นั่งเสด็จฉัตร
 ตั้งพานทองคำใหญ่ประดับพุ่มดอกไม้สด ๒ คู่ พานทองคำเล็กประดับ
 พุ่มดอกไม้สด ๒ คู่ เชิงเทียนทองปักเทียน ๓ คู่ ขวดทองคำปักดอก
 ไม้สดคู่ ๑ บนพระแท่นถมตั้งพานทองคำ ๒ ชั้นประดับพุ่มดอกไม้สด

๑ ตรงนี้ความขาดมีแจ้งความอยู่ในแผ่นที่ ๑๒๘

๕ พาน พานทองคำสองชั้นประดับพุ่มเข้าดอก ๕ พาน พานทองคำ
 เด็กรองหญ้าแพรกพาน ๑ เม็ดดีพรรณผักกาดพาน ๑ เข้าดอกพาน
 ๑ เข้าด้ารพาน ๑ ดอกมะติพาน ๑ คิงเซิงเทียบเงินใหญ่๖เทียบ
 ๕ เสิง บักรูป ๕ เสิง คิงเครื่องนมัดการนอย เป็นเครื่องแก้วเจียรระ
 ใน ๕ คู่ เครื่องตงตะเกียงแก้วเจียรระใน ๔ คู่ ขนด่างตงเครื่อง
 แก้วต่าง ๆ แดโคมรอบพระที่นั่งเสด็จฉัตร หน้าพระแท่นถมตงเครื่อง
 นมัดการใหญ่ตงยาราชาวดี ที่หว่างกลางพระที่นั่งตงมาหมู่ใหญ่ คิง
 เครื่องแก้วอันงามวิจิตรต่าง ๆ พานทองพระกฐินรองหมากพนมคิง
 บนโต๊ะคู่ ๑ โคมเวียนคู่ ๑ คิงต้นไม้ทองเงิน ๔ คู่

แผ่นดิน ๑๑๕ แดฉัตรแก้ว ๓ ศักนกัน ๒ แดว แดมีกะถางคันทไม้ราย
 ออกวันพฤหัสบดี ถองข้าง ถัดโต๊ะหม่มนามมาตงเครื่องไทยธรรม มีโต๊ะ
 เดือน ๑๒ คิงขนนามนศคาลาพันธ์ รูปกระจกเขียนเรืองชาดก
 แรม ๑๓ ค่ำ พระเวสสันดร มีทง ๑๓ กิณห์ กรอบทำด้วยตงกบดห้อยตามเส้าทุกเส้า
 ทรรรมาตงคิงโคมกิงคอกดำโพง แดพานแก้วประดับดอกไม้ตงครอบ
 คิงต้นไม้เงินทองคู่ ๑ หตงรรรรมาตงนมคันทไม้ใหญ่คันท ๑ ประดับด้วย
 เครื่องตงด้อยพวงดอกไมต่าง ๆ แดมีครอบกระจกใหญ่บั้นรูปมหาชาติ
 ทง ๑๓ กิณห์ ของพระเจ้าราชวรงค์เชอ กรมหมื่นภูวณัชนนฤเบนทรา
 ธิบาลทำมาตง ที่หน้าตบแดพระทวารคานเหนือตงโต๊ะเครื่องแคะด้วย
 งาตงามนิก ที่หน้าเส้าตงชวดใหญ่บักรอกบัวเส้าตะคู่ โคมกิงดำโพง

เส้าตะกิงทุกเส้า

ครั้นเวลาเช้าโมง ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อย
 ยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญมาจุดเทียนประจำกัณฑ์แต่เทียนคาถา
 หม่อมเจ้าพระพุทธรบาทย์ต้นทนต์ชดวายเทศน์ที่ศพร เวลาโมงเศษก็จบ
 จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าจิตร
 เจริญถวายของไทยธรรม แต่พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าไธณ
 ษัณทิตจุดเทียนประจำกัณฑ์แต่เทียนคาถา หม่อมเจ้าพระชนกชน
 ดวายเทศน์หิมพานต์ เวลา ๒ โมง ๔๕ นาทีก็จบ จึงทรงพระกรุณา
 โปรดฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าไธณษัณทิตถวายเครื่อง
 ไทยธรรม แต่พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์จุดเทียน
 ประจำกัณฑ์แต่เทียนคาถา พระธรรมเจดีย์กษัตริย์ธาดาเทศน์ทานกัณฑ์
 ครั้นเวลา ๔ โมง ๑๕ นาทีก็จบ . จึงทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระ
 เจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ถวายเครื่องไทยธรรม แต่
 พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญจุดเทียนประจำกัณฑ์แต่
 เทียนคาถา พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าเนรวรจรธรรณากรกษ
 ดวายเทศน์ถนประเวศ ครั้นเวลา ๕ โมงกับ ๕๐ นาทีก็จบ จึงทรง
 พระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวาย
 เครื่องไทยธรรมเสร็จแล้ว เวลาย่ำเที่ยงกับ ๑๕ นาที พระ

แผ่นที่ ๑๑๖
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือน ๑๒
 แรม ๑๓ ค่ำ

บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการแด่ เทียนประจำ กงศัตเทียนคาถาเสด็จ
 แล้ว พระครุพจนกิจ โภคตถกชนถวายเทศน์ชุก แต่ใน
 เวदानนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จไปทอดพระเนตรครอบกระ
 จก ซึ่งมีรูปเรื่องพระเวสสันดรชาดก จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ พระ
 ราชทานเงินตราแก่พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภวนัญญานุบาท
 ธิบาท ๔๐ บาท เป็นรางวัลซึ่งทำครอบกระจกมาคั้งนั้น แล้วเสด็จออก
 พระที่นั่งราชฤดี แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าอนงยาเธอ
 พระองค์เจ้าเนรวรจรธรรมาภรตถวายเทศน์วันประเวศ แล้วพระเจ้าอนง
 ยาเธอ พระองค์เจ้าดิศว์กรมการถวายเทศน์จุดพน พระราชทานรางวัล
 องค์ละ ๘ บาท แล้วเสด็จมาประทับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ครีดี
 กับพระบรมวงศานุวงศ์ จนเวลาบ่ายโมง ๓ กับ ๑๐ นาที พระครุ
 พจนกิจ โภคตถกชนถวายเทศน์ชุกจบ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานของไทยธรรมเสด็จแล้ว ทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการกับเทียนประจำ กงศัตแด่เทียนคาถา หม่อมเจ้า
 เนรภุชงศกชนถวายเทศน์จุดพน ครั้นเวลา ๒ โมงก็จบ พระบาทสม
 เด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานของไทยธรรม
 แล้ว ทรงจุดเทียน เครื่อง นมัสการ กับ เทียนประจำ กงศัตแด่เทียนคาถา
 พระเจ้าอนงยาเธอ พระองค์เจ้าเนรวจรทศจุฑาธรรมาภรตถวายเทศน์
 มหาพน เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จขึ้น

ครั้นเวลาย่ำ ๓ โมงเศษนั้น จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้า
 น้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายของไทยธรรม แด่จุดเทียน
 ประจำกัณฑ์แด่เทียนคาถา หม่อมเจ้าเนรทงกชนถวายเทศน์กุมาร
 จนเวลาย่ำ ๔ โมงกับ ๑๕ นาทีจึงจบ จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ
 ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญถวายของไทยธรรม แด่
 พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิตจุดเทียนประจำกัณฑ์แด่
 เทียนคาถา หม่อมเจ้าพระชวติศกชนถวายเทศน์มัทรี ครั้นเวลาย่ำ
 ๕ โมงกับ ๓๐ นาทีก็จบ จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้าน้อย
 ยาเธอ พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิตถวายของไทยธรรม แด่พระเจ้าน้อย
 ยาเธอ พระองค์เจ้าวิมลนาถวงศ์จุดเทียนประจำกัณฑ์แด่เทียนคาถา
 หม่อมเจ้าพระศกิศรกชนถวายเทศน์สังกัปป เวลาย่ำ ๓ กับ ๑๕ นาที
 ก็จบ จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้า
 วิมลนาถวงศ์ถวายของเครื่องไทยธรรมเสร็จแล้ว เวลาย่ำ ๓ กับ ๓๕
 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงจุดเทียนเครื่อง
 หมั้นการกับเทียนประจำกัณฑ์แด่เทียนคาถา หม่อมเจ้าพระเด็กกชน
 ถวายเทศน์มหาชาติ ครั้นเวลาย่ำ ๑ กับ ๒๐ นาทีก็จบ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว

แผนที่ ๑๑๗
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๑๒
 แรม ๑๔ ค่ำ

ก็เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานของไทยธรรม แด
 ทรงจุดเทียนเครื่อง นมัสการ กับเทียนประจำกั้นที่แต่เทียน
 คาทา พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเนรศร์เสาวภาภัก
 ษณภวาทย์นครราชสีมา ในเวदानนพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินไปประทับในพระฉาก ครั้นเวลา ๕ ทุ่มเศษนั้น จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิโส
 ภณมาถวายของไทยธรรมแลจุดเทียนประจำกั้นกับเทียนคาทา พระ
 ครุพุทธชक्रกษณภวาทย์นครราชสีมา ในเวदानน พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก ครั้นเวลา ๕ ทุ่มกับ ๕๐ นาทีเศษ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินมาพระราชทานของไทย
 ธรรม แดทรงพระกรุณาโปรดฯ พระราชทานรางวัล ๒ บาท ครั้น
 เสร็จแล้วพระมวงคตเทพ ก็ถวายอดิเรกแด่ถวายพระพรดา เวลา ๒
 ยามพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปตวยพระ
 ประทับที่ตำราษวรัชฐ์แล้วเสด็จขึ้น

โดย สวัสดิ์ประวัต

ณวันเสาร์ เดือน ๑๒ แรมค่ำ ๑ ปีกุนตีปดศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า
 ๕ โมงเศษ พระสงฆ์ ๓๓๐ รูป มีกรมพระปวเรศวริยาตงกรณเปน
 ประธาน เข้าบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวังแล้วออกตามเคย แด
 การที่มีพระรับบิณฑบาตมากนั้น ก็เพราะเป็นวันฉลองกุฐินที่ ๓ ครั้น
 เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินทางใน ออกพระที่นั่งอนันต

ธันวาคม เสด็จทรงจุดเทียนนมัสการแล้ว พระพิมพ์ธรรมถวายคึด
 แดทรงประทับแรมที่เดียว ด้วยเป็นเวลาดาวจวนเที่ยงเสียแล้ว ทรงพระราช
 ดำริเห็นว่าพระสงฆ์จะฉันไม่ทัน จึงหาได้ถวายพรพระไม่ พระ
 สงฆ์ ๑๕๒ รูปก็ไดฉัน แลรับสั่งให้พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ไปประเคน
 พระสงฆ์ ที่พระที่นั่งสุทไธสวรรย์มหาปราสาท ๑๒ รูป

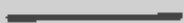
แผ่นดิน ๑๑๘ ครั้นนั้นเสร็จแล้ว ในเวदानันพราหมณ์เป่าสังข์ พระมหา
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๑๒
 แรม ๑๔ ค่ำ
 เจ้าอยู่หัวทรงพระเต้าดีโนทก พระพิมพ์ธรรมถวายยถา
 พระสงฆ์สดุดีพิพิแสดอนุโมทนาทาน พระธรรมเจดีย์ถวายอภิเษก พระ
 สงฆ์ถวายภะระคุตัพพี พระธรรมไตรโลกถวายพระพรดา พระสงฆ์
 กตัมแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินไป
 ประทับแรมทางข้างพระที่นั่งอนันตสมาคม ทรงพระราชยานเสด็จเป็น
 กระบวรไปประทับแรมวัดพระศรีรัตนศาสดารามด้านทิศออก เสด็จ
 ประทับแรมถึงหน้าพระอุโบสถ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการถวายตัว
 อย่างห้องพระโรงเจ้าต่างกรมเป็นตัวอย่างเด็ก ๆ แดแบบพระราชตัญญ
 กรด้วย ของนี้ที่จะส่งไปตำแดงวิชาการช่างต่าง ๆ ในเมืองอเมริกา
 แดเสด็จพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ เสด็จขึ้นบนบุษบกพระพุทธช
 รัตนปฏิมากรแก้วมรกตด้านหลัง ทรงส่งนำชำระพระพุทธรัตนปฏิ
 มากร เจ้าพนักงานประ โคมแตรสังข์พิณพาทย์มโหระทึกขึ้นพร้อมกัน

ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงพระวิเศษมโหฬารโดยทรงมา
 แแต่ก่อน แแต่เด็ด้จกตบดงมาจากบนน้ ประทับที่ข้างต่างในฉากข้าง
 ใน ทรงเจอนาหอมในหม้อที่ตรงพระพุทธรักนปฏิมากรน้ ครั้นเด็ด้จ
 แแต่เด็ด้จออกมากจากท้นน้ ประทับข้างนอก พระราชทานนาด้รงพระ
 แแต่ แแต่พระบรมวงศานุวงศ์ทงหลาย แแต่ทรงรดทศตบดพระสุคันธ์
 ด้วยพระมหาสังขทกษณาวุฒิ แแต่กรอกน้านน้ได้ในพระสุหรัาย ทรง
 พรหมพระราชทานขาราชการทงหลายทวงน้ อนงชพอพราหมณได้ให้
 แแต่เวณเทยนรอบพระอุโบสถ พรหมด้วยขุนนางผู้นอยเปอนน้มาก
 แแต่เจ้าพนักงานพระคตงทอง มีพระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้ากม-
 ดาด้เดอด้รค้เปอนน้ขบค้ ได้แแต่ให้เจ้าพนักงานชนไปทรงเคอของพระ
 พุทธรักนปฏิมากรอย่างเหม้นคระค้ ค้คือ ทรงผาอย่างท้เรยกว่า (ครอง
 คอง) แแต่ทรงผาคตุนนอกอกชนน้ทง ดวนทของประคตบพดอยทงต้น
 แแต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จ้งทรงเปดียนพระวิเศษมทของท้พระ
 คัมพุทธรพน ด้วยเมือแแต่ว้ตงนคตุนน้ พระวิเศษมเปอนน้แแต่เงน ถึง
 เหม้นคระค้ จ้งได้เปดียนเปอนพระวิเศษมทของ กบได้ทรงนมด้การพระน้
 แแต่พระพุทธรักนปฏิมากรแแต่มรกฏ พระพุทธรชยอดฟ้าจุฬาโตก พระ
 พุทธรเคศ้หน้านภาดยั พระคันขารราชู เวธบายโมงเคษ แแต่ค้จพระ
 ราชค้เนรคตบจากพระอุโบสถ ประทบ้เกยค้านควันคก แแต่ค้จชน
 ทรงพระราชยานมาประทับเกยพระท้นงอมรันทรวินจณยั แแต่ในพระ
 อุโบสถถวัดพระศ้รวคคค้ค้ดารามน้ พอเวธบาย ๓ โมงค้จ ได้พระ

ฤกษ์เจ้าพนักงานกรมภูษามาดาได้บังคับพระสุคนธ์ พระยาราชโกษา
จึงเชิญแบ่งพระมหาโองการ ๓ องค์ มาวางที่แผ่นศิลาบนเตียง

แผ่นที่ ๑๑๘ ทดวงเทพาภรณ์แต่งชาวท่งเข้ารับเป็นผู้บด เมื่อบคนนั้นเจ้า
ออกวันเสาร์
เดือน ๑๒
แรม ๑๕ ค่ำ
ส่วนดวงคตคาถาจนบดแบ่งพระสุคนธ์นั้นแล้ว พระดำรัสตั้ง
วรศักดิ์เขียนยันต์ลงในแผ่นศิลาบดด้วย ส่วนในท้องพระโรงอมรินทร
ฉนวนฉนวน มีเทศนาอริยสัจ ๔ ถิ่นที่ กรมตั้งฆกาภิรมณ์พระพรหม
มุนีกับพระสงฆ์ ๔ รูปเข้ามาในท้องพระโรง พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ทรงเครื่องนมัสการแล้ว พระพรหมมุนีชนทวายเป็นเทศนาทุกขสัจ
ครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไป
ทรงถวายเครื่องบริวาร พร้อมทั้งมตกับบิณฑิณฑ์ ๓๐ ค่างตั้ง พระธรรม
ไตรปิฎกจึงถวายพระธรรมเทศนามุขยสัจ ครั้นจบพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินถวายเครื่องไทยธรรมเหมือนดัง
องค์ก่อน ครั้นจบพระสงฆ์ถวายออกิเวกถวายพระพรตา เวตยาบาย ๒
โมงเศษเสด็จขึ้น เวตยาบาย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกพระที่นั่งมณเฑียรราชอุปบัติ พระยาจำเริญยศดี พระยา
ศรีสังหเทพเข้าไปเฝ้า แดพระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรีด้วย เวตยา
บาย ๕ โมงเศษจึงได้กลับออกมา เวตยาบายค่ำแล้วเจ้าพนักงานได้เอา
เทียนแดงโคมไฟพิธีเข้าไปข้างใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง

ทรงทำไขเหนอจุดประทับพิชิต ๒ เถม แล้วพระราชทานพระองค์เจ้าไฉน
 บัณฑิต พระองค์เจ้าวฒนาอนุวงศ์ ออกมาจุดโคมไชยฉัตรเกาชน ๓
 คัน ฉัตรเจดชน ๓ คัน แต่เทียบมิดสำหรับเป็ดียนทุก ๆ ยามด้วย เมื่อ
 เวลาโคมไชยชนน เจ้าพนักงานโคตฉนของไชยประ โคมเศรสังข์พิณ
 พาทย์ แดกรมตำรวจได้จุดโคมบริวาร ๑๐๐ คัน รอบกำแพงแก้ว
 พระมหาปราสาทด้วย เวลา ๕ ทุ่มเศษ มีพระบรมราชโองการ ให้
 พระองค์เจ้าจิตรเจริญออกจุดเทียนพระธรรมเทศนา พระเทพกระวี
 ถวายในนิโรธสังข์ เวลาประมาณครู่ ๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จออกทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ ครั้นเวลา ๒ ยามเศษ

แผ่นที่ ๑๒๐ เทศนานิโรธสังข์จบ ก็เสด็จพระราชดำเนินทรงถวายเครื่อง
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๑๒ ไทยธรรมเสร็จแล้ว พระขริยมุขชนถวายในมคัสสังข์ ครั้น
 แรม ๑๕ ค่ำ เวลา ๒ ยามครึ่ง ก็เสด็จพระราชดำเนินประทับเกยพระ
 ทวารเทเวศร์รักษา เสด็จทรงพระราชยานประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
 ฉัย ดงเรือพระที่นั่งบดดงกทรงตอยพระประทับ พร้อมด้วยพระบรม
 วงศ์านุวงศ์ข้าราชการฝ่ายในเป็นอันมาก ครั้นเวลา ๗ ทุ่มเสด็จขึ้น
 ถ้าจะมีผู้ถามว่า เทศน์ยังไม่จบทำไมจึงเสด็จตงตอยพระประทับ
 เสด็จก่อน ก็ว่าเป็นเวลา ๒ ยามพระจันทร์ตรงในท้องฟ้า เป็นธรรม-
 เนียมแต่ก่อนคองคกหน้าเพณีกดางแม่น้ำ กวกรเช่นนจิงเสด็จตงตอย
 ก่อนให้ทันเวลา ส่วนทพระเทศน์นั้น พอเวลาเสด็จตงพระค้ำหนักแพ

เทศน์นักขบถ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้าเทวัญ
อุไทยวงศ์ถวายเครื่องไทยธรรม ครั้นพระดั่งมีถวายอดีตเรกถวายพระ
พรตแด่การเทศน์อารยธัมม์ & กัญธิในเวदानัน

อนึ่งเมื่อเวลาเช้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระ
องค์ปีกยาวดำ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ล้อมล้อม
ปีกยาวไม่ได้คิดตรา เวลาเย็นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
ฉลองพระองค์อินนิงเดรส พระบรมวงศานุวงศ์ล้อมล้อมด้วยเวลาเย็น
คิดตราบ้าง ไม่ได้คิดตราบ้าง

โดย ภาณุรังษี

การในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๒ ค่ำ มีกุนต์ปักกศก ๑๒๓๗ ใน
เวลาเช้า เจ้าพนักงานได้เชิญพระพุทธรูปประจำพระชนมพรรษาวัน
ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
เลิศหล้านภาลัย ๑ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ พระบาท
สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ กรมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ๑
กรมสมเด็จพระศรีสุริเยนทราบรมราชินี ๑ กรมสมเด็จพระเทพศิรินทราบ
รมราชินี ๑ รวม ๗ องค์ ขึ้นประดิษฐานบนม้าที่ตั้งอยู่บนโต๊ะเงินข้าง
ขวาบุษบก ในพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ครั้นเวลาเช้า ๕ โมงเศษ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ

ไปทรงประเคนปฏิบัตพระสงฆ์ที่จะตัดปีกกรณพระบรมอัฐิ แต่ได้มารับ
พระราชทานฉนั้น พระสงฆ์ ๒๖ รูป เป็นพระราชาคณะถานานุกรม
หัวเมืองทงฉนั้น เต็มหม่อมเจ้าณร ๔ หม่อมราชวงศ์เป็รียนณร ๑
รวม ๕ องค์ มารับพระราชทานฉนั้นฉดองไครบในทั้นนคด้วย ขณะเมื่อ
พระสงฆ์รับพระราชทานฉนั้นฉ เจ้าพนักงานกรมภูษามาตา ได้เชิญ
พระบรมอัฐิ แต่พระอัฐิฉนประคิษฐานบนบุษบกกรวม ๑๖ พระโกษฐ
แต่พระอัฐิฉดงบนไคระฉนข้างซ้ายบุษบกอีก ๖ พระโกษฐ ครั้นเวตาบ้าย
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แผ่นดิน ๑๒๑ เด็ดฉออกทางพระทงฉนศศมาคม แดวเดัดฉนบน
ออกวันอาทิตย์ พระทงฉทุไคศวรยศ ทรงจุดเทียนเครฉงนมฉการ
เดือนอ้าย พระพุทธรูปแต่ เด็ดฉนไปจุดรูปเทียนเครฉงทงฉนอย
ฉนคงอยข้างบุษบกข้างขวา ๒ เครฉง ข้างซ้าย ๒ เครฉง นมฉการ
พระบรมอัฐิฉน ครั้นแต่เจ้าพนักงานกรมภูษามาตาได้เชิญพระภูษา
โยงจากบุษบกมาทอด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงทอดผ้า
ห่มนอนแต่ผ้าฉดาก พระสงฆ์ ๑๖ รูปได้ตัดปีกกรณ แต่ฉกกดบไปยัง
ที่เดิม แดวเจ้าพนักงานได้เชิญพระภูษาโยงจากไคระฉนมาทอด พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เส็ดฉมาทอดผ้าห่มนอน แต่ผ้าฉดากอีก
ครึ่งหนึ่ง พระสงฆ์ ๖ รูปได้ตัดปีกกรณแต่ ฉกกดบไปยังที่เดิมพร้อม
กัน จึงได้ถวายยถาดัพพิแต่อทาฉิเมอติเรกแต่ถวายพระพรตาดบ

แด่พระสงฆ์อีก & รูปที่ยังมิได้ตัดปกรณนั้น ทรงพระกรุณาโปรด
 เกด้า ฯ พระราชทานผ้าห่มนอนแด่ผ้าผดาก ให้ขึ้นไปตัดปกรณ
 พระอัฐิ ในพระราชวังบวรทั้ง & รูป แด่กรมสงฆ์จึ่งนิมนต์พระ
 สงฆ์ ๕๐๐ รูปขึ้นมาตัดปกรณ จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกด้า ฯ ให้
 พระเจ้านองยาเชอที่ยังทรงพระเยาว์ทอดผ้าเช็ดหน้า พระสงฆ์ ๕๐๐ รูป
 ตัดปกรณเดี่ยวตาแต่ัว ถวายพระพรตักดัม ในเวदानั้นพระราชครูพิช
 ทุตเกด้า ฯ ถวายนาตั้งช้แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แด่ประทับ
 ครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์ประมาณครู่หนึ่ง ก็เดด็จขึ้นในเวดาบ่าย ๒
 โมงเศษ ครั้นเวดาบ่าย & โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เดด็จออกพระที่นั่งสมเด็จพระราชอุปัชฌ์ เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์เข้า
 ไปเฝ้าก่อนประมาณครู่หนึ่ง พระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการผู้
 ใหญ่ผู้น้อยก็เข้าไปเฝ้า ประทับอยู่จนเวดาท่มเศษเดด็จขึ้น ประมาณ
 ๒๕ นาที ก็เดด็จออกตั้งนามหญ้า ประทับที่เด้าตรงทอดพระเนตรบัน
 คัดคาดัง วางเปนซาอย่างยกได้ ที่หมอนจันตเดตั้งเข้ามาถึงใหม่
 ครั้นทอดพระเนตรแต่ัว ก็เดด็จมาประทับครัด

แผ่นที่ ๑๒๒ กับพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าทูลตลอดของชุด้พระบาท จน
 ออกวันอาทิตย์ เวดา & ท่มเศษเดด็จขึ้น
 เดือนอ้าย
 ขึ้น ค่ำ ๐ โดย ก.ม. นเรศวรวัชร

ณวันจันทร์ เดือน ๓๒ แรม ๓ ค่ำ มีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เวดา

บ่าย ๕ โมง ๒ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระ
 ทงส์มมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์ แลขุนนางข้าราชการ
 เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทพร้อมกันณทนน พระพิพิธธำมรงค์
 ถวายบังคมลา จะขึ้นไปราชการเมืองนครราชสีมา แลวงจงดวง
 ศักดินายเวรมหาดเล็ก จังกราบบังคมทูลพระกรุณาทูลเกล้าฯ
 ถวายดอกไม้ธูปเทียนของนายนก หลานพระยาฤทธิไกรเกรียงหาญ
 (เสื่อ) ถวายตัวทำราชการสนองพระเดชพระคุณในกรมมหาดเล็กเวร
 ศักดินน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับครัดด้วยราชการ
 กับพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางข้าราชการตามตำแหน่ง จนเวลาย่ำค่ำ
 แล ๑๕ นาที พระบรมวงศานุวงศ์ แลขุนนางข้าราชการก็ถวายบัง
 คมลากลับออกมา เวลาย่ำค่ำแล ๒๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกเสนามหน้าพระที่นั่งใหม่ทรงจุดโคมไชย แล
 เสด็จประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางข้าราชการเสนา
 มหน้า จนเวลา ๒ ทุ่มกับ ๑๓ นาที จึงเสด็จขึ้นข้างใน

โดย เกษมสันต์ไธภาคย์

ณวันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๔ ค่ำ ปีกุนดับศก ศักราช
 ๑๒๓๗ เวทาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
 ออกณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์
 แลข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่ณทนน คือ พระเจ้าน้องยา
 เเชอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ทรงไชย ๑ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้า

ทองแถมถวดยวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ามยุรชยา-
 มาณพ ๑ เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวุฒิ ๑ พระยาอภัยภทรณฤทธิ ๑ พระยา
 พิพัฒน์โกษา ๑ พระยาศรีรังหเทพ ๑ พระยานรนาถ ๑ พระเทพมธุ ๑
 พระมหาสังครามนอกราชการ ๑ หาดวงตรีวิเศษ ๑ เฝ้าอยู่ประมาณครุ
 หนึ่ง จึงได้เสด็จขึ้น แลดูเสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พร้อม
 ด้วยข้าราชการเฝ้าทอดของรับพระบาทอยู่ในที่นั้น พระมหาราชครูพิ
 ถวายนำสังข์ ในขณะที่หม่อมนายน้อยมหาอินทร์มาจากเมืองเชียงใหม่
 พระยาศรีรังหเทพ จึงได้อ่านบายศรีของทิดเฝ้ามาทอดเกล้า ๆ ถวาย
 นั้น คือ หม่อมช้วนหน้าบถทอง ๒ หม่อม งาช้าง ๒ กิ่ง แอบดาว
 ถายทอง ๕ แอบ

แผ่นดิน ๑๒๓ ครีตอยู่ประมาณครุหนึ่งจึงได้เสด็จขึ้น ครั้นจวนเวลา
 ออกวันจันทร์ ย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราช
 เดือนอ้าย ข้าเฝ้าออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งมณเฑียรราชอุป-
 ขน ๒ ค้า บัติ ทรงพระราชดำเนินมาประทับที่สนามหญ้า ครีตอยู่กับพระบรม
 วงศ์านุวงศ์ แลข้าราชการ ครั้นเวลาค่ำมีพระบรมราชโองการ ให้
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตไปจุดเทียนที่พระตำหนัก
 นพรัตน์ ด้วยมีการยกเส้าทำเพิ่มเติมขึ้นใหม่ ครั้นเวลาทุ่มเศษ จึง
 เสด็จไปทรงจุดโคมไชยเส้าที่ ๑ โปรด ๆ พระราชทานให้พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ พระองค์เจ้าคัคณางค์คุณ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์

เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถม
 ถนัดยวงศ์ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรีเจริญ ๓ แด่พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ ๓ จุดโคมองค์ตะเด้ารวม ๕ เค้า
 แด่จึ่งเสด็จมาประทับณพระเกาออกดงเกา แด่ไปรด ๗ พระราชทาน
 สัญญาบัตร ให้นำมัวเป็นที่หอดวงบรรจงหัตถการเจ้ากรมช่างตักถ่อ
 ศักดินา ๕๐๐ กับนายคำเปนขุนบรรหารหัตถกรรมปัดถกรรมช่างตักถ่อ
 ศักดินา ๓๐๐ ทำราชการชั้นในกรมช่างตีเหล็ก ให้หอดวงสุนทรสมบัติ
 เปนหอดวงศรีเทพตักถกรรมคตังวิเศษถ่อศักดินา ๘๐๐ ประทับอยู่ในที่นั้น
 จนเวตา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย ทองแถมถนัดยวงศ์

พิธีแจกเบญหวัด

ณวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๕ ค่ำ ปีกุนศัปคศก จุดศักราช ๓๒๓๗
 เวตาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
 ไปรดเกล้า ๗ ให้พระองค์เจ้าจิตรีเจริญ ออกมาทรงประเคนให้พระ
 องค์ฉันในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แด่เวตาเที่ยงเศษ จึ่งเสด็จพระ
 ราชดำเนินออกทรงนมัสการพระพุทธปฏิมากร (พระไชย) ซึ่งสถิตย์
 บนธรรมมาสน์อยู่ในระหว่างเส้าตรงพระทวารวิมพระฉาก ครั้นทรง
 นมัสการแล้ว จึ่งเสด็จพระราชดำเนินไปทรงจุดเทียนบูชาพระสยาม

เทวาชิวราช ซึ่งตั้งบนโต๊ะเงินอยู่กต่างพระที่นั่งอมรินทร์ แดงจึงขอ
พราหมณ์จึงได้จุดเทียนทบายศรีแก้ว

แผ่นที่ ๑๒๔ ทอเงินบูชา แดงจึงรตนาตั้งช้แดเจิมถุงเงิน ซึ่งตั้งอยู่
ออกวันจันทร์
เดือนอ้าย
ชน ๒ คำ
บนมาหน้าโต๊ะเงิน ครั้นแดงจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
เรียก ไบเบยหวัดพระสงฆ์แดพระศรีรัตนทร โฉหาร ทรง
พระราชทานพระสงฆ์เปนมุดค่าสำหรับกบปียการกจะไดจุดชอชองทคอง
แก่มณะ เป็นชอเบยหวัดคตามอย่างขรรมนิยมราชตระกูล จำนวน
บีกุนต์บ่ตศก จุดศักราช ๑๒๓๗ มีรายบาณช้ตงน กรมพระปวเรศ
วริยาดงกรณ ๒๐ ซึ่ง เติมเงินพระคตงข้างท ๑๐ ซึ่ง พระปวเรศเจ้า
กรมรบ หม่อมเจ้าพระญาณวราภรณ์ ๑๒ คำตั้ง นายเนตรมหาเด็ก
รับ หม่อมเจ้าพระธรรมุนหิตชาคา ซึ่ง ๕ คำตั้ง นายนุดเกาฉริงชายนต์
รับ หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ๒ ซึ่ง ชุนบัวรุงราชรับ หม่อม
เจ้าพระดังวรประดำทน์ ๑๒ คำตั้ง นายอ้ามหาดเด็กรับ หม่อมเจ้า
พระพุททบาทบ่दनทน์ ๑๒ คำตั้ง นายโพมหาดเด็กรับ หม่อมเจ้าพระ
หน ๒ ซึ่ง หม่อมราชวงค์รับรับ หม่อมเจ้าพระกตง ซึ่ง ๕ คำตั้ง
นายยมมหาเด็กรับ หม่อมเจ้าพระจุย ๑๐ คำตั้ง นายโพรับ หม่อม
เจ้าพระประภากร ๑๐ คำตั้ง ฉม่นจงช้ายรับ หม่อมเจ้าพระเด็กใน
พระเจ้าบรมวงศ์เชอ กรมหลวงสรรรพคิตปรีชา ๑๒ คำตั้ง พระยา
พิพิชโไฮสุริยรับ หม่อมเจ้าพระศักคิศรีในพระเจ้าราชวรวงค์เชอ กรม

หม่อมเชษฐาธิเบศร์ ๑๒ ตำแหน่ง หลวงพินิจราชาจารย์ หม่อมเจ้าพระ
 ขวดีทิพย์ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรินทร์ ๓๐ ตำแหน่ง นาย
 ตั้งษ์จางวางรับ หม่อมเจ้าเนรมุขงศ์ ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรม
 หม่อมเจริญมณฑุตสวัสดิ์ ๓๐ ตำแหน่ง นายทิมจางวาง เปนกัปปียกการก
 รับ หม่อมเจ้าเนรมุขชาติ ในพระเจ้าพี่ยาเธอ กรมหมื่นมหิศวศิว
 วิดาลัย ๑๒ ตำแหน่ง นายสุตุมหาคเฒ่ารับ หม่อมเจ้าเนรมุขงศ์ ในพระ
 เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงสรรพคัลป์ปรีชา ๑๒ ตำแหน่ง พระยาพิช
 ไชยรักษ์ หม่อมเจ้าเนรมุข ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวง
 วงศาธิราชธนี ๑๒ ตำแหน่ง นายหงรับ หม่อมเจ้าเนรมุขงศ์ ใน
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศราพงศ์ ๒ ตำแหน่ง นายแบ่นรับ หม่อม
 เจ้าเนรมุขราชนทร ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าอิศราพงศ์ ๒ ตำแหน่ง
 นายโพรับ หม่อมราชวงศ์พระโต้น บุตรหม่อมเจ้าเนตร (ในพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ กรมหมื่นสุนทรธิปัตย์) ๑๕ ตำแหน่ง หม่อมราชวงศ์อำพัน
 รับ หม่อมราชวงศ์พระวงศ์ บุตรหม่อมเจ้าภพ (ในกรมหมื่นสุนทร
 ธิปัตย์) ๕ ตำแหน่ง หม่อมราชวงศ์อำพันรับ พระหม่อม (ราชวงศ์) ดอก
 ไม้ ๒ ตำแหน่ง นายเดื่อเปนกัปปียกการก รับ พระตั้งษ์จางวางพิชิตเสด็จ
 ตั้งคหะวัตฤคาธา ว่าด้วยสังเคราะห์ ๕ อย่าง แดวจึงถวายขอติเรก
 ถวายพระพรตากลับไป แดวจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้า
 พนักงานพระคดงมหาดมบตลงมือแจกเบยหวัด แด่มัสมเด็จพระเจ้า
 บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระนารายณ์ประภักษ์ ๓

แผ่นที่ ๑๒๕ ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย ๓ เป็น
 ออกวันอังคาร ประธานกำกับการแจกเบี้ยหวัด มีรายการที่แจกในฉันท
 เดือนธันวาคม ๓ ค่ำ นน คือ กรมพราหมณ์โหรตาจารย์ ๓ กรมพราหมณ์
 พฤติศาสตร์ ๓ กรมโหร ๓ กรมราชบัณฑิตซ้าย ๓ กรมราชบัณฑิต
 ขวา ๓ กรมช่างประดับกระจก ๓ ช่างแกะ ๓ ช่างฝ้ายกผ้าปุม ๓
 ช่างเขียน ๓ ชนกรมวัง ช่างปูน ชนกรมมหาดไทย ๓ มหาดเล็ก
 ช่าง ๓ กรมช่างศิลา ๓ ชนกรมพระแสงในซ้าย ๓ ช่างมุก ๓ ช่าง
 รั้ว ๓ ช่างย้อม ๓ ชนกรมพระคลังวิเศษ ๓ กรมช่างชาติดีดัก ๓
 รวม ๓๒ กรม กรมช่างทหารในซ้าย ๓ กรมช่างทหารในขวา ๓
 กรมช่างตีหม้อ ๓ รวม ๓ กรม

อนึ่งเมื่อประทับครีตกกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหา
 มาตา กรมพระบำราบปรปักษ์นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ๓ ๔ ให้
 ชุนพศิตซ้ายเป็นหอดวงพศิตกลาง มีความในสัญญาบัตรตั้งให้ชุนพศิต
 ซ้ายเป็นหอดวงพศิตกลาง ถัดก็กินา ๘๐๐ ทำราชการตามตำแหน่ง
 ตั้งแต่บัดนี้ไป จึงเว้นการควรเว้น หมั้นประพฤติกการควรประพฤติ
 ส้มควรแก้ตำแหน่งทุกประการ ตามอย่างธรรมเนียมข้าราชการทง
 ปวง ขอจึงมีความสุจริตดีเจริญเทอญ ตั้งแต่วันจันทร์ เดือน ๑๒
 แรม ๓ ค่ำ ปีกุนฉัศศก ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๕๖๑ ในรัชกาลปัตยุบัน
 (ทรงพระราชหัตถ์เลขา) ส้มเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ ครน
 แล้วประทับอยู่จนเวลาบ่าย ๒ โมงเศษเสด็จขึ้น เบี้ยวหวัดแจกอยู่จน

เวลาบ่ายโมงเศษจึงเลิก ในเวลาดังนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงฉลองพระองค์พรอกโก๊ต พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จทอดพระองค์
 พระบาทสมเด็จพระมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร
 ๒ โมงเศษ เจ้าพนักงานจึงยกเสด็จประคองขึ้นพระที่นั่งเปิดพระชานชาลา
 อยู่นั้น การที่ยกเสด็จนั้นพระที่นั่ง ๕ รูป มีบายศรีหัวรถครตาม
 ธรรมเนียม การที่ขอมพระที่นั่งนั้น เดิมยกเป็น

แผ่นที่ ๑๒๖ ชุมอย่างเก่า บดินจะเบียดนเปนยอดปร่างค้เหมือนอย่าง
 ออกวันอังคาร ประคองเศียรไชยศรี การนพระยาเวียงนัยนฤบาทเปนผู้
 เดือนอ้าย ดูกการ
 ชน ๓ ค้า

อนึ่งใน แผ่น ที่ซึ่ง ข้าพเจ้าได้แจ้ง ความใน การ ขอขมา พระไทยพระ
 องค์เจ้านุชย์แลขอขมาเจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์ ซึ่งท่านได้ช่วยรับธุระของ
 ข้าพเจ้าในวณซึ่งเปนเวรของข้าพเจ้านั้น แต่ข้าพเจ้าหาทหนักคิดห่มดจ
 ไม้ เพราะว่ามีหม่อมเจ้าชายเจ็ด ในพระบรมราชมาตามไทยกาเชอ
 กรมหมื่นมมาตยาพิทักษ์ ท่านก็ได้ช่วยเปนพระธุระ ในการซึ่งเปนเวร
 ของข้าพเจ้าในวณนั้นด้วย ข้าพเจ้าจึงมีความเสียใจที่หตงเสีย หาได้
 มีไปในวันนั้นไม่ บดินข้าพเจ้าราดกได้ จึงได้แจ้งความมาให้ท่าน
 ทงหลายทราบ

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๖ ค่ำ ปีกุนตีแปดศก ๓๒๓๗ เวลา
 บ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอม-
 รินทรวิมาน ทรงประทับคร่ำกับพระบรมวงศานุวงศ์ซึ่งนั่งเบียด
 มีสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาดา กรมพระบำราบปร-
 บัษเป็นต้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานแจกเบี้ย
 หวด คือ มีรายชื่อกกรมต่าง ๆ ดังนี้ กรมพระตำรวจในซ้าย ๑ กรม
 พระตำรวจในขวา ๑ กรมพระตำรวจใหญ่ซ้าย ๑ กรมพระตำรวจ
 ใหญ่ขวา ๑ กรมพระตำรวจนอกซ้าย ๑ กรมพระตำรวจนอกขวา ๑
 กรมพระตำรวจฉนมซ้าย ๑ กรมพระตำรวจฉนมขวา ๑ กรมพระ
 ตำรวจพดพิณซ้าย ๑ กรมพระตำรวจพดพิณขวา ๑ กรมทนายเด็ก
 หอกซ้าย ๑ กรมทนายเด็กหอกขวา ๑ กรมอาต่าใหญ่ซ้าย ๑ กรม
 อาต่าใหญ่ขวา ๑ กรมทวนทองซ้าย ๑ กรมทวนทองขวา ๑ กรมเซน
 ทองซ้าย ๑ กรมเซนทองขวา ๑ กรมอาต่ายี่ปุ่นซ้าย ๑ กรมอาต่า
 ยี่ปุ่นขวา ๑ กรมกตองชนะซ้าย ๑ กรมกตองชนะขวา ๑ กรมคูชัก
 ซ้าย ๑ กรมคูชักขวา ๑ กรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งซ้าย ๑ กรมเกณฑ์
 หัดอย่างฝรั่งขวา ๑ กรมทำตุซ้าย ๑ กรมทำตุขวา ๑ กรมฉนม
 กดางซ้าย ๑ กรมฉนมกดางขวา ๑ กรมอาต่ารองซ้าย ๑ กรม
 อาต่ารองขวา ๑ กรมแตรซ้าย ๑ กรมแตรขวา ๑ กรมตั้งชกตอง
 แหกซ้าย ๑ กรมตั้งชกตองแหกขวา ๑ กรมกองแก้วจินดา ๑ กรม
 อาต่าจาม ๑ กรมอรตุมพด ๑ กรมอาต่าใหม่ฉนมพระกตาใหม่ ๑

กรมไพร่หัตถวงเกณฑ์บุญ ๑ รวมทหาร ๓๘ กรม แด่พระราชทานเงิน
แก่มนุษย์มากมาย ซึ่งกตัญญูมาจากราชการทัพเป็นเงิน ๑๕ ตำลึง

แผ่นที่ ๑๒๗ นายน้อยมหาอินทร ผู้ว่าท้าวบุรุษ ซึ่งมาจากเมืองเขียง
ออกวันพุธ เดือนอ้าย
ขึ้น ๔ ค่ำ
ใหม่เป็นเงิน ๒ ซึ่ง นายอานายเวรตำรวจนอกชาย ๕ ตำ-
ลึง แด่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายฉุ่มบุตรพระ
ศรีกาฬมุก (อิน) เป็นที่เจ้าแขมวงคีรีศรียาวุฑ แด่ทรงจุดหน้าเพลิงพระ
ราชทานเพลิงที่ศพพระธำมัญพดพ่าย (สุก) เมาวัดอมรินทร ๑ หดวง
ยศรักษา (ช่อ) เมาวัดสระเกศ ๑ รวม ๒ ศพ ประทับตรีตั้งอยู่จน
เวลาบ่าย ๒ โมงเศษเสด็จขึ้น

เวลาจวนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระ
ทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ประทับอยู่ที่ต๋านมัญจาคูร์หนึ่ง
จึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรงรถพระที่นั่ง สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวร
ฤทธิ ๑ ตามเสด็จบนรถพระที่นั่ง ขึ้นออกทางประตูพิมานไชยศรี
แล้วออกประตูวิเศษไชยศรี ไปเข้าประตูวัดนันทารามย์ ทรงรถพระ
ที่นั่งรอบสวนรอบหนึ่ง แด่จึงเสด็จพระราชดำเนินลงจากรถพระที่นั่ง
ทรงทอดพระเนตรพรรณไม้ต่าง ๆ อยู่จนเวลาพลบ จึงเสด็จไปประทับ
อยู่ที่ต๋านมัญจาในสวนนั้น ประมาณครู่ใหญ่ ๆ จึงเสด็จพระราชดำเนิน
ไปประทับที่พระที่นั่งหลังใหญ่ที่มีมัตเตียด ประทับอยู่จนเวลา ๒ ทุ่ม

เสด็จกลับชนทรงรถพระที่นั่งกลับมาทางเก่า มาประทับที่สนามหญ้า
ทรงจุดเทียนแด่ชกโคมไชยเสวีจ แล้วเสด็จมาประทับที่วัดกับพระบรม
วงศานุวงศ์แต่ข้าราชการ จนเวลาบ่าย ๓ เสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ

วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีกุนดิถีศก เวลาเที่ยงเศษ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
ครีดีกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระบาราม
ปรบัภษั แด่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้แจกเบี้ยหวัด เจ้าพนักงาน
งานกรมพระคลังมหาสมบัติ ก็แจกเบี้ยหวัดแก่ข้าราชการฝ่ายทหาร
คือ กรมรักษาพระองคบินทองปราชัย ๓

แผ่นที่ ๑๒๘ กรมรักษาพระองคบินทองปราชัย ๓ กรมฝรั่งแม่ปืน
ออกวันพร หน้า ๓ กรมฝรั่งแม่ปืนหลัง ๓ รวมข้าราชการฝ่าย
เดือนอ้าย ทหาร ๔ กรม ข้าราชการฝ่ายพลเรือน คือ กรมล้อม
ชัน ๔ ค่ำ พระราชวัง ๓ กรมตูกซุน ๓ กรมชาวที่ใหญ่ซ้ายขวา ๓ กรมตั้งข-
การี ๓ กรมธรรมเนียมการ ๓ กรมพระอาดักษณ์ ๓ กรมอักษรพิมพ์
การ ๓ กรมแต่งในซ้าย ๓ กรมแต่งบนคันโรงใหญ่ ๓ กรมพระ
คลังในซ้าย ๓ กรมพระคลังในขวา ๓ กรมแต่งสรรพยุทธ ๓ กรม
พระคลังราชการ ๓ กรมพระคลังศุภวัต ๓ กรมพระคลังวิเศษ ๓
กรมอาดักษณ์ซ้าย ๓ กรมอาดักษณ์ขวา ๓ กรมฉนมพลเรือนซ้าย

๑ กรมฉนมพตเรือหน้า ๑ กรมอรดาใหม่ชนกรมท่าซ้าย ๑ กรม
 อรดาใหม่ชนกรมท่าขวา ๑ กรมกองกลางซ้าย ๑ กรมกองกลาง
 ขวา ๑ กรมไพร่หลวงมหาดเล็ก ๑ กรมรักษาโรงเรือชนกรมพระ
 คตังในขวา ๑ รวมข้าราชการฝ่ายพดเรือ ๒๕ กรม ครั้นเวดาบ่าย
 ๒ โมงเศษเสด็จขึ้น

เวดาบ่าย ๓ โมงเศษ เจ้าพระยาอภัยภูเบศร์ไวยวฒเข้าไปเฝ้าอยู่จน
 เวดา ๔ โมงเศษ จึงออกจากเฝ้า ครั้นเวดาบ่ายค่ำกับ ๓๐ นาที พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกตั้งนามหญ้า ครีตกับสมเด็จพระเจ้า
 นองยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ครุหนึ่ง แดงเสด็จพระราชดำเนิน
 ไปทรงจุดเทียนโคมไชยเสร็จแล้ว เสด็จมาประทับครีตกับพระยาราช
 วรานุตประมาณ ๓๐ นาที แดงพระยาราชวรานุตก็ถวายบังคมดา
 กลับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินมาประทับ
 ครีตกับพระบรมวงศานุวงศ์ จนเวดา ๒ หุ่่มเศษจึงเสด็จขึ้น

แจ้งความ

ด้วยแผ่นที่ ๑๓๔ ข้างหน้า ตั้งวันว่าด้วยการฉดของไทรบั้นนี้ ยัง
 ชาติอยู่ คือ ในวันนี้เวดาเช้า ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงบาตรฉดที่ทรงบาตรข้างใน พระสงฆ์
 ๓๓๓ รูป มีกรมพระปวเรศวริยวงศกรณเป็นประธาน ครั้นทรงบาตร
 แดงจึงเสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคมต่อภายหลัง ข้าพเจ้าตมเดี่ยหา

ได้ตั้งไม

โดย ถ้วัดคีประวัต

วันเสาร์ เดือน ๓๒ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปศัศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระตั้งขวัญวัดอรุณราชวราราม ๔๘ รูป มีพระธรรมเจดีย์ เปนประธาน เข้ารับบิณฑบาตใน พระบรมมหาราชวัง ตาม ขรรมนิยม พระตั้งขวัญตราขบณะ ๒๐ รูป มีพระอมรโมตีเปนประธาน ได้รับ พระราชทานฉันทพระที่นั่งคูศิตากิรมย์

แผ่นที่ ๑๒๘
ออกวันพฤหัสบดี
เดือนอ้าย
ขึ้น ๕ ค่ำ

แต่ก่อนขรรมนิยมวันพระเพิ่มพระตั้งขวัญ ๒๐ รูป แต่
ไต่ฉนในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย แต่เดยวันทรงพระ
ราชดำริเห็นว่า เดยพระนบนเปนการเบือนเประ
เป้นท้องพระโรงที่จะเสด็จออก จึงได้ย้ายให้มาฉนในพระที่นั่งคูศิตา-
กิรมย์ เวลาบ่าย ๓ โมง เสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เจ้า
พระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีเข้าเฝ้า เวลาบ่าย ๓ โมงนาก็กดับ
ออกมา เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระยาราชวราณุกุลเข้าเฝ้า เวลา
เกือบย่ำค่ำกดับออกมา พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู
น้อย ก็เข้าเฝ้าทูลตอของธุ้พระบาท คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ

๑ พระสงฆ์รับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวังจัดเปนเวรต่างวัดทั้ง ๗ วัน คือ วันอาทิตย์
วัดมหาธาตุ วันจันทร์ วัดราชบูรณะ วันอังคาร วัดระฆัง วันพุธ วัดพระเชตุพน วัน
พฤหัสบดี วัดธรรมยุติ วันศุกร์ วัดสุทัศน์ วันเสาร์ วัดอรุณ

เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ พระองค์เจ้าทวณวดียศดาภ พระองค์เจ้า
 ศรัทธชงไชย พระองค์เจ้าทองแถมถวิลวอดวงศ์ พระองค์เจ้ากาพย์
 กนกรัตน์ พระองค์เจ้านุชชยาคนานพ พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต
 พระองค์เจ้าวิมลนาถวงศ์ พระองค์เจ้าสายสุนทรวงศ์ หม่อมเจ้าปรีดา
 พระยาศรีเดชา พระยาจำเริญยศ บดี พระยาศรีสิงหนเทพ พระยาศรีสร
 ราช เจ้าหมื่นไวยวรนาถ เจ้าหมื่นศรีศรีวัชร์ จมื่นราชนาครา หดวง
 พิณจจักรภณทัต หดวงราชเศรษฐี หดวงไตรนารายณ์ หดวงวรุณอิน
 นายหม่อมบุตรเจ้าพระยาศรีวงศ์ไวยวิมลแสนนางอื่นอีกบ้างรวม ๓๐ เศษ
 แถมหาดเล็กอีกประมาณ ๔๐ เศษ มีหตวงนายฤทธิ นายจ่าง นาย
 จ่างเปนต์นั ประทับครัดด้วยข้าราชการอยู่เป็นอันมาก แดกรมราช
 บัณฑิตมีหม่อมเจ้าชายเจ็ดเปนต์นั ได้ตั้งหนังสือทศนิบาต อุดคณิบาท
 ๘ ผูก ๓ ตาน ถวายทรงเปิดทอง พระสุริยวงศ์เอกังคคุตินิกาย อรรถกถา
 อาทกกรรม ๑๓ ผูก ถวายทรงร้อยหนังสือ แดพรหมณเฝ้าตั้งช
 พระมหाराชครถวายนำตั้งช แล้วมีพระบรมราชโองการ ให้พระเจ้า
 น้อยยาเธอ พระองค์เจ้าทวณวดียศดาภกับพระพิเรนทรเทพ ข้าราชการ
 ภูพานายจ่างอุทธรณศุดาถาร ความพ่วงพัวกับนายอากรรต์ เรื่อง
 เรือดำบน

แผ่นที่ ๑๓๐
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือนอ้าย
 ๕ ๕
 ๕ ๕
 ๕ ๕ ๕ ๕

ครั้นเวลาย่ำค่ำเศษ ขุนนางออกจากที่เฝ้า ก็เสด็จ
 พระราชทานเริ ขอกทางพระทวารพระที่นั่ง สัมมตเทว
 ราชอุปตประทับตนามหญ้า ทรงชักโคมไชย

(เหมือนวันเสาร์เดือน ๓๒ แรมค่ำ ๑) แด่หมอชานตะเตได้เฝ้าเรื่อง
 บุตรขุนนางที่จะส่งออกไปณเมืองอเมริกา ด้วยมีพระบรมราชโองการ
 ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ จักรหาบุตร
 ขุนนางที่จะส่งออกไปเรียนหนังสือณเมืองอเมริกัน แด่ได้พาเด็ก
 เหล่านั้นเข้ามาถวายทอดพระเนตรในเวลาดวงนักษัตร คือ หม่อมราชวงศ์
 ชาติอายุ ๑๕ ปี ในพระองค์เจ้ามงคุด ๑ นายหนูอายุ ๑๗ ปี บุตรพระ
 ยากรธำปณกิจโกศล ๑ นายกรอายุ ๑๒ ปี บุตรพระปรีชาภักตการ ๑
 นายถบอายุ ๑๖ ปี บุตรเจ้าหมื่นด้รพเพชภักดี ๑ นายจำรัสอายุ ๑๖
 ปี บุตรหัตถวิเศษสุวรรณกิจ ๑ นายเบาอายุ ๑๕ ปี หัตถนพระยา
 ด้รศักดิ์มนตรี ๑ นายสันอายุ ๑๖ ปี หัตถนพระยาด้รศักดิ์มนตรี ๑
 นายหุ่นอายุ ๑๗ ปี บุตรเจ้าพรหมเทวเนศวรหังวงศ์เมืองอุบล ๑ นาย
 หุ่นอายุ ๑๔ ปี บุตรพระธำรธำตรพตชนิธิ ๑ นายพิศดาอายุ ๑๖ ปี
 บุตรพระยาธรรมจรรยาอนุกรมมนตรี ๑ รวม ๓๐ นาย พวกเหล่านั้นจะไป
 กับหมอชานตะเต แด่เมื่อถึงปีจะพระราชทานเงินเป็นค่าเรียนออกไป
 แด่ส่งบุตรขุนนางออกไปอีกพวก ๑ จนครบ ๓ ปี ครั้นหมอชานตะ-
 เตกลับไปแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการให้พระองค์เจ้าจักรเจริญไป
 จุดเทียนทพระที่นั่ง พระสงฆ์ได้นนมเมื่อเวตาเซาน ก็ได้อวดพระพุท
 มนต์อยู่บนนั้น แด่ประทับครัดอยู่กับพระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางอยู่
 หม่อมเจ้าด้รได้ถวายตัวอย่างในโบสถ์วัดราชบพิศ ที่หม่อมเจ้าด้รจะ

๑ การที่จะส่งนักเรียนไปอเมริกาครั้งนั้น ต่อมาเมื่อเหตุขัดข้องหาได้ส่งไม่

รับเหมาทำนตองพระเศษพระคุณนั้น ประทับครัดอยู่จนเวลายามเศษ
 เสด็จขึ้น ส่วนพระตั้งมีทได้สดพระพุทธรมนต์ ครนสดจบแจวกกตบ
 ไปวัด พระพิชัชรรมวัดพระเชตุพน ได้สดบัจเวกขณที่หอพระปริตยัง
 รุ่งด้วย ในเวตาอนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระภษาแดง
 ทรงนตองพระองค์ขาว ตามธรรมเนียมอย่างวันพระ พระบรมวงศา-
 นวงศ์ทรงแดงบ้าง ทรงนตองพระองค์ปีกดำบ้าง ข้าราชการทั้งปวง
 สดมเสอมีกตั้งคำฤกษ์ขาบทั้งสน

โดย ภาณรังษี

การตามธรรมเนียม

ณวันอาทิตย์ เดือน ๑๒ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนดิปดศก ๑๒๓๗ เวลา
 บ่ายโมง ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 อมรินทร์วินิจฉัย พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการของชุดพระ
 บาทผู้ใหญ่ผู้น้อย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ

แผ่นที่ ๑๓๐ พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งขุนนราพิทักษ์ แดหมันสนิท
 ออกวันศุกร์ อักษรในเวตานั้น ความในสัญญาบัตรขุนนราพิทักษ์มีว่า
 เดือนห้า ขึ้น ๖ ค่ำ “ให้ขุนนราพิทักษ์ปลัดกรม เปนหลวงอนุรักษภักดี เจ้า
 กรมไพร่หลวง ขนกรมมหาดเล็ก ให้ถือศักดินา ๒๐๐ ตั้งแต่บัดนไป
 จึงเว้นการควรเว้น หมั้นประพฤติกการควรประพฤติ สดมควรแก้ตำแหน่ง

ทุกประการ ตามอย่างธรรมเนียมข้าราชการทั้งปวง ขอจงมีสุข
 สวัสดิ์เจริญเทอญ ตั้งแต่ณวันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีกุนต์ปีศัศก
 ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๕๖๕ ในรัชกาลปัตยุบันนี้ (ทรงพระราชหัตถเลขา
 เปนพระนาม) สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์” ดังนี้ แต่ใน
 สัญญาบัตรหมั้นสันนิทอกษร มีความว่า “ให้หมั้นสันนิทอกษร สมุห
 บาญชี เป็นขุนนราพิทักษ์ ปัตติกรมไพร่หลวง ขุนกรมมหาดเล็ก
 ให้ถือศักดินา ๕๐๐ ตั้งแต่บัดนี้ไป จงเว้นการควรเว้น หมั้นประพฤติ
 การควรประพฤติ สมควรแก่ตำแหน่งทุกประการ ตามอย่างธรรมเนียม
 ธรรมเนียมข้าราชการทั้งปวง ขอจงมีสุขเจริญเทอญ ตั้งแต่ณวันศุกร์
 เดือน ๑๒ แรม ๗ ค่ำ ปีกุนต์ปีศัศก ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๕๖๕ ในรัชกาล
 ปัตยุบันนี้ (ทรงพระราชหัตถเลขาเปนพระนาม) สมเด็จพระปรมิน
 ทรมหาจุฬาลงกรณ์” ดังนี้ ครั้นแล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้เจ้าพนักงานกรมพระคลังมหาสมบัติแจกเงินเบียดหวัด แก่ข้าทูล
 ถองสุดพระบาททั้งปวง ประทับอยู่จนเวลาบ่าย ๓ โมง ๒๕ นาที แล้วจึง
 ขึ้น แต่จำนวนซึ่งพระราชทานเบียดหวัดข้าราชการกรมต่าง ๆ ในเวลา
 ๖๕๕ คือ กรมท่ากลาง ๑ กรมศาลต่างประเทศ ๑ กรมท่า
 ซ้าย ๑ กรมนา ๑ กรมคลังป่าจาก ๑ กองหลวงวิจารณ์โกษา ๑
 กรมคลังทอง ๑ กรมช่างทอง ๑ กรมเมือง ๑ กรมพระสุรัสวดี ๑

รวมข้าวพระ ๒๙ พระอาราม ๓ กรมหมอ ๓ กรมช้าง ๓ กรมม้า ๓
รวมพัดเรือน ๑๔ กรม ครั้นเวลาทุ่ม ๕๐ นาที พระบาทสมเด็จพระ

แผ่นดินที่ ๑๓๒๒ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงจุดโคมไชย แด่ประทับครีดี
ออกวันศุกร์ อยู่ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการ จึงพระพิเรน-
เดือนอ้าย ๕ ขุน ๖ คำ ทรเทพนาศุนศรี (ทรง) ขุนหมื่นกรมพระตำรวจใหญ่
ซ้ายทนต์เกล้า ฯ ถวายบน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินเป็นรางวัล ๒ ชั่ง ๔๐ บาท ประ
ทับอยู่จนเวลายาม ๓ เสด็จขึ้น

โดย ก. ม. นเรศวร์วรฤทธิ

วันจันทร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมะแมศกศก กักราช ๑๒๓๗
ทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้แจกเบี้ยหวัดในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย
ทหาร ๘ กรม พัดเรือน ๑๘ กรม รวม ๒๖ กรม กรมพระกตาทิม
๓ กรมผู้พายดำทรง ๓ กรมตั้งทองซ้าย ๓ กรมตั้งทองขวา ๓ กรม
ดาบตั้งมือ ๓ กรมอาทมาศซ้าย ๓ กรมอาทมาศขวา ๓ กรมช้าง
เรือซ้ายขวา ๓ รวมทหาร ๘ กรม กรมมหาดไทย ๓ ไพร์หัดวงชั้นกรม
มหาดไทย ๓ เขมรด้าม ๓ กรมวัง ๓ กรมอภิรมย์ ๓ กรมราชยาน
๓ เผ่าพระที่นั่งคูศิตมหานพราธาท ๓ อาดำใหม่ซ้ายชั้นกรมวัง ๓ อาดำ
ใหม่ขวาชั้นกรมวัง ๓ กรมพระคตังวรอาสน์ ๓ กรมพระคตังพิมาน
อากาศ ๓ กรมโรงทานซ้าย ๓ กรมพระคตังมหาสมบัติ ๓ กรมต้ม

เด็จพระเทพศิรินทราบรมราชินี ๓ เกณฑ์พระราชกุศล ๓ กรมโรงกระ-
 ตำบลนิติการ ๓ กรมสรรพากรใน ๓ กรมสรรพากรนอก ๓ รวม
 พดเรือน ๓๘ กรม รวมทหารพดเรือน ๒๖ กรม ในที่แจกเบี้ยหวัดนั้น
 สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดาม กรมพระบำราบปรปักษ์
 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมหมื่นจันทบุรีสุรนาถ

พระราชพิธีสมโภชเสวตฉัตร

เวตาเย็นเจ้าพนักงานได้เชิญพระไชยเงิน (ประจำรัชกาลที่ ๑)
 องค์ ๓ พระไชยทอง (ประจำรัชกาลที่ ๒) องค์ ๓ พระไชยดงยา
 (ประจำรัชกาลที่ ๓) องค์ ๓ พระไชยก่ำไหมดทอง (ประจำรัชกาล
 ที่ ๔) องค์ ๓ พระไชยประจำ (รัชกาลปัจจุบัน) องค์ ๓ ตั้งบนพระ
 แท่นมณฑลตบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท แล้วเชิญพระมหาพิไชย
 มงกุฎ ๓ ฉลองพระบาท ๓ พัดวาดวิชนี ๓ พระแสง ๖ พานเครื่อง
 ของน้อยตั้งบนพระแท่นเสวตฉัตร แล้วต้นไม้ทองคำ ๓ ต้นไม้เงินคู่ ๓
 ต้น ๔ มุม ต้นละมุม เวตาเย็นเจ้าพนักงานกรมตั้งฆกาได้ฉิมมนต์พระ
 ตั้งมี ๓๐ รูป มีสมเด็จพระวันรัตน์เป็นประธานมาที่พระที่นั่งดุสิตมหา
 ปราสาทนั้น ครั้นเวตาห่มเศษ ทรงพระกรุณาโปรด ๖ ให้พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
 เจ้าจิตรเจริญ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวชิราวุฒินางวงศ์ พระเจ้า
 ดุจเรอ พระองค์เจ้าศรีวิชัยดิถีภรณ์ มาทรงจุดโคมไชย

แผ่นดิน ๑๓๓
 ออกวันเสาร์
 เดือนอ้าย
 ขึ้น ๗ ค่ำ

แล้วโปรดให้พระองค์เจ้าจักรเจริญ ออกไปทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการทบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระสงฆ์
 ๓๐ รูปก็สวดพระพุทธรูป ครั้นจบแล้ว ถ่มเตี๊ยะพระวัน
 รัตนกถายอดิเรก พระสงฆ์ก็สวดพระเวศม์ ครั้นจบแล้วก็ดับไป
 เปนต้นการในวันนั้น

โดย เกษมตันตโสภาคย์

ณวันอังคาร เดือน ๑๒ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนสัมภศก จตุศักราช
 ๑๒๓๗ เที่ยงพระสมโภชพระมหาเศวตฉัตรณพระที่นั่งดุสิตมหาปรา
 สาท เวลาค่ำ ๔ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้า
 น้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจักรเจริญ เสด็จไปจุดเทียนเครื่องนมัสการ
 พระสงฆ์บรรพชาทานฉันทน์ จึงพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราช
 การผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งได้รับพระราชทานจัดของเข้ามาทูลเกล้า ฯ ถวาย
 ตามที่ใบบรมหาย ครั้นพระสงฆ์ฉนแล้วก็สวดพระเวศม์แล้วดับไป ขุน
 สิวา (เกา) กับพราหมณ์ (พุก) ก็อ่านสวดตั้งเวศม์ฉันทน์ ครั้นอ่าน
 จบดังก็เข้าสังฆกรรมหนึ่ง แล้วอ่านค่อไปอีกจนหมดปริยายอันนั้น จึง
 พระราชครูพิธี พระครูอัมภวาจารย์ หวดวงดีทริไชย ก็เปิดแว่นแก้ว
 แว่นทอง แว่นเงิน ออกเวียนได้ทักษิณาวฏ์สี่ด้านรอบโดยกำหนด
 จึงดับเทียน โบกควัน อ่านอิศรวาทวิษณุนนตถวายไชยมงคลตามพิธี
 แห่งพราหมณ์ เมื่อเวลายเวียนเทียนนั้น เจ้าพนักงานกัณฑ์ของไชยสังฆ
 แตรงอน แตรฝรั่ง พิณพาทย์ พวกขับไม้ก็เข้ามาขับสมโภชพระมหา

เสด็จนิวัติกลับเป็นการ

ครั้นเวลาค่ำทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ พระเจ้าตูกเธอ พระองค์เจ้าศรีวิชัยดิถีชนม์ รวม ๓ พระองค์ เสด็จออกมาจุดเทียนชกโคมไชยที่หน้าพระที่นั่งอาภรณ์พิโมข เวลาคู่มเศษ พระดั่งฆทงปวง มีกรมพระปวเรศวิยาตงกรณเปนประธาน เข้าไปสดมมนต์ในพระที่นั่งไพศาลทักษิณ ในการดมโภชพระที่นั่ง แต่วันนั้นหาได้เสด็จออกมาไม่ ทรงพระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ

แผ่นที่ ๑๓๔
ออกวันเสาร์
เดือนอ้าย
ขึ้น ๗ ค่ำ

พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต ออกมา จุดเทียนเครื่องนมัสการ
เวลายามเศษสดมมนต์จบ พระดั่งฆกดับออกมา
โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

ณวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ปีมุขอธิปัตศก จุติศักราช ๑๒๓๗
เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เจ้าพนักงานกรมตั้งฆการีจึงนำพระดั่งฆ ๓๔ รูป
มีกรมพระปวเรศวิยาตงกรณเปนประธาน เข้าไปในพระที่นั่งไพศาล
ทักษิณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ได้จะทรงสบายจึงโปรด
เกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้ากมตาตเดอด้วรรค์จุดเทียน
ที่ทรงนมัสการพระพุทธรูปวิมากร (มีพระไชยทั้ง ๕ พระองค์) ตั้งบน
เครื่องมาหุมริมผนังด้านนอก แล้วพระดั่งฆซึ่งได้เจริญพระพุทธร
มนต์ถวายพรพระแล้ว เจ้าพนักงานยกฉัตรบังซึ่งได้เกณฑ์พระบรมวงศ

หลวงศุภอักษรในขบวนมาตงถวายพระตั้งฉนวน ครั้นนั้นแล้ว พระตั้งฉนวนไป
รับของไทยธรรม แต่พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายในที่ชานพักด้านขวามือ
ออก แลวงจึงกตบมาบังทวยถาดพ็อดเครื่องถวายพระพรตากตบออกจาก
พระที่นั่ง แลวงได้เจ้พระเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
จึงจุดเทียนบูชาเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ แลพระแสงอื่น ๆ เหมือน
กันกบที่ในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทเมื่อวานนี้ แลวงจึงจุดเทียนที่
เครื่องตั้งเวียงเสร็จแล้ว พราหมณ์ ๒ นายจึงอ่านคำเจ็ดมพระเกียรติ
ว่าด้วยหมู่พระที่นั่งไฟคำดทกษิณนจนจบแล้ว พระมหाराชครพิธิ พระ
ครูอัญญาจารย์ หวดวงดีทริไชย จึงเบิกแว่นที่หน้าบายศรีนั้นเวียนเทียน
ถวน ๓ รอบโดยกำหนดแล้ว จึงรับแว่นมาดับ โบกควันตามวิธีได้ย
คำศีร์ แล้วจึงไปเจิมเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ แลพระแสงคิงที่
เข้ามาแล้ว ซึ่งได้ตั้งอยู่บนโต๊ะเงินตรงหลังดับแต่ ซึ่งได้ประดิษฐาน
พระสยามเทวาริราชนั้น ครั้นแล้วหวดวงชนเทพปัดกรรมแต่งต้นซ้าย
จึงเชิญพระแสงออกจากฝัก จึงตั้งเวียงเครื่องเช่นทุก ๆ องค์เสร็จแล้ว
เจ้าพนักงานทั้งปวงจึงกตบออกมา

เสด็จออกพระราชทานตราจุลจอมเกล้า

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตอง
พระองค์เต็มยศฝ่ายทหาร อย่างกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

๑ ตรงนี้ผิดบอกแก้อู่ในแผ่นที่ ๑๔๓

ทรงเครื่องราชอิศริยยศทั้ง ๔ องค์ แต่ถ่ายสะพานนั้นเป็นสะพานดำรับ
 มงกุฎสยาม (หน้าเงิน) แด่พระสังฆาตจตุตถอมเกล้า แด่ทรงฉดของพระ
 องค์ศรัยที่ชันนอก เด็ดเครื่องพระราชดำเนียรออกมาประทับบนพระที่
 หนึ่งเก้าอี (โทรน) ในพระที่นั่งอนันตสมาคม พระบรมวงศานุวงศ์เฝ้า
 ณมุขด้านเหนือ กรมมหาดเล็ก ทหารมหาดเล็กนั้นเฝ้าณมุขด้านใต้
 กรมตำรวจ แด่กรมทหารหน้าเรียง ๒ แถว เฝ้าณมุขด้านตะวันออก

แผ่นที่ ๑๓๕ ครั้นหยุดเลี้ยงประ โคมมโหรทักแด่ตั้งช้แล้ว ส้มเด็จพระ
 ออกรวันอาทิตย์ เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ จึงเดินเข้ามาทางมุขด้าน
 เดือนห้า ขน ๘ คำ คว้นออก ถึงหน้าพระที่นั่งห่างประมาณ ๓ วา จึง
 ถวายคำนับแล้วมายืนตามตำแหน่งเบ้องซ้าย แด่เจ้าพระยาสุริยวงศ์
 ใว้ด้วยฉดจึงเข้ามาทักตงนนเป็นที่ ๒ แด่เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษา
 ธิบดีเป็นที่ ๓ เจ้าพระยาอมราชเป็นที่ ๔ เจ้าพระยาธรรมมาธิกรณ์
 ที่ ๕ พระยาราชวราณุกฤตที่เกษคราธิบดีที่ ๖ แด่จึงตามกันเป็นลำดับ
 (ตั้งหมายเพิ่มเติมต่อราชกิจจานุเบกษา) ครั้นเข้ามายืนทพร้อมแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระราชดำรัสตงนว่า “ท่านทง
 ปวงบรรดาซึ่งได้มาประชุมพร้อมกันไนทนน ดว้เป็นวันเหมือนกบ
 วันบรมราชาภิเศกของเรา แด่ควรที่จะได้บูชาพระรูปพระเจ้าแผ่นดิน
 ทง ๔ รัชกาลที่ตวงแเด่พนนคว้ ขอให้มาเจริญศุขสวัสดิ์ตทวกัน”

๑ ทรงนี้ฉดมีบอกแก้อยู่ในแผ่นที่ ๑๓๓ ๒ ทรงนี้ฉดมีบอกแก้อยู่ในแผ่นที่ ๑๓๗
 ๑๕

เมื่อทรงพระราชดำริตั้งนฤเพศว พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าทูลลอองธุลี
พระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยทงปวง จึงถวายคำนับตงพร้อมกัน แล้วจึงทรง
พระราชดำริว่า “แต่ข้าราชการซึ่งได้มีความชอบ ควรที่จะได้รับ
ตราเป็นเกียรติยศสืบตระกูลต่อไปนั้น ควรจะได้รับเสียในเวลานอนเป็น
วัน (เหมือนวันที่ได้พระราชทานตราชั้นแต่) เดิม” แล้วสมเด็จพระเจ้า
บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามงกุฎ กรมพระบำราบปรปักษ์ ซึ่งเป็น
(แคว้นมาตศอก) ของเครื่องราชอิสริยยศนี้ จึงได้นำไปแสดงความ
ชอบ (ตีปโตมา) กับเครื่องราชอิสริยยศที่ ๒ เข้าไปทูลเกล้าฯ
ถวาย จึงโปรดเกล้าฯ พระราชทานแต่พระยาโชฎิกราชเศรษฐีต่อ
พระหัตถ์ แล้วพระราชทานตราชั้นที่ ๒ แก่พระยาศรีสังหเทพ แล้ว
พระราชทานตราชั้นที่ ๒ แก่หัตถวงสุริยามาศย์ปลัดขวากรมมหาดไทย
ฝ่ายหน้าฯ นำขึ้นไปพระราชทานแต่พระยาเทพประสุน ซึ่งขึ้นไปเป็น
ข้าหัตถวงณเมืองดาวเคียงเมืองเขียงใหม่ฯ แล้วจึงพระราชทานตรา
ชั้นที่ ๓ แก่หม่อมเจ้านาย ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทร
ภักดี

แผ่นที่ ๑๓๖
ออกวันอาทิตย์
เดือนอ้าย
ขึ้น ๘ ค่ำ
แล้วเจ้าพนักงานจึงจัดพานทอง ๓ ตำรับ ไปมอบแก่ผู้
ที่ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศชั้นที่ ๒ ความใน
ใบแสดงความชอบ (ตีปโตมา) นั้นเป็นดังนี้ (แผ่นที่ ๑)
สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอมเกล้าเจ้ากรุงสยาม

ซึ่งเป็นพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงศ์ ซึ่งได้
 ประดิษฐานแต่ดำรงกรุงรัตนโกสินทร์มหินทรายุทธยา บรมราชธานีมหา
 นครใหญ่ในประเทศบางกอกนี้ แต่เป็นพระเจ้าแผ่นดินใหญ่แก่ประเทศ
 ราชใกล้เคียง คือ ดาวเหนือ ดาวภาค มลายู กะเหรี่ยง แลอื่น ๆ
 ในทิศนั้น ๆ แต่เป็นเจ้าของตราเครื่องราชอิสริยยศจุลจอมเกล้าสำหรับ
 ตระกูล ขอประกาศความเรื่องนี้ แก่ท่านทั้งหลายทั้งปวงผู้หนึ่งผู้
 ใด ซึ่งจะได้อ่านคำประกาศนี้ให้ทราบว่า เราพระเจ้ากรุงสยาม ตั้ง
 ให้พระยาโชฎิกกราชเศรษฐี ผู้มีความอุตสาหะได้จัดการในกรมท่าซ้าย
 เรียบร้อยดี รับตราเครื่องราชอิสริยยศจุลจอมเกล้าสำหรับตระกูล
 ตำแหน่งที่ ๒ ชื่อทศุทิศจุลจอมเกล้า ท.จ. ดำรงวงศ์ตระกูลสืบต่อไป
 ตามข้อพระราชบัญญัติ แต่คำประกาศสำหรับดวงตราเครื่องราชอิสริย
 ยศนี้จงทุกประการ จงเจริญสวัสดิ์สวัสดิ์พิพัฒน์มงคลชนมายุ พรรณ
 สุขปฏิภาณดำรงวงศ์ตระกูลสืบต่อไปตั้งกาลนานเทอญ พระราชทาน
 ตั้งแต่วันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนดปีตศก ศักราช ๑๒๓๗ เป็น
 ปีที่ ๘ ฤาเป็นวันที่ ๒๕๗๐ แต่มุตบรมราชาภิเษกในรัชกาลปัจจุบัน
 (ตรา) แครนมาสเตอร์ของตราเครื่องราชอิสริยยศ จุลจอมเกล้า สัม
 สำหรับตระกูล (ที่ทรงพระราชหัตถ์เลขา) จุฬาดงกรณ์ (แผ่นที่ ๒)
 พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาดงกรณ์ (พระ) จุลจอมเกล้า
 เจ้ากรุงสยาม ฯลฯ ตั้งให้พระยาศรีรังสิต ปัตติยาธิบดีกรมมหาด
 ไทย ซึ่งทำราชการตุลาการเดี่ยด อุดำห์หมั้นในราชการ รับตรา

เครื่องราชอิศริยยศ จุฑจอมเกล้าสำหรับตระกูลตำแหน่งที่ ๒ ชื่อทูลุคย
 จุฑจอมเกล้า ท.จ. ดำรงวงศ์ตระกูลสืบต่อไป ฯลฯ (แผ่นที่ ๓) พระ
 บาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุฑจอมเกล้าเจ้ากรุง
 ดัชยาม ฯลฯ ตั้งให้พระยาเทพประสุน ราชปลัดทูลฉลองของกรมพระกต
 โหม เป็นผู้ไต่จัดการบ้านเมืองฝ่ายตะวันตก คือ มณฑลประเทศเรียบ
 ร้อยคี่ไม่ได้ยราชการ รับเครื่องราชอิศริยยศจุฑจอมเกล้า สำหรับ
 ตระกูลตำแหน่งที่ ๒ ชื่อทูลุคยจุฑจอมเกล้า ท.จ. ดำรงวงศ์ตระกูลสืบ
 ต่อไป ฯลฯ (แผ่นที่ ๔) พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลง
 กรณ์ พระจุฑจอมเกล้าเจ้ากรุงดัชยาม ฯลฯ ตั้งให้หม่อมเจ้านาย ใน
 พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี เป็นหม่อมเจ้าใหญ่ใน
 กรมหมื่นนคราเครื่องราชอิศริยยศ

แผ่นที่ ๑๑๗ จุฑจอมเกล้าสำหรับตระกูลตำแหน่งที่ ๓ ชื่อทูลุคยจุฑจอม
 ออกวันจันทร์
 เดือนอ้าย
 ขึ้น ๕ ค่ำ
 เกตุฯ ค.จ. ดำรงวงศ์ราชตระกูลสืบต่อไป ฯลฯ (ในใบ
 แต่คงความชอบ คือ ดิปลิตมา ตามใบหลังนทตะไว้นน
 เพราะความเหมือนกันกับใบข้างต้น คือ แผ่นที่ ๑ นนแต่) ครนทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานตราเครื่องราชอิศริยยศ ดังว่า
 นนแต่จแต่ จึงมีพระบรมราชโองการว่า ท่านทงหลายมุตได้รับตรา
 เครื่องราชอิศริยยศจุฑจอมเกล้า นน จึงมีความเจริญสุขดีสวัสดิ์ดำรง
 วงศ์ตระกูลสืบไปต้นกาดนาน ครนแต่จแต่จึงได้จทรงพระราชดำเนิรตง

จากที่พระเกาโอ ไทรนซึ่งประทับอยู่นั้น ไปตรัสกับสมเด็จพระยา
 บรมมหาศรีสุริยวงศ์ครั้นหนึ่ง แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินบนพระที่นั่ง
 สุกโขทัยประย้อมปราสาท ทรงจตุรบุเงินเทียนทอง (๔ ที่ ๆ ละ ๔ คู่ แต่
 เข้าตอกดอกไม้อีก ๔ ที่ ๆ ละ ๔ คู่) นมัสการพระรูป พระบาทสมเด็จพระ
 พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ซึ่งได้ประดิษฐานเรียงกันเป็นแถวหน้าบุษบกบนพระที่นั่งนั้น
 (แต่เรียงที่ ๓ แต่ข้างนอกเข้ามาข้างใน) ครั้นทรงนมัสการแล้ว จึง
 ทรงประทับบนพระที่นั่ง (ไทรนเล็ก) แล้วพระบรมวงศานุวงศ์ ข้า
 ทูลต่อของชุดพระบาทใหญ่ผู้น้อยทงปวง จึงเข้าไปจตุรบุเทียนทอง
 แล้วถวายบังคมพระบรมรูป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทั้ง ๔ พระ
 องค์ ใน ๔ รัชกาลที่ดวงไป ดังที่เข้ามาแล้วนั้นทุกท่านทูลนาย บรรดา
 ที่ได้มาเฝ้าทูลต่อของชุดพระบาทในเวดางนั้น ครั้นเสด็จแล้วจึงเสด็จ
 พระราชดำเนินกลับขึ้น (ข้าง) ใน เมื่อเวลาข้าราชการฝ่ายหน้าได้
 นมัสการแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์
 แด่ข้าราชการฝ่ายใน ออกนมัสการเหมือนกันดังได้เข้ามาแล้ว จึงกลับ
 คืนเข้าไปในพระบรมมหาราชวัง

การสมโภชพระมหาเศวตฉัตรต่อมา

ครั้นเวลาค่ำจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยา

เมื่อ พระองค์เจ้าวฒนาอนุวงศ์ออกไปจุดเทียนนมัสการ ให้พระดั่งษ์
๓๓ รูป มีเจ้าพระ

แผ่นที่ ๑๓๓ ตั้งวรวรประด้าทเป็นประธาน พระดั่งษ์นั้นได้เจริญพระ
ออกวันจันทร์ ปรีศในพระที่นั่งอนันตสมาคมมุขด้านเหนือ ในมุขนั้น
เดือนอ้าย ครึ่ง ๕ ค่ำ ตั้งพระไชยทัง ๕ พระองค์เป็นประธาน บนพระที่นั่งเสด็จ
นครนน ตั้งเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ กับพระแสงต่าง ๆ อีกหลาย
องค์ เหมือนกันกับที่ได้ตั้งมโหสถในพระที่นั่งไพศาลทักษณเมื่อเสด็จ
การตั้งมณฑลคนเป็นการตั้งมโหสถพระที่นั่งในหมื่น ครั้นจบพระดั่งษ์กับ
ออกจากพระบรมมหาราชวัง

ในเวลาค่ำวันนั้นที่ โรงกรมทหารหน้า แดทหารดัยเพด็จ แดทหาร
ปืนใหญ่ นั้น ตามตะเกียงไฟประดับที่ เร่ง ค่อยๆ กับเจดิมพระชนม
พรรษาเมื่อในเดือน ๑๐ แต่ในวันนั้นน้อยกว่ามาก เพราะไม่มีใบไม้
แต่ง มีแต่โคมตะเกียงคืดแขวนนิดหน่อย ก็ได้มีแดทหารหน้าเข้า
ที่แท่นในสนามไชยหน้าประตูวัดตีโธภา แดทหรนมอยู่จนเวลายาม
หนึ่ง จึงได้ตั้งรเจริญพระบรมมถัดเด็ก ที่हांมีดเชอแรมซีเวกพิดดี
แอนดก่าปนี ซึ่งมีดเคอดอรเป็นมูจตการนน ก็ได้จุดโคมไฟเหมือน
กัน การที่ได้จุดโคมไฟนั้น เพราะวันเป็นวันเหมือนกันกับวันบรม
ราชาภิเศกครั้งหลัง ตามจันทร์คติกาต

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

* ห้างที่ตั้งที่ตยหลวงอยู่ตรงหัวถนนบำรุงเมืองฟเกไต้ เดียวนี้หรือเป็นเซตร์วังสราญรมย์
05/11/2565

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๑๒ แรม ๑๓ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก จตุศักราช
 ๑๒๓๗ เวตาเช้า ๕ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้า
 น้อยยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ไปจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้ว
 พระสงฆ์ ๓๓ รูป มีพระธรรมไตรโลกเป็นประธานสวดถวายพระพรจบ
 แล้วกนิณ เวตาเช้า ๕ โมงเศษ พราหมณ์ก้อ่านคำขอพระเกียรติ แด
 โหรกับชวาเครื่องเบญจราชกกุธภัณฑ์ ครั้นจบแล้วพราหมณ์เบิกแว่น
 เวียน เทียน ส้มโภช พระ มหาเสวกฉัตร แดเครื่อง เบญจราช กุธภัณฑ์
 ส้อมรอบ ในเวตานั้นได้เกณฑ์ตำรวจเพียงพระสงฆ์ จากพระบรมวงศา-
 นวงศ์ กับข้าราชการซึ่งได้รับพระราชทานพานทองฝ่ายหน้า พระบรม
 วงศานวงศ์ แดข้าราชการสวมเสื้อฟร็อกโก๊ต แต่พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัวไม่ได้เสด็จออก ด้วยไม่สู้จะทรงสบาย เวตาย่ำค่ำเศษ ทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าโศภนบัณ-
 ทิศ ๑ พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ ๑ มาชักโคมไชย
 เวตาย่ำค่ำเศษ เจ้าจอมมารดาแพ ประสูติพระราชบุตรพระองค์หนึ่ง^๑
 โดย มนุษยนาคมานพ

วันศุกร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๔ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก ๑๒๓๗ เวตาเช้า
 ๓ โมง พระสงฆ์วัดสุทัศน์ ๕๐ รูป มีพระเทพกระวีเป็นประธาน เข้า
 ทางประตูขลุ่ยค้ำสดดา รับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง ออกทาง
 ประตูอนงค์คีตา แดทรงพระกรุณาโปรดฯ

๑ พระองค์เจ้าหญิงบัวทรวงวรรณวโรภาส

แผ่นดินที่ ๑๓๕ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าวฒนาอนุวงศ์ ออกมา
 ออกวันอังคาร ทรงประเคนทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ พระสงฆ์ ๑๐ รูป มี
 เดือนอ้าย พระวิสุทธิสถาเรวเป็นประธาน ได้รับพระราชทานฉันท
 ขัน ๑๐ ค่ำ กักตบไปวัด เวดabay พระยาเจ้าแฉนยบตี ๑ พระยาคีร์ตั้งเทพ ๑
 เขาไปเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับออกมา เวดาคำทรง
 พระกรุณาโปรด ฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าไถ่ณบณทิต ๑
 พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าวฒนาอนุวงศ์ ๑ พระเจ้าตุกเชอ พระ
 พระองค์เจ้าคีร์วดยตักษณ ๑ ออกมาชกโคมไชยชน ๑ พ่อพราหมณ์
 กบ่าตั้งช เจ้าพนักงานกตณของแฉนโคมชน แฉนเวดากนหม
 ราชการ

โดย สวัสดิ์ประวัค

วันเสาร์ เดือน ๑๒ แรม ๑๕ ค่ำ ปีกุนสัปตศก ๑๒๓๗ เวด
 เข้า ๓ โมงเศษ พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ๕๑ รูป มีพระธรรม
 เจดีย์เป็นประธาน เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง แฉนพระ
 สงฆ์วัดโมลีโตถ ๒๐ รูป พระปาฏิโมกข ๑ มีพระอมรเมชาจารย์
 เป็นประธาน ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ครั้นพระ
 สงฆ์ฉันท พระองค์เจ้าวฒนาอนุวงศ์ได้ถวายไตรปาฏิโมกข แฉนพระ
 สงฆ์จึงอนุโมทนาทานเสด็จกลับไปวัด เวดabay โมงเศษ กรมหมื่น
 นเรศวรยุทธ ๑ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระองค์เจ้าสวัสดิ
 ประวัค ๑ กับกรมพระอาดกษณอก เขาทางพระทวารพระที่นั่งสมมติ

เทวราชอุปบัติ เข้าทำการในหอพิศหลวงเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เวลา
 ย่ำค่ำทรงทาสีจุดเทียน ๒ เต็ม พระราชทานพระองค์เจ้าโสมบัณฑิต
 พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ พระองค์เจ้าศรีวิชัยสถกษณไปจุดโคมไทย
 เจ้าพนักงานได้จัดการพร้อมเหมือนทุก ๆ วัน แต่มีพระบรมราชโอง
 การ ให้พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ออกมาจุดเทียนที่พระที่นั่งสุดีดาภิรมย์
 ส่วนพระองค์เจ้าโสมบัณฑิตได้จุดพระพุทธรูป ครั้นเสร็จแล้วก็กลับไปจุด
 พระพิธีธรรมวัดพระเชตุพน & รูป

แผ่นดิน ๑๕๐ ได้ตั้งบั้งเจกษณที่หอพระปรีดียงรุ่งด้วย
 ออกวันอังคาร ในเวลาค่ำวัน มีพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ
 เดือนอ้าย มากอยู่ในสนามหญ้า คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้า
 ฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑ พระองค์เจ้า
 คัคณางค์ยุคล ๑ พระองค์เจ้าท้าวถวิลยศธมาภ ๑ พระองค์เจ้าทองกอง
 ก้อนใหญ่ ๑ พระองค์เจ้าทองแถมถวิลยธวงศ์ ๑ พระองค์เจ้าชุมพล
 สมโภช ๑ พระองค์เจ้ามุนษุยนาคมานพ ๑ เจ้าหมื่นศรีสวัสดิ์ ๑
 หลวงพิณิจจักรภณ ๑ หมอแก้ว ๑ กับมหาดเล็กอีกมาก ได้คอย
 อยู่จนเวลาทุ่มเศษไม่ได้ตั้งออก ด้วยยังไม่หายทรงพระประชวรหนักดี
 เจ้านายขุนนางก็กลับไปหมด แต่พระองค์เจ้าสายสนิทวงศ์ต้องมา
 ประทมค้างมาหลายคืน ด้วยทรงพระประชวรต้องกำกับหมอยุ
 โดย ภาณุรังษี

วันอาทิตย์ เดือนห้า ขึ้นค่ำ ๓ ปีกุนสัปตศก ๑๒๓๗ ในเวลา
 เข้าโมง ๓ นน เจ้าพนักงานได้ตดเต้าโคมไชยเตเต้าโคมบริวารทั้งปวง
 เปนต้นการพระราชพิธีของเป็เรียง ครั้นเวลาเข้า ๓ โมงเศษ พระสงฆ์
 เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง แด่พระสงฆ์ที่รับพระราชทาน
 ฉนวนเวร ที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์หนักมีตามธรรมเนียม แด่ในเวลาบ่าย
 นน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหาได้เสด็จออกไม่ เจ้าพนักงาน
 กรมมหาดเล็กได้ตั้งนาคเพลิงแตรรูปเทียนดอกไม้จันทน์ ซึ่งจะพระราช
 ทานเพลิงที่ศพหม่อมเจ้าชายกุดู่มะ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 เทเวศร์วรินทร์ แด่เจ้าพนักงานคตังวิเศษก็ได้ตั้งผ้าขาว ๒ พับ เจ้า
 พนักงานกรมพระคตังมหาสมบัติได้ตั้งเงินเฟื้อง ๓๐๐ เฟื้อง สำหรับ
 พระราชทานบังสกุต์ในศพนั้น เข้าไปทอดเต้า ๗ ถวายข้างใน พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุนาคเพลิงแตร เจ้าพนักงานก็ได้รับไป
 พระราชทานที่วัดสระเกศ แด่ในเวลา ๕ โมงเศษนั้น มีการล้อมโภช
 พระเจ้าดุกเธอที่ประดิษฐานเมื่อวันที่ เดือน ๑๒ แรม ๓๓ ค่ำ
 ด้วยเป็นการครบกำหนด ๓ วัน ล้อมโภชตามธรรมเนียม แด่พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระนามวันล้อมโภชนี้ด้วย พระนาม
 ที่พระราชทานนั้นว่า “พระเจ้าดุกเธอ พระองค์เจ้าบดินทรวรรณโร
 ภาส” แด่การล้อมโภชนี้ พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ
 ฝ่ายหน้าฝ่ายใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวหาได้เสด็จไม่ เพราะ
 ทรงพระประชวรยังไม่หายสนิท พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการข้าง

หน้าเข้าไปในการดมโภชนัน คือ ตมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
 จาคุภนทรศัม ๑ ตมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑

แผ่นที่ ๑๔๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรวรฤทธิ ๑ พระเจ้า
 ออกวันพู
 เดือนธันวาคม ๑๑ คำ
 พระองค์เจ้าทวตยธรรมา ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
 เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถม
 ถวตยวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิประวต ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระ
 องค์เจ้าดิศวรกุมาร ๑ เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ๑ พระยาภาดกร
 วงศ์ ๑ พระยามหามนตรี ๑ พระยานรนาถภักดี ๑ เจ้าหมื่นดรรเพช
 ภักดี ๑ เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ๑ พระอินทรเทพ ๑ พระสุนทรานุกิจ
 ปรึกษา ๑ พระอมรวิไถยสรเดช ๑ กับข้าราชการที่เป็นเจ้าพนักงานมา
 ทำในการดมโภชน เหมือนดังพราหมณ์โหรเป็นต้นดังนอกหัตถายนาย
 ครั้นดมโภชนแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จข้าราชการ ก็ออกจากข้าง
 ในพระบรมมหาราชวัง บางพระองค์บางท่านก็มาพักอยู่ที่ตมนามหญ้า
 พริ่มกนกกับพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศศิณางคยุคต ๑ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีสวัสดิ์ธิงไชย ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระ
 องค์เจ้าชุมพลดมโภชน ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้านุชยนาค
 มาณพ ๑ รวม ๕ พระองค์ ซึ่งเสด็จมาในการดมโภชนมิทัน แดพัก

อยู่ที่ต้นนามหม้ายด้วยหัตถวงพินิจจักรภณฑแดหมอกาณนพน บางพระ
องค์บางท่านก็พักอยู่จนเวลา ๒ ทุ่มบ้าง ยาม ๓ บ้าง ก็กลับจากพระ
บรมมหาราชวัง

โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๒ ค่ำ เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาท พระ
ยาจำแลนยบตี พระยาศรีวิจิตรเทพ เข้าไปเฝ้าทูตของซุ้ตพระบาท
เวลาเที่ยงเศษก็ถวายบังคมตากลับออกมา วันนั้นพระบรมวงศานุวงศ์
แต่ขุนนางข้าราชการหาได้เฝ้าไม่ ไม่มีการตั้งโต๊ะ

โดย เกษมสันตโสภากย์

แผ่นที่ ๑๔๒
ออกวันพุธ
เดือนอ้าย
ขึ้น ๑๓ ค่ำ
ณวันอังคาร เดือนอ้าย ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุนสัปตศก จุล
ศักราช ๑๒๕๗ เวลาเช้ามีพระตั้งฉัตรณพระที่นั่งดุสิตา
ภิรมย์ ๓๐ รูป แดพระตั้งฉัตรได้เข้าบิณฑบาตในพระบรม
มหาราชวัง เวลาเช้า ๓ โมงเศษ เป็นเวรดัดระฆังโฆสิตาราม ครั้น
เวลาเย็นมีพระบรมวงศานุวงศ์ แดข้าราชการคอยเฝ้าทูตของซุ้ตพระ
บาท คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑
พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ
พระองค์เจ้าศศิณางคยศต ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทวิ
กวิดิยดาภ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๑

พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าศรีวิสุทธิรังไชย ๓ พระเจ้านองยาเชอ
 พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ ๓ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้า
 ชุมพตสัมโภช ๓ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๓
 พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้ามัญยุนาคนานพ ๓ รวม ๓๐ พระองค์
 พระยวงษาตกรวงศ์ ๓ เจ้าหมื่นศรีศรีรักรักษ์ ๓ หาดวงพิณิจจักรภณท์ ๓
 หมอภักดี ๓ เข้ามาอยู่ตั้งนามหมื่น จันเวตา ๔ ทุ่มจึงเด็กประชุม
 โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

ณวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๕ ค่ำ ปีกุนดับศก จุติศักราช ๓๒๓๗
 เวดาม้าย ๕ โมงเศษ พระยาศรีสังหเทพ นำพระมหาเทพเข้าเฝ้า
 พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ กราบถวายบังคมลา นำพระราชหัตถ
 เดชาไปพระราชทานพระยามหาอำมาตย์ณเมืองนครราชสีมา แลนำเอา
 เบี้ยหวัดแต่เดิณไปแจกนายทัพนายกอง ซึ่งได้ต่อสู้กับพวกจีนย่อนั้น
 แลตั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโต๊ะทอง ๑ กาทอง
 ๑ เต็ยเยียรบับ ๑ ผ้าม่วงดำรับ ๑ ครั้นพระราชทานแล้วจึงเสด็จขึ้น
 โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๕ ค่ำ ปีกุนดับศก ๓๒๓๗ เวดาม
 บ้าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนิน
 ออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติประทับ ถิ่นนามหมื่น
 พระบรมวงศ์้านวงศ์แต่ขุนนางข้าราชการที่เฝ้า คือ สมเด็จพระเจ้า
 นองยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ กรม

หม่อมวงศ์วรฤทธิ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าทวณวดีดาภ ๑
 พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ์ทรงไชย ๑ พระเจ้านองยาเชอ
 พระองค์เจ้ากาพยกนกรัตน ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าเทวัญ
 อุไทยวงศ์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้านุชยนาคมานพ ๑ พระ
 เจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าสวัสดิประวดี ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระ
 องค์เจ้าดิศว์รกุมาร ๑

แผ่นดิน ๑๘๓
 อกรวันพฤหัสบดี
 เดือนอ้าย
 ขึ้น ๑๒ ค่ำ

พระวงศ์เชอ พระองค์เจ้าสายต้นิทวงศ์ ๑ หม่อมเจ้า
 ประวิษ ๑ เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ๑ พระยาภาด
 กรวงศ์ ๑ พระยาธมฺมบุรานุรักษ์ ๑ เจ้าหมื่นศรีรัศ
 รักษ์ ๑ พระอิศราธิไชย ๑ หาดวงพินิจจักรภณท์ ๑ หาดวงรัตนายค ๑
 จมื่นประธานมณเฑียร ๑ จมื่นราชามาตย์ ๑ หาดวงไทรนารายณ์ ๑
 มีดเคอรอาตมาดเคอร ๑ รวม ๒๒ ด้วยกัน ประทับครีตอยู่จนเวด
 ย่ำค่ำเศษเสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก เวด ๓ โมงเช้า
 พระตั้งข้เข้ารับบดินทบาตเวรในพระบรมมหาราชวัง แดพระตั้งข้รับ
 พระราชทานฉันทพระ ทนงตุตติคาภรมย์ ตาม ขรรมนิยม เหมือนอย่างทุก
 วัน เวดาย่ำเที่ยง ส้มเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เฝ้าแเดวกดับ
 ออกมา เวดาย่ำโมงเศษพระยาจำแเดนยบตี ๑ พระยาศรีตั้งหเทพ ๑

เข้าไปเฝ้าทอดของชุดพระบาท เวลา ๒ โมงก็กลับออกมา เวลา ๕ โมงเย็นพระยาราชวรานุกตเข้าเฝ้าประมาณ ๒๐ นาทีก็ถวายบังคมตักกลับออกมา เวลาเย็นพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการมาประชุมคอยเฝ้าที่สนามหญ้าเป็นหลายท่าน ทศายนาย แต่เวลาดั้นหน้าเสด็จออกไม่

โดย สวัสดิ์ดิประวัต

ณวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุนดิถีตศก ๓๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระสังฆคอรุณราชวราราม ๕๖ รูป มีพระธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับนิมิตบาทในพระบรมมหาราชวัง พระสังฆคภิกษุณีนาถ ๓๐ รูป มีพระประสิทธิ์สุตคุณเป็นประธาน ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตภิรมย์ ครั้นพระสังฆคณแต่กลับไปวัด เวลาบ่าย ๒ โมงพวกออฟฟิศหตวงเข้า เวลาเกือบย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวารพระที่นั่งสมมติเทเวศราชูปถัมภ์ประทับสนามหญ้า พระบรม

แผ่นที่ ๑๔๔ ออกวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๑๒ ค่ำ
วงศานุวงศ์แต่ขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย ได้เฝ้าทอดของชุดพระบาท คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี สมเด็จพระเจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมหมื่นนเรศวรวรฤทธิ พระองค์เจ้าสุทธสวัสดิ์ พระองค์เจ้าทวัญฉวีตยาภ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ พระองค์เจ้าเกษมสันตโสภากย์ พระ

องค์เจ้าศรีดีทริขงไชย พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระองค์เจ้า
 มนุษยนาคนามพ พระองค์เจ้าด้วดีประวดี พระองค์เจ้าไชยานุชิต
 พระองค์เจ้าดิศวรรกุมาร พระองค์เจ้าโถณมณิติต พระองค์เจ้าวิวัฒนา
 นวงศ์ พระองค์เจ้าไชยันทมงคล พระองค์เจ้าสายสุนิหวงค์ หม่อม
 เจ้านายเนติ หม่อมเจ้าประวิธ พระราชวรินทร์ จมื่นประชามณ-
 เทียร จมื่นราชามาตย์ จมื่นทิพรักษา พระยาราชวงส์ตัน พระศรี
 กภาพมุต พระอมรวดีโดยสรเดช หาดวงรัตนายัต หาดวงไตรนารายณ์
 หาดวงวรุชคคี หาดวงราชเคัรชฐี ขุนอมรินทร์ พระยาภาสกรวงศ์
 เจ้าหมนศร์ดีร์รักษ์ นายจ่าง นายจำเรงค์ หาดวงนริศร์ นายวร
 กิจ นายชิต นายพิณิจ นายเหมา หมอภาวณัถม์มหาดเล็กพิเศษ
 มหาดเล็กเวรอีกประมาณ ๓๐ คนเศษ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน
 จมื่นสรเดช จมื่นสรราชัยกับพวกทหารมหาดเล็กอีกประมาณ ๓๐ คน
 เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรัสอยู่จนเวดากลับท่ม
 เสด็จขึ้น

โดย ภาณุรังษี

ณวันอาทิตย์ เดือนห้า ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๓๒๓๗ เวดาก
 เข้า พระดั่งมีบัญชาตบาศในพระบรมมหาราชวัง แดพระดั่งซัดนทพระ
 ทนังคุดดาภิรมย์ ๒๐ ตามอย่างวันพระหนักมตามธรรมเนียม ครน
 เวดาก่ายโมง พระยาจำแค้นยบตี พระยาศรีรังษีหเทพ นำพระรัตน
 โกษา ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ จะให้ขึ้นไปรับราชการตอง

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับสำนักราชสภา พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทอดลของขลุ่ยพระบาท ประทับอยู่จนเวดาย่ำค่ำ ๑๕ นาทีเสด็จขึ้น ในเวดาทู่ม ๑ นน พระสงฆ์ได้ รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ๒๐ รูปนน ก่มาถวดมนต์ แดงที่หอพระปริตกัมพระพิธิธรรม ๕ รูป ถวดปัจจุเวกชณตามธรรมเนียม โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เวดากึ่งเที่ยงเศษ เจ้าพระยาภาณวงศัมหาโกษาธิบดีเข้าไปเฝ้าทอดลของขลุ่ยพระบาทในพระที่นั่งสมมติเทวดาอุปบัติ เวดาประมาณโมงเศษฤ ๒ โมงกดับออกมา เวดabay ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกสำนักราชสภาหน้าพระที่นั่งใหม่ พระบรมวงศานุวงศ์ แดงขุนนางข้าราชการเฝ้าพร้อมกันณทนน เสด็จประทับอยู่จนเวดาย่ำค่ำเศษ เสด็จขึ้น

โดย เกษมสันต์โธภาคย์

ณวันอังคาร เดือนอ้าย ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เวดาประมาณบาย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวดาอุปบัติ มีพระไกรศร์เข้าไปเฝ้าอยู่ในทนน เวดabay ประมาณ ๓ โมงจึงได้กดับออกมา ครนเวดabay ๕ โมงเศษ

แผ่นดินที่ ๑๔๖
ออกวันศุกร์
เดือนอ้าย
ขึ้น ๑๓ ค่ำ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกตั้งนามหม้า ครีต
อยู่กับพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการ จนเวลาย่ำค่ำ
เศษ เสด็จขึ้น

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

ณวันพุธ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีกุนดิถีศก ๑๒๓๗ เวลา
บ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่ง
บรมราชสถิตยมโหฬาร พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนก
รัตน (ที่เขตเดออง) ๑ จมื่นสรเสขรณชิต (ที่เขตเดออง) ๑ พระ
ศรีธรรมดาดัน ๑ พระไพรัชพากย์ภักดี ๑ พระศิษฐานการภักดี ๑ หาดวง
รัตนายัต ๑ หาดวงสุนทรโกษา ๑ เปนเจ้าพนักงานกรมท่า ๕ นาย
แฉะพระอนุรักษราชสมณเขี้ยวกรมวัง ๑ รวม ๘ นาย นำตั้งฆราวา
สฝรั่งเศ็ดซึ่งเปนขึ้นใหม่ ณกรุงเทพ ฯ ๑ ตั้งฆราวาสนาแต่เมืองไซ่งอน ๑
บาดหาดวงที่ ๒ ตั้งฆราวาสนา ๒ คนอีก ๒ นายรวมเปน ๔ นาย เข้าเฝ้า
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระราชปฏิสันถารตามธรรมเนียม
แล้วจึงเสด็จขึ้น เจ้าพนักงานจึงพาบาดหาดวงฝรั่งเศ็ดออกมา

ครั้นเวลาย่ำ ๕ โมงเศษ พระดั่งมี ๕๘ รูป จึงเข้าไปสดมภ์
ในการเฉลิมพระชนมพรรษา พระบรมมโหฬิกาเธอ กรมสมเด็จพระ
สุदारัตนราชประยูร ที่พระดั่งมีสดมภ์พระพุทธรูปมณฑล มีพระพุท
ธิปฏิมากร (พระไชยในพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) เปน

๑ ตั้งฆราวาสนาเซนา คัวชื่อวี

ประธาน ครินเวตยาข้า้เค็ษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
 ฉลองพระองค์อวณิงเตรศ ฉายสพายเครื่องราชอิศริยยศ

(ยังมีอีกต่อไป คือ จตุจอมเกตุ เตองศัศราด้วย)

แจ้งความ

ด้วยได้ทราบว่า ณวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ ปีกุนลปัดศก
 ๑๒๓๗ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนิน เสด็จ
 งดเรือพระที่นั่งอัครราชวรเศษตองตงไปตามลำน้ำ เสด็จประพาสฝั่ง
 ทตศวันออก มีอ่างคีตาเกาะตั้งเป็นต้น ประทับประพาสอยู่ในนั้น
 ประมาณ ๑๐ เวตา ๑๑ เวตา ๑๒ เวตา จึงจะเสด็จพระราชดำเนิน
 กดับณกรุงเทพ ฯ ขบวรเสด็จนั้น ได้ทราบว่ามีเรืออัครราชวรเศษ ๑
 ลำ เรือโรชิงแซน ๑ ลำ เรือประพาสอตรศยาม ๑ ลำ เรือรบอย่าง
 โกลเวต ยังไม่มีขอ ๑ ลำ เหนือดวงเรือกตไฟใหญ่ทงนั้น ยังพระ
 ทนงเด็ก ๆ อีกบ้าง แต่ซึ่งจะกำหนดพระราชดำเนินวันโรนั้นไม่
 ทราบแน่ จะบอกไปนั้นไม่ได้ ขอท่านผู้ที่จะตามเสด็จพระราชดำเนิน
 จงเตรียมพระองค์ เตรียมกายของท่านให้เรียบร้อย คอยตามเสด็จ
 พระราชดำเนินเถิด

โดย ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๑๑๗ (ต่อมาจากแผ่นที่ ๑๕๖ ข้างหลังเพียง ด้ายดำพายเครื่อง
 ออกวันเสาร์ ราชอิศริยยศจุลจอมเกล้า แดองค์ตราด้วย) เสด็จพระ
 เดือนอ้าย ราชดำเนินตรงที่พระตำหนัก ประทับรับตั้งกับสมเด็จพระเจ้า
 รัช ๑๕ คำ พระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ครั้นพระสงฆ์เจริญพระปริตมนต์จบแล
 กดับแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ ครัดกับพระบรมวงศา
 นวงศ์ ข้าราชการ แดเสด็จไปประทับครัดกับกรมสมเด็จพระสุภาวดี
 ราชประยูร แดจึงเสด็จมาประทับครัดกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหา
 โกษาธิบดี เวลาประมาณ ๒ ทุ่มเศษจึงเสด็จขึ้น แดพระบรมวงศา
 นวงศ์ จึงไปเสวยที่ห้องข้างขวาพระตำหนักใหญ่ แดขุนนางไปเสวยที่
 ซดาข้างขวา ครั้นแล้วจึงไต่เผ่ากรมสมเด็จพระสุภาวดีราชประยูร
 แดจึงกลับออกทางประตูพรหมซ้าย แดพระบรมวงศานุกูลกับข่า
 ราชการนั้นแต่งล้อมเสื้ออินทร์ แต่ล้อมเครื่องราชอิศริยยศ ตาม
 ที่ใ้รับพระราชทาน

แกขอทผลในวันพุธ เดือน ๑๒ แรม ๑๒ คำ นั้น ในแผ่นที่ ๑๓๔
 ด้านหลังบนทศที่ ๘ ขึ้นไป ได้บอกว่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงฉลองพระองค์เต็มยศอย่างทหารมหาดเล็กนมนมไซ้ คือ ทรงฉลอง
 พระองค์เยียรบันบ ในแผ่นที่ ๑๓๕ ด้านหน้าบนทศที่ ๓ ขึ้นไปนั้น ที่
 เจ้าพระยาอมราชได้เข้าไปถวายค่านับที่ ๕ นั้นไม่ถูก ด้วยเจ้าพระยา
 อมราชป่วยอยู่ หาได้เข้ามาฉลองพระองค์พระคุณไม่ ในแผ่นที่ ๑๓๕
 ด้านข้างหลังบนทศที่ ๕ ลงมานั้น เป็นคำที่ทรงพระราชดำริห์ ว่าขอ

ให้มาเจริญสุขสวัสดิ์ทวักนหน
ทวักน

แก่เป็นขอให้มีความเจริญสุขสวัสดิ์

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

การเฉลิมพระชนมพรรษาในพระเจ้าบรมมไหยิกาเชอ

กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร

ณวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย ขึ้น ๓๒ ค่ำ ปีกุนต์ปศศก ๑๒๓๗

เวลาเช้า ๓ โมง ส้มเด็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
ไปทรงประเคนตำรับพระดงม์ ๕๘ รูป

แผ่นที่ ๑๔๘
ออกวันเสาร์
เดือนอ้าย
ขึ้น ๑๔ ค่ำ

ซึ่งได้สดุดพระพุทฺทชมนต์ในเวลาฉนวนนี้ ที่พระที่นั่งดุสิตมหา
ปราสาท เวลาเช้า ๕ โมงเศษ เจ้าพนักงานได้นิมนต์
พระดงม์ ๕๘ รูป มีพระเจ้าบรมวงศ์เชอ กรมพระปวเรศ
วริยาตงกรณเป็นประธานเข้าไปที่พระตำหนัก แล้วพระเจ้าบรมมไหยิกา
เชอ กรมสมเด็จพระสุตารัตนราชประยูร ก็ทรงถวายเครื่องไทยธรรม
แก่กรมพระปวเรศวริยาตงกรณ แล้วโปรด ฯ ให้สมเด็จพระเจ้า
นองยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ประเคนกระดาดซึ่งจัดซื้อเครื่องไทย
ธรรมต่าง ๆ แก่พระดงม์ กรมพระปวเรศวริยาตงกรณยถา พระดงม์
ก็สดุดพิพยัส้มิงปะเทเต สัพพพุทธา ภาวะตุตพิจบแต่ัว เจ้าพนักงานก็
นำพระดงม์กดับออกมา เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระมหाराชครูพิธิ ๑

พระครูอัมมหาราช ๑ พระสิทธิไชย ๑ ได้เบิกแฉ่งเวียนเทียนรอบพระ
 ศาลาหน้าวัด ๑ ครอบแก้ว ๑ ครอบแก้ว จึงเจิมพระสุพรรณบัตรแด
 ดวงพระชนมพรรษา แด่ประมาณครูหนึ่ง ส้มเด็จพระเจ้าของยาเชอ
 เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ส้มเด็จพระเจ้าของยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง
 วงศ์ ได้เชิญพระบรมวงศานุวงศ์ไปเสด็จทางพระตำหนักข้างทิศบูรพา
 ครั้นเสด็จแต่ประมาณครูหนึ่งก็กลับออกมา ในเวลาเช้าวันนั้น พระ
 บรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการสวดมนต์พร้อมกัน ค่ำระงับกรมวังแตกกรม
 อื่น ๆ ที่ได้รับพระราชทานเสด็จสำหรับยศนั้น สวดมนต์เรียงยศตามกรม
 นั้น ๆ เวลาบ่าย พระธรรมวโรดมได้ถวายเทศนาเทวดาอุทิศ

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการเข้าไป
 เฝ้า พระเจ้าของยาเชอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๑ พระเจ้า
 น้อยยาเชอ พระองค์เจ้านุชยนาคมานพ ๑ พระยาจำเริญยศ ๑
 พระยาศรีรังสิต ๑ พระยาศรีสุริยราช ๑ พระยาราชบังสัน ๑ พระ
 เทพมฤ ๑ เจ้าหมื่นศรีสุริยราช ๑ พระศรีกาฬมฤ ๑ พระนรินทร์ราช
 เสด็จ ๑ พระรจนารังสรรค์ ๑ จมื่นราชามาตย์ ๑ จมื่นประจันต
 เชาย ๑ จมื่นวิเศษไชยศึกดาบุษ ๑ กับขุนนางหัตถวงขุนยงอีกหลายท่าน
 หาดายนาย เวลาบ่ายค่ำเศษเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จ
 ข้าราชการ กลับออกมาทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ

โดย มนุชยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก ๑๒๓๗ เวลา
บ่าย ๕ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์
แต่ข้าราชการ เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

แผ่นที่ ๑๔๘ พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการประมาณ ๒๐ เศษ เฝ้า
ออกวันอาทิตย์ เดือนอ้าย
ขึ้น ๑๕ ค่ำ
อยู่ทนน เวลาค่ำแล้ว ขุนนางข้าราชการก็ถวายบังคมลา
กลับออกมาบ้าง เฝ้าอยู่บ้าง เจ้าหมื่นศรีสรรักษ์ จึง
นำนายกรมบุตรพระปรีชาภักดีการ ถวายคฤหาชการนตของพระเดชพระ
คุณ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์
แต่ข้าราชการจนเวลา ๒ ทุ่มจึงเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์ แต่ข่า
ราชการก็กลับออกมา

โดย ด่วนคดีประวัต

ณวันเสาร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๔ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก ๑๒๓๗ เวลา
เช้า ๓ โมงเศษ พระดั่งขั้วคอรุณราชวราราม ๕๖ รูป มีพระธรรมเจดีย์
เป็นประธาน ได้เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๔
โมง พระดั่งขั้วคชนะสังคราม ๑๐ รูป มีพระอุดมญาณเป็นประธาน
ได้รับพระราชทานฉันที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ ครั้นพระดั่งขั้วค
กลับไปวัด ครั้นเวลาบ่ายโมงเศษ พระยาเจริญราชไมตรี ๑ พระยา
อนุรักษราชมนเฑียร ๑ เข้าไปเฝ้าแล้วก็กลับออกมาในเวลานั้น เวลา
บ่าย ๓ โมงเศษ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิกับพวกออฟฟิศเข้าทำการใน

พระบรมมหาราชวัง แล้วพระยาจำเริญยศดี พระยาศรีสิงห์เทพเจ้าไป
 เฝ้า เวลาบ่าย ๕ โมงแล้วกลับออกมา ครั้นเวลาบ่ายค่ำ พระบรมวงศ
 นุวงศ์ แลขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าเฝ้าประมาณ ๕๐ เศษ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ด้งให้หัตถวงนรงค์
 ราชานัญเป็นหัตถวงนารายณ์ฤทธา เจ้ากรมอาศัายี่ปุ่นซ้าย ให้ถือศักดินา
 ๓๐๐๐ ให้จำเริญวงศ์ชิงชัยเป็นจำชำนันทวด้านสำหรับจางวางกรมตำรวจ
 ซ้ายให้ถือศักดินา ๖๐๐ ให้จำเริญเชิดประทับในเป็นหัตถวงสุเรนทรวิจิตร
 เจ้ากรมเรือตงคูชุกซ้ายให้ถือศักดินา ๘๐๐ ให้นายรองบำเรอบรมบาท
 เป็นขุนมณตัญไพรินทร ปลัดกรมไพร่หัตถวงกองกลางขวา ให้ถือศักดินา
 ๖๐๐ ให้นายอยู่ด้าววัดยามขัน เป็นหัตถวงคร่ำแดงฤทธิ ปลัดกรม
 เชนทองขวา

แผ่นที่ ๑๕๐
 ออกวันอาทิตย์
 เดือนอ้าย
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ

ให้ถือศักดินา ๖๐๐ ให้นายอุ่ม มหาเด็ก บุตร์พระศรี
 กภาพสมุค เป็นจำเริญมงคลศรีวิยาอูช ในกรมพระตำรวจ
 ต้นมทหารขวา ให้ถือศักดินา ๖๐๐ ให้นายพ่วงมหาเด
 เด็กเวรศักดิ์ เป็นหัตถวงภูเบนทรสิงหนาท เจ้ากรมต้นมทกลางขวา ให้
 ถือศักดินา ๘๐๐ ประทับตรีศด้วยราชการอยู่จนเวลาทุ่มหนึ่งแล้วขึ้น
 พระบรมวงศานุวงศ์แลขุนนางผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็กลับออกมาจากทเฝ้า
 โดย ภาณรังษี

แผ่นที่ ๑๕๑

ออกวันจันทร์

เดือนอ้าย

แรมค่ำ ๑

ข่าวราชการต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอาทิตย์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก

๑๒๓๗ เวลาเช้า พระดั่งฯ เสด็จมารับบิณฑบาตในพระบรม

มหาราชวัง แดพระดั่งฯ ณที่พระที่นั่งคูศดิศวรนิยมน กัมตามธรรมเนียม

นิยม เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ

ออกพระที่นั่งมณเฑียรราชอุโบสถ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการ

เข้าไปเฝ้าทอดตองขลุ่พระบาท กรมช่างรักได้ถวายพระพุทธรูปทรงบีต

ทอง ๑ กรมราชบัณฑิตได้ถวายหนังสือพระคัมภีร์อรรถกถาอุปทาน

บัพตาย ๑๕ ผูก ทรงร้อยทรงบีตทอง ๑ แดถวายหนังสือจตุนิเทศ์

๑๒ ผูก ๒๑ ตาน ทรงร้อยหูหนังสือครั้นเสร็จแล้ว จึงทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งข้าทูลตองขลุ่พระบาท คือ

ตั้งนายน้อยมหาอิน ความในสัญญาบัตรมีว่า “ให้นายน้อยมหาอิน

เป็นเจ้าบุรีคนเมืองนครเชียงใหม่ จึงช่วยเจ้าอินทวิชยานนทพหุดเทพ

ภักดีเจ้าเมืองนครเชียงใหม่ คิดอ่านราชการบ้านเมือง แดฟังบังคับ

บัญชาเจ้านครเชียงใหม่ แดทเป็นยุติธรรมแเดชอบด้วยราชการ จึง

เว้นการควรเว้น หมั่นประพฤติกการควรประพฤติ แดรักษาความซื่อ

สัตย์สุจริตต่อกรุงเทพ ฯ ตามอย่างธรรมเนียม ผู้ทอยู่เป็นตำแหน่ง

เช่นนั้น จึงเจริญดีสวัสดิ์ ทำราชการตั้งแต่บัดนี้ไปเทอญ ตั้งแต่วัน

ศุกร์ เดือนอ้าย ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก เป็นปีที่ ๘ ของตราดวงที่

ประจำประทับประจำการแผ่นดินสยาม ศักราช ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๕๘๖

ในรัชกาลปัตยุบันนี้ (ทรงพระราชหัตถ์เตชาเปนพระนาม) ส้มเค็ญ
 พระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์” ดังนี้ แดพระราชทานพานหมากถม
 ตะทอง ๑ คนโทมตะทอง ๑ แดกระโถนตะทอง ๑ รวม ๓ ตั้ง
 เปนเครื่องยศ แดทรงตั้งพระพิเศยงเอนข้า้หดวงเดิม เปนหดวงอัครนารี
 รัตนมาตย์เจ้ากรมกองการกุศล ให้ถ้อยศักดิ์นา ๘๐๐ หนึ่ง นายเข้ม
 มหาตเด็กเวรศักดิ์เป็นขุนมณีนั้สารธมบัต ปัตติกรมพิมานอากาศให้ถ้อย
 ศักดิ์กตินา ๕๐๐ หนึ่ง ขุนมณีนั้สารธมบัต

แผ่นที่ ๑๕๒ ปัตติกรม เปนหดวงรัตนรักษา เจ้ากรมพระคลังพิมาน
 ออกวันจันทร์
 เดือนอ้าย อากาศให้ถ้อยศักดิ์กตินา ๖๐๐ หนึ่ง นายภูมุนมหาตเด็กนอ้ของจมีน
 แรม ๑ ค่ำ จงขวาเปนจำโชนเชิดประทับใน ในกรมพระค้ำรวจจิงขวา
 ให้ถ้อยศักดิ์กตินา ๕๐๐ หนึ่ง นายจันสารวัดเป็นขุนพิมานมณเฑียร ปัตติ
 กรมรักษาพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทให้ถ้อยศักดิ์กตินา ๓๐๐ หนึ่ง หมื่นรุก
 พดศักดิ์กรมพระค้ำรวจในขวาเป็นขุนบัญชาพด ปัตติกรมเรือตงกุชก
 ขวาให้ถ้อยศักดิ์กตินา ๖๐๐ หนึ่ง หมื่นชำนาญนิกร สุมุหาญช้เป็นหดวง
 ดัถดพิมาน เจ้ากรมอาสาใหม่ขนกกรมวังให้ถ้อยศักดิ์กตินา ๖๐๐ รวม
 ๘ นาย แดในสัญญาบัตรนั้น ก็มีค้อมตามธรรมเนียมที่ทรงตั้งมาแต่
 ก่อนๆ ประทับคร้ตั้งอยู่จนเวลาทุ่มหนึ่งเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์แเด
 ข้าราชการ ก็ค้ำนบถวายบังคมตราบถบออกมา บางท่านก็พักอยู่
 ด้นามหญ้า บางท่านก็ถบไปบ้าน ประมาณคร้หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ตั้งเจ้ออกประทับ ณ มหาเมฆา ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ไปจุดเทียน
พระสงฆ์วัดคมนคทพระที่นั่งสุดีตากรมย์ตามธรรมเนียม ประทับอยู่
จนเวลาดำ ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ข่าวราชการต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง

แผ่นดินที่ ๑๕๓

ออกวันอังคาร

เดือนอ้าย

แรม ๒ ค่ำ

ณวันจันทร์ เดือนอ้าย แรมค่ำ ๓ ปีกุนส์ปัตศก ๑๒๓๗

เวดาย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ได้ตั้งเจ้ออก

พระที่นั่งมณเฑียรราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการ

การ เฝ้าทอดของชุดพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัวฯ ได้ตั้งประทับครัดด้วยราชการแผ่นดิน กับขุนนางข้าราชการ

การตามตำแหน่ง แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญา-

ญาบัตร ดังให้ชาทอดของชุดพระบาท คือ ขุนมณเฑียรคตทปัตต

กรมรักษาพระคตังพินาอากาศ เป็นหลวงรักษานักษาเจ้ากรมให้ถือ

ศักดินา ๖๐๐ นายหนึ่ง ให้นายอิมมหาดเล็กบุตรพระยาอภัยสุนทร^๑

เป็นนายรองฉนมหาดเล็กเวรศักดิ์ถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นาย

ทศบุตรหวดรักษานาฏเป็นนายรองฉนมหาดเล็กเวรศักดิ์ให้ถือศักดิ-

นา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายแดงบุตรพระยาจินตารังสรรค์ เป็นนาย

๑ ตรงนี้ผิดมีบอกแก้ ในแผ่นดินที่ ๑๕๖

รองไชยขรรค์มหาดเล็กเวรศักดิ์ถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายเพิ่ม
 บุตร์พระยาเจริญราชไมตรี เป็นนายรองพิไนยราชกิจมหาดเล็กเวร
 ศักดิ์ถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายชัยบุตรพระยาไชฎีกราชเศรษฐี
 เป็นนายรองสนองบรรทมมหาดเล็กถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ใ้
 นายทองดีบุตรพระยานรนาถภักดี เป็นนายรองชิดมหาดเล็กเวรศักดิ์
 ถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายแสงบุตรพระยามหาอรรคนิกรเป็น
 นายรองตุ้เงินตามมหาดเล็กเวรสิทธิ์ถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายภู
 บุตร์ หลวงปราสาท เป็น นายรองพลพ่าย มหาดเล็ก เวรสิทธิ์ ถือ ศักดินา
 ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายชัยบุตรพระยาไชยยศสมบัติเป็นนายรองเส่นองาน
 ประพาศมหาดเล็กเวรสิทธิ์ถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายจันมหาด
 เล็กข้าหลวงเดิมเป็นนายรองพลพันถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นาย
 แม่น บุตร์ หลวงวิจิตรสรพต เป็น นายรองขัน มหาดเล็กเวรเทศถือศักดินา
 ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายทิมบุตรพระยาจำเริญยบดีเป็นนายรองสรพร
 วิไชยมหาดเล็กถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง ให้นายประวิศบุตรพระยา
 เจริญราชไมตรีเป็นนาย

แผ่นที่ ๑๕๔
 ออกวันอังคาร
 เดือนอ้าย
 แรม ๒ ค่ำ
 รองพิจารณาณรรพกิจมหาดเล็กถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง
 ให้นายเจ๊กบุตรเจ้าพระยามรราช เป็น นายรองถอดมหาด
 เล็กเวรฤทธิถือศักดินา ๓๐๐ นายหนึ่ง รวมกรมพระคลัง
 พิมาณอากาศนายหนึ่ง กรมมหาดเล็ก ๑๔ นายเป็น ๑๕ นายด้วยกัน

ครั้นพระราชทานสัญญาบัตรเสร็จแล้ว เสด็จประทับอยู่ในที่นั้น จน
เวลาทุ่มสามจึงเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการก็
ถวายบังคมจากตบมือออกมา

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

แจ้งความ

ด้วยแผ่นที่ ๑๔๖ ข้างหลัง ว่าด้วยจะเสด็จพระราชดำเนินประ-
พาสายทเลศวันออกนั้น ได้ทราบข่าวแล้วว่า ณวันพุธ เดือนห้า
แรม ๓ ค่ำ ปีกุนดิถีศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๒ โมงแล้ว จะเสด็จพระ
ราชดำเนินเรือพระที่นั่งอัครราชวรเดช แดจะประพาสอยู่ประมาณ ๑๕
วันขึ้นไป ด้วยเวลานั้นเป็นเวลาที่สมควรเรียบร้อยบังคับ สัมคอรที่จะ
เสด็จอยู่นานได้ ขอท่านทั้งหลายผู้จะไปตามเสด็จจงจัดเตรียมการ
ให้สมควร แต่ผู้ที่ไม่ได้ตามเสด็จ จงมารับเสด็จให้ทันตามเวลาจึงจะ
สมควร อนึ่งข้าพเจ้าผู้แต่งหนังสือทั้ง ๗ องค์ ขอตาท่านทั้งหลายซึ่ง
ได้อยู่ในกรุงเทพฯ แต่ได้จัดผู้ช่วยในการพิมพ์ ให้หนังสือพิมพ์
(คอต) ออกเล่มใหม่ให้เสียเวลาได้ แต่จะต้องงดกรรมต่าง ๆ ที่ได้
จุลของต่อมวงรับเสด็จ ณพระอารามที่ได้เสด็จพระราชดำเนินพระราช
ทานพระกรูนิ แดนิทานเดือนสี่ติแคววิชาการต่าง ๆ อีกบ้าง กว่าจะ
เสด็จพระราชดำเนินกลับ แดถ้ามีเรือเข้ามาผู้แต่งหนังสือทั้งหลายก็จะ
ส่งข่าว (คอต) มาลงในหนังสือ ๆ นี้ขึ้นไปตามกาลตามเวลาที่จะเป็น

ไปได้ แต่ถ้ามัวออกไปผู้ช่วยจัดการก็จะตั้งหนังสือ (คอต) ไปยังผู้
ที่ได้รับหนังสือ ซึ่งได้ตามแต่ตั้งพระราชดำเนิรนั้น ขอท่านจงได้
ทราบเทอญ

ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๑๕๕
ออกวันพุธ
เดือนอ้าย
แรม ๓ ค่ำ

ข่าวราชการต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๒ ค่ำ ปีกุนศัปตศัก ๑๒๓๗

เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ มีเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษา
ธิบดีเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท อยู่จนเวลา ๓ โมงเศษเสด็จขึ้น
จึงได้กลับออกมา ในเวลานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกณพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงแจกเบี้ยหวัดมหาดเล็ก ในเวลา
นั้นเจ้าบุรีรัตนเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทไปณเมืองเชียงใหม่ โปรด ฯ
พระราชทานเสื้อผ้าให้คนตระตำรับ ในขณะนั้นโปรด ฯ พระราชทาน
เงินผ้าใคร่ช่วยในการศัพพะยาอภิปันตริกามาตย์ มีพระบรมวงศา
นุวงศ์แต่ข้าราชการ เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทอยู่จนเวลาบ่าย ๔ โมง
เศษเสด็จขึ้น ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จขึ้น
เกยทรงพระราชยานไปออกทางประตูศรีสุนทร ไปประทับเกยพระที่
นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จพระราชดำเนินไปในเรือพระที่นั่งอัคราชวร

เศษ เสด็จเที่ยวทอดพระเนตรตามในห้วงแดนทอน ๆ แล้วจึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นิมนต์พระดั่งมี ๓๐ รูป คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมพระปวเรศวริยาดงกรณเป็นประธานาธิบดี ซึ่งจะได้เจริญพระ
 พุทธมนต์ในศาลาพาเรือพระที่นั่ง ในทวนตงเครื่องนมัสการ มีพระไชย
 เหนวโตหะตงบนมารองพานทององค์ ๑ ครั้นพระดั่งมีชนไปพร้อมแล้ว
 จึงทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปว-
 เรศวริยาดงกรณก็ถวายศีล แล้วพระดั่งมีก็เจริญพระพุทธรมนต์ พระบาท
 สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษ จึงได้เสด็จขึ้น
 จากเรือพระที่นั่ง เสด็จขึ้นพระราชยานมาประทับที่เสาชิงช้าในสนามหญ้า
 ทอดพระเนตรรูปแกะของอื่น ๆ ซึ่งพระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประดิษฐ
 วรการจัดเข้ามาทอดเกล้าฯ ถวาย ซึ่งจะส่งออกไปเอ็กส์ฮิบิเชนที่เมือง
 อเมริกาหนึ่ เสด็จประทับทอดพระเนตรอยู่ประมาณครึ่งหนึ่งจึงเสด็จขึ้น

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

แผ่นที่ ๑๕๖

แจ้งความ

ออกวันพุธ
 เดือนอ้าย
 แรม ๓ ค่ำ

ด้วยแผ่นที่ ๑๕๓ บันทึกที่ ๑ ข้างต่าง ทว่าให้นายอิม

มหาดเล็ก บุตรพระยาอภัยสุนทรเป็นทนายรองฉันทมหาด
 เล็กเวรศักดิ์นั้นผิดไป คือ บุตรพระอภัยสุนทรจึงจะถูก ด้วยคนเรียง
 พิมพ์นเรียงเกินไป ขอท่านทรงหยาดจงทราบ เทอญ

ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นดินที่ ๑๕๗

ว่าด้วยเจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ

ออกวันพฤหัสบดี

เดือนอ้าย

แรม ๔ ค่ำ

ซึ่งได้ถูกขอล้อมวงรับเสด็จ เมื่อเสด็จพระ

ราชทานพระกรุณ

วันเสาร์ เดือน ๓๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก ข้าพเจ้า
 นายด้วรรค์ นายรัชบริรงก์ นายชำนาญนายเวร ๆ จมื่นจงซ้าย ทำ
 หมายว่า ตรวจชำระราชการ มาคอยรับเสด็จ พระราชทาน พระกรุณในพระ
 อุโบสถวัดเทพธิดาที่ ๓ มายืนแก่ท่านทางหนึ่ง เป็นคนกรมมหาดเล็ก
 ทูตวัด นายพดพิณ ๑ ทอดพระแสง ๑ รวม ๒ ถิ่นมพดเรือน พระ
 อินทราทศย์ ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ พระคลังวิเศษถวายเทียน ขุนวิเศษ
 ถิ่นมบศ ๑ พระคลังศุภรัตถวายปรีชาประสูติธงษ์ จมื่นนรัตนโกษา ๑
 ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ พระคลังมหาถิ่นมบศ นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม
 ๒ พระคลังราชการ นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมตั้งฆกาจารย์
 ขุนธรรมตั้งการ ๑ ขุนหมื่น ๑ พระคุณิกการ ๑ ขุนศรีประชานนท์ ๑
 รวม ๔ กรมเกษ นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๑ ปลัดกรม ๑ รวม ๓
 กรมพิณพาทย์ นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมนาฬิกา ขุน
 อินรักษา ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ กรมพระภูษามาตา นายเวร ๑
 ขุนหมื่น ๒ หอดวงเทพ ๑ ขุนพิพิธ ๑ รวม ๕ วิเสทกตางเครื่องไทย
 ธรรม คาวหวาน ๓ กตองแขก นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔
 แครวตั้ง นาย ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ รวม ๔๓ คน

ณวันจันทร์ เดือน ๓๓ แรม ๓๓ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก จุดศักราช
 ๑๗

๑๒๓๗ ข้าพเจ้านายด้วรวิทย์ นายวิศักรรยงก์ นายชำนาญนายเวร ฯ
 จมจนจาย ทำทางว่าตรวจเจ้าพนักงานซึ่งมาคอยรับเสด็จพระราช
 ทานพระกฐินในพระอุโบสถวัดอรุณราชวรารามเป็นที่ ๑ มายืนแก้
 ทำนทางหนึ่ง เป็นคน กรมมหาดเล็กทวดวัด นายฉันท ๑ ทอดพระ
 แต่งนายอ่ำ ๑ รวม ๒ ถนมพดเรือนตงเครื่องนมัสการ พระจันทร์
 ทิพย์ ๒ นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๓ กรมพระภูษามาตา นายเวร ๑
 กรมตั้งฆกาเรียเฝ้ายพระสงฆ์ พระวุฒิการบดี ๑ ขุนธรรมตั้งการ

แผ่นดิน ๑๕๘๘ ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๓ กรมพระคตังวิเศษถวายเทียน
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือนอ้าย หตวงศรัทพ ๑ กรมพระคตังศรัทถวายปรีชาบุ
 แรม ๔ ถ้า อาตนะพระสงฆ์ นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ พระ
 คตังมหาสัมปตตังกะ โถนขันน้ำ ขุนหมื่น ๑ พระคตังราชการบุ
 นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมนาฬิกาตาดพระบาท นาย ๑
 ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ กรมพิณพาทย์ นาย ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรม
 กดองแขก นาย ๑ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ กรมเตรตั้งขี นาย ๑
 ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมเกาษี เจ้ากรม ๑ ปลัดกรม ๑ นายเวร ๑
 รวม ๓ วิเสทกลางตังเครื่องไทยธรรม คาว ๒ หวาน ๓ รวม ๕ รวม
 คน ๕๐ คนด้วยกัน

ณวันจันทร์ เดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก ๑๒๓๗
 ข้าพเจ้านายยังภักดี นายยังภักดี นายเวรกรมพระตำรวจทหารขวา

ทำทางว่าเจ้าพนักงานจุกช่อง ต่อมวงชั้นนอก พระอุโบสถ วัดอรุณราช
 อารามที่ ๓ มายันค้อท่านเจ้าพนักงาน เป็นคนกรมพระตำรวจทหาร
 ขวา นายเวร ๒ ขุนหมื่น ๒๐ รวม ๒๒ กรมพระตำรวจนอกขวา นาย
 เวร ๓ ขุนหมื่น ๒๐ รวม ๒๓ กรมพดพิณซ้าย นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ ทหารแคร์ แบนมาศเคอร์ ๓ ซ้ายันต์ ๓ ตริมาเยอ ๓
 แคร์ ๓๘ รวม ๔๓ กรมทหารรามัญ กัปตัน ๓ ตักันเดบเคอเนน ๓
 กอวัง ๓ ออเคอซายัน ๓ ซายัน ๓ กอปราด ๒ ทหารถือปืน ๖๒
 รวม ๗๓ กรมทหารมหาดเล็ก ซายัน ๒ กัปตัน ๒ แอกกิง ๓ ทหาร
 ถือปืน ๓๗ รวม ๔๒ ทหารกรมบริกา ซายันมาเยอ ๓ ซายัน ๗
 ออเคอซายัน ๒ กอปราด ๒ ทหารถือปืน ๕๓ รวม ๗๓ พดพิณซ้าย
 ขวา นายเวร ๒ ขุนหมื่น ๘ รวม ๑๐ อาต่าใหม่กตาโหม หดวง
 อินทโรตม ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กองไฟร์หดวงกรมเมือง หดวง
 สุชาพิทกษ ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ อาต่ารองซ้ายจุกช่อง นาย ๓
 ไฟร์ ๕ รวม ๖ ตำรวจรองงานนอกขวาจุกช่อง นาย ๓ ไฟร์ ๓
 รวม ๒ อาต่ารองขวาตังกอง หดวงเพชรกำแหง ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม
 ๕ กรมอาต่าใหญ่จุกช่องซ้าย ขุนหมื่น ๓ ขวา นาย ๓ ไฟร์ ๓
 รวม ๗ กรมทนายเดือกขวา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ กรม
 รักษาองค์ซ้าย นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๖ ไฟร์ ๖ รวม ๑๓ รักษาองค์
 ขวา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ รวมเป็นคน ๓๕๘ คน

ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๑๕๕
 ออกวันศุกร์
 เดือนอ้าย
 แรม ๕ ค่ำ

ณวันจันทร์ เดือน ๓๑ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนดิถีศก
 ข้าพเจ้านายรงภักดี นายเวรกรมพระตำรวจนอกซ้าย ทำ
 หางว่าตรวจเจ้าพนักงาน ซึ่งมีอาวชเห็นาคามเสด็จจาก
 ช้องต้อมวงรายรักษารอบพระอุโบสถวัดโมลีโลกขันธ์นอกที่ ๓ เป็นเจ้า
 พนักงานกรมตำรวจนอกซ้าย นายอาจภักดีนายเวร ๑ นายรงภักดี
 นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๓๐ พันเดว ๑๕ รวม ๕๗ กรมทหารรักษาพระองค์
 มีพลตายหอกซ้ายขวา ช่วยผู้ช่วย ๑ ออเดอซ้ายนี้ ๑ ซ้ายนี้ ๔
 กอบปราด ๔ ทหาร ๑๒๐ รวม ๑๓๐ รองงานตำรวจใหญ่ขวาจากช้อง
 จำจิตรใจราช ๑ ไพร่ ๔ รวม ๕ รองงานตำรวจฉนมขวาจากช้อง
 หมื่นวิเศษนาวา ๑ ไพร่ ๑ รวม ๓ พิณพาทย์ฝรั่ง ซ้ายนี้ ๔ กอบปราด
 ๒ ทหารเตร ๒๘ รวม ๓๔ กรมพดพันซ้าย นายฤทธิธำแดงนายเวร
 ๑ หมื่น ๔ รวม ๕ ขวา นายยอดภักดีนายเวร ๑ หมื่น ๔ รวม ๕
 ทนายเดือกขวา หมื่นไพรินพิณาค์นายเวร ๑ หมื่น ๒ รวม ๓ กรม
 ทหารในขวา หมื่นใจจงรักษนายเวร ๑ หมื่น ๕ รวม ๖ ซ้าย หมื่น
 ภักดีนายเวร ๑ หมื่น ๕ รวม ๖ ทนายเดือกซ้าย หมื่นชิตนายเวร ๑
 หมื่น ๔ รวม ๕ อาต่าใหม่กตาใหม่ตังกอง หดวงอินทโรดม ๑
 หมื่น ๔ รวม ๕ อาต่ารองขวาตังกอง หดวงเพชรกำแหง ๑ หมื่น
 ๔ รวม ๕ อาต่าใหญ่จากช้องซ้าย ขุนชำนาญณรงค์ ๑ หมื่น ๒ รวม
 ๓ ขวา ขุนอาจตั้งคราม ๑ หมื่น ๒ รวม ๓ รักษาพระองค์ขวา
 หมื่นสนิทนิเวศนายเวร ๑ หมื่น ๔ รวม ๕ ซ้าย หมื่นประทุมคงคา

นาย ๓ หมั้น ๖ รวม ๗ บินหามแดน หมั้นมณฑลเขี้ยว ๓ หมั้น
 วัช ๓ ไพร่ ๘ รวม ๓๐ กรมไพร่หลวงกรมเมืองตงกอง หลวง
 ตูราพิทักษ์ ๓ หมั้น ๕ รวม ๖ กรมวัง นายพิบูลย์นายเวร ๓ ตำรวจ
 วัง ๒ รวม ๓ มหาดเล็กทูลตราขาน นายذنอง ๓

แผ่นดิน ๑๖๐ ทอดพระแสงนายอ้า ๓ รวม ๒ พระคตังค์ภรัต จมื่น
 ออกวันศกร วิสูตรดมบัต ๓ หมั้นพินิจดมบัต ๓ รวม ๒ กรมตนม
 เดือนอ้าย พลเรือน พระจันทรทาศิย ๓ นายบุญนายเวร ๓ รวม ๒
 กรม ๕ คำ พระคตังค์วิเศษ หลวงศรีพิท ๓ กรมเกาฮอ หลวงเบญจางค์วราอาสน์
 ๓ นายขุมขุมนายเวร ๓ รวม ๒ กรมสังฆการีย์ ขุนศรีธรรมดงการ
 ๓ หมั้นจำนง ๓ รวม ๒ รวมเป็นคน ๒๘๒ คน

ข้าพเจ้า นายจันทรมณฑลเขี้ยว นายเวรกรมวัง ทำบาญชีตรวจ
 เจ้าพนักงานในพระอุโบสถวัดราชดีทธาราม ตำรวจวังทอดกั ๕ คน
 มหาดเล็กทอดพระแสงเจเรตีทริ ๓ คตังค์วราสน์นายเวร ๓ ไพร่ ๔
 รวม ๕ พิณพาทย์ หมั้นเณร ๓ ขุนหมั้น ๕ รวม ๖ ถดองแขก
 หมั้นฉดาด ๓ ขุนหมั้น ๓ รวม ๔ แตรงอน แตรงวัง ดั่งข ๒ ปลัด
 กาทอดวิไชย ๓ ขุนหมั้น ๕ รวม ๖ คตังค์ภรัต หมั้นขานี ๓ รองเวร
 ๓ รวม ๒ ดนมพลเรือน ราชบาเรอ ๓ ขุนหมั้น ๓ รวม ๔ คตัง
 ราชการนายเวร ๓ ขุนหมั้น ๓ รวม ๔ ตาดพระบาท หมั้นเทวาทิศ ๓
 สังฆการีย์ หมั้นวิเศษ ๓ คตังค์วิเศษ ขุนวิเศษดมบัต ๓ กระโถนขัน

๕ หมื่นทิพ ๑ วิเศษทองเครื่องไทยธรรม นาย ๑ ไพร์ ๕ รวม ๕
 รวม ๔๓ คน กรมพระตำรวจหน้าด้มทบ พระสุริยภักดี ๑ นายรัตน
 ภักดี ๑ นายชาติภักดี ๑ นายไตรภักดี ๑ รวม ๔ ขุนหมื่นพันเอก
 ๒๕ รวม ๒๙ ใหญ่ขวาบั้ง พระศรีวิไชย ๑ ขุนไกรสงคราม ๑
 นายเวร ๒ พันเอก ๒๕ รวม ๒๙ กรมทหารรักษาพระองค์ ด็กินเดบ
 เตอเนน ๒ กวริง ๑ เป๋ชายัน ๑ นายดาบ ๖ นายร้อย ๕ ทหาร
 ไพร์ ๕๐ แตรวง ๒๕ รวม ๙๐ บินจุกช่องไชยราชคร่ำทอง ๒ คร่ำ
 เงิน ๒ รวม ๔ ขุนหมื่น ๒ ไพร์ ๖ รวม ๘ นอกซ้ายบั้นคร่ำเงิน ๑
 คร่ำทอง ๑ รวม ๒ ขุนหมื่น ๒ ไพร์ ๓ รวม ๕ กรมพดพันซ้าย
 ขวา นายฤทธิธำแดง ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ นายยอดนายเวร ๑ ขุน
 หมื่น ๔ รวม ๕ กรมทหารในซ้าย ขวา นายภักดีนาคนายเวร ๑
 ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ หมื่นจิงนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ กรม
 ทนายเตอกนอกซ้าย หมื่นชิตศรีไชย ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ ขวา
 หมื่นไพร์พิณาค์ ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาสาใหญ่ขวา บั้นคร่ำ
 เงินจุกช่อง ขุนศรีพิศพ่ายนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาสา
 ใหญ่ซ้าย บั้นจุกช่องคร่ำเงิน ๑ ขุนจบไตรวัตร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม
 ๓ อาสาใหม่กรมท่าซ้ายตังกอง

แผ่นดินที่ ๑๖๑ หาดวงนราเวียงเดช ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ กรมรักษา
 ออกวันเสาร์
 เดือนอ้าย พระองค์ขวา บินห้ามแค้น ๒ นาย ๒ ไฟร์ ๘ รวม ๑๐
 แรม ๖ ค่ำ กรมทำตุ๋นซ้าย ขุนจงใจยุทธ ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรม
 ทวนทองขวา หาดวงรามโยธี ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ รวมเป็นคน
 ๒๐๗๓ คน

ข้าพเจ้าขุนศรีวิไชยนายเวรกรมพระคำรอดใหญ่ขวา ทำบาญชี
 ตรวจเจ้าพนักงานหน้าตามรับเสด็จจุกข์ของถ่อมวง ตั้งกองรายทาง
 วัดบุนนาครามที่ ๒ มายืนแก้ท่านโม ๑ กรมพระคำรอดหน้าใหญ่ขวาเป็น
 รับตั้ง ขุนศรีวิไชย ๑ ขุนไกรสงคราม ๑ รวมนายเวร ๒ ขุนหมื่นพัน
 เดว ๒๕ รวม ๒๗ กรมในขวาสมทบ นายศรีภักดี ๑ นายไกรภักดี
 ๑ นายชาติภักดี ๑ นายฤทธิภักดี ๑ นายเวร ๔ ขุนหมื่นพันเดว ๒๕
 รวม ๒๙ กรมทหารรักษาพระองค์ในซ้าย สังกันเดบเคอเนน ๑ กอวัง
 ๑ ซายัน ๓ กัปตัน ๒ ทหารไฟร์ ๒๐ รวม ๒๗ กรมรักษาพระองค์
 บินจุกข์ของซ้าย บินห้ามแค้น ๒ นายเวร ๒ ขุนหมื่น ๖ รวม ๘ ตั้ง
 กองรายทาง กรมฉนมกตวงซ้าย ขุนนาภภักดีปัดดี ๑ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ กรมเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งขวา หาดวงทรงวิไชย ๑ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ อาสาใหม่ซ้าย หาดวงพิมานไพโรชนต์ ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖
 กรมอาสาใหญ่บินจุกข์ของซ้าย บินคร่ำเงิน ๑ นาย ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม
 ๓ กรมอาสาใหญ่บินจุกข์ของขวา บินคร่ำเงิน ๑ นาย ๑ ขุนหมื่น ๒
 รวม ๓ กรมช่างทหารในซ้าย นายภักดีนาถนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔

รวม ๕ กรมช่างทหารในขวา นายจงใจรักษ์ ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕
กรมพดพิณซ้าย นายฤทธิธำแดงนายเวร ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรม
พดพิณขวา นายสุทธิรักษ์นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๔

แผ่นที่ ๑๖๒ รวม ๕ กรมตำรวจนอกขวา ปั้นคร่ำเงิน นาย ๓ ไพรี
ออกวันเสาร์ ๓ รวม ๒ กรมทนายเตือกซ้าย หมื่นชิตร์ไชยนายเวร
เดือนอ้าย ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมทนายเตือกขวา หมื่นไพรี
แรม ๖ ค่ำ ๓ รวม ๓ กรมพระตำรวจใหญ่ขวา ปั้น
พิณาค์นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมพระตำรวจใหญ่ขวา ปั้น
คร่ำทอง ๒ บอกล นายเวร ๒ ปั้นคร่ำเงิน ๒ บอกล ไพรี ๒ รวม ๘
กรมวัง นายพิบูลย์บริบาลนายเวร ๓ ตำรวจวัง ๒ รวม ๓ กรม
กะโหลกหน้า นายหว่าง ๓ กรมมหาดเล็กทูลรายงานวัด นายไชย
ชรรค์ ๓ ทอดพระแสงนายอ่ำ ๓ รวม ๒ กรมพระคลังศุภรัต จมื่น
วิสูตรสมบัติ ๓ หมื่นราช ๓ รวม ๒ กรมตั้งขการีย์ ขุนตั้งขกาโรด
๓ หมื่นพดไชยภักดี ๓ รวม ๒ กรมฉนมพดเรือน พระจันทราทศย์
๓ นายรัตวิภักดินายเวร ๓ รวม ๒ กรมพระคลังวิเศษ หาดวงศรัทิพ
๓ กรมคลังเก่า หาดวงเบญจางค์วรอาสน์ ๓ นายขุมนุนนายเวร ๓
รวม ๒ รวมเป็นคน ๓๔๗ คน

ณวันเดือน ๓๓ แรม ๓๒ ค่ำ ปีกุนตีปีศศก ๓๒๓๗ ข้าพเจ้านาย
ชำนาญ ๓ นายด้วรรค์ ๓ นายเวร ๓ จมื่นจงซ้าย ทำทางว่าอตรวจ
เจ้าพนักงานซึ่งมาคอยรับเด็ด็จ พระราช ทานพระกรฐินในอุโบสถวัดทอง

ความเพนที่ ๔ มายืนกับท่านเจ้าพนักงานทาง ๓ เป็นคน กรมมหาด
 เล็กทุตวิค นายจ่ายง ๓ ทอดพระแสงเวรดีทริ นายอ่า ๓ รวม ๒
 ต้นมพตเวเอน พระอินทราทิตย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ พระคตังวิเคษ
 หตวงศรีเทพ ๓ พระคตังศุภรัต จมื่นรัตนโกษา ๓ จมื่นวิสุตรดมบค
 ๓ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๕ พระคตังมหาดมบค ขุนหมื่น ๓
 พระคตังราชการ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๘ กรมพระภษามาตา
 นายเวร ๓ ปลัดเวร ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๕ กรมตั้งฆการีย พระวุฒิ
 การบค ๓ ตั้งฆกาโรค ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๓ กรมพิณพาทย์ นาย
 ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๘ กตของแขก นาย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๕
 กรมเตรตั้งข นาย ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๘ กรมนาพิกา นาย ๓ ขุน
 หมื่น ๓ รวม ๒ กรมเกาธิ เจ้ากรม ๓ นายเวร ๓ รวม ๒ วิเดท
 กตางคาวหวาน ๕ รวมคน ๔๔ ด้วยกัน

ข้าพเจ้าขุนศรีวิไชย นายเวรกรมพระตำรวจใหญ่ขวา ทำทาง
 ว่าวเจ้าพนักงาน จุกช่อง ต่อมวง ตังกองรายทาง ให้นำ ตามรับเด็คจวิค
 โสมนัสวิหารที่ ๓ มายืนท่านเจ้าพนักงานทาง ๓ เป็นคน

แผ่นที่ ๑๖๓ กรมพระตำรวจหน้าใหญ่ขวาเป็นรับตั้ง ขุนศรีวิไชย ๓
 ออกวันอาทิตย์
 เดือนอ้าย ขุนไกรสงคราม ๓ นายเวร ๒ ขุนหมื่นพันเดอ ๒๕ รวม
 แรม ๓ ค่ำ ๒๗ กรมในขวาตมทบ นายศรีภักดี ๓ นายฤทธภักดี
 ๓ นายไกรภักดี ๓ นายชาติภักดี ๓ นายเวร ๕ ขุนหมื่นพันเดอ ๒๕

รวม ๓๙ กรมทหารรักษาพระองค์บนปดายหอก ชำยัน ๓ กอปราด
 & ขอเคอชำยัน ๓ ทหาร ๘๐ รวม ๘๘ กรมทหารแตรวง นายวง ๓
 ชำยัน ๓ กอปราด ๒ ทหารแตร ๒๖ รวม ๓๒ กรมรักษาพระองค์
 ชำย นายเวร ๓ ชุนหมื่น ๕ รวม ๘ บินห้ามแต่้นจุกช่อง ๒ บอ
 นาย ๒ ไพร์ ๘ รวม ๓๐ กรมพดพันชำย นายแผลงไพร์น ๓ ชุนหมื่น
 ๕ รวม ๘ กรมพดพันขวา นายยวดภักดี ๓ ชุนหมื่น ๕ รวม ๘
 กรมทหารในชำย นายภักดีนาถ ๑ ชุนหมื่น ๕ รวม ๖ กรมทหาร
 ในขวา หมั้นจงใจรักษ ๑ ชุนหมื่น ๕ รวม ๖ กรมอาตำรของชำย
 บินครำเงินบอ ๑ นาย ๒ ไพร์ ๕ รวม ๖ กรมทหารรามัญ กัปตัน
 ๑ เถบเคอแหน ๑ ตักัน ๑ ขอเคอชำยัน ๓ ชำยัน ๓ กอปราด ๒
 ทหาร ๕๕ รวม ๖๔ กรมทหารเดือกชำย ขวา หมั้นยุทธสังหาร ๑
 หมั้นไพร์พินาศ ๑ หมั้นฤทธิพิดไชย ๑ ชุนหมื่น ๓ รวม ๖ กรม
 อาตำใหญ่ชำย ขวา บินครำเงิน ๒ บอ นาย ๒ ชุนหมื่น ๕ รวม ๖
 กรมอาตำใหญ่ขวาตงกองรายทาง หดวงไชยเดช ๓ ชุนหมื่น ๕ รวม
 ๘ กรมพระตำรวจฉนมขวา บินครำเงินจุกช่อง นาย ๑ ไพร์ ๓ รวม
 ๕ ศตังมำจากตงกองรายทาง หดวงศวี ๑ ชุนหมื่น ๕ รวม ๖ กรม
 ทำดูขวาตงกอง ชุนตร์จำนงปลัดกรม ๑ ชุนหมื่น ๕ รวม ๖ กรม
 ด้ง นายพิบุดย์นายเวร ๑ ตำรวจด้ง ๒ รวม ๓

แผ่นดินที่ ๑๖๔
ออกวันอาทิตย์
เดือนอ้าย
แรม ๓ ค่ำ

กรมมหาดเล็กทูลวัด นายบำเรอ ๓ ทอดพระแสงตำ
วัด ๓ รวม ๒ กรมคลังศุภรัต พระศุภรัตเจ้ากรม ๓
ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ กรมคลังขการีย์ ขุนศรีธรรมดงการ
๓ หมื่นสนิท ๓ รวม ๒ กรมคลังวิเศษ หลวงศรีเทพ ๓ กรมคลัง
เกษ หลวงเบญจางค์วรอาสน์ ๓ นายขุนมนุนายเวร ๓ รวม ๒
กรมกระโถนชั้นหน้า หมื่น ๓ กรมฉนมพตเรือน พระจันทราทศย์ ๓
นายปุนนายเวร ๓ รวม ๒ รวมเป็นคน ๓๓๘ คน

ข้าพ (ระพุทธ) เจ้านายจันทรมณเฑียร ทำบายูช้ตรวจเจ้าพนักงาน
งานในอุโบสถวัดบรมนิวาสที่ ๒ ตำรวจวังทอดที่ ๕ มหาดเล็กทอด
พระแสงเวรเศร นายหง ๓ ฉนมพตเรือน พระจันทราทศย์ ๓ ขุน
หมื่น ๓ รวม ๔ คลังวรอาสน์ นายเวร ๓ ไพร่ ๓ รวม ๔ คลัง
วิเศษ หลวงศรีเทพ ๓ คลังในขวา หมื่นอิน ๓ คลังศุภรัต นายจ้านง
๓ พิณพาทย์ หมื่นไฉน ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ กตองแขก หมื่น
ฉดาด ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ แตรงอนฝรั่ง หลวงกาหัด ๓ ขุนหมื่น
๕ รวม ๖ ตั้งษ์ ๓ คลังราชการนายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ ตาด
พระบาท ขุนอิน ๓ ไพร่ ๓ รวม ๒ ตั้งขการีย์ ตั้งขกาโรต ๓ คลัง
มหาสมัค นายเวร ๓ วิเดทตั้งเครื่องไทยธรรม นาย ๓ ไพร่ ๔
รวม ๕ กรมพระตำรวจฉนมซ้าย นายจัตภักดี ๓ ขุนหมื่นพันเดว ๒๐
รวม ๒๓ กรมพระตำรวจนอกซ้าย นายรงภักดี ๓ ขุนหมื่นพันเดว
๒๐ รวม ๒๓ กรมพดพันขวา นายตั้งุทธิรักษนายเวร ๓ ขุนหมื่น ๕

รวม ๒ กรมในซ้าย นาย ๓ โพร ๕ รวม ๖ ปันคร่าเงิน ๒ ปัน
 หักทอง ๒ รวม ๔ กรมอาสาใหญ่ขวา ชุนตรีพิศพ่าย ๑ ชุนหมื่น ๒
 รวม ๓ ปันคร่าเงิน ๑ กรมอาสาใหญ่ซ้าย ชุนจุมพตแดน ๑ ชุน
 หมื่น ๒ รวม ๓ ปันคร่าเงิน ๑ กรมตำรวจนอกซ้าย นาย ๒ โพร
 ๓ รวม ๕ ปันคร่าเงิน ๒ กรมทหารข้าหลวงในซ้าย ต่กัน ๑ เกา
 ริง ๑ ซ้ายัน ๒ กอปราด ๒ โพร ๒๒ รวม ๒๗ กรมคั้งในขวา
 ชุนไชยนาถปลัด ๑ ชุนหมื่น ๕ รวม ๖ เครื่องกองครบ กรมอาสา
 ยบุนขวา หลวงณรงค์ราบาท ๑ ชุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมทนายเดื่อ
 ขวา หมื่นชิตนายเวร ๑ ชุนหมื่น ๓ รวม ๔ กรมรักษาพระองค์ใหม่
 ต่กันเดบเคอแผนซ้าย ๑ ขวา ๑ รวม ๒ กรมทหารมหาดเด็ก ซ้ายัน
 ซ้าย ๓ ซ้ายันขวา ๓ รวม ๖

แผ่นที่ ๑๖๕ กอปราดซ้าย ๒ กอปราดขวา ๒ รวม ๔ ทหารเดว
 ออกวันจันทร์
 เดือนอ้าย ซ้าย ๒๕ ทหารเดวขวา ๒๒ รวม ๔๗ กรมทหารมหาด
 แรม ๘ ค่ำ เดื่อรักษาพระองค์ เดบเคอแผน ๑ ซ้ายัน ๒ กอปราด ๑
 แยกคั้ง ๑ ทหาร ๒๓ รวมเป็นคน ๒๓๓ คน

ณวันเดือน ๑๑ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนต์ปดคัก จุตคักกราช ๑๒๓๗
 นายสุวรรณ ๑ นายชำนาญ ๑ นายเวรกรมวัง เวงจ่มนจงซ้ายทำ
 หางว่าวตรวจเจ้าพนักงาน ซึ่งมาคอยรับเดด็จพระราชทานพระกุสินใน
 พระอุโบสถวัดสระเกศเป็นที่ ๓ มายันแก่ท่านเจ้าพนักงานหาง ๑ เปน

คน กรมมหาดเล็กทูลวัด นายพดพิณ ๓ ทองพระแสงนายจัน ๓
 รวม ๒ กรมฉนมพตเรือน พระจันทราทศย์ ๓ นายเวร ๓ ขุนหมื่น
 ๓ รวม ๓ กรมภาษามาตา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ กรม
 ตั้งสมการีย์ พระคุณภักดิ์ ๓ ขุนศรีธรรมดั่งการ ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม
 ๓ กรมพระคดงวิเศษ หตวงศรีเทพ ๓ กรมพระคดงมหาสมบัติ ขุน
 หมื่น ๓ กรมพระคดงศุภรัต พระศุภรัต ๓ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓
 รวม ๓ พระคดงราชการ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมเกาะ
 เจ้ากรม ๓ นายเวร ๓ รวม ๒ กรมพิณพาทย์ นาย ๓ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ กรมกลองแขก นาย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ กรมแตงตั้ง
 นาย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ กรมนาฬิกา นาย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒
 วิถีทกถางดาวหวาน ๕ รวมเป็นคน ๔๒ คน

ณวันพุธ เดือน ๑๑ แรม ๓๓ ค่ำ ปีมุขฉิมศก ข้าพเจ้า นาย
 สวัสดิ์ภักดี นายเวรกรมพระตำรวจในซ้าย ทำทางว่าอเจ้าพนักงานตั้ง
 กองจุกช่องล้อมวงให้น้ำรับเสด็จจรอบพระอุโบสถวัดสระเกศ มายืนต่อ
 ทานทาง ๓ กรมพระตำรวจในซ้าย นายสวัสดิ์ภักดี ๓ นายราชภักดี
 ๓ นายไชยภักดี ๓

แผ่นที่ ๑๖๖ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๒๖ รวม ๒๙ กรมทหารบริกา
 ออกวันจันทร์ กัปตัน ๒ เตะเคอแพน ๒ ต่กันเตะเคอแพน ๓ เกาวริง
 เดือนอ้าย ซ้ายัน ๓ ซ้ายันมาเยอ ๓ ออเคอซ้ายัน ๒ รวม ๘ แตร
 แรม ๘ ค่ำ

๓๐ ทหารถือปืน ๒๑ รวม ๘๑ กตอง ๒ ขุน ๔ รวม ๖ กรม
 ทหารในซ้าย หมื่นอภัยพิณาศนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ กรม
 ทหารในซ้าย หมื่นจงใจรักษนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรม
 ทหารในขวา หมื่นภักดีนาถนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ พันทนาย
 รองงานในขวา นายโชคราชธัมภ์บาญชี ๑ พันทนาย ๕ รวม ๖ พัน
 ทนายรองงานนอกขวา นายพรหมราชธัมภ์บาญชี ๑ พันทนาย ๑
 รวม ๒ คำนวณพดพันซ้าย นายฤทธิธำแดงนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ คำนวณพดพันขวา นายยวดภักดีนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม
 ๕ กรมไพร่หัตถวงคตังสินค้า หัตถวงวิจารณ์โกษาปลัดกรม ๑ ขุนหมื่น
 ๔ รวม ๕ รักษาพระองค์ซ้าย หมื่นประทุมคงคารักษานายเวร ๑
 หมื่นวิเศษไพรชนค่นายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ ไพร่ ๘ รวม ๑๔ กรมอาต่า
 ใหญ่ซ้าย ขุนชำนาญณรงค์ ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาต่าใหญ่ขวา
 ขุนอาจสงคราม ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ หัตถวงไชยเคชะปลัดกรม ๑
 ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมทนายเดือกหอกซ้าย หมื่นชิตร์ไชยนายเวร ๑
 ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมทนายเดือกหอกขวา หมื่นไพร่พิณาศนายเวร ๑
 ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ คตังป่าจาก หัตถวงศรีคงยศเจ้ากรม ๑ ขุน
 หมื่น ๕ รวม ๖ กรมอาต่าหกเหล่า ขุนพัชยาเทพธัมภ์บาญชี ๑ ขุน
 หมื่น ๔ รวม ๕ กรมท่าสุขวา ขุนตั้งจำนงปลัดกรม ๑ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ รวมเจ้าพนักงานจุกของด้อมวงคตังกองรอบพระอุโบสถวัด
 ตรีกระเกศที่ ๓ เป็นคน ๒๕๘ คน

ข้าพเจ้า นายจำเนียรภักดีนายเวรกรมวัง ทำทางว่าวที่ได้ตรวจ
เจ้าพนักงานในอุโบสถวัดสังเวชที่ ๔ มายันกับท่านมหาดเล็กหาง ๑
ตั้งฆกรีย์ ตั้งฆกาโรต ๑ ศุภรัต พระศุภรัต ๑ คตังวิเศษ ขุนวิเศษ ๑
คตังวราอสน์ นายเวร ๑ สนมพลเรือน หตวงราชบำเรอ ๑
ภุชามาตา ขุนพิพิธ ๑ มหาดเล็กทอดพระแสง นายสรรรพวิไชย ๑
มหาดเล็กทูลวัด นายพิจิตร ๑ มหาดเล็กรับเครื่อง จำยง ๑ รวม ๓
นาฬิกา ขุนอิน ๑ พิณพาทย์ ขุนหมื่น ๕ กตของแขก ขุนหมื่น ๓
แตรวงนอก ขุนหมื่น ๒ แตรฝรั่ง ขุนหมื่น ๒ ตั้งขั้ ขุนหมื่น ๓ รวม ๕
วิเศษกลาง คาว ๒ หวาน ๒ รวม ๔ รวมเป็นคน ๓๗ คน

แผ่นดิน ๑๖๑ ในวันเดือน ๑๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนตีปัดตัก ข้าพเจ้า
ออกวันอังคาร นายยังภักดี นายเวรกรมพระตำรวจทหารฉนมชวา ทำ
เดือนอ้าย นายยังภักดี นายเวรกรมพระตำรวจทหารฉนมชวา ทำ
แรม ๘ ค่ำ ทำทางว่าวตรวจตั้งกองจุกช่องด้อมวงวัดสังเวชวิษยารามที่ ๔
มายันกับท่านเจ้าพนักงานเป็นคนกรมพระตำรวจฉนมชวา นายเวร ๒
ขุนหมื่น ๒๐ รวม ๒๒ กรมพระตำรวจนอกชวา นายเวร ๑ ขุนหมื่น
๒๐ รวม ๒๑ ทหารรักษาพระองค์บนทองปราชชวา เกาหวิง ๑ ออ
เดอชายนัน ๑ ชายนัน ๒ กอปราด ๑ ทหารถือปืน ๒๕ รวม ๓๐ ทหาร
รักษาพระองค์บนทองปราชชายนัน ขุนนฤบาท ๑ ออเดอชายนัน ๑ ชายนัน
๓ กอปราด ๑ ทหารถือปืน ๒๕ รวม ๓๑ กรมพระตำรวจจุกช่อง
รองงานใหญ่ซ้าย นาย ๒ โพร่ ๘ รวม ๓๐ กรมทหารจุกช่องรอง

งานฉนมซ้าย นาย ๓ ไพร์ ๕ รวม ๕ กรมพตพั้นซ้าย ขวา นาย
 เวย ๒ ขุนหมื่น ๘ รวม ๓๐ กรมทหารในซ้าย ขวา นายเวร ๒
 ขุนหมื่น ๘ รวม ๓๐ กรมทนายเดอกขวา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม
 ๖ คตังในขวา กองขุนไชยนาวาปตติกรม ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖
 รัชษาพระองค์ขวาป็น ๒ นาย ๒ ไพร์ ๘ รวม ๓๐ กรมอาดำใหญ่
 ขวาจุกช่อง นายเวร ๒ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาดำใหญ่ซ้ายจุก
 ช่อง นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ อาดำพิเศษขวา กองขุนกำแหง
 ตังคราม ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ รวมเป็นคน ๑๗๒

ณวันเดือน ๓๒ ขึ้นค่ำ ๓ ปีกุนต์ปตศก ศักราช ๑๒๓๗ ข้าพเจ้า
 นายถาวรศักดิ์ นายชำนาญนายเวร จมื่นจงซ้าย ทำทางว่าตรวจเจ้า
 พนักงาน ซึ่งมาคอบรับเสด็จพระราชทานพระกรุณาในอุโบสถวัดระฆัง
 โฆสิตารามเป็นที่ ๑ มายืนต่อท่านเจ้าพนักงานทาง ๓ เป็นคน กรม
 มหาตเล็กทวดวัด นายสนิท ๓ ทอดพระแสงธำมรงค์ ๓ รวม ๒ กรม
 ตังฆกรวย พระอุมิการบตี ๓ ขุนศรีธรรมดงการี ๓

แผ่นดิน ๑๖๘ ขุนหมื่น ๓ รวม ๓ กรมฉนมพตเวียน พระจันทรอาทิตย์
 ออกวันอังคาร ๓ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๓ กรมพระคตังพิเศษ
 เดือนอ้าย ขุนวิเศษ ๑ กรมพระคตังมหาตมบต ขุนหมื่น ๓ กรม
 แรม ๙ ค่ำ พระคตังศุภรัต พระศุภรัต ๓ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๓ พระ
 คตังราชการ นาย ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมเกาธิ ปตติกรม ๓

นายเวร ๓ รวม ๒ กรมหน้าพิกา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒
กรมพิณพาทย์ นาย ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กตของแขก นาย ๓
ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ กรมเครื่องตั้ง นาย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔
กรมภูษามาตา นาย ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ วิถีเทกตวงคาวหวาน ๕
รวมเป็นคน ๔๓ คนด้วยกัน

ณวันเดือน ๓๒ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนดับศก ข้าพเจ้า นายวงภักดี
นายเวรกรมพระตำรวจนอกขวา ทำทางว่าตรวจตงกองจุกช่องด้อม
วงรอบนอกพระอุโบสถวัดระฆังโฆสิตารามที่ ๓ มายื่นต่อท่านเจ้า
พนักงาน กรมพระตำรวจนอกขวา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๒๐ รวม ๒๓
กรมพระตำรวจฉนมขวา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓๕ รวม ๓๖ กรม
อธำหกเหต่าซ้ายจุกช่อง หตวงรามศัพท์ ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖
กรมอธำใหม่ซ้าย กองหตวงวิมานไพรีชนต์ ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖
กรมอธำใหญ่ซ้าย ขวา จุกช่อง ขุนวิจิตรสงคราม ๓ ขุนอาจดัง
คราม ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๖ กรมรักษาพระองค์ซ้าย นายเวร ๓
ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมรักษาพระองค์ซ้ายบนหามแดง ยาน ๒
ไฟร์ ๘ รวม ๓๐ ทหารบติกาต ชายนมาเยอ ๓ ออเดอชายน ๒
ชายน ๖ กอปรารถ ๔ ทหารถือปืน ๔๓ รวม ๕๔ ทหารรามัญ นาย
ใหญ่ ๓ เกาจริง ๓ ออเดอชายน ๓ นายดาบ ๓ นายร้อย ๒ ทหาร
ถือปืน ๖๐ รวม ๗๐ รองงานกรมตำรวจนอกขวาจุกช่อง นาย ๓
ไฟร์ ๒ รวม ๓ กรมทหารในซ้าย ขวา นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๖
๑๘

รวม ๗ รองงานกรมตำรวจในชวากุช่อง นาย ๓ ไพร์ ๕ รวม ๒
 กรมกตของชนะชวา กองหวงราชมาร ๓ ชุนหมื่น ๕ รวม ๒ กรม
 ทนายเดือกซ้าย นายเวร ๓ ชุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาด้ายบู๊ชวา
 กองหวงเด้นาภิมุข ๓ ชุนหมื่น ๕ รวม ๒ กรมทนายเดือกขวา นาย
 เวร ๒ ชุนหมื่น ๒ รวม ๔ กรมพดพันซ้าย ขวา นายเวร ๒ ชุน
 หมื่น ๘ รวม ๑๐ รวมเป็นคน ๒๓๘ คนด้วยกัน

แผ่นที่ ๑๖๕ ว่าด้วยเสด็จพระราชดำเนินทางชลมารค
 ออกวันพุธ เดือนอ้าย
 แรม ๑๐ ค่ำ วันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาเช้า ๒ โมง ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงเครื่อง
 ตามธรรมเนียม เสด็จออกชนทรงพระราชยาน แต่พระทวารหน้าพระ
 ทิ้งตั้งมคิเทวราชอุบัต ไปประทับเกยที่พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ทรง
 จุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิมากร (พระไชยเนาวโศหะ) แล้วสมเด็จพระ
 เสด็จพระวรินทร์จงถวายเป็นเศวตฉัตร ๑๖ ชั้น พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ทรงประเคนตำรับกรมพระปวเรศวริยาตงกรณ์ แต่
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ประณิบัติพระสังฆ
 ๓๐ รูป ซึ่งได้สดมณคเมอเวตจวนนนน คือกรมพระปวเรศวริยาตง
 กรณ์ ๑ เจ้าพระธรรมมุณีหิตธาดา ๑ เจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ๑
 สมเด็จพระวรินทร์ ๑ พระพิมตธรรม ๑ พระพรหมมุนี ๑ พระธรรม

เจดีย์ ๓ พระโพธิวงค์ ๓ พระธรรมฐิติญาณ ๓ พระอมรมหาจารย์
 ๓ รวม ๓๐ รูป ครั้นนั้นแล้วหลวงเทพภรณจึงเชิญพระไชยเนาว
 โถหรงในเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช แด่พระพิมลธรรม ๓ พระ
 พรหมมุนี ๓ พระธรรมเจดีย์ ๓ รวม ๓ รูป ลงไปประทับนั่งในเรือ
 พระที่นั่งแล้วกลับขึ้นมา ครั้นเวลา ๓ โมงครึ่งจึงเสด็จพระราชดำเนิน
 ลงทรงเรือพระที่นั่ง พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้
 ใหญ่ผู้น้อยตามเสด็จพระราชดำเนิน คือข้าราชการฝ่ายหน้ามีรายรวม
 บัญชีดังนี้ พระบรมวงศานุวงศ์ ๓๗ องค์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ๕๔
 นาย ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ๓๓ พนักงานเครื่องแตรครวข้าราชการ
 การ ๗๒ มหาดเล็กเจ้าแตรคนใช้ราชการ ๔๐ พนักงานเรือพระที่นั่ง
 ๕๒ รวม ๒๕๖ คน แต่บัญชีรายชื่อชดเจนนัยยังคงไม่ทัน เมื่อ
 คิดได้แล้วจึงจะมีมาต่อภายหลัง ครั้นเสด็จลงในเรือพระที่นั่งพร้อม
 เสด็จแล้ว เวลา ๓ โมงกับ ๔๐ นาที จึงเตือนเรือพระที่นั่งออกจาก
 ท่าราชวรดิษฐ์ พระองค์ทอดพระเนตรราชกิจจานุเบกษา จึงเสด็จ
 ชยันโต

แผ่นดิน ๑๗๐ แด่เรือพระที่นั่งจึงเสด็จขึ้นไปกลับท่าเวลา ๔ โมง ๕ นาที
 ออกวันพร ถึงหน้าวัดเทพราชกุญชร จึงกลับเรือพระที่นั่งในถนนอยู่
 เดือนอ้าย แรม ๑๐ ค่ำ ๑๐ นาที แด่จึงต้องลงมาเวลา ๔ โมงกับ ๒๕ นาที ถึง

• เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดชลำนี้ เป็นลำที่ ๒ ต่อในรัชกาลที่ ๕ เสด็จคราวนี้เป็น
 เทวแรก

หน้าทำราชวัติษฐูเวตา ๕ โมงกับ ๕๐ นาที ถึงหน้าบ้านกงสุลเยอรมันเวตา ๕ โมง ถึงหน้าบ้านหมอสัมมิทเวตาเที่ยงกับ ๓๐ นาที เสด็จพระราชดำเนินแต่คาดฟ้าชนบน ซึ่งประทับอยู่แต่เสด็จตั้งแต่แรกนั้นไปด้วยที่ห้องเสวยชั้นกลาง พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ในทันใดด้วยเวตาบ่ายโมง ๑ ถึงพระเจดีย์กลางน้ำ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานรูปเทียนดอกไม้อแก่พระอมรมหาเศขนำชนไปนมัสการพระสถูปในที่นั้น แดภรรยาพระยามหาอัครนิกร ๑ กับภรรยาพระอมรมหาเศข ๑ มาถวายของตามอย่างตามธรรมเนียมแต่ก่อน ทำวราชกิจจาวรภิศร จึงรบของชนบนเรือพระที่นั่งแถวครุฑหนึ่ง ก็ไซ้จกรเรือพระที่นั่งออกปากน้ำเจ้าพระยาไป เวตาบ่าย ๒ โมง ๕ นาทีถึงที่ตงต้นคอนที่เรือนตะเกียง^๑ แด้วเวตาบ่าย ๒ โมง ๒๒ นาที ถึงหน้าเขยวตรงที่เรือรบขนาดที่เรียกว่าคอเวต ซึ่งยังมีได้มีนาม^๒ ครั้นเรือพระที่นั่งพ้นไปแด้ว เรือรบนั้นจึงตามเสด็จพระราชดำเนินไปด้วย เวตาบ่าย ๕ โมง ๕ นาที เรือพระที่นั่งทอดสมอในระหว่างเกาะสี่ซังกับฝั่ง ในที่นั้นมเรือประพาสอุดรดียาม ซึ่งเจ้าพระยาภาณุวงศ์ได้มาในตำแหน่ง^๓ เรือมณเมฆตาซึ่ง พระปรีชาภคการ มาคอยรับเสด็จแต่เมืองปราจีนบุรี^๓ แด้วเรือรบซึ่งตามมานั้นจึงมาถึง แด้วเรือโรซิงแซนซึ่งกรมสมเด็จ

๑ ในสมัยนั้นเรือขนาดใหญ่ยังเดินทางร่องเก่า ออกปากน้ำไปแล้วลี้วข้างขวา เอาเรือตะเกียงไว้ซ้ายมือ ตรงไปทางตะวันตกจนตงน้ำลึก ๒ เรือลำนี้ต่อมามีชื่อว่า เรือสยามมงกุฎไชยชีวิต

พระผู้ดำริเห็นเดชะมาในตำนาน จึงมาถึงทอดร่มขอยู่ในถนนทางต้น ครั้น
 แล้วประมาณครู่ใหญ่ จึงเดชะพระเจ้าราชดำเนียรตรงทรงเรือพระที่นั่งโบก
 ขันไปทอดพระเนตรบนวัดที่ในเกาะนั้น ซึ่งเรียกกันว่าวัดเกาะตั้งซึ่ง
 แล้วจึงเดชะจากกลับมาประทับในเรือพระที่นั่งตามเดิม แล้วเวลาย่ำค่ำ
 เศษประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าของยาเธอและพระเจ้าของ
 ยาเธอในถนนด้วย เหมือนอย่างเมื่อเสด็จจากต่างวชนนแล้ว เวลาทุ่ม
 เศษเดชะขึ้น ทรงแล้วเสด็จออกประทับที่ห้องเสวย ประทับรับสั่งกับ
 พระชลาธารวินิจฉัย ซึ่งรับสั่งให้ทามาแต่ในเรือไรซึ่งแซน จนเวลา ๔
 ทุ่มเศษจึงเดชะขึ้น ประทับแรมในเรือพระที่นั่งซึ่งทอดร่มขอยู่ถนน
 หนึ่ง เรือพระที่นั่ง เมื่อแต่เช้าออกไปแต่ปากน้ำเจ้าพระยาไปเกาะตั้งซึ่งนั้น
 พระวิสุทธสาครคิษุได้ตรวจดู ได้ทราบว่าเป็นเรือพระที่นั่งนั้นเดิน ๘ นอศ
 โดย เทวัญอุไทยวงศ์

แผ่นที่ ๑๓๑
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือนอ้าย
 แรม ๑๑ ค่ำ
 ว่าด้วยเสด็จพระราชดำเนียรทางชลมารค
 เสด็จประพาสชายทะเลฝั่งตะวันออก
 ณวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๔ ค่ำ ปีกุนต์ปีศก
 จตุศักราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๒ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
 ออกเสวยเช้า พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าของยาเธอและพระเจ้าของยา

๑ ในสมัยนั้นวัดยังอยู่ที่ปลายแหลม ซึ่งสร้างอาศัยสถานต่อมา

เชอ พระเจ้าตุ๊กเชอ ครั้นเสวยแล้วทรงประทับครีดี้อยู่จนเวลาเช้า ๒
 โมงเศษเสด็จออกจากที่โต๊ะเสวย เวลาเช้า ๓ โมงเสด็จพระราชดำเนิน
 ขนบนตาดฟ้า ประทับครีดีกับพระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการ
 อยู่ประมาณครู่ ๓ จึงเสด็จพระราชดำเนินกลับลงไปข้างล่าง แล้ว
 จึงเสด็จไปประทับริมแควเรือ พระที่นั่งข้างซ้ายทรงทอดพระเนตรเรือ
 ลำหรับแต่โน (ซึ่งมีศเคอกรแก้วทำ) แล้วทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ ให้พระวิสุทธวิธานบดีขลุ่ยสอดขลุ่ยในทวยให้ทรงทอดพระเนตร
 เวลาเช้าประมาณ ๔ โมง เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีมาเฝ้า
 อยู่ท่อนหลัง เวลาเช้า ๕ โมงเศษก็ถวายบังคมตาคลับไป เวลาเที่ยง
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับที่โต๊ะเสวย ๆ กลางวัน
 ครั้นเสวยแล้วจึงประทับ ครีดีกับ พระบรมวงศานุวงศ์ ขุนนางข้าราชการ
 จนเวลาบ่ายโมงเศษเสด็จออกจากโต๊ะเสวยประมาณครู่ ๓ จึงเสด็จ
 พระราชดำเนินจากเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ลงทางบันไดแคว
 ข้างขวา ทรงเรือพระที่นั่ง ๓๐ กั้นเสวย เสด็จไปประทับเรือพระที่นั่ง
 ไโรซึ่งขนนอยู่จนเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ เสด็จกลับประทับเรือพระที่นั่ง
 อรรคราชวรเดช เวลาบ่าย ๓ โมงเศษเสด็จขึ้นประทับบนตาดฟ้า ประ
 ทับครีดีอยู่กับพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ อยู่จนเวลาบ่าย ๔ โมง
 เศษเสด็จกลับลงไปข้างล่าง เวลาจวนย่ำค่ำ เสด็จพระราชดำเนิน
 เรือพระที่นั่ง ๓๐ กั้นเสวย เสด็จประพาสตามชายทะเลจนเวลาย่ำค่ำเศษ
 เสด็จกลับ เวลาทุ่มเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสวยเวลาเย็น

พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าตัก
 เสรอ ครั้นด้วยแถวประทับครัดชยุทนนแถวเสด็จขึ้น เวลาค ๓๐ ทุ่มครึ่ง

แผ่นดิน ๑๓๒ ได้ออกเรือพระที่นั่ง จะเสด็จไปประทับแรมที่วัดหิม
 ออกวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย โดย มนุษย์นาคมานพ

แรม ๑๑ ค่ำ ณวันศุกร์ เดือนอ้ายแรม ๕ ค่ำ ปีกุนตีปดศก ๑๒๓๗
 เวลารุ่งแล้ว เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ใช้จักรแล่นมาในทเดถึง
 เกาะไม้ทอดส้มออกจอดอยู่ณที่นั้น เวลาเช้า ๓ โมง พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จออกด้วยเสด็จแล้ว เวลา ๕ โมงเช้าทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ ให้ ใช้จักรเรือพระที่นั่ง ออกจากเกาะไม้แล่นมาในทเด
 เวลาบ่ายโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกด้วยพร้อม
 ด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอแถวพระเจ้าน้องยาเธอ ซึ่งตามเสด็จพระ
 ราชดำเนิน ครั้นด้วยแถวครัดชยุทนนก็เสด็จขึ้น พอบ่าย ๒ โมง
 กถึงวัดหิม ประทับจอดอยู่ณที่นั้น

ครั้นเวลาเย็น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงเรือพระที่
 หนึ่ง ๑๒ กั้นเขียง เสด็จพระราชดำเนินประทับหาดทราย ทรงเก็บ
 เป็ดอกหอยแฉะเบยต่าง ๆ แถวเสด็จทรงเรือพระที่นั่งทรงพระราชดำเนิน
 ไปประทับที่หมู่บ้านค้ำบนน แถวชาวบ้านในทนนก็มาเฝ้าทอดของชุด
 พระบาททอดเกล้า ฯ ถวายสิ่งของต่าง ๆ มีเป็ดอกหอยแฉะเบยเป็นต้น
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระ

ราชทรัพย์แก่ชาวบ้านเหต่านหนวดทุกคนตามสมควร ครั้นเวลาค่ำเสด็จ
พระราชดำเนินกลับยังเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช เวลาทุ่มเศษ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกเสวยพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้า
นงเยาว์และพระเจ้าหลานเธอ ซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น ด้วย
แล้วเวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

ในเวลาที่ ๓๓ เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ใช้จักรออกจาก
ลัดหีบแก่นมาในทะเล

โดย ล่วงดีดประวัต

ณวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๒ ค่ำ ปีกุนชั้ปศคัก ศักราช ๓๒๓๗
เวลาเช้ารุ่งแล้ว เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดชได้แล่นถึงเขาจรเข้
เวลาโมงเศษถึงช่องแฉ่มถ้ำ เจ้าพนักงานได้ทอดสมอกอดเพลาเรือ
พระที่นั่งแล้ว เวลาเช้า ๒ โมงเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ
ออก พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการเฝ้าอยู่ แต่ประทับอยู่ในเรือพระ
ที่นั่งจนเวลาเช้า ๒ โมง แต่ประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยพระเจ้าหลาน
เธอที่ได้ตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น เวลาเช้า ๔ โมงเสด็จพระราช
ดำเนินลงเรือพระที่นั่ง ๓๒ กนเซียง พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยา
เธอ พระเจ้าน้องยาเธอ ที่ทรงพระเยาว์

แผ่นที่ ๑๗๓ พระองค์เจ้าชายต้นทองค้ำ แดจางวางหัวหมื่นมหาเด็ก
 ออกวันศุกร์
 เดือนอ้าย ราชเขตเคอแกมป แด้วเด็คจอกออกไปประพาสทางอ่าวแฉ่ม
 แรม ๑๒ ค่ำ ตำร ประทับหาดบ้านจักรมาตา ทรงประพาสเก็บเปลือก
 หอยแต่เบียดต่าง ๆ อยู่จนเวด้าเช้า & โมงนาน เด็คจพระราชดำเนิร
 กตบัตตมาในป่า ด้วยเวด้าณสายคลื่นจค้อยู่เห็ดอจะทนต์ได้ จึงรบตั้งให้
 เรือพระที่นั่งไปรบข้างหาดในช่องแฉ่มตำร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัว เด็คจพระราชดำเนิรลงมาที่ท่าหาดทราย ประทับตรัสกับพระบรม
 วงศ์านวงศ์ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีแต่ข้าราชการผู้ใด
 ตามเด็คจคอยเรือพระที่นั่งอยู่ ครนทรงพระราชดำริเห็นว่า เรือ
 พระที่นั่ง ๓๒ กั้นเขียงยงจะช้าอยู่ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
 พระสุนทรานุกิจปริธา จิตเรือพระที่นั่ง ๒ กั้นเขียง เด็คจตั้งเรือหน
 ข้ามมาเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดชเด็คจขึ้นบนหนน ครนเวด้าเที่ยง พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เด็คจประทับโต๊ะเด็ดยอย่างตามธรรมเนียม
 ครนเด็ดยเด็ดยบาย ๒ โมงเศษ มีศเคอรเฮนรี่อาดบาดเคอรรมาเฝ้าทูล
 ถอของธูตพระบาทเด็ท้านผู้ตามเด็คจทงหลาย แดพระวิสุตรดำครดิษฐ
 ด้วย ครนเวด้าบาย ๓ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพระ
 บรมราชโองการให้เจ้าพนักงาน ถอน ส่มอชกัเพด้าข้างเรือพระที่นั่งเด็ว
 ออกจากที่ทอดสมอแฉ่มตำรเด็วเด็วณกตบัตตมา เวด้าบาย ๔ โมงถึงอ่าว
 ทุงไก่อเคย เจ้าพนักงานได้ทอดสมอทางเพด้าข้างคัมไฟ ประทับเรือ
 พระที่นั่งอรรคราชวรเดช เวด้าบาย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว เสด็จตั้งเรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นเซียงเหมื่อนอย่างเช่นเวตาเข้า
 เสด็จขึ้นบนหาดทรายขาวทุ่งไถ่เคย แดงทรงประพาดเก็บเปลือกหอย
 ต่าง ๆ อยู่จนเวตาค่ำแล้ว เสด็จกลับลงเรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นเซียง
 เสด็จขึ้นบนเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ในเวตาเสด็จนั้นพระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการ

แผ่นที่ ๑๓๔ ผู้ใหญ่ผู้น้อยแต่งพระองค์ แต่งตัว อย่างเช่นสำหรับเที่ยว
 ออกวันศุกร์ ตามธรรมเนียมต่าง ๆ กัน แดงมีเรือ ๕ กั้นเซียง ๒
 เดือนอ้าย กั้นเซียง ตามเสด็จพระราชดำเนินด้วยเป็นอันมาก

อนึ่งมีพระบรมราชโองการ ให้เรือรบใหม่อย่างโคเวตไปที่เกาะ
 ตังซัง ด้วยจะพระราชทานพระราชทรัพย์ซึ่งหนึ่ง ให้ไปพระราชทานคน
 ตุงอายุคนละคำตั้ง ๒ บาท แดงชาวคนที่ได้อยู่ในเกาะอีกคนละตั้ง
 จมื่นตุรเดรได้นำไป ครั้นเวตา ๒ ทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวประทับโต๊ะเสวย แดงประทับอยู่จนเวตา ๔ ทุ่มเสด็จขึ้น เวตา
 ๓ ยามเศษ เจ้าพนักงานได้ถอนส้มออกเพลาใบเรือพระที่นั่งอรรคราช
 วรเดช แดงออกมาจากที่ทอดส้มออกหนึ่ง โกงเกิดดกแก้ว มีดม
 คตนมมาก เจ้าพนักงานเรือกตไฟได้จุดเต๊กม้วนเพดานผ้าใบรักษาเรือ
 พระที่นั่งโดยคตเดียว แดงเกรงเรือพวงซางท้ายจะดม ได้เคียวเรือพระ
 ที่นั่งช้า ๆ คอยจุดเรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นเซียงให้เรียบร้อย ครั้นเวตา
 ย่ำรุ่งเรือพระที่นั่งก็แด่นเช้าแหดมกระบ้ง

โดย ภาณูรังษี

ณวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๗ ค่ำ ปีกุนส์ปัตศก จุติศักราช
 ๓๒๓๗ เวลาบ่ายรุ่ง ๒๐ นาที เรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช ซึ่งใช้จักร
 มาจากอ่าวทุ่งไก่อเตยนน ได้ทอดสมอประทับที่แหลมกระบัง เวลา
 ย่ำรุ่ง ๔๐ นาที เรือรบใหม่ยังมีใต้พระราชทานชื่อ (อย่างโกเวต) ใช้
 จักรมาถึงก็ทอดสมออยู่ข้างนอกตรงหว่างแหลมกระบัง เวลาเช้าโมง
 หนึ่ง เรือโรซิงแซนได้ใช้จักรมาถึงก็ทอดสมอเข้าไปข้างในเรือพระที่
 หนึ่งน้อยหนึ่ง เวลาเช้าโมงหนึ่งกับ ๕๐ นาที เจ้าพระยาภาณุวงศ์
 มหาโกษาธิบดี ซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนินมาในเรือรบใหม่นั้น ได้ตั้ง
 เรือกันเขียงมาเฝ้าทอดของชุดพระบาทในเรือพระที่นั่ง เวลาเช้าโมง
 หนึ่งกับ ๕๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก เจ้าพระยา
 ภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีเฝ้าแล้วก็ถวายคำนับบังคมลากลับไป พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับโต๊ะเสวยพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้า
 หน้องยาเธอ แด่พระเจ้าน้องยาเธอ ครั้นเสวยแล้วเวลาเช้า ๒ โมง ๔๕
 นาที ก็เสด็จลงเรือพระที่นั่งสืบส่งกันเขียงชนประพาศบนหาดแหลม
 กระบัง จนเวลาเช้า ๔ โมงกับ ๕ นาที เสด็จกลับยังเรือพระที่นั่ง แด่
 เรือรบใหม่นั้น ขณะเมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาศบนหาดได้
 ถอนสมอใช้จักรไปเกาะสี่ซัง เพราะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
 เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี คุมเงินไปพระราชทานราษฎรใน
 เกาะนั้น ครั้นเวลาเช้า ๔ โมง ๑๗ นาที เรือพระที่นั่งได้ถอนสมอออก
 จากแหลมกระบัง เวลาเที่ยง ๓๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แผ่นที่ ๑๕ ๗ เด็ดจ้อออกเสวดย พร้อมด้วยส้มเค็ดจ้พระเจ้าของยาเชอ
 ออกวันเสาร์ แดพระเจ้าของยาเชอ จนเวตาบ้ายโมง ๒๐ นาที เสวดย
 เดือนอ้าย แด้ว พอเรือพระที่นั่งไซจักรมาถึงอ่างศิธา จึงได้ทอด
 ส้มขตรงหน้าฉนวนเส็ดจ้ชนแด่ห่างฝั่งมากเพราะนาทนนต (คิดเวตา
 เรือพระที่นั่งไซจักรออกจากแหตมกะบังถึงอ่างศิธา เปนเวตา ๒
 ชั่วโมงกับ ๓๓ นาที) เวตาบ้ายโมง ๓๕ นาที เรือโรชิงแซนได้ไซ
 จักรมาถึง ต่อท้ายเรือพระที่นั่งลงไป แดเรือที่ตามเส็ดจ้พระราช
 คำเนิรมาทอดคอยรับเส็ดจ้จ้อยู่ที่อ่างศิธานน มีเรือประพาดอุตรถยาม ๑
 เรือรบใหม่ทไปเกาะดีชัง ๑ เรือไต้รวารจรเทศ ๑ เรือประทัปทศนา
 การ ๑ เรือกตไฟเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ๑ รวมเรือกตไฟ
 ๕ ลำ เรือพระที่นั่งสำหรับประพาดที่ต่าง ๆ ดังกล่าวซึ่งเอาไปจาก
 กรุงเทพ ฯ นั้น ได้ทอดคอยรับฉนวนเส็ดจ้ชน ครนเวตาบ้าย ๒ โมง
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงเรือพระที่นั่งหกกันเชียง เสด็จ
 ชน ฉนวนทรง พระราชคำเนิรไป ประทัป ครัดปราไ้ดยเจ้าเมืองกรมการ
 เมืองต่าง ๆ ทางชายทะเลฝั่งตะวันออกซึ่งมากคอยรับเส็ดจ้จ้นั้น ประมาณ
 ครุหนง ก็เส็ดจ้ชนทรงพระราชยาน มีตำรวจแหตทหารรับ ทหารแตร
 นำ แดตามเส็ดจ้พระราชคำเนิรเปนขบวนไป เข้าในค่ายที่ประทัป แด้ว
 เสด็จชนบนพระที่นั่งองค์สูง ประทัปครัดกับส้มเค็ดจ้พระเจ้าของยาเชอ

๑ เรือไฟของเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ต่อมาได้พระราชทานนามว่า กมุกุมลาลำ ๑ บุษบา
 บานกลีบดำ ๑ ที่กล่าวตรงนี้จะเป้นลำกมุกุมลาลาเป้นลำใหญ่

พระเจ้าอนงยาเชอ แดเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ประมาณ
 สักชั่วโมงหนึ่งได้เจ็ดชันข้างใน ครั้นเวลาย่ำค่ำ ๑๐ นาที พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จออกท้องพระโรงประทับครีตอยู่จนเวลา
 ท่วม ๒๘ นาที ได้เจ็ดชัน เวลา ๒ ท่วม ๒๐ นาทีก็เสด็จออกเสวยพร้อม
 ด้วยสมเด็จพระเจ้าอนงยาเชอ แดพระเจ้าอนงยาเชอ ที่บนพระที่นั่ง
 องค์ตั้ง ครั้นเสวยแล้วรับสั่งประภาษต่าง ๆ อยู่จนเวลายาม ๓๐ นาที
 ได้เจ็ดชันข้างใน สมเด็จพระเจ้า

แผ่นดิน ๑๓๖
 ออกวันเสาร์
 เดือนอ้าย
 แรม ๑๓ ค่ำ
 นองยาเชอ แดพระเจ้าอนงยาเชอ ก็ถวายคำนับบังคมตา
 ไปพักอยู่ที่ตึกกรมชายนทเด ซึ่งเป็นตึกของสมเด็จพระยา
 บรมมหาศรีวิชัยวงศ์สร้างไว้ แดเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหา
 โกษาธิบดี จัดไว้เป็นที่ประทับเจ้านาย

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ว่าด้วยเจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ

ซึ่งได้ถูกข้อมงเมื่อเสด็จพระราชดำเนินพระราชทานพระกรู
 ณวันเดือน ๓๒ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ ข้าพเจ้า นาย
 จำเนียรภักดีนายเวร ๆ ปัตติวงษา ทำทางว่าวซึ่งได้ตรวจเจ้าพนักงาน
 รับวัดตามพระยาที่ ๒ สายใน มายืนค่อท่ามหาตเด็กทางหนึ่ง ตั้งฉ
 กาวีร์ พระคุณิการบตี ๑ คลังศุภรัต พระศุภรัต ๑ คลังวิเศษ หตวง

ศรีเทพ ๑ คตังวรอาสน์ หาดวงเบญจางค์วรอาสน์ ๓ นายเวร ๑
 รวม ๒ ดันมพตเรือน พระอินทราทศย์ ๓ มหาตเด็กเวร ทอดพระแสง
 นาย ๓ ทอดวิค นายไชยขรรค์ ๓ รับเครื่อง นายเด่หืออาวุธ ๓ นาฬิกา
 ขุนอิน ๓ พิณพาทย์ ขุนหมื่น ๕ กตของแขก ขุนหมื่น ๓ แตรวง
 แตรฝรั่ง ดั่งข ขุนหมื่น ๕ รวม ๓๓ วิเด่ทกต่าง คาว ๒ หวาน ๒
 รวม ๔ รวมเป็นคน ๒๗ คน

ณวันศุกร์ เดือน ๑๒ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนส์ปีศศก ๑๒๓๗ ข้าพเจ้า
 นายสวัสดิภักดีนายเวรกรมพระตำรวจในซ้าย ทำทางว่าเจ้าพนักงาน
 ให้นำตามรับเด่ตั้งกองจุกช่องล้อมวงรอบพระอุโบสถชั้นนอกกับวัด
 ตามพระยาที่ ๒ มายนแก่ท่านทางหนึ่ง ในซ้าย นายสวัสดิภักดีนาย
 เวร ๑ นายราชภักดีนายเวร ๑ นายไชยภักดีนายเวร ๑ ขุนหมื่นพัน
 เดว ๒๐ รวม ๒๓ กรมพระตำรวจใหญ่ซ้าย ขุนรุดดีนายเวร ๑
 ขุนแดงอักษนายเวร ๑ ขุนหมื่นพันเดว ๒๐ รวม ๒๒ กรมพระตำรวจ
 พตพินซ้าย นายแดงไพรินนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมพระ
 ตำรวจพตพินขวา นายยวดภักดีนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรม
 ทนายเดอกหอซ้าย หมื่นชิตร์ไชยนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓
 กรมทนายเดอกหอขวา หมื่นไพรพินาคนายเวร ๑ หมื่นยุกชสังหาร
 นายเวร ๑ หมื่นฤทธิร์ไชยนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๓ รวม ๖ กรมทหาร
 ในซ้าย หมื่นภักดีนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมทหาร
 ในขวา หมื่นจงใจร์กษนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ รองงานสนม

ซ้าย นายพ่วงนาย ๓ ไพรี ๔ รวม ๕ กรมรักษาพระองค์ขวา หมั้น
พินิจบรรจง ๓

แผ่นที่ ๑๗๗
ออกวันอาทิตย์
เดือนอ้าย
แรม ๑๔ ค่ำ

ขุนหมื่น ๒ ไพรี ๘ รวม ๑๐ ทหารรักษาพระองค์
ซ้าย ขุนรุดรณไชยนายทหาร ๓ ขุนบริบาล ๓ ขุนพด
ภักดี ๓ รวม ๓ ทหารรักษาพระองค์ขวา เกาหวิ่ง ๓
ออคเคอชายนัน ๓ ชายนัน ๔ กอปราด ๒ ทหาร ๖๐ รวม ๖๘
กรมอาสาใหม่กรมท่าซ้าย หลวงนราเรืองเดชเจ้ากรม ๓ ขุนหมื่น ๔
รวม ๕ กรมอาสาของซ้าย หลวงรามเดชะปลัดกรม ๓ ขุนหมื่น ๔
รวม ๕ กรมเชนทองขวา หลวงสิทธิธำแดงปลัดกรม ๓ ขุนหมื่น ๔
รวม ๕ กรมคลังในจวนรักษาโรงเรือ ขุนไชยนาถปลัดกรม ๓ ขุน
หมื่น ๔ รวม ๕ กรมอาสาใหญ่ซ้าย ขุนจบไกรจักรนายเวร ๓
ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาสาใหญ่ขวา ขุนศรีพดพ่ายนายเวร ๓
ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ รองงานใหญ่ซ้าย นายอินรักษาสัมบุหาญชี ๓
ไพรี ๖ รวม ๗ กรมอาสาใหม่กรมท่าขวา หลวงพิทักษ์โยธาเจ้ากรม ๓
ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ รวมเป็นคน ๒๐๐ คน

ข้าพเจ้า นายจันทรมณเฑียร ทำบาญชีตรวจเจ้าพนักงานใน
อุโบสถวัดเทวราชกุญชร ดำรวจวังทอดที่ ๕ มหาตเด็กทอดพระแสง
เวรสิทธิ นายวา ๓ ต้นมพตเรือน นายบุญ ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔
คลังวิเศษ ขุนวิเศษสมบัติ ๓ คลังคู่วัด นายจำนง ๓ คลังมหาสมบัติ

นายชม ๓ คตังราชการ นายเวร ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ ถาดพระ
บาท ขุนอิน ๓ พิณพาทย์ หมื่นไฉน ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ กตอง
แขก หมื่นนดาต ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ แตรงอน แตรงรัง นาย
เวร ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ ตั้งษ์ ๓ ตั้งฆกรวีย์ ตั้งฆกาโรต ๓
วิเสทตงเครื่องไทยธรรม นาย ๓ ไพร์ ๓ รวม ๕ กรมตำรวจในขวา
นายศรีภักดี ๓ นายชาติ

แม่ที่ ๑๓๘ ภักดี ๓ นายรัตภักดี ๓ นายไตรภักดี ๓ ขุนหมื่นพัน
ออกวันอาทิตย์ เดอ ๒๕ รวม ๒๘ ตำรวจใหญ่ขวา ขุนไกรสงคราม
เดือนอ้าย ๓ ขุนหมื่นพันเดอ ๒๕ รวม ๒๖ รองงานในซ้ายตั้งขึ้น
แรม ๑๔ ค่ำ ๓ ขุนหมื่นพันเดอ ๒๕ รวม ๒๖ รองงานในซ้ายตั้งขึ้น
หลักทอง ๒ คร่ำเงิน ๒ รวม ๔ บอ ก พันทนาย ๒ ไพร์ ๓ รวม ๓
ตำรวจพดพันซ้าย นายแดงไพริน ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๕ ตำรวจ
พดพันขวา นายยอดภักดี ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๕ อาศัยบุนซ้ายตั้ง
กอง ขุนอาจใจหาญนายเวร ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ ทหารซ้ายหตวง
เดิมซ้าย สกัณ ๓ ซ้ายัน ๓ กอบปราด ๒ ไพร์ ๒๐ รวม ๒๕ ทหาร
รักษาพระองค์ในขวา เกาหวิง ๓ ซ้ายัน ๓ กอบปราด ๒ ไพร์ ๒๕
รวม ๒๘ ทหารแตรกรมรักษาพระองค์ซ้ายขวา เปนมัตเตอร์ ๓ ไพร์
๒๕ รวม ๒๕ ข่างทหารใน หมื่นจงใจรักษ ๓ หมื่นภักดีนาย ๓ ขุน
หมื่น ๒ รวม ๘ ทนายเตือก หมื่นผดญา ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓
รักษาพระองค์ขวา บินหามแต่น ๒ ไพร์ ๘ รวม ๑๐ กรมอาดำใหม่

กรมท่าซ้าย หาดวงนราเวียงเดชเจ้ากรม ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ รัก
ษาพระองค์ซ้าย นายเวร ๑ ทนายเตือกขวา นายเวร ๒ ขุนหมื่น ๒
รวม ๔ รวมเป็นคน ๒๒๔ คน

ณวันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ ข้าพ(ระ
พุทธ)เจ้า นายจําเนียรภักดีนายเวร ๑ ปลัดวงขวา ทำหางว่าวซึ่งได้
ตรวจเจ้าพนักงานรวัดเครือวดยท ๑ มายนกับท่านมหาดเล็กหางหนึ่ง
ตั้งฆกาวิชัย ตั้งฆกาโรต ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ ศุภรัต พระศุภรัต ๑
คังวิเศษ หาดวงศรีเทพ ๑ คังวรชเด่น นายเวร ๑ ภูษามาดา
ขุนพิพิธ ๑ ต้นมพตเรือน พระจันทราทิตย์ ๑ ทอดพระแสง นายชิต
๑ ทอดวัด นายสุนิต ๑ รัยเครื่อง นายขัน ๑ รวม ๓ นาฬิกา ขุน
อิน ๑ พิณพาทย์ ขุนหมื่น ๕ กตองแขก ขุนหมื่น ๓ แตรตั้งข ขุน
หมื่น ๕ รวม ๒๔ วิเลทกตาง คาว ๒ หวาน ๒ รวม ๔ รวมเป็น
คน ๒๗ คน

ณวันเสาร์ เดือน ๑๒ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ ข้าพเจ้า
นายสวัสดิภักดีนายเวรกรมพระตำรวจในซ้าย ทำหางว่าวเจ้าพนักงาน
หน้าตามรัยเตด็จ ตั้งกองจุกข์ของต้อมวงรอบพระอุโบสถชั้นนอก
รวัดเครือวดยววิหารที่ ๑ มายนแก่ท่านกรมวงหางหนึ่ง ในซ้าย
นายสวัสดิภักดีนายเวร ๑ นายราชภักดีนายเวร ๑ นายไชยภักดีนาย
เวร ๑ ขุนหมื่นพันเดว ๒๐ รวม ๒๓ กรมพระตำรวจใหญ่ซ้าย ขุน
รุดดำแดงนายเวร ๑

แผ่นที่ ๑๗๔ ขุนแสงอัคนีนายเวร ๓ รวม ๒ ขุนหมื่นพันเดว ๒๐ รวม
 ออกวันจันทร์ เดือนยี่
 ขึ้นค่ำ ๑ ๒๒ กรมอาต้ววิเศษขวา ขุนกำแหงสงครามปลัดกรม
 ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมตำรวจในซ้าย หมื่นไกร
 รักษา ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมตำรวจในขวา หมื่นไกรรักษา ๓
 ไพร์ ๔ รวม ๕ กรมอาต้วใหญ่ซ้าย ขุนวิจิตรสงคราม ๑ ขุนหมื่น ๒
 รวม ๓ กรมอาต้วใหญ่ขวา ขุนอาจสงครามนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒
 รวม ๓ กรมเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่งซ้าย หัตถ์วงพิพิธณรงค์เจ้ากรม ๓ ขุน
 หมื่น ๔ รวม ๕ กรมอาต้วรองซ้าย ขุนฉันทนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒
 รวม ๓ กรมเกณฑ์หัตถ์อย่างฝรั่งขวา หัตถ์วงทรงวิไชย ๑ ขุนหมื่น ๔
 รวม ๕ กรมพดพันซ้าย นายฤทธิชนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕
 กรมตำรวจนอกซ้าย ผู้ตาสฤทธิชนายเวร ๑ ไพร์ ๓ รวม ๔ กรมพด
 พันขวา นายยอดนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ กรมทนายเดือก
 ขวา หมื่นภูมินทรโยชนายเวร ๑ หมื่นยุทธสังหารนายเวร ๑ หมื่น
 พิณฉินาศนายเวร ๑ หมื่นฤทธิสรไชยนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๓ รวม
 ๗ กรมรักษาพระองค์ขวา หมื่นพิณฉินาจารย์ ๑ ขุนหมื่น ๒ ไพร์ ๗
 รวม ๑๑ กรมทนายเดือกซ้าย หมื่นอาต้วภุชหรนายฉันทนาม ๑ หมื่นชิต
 สรไชยนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๔ กรมทหารในซ้ายขวา หมื่น
 ฤกคตินาถนายเวร ๑ หมื่นจงใจรักษนายเวร ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๘
 กรมรามัญทหารหน้า กัปตัน ๑ ออกเดอซ้ายนี้ ๑ นายร้อย ๒ ทหาร
 ๕๕ รวม ๕๘ กรมพระคลังสินค้า หัตถ์วงวิจารณ์โกษา ๑ ขุนชำนาญ

ภักดี ๓ ขุนหมื่น ๔ รวม ๖ รวมเป็นคน ๓๘๔ คน

วัดพระยาทำ กรมวัง นายศรีเถียร ๑ ตำรวจวัง ๒ รวม ๓
กรมมหาดเล็กทูตวัด นายไชยขรรค์ ๑ ทอดพระแสง

แผ่นดิน ๑๘๖๐ หม่อมราชวงศ์ ๓ รวม ๒ กรมพระคลังศัตรูวัด พระศุภ
ออกวันจันทร์
เดือนอ
ขึ้นค่ำ ๑ วัด ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ กรมฉันทมพดเรือน พระอิน-
ทราทิตย ๓ นายมีนายเวร ๓ รวม ๒ กรมเกาฮวด
เบญจางค์วรอาสน์ ๓ นายขุมนุนายเวร ๓ รวม ๒ กรมพระคลัง
วิเศษ หาดวงศ์วิฑ ๓ กรมกระโถนชั้นน้ำ ขุนหมื่น ๓ กรมตั้งฆกา-
วีย์ ขุนศรีธรรมดังกาว ๓ ขุนหมื่น ๓ รวม ๒ กรมพระตำรวจในขวา
นายศรีภักดี ๓ นายวิฑภักดี ๓ นายไกรภักดี ๓ นายชาติภักดี ๓ นาย
เวร ๔ ขุนหมื่นพันเอก ๒๓ รวม ๒๕ กรมพระตำรวจใหญ่ขวา นาย
ไกรสงคราม ๓ ขุนหมื่นพันเอก ๒๔ รวม ๒๕ ตังกอง หาดวงมหา
โยธี ๓ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ ทหารรักษาพระองค์ซ้าย เปนมาดเตอร์
ซ้ายนี้ ๓ ทหารรักษาพระองค์ซ้าย ไพร่ ๒ โหด รวม ๒๕ กรม
อาสาใหญ่ซ้ายตงบัน นาย ๓ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ กรมอาสาใหญ่
ขวาตงบัน นาย ๓ ไพร่ ๒ รวม ๓ รองงานนอกขวาตงบัน นาย
๓ ไพร่ ๒ รวม ๓ กรมทหารบดิกาด กัปตัน ๓ เฒบเตอแพน ๓
เกาจริง ๓ ซ้ายนี้ ๓ ซ้ายนี้มาเยอ ๓ ออเดอซ้ายนี้ ๓ ซ้ายนี้ ๖ กอ
ปรัต ๕ รวม ๑๗ ไพร่ ๔๒ รวม ๕๙ ช่างทหารในซ้าย หมื่นนาถ

๑ ขุนหมื่น ๔ รวม ๕ ทหารในข้างขวา หมื่นจง ๑ ขุนหมื่น ๔
รวม ๕ พดพันซ้าย นายแสงไพรีน ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ ทนาย
เดือกซ้าย หมื่นชิต ๑ ขุนหมื่น ๑ รวม ๒ พดพันขวา นายสุทธิรักษ์
๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖ รวมเป็นคน ๑๘๘ คน

ข้าพ (ระพุทธ) เจ้า นายจันทรมณเทียรนายเวรกรรมวง ทำ
บาญชีตรวจในพระอุโบสถวัดนาคกลางที่ ๓ ตำรวจวังทอดที่ ๕ ส่นม
พดเรือน พระจันทราทศย์ ๑ ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ มหาตเด็กทอดพระ
แสงเวรดีทศิ ส่ารวัด ๑ คตังวิเศษ หดวงศรัทพิ ๑ คตังศุภรัต หมื่น
จ่าง ๑ คตังมหาตมบัต นายนิม ๑ ส้งฆกรีย์ ส้งฆกาโรต ๑ ตาด
พระบาท ขุนอินปลัด ๑ พิณพาทย์ หมื่นไฉน ๑ ขุนหมื่น ๕ รวม ๖
กตองแขก หมื่นฉดาต ๑ ขุนหมื่น ๒ รวม ๓ แตรงอน แตรฝรั่ง
สังข์ หดวงกาหัด ๑ ขุนหมื่น ๖ รวม ๗ คตังราชการ นายเวร ๑
ขุนหมื่น ๓ รวม ๔ วิเดทตั้งเครื่องไทยธรรม นาย ๑ ไพรี ๒ รวม
๓ รวมเป็นคน ๓๔ คน

แผ่นดิน ๑๘๑

ออกวันอังคาร

เดือนอ

ขึ้น ๒ ค่ำ

ว่าด้วยการเสด็จพระราชดำเนิน

ประพาสชายทะเลวันออก ประทับแรมอ่างศิลา

ณวันจันทร์ เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกท้องพระ
โรงพลับพลาค่ายหลวง พระบรมวงศานุวงศ์และขุนนางข้าราชการซึ่ง

ได้ตามเสด็จพระราชดำเนิรนั้น เข้าพร้อมกันในทเฝ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานถวายพระราชหัตถเลขา ให้พระอมรวิไธยสรเดชไปราชการณกรุงเทพ ฯ แล้วเสด็จพระราชดำเนิรไปประทับที่สวนในค่ายหลวง แล้วเจ้านายขุนนางก็ตามเข้าไปเฝ้าในสวน เสด็จประทับอยู่จนเวลาเที่ยงจึงเสด็จขึ้นจากสวน แล้วเสด็จขึ้นข้างในประมาณ ๓๐ นาที จึงทรงพระกรุณาโปรด ให้เจ้านายซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนิรเข้าไปเฝ้าณที่เสด็จประทับที่เสด็จพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ เสด็จประทับอยู่จนเวลาบ่าย ๒ โมง ๑๒ นาทีเสด็จขึ้น

อนึ่งพระอมรวิไธยสรเดช ซึ่งได้รับพระราชทานถวายพระราชหัตถเลขาไปณกรุงเทพ ฯ นั้น ได้กราบถวายบังคมทูลขอตัวไปเสด็จวรนคร ได้ ไซ้จกรออกจากท่าอ่างศิลา แต่เวลาเที่ยงเศษ เวลาบ่าย ๕ โมง ๕๖ นาที เสด็จออกที่ท้องพระโรง แล้วเสด็จพระราชดำเนิรประพาสตามสนามหน้าท้องพระโรง แล้วเสด็จพระราชดำเนิรไปนอกค่ายหลวง เสด็จประทับทรงทอดพระเนตรอ่างศิลาที่อ่างตรงหน้าค่ายหลวง เสด็จประทับอยู่ที่นั่นประมาณ ๓๐ นาที จึงเสด็จพระราชดำเนิรมาประทับที่ท้องพระโรงในค่ายหลวง ทรงครัดกับเจ้านายแถมขุนนางจนเวลาทุ่ม ๑ กับ ๕๕ นาทีจึงเสด็จขึ้นข้างใน เวลา ๒ ทุ่ม ๒๓ นาที เสด็จออกณที่เสด็จ ทรงพระกรุณาโปรดให้เจ้านายไปเฝ้าณที่เสด็จ เสด็จประทับณที่เสด็จ พร้อมด้วยพระบรมวงศา

นวกส์ จนวนเวลา ๔ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย เกษมสันตโศภากย์

แผ่นที่ ๑๘๒

ออกวันอังคาร

เดือนยี่

ชน ๒ คำ

ณวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๘ คำ ปีกุนตปต์ศก

๑๒๓๗ เวลากลางเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เสด็จออกท้องพระโรง ครีด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยา

เธอ แดพระเจ้าน้องยาเธอ แดเจ้าพระยาภาณุวงศ์ กับข้าราชการ

ทรงปวงจนวนเวลาเที่ยง ๔๕ นาทีเสด็จขึ้น ครั้นเวลาบ่ายโมง ๑ กับ ๒๕

นาที เสด็จออกเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แดพระ

เจ้าน้องยาเธอ ประทับครีด้วยจนวนเวลาบ่าย ๒ โมงกับ ๕๐ นาทีเสด็จขึ้น

ครั้นเวลาบ่ายคำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก ทรงพระราช

ดำเนิรออกนอกค่ายหลวง ไปประทับประพาสหาดทรายทเตรียมฉนวน

นาทีเสด็จขึ้น ประทับอยู่ประมาณ ๑๕ นาที เสด็จกลับเข้ายังค่ายหลวง

ที่ประทับ ครีด้วยข้าราชการที่ท้องพระโรงจนวนเวลาทุ่ม ๑ กับ ๕๐ นาที

เสด็จขึ้น เวลา ๒ ทุ่ม ๒๕ นาทีเสด็จออกเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระ

เจ้าน้องยาเธอ แดพระเจ้าน้องยาเธอ เสด็จแล้วประทับครีด้วยจนวนเวลา

๔ ทุ่ม ๑๑ นาทีเสด็จขึ้น แดข้าวงษาพเจ้าไปราชการเมืองปราจีนบุรี

ได้ทูลถวายพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ จดไว้

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

วันพุธ เดือนอ้าย แรม ๑๐ คำ ปีกุนตปต์ศก จุติศักราช ๑๒๓๗

เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องตาม
 ธรรมเนียม เสด็จออกประทับท้องพระโรงในค่ายหลวงณอ่างศิลา เจ้า
 พระยาภาณุวงศ์เสด็จาราชการซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนินบ้าง ราชการ
 ราชการในกรมท่าบ้าง เข้าในทันคนเวลาเที่ยงเศษเสด็จขึ้น เวลาบ่าย
 โมงเศษ เสด็จออกประทับที่เสวยบนพระที่นั่งหลังสูงที่ห้องเสวย ประทับ
 เสวยด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ แด่พระเจ้าน้องยาเธอ ซึ่งตามเสด็จ
 พระราชดำเนิน จนเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ เสด็จขึ้นแต่ที่เสวย เวลา
 บ่าย ๓ โมงเศษ เสด็จออกประทับสวน พระเจ้าน้องยาเธอ แด่เจ้า
 ราชการเข้าไปเฝ้าในที่นี้ แด่หลวงเพชรสงคราม ปลัดเมืองบางตะมุง
 นำนายฉิ่งน้องชายมาทูลเกล้า ฯ ถวายเงินเหรียญโบราณซึ่งซุกได้ที่บ้าน
 ทุ่งครวในสวนกด้วยคำบดบ้านเหมือง แขวงเมืองบางตะมุง ซุกได้
 เมื่อวันอาทิตย์ เดือน ๘ แรมค่ำ ๓ ปีกุนต์ปีศัศก จตุศักราช ๑๒๓๗
 เมื่อจะซุกได้นั้น นายฉิ่งไปทำไร่ยกหินชนบทออก เงินนั้นก็กระจาย
 ออกมา รวมได้เงิน ๔๐ เหรียญ แต่ได้ทูลเกล้า ฯ ถวาย ๑๔ เหรียญ
 เงินเหรียญนั้นไม่ทราบแน่ว่าจะเป็นเงินแต่ครั้งไหน โทษขาดเงินเบี้ย
 ฤกษ์ของแดงที่ใช้กันในกรุงเทพ ฯ แต่บางกว่า ข้างด้านหนึ่งมีตรา
 หยาบ ๆ เป็นพระอาทิตย์ครึ่งดวง ฤกษ์พระจันทร์ครึ่งดวง

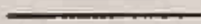
๐ เงินเหรียญโบราณอย่างพรรณาไว้นี้ ต่อมาพบที่ดงศรีมหาโพธิจังหวัดปราจีนบุรีอีก แล
 ได้ยืนยันที่กรูกับพู่ชาลีพบ สันนิษฐานว่าจะเป็นเงินครั้งจอมเปนใหญ่อยู่ทางประเทศนี้

แผ่นที่ ๑๘๓
 ออกวันพุธ
 เดือนธันวาคม ค.ศ.
 ๑๘๓๓

ฎีกาแกวจกรพรรดิอย่างใดอย่างหนึ่งก็ดี แต่มิรู้ว่ามีหยาบ ๆ
 รอบดวงกตางนन्दด้วย แต่ชกตานหนึ่งนั้น คนเหตุว่าจะ
 เป็นรูปตัวอักษรเทวนาครี ฎีกาเป็นรูปครุฑเหยียบนาครี
 เป็นครุฑเหยียบนาครีก็ดี ยังไม่ทราบแน่ว่าเป็นอะไรแปดยังไม่ออก เงิน
 นนนาหนักบางอันหนักสองดั่งเพื่องมีเศษบ้าง ย่อมอยู่บ้าง ได้
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานไว้ในที่โรงมิถุนเนียม คือที่
 เก็บของปตาดต่าง ๆ ในพระบรมมหาราชวังบ้าง เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ
 เรือไต้จวนจรเดช ซึ่งได้นำพระอมรวิไต้ยลร์เดชผู้เชิญพระราชหัตถ
 เลขาไปกรุงเทพฯ นั้น กลับมาถึงอ่างศิลาเวลา ๔ โมงเศษ เสด็จขึ้น
 จากพัดบัวในสดวน

เวลา ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่อง
 ตามธรรมเนียม แต่ฉลองพระองค์ชนนอกนนั้นเป็นอย่างทหารมหาดเล็ก
 ซึ่งเรียกว่าปะเรดแยกเกศ ฎีกาเดรดเปโครตแยกเกศ ทรงผ้าดีแดง
 สำหรับเครื่องหมายเครื่องราชอิสริยยศข้างเผือกผ้าขนาดตราชนที่ ๓ แต่
 ยาวประมาณ ๑ ที่พระอระช้าย เสด็จออกท้องพระโรง ทรงพระ
 ราชดำเนินไปทรงเรือพระที่นั่งโบตที่ตัพวาน เรือบางปอนอุตมทวิปจุง
 เรือพระที่นั่งไป เมื่อเรือพระที่นั่งออกจากท่านน เรือรบขนาดคอเวด
 ซึ่งตามเสด็จพระราชดำเนินมานั้น จึงชักธงตราแผ่นดินชนบนเส้ากตาง
 ชักธงข้างชนเส้าหน้า เส้าท้าย แต่ชักธงบริวารคตอดด้ามเส้า คนเรือ
 ชนบนบนเพดาไป แต่ใช้คนทหารมรินยังปืนใหญ่ที่สุด ๒๑ นัด แต่วจัง

ประทับเรือพระที่นั่งเสาช้างขวาเรือรบหน้ แดงจิงเต้จิงพระราชดำเนิร
 ขนบนเรือรบหน้ กับคนวอแตนค จิงมารบเต้จิงทตรงหน้ แดงจิงเต้จิง
 พระราชดำเนิรตงในห้อยข้างต่าง แดทอศพระเนตรห้อยจกรแดทอศน ๆ
 แดงจิงเต้จิงกตบขนมมาบนคาคพา เต้จิงกตบตงทรงเรือพระที่นั่งไปค
 แต่ประทับอยู่บนเรือรบหน้ ๓๐ มินค เรือบางป้อนจิงจุงเรือพระที่นั่ง
 อ้อมหน้าเรือรบกตบมา ในเรือรบหน้

แต่ันที่ ๑๙๔ กบคินจิงให้กต่าตขนิยบนเพดาไป ยิงตตคถวาย ๒๓ นค
 ออกวันพุศ
 เดือนยี่
 ขัน ๓ ค่ำ
 แดงจิงเอาชงตง คนเรือกตงจากเพดาไป ครนเรือพระ
 ทงประทับท่าตพานหินแถว จิงเต้จิงพระราชดำเนิรไป
 ประทับทหน้าทองพระ โรงครตกับเจ้าพระยาภาณูวงศ แต่ข้าราชการ
 อ้นจนเวตา ๒ ทุ่มเคศ เต้จิงเต้จิงทหองเต้จิงกตบเต้จิงพระเจ้านองยา
 เชอ พระเจ้านองยาเชอ ซึ่งตามเต้จิงพระราชดำเนิรหน้เหมือนอย่าง
 เมื่อเต้จิงกตางวัน ประทับอยู่จนเวตายามเคศ จิงเต้จิงแต่ที่เต้จิง
 เต้จิงออกทองพระโรง ทรงปลุกเมตตมุดฝรัง ซึ่งอบคุดอยู่เชอนคบาย
 ฝลากทุดเกต่า ๆ ถวายมาแต่กรุงเทพ ๆ ตมุดคินเป้นตมุดขนาดใหญ่มมา
 แต่เมืองตงคไปร์ ครนมานานก่น่าเต้จิงไซไมคได้ จิงคไปรดเกต่า ๆ
 ให้ฝากออกคได้เมตต ๓๔ เมตต แต่ตบเต้จิงเมตต ๑ ยังอ้นคดีชาวอยู่อิก
 เมตต ๓ เहतอ้นจทงเพาตงกบคินในห้อยไม้ค่านาซึ่งคได้บรจูกคไม้
 หน้มาทุดเกต่า ๆ ถวาย แดงจิงทรงพระกรุณาไปรดเกต่า ๆ ให้ขุ

ฉันประชากรรักษาไว้ณส่วนหลวงในค่ายหลวงที่ข้างคิदानัน แด้วจึง
เสด็จพระราชดำเนินขึ้นข้างใน

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือนห้า แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนชัฎศก ๑๒๓๗
เวลาเช้า ๘ โมงเศษ เสด็จออกท้องพระโรงครู่หนึ่ง แด้วจึงเสด็จพระ
ราชดำเนินไปประทับในสวน จนเวลาบ่ายโมงเศษ เสด็จขึ้นเสวย
เหมือนวันก่อน จนเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ เสด็จขึ้นแต่ที่เสวย เสด็จ
ออกท้องพระโรง หลวงรัตนายคณาพรยาชตบุรานุรักษ์ ๑ พระยา
ตำครดงครามนิคมคามรักษา ผู้ว่าราชการเมืองบางตะมุง ๑ หลวง
สิทธิศักดิ์ชตเขตร์ ปลัดเมืองชตบุรี ๑ หลวงฤทธิเดชชตขันธิ์ ยกรบัตร์
เมืองชตบุรี ๑ รวม ๕ มาทูลเกล้าฯ ถวายของต่างๆ คือ ผ้าพัน
ต่างสี ๓๐ ผืน ผือก ๓๐ หาบ ของพระยาชตบุรานุรักษ์ เงินโบราณ
อย่างที่น่ายงนึ่งของหลวงเพชรดงคราม ปลัดเมืองบางตะมุงทูลเกล้าฯ
ถวายนั้น ๓ เหรียญ กับกลองไม้กลบงหาเตยมเงินทองคำ ของพระยา
ตำครดงครามนิคมคามรักษา ผ้าพันต่างสี ๘ ผืน ของหลวงสิทธิศักดิ์
ชตเขตร์ ปลัดเมืองชตบุรี ผ้าพันต่างสี ๒ ผืน ผีตา ๒ ผืน ของ
หลวงฤทธิเดชชตขันธิ์ ยกรบัตร์เมืองชตบุรี ครั้นแด้วจึงเสด็จพระราช
ดำเนินไปประทับในสวน เจ้านายขนนางเข้าไปเฝ้าในทนนเหมือนเมื่อ
เวลาเช้า จนเวลา ๕ โมงครึ่งเสด็จขึ้น เวลาย่ำค่ำเศษ เสด็จออก
ทรงพระราชดำเนินหน้าท้องพระโรง แด้วจึงประทับครัดกับเจ้าพระยา

ภาณุวงศ์ จนเวลา ๒ หุ้มเศษ เสด็จขึ้นประทับที่เสวยเหมือนวันก่อน
จนเวลา ๔ หุ้มเศษ เสด็จขึ้น

โดย เทวัญอุไทยวงศ์ (ผู้แทน)

แผ่นที่ ๑๘๕
ออกวันพฤหัสบดี
เดือนอ
ขึ้น ๔ ค่ำ

ณวันศุกร์ เดือนอ้าย แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนดับต
ศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัวเสด็จออก พระยามหามนตรี นำนาย
ตีบุตรพระยาวิเศษภักไชย ผู้ว่าราชการเมืองนครเข็ญเฑาะเจ้าทูตของ
รุดีพระบาท ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเสด็จสักหาด
ต้นาคาดเดื่อหนึ่ง แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่สวนประมาณ
๑๕ นาที เสด็จขึ้น เวลាយ่ำโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสวยพระกระยาหาร พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ครั้นอยู่จนเวลา
ย่ำ ๓ โมงเศษ เสด็จขึ้น ครั้นเวลาย่ำ ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินทรงเรือพระที่นั่ง เรือประทับที่ศนา
การจูงขึ้นไปประพาสข้างเหนือ เวลาใกล้ค่ำ เสด็จกลับมาประทับ
ครั้นกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เวลาหุ้มเศษเสด็จขึ้น ครั้น
เวลา ๒ หุ้มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสดวยพร้อมด้วยพระ
บรมวงศานุวงศ์ แล้วครั้นอยู่จนเวลา ๔ หุ้มเศษ เสด็จขึ้น

โดย สวัสดิ์ติประวัต

ณวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนดับตศก ๑๒๓๗ เวลา

เช้า ๔ โมงเศษ เรือไต้รจรวรเดชกกลับมาแต่ในกรุงเทพมหานคร
ถึงอ่างศิลา เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ได้นำเอาหนังสือฝากกับตัวให้การ
พวกช่อที่ไต่ตงมาถึงกรุงเทพ ฯ นนชันทูตเกล้า ฯ ถวาย ครนเวดา
เที่ยงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกท้องพระโรง
พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าทอดของชุดพระบาท
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่น้อยหนึ่ง เสด็จพระราช
ดำเนินเข้าในสวนข้างพระที่นั่ง พริ้มด้วยพระเจ้าน้อยยาเชอประพาด
ในสวนทรงตั้งตุ๊กตอควง (ที่ภาษาอังกฤษเรียกว่า โครเกต) ประทับ
อยู่นั้น จนเวดabayโมงเศษ สมเด็จพระเจ้าน้อยยาเชอ เจ้าฟ้า
จาตุรนต์รัศมี แดพระองค์เจ้า กับขุนนางที่ไต่ตามเสด็จท่านไปเมือง
ปราจีนบุรี กลับมาถึงอ่างศิลา พระบาทสมเด็จพระเจ้า

แผ่นดิน ๑๘๖
ออกวันพฤหัสบดี
เดือนธ
ขึ้น ๔ ค่ำ
อยู่หัว เสด็จออกท้องพระโรง สมเด็จพระเจ้าน้อยยา
เชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ไต่ทูตเกล้า ฯ ถวายแ
ทองที่ถดุงแล้ว แดแร่ทองที่ยังไม่ได้ถดุง ใ้ชดอม
มา ๕ ชดอม ของนพระปรีชากตการ ไต่เป็นผู้จัดการทำบ่อทอง ไต่
ถวายท่านมาทูตเกล้า ฯ ถวาย ครนแสด็จพระราชดำเนินบน
พระที่นั่งในทิศด้วยประทับโต๊ะ พริ้มด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ที่เสด็จ
อยู่แต่เสด็จไป ประทับอยู่จนเวดabay ๓ โมงนานเสด็จขึ้น พระบรม
วงศานุวงศ์ก็กลับออกมาจากเฝ้า เวดabay ๕ โมงนาน พระบาทสม

เสด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกจากค่ายหลวง ทรงพระ
 ราชยานมีขบวนแห่หน้าหลัง ไปประทับที่ท่าฉนวนอ่างศิลา เสด็จลงเรือ
 พระที่นั่ง ๑๒ กั้นเขียงตามธรรมเนียม เรือพระที่นั่งก็แล่นออกจากท่า
 ฉนวนคึกกันเขียงไปถึงชายเลนบ้านอ่างศิลา ประทับทอดพระเนตรชาว
 บ้านนนทบุรีกระดาน ประทับอยู่จนเวลาย่ำค่ำ แดงมีพระบรมราชโอง
 การให้ตักกันเขียงกลับ ครั้นถึงฉนวนที่อ่างศิลาแล้วเสด็จพระราชดำเนิน
 ขึ้นจากเรือพระที่นั่งเข้าในค่ายหลวงประทับบนท้องพระโรง ครัดกับ
 พระบรมวงศานุวงศ์ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ข้าราชการ
 ทงปวงอยู่จนเวลาดำมืด เสด็จพระราชดำเนินขึ้นบนพระที่นั่งใน เวลา
 ๒ ทุ่มเศษพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับโต๊ะเสวยอย่าง
 ตามธรรมเนียม แดงประทับครัดอยู่จนเวลา ๔ ทุ่มนาน เสด็จขึ้น
 พระบรมวงศานุวงศ์ก็กลับออกมาจากที่เฝ้า เรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นเขียง
 นั้น เรือกลไฟบางปิ่นชุมพรที่ปทุมฯ แดงมีเรือกันเขียง ๕ กั้นเขียง ๒
 กั้นเขียง พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการตามเสด็จพระราชดำเนิน
 ประมาณ ๒ ลำ ๗ ลำ หนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
 ภูษาตามธรรมเนียม ทรงฉลองพระองค์ปิดพระองค์ แดงพระบรม
 วงศานุวงศ์แต่ข้าราชการแต่งตัวอย่างนุ่งมาก แดงเปิดคอบ้าง

โดย ภาณุรังษี

ณวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๑๔ ค่ำ ปีกุนดิถีศก ๑๒๓๗ เวลา
 เข้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับท้อง

พระโรงประมาณครู่หนึ่ง เสด็จเข้าในสวน เวลาเที่ยงเสด็จขึ้น เวลา
เที่ยง ๒๕ นาทีประทับโต๊ะเสวย พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
พระเจ้าน้องยาเธอแต่พระเจ้าตากเธอ จนเวลาเที่ยง ๕๕ นาทีเสวยแล้ว
ครั้นเวลาบ่ายโมงเศษ เสด็จออกชนทรงพระราชยานเสด็จพระราช
ดำเนินออกจากค่ายที่ทรงประทับไปยังฉนวนหน้า เสด็จลงเรือพระที่นั่ง
๓๒ กนเชียง พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องนาง
เธอ ที่ทรงพระเยาว์

แผ่นดิน ๑๙๑
ออกวันศุกร์
เดือนยี่
ขึ้น ๕ ค่ำ
แฉางวางหัวหมื่นมหาเด็ก แดเอดเคอแกมป เรือกตไฟ
ประทับที่ศุนาคาร เป็น เรือจงเรือพระที่นั่งออกจากฉนวนหน้า
แผ่นดินไปริมชายทะเล มีเรือกตไฟตากลเรือกนเชียงที่พระเจ้า
น้องยาเธอแต่ตำรวจทหารตามเสด็จอีก ๒ ลำ คือเรือโล่รวารจรเดช
๑ เรือประทับที่ศุนาคาร ๑ เรือกนเชียงอีก ๔ ลำแผ่นดินตามเสด็จไป
เวลาบ่ายโมง ๕๑ นาที เรือพระที่นั่งประทับที่หาดทรายบ้านแหลมแท่น
แขวงเมืองบางตะมุง เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่เรือนผ้าแดง
ปราโมไผ่ ซึ่งเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีปลุกไว้รับเสด็จนั้น
ประทับอยู่ประมาณครู่หนึ่ง ก็เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ตมคอย
ทอดพระเนตรพดกรรมการซึ่งไปไถ่เนื้อแดงกระต่าย ขณะนั้นหลวง
สัคยานุกตผู้ช่วยราชการเมืองบางตะมุง ได้จัดมะพร้าวอ่อนแฉ่อย

๑ เรือลำนี้เป็นเรืออื่นเรียกชื่อตรงนั้นผิด

แถมอ้อยแดงมาทอดเกล้า ๑ ถวาย ประทับทอดพระเนตรอยู่จนเวลา
 บ่าย ๔ โมงเศษกตัญมาประทับที่เรือนผ้าแดงปรา ที่เสด็จมาประทับอยู่
 เมื่อแรกเสด็จขึ้นนอน ด้วยเครื่องวางบ้างเตียงน้อย แดงก็พระราชทาน
 เงินแก่ชาวบ้านหนองมน ซึ่งมาเฝ้าทอดของขุดพระบาทในที่นั้น แดง
 เสด็จพระราชดำเนินมาที่เรือนผ้าแดงบนแคะตึง ยิงเข้าจนเวลา
 ย่ำค่ำ เสด็จทรงพระราชดำเนินกลับดงเรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นเขียงออก
 จากบ้านแหลมแท่น จนเวลาย่ำค่ำ ๕๐ นาทีถึงฉนวนอ่างศิลา เสด็จ
 ขึ้นทรงพระราชนาเข้าในค้ายที่ประทับเสด็จขึ้น ครั้นเวลา ๒ ทุ่ม ๓๓
 นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับโต๊ะด้วยพร้อมด้วยสมเด็จพระ
 เจ้าพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องยาเธอ แดงแล้วประทับครีดยู่
 จนเวลา ๔ ทุ่ม ๑๗ นาทีเสด็จขึ้น

โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนต์ปตศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาเที่ยง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกท้องพระโรง

แผ่นดิน ๑๘๘ ออกวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ
 ๑ หดวงพิศวง ๑ หดวงรัตนายตจิงนำพระยาชตบุรานุ-
 ๑ หดวงดีทริศกคชตเขต ๑ หดวงฤทธิเคชชตฉนธิ
 ๑ หดวงเพชรสังคราม ๑ หดวงรามฤทธิ ๑ หดวงดีคยา
 ๑ หดวงนราฤทธิไกร ๑ หดวงพิไชยชาญยุทธ ๑ ชุนเจริญ

๑ เป็นบันกลพึงแรกมี

ต้นบัต ๑ ขุนพิจาร์ณาจันพาด ๑ หมื่นวิเศษสงคราม ๑ รวม ๑๓
 มาทูลเกล้า ฯ ถวายของต่าง ๆ คือ ฝานต่างดี ๑๐ ฝั้น ฝือก ๕
 หาบ ๑๐ กระดอบ ของพระยาชลบุรานุรักษ์ ฝานต่างดี ๘ ฝั้น ของ
 หาดวงดีทักษิณคชเขต ฝานต่างดี ๒ ฝาคาดมุก ๒ รวม ๘ ของ
 หาดวงฤทธิเดชชลันท์ ฝานต่างดี ๒ ฝั้น ของหาดวงเพชรสงคราม
 ฝานต่างดี ๒ ฝั้น ของหาดวงรามฤทธิ พระพุทธรูปขัดดีมาธิเพชร
 องค์ ๑ ไม้ไม้ต่าง ๆ ๘ อย่าง ไม้ไทร ๑ คู่ บุ่มไม้แดง ๘ อย่าง เขา
 โคกะทิง ๑ คู่ เขากวาง ๑ เขากระบือ ๑ กต้องไม้ไผ่ ๑ ของหาดวง
 ดัตยานุกต ฝานต่างดี ๒ ฝั้น ชดอมผลมะกดำ ๕๐ ชดอม ชดอม
 ผลดีวาคี ๔๔ ชดอม ปูป่า ๑๕๐ ปู ๒ ชดอม ของหาดวงนราฤทธิไกร
 ฝานต่างดี ๒ ฝั้น กระต่ายป่าเป็นกระต่าย ๑ ชดอมผลมะกดำ ๘๐
 ชดอม ชดอมผลดีวาคี ๑๓ ชดอม ชดอมผลมะกดำเพาะ ๒ ชดอม ไม้
 ฝื่ออัน ๑ ของหาดวงพิไชยชาญยุทธ ใต้เทียน ๑๘ มัด หนึ่งแวน ๑๘
 แผ่น ของขุนเจริณุตม์บัต ถัวงระดัง ๒๕ ถัง ของขุนพิจาร์ณาจันพาด
 ฝานต่างดี ๔ ฝั้น ของหมื่นวิเศษสงคราม ครนถวายของต่าง ๆ
 เด็วจแก้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรด ฯ
 ให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี แจกเดื่อแพรวเดื่อธัญหาค
 แก่ข้าราชการซึ่งถวายของนั้น แล้วจึงเสด็จประทับครุฑอยู่กับเจ้าพระ
 ยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีประมาณครุฑใหญ่ จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 เข้าไปในสวนทรงเดิน โครเกตอยู่ครุฑหนึ่ง แล้วเสด็จมาประทับที่พลับ

พลาที่ปักในสวน จึงพระราชทานเงินตรา ๕ ตำตั่งแก่หลวงทิพมงคล
 ในกรมแสงหอกตาม ซึ่งทำประกาศ้างหาถวาย แด่พระราชทานเงิน
 ตรา ๔ ตำตั่งแก่จันตาดช่างทองซึ่งถวายตัว เวลาบ่าย ๒ โมงเสด็จขึ้น
 เสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าของยาเชอ พระเจ้าน้องยาเชอ บนพระ
 ที่นั่งหลังสูงที่ห้องเสด็จ จนเวลาบ่าย ๓ โมงเศษเสด็จขึ้นจากโต๊ะเสด็จ
 เวลาจวนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงพระราช
 ดำเนิรไปตงเรือพระที่นั่งโบต เรือประทับที่ตึกนาการ (สถิตมณฑล)
 จูงเรือพระที่นั่งไปประทับที่โป๊ะ ทรงทอดพระเนตรจับปลา แล้วเสด็จ
 ไปประทับอีกโป๊ะ ๑ ทอดพระเนตร

แผ่นที่ ๑๘๘ เหมือนอย่างโป๊ะก่อน จนเวลายามเสด็จพระราชดำเนิร
 ออกวันเสาร์ เดือนที่
 ขึ้น ๖ ค่ำ กลับมาประทับท่า ทรงพระที่นั่งราชยานมาประทับเกย
 ที่องพระโรงค่ายหลวง แด่ประทับอยู่ที่นั้นประมาณครึ่ง
 หนึ่ง จึงเสด็จขึ้นเสด็จพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าของยาเชอ แด่พระเจ้า
 น้องยาเชอ ประทับอยู่ที่โต๊ะเสด็จ จนเวลา ๕ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือนที่ ๕ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีมุนต์ปีศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า
 โมงเศษ ๑๘ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงพระ
 ราชยาน พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการตามเสด็จ ครั้น
 ถึงท่าเสด็จทรงพระราชดำเนิรตงเรือพระที่นั่งโบต ๑๒ กั้นเขียง เสด็จ

๕ ๕ ๕ ๕
 ขนเรือพระที่นั่งอรรคราชวรเดช พอเวลาโมงกับ ๓๕ นาที พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พอเวลาโมง ๕๓ นาที ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
 ให้ออกเรือพระที่นั่งจากอ่างศิลา เวลา ๒ โมงเศษเสด็จแล้ว เวลา
 ๔ โมงเช้ากับ ๓๕ นาที เรือพระที่นั่งเข้าปากน้ำเจ้าพระยา ครั้นมาถึง
 เมืองสมุทรปราการ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ออกเรือพระที่นั่ง
 พระราชทานรูปเทียนแก่กรมการไปบูชาพระเจดีย์กวางน้ำ พอเวลา ๕
 โมงเช้า ๒ นาที ออกเรือพระที่นั่งจากเมืองสมุทรปราการ พอเวลาบ่าย
 โมง ๓๐ นาที เสวยกลางวัน พร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ
 พระเจ้าน้องยาเธอ เวลาบ่ายโมงเศษเสด็จขึ้นจากที่เสวย พอเวลา
 บ่ายโมงกับ ๓๕ นาที เรือพระที่นั่งประทับยังท่าราชวรดิษฐ์ เสด็จขึ้น
 ประทับบนพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ครั้นด้วยสมเด็จพระยาบรมมหา
 ศรีศรีอยุธยาฯ จนวนเวลาบ่ายโมง ๔๘ นาที เสด็จ

แผ่นที่ ๑๕๐
 ออกวันเสาร์
 เดือน
 ๕
 ขน ๖ ก้า

๕
 ขนทรงพระราชนานเข้าทางประตูศรีสุนทร ไปประทับ
 เกยพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จ
 ๕
 ขนเวลาบ่ายโมง ๕๓ นาที

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

ในการสมเด็จพระเจ้าอ่างยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
เสด็จไปเปิดโรงทำทองที่เมืองปราจีนบุรี

ณวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีกุนศัปตศก ๑๒๓๗ พระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระ
พระเจ้าอ่างยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี เสด็จไปเปิดโรงทำทองที่
เมืองปราจีนบุรี พระบรมวงศานุวงศ์เสขาราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่ง
โปรด ฯ ให้ไปตามเสด็จนั้น คือ พระเจ้าอ่างยาเชอ พระองค์เจ้า
เกษมสันตโสภากย์ ๑ พระเจ้าอ่างยาเชอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลย
วงศ์ ๑ พระเจ้าอ่างยาเชอ พระองค์เจ้านุชยนาคมานพ ๑ พระ
ชดชารวิเนจจัย ๑ หาดวงพิเนจจักรภณท์ ๑ นายชิตมหาดเล็กหุ้มแพร ๑
มหาดเล็กบ๋อย ๑ จมื่นไชยาภรณ์ ๑ จำชำนานูทวดาว ๑ ชุนหมื่น
คำรอดจ ๒ หาดวงอุดมภักดี ๑ นายภูเตบเคอแนนต์ ๑ นายทหาร ๑
ทหารแถว ๑๒ หมอนวด ๑ หมอยา ๑ เวลากลาง ๒ โมง สมเด็จพระ
เจ้าอ่างยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ได้เสด็จลงเรือใบคอกออกจากท่า
ข้างคีตาไปประทับเรือประพาสอุดรต์ยาม ในเวลาเมื่อเสด็จไปประทับ
เรือประพาสอุดรต์ยามนั้น มีพระบรมวงศานุวงศ์เสขาราชการไปตั้ง
เสด็จหายท่านหายนาย เวลาเช้า ๒ โมงเศษ เรือประพาสอุดรต์ยาม
ได้ใช้จักรไปจนเวลาเช้า ๓ โมง เข้าปากอ่าวบางปะกง แล้วได้ใช้
จักรไปเข้าวัดเขาติน เวลาบ่ายโมงเศษถึงเมืองฉะเชิงเทรา จึงจอด
เรือพระที่นั่งประทับท่าหน้าพลับพลา พระปรีชาภักการลงมาเฝ้าในเรือ

พระที่นั่ง แดงส้มแดงพระเจ้าหนองยาเชอ เจ้าฟ้าจาดุรนครคีรี เด็ดจ
 ฐนประทับพลับพลา พระยาวิเศษฤาไชย ผู้ว่าราชการเมืองฉะเชิงเทรา
 อำนวยการของ ซึ่งเจ้าเมืองกรมการถวาย คือ มะพร้าวอ่อนทลาย ๓
 หมากดิบโต๊ะ ๓ พลุโต๊ะ ๓ ผักกาดโต๊ะ ๓ กุยซ้ายโต๊ะ ๓ สุกกรโต๊ะ ๓
 เบ็ด ๓๕ ไก่ ๒๐ ปลาสด ๓๐๐ ของพระยาวิเศษฤาไชย น้ำตาลทราย
 หาบ ๓ ฟองเบ็ด ๓๔๐๐ หมากดิบ ๕๐๐๐ ผด มะพร้าวอ่อนทลาย ๓
 กุ้งสดโต๊ะ ๓ ของพระเกรียงไกรขบวรยุทขปัดดี หมากตัง ๒๐๐๐ ผด
 มะพร้าวอ่อน ๔ ทลาย

แผ่นดิน ๑๕๓ ของพระกัมพูชกัตติ หมากตัง ๑๕๐๐ ผด [หมากดิบ
 ออกวันอาทิตย์ ๓๐๐๐ ผด มะพร้าวแก่ ๕๐ ผด มะพร้าวอ่อน ๕๐ ผด ของ
 เดือน
 ๓ กั
 หาดวงบุรีพิทักษ์กรมบัตร หมากดิบ ๓๐๐๐ ผด มะพร้าว
 อ่อน ๔ ทลาย พลุ ๒ โต๊ะ ฟองเบ็ด ๓๐๐ ปลาสด ๒ โต๊ะ ผักกาด ๒
 โต๊ะ ของหาดวงมหาศไทย ฟองเบ็ด ๓๐๐ สับรต ๒ โต๊ะ มะพร้าวอ่อน
 ๔ ทลาย ของหาดวงจำเมือง หมากดิบ ๓๐๐ ผด มะพร้าวอ่อน ๖ ทลาย
 ฟองเบ็ด ๑๕๐ ของหาดวงคลัง ปลาย่าง ๓ โต๊ะ มะพร้าวอ่อน ๒ ทลาย
 ของหาดวงพรหมสุภา หมากตัง ๓๐๐๐ ผด มะพร้าวอ่อน ๒ ทลาย
 ฟองเบ็ด ๓๐๐ สับรต ๒ โต๊ะ ของหาดวงประสิทธิ์สุภามาตรา ครั้น
 ถวายแด่ จึงทรงปราไดยแก่เจ้าเมืองกรมการ แดงเด็ดยเข้าไป
 ทอดพระเนตรในเมือง ทอดพระเนตรเสร็จแล้ว จึงเด็ดยตั้งเรือพระที่

หนึ่ง จึงรีบสั่งให้พระปรีชาภคการตามเสด็จด้วยในเรือพระที่นั่ง เรือ
 ประพาสอุดรธยามก็ใช้จักรเรือต่อไป จนเวลาประมาณ ๕ ทุ่มเศษ
 ถึงทงเคย เวลานั้นหมอกตงนัก เห็นจะเดินเรือต่อไปไม่ได้ จึงได้จอด
 พักอยู่ที่นั่นคนหนึ่ง

โดย มนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓๐ ค่ำ ปีกุนสัปตศก ๑๒๓๗ เวลา
 เช้าย่ำรุ่งเศษ เรือประพาสอุดรธยามได้ใช้จักรออกจากทงจอดเมื่อ
 เวลาคั่นนี้ ไปจนเวลาเช้า ๓ โมง ถึงหน้าโรงจักรท่าของในเมือง
 ปราจีนบุรี เรือประพาสอุดรธยาม ก็หยุดอยู่ตรงหน้าโรงจักรนั้น
 ประมาณครู่หนึ่ง สัมเด็จพระเจ้าของยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี พระ
 บรมวงศานุวงศ์ แดชขุนนางข้าราชการพร้อมเสื่อฟรอกโก๊ต แดงเสด็จ
 ลงเรือใบคเล็กไปประทับท่าหน้าพัดบพตา แดงเสด็จขึ้นพัดบพตา
 ประทับตรัสกับพระยาอุไทยมนตรี ผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรี ชย
 คุรุหนึ่งจึงเสด็จเข้าไปในโรงจักร พระปรีชาภคการจึงจัดไว้

แผ่นที่ ๑๘๒ ทongsคำ ซึ่งสำหรับจะได้ทรงได้ในครก เป็นที่แรกนั้น
 ออกวันอาทิตย์ มาถวาย เวลาเช้า ๓ โมงกับ ๓๕ นาที สัมเด็จพระเจ้า
 เดือน
 ขึ้น ๗ ค่ำ นองยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี จึงทรงหยิบแร่ซึ่งพระ
 ปรีชาภคการจัดมาถวายนั้น ได้ลงในครกที่สำหรับตำแร่ พระปรีชา
 ภคการก็บอกกับมิสเตอร์บีเคอร์ ซึ่งเป็นอินนิเเนียในโรงนั้น ให้เปิด

เครื่องจักรซึ่งสำหรับค้าแร่ให้เครี ครั้นแล้วจึงประทับอยู่ที่นครภูหนง
 จึงเสด็จพระราชดำเนินไปทอดพระเนตรเครื่องจักรสำหรับเคื่อยไม้ แล้ว
 จึงเสด็จกลับตมเรือโยตเด็กไปตมเรือประพาสอุดรต์ยาม จึงรับสั่งให้
 เสด็จเรือพระที่นั่งไปจอดที่ท่าหน้าพดด้พดด้ แล้วจึงเสด็จขึ้นประทับบน
 พดด้พดด้ เวดด้นำยพระยาอุไทยมนตรี ผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรี
 นำพระกำแหงมหิมา ผู้ว่าราชการเมืองกระบิต ๓ พระภักดีเคชะ
 ผู้ว่าราชการเมืองปจันตคาม ๓ มาตวายของต่าง ๆ คือ นกกระทา
 ดง ๔ นกกระทาเคนดง ๑ ฟองเบ็ด ๑ ซดอม ปูบ้ำเปน ๒๐ เนื้อโค
 ย่าง ๔ ซดอม ของพระกำแหงมหิมา ผู้ว่าราชการเมืองกระบิต
 ตูกรเดือนเปน ๓ กระจงเปนคู่ ๓ เต้าเบตเปน ๓ เขาดาร์ใหม่ ๔๐
 กระทอ ของพระภักดีเคชะ ผู้ว่าราชการเมืองปจันตคาม ในค้ณวัน
 ส้มเค็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ได้ประทับแรมบน
 พดด้พดด้

ณวันพฤหัสบดี เดือนอ้าย แรม ๓๓ ค่ำ มีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗
 เวดด้นำยพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี เสด็จตมเรือ
 โยตแก้ง ซ้ำมฟากไปประทับทำหน้าบ้านพระปริชาทดการ แล้วเสด็จ
 ขึ้นทรงพระดำเนิน ทอดพระเนตรการตามโรงจักรนั้น แล้วเสด็จกลับ
 มาประทับพดด้พดด้ เจ้าเมืองกรมการมาเฝ้า มาตวายของต่าง ๆ
 คือ ไก่ฟ้า ๒ กระต่ายบ้ำ ๔ เผือก ๒ กระบุง มัน ๕ กระบุง แดงกวา
 ๑ ถาด ปดด้หางแห้ง ๒๐๐ ปดด้หางสด ๕๐ ไก่ ๑๐ ของพระยา

อุไทยมนตรี ผู้ว่าราชการเมืองปราจีน ตูกร ๒ เบ็ด ๓๐ ไก่ ๓๐ ของ
 ขุนรักษาอำเภอจันทเมืองปราจีน ตูกร ๓ เบ็ด ๔ ไก่ ๕ เครื่องในตูกร
 ๓ ไค้ะ ๑ ๒ ๓ ไค้ะ ของขุนประมุขจันทเมืองปราจีน ตำรับ
 คาว ๘๓ ตำรับหวาน ๘๓ ของกรมการเมืองปราจีน เวลาจวนย่ำค่ำ
 ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี เสด็จจากตึกทรวงม้า
 เทียบถื่นแถว จึงเสด็จเข้าไปทอดพระเนตรในเมืองอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จ
 กลับมาประทับพิศมณฑา เวลาท่มเค็ชพระปรีชาภคการ ได้เชิญ
 ดินเนอร์ ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ๓ พระองค์
 เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ ๑ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ ๑

แผ่นดิน ๑๘๓๓ พระองค์เจ้ามณฑุชยานาคมานพ ๓ พระยาอุไทยมนตรี ผู้
 ออกรวันจันทร์
 เดือนนี้
 ขึ้น ๘ ค่ำ ไชยาภรณ์ ๓ หลวงพิริยจักรภินท์ ๑ นายชิตมหาดเล็ก
 หุ้มแพร ๑ รวม ๓๐ คนด้วยกัน ทังพระปรีชาภคการ ไปนั่งพักอยู่ที่
 ห้องตึกครู่หนึ่ง พระปรีชาภคการจึงเชิญเสด็จเสวย ครั้นเสวยแล้ว
 ประทับที่ห้องนอก จนวนเวลายามเค็ช จึงเสด็จกลับมา

วันศุกร์ เดือนอ้าย แรม ๓๒ ค่ำ ปีกุนตีปดศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาเช้า ส้มเด็จพระเจ้าน้องยา เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี เสด็จประทับที่
 พิศมณฑา พระยาอุไทยมนตรี ผู้ว่าราชการเมืองปราจีนบุรี จึงนำ
 กรมการเมือง เจ้าส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี จึง

ทรงแจกของต่าง ๆ แก่เจ้าเมืองกรมการซึ่งมาเฝ้าฯ พระยาอุไทย
 มนตรี ฝ้าม่วง ๒ ฝืน พระกำแหงมहिมา ๑ พระภักดีเดชะ ๑ ฝ้าม่วง
 หางกระรอก คนตะฝืน หดวงปลัดเมืองกระบิต ๑ หดวงปลัดเมือง
 ปาจนตคาม ๑ ฝ้าพนอย่างคคนตะฝืน หดวงบันเทาทุกขราษฎร์ ๑ หดวง
 ดีดีดี ๑ หดวงคฤมาตรา ๑ หดวงนคร ๑ หดวงพรหมสุภา ๑ ฝ้าพน
 คนตะฝืน เดื่อชาวคนตะคัว กรมการเมืองปราจีนอีก ๑๑ คน ฝ้าพน
 คนตะฝืน แด้วโคตรงแจกผ้าแดื่อรู้แก่คนซึ่งบ้านไฟใหม่ ครั้นเดื่อจแดื่อ
 จิงรบตั้งแก่เจ้าเมืองกรมการว่า มีความชอบใจท่านทั้งหลาย ซึ่งได้
 ช่วยดูแลรักษาให้เป็นสุข แด้วจิงเดื่อจทรงพระดำเนียรไปทอดพระเนตร
 ที่บ้านพระยาอุไทยมนตรีครุหนิง จิงเดื่อจทรงพระดำเนียรกลับมาลงเรือ
 ประพาสอุดรธยาม แดื่อเรือประพาสอุดรธยาม ได้ใช้จักรกลับลงมา
 ถึงคลองบางพดวง หดวงมหาดไทย เมืองปราจีนบุรี จัดได้ฟองเต่า
 คำ ๓๐ ใต้ว ๒๐ มัด กุ้งสด ๒ โตะ กัดวย ๒ เครื่องมาถวาย แด้ว
 เรือพระหนิง ได้ใช้จักรมา จนเวลาด ๒ ทุ่มเศษ ถึงเมืองฉะเชิงเทรา
 สัมเดื่อจพระเจ้านองยาเธอ

แผ่นดิน ๑๘๔๔ เจ้าพาดจตรนตรีศัม จิงรบตั้งให้จอดเรือพระหนิง อยู่ท
 ออกวันจันทร์ ทำหน้าพดบพดา ในวันนั้นประทับแรมในเรือประพาสอุดร
 เดือน ฝ้าพน ฝ้าพน ฝ้าพน ฝ้าพน ฝ้าพน
 ขึ้น ๘ คำ ฝ้าพน ฝ้าพน ฝ้าพน ฝ้าพน ฝ้าพน

ณวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๑๓ ค่ำปีกุนต์ปตศก จุศศักราช ๑๒๓๗

เวตาเข้า ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี เสด็จขึ้น
 ประทับบนพลับพลา พระยาวิเศษฤาไชย จึงนำกรมการมาเฝ้า แด
 ถวายสิ่งของต่างๆ คือ ปลาทูย่าง ๒ โตะ มะพร้าวอ่อน ๒ ทถาย
 ฟองเบ็ด ๓๐๐ ฟอง ของหมื่นรองวง ปลาทูย่าง ๒ โตะ ปลาทูใบไม้ ๓
 โตะ ฟองเบ็ด ๓๐๐ ฟอง หมากคิบ ๓๐๐๐ ผด ของหมื่นรองอินทอาญา
 สุกกร ๓ เบ็ด ๓๐ ไก่ ๓๐ หมากคิบ ๓ ทถาย ผักกาด ๒ โตะ
 มะพร้าวอ่อน ๒ ทถาย ของหตงสุเทียน สุกกร ๓ เบ็ด ๕ ไก่ ๕ ของ
 ขุนอินทอากรเศาสุธา ครั้นถวายแล้ว จึงทรงแจกของต่างๆ แก่เจ้า
 เมืองกรมการ พระยาวิเศษฤาไชย ๓ พระพนมสรคาม ๓ น้าม่วง
 หางกระรอก คนตะผืน พระเกรียงไกรชวรวรยุทธ ๓ พระกัมพูษภักดี ๓
 หตวงมหาดไทย ๓ หตวงจำเมือง ๓ หตวงพรหมสุภา ๓ หตวงประ
 เจริฐศุภมาตธา ๓ หตวงพิสุตจีนชาติปัตตจีน ๓ ขุนพิพากษาจีนพิ
 จารณ ๓ หตงสุเทียน ๓ ขุนอินทอากรเศาสุธา ๓ น้าพันคนตะผืน
 แล้วเสด็จลงเรือประพาสอุดรต์ยาม ใช้จักรมาจนเวตาบ่ายโมง ๓ ออก
 ปากอ่าวบางปะกง แล้วใช้จักรมาในทเดจนเวตาบ่ายโมงเศษ ถึงอ่าง
 คีตา ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี จึงรับสั่งให้
 จอดเรือพระที่นั่งตรงท่าสะพานคีตา ประมาณครุหนังพระองค์เจ้าคค
 ณาภยัคต ๓ พระยามหามนตรี ๓ พระยาอนุรักษราชมณฑเฑียร ๓
 พระอินทรเทพ ๓ รวม ๔ ลงเรือบางปอินอุดมทวิปมารับเสด็จ ส้ม
 เสด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี จึงเสด็จลงเรือบางปอิน

อุคมทวป ไปชนทตฺพานคฺฉา เวดาเมอเสด็จชนน ม้พระองค้เจ้า
ด้ายฉนิทวงค้ เจ้าหมื่นศรีธรรมรักษ ดงมารบเสด็จททา ส้มเด็จพระเจ้า
นอยยาเชอ เจ้าพาจาคูรัตนศรีคม ก้เสด็จชนเฝ้าพระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยุ่หวัทพระที่นั่งองค้สูงในห้อยเสวย กราบทุดการซึ่งเสด็จไปเบ็ดโรง
จักรทำทของค้ำ แดราชการต่าง ๆ ในเมืองปราจิณบุรี

โดย มนุชยนาคมานพ

ข่าวราชการในกรุงเทพฯ ๗

เมื่อเสด็จพระราชดำเนิน ประพาสทเลฝั่งตะวันออก

ณวันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๗ ค่ำ ปีกุนส์ปศศก ๑๒๓๗ พระ
ณรงควิชิตคุมช้อฆ่าค้ก ซึ่งจับได้ดงมาถึงกรุงเทพฯ ๗ ๔๓ คน

โดย ก.ม.นเรศวรฤทธิ

แผ่นดิน ๑๕๕
ออกวันอังคาร
เดือนอัย
ขึ้น ๕ ค่ำ
ณวันพุธ เดือนอ้าย แรม ๓๐ ค่ำ ปีกุนส์ปศศก จุด
ศักราช ๑๒๓๗ ในกรุงเทพฯมหานครนั้น เวดาเข้า หม่อม
เจ้าภคินี ในพระเจ้าราชวรวงค้เชอ กรมหม่นอกษรดำด้น
โสภณ สิ้นชีพตักษัย เวดาเย็น ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงค้เชอ เจ้าฟ้า
มหามาตา กรมพระบารามปรบักษั ทรงจัดช้อมหัดกระบวรแท้ กระ-
บวรข้างหน้า ซึ่งจะได้เห็นได้กนค้ แต่ณวันอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือน
ณวันพุธ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือนอัย ปีกุนส์ปศศก กระบวรเหล่านั้น เติรแต่

หน้าประจักษ์ตำราฎ มาทางหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม^๑ แล้วเดิน
มาตามหน้าวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ซ้อมไปเข้าประจักษ์มานไชยศรี
มาถึงหน้าพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมขปราสาท แล้วตั้งกระบวนแห่ กลับ
ไปตามธรรมเนียมแต่ก่อน

ในเมื่อวันพฤหัสบดี เดือนห้า แรม ๓๓ ค่ำนั้น ตกความไป
ข้อหนึ่ง คือ เมื่อเวลา ๓ ยาม เจ้าหมื่นไวยวรนาถ ลงเรือไฉววาร
จรเข้ มาแต่อ่างศิลา ด้วยเจ้าหมื่นไวยวรนาถ ได้เชิญพระราชหัตถ
เดชา แดงมุกสำหรับเบ้า^๕ หตั้งเป็นทองมีดอกไม้เพชรติดตั้ง ๑
กับด้ายนาฬิกาสาย ๑ รวม ๒ ตั้ง กับตั้งของพระราชทาน พระบรม
วงศ์านุวงศ์ หหลายอย่าง หหลายตั้ง ของ ๒ ตั้ง คือ สมุดสำหรับเบ้า
กับด้ายนาฬิกานั้น เป็นของพระราชทานสมเด็จพระยาบรมมหาศรี
สุริยวงศ์ ในกรที่ถึงกำหนดครบ ๖๗ รอบตามสุริยโคจร ซึ่งท่านได้
ทำบุญ เรือไฉววารนั้นได้คิดว่าจะไปให้ถึงกรุงเทพ ฯ ในวันศุกร์ แรม
๓๒ ค่ำ เดือนห้า เวลาเช้า ๓ โมง

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือนห้า แรม ๓๓ ค่ำ ปีกุนดับศก ศักราช
๓๒๓๗ เวลาเย็นได้มีภารตั้งมณฑลทำบุญวันเกิดของสมเด็จพระยา

๑ พระที่นั่งอนันตสมาคมองค์แรกอยู่ในบริเวณสวนสวาลัยเดี๋ยวนี้ ตรงหลังพระที่นั่งสุท
โธศวรรย์

บรมมหาศรีสุริยวงศ์ มีพระบรมวงศ์านุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
ไปช่วยด้วย ท่านผู้ไปช่วยนั้น ถวมน้ำอโศกนิมิต

แผ่นที่ ๑๕๖
ออกวันอังคาร
เดือน
ขึ้น ๕ ค่ำ
คิดตราเครื่องราชอิสริยยศ ตามที่ได้รับพระราชทานบ้าง
ไม่ได้คิดบ้าง เวลาบ่ายวันนั้น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์
เธอ เจ้าฟ้ามหามงกุฎ กรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรง
ขอมกระบวนแห่ได้กัณฑ์

โดย มนุษยนาคนานพ

ณวันศุกร์ เดือนอ้าย แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนฉัตรศก ศักราช ๑๒๓๗
เวลาเช้า พระสงฆ์ ๒๗ รูป นิมนต์มาสมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรี
สุริยวงศ์ ในการทำบุญกำหนดรอบอายุ ตามสุริยคติกาล ตรงกับวัน
เกิดของท่าน เวลาเช้า ๓ โมง เรือไต้จรรวรเดช ซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้มาจากอ่างศิลา มาถึงกรุงเทพ ฯ เจ้าหมื่นไวยวร-
นาถ จึงนำเอาพระราชหัตถเลขาฉบับหนึ่ง กับของซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ พระราชทานแก่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
ในวันเกิดของท่าน ขนหม่อมเกล้ากราบเรียนต่อสมเด็จพระยาบรม
มหาศรีสุริยวงศ์ แต่ได้นำพระราชหัตถเลขา กับของซึ่งทรงพระกรุณา
โปรดเกล้า ฯ ให้มาพระราชทานแก่พระบรมวงศ์านุวงศ์ แต่ข้าราชการ
การฝ่ายหน้าฝ่ายในนั้น ขนกราบเรียนต่อเจ้าพระยาสุริยวงศ์ไวยวัฒน์
แต่เจ้าคุณปู่ให้แจกแก่พระบรมวงศ์านุวงศ์แต่ข้าราชการฝ่ายหน้าฝ่าย

ใน ตามบัญญัติมีมาในพระราชหัตถ์เลขานั้นแล้ว แต่ได้นำพระราชหัตถ์
 เลขานั้นยอมเกตุถายแก่ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระบำ-
 รวบประภัสร์นพรัตน์ ครั้นเวลาเย็น สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
 พระบำราบประภัสร์ เสด็จเข้าไปช่อมกระบวรให้โสภณคัตหน้าวัดพระ
 ศรัทธาศาสตร์คาราม เวลาค่ำก็เลิก เวลา ๓ ยามเรือโสภณวารวตเศ ใช้
 จักรออกจากกรุงเทพ ฯ จะไปอ่างศิลา

โดย สวัสดิ์ดิประวัต

ณวันเสาร์ เดือนอ้าย แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนศัปกศก ศักราช ๑๒๓๗
 เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ๕๐ รูป มีพระ
 วิสุทธิสถารเถรเปนประธาน ได้เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง
 แต่ที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์นั้น พระสงฆ์หาได้นั้นไม่ ด้วยพระบาทสม
 เสด็จพระเจ้าอยู่หัว ไม่ได้เสด็จอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ไม่มีราชการ
 อะไรอีก เวลาบ่าย ๕ โมง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหา
 มาดา กรมพระบำราบประภัสร์ ได้ช่อมกระบวรให้โสภณคัตฝ่ายนอก
 เหมือนอย่างช่อมทุกวันนี้ ส่วนฝ่ายข้างในทำนองก็ได้ช่อมกระบวร
 เหมือนกัน ครั้นเวลาย่ำค่ำเลิกหมด

โดย ภาณุรังษี

แผ่นดิน ๑๕๓ วันอาทิตย์ เดือนอ้าย แรม ๑๔ ค่ำ ปีกุนต์ปัตศก ๑๒๓๗
 ออกวันพุธ
 เดือนยี่ เวลาเช้าณไม้มราชการตั้งโต เวลาบ่ายส้มเด็จพระเจ้าบรม
 วงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระบารามปรบักษ ได้
 ทรงจัดกระบวรซ่อมแก้ไ้ถ่กนัค อย่งเช่นวันก่อน

ณวันจันทร์ เดือนยี่ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนต์ปัตศก จุศคักราช ๑๒๓๗
 เวลากลางคืนได้เกิดเพลิงไหม้ชนทบ้านเขมรเขารัด ริมวัดราชาธิวาส
 แต่จะไหม้มากน้อยเท่าใด แดเวลาใหม่นั้น ข้าพเจ้ายังไม่ทราบแน่
 เวลาบ่ายวันห ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรม
 พระบารามปรบักษ ได้ซ่อมแก้ไ้ถ่กนัค

โดย มนุชยนาคมาทพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือนอ้าย แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปัตศก จุศคักราช
 ๑๒๓๗ เวลาเย็น ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรม
 พระบารามปรบักษ ได้ทรงจัดซ่อมหัดกระบวรแก้ เป็นกระบวรข้าง
 หน้าซึ่งจะไ้ถ่กนัค เหมือนเช่นที่วามาในข้างคั่นนั้น ขอแจ้งความ
 ให้ทราบทั่วกันด้วย

ณวันอังคาร เดือนยี่ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปัตศก จุศคักราช ๑๒๓๗
 เวลาเย็น ส้มเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระ
 บารามปรบักษ ได้ทรงซ่อมกระบวรแก้ไ้ถ่กนัค แต่ข้าพเจ้าหาไ้ถ่
 ไ้ในไ้ก่อนไม่ ขอท่านไ้ทราบเทอญ

โดย ทองแถมกวดัยวงศ์

ณวันพุธ เดือน ๕ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุนต์ปตศก จุติศักราช ๑๒๓๗ เวลา
 บ่ายโมงเศษ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ๑ พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้าวิวัฒนวงค์ ๑ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์
 เจ้าเล้าภานุวงศ์ ๑ ได้กราบถวายบังคมทูลตา ในการที่จะได้กั้นต์
 เมื่อดวันพุธ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือน ๕ แต่ได้เสด็จไปทูลตา ที่กรมพระ
 ราชวังบวรสถานมงคล แห่ง ๑ ที่วัง ส้มเต๋จกรมพระบำราบปรปักษ์

แผ่นดิน ๑๘๘๘ แห่ง ๑ ที่วัดบวรนิเวศ ทูลตากรมพระปรีชาดิวิยาตงกรณ์
 ออกวันพร
 เดือน ๑ แห่ง ๑ ที่วังกรมหมื่นภูวณิยนฤเนทรราชิบาท แห่ง ๑ รวม
 ขึ้น ๑๐ ค่ำ & แห่ง ๑ ๕ แห่ง ๑ ที่เสด็จไปนั้นเป็นกระบวรรถ ๓ รถ เวลา
 & โมงเศษ กตัญเข้าในพระบรมมหาราชวัง

เวลาบ่าย & โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 ประทับณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จทูล
 ตองขัตติพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าเฝ้าสนทนกัน จึงพระยาศรีวิดิงเทพ
 นำเครื่องอาวุธต่าง ๆ ซึ่งกองทัพไทยเก็บได้ เมื่อคทัพ้อ ซึ่งเดี่ยวซิกอ
 เป็นแม่ทัพนั้นแตก เป็นอาวุธ หลาวปัดดาแหดมบ้าง คานบ้าง ปืน
 บ้างเป็นของต่าง ๆ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ไปเรียบเรียงไว้
 ที่โรงมิดเซียม คือ โรงไว้ของต่าง ๆ รินโรงทหารมหาดเล็ก ประ
 ทับอยู่จนเวลา & โมงเศษเสด็จขึ้น แดเวลาจนย่ำค่ำเศษ เสด็จพระ
 ราชดำเนินวัดที่ค้ำหนักพระเจ้าดุกเธอ พระองค์เจ้าศรีวิดิยตกษณ มี

การต้มโภชเดือน พระเจ้าตุกเชอ พระองค์เจ้าบณชรรณวโรภาส
 ตามอย่างตามธรรมเนียมแต่ก่อน ครั้นเวลาย่ำค่ำเศษเสด็จขึ้น แล้ว
 เสด็จพระราชดำเนินออกธนามัญญาจนเวลาย่ำค่ำเศษเสด็จขึ้น เมื่อพระ
 บาทต้มเสร็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงที่ตำหนักพระองค์เจ้าศรีวิดยดักษณ
 ธิ ทรงเครื่องตามธรรมเนียม แต่พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการ
 ผู้ใหญ่ผู้น้อยนั้น ชันนอกเป็นอันหนึ่งเดรส

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือนยี่ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีกุนต์ปศุศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาย่ำ ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 ดมมตเทวราชอุปบัติ พระยาจำเริญยศ แต่พระยาศรีรังสิตเทพ เข้า
 ไปเฝ้าอยู่ครู่หนึ่งจึงกลับออกมา เวลาย่ำ ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จลงซ้อมแห่ได้กนต์ พระเจ้าน้องยาเธอ แต่พระ
 เจ้าน้องนางเธอ ที่เกยคีตาคันขมพูในพระบรมมหาราชวัง ในเวลาแห่
 นั้น พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ เสด็จมาไม่ทัน จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโศภ
 ษิติต แทนพระองค์เจ้าจิตรเจริญ ครั้นกระบวรแห่เสร็จพบนหน้าพระท
 ษัณห์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จออกทางพระทวารหน้า
 พระที่นั่งดมมตเทวราชอุปบัติ ประทับธนามัญญาอยู่ครู่หนึ่ง จึงเสด็จ
 พระราชดำเนิน ไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมขปราสาท ทรงจุ

เทียนเครื่องนมัสการบูชา พระพุทธปฏิมากร (พระไชย ในแผ่นดิน
ปัตยุมันน์) แล้วพระสงฆ์วัดราชประดิษฐ ๑ วัดราชบพิธ ๑

แผ่นดิน ๑๘๘
ออกวันพฤหัสบดี
เดือนยี่
ขึ้น ๑๑ ค่ำ

วัดบุญศิริมาศยาราม ๑ รวม ๓ วัด ๓๐ รูป มีพระ
วินัยรักชีวิตเป็นประธาน สวดพระพุทธมนต์ (ในการ
ยกข้อฟ้าพระที่นั่งพินาศนฤตยา) เมื่อเวตนาจุดเทียนแล้ว
ตั้งครุหนึ่ง กระทบกรหม่อมมาตัง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จ
ประทับบนเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ทรงรับพระเจ้าน้องยา
เธอ แด่พระเจ้าน้องนางเธอ ซึ่งจากเสด็จยงก ๕ แล้วจึงรับสั่งให้ตั้ง
กระทบกรหม่อมมาตัง ครั้นตั้งแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงส่ง
พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องนางเธอตั้งเสด็จยงก ในเวตนาหม่อมมาตัง
๕ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ เสด็จมาทนม ครั้นกระทบกรหม่อมมาตังหน้าพระที่
นั่งแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จประทับเกยทรงพระ
ราชมาน ไปประทับเกยหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จไปยัง
คีตาใต้คันทน์ชมพู่ในพระบรมมหาราชวัง รับพระเจ้าน้องยาเธอแด่พระ
เจ้าน้องนางเธอ ซึ่งจากเสด็จยงก ในเวตนาเมื่อจะเสด็จขึ้นจากพระ
ที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาทนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระ
ราชทานเงินตราซึ่งหนึ่งแก่พระณรงวิจิตรในพระราชวังมวร ซึ่งขึ้นไป
ราชการรถดับตงมา เวตนาย่ำคำเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกสู่นามหญ้า พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย

เผื่อพร้อมกัน จึงเสด็จประทับตรัสอยู่ที่นั่น จนเวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น
โดย มนุษยนาคมานพ

วันศุกร์ เดือนยี่ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีกุนดับศก ศักราช ๑๒๓๗ ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหา
มาตา กรมพระบารามประมัญษาฯ เข้าไปยกช่อฟ้าพระที่นั่งวิมานรัตยา
เวลา ๒ โมง ๓๐ นาที ได้ฤกษ์ยกช่อฟ้า พระสงฆ์ ๓๐ รูป มีพระ
วิมลรัทิตเป็นประธาน ก็สดขยันโตขึ้น แดทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้พระเจ้าอภัยเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต ออกมา
ปฏิบัติพระสงฆ์ ครั้นนั้นแล้ว ก็ยกช่อฟ้าแด่ถวายอดิเรกจบแล้ว ก็
กลับไป

แผ่นที่ ๒๐๐ จากพระบรมมหาราชวัง เวลาบ่าย ๔ โมงกับ ๓๐ นาที
ออกวันพฤหัสบดี
เดือนยี่
ขึ้น ๑๑ ค่ำ
ที่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
สम्मติเทวราชอุโบสถ เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์ เข้า
ไปเฝ้าทูตของชุดพระบาท ครี้อยู่ประมาณ ๒๐ นาที เจ้าพระยา
ภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เข้าไปเฝ้าทูตของชุดพระบาท ครี้อยู่กับ
ท่านทั้งสองคน ประมาณ ๓๐ นาที เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์ก็
กราบถวายบังคมดาออกมาจากที่นั่น ครี้อยู่กับเจ้าพระยาภาณุวงศ์
มหาโกษาธิบดี จนเวลา ๕ โมงกับ ๓ นาที เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหา
โกษาธิบดีก็ถวายบังคมดาออกจากเฝ้า แดมีพระบรมราชโองการ

โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดาม กรม
พระบารามประจักษ์ เข้าไปซ่อมแก้โถกนค่างใน แดงเด็จจออก
ถนามหญ้า พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการเฝ้าทอดของชุดพระบาท
อยู่เป็นอันมาก ครัดอยู่ประมาณ ๓๐ นาที พอเห็นมาถึง ก็เด็จจพระ
ราชดำเนินบนพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ทรงรับพระกรพระ
องค์เจ้า ซึ่งเห็นมานั้น (แต่การซึ่งซ่อมแก้เห็นเหมือนกันกับเวดาวานนี้)
ครั้นแก้กลับแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เด็จจลงทางเถย
พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ทรงพระราชยานมาประทับที่พระ
ทวารหน้าพระที่นั่งมณฑลเทวราชอุปถัมภ์เด็จจขึ้น

ครั้นเวลาย่ำค่ำกับ ๕๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เด็จจออกถนามหญ้า ครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการจน
เวลาย่ำค่ำกับ ๑๐ นาที ก็เด็จจขึ้น

เวลาย่ำค่ำนี้ พระเจ้าน้องยาเธอแต่พระเจ้าน้องนางเธอ ซึ่งจะ
โถกนค่างนั้น ได้ตั้งเรือไปทอดตาพระบรมวงศานุวงศ์แต่เสนาบดีผู้ใหญ่
มีกรมหมื่นอนันตการฤทธิ แต่สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
เป็นต้น เวลาย่ำค่ำกับ

โดย สวัสดิศิประวัต

วันเสาร์ เดือนนี้ ขึ้น ๖ ค่ำ มีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗ เวลาย่ำ ๓ โมง
เศษ พระสังฆวิคิตอรุณราชวราราม ๔๓ รูป มีพระธรรมเจดีย์ แต่
พระวิสุทธิตถารเถรเป็นประธาน ได้เข้าไปรับนิมิตบาทในพระบรมมหา

ราชวัง เวลาเช้า ๔ โมง พระสงฆ์วัดมหารณพาราม ๓๐ รูป มี
พระธรรมฐิติญาณเป็นประธาน ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิต
ภิรมย์ ครั้นพระสงฆ์นั้นแล้วกลับไปวัด เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระ
เจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสวัสดิประดิษฐ
พวกเสมีน เข้าทำการในออฟฟิศใน เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ

แผ่นดิน ๒๐๐๑ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งมณเฑ
ออกวันศุกร์
เดือนธันวาคม ๑๒ ค่ำ
น้อย เขาเผ่าทูตของชุดพระบาท คือ สมเด็จพระเจ้า
น้องยาเธอ เจ้าฟ้าจตุรนครคีรี สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
ภาณุรังษีสว่างวงศ์ พระองค์เจ้าสุทธวัชรี พระองค์เจ้าทวิตถยดา
พระองค์เจ้ากมลวดีเสด็จสวรรคต พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์ พระองค์
เจ้าทองแถมตฤตย์วงศ์ พระองค์เจ้านุชยนาคมานพ พระองค์เจ้าดิศ
วรกุมาร พระองค์เจ้าโศภณบัณฑิต หม่อมเจ้ากระจำจ พระยาภาสกร
วงศ์ พระยาอภัยรณฤทธิ เจ้าหมื่นสรรเพชภักดี เจ้าหมื่นศรีวัชรวิชัย
พระสุนทรานุกิจปรีชา พระปรีชาภักดี พระศรีสุนทรโองการ พระ
พิเรนทรเทพ พระศรีกาฬมุต พระวุฒิการบตี จมื่นราชามาตย์
จมื่นราชานุบาท จมื่นสรเศรษฐนิค จมื่นวิชัยไชยศักดิ์ดาบุษ หตวง
พิณจจักรภณทัต หตวงนริศรราชกิจ หตวงไกรนารายณ์ ขุนอมรินทร

รักษา ขุนชาญนครเขตร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครัด
ด้วยราชการอยู่ จึงมีพระบรมราชโองการ ให้เจ้าพนักงานกรมพระ
คลังทองพระสุพรรณพิจิตร คุณไต่ระทอง กาทองหนึ่งตำรับ พระราช
ทานแก่พระสุนทรานุกิจปรีชา ขุนชนดิทธิ คุณไต่ระทองกาทองหนึ่งตำ-
รับ พระราชทานแด่เจ้าหมื่นศรีศรีรักษ์ เปนบำเหน็จแก่ข้าราชการ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่จนเวลาบ่าย ๕ โมงนานเสด็จ
ขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการก็ออกจากทเฝ้า พระบาทสม
เด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระทวารหน้าพระที่
นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เข้าสู่นามหญ้าเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง สม
เด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ตามเสด็จบนรถ
พระที่นั่งด้วย ออกไปทางประตูวิมานไชยศรีวิเศษไชยศรี ประทับ
ส่งดวงตราธรรมย์ เสด็จพระราชดำเนินประพาสในสวน แด่เสด็จพระ
ราชดำเนินออกทางประ

แผ่นที่ ๒๐๒ ศลวงนคานควนออก ทรงพระราชดำเนินทอดพระเนตรรัตน
ออกวันศุกร์ ริมคตของขงมี พระบรมราชโองการให้เจ้าหมื่นสรรเพชภักดี
เดือนที่ ๕ เป็นผู้ทนน แด่ประทับที่ศาลากอกนาคาด้วยบนทเจ้าหมื่น
ขิม ๑๒ ถัา สรรเพชภักดีได้ทำไว้ เพื่อจะให้ชาวสยามหญิงชายที่เคิรเห็นอยมา
อยากนำจะได้เบ็ดกอกรับประทานได้ การททนนคิดทำเขาเองไม่ได้
เสียดพระราษทรพยหตวงเดย ควรพวกเวาจะสรรเสริญ นบัถื่อว่า

เปนช่างได้ ครั้นประทับอยู่ตักครูกี่เสด็จพระราชดำเนินเข้ามาในสวน
 เสด็จประทับที่พระเจดีย์เงิน ซึ่งชาวจีนได้เรียกว่าอะ แดเสด็จพระราช
 ดำเนินบนถนน ทอดพระเนตรทรง ๓ ชั้น ถอนทรงพระกรุณาโปรด
 เกด้า ๆ ให้พระวิสุทธิวงษ์เจ้าภาษาทำ ทังสวนเงินที่ในสวนวังสราย
 รมย์ พอเวตาคำก็เสด็จพระราชดำเนินกลับตมมาจากบนนั้น ไปประ
 ทับพระทงทมมุดเตยต เสด็จขึ้นบนชนบน แดประทับครัดอยู่ชั้นต่าง
 ด้วย เวตาทุ่มเศษเสด็จขึ้น ทรงรถพระที่นั่งกลบเข้าพระบรมมหาราชวัง
 เสด็จประทับตั้งนามหย้าตักหน้อยหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จขึ้นข้างใน

โดย ภาณุรังษี

การแห่พระยายืนชิงช้า

ณวันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุนตปศศก ๑๒๓๗ เวตเช้า ๓
 โมง ทรงพระกรุณาโปรดเกด้า ๆ ให้พระเจ้าหน้าองยาเธอ พระองค์เจ้า
 โสณบัณฑิต ไปจุดเทียนแด่ปฏิบัติพระสงฆ์ที่พระที่นั่งสุทไธศวรรย์
 ปราสาท ในการพระราชพิธีตรียำปวาย จำนวนพระสงฆ์พระราชาคณะ
 ๓ รูป พระพิธีกรรม ๑๒ รูป รวม ๑๕ รูป แดพระสงฆ์ตมตนั้น ต้อง
 ถัดมณฑทวดพระศัรวตศาคัดดาราม ตงแต่จนนไปจนครบ ๓ วัน พระ
 ราชาคณะนำวันตมรูป พระพิธีกรรมวันตม ๔ รูป รวม ๕ รูป ๓ วัน
 ๑๕ รูป แต่มารวมตมเวตาคเดียว

หนึ่งในเวลานั้น พราหมณ์ทั้งปวงซึ่งทำการพระราชพิธีศรียาป่วย
มีพระมหाराชครูพิธีเป็นต้นไปก็แทนเส้าซึ่งชำ บูชากระดานแต่เส้า
แต่บรรดาน้ำซึ่งเส้าแต่กระดาน แต่มีพราหมณ์อีก ๒ คน นำเข้า
คอกคอกไม้รูปเทียนไปที่บ้านพระยากระด่าปนกิจโกศต ครั้นถึงแล้ว
ค้ำบัพพูดว่า “ขอพระผู้เป็นเจ้าของเจ้าซึ่งผู้เจ้าคุณ” ได้ฤกษ์แล้วให้เชิญ
เจ้าคุณ (คือสมมติว่าพระยากระด่าปนกิจโกศตพระอิสริยยศเจ้าตั้ง) พระ
ยากระด่าปนกิจโกศต ก็ได้นั่งผ้าเยียรแบบสวมเสื้อเยียรแบบ แต่ติด
ตราเครื่องราชอิสริยยศทุกขัตติยจุตจอมเกล้าพิเศษ แต่กรมงกุฎสยาม
มณฑลนาภรณ์

แผ่นที่ ๒๐๓
ออกวันเสาร์
เดือนยี่
ขึ้น ๑๓ ค่ำ
แต่บัดออกเดินครุฑแต่สวมดำพวก ขึ้นแคว้ออกจากบ้าน
ไปขึ้นเส้าตั้งแปดที่ถนนหน้าวัดราชบูรณะ มีสี่พันกัน
แต่บังสุริย กรรณังนำแต่ตาม แต่มีกตของชนะเป็นยศ เติร
กระบวรแห้อออกจากบ้าน เวลาเช้า ๓ โมง เติรทางถนนริมกำแพง
พระนคร ไปเดี่ยวถนนบำรุงเมือง ครั้นเส้าตั้งมาถึงเขตต์ด้านตะวันออก
ก็ตดเส้าตั้งลงแล้ว พราหมณ์แต่เจ้าพนักงานพระคลังถ้วน แต่เจ้า
พนักงานกรมฯ ก็รับพระยากระด่าปนกิจโกศต เติรมาเข้าโรงพิธี
พระมหाराชครูพิธีบรรดาน้ำซึ่งให้พระยากระด่าปนกิจโกศต ๆ ให้เขาชูป
เทียนคอกไม้ ไปบูชาเทวรูปทั้ง ๓ เทวสถาน แล้วชุมนุมพราหมณ์
แต่เจ้าพนักงานพร้อมกัน พระมหाराชครูพิธีจึงเชิญพระยากระด่าปน-

กิจโกศล ให้เขาไปย่นที่สำหรับฝังแล้ว ยกเอาชนให้ย่นเท่าเดียว พวก
 นาถฉนกลัทธิขงชา ๓ ครั้ง ครั้งทหนึ่งเงินทีแขวน ๑๒ บาท ครั้งท ๒
 เงิน ๑๐ บาท ครั้งท ๓ เงิน ๘ บาท รวม ๓ ครั้ง เป็นเงิน ๓๐ บาท
 ครั้นโตขงชาแล้ว พระมหाराชครูพิธิให้พระยากระดำปนกิจโกศล ดด
 เท้าลง พราหมณ์แต่เจ้าพนักงานได้นำพระยากระดำปนกิจโกศล
 ออกจากโรงชุมนุม ไปขึ้นเสด็จนอกเขตวัดด้านตะวันตก เดิรกระบวรแห่ง
 ไป (สมมติว่าแห่พระอิศวรเข้าในพระนคร) แล้วเสด็จมาหน้าพระที่นั่ง
 สู่ทไรศัวริย กตบยังบ้านในเวลาเช้า ๕ โมงเศษ แดกระบวรแห่พระยา
 กระดำปนกิจโกศล เวลาเช้าหนน กระบวรหดวงพระราชทานตำรวจ
 ถือหวายเส้นเคียว สวมเสื้อเข้มขาบนุ่งม่วง โปกผ้าขติบ ๑๖ คน คน
 ถือดาบ ๒ มือ ๖๐ คน ถือดาบตั้ง ๖๐ ถือดาบโตห้ ๖๐ คน ถือดาบ
 เขน ๖๐ คน ถือดาบชเตย ๖๐ คน ถืออง้าว ๖๐ คน ถือทวน ๖๐ คน
 ถือพรำแปะกัก ๖๐ คน บอโทนถือดาบสวมเสื้อแดงนุ่งผ้าคาโอง โปก
 ผ้าแดง ๓๐๐ คน บอโทนชุมนุมสวมเสื้อเข้มขาบนุ่งม่วง โปกผ้าขติบ
 ๓๐๐ คน กตของชนะ & คู่

แผ่นดิน ๒๐๔ เป้าบี่คน ๑ คู่เคียง ๘ คน หามเสด็จ ๑๖ คน ถือตีปท
 ออกวันเสาร์ คน ๑ ถือบังสูริยคน ๑ ถือกรรณัง ๔ คน รวมกระบวร
 เดือนยี่ หดวงพระราชทาน ๘๓๗ คน แดขบวรของพระยากระดำ-
 ปนกิจโกศลจัดเองแต่ที่มีผู้ชวยนัน มีพิณพาทย์จัน ๒๓ ตำรับ คน

๒๕๐ คน ถึงโต ๒ ตำรับ คน ๒๐ คน แยกตำรับมา ๖๐ คน จีน
 แต่งตัวอย่างจีน ๑๔๔ คน จีนแต่งตัวเป็นจีนตัว ๓๑๐ คน แยกแต่งตัว
 อย่างแขก ๑๖ คน ตำรวจถือหวาย ๑๖๖ คน แต่งตัวเสื้อต่าง ๆ สบาย
 กระบี่ ๖๐ คน แต่งตัวเสื้อต่าง ๆ ถอพตของถือดาบได้หี ๓๐๐ คน แต่ง
 ตัวต่าง ๆ ถออาวุธต่าง ๆ ๑๓๒ คน ทนายถือเครื่องยศ ๓๐ คน ถอชง
 ใหญ่เป็นรูปเครื่องกตั้งนำหน้าคน ๑ แต่งตัวสวมเสื้อเขียว ถึงเกงม้า
 ตายวิธาค สบายดาบ ๒๐๐ คน ถอพตของ ๓๐๐ คน แต่งตัวสวมเสื้อ
 แดงกางเกงขาว ถอทิว ๒๘๐ คน ถอชงตราเหรียญทอง ๕๐ คน ถอชง
 ตราเหรียญเงิน ๓๐๐ คน แต่งตัวอย่างทหารขัดกระบี่ ๓๖ คน แต่งตัว
 ต่าง ๆ ถออาวุธแดงถอของเบ็ดเดี่ยว ๒๒๒๐ รวมกระบวรพระยากระ-
 ต้าปนกิจโกศถ จักเองที่มีผู้ช่วยเป็นคน ๒๒๗๗ คน รวมทงตั้งเป็นคน
 ๓๒๓๔ คน

การพระราชพิธีโสกันต์

ครั้นเวลาดำ ๕ โมง ๕๓ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ สัม
 เสด็จพระฉนวนรดน้ำด้วยศีตแดวงประมาณสัก ๒ นาทีก็ตั้งเทียบ พระตั้ง
 หาได้รับพระราชทานฉันไม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงรับสั่งว่า
 ซึ่งเสด็จออกดำไปนี้ เพราะทรงพระราชดำริห์สำคัญว่า เจ้าพนักงาน
 ไต่เตียงพระแล้ว เสด็จออกต่อเวลาดำย เพื่อจะให้พระเจ้าน้องยาเธอ

พระเจ้าของนางเธอ ที่จะได้กันต์ ถวายไตรที่เดียว ก็ซึ่งพระสงฆ์
 ได้ฉันน ๕ คูเหมือนปลดพระสงฆ์ ด้วยนิมนต์พระสงฆ์มาว่าจะให้ฉันน ๕
 ได้ฉัน ๕ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้า ฯ ตั้งแก่พระยาอนุรักษ
 ราชมณฑลเศียร ให้หมายสั่งให้ทำตำรับไปถวายพระสงฆ์ที่พระอาราม
 ในวันรุ่งขึ้นองค์ละตำรับ เปนการใช้หน้ทมิได้รับพระราชทานฉันน ๕
 แดงเสด็จ พระราชดำเนินไปถวายไตร แก่กรมพระ ปวงเรศวริยาฎงกรณ์
 แดงจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าของยาเธอ พระองค์
 เจ้าจิตรเจริญถวายไตรพระสงฆ์องค์ละไตร ๘ รูป พระเจ้าของยาเธอ
 พระองค์เจ้าวัฒนาวงศ์ ถวายไตรองค์ละไตร ๑๐ รูป พระเจ้าของ
 นางเธอ พระองค์เจ้าเตวภาณ้องศรี ถวายไตรองค์ละไตร ๑๐ รูป

แผ่นที่ ๒๐๕ รวมเปนพระสงฆ์ ๓๐ รูป พระสงฆ์ก็ออกไปครองผ้า
 ออกวันอาทิตย์ แดงกตบเข้ามาถวายถาดัพพี แดงถวายอติเรกถวายพระ
 เดือนนี้ พรตกตบไปยังอาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ ประทับศรีอยู่ประมาณครู่หนึ่งก็เสด็จขึ้น

อนึ่งการพระราชพิธีได้กันต์ที่พระที่นั่งดุสิตมหาปราสาทนั้น ใน
 เวลาเช้าเจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ ได้จัดการตั้งพระแท่นมณฑล มีมา
 หมูตายจำหตกับคตของ ๔ มา มากตางนั้น ได้เชิญพระแก้วบุษย์รัตน
 ๕ ขนประดิษฐานองค์ ๑ มาข้างขวาตรงหน้าตั้งพระแก้วเรือนทององค์ ๑
 รองเข้าไปตั้งพระไชยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

องค์ ๓ รองเข้าไปตั้งพระไชยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
 จุฬาโลกองค์ ๑ รวม ๓ องค์ มาข้างซ้ายตรงหน้า ตั้งพระไชยใน
 แผ่นดินบาศุบน้ององค์ ๓ รองเข้าไปตั้งพระไชยในแผ่นดิน พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์ ๑ รองเข้าไปตั้งพระไชยในแผ่นดิน
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวองค์ ๑ รวม ๓ องค์ หั่งพระ
 แก้วบุษยรัตนัน ตั้งพระเจดีย์ถมตะทอง บรรจุพระบรมราชาองค์ ๑
 ข้างขวาตั้งพระห้ามญาติเงินองค์ ๑ ข้างซ้ายตั้งพระทองห้ามญาติทรง
 เครื่ององค์ ๑ ข้างหลังพระไตรปิฎกตั้งเขปคัมภีร์ ๑ พระภิกษุปาฏิ-
 โมกขแต่พระภิกษุนี้ปาฏิโมกขคัมภีร์ ๑ รวม ๒ พระคัมภีร์ ข้างขวา
 แทนมณฑลนั้น ตรงหน้าตั้งเทวดากระโหลกทองเชิญหีบพระราชบัญญัติ
 รองเข้าไปตั้งหีบมั่งงักหัดาดแดงหุ้มมณฑลของพระองค์นวม สำหรับ
 พิษยสงครามอยู่ในนั้น บนหลังหีบตั้งดั่งพระมหามาตาเบียง รองเข้า
 ไปตั้งหีบพระมหาตั้งขี มั่งงักหัดาดแดงหุ้มบนหลังหีบตั้งดั่งพระมหา
 พิษยมงกุฏ ข้างซ้ายแทนมณฑลนั้น ตรงหน้าตั้งเทวดากระโหลกทอง
 เชิญพระแสงขรรค์เงินองค์ ๑ ขาวพระกรเทวรูปองค์ ๑ ขาวพระกร
 คักคิตีทริของค์ ๑ รวม ๓ องค์ รองเข้าไปตั้งหีบมณฑลของพระองค์ ๓๒ ชั้น
 สำหรับพิชยสงคราม แต่มีมั่งงักหัดาดแดงหุ้มนอก บนหลังหีบตั้งดั่ง
 พระมหามาตาเพชร

แผ่นที่ ๒๐๖ รองเขาไปตั้งหีบพระมหาพิชัยมงคล แด่เครื่องพิชัย
 ออกรวันอาทิตย์
 เดือนยี่
 ขึ้น ๑๔ ค่ำ ตั้งครามต่าง ๆ มีตั้งตั้งหัดาดแดงหุ้มนอก บนหลังหีบ
 ตั้งตั้งพระชฎาพระกตบ ด้านข้างหลังแท่นมณฑลถนน
 มีกระโตแก้วสำหรับพาดพระแสง ในวงกตางกระโตแก้ว ๓ ช่องนั้นผูก
 พระแสงศรพรหมาศศรีองค์ ๑ พระแสงศรอินทรีองค์ ๑ พระแสง
 ศรประโตยวาทองค์ ๑ รวม ๓ องค์นี้ ช่องตะองค์ กระโตแก้วข้าง
 ขวานั้น มีพระแสงศรีเพชรองค์ ๑ พระแสงหางข้างเผือกองค์ ๑ ตั้ง
 องค์ผูกไวยเบของบน รองลงมาพาดพระแสงขรรค์เนาโตตะองค์ ๑
 พระแสงดาบใจเพชรองค์ ๑ พระแสงยี่ปุ่นแฝดองค์ ๑ พระแสงทรงเค็ม
 องค์ ๑ รวม ๖ องค์ กระโตแก้วข้างซ้ายนั้น มีพระแสงปืนนพรัตน์
 องค์ ๑ พระแสงจามรีองค์ ๑ ตั้งองค์ผูกไวยเบของบน รองลงมาพาด
 พระแสงจักรองค์ ๑ พระแสงขรรค์ไชยศรีองค์ ๑ พระแสงดาบคาบค่าย
 องค์ ๑ พระแสงยี่ปุ่นเวียดองค์ ๑ พระแสงยี่ปุ่นผูกทองเกดยงประดับ
 เพชรองค์ ๑ รวม ๗ องค์ ด้านหลังตรงกตางผูกพระแสงขอไม้เท้า
 กระจัดทององค์ ๑ พระแสงของ้าวเจ้าพระยาแสนพดพ่ายองค์ ๑ รวม
 ๒ องค์ ด้านหน้าแท่นมณฑลถนน ตรงกตางหน้าพระแก้วบุษยรัตน์ออก
 มา ตั้งพานทองรองพระสุพรรณบัตร ทงขวาทงซ้าย ตั้งพานทองรอง
 หีบเครื่องพระมหาพิชัยตั้งครามข้างตะหีบ นอกพานพระสุพรรณบัตร
 ออกมา ตั้งถาดรองพระเต้า ๕ กระษัตรีย์ คือ พระเต้าทององค์ ๑
 พระเต้านาคองค์ ๑ พระเต้าเงินองค์ ๑ พระเต้าต้มฤทธีองค์ ๑ พระ

เศวตฉัตรองค์ ๑ กับพระถวญ ๕ กระษัตริย์ สำหรับพระเศวต ๕ พระ
 องค์ถวญ แด่มชนหยกตงกตางมเทียบทองบก แด่ข้างขวาข้างซ้าย
 ตงพระครอบพระกริ่งองค์ ๑ พระเศวตเนาวเคราะห์องค์ ๑ พระเศวต
 ไกรดาตองค์ ๑ พระเศวตเบญจครรภน้อยองค์ ๑ พระเศวตเนพเก้า ๕
 ห้ององค์ ๑ พระเศวตศีลาตงอักษร ๒ องค์ พระเศวตหยกองค์ ๑ พระเศวต
 ประทุมนิมิตร ๑ องค์ พระเศวตเทวะบิตองค์ ๑ แด่ข้างขวาตงพานทอง
 รวงตวงพระชันษา แด่ภาคทองตวงพระพิกตรของพระเจ้านองยาเชอ
 พระองค์เจ้าจิตรเจริญองค์ ๑ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าวฒนา
 นวงศ์องค์ ๑ ข้างซ้ายตงพานทองรวงตวงพระชันษาแด่ภาคทองตวง
 พระพิกตรของพระเจ้านองนางเชอ พระองค์เจ้าเด้าวภามองค์ ๑
 แด่ข้างเทวดากะโหล่ทอง ๒ ข้าง ๆ ในนั้นตงเชิงเทียนไข บักเชิงตะ ๔
 เต็ม แด่ได้มาพระแก้วบุษยรัตนัน ตงหีบพระแสงจับถุงขนกเครีของตน
 เสด็จพระแท่นมณฑลตง ๔ นัน ได้ผูกพระกรรภิมย์ ๑ องค์

แผ่นที่ ๒๐๑
 ออกวันจันทร์
 เดือน
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ
 ใต้องค์ละเส้า อีกเส้าหนึ่งผูกเสวตฉัตรพระคชาธารองค์ ๑
 ใต้ถุงผ้าตักหตาดแดงทง ๔ องค์ เสด็จข้างซ้าย ๒ เสด็จได้ผูก
 ธงครุฑพ่าห์ เสด็จข้างขวา ๒ เสด็จ ได้ผูกธงกระบี่ธนู แด
 ทง ๔ เสด็จนัน ได้ผูกพระแสงหอกพระแสงง้าว พระแสงทวน เช่นได้ห
 ถมตะทองเส้าตงองค์ ๑ แต่ ๒ เสด็จหน้า ผูกพระแสงดาบอีกเส้าตงองค์
 ๑ ตงเส้าหลังข้างขวา ได้ผูกพระแสงปืนคาบศอกองค์ ๑ แด่ต่างพระแท่น

มณฑลด้านหน้า ไต่ตงเต้านากะโหล่ทองเต้า ๑ เต้านาเงิน ๘ เต้า
 แดตรวงต่างตังกระถางรูปหยกกระถาง ๓ ด้านหลังไต่ตงเต้านาทอง
 ชาว ๓ ชั้น ๔ เต้า ไต่หน้าสระเกศเต้า ๑ สระแก้วเต้า ๑ สระคาเต้า ๑
 สระยมนาเต้า ๑ มีสำลีสัญญ์วงรอบพระแท่นมณฑลแดรอบพระที่นั่ง
 คุุติคมหาปราสาท แดวโยงออกไปที่ตังตรงแดเขาไกรลาสคีตา ข้าง
 พระที่นั่งคุุติคมหาปราสาทนั้น อึ่งมีโตะจันเครื่องหยกตังอยู่ข้างขวา
 ข้างซ้าย พระแท่นมณฑลข้างตะโตะ ๆ ข้างขวาตังพระนิรันตราย
 องค์ ๑ โตะข้างซ้ายตังพระสยามเทวาธิราชองค์ ๑ กับเทวรูปอีก
 ๔ องค์ แดมีพระมหาสังฆทกษิณาวฏ์องค์ ๑ พระเต้าทองคำองค์ ๑
 อยู่บนโตะหนควย หน้าพระแท่นมณฑลนตงเครื่องนมัสการที่หนึ่ง
 เปนเครื่องถมตะทอง อึ่งท่มุขด้านใต้ในพระฉากนั้น ตังเกาธสำหรับ
 พระเจ้านองยาเธอ พระเจ้านองนางเธอที่จะไต่กันตนนประทับทรง
 พงพระสังฆเจริญพุทธมนตนน ๓ เกาธ ที่หน้าเกาธตังเครื่องนมัสการ
 อีก ๓ เครื่อง แดมีสำลีสัญญ์สำหรับโยง เมื่อขณะพระสังฆเจริญ
 พระพุทธมนตอก ๓ สำล อึ่งนอกพระที่นั่งคุุติคมหาปราสาท ด้าน
 ควณตอกของมุขข้างใตนั้น ไต่ตงเบญจารองที่ตังชั้น แดมีราชวัตร
 ไม่จริงทรงเครื่อง แดฉัตรทองฉัตรนาคฉัตรเงินบ้กรอบ ที่บนเบญจา
 บ้กเครื่องตุง ๕ ชั้นทุก ๆ ชั้นเบญจา แดที่ตังชั้นนเปนเพดาน ๕ ชั้น

แผ่นที่ ๒๐๘
ออกวันจันทร์
เดือนยี่
ขม ๑๕ ค่ำ

แด่เขาไกรลาสคีตา ที่ตรงรูปช้างรูปราชสีห์รูปม้ารูปโค
นั้น บั๊กเพดานมีเครื่องนมัสการเครื่องหนึ่ง สำหรับบูชา
เทวรูปพระอิศวรบนเขาไกรลาส อนึ่งถนนทางที่จะเค็
กระบวรแท้ ตั้งแต่เกยท้องฉนวนข้างในพระบรมมหาราชวัง ไปประค
ราชตำราญ ออกทางหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เดียวไปข้างวัดพระ
ศรีรัตนศาสดาราม แด่เดียวไปเข้าประตูพิมานไชยศรี จนถึงพระที่
นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาทนั้น ได้ไปตั้งเปนทางตลอดมา แด่บั๊ก
ราชวัดรัตนศรเบญจรงค์ ๗ ชั้นยอดหางนกยูง ตามระยะทางตลอดมาจน
รอบกำแพงแก้วพระที่นั่งคูศดิคมหาปราสาท แต่ตามทางนมพนพาศย์
แด่คนแต่งตัวนุ่งกางเกง สอดเสื้อเส่นากุฎสวมหมวกหนึ่ง ถืออาว
ต่าง ๆ วางเปนกระดามาตลอดมา อนึ่งที่สนามหน้าหน้าพระที่นั่ง
อาภรณ์พิโมกขปราสาทตลอดทั้งแถว แด่ได้ปลูกเรือนผ้าเปนโครง
เหล็กไว้ในสนามหน้าตรงมุมเหลี่ยมด้านนอก สำหรับข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย จะได้พักเฝ้าทูตของรัชพระบาทที่นั้น ตรงหน้าพระที่นั่ง
อาภรณ์พิโมกขปราสาท ได้ตั้งเกาอี้สำหรับข้าราชการที่เปนคู่เคียงนั่ง
ตั้งเปน ๖ แถว ๆ ละ ๖ เกาอี้ รวม ๓๖ เกาอี้ แด่ที่โรงทอง ได้ตั้ง
โต๊ะเกาอี้สำหรับเตียงข้าราชการที่เปนคู่เคียง แด่ท้ายเรือนผ้าทวาราช
การพักนั้น เปนที่พวกกระเบงเต็น้อยอยู่ในสนามหน้า โหม่งครุ่มแด
กุฎาคไม้หนเด่นที่หน้าทิมดาบกรมวัง ไม่สูงไม่ต่ำเด่นที่ข้างศาลา

๑ โรงทองเปนศาลาอยู่ตรงตึก ๒ ชั้นที่ตำรวจพักเดี๋ยวนี้

ลูกขุน กระชอกแขวงควายแดงแห่งวิสัย เดินที่หน้าโรงตกรหลังวัดพระศรีรัตนศาสดาราม^๑

ครั้นเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี ได้ทรงเสด็จยกพระกตมัมพราหมณ์ไปรยเข้าคอกน้ำเสด็จองค์ละ ๒ บันฑะว่องค์ละ ๒ เป้าตั้งข่องค์ละ ๒ โหระไปรยเข้าเปิดอกเข้าตำรของค์ละ ๒ รวมน้ำเสด็จพระองค์ ๓ เป็น ๘ คน นำเสด็จทั้ง ๓ พระองค์จากค้ำหนักขนมาทรงเครื่องซึ่งจะแก้ไถ่กันต์ ที่พระที่นั่งนงคราญสโมสร^๒ แดทรงเครื่องแห้ววันแรกนั้น ทรงฉลองพระองค์คาดขาว ทรงฉับเบ็งงอนแดทรงตั้งเวียนขาว แดจรบาทขาว แดเครื่องเพชรเครื่องทองต่าง ๆ นั้น ก็ทรงตามธรรมเนียมอย่างแก้ไถ่กันต์ แด่เกยวนนเป้นเกยวยอด รองพระบาทนเป้นรองพระบาทปักทอง (อย่างสติบเปอร) พระหัตถ์ขวาทรงกระบองเพชร ครั้นได้เวลาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระภูษาสีน้ำเงินแก่ (อย่างที่เรียกกันขุมว่าสีกรมท่า) ฉลองพระองค์เยียรบบัดสีแดงทรงสายวัดพระองค์นอก แดทรงตราเครื่องราชอิสริยยศดวงใหญ่

๑ โรงตกรนี้อยู่ริมพระระเบียงวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เดิยวันนี้เป้นสนามหญ้า

๒ พระที่นั่งนงคราญสโมสรอยู่หลังพระที่นั่งอนันตสมาคมองค์เดิม อยู่ในบริเวณสวนศิลาชัยบัดนี้

แผ่นดินที่ ๒๐๘ กับสายดีพายครามงกฏสยาม (ดีน้ำเงิน) ทรงพระมหา
 ออกวันอังคาร เดือนที่ มาดาอย่างเต็มยศฝ่ายพลเรือน เวลาบ่าย ๕ โมง ๑๕
 แรมค่ำ ๑ นาที เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่เกยศิลาที่ของฉนวน
 เจ้าคุณคตจงไฉรับพระกร แด่ประคองพระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์
 เจ้าจิตรเจริญ คุณส่วนรับพระกร แด่ประคองพระเจ้าน้อยยาเธอ พระ
 องค์เจ้าวชิรมานวงศ์ คุณปานรับพระกร แด่ประคองพระเจ้าน้อยนาง
 เชอ พระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี มาที่เกยศิลาชั้น ๒ พร้อมทั้ง ๓ พระ
 องค์ ส่วนฉมนิจชาย ซึ่งแต่งตัวเข้าในกระบวรนั้น ก็ดีเถาะให้
 พวกกระบวรแห่ทั้งหลายถวายคำนับ ๓ ครั้งแล้ว พวกตั้งชั้เศวทก็เป่า
 ประโคมขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงรับพระกร พระ
 เจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ให้ทรงพระยานุมาศ แต่เมื่อ
 พระยานุมาศจะเคลื่อนออกจากที่นั้น พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้า
 จิตรเจริญ ถวายบังคมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พวกตั้งชั้เศวท
 ก็เป่าประโคมขึ้นอีกครั้งหนึ่ง ส่วนคู่เคียงนั้น ก็เข้าประจำที่ พระยา
 นุมาศที่ ๒ ก็เลื่อนเข้าเทียบเกย พวกตั้งชั้เศวท ก็เป่าประโคมขึ้นดัง
 ครั้งก่อน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงรับพระกร พระเจ้า
 น้อยยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ ให้ทรงพระยานุมาศ แล้วก็
 เคลื่อนออกจากที่ มีอาการททาดังว่ามาแต่ในครั้งก่อน ครั้นพระยา
 นุมาศที่ ๓ เข้าเทียบเกยแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงรับ
 พระกร พระเจ้าน้อยนางเชอ พระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี ให้ทรง

พระยานุมาศ แลวกเข็ดอนออกจากที่ มีอาการททาดังว่ามาแต่นั้น
 ครั้นทรงพระยานุมาศพร้อมแฉว จมื่นจงซ้าย ก็ดีเกราะให้กระบวรแห่
 ทงหตายถวาคานบ ดังครึงก่อนอกครึงหนิง ส่วนนางเชิญมยุรฉัตร
 แดคอกไม้ทอง คอกไม้เงิน แฉนางเชิญพระแดง แฉนางเชิญเครื่อง
 แฉนางพิช กriebเครื่องค่าง ๆ ที่เชิญพร้อมกัน แฉนางมยุรฉัตร แฉ
 คอกไม้ทอง คอกไม้เงินนหน รับเครื่องแฉว ก็เคิรททษณควรอบหนิง
 ก่อนจึง

แผ่นที่ ๒๑๐ เคิรกระบวรเปนระยะคอกน ๆ ไป พระบาทสมเด็จพะเจ้า
 ออกวันอังคาร
 เดือนนี้ อยู่หิว ทอดพระเนตรกระบวรฉั้นแฉว ก็เด็จพะราช
 แรม ๑ ก้า ดำเนิรกดับมาออกพระทงษอมรินทรฉฉฉฉฉฉ ฉนทรงพระ
 ราชยานดงยาราชาดัตินเกยหน้าพระทวารเทเวศร์รักษา เด็จพะราช
 ดำเนิรเปนกระบวร ไปประทับเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท
 ตครหดวงซึ่งแฉงค้วถือคอกไม้เงินทอง ๔ คน ก็มารำอยู่ทีหน้าพระที่
 หนึ่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท แต่ในเกยเข้าไปหน้อยหนิง พระบาทสม
 เด็จพะเจ้าอยู่หิว ประทับอยู่ประมาณครู่หนิง กระบวรแห่เคิรมาถึง
 พระยานุมาศจะประทับเกย คู่เคียงแฉฉฉฉฉฉฉ ฉฉฉฉฉฉ
 จากพระยานุมาศไปยังที พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ
 ถวายบังคม พระบาทสมเด็จพะเจ้าอยู่หิว ๆ ก็ทรงรับพระกรชนจาก
 พระยานุมาศ เตือนออกจากเกยแฉว พระยานุมาศที่ ๒ ที่ ๓ ก็เข้ามา

ประทับเกลยเป็นลำดับกัน มีอาการดังทงมาแต่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงรับพระกรชนจากพระยานุมาศ ครั้นพระยานุมาศ ถอยออกจากที่แล้ว จมื่นจงชายก็ได้เกราะ ให้พวกกระบวรแห่ถวาย คำนับ ๓ ครั้ง แดเจ้าคุณศดัดแดคุณส่วนคุณปาน ก็รับพระกรประคอง พระองค์เจ้า ไปบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ประทับยังที่ ๆ พระตั้งขี้ จะได้เจริญพระพุทธรมนต์ ส่วนกระบวรแห่นั้น ก็เดินกระบวรไปเข้าที่จน ต้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงพระราชดำเนินบนพระ ที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว สมเด็จพระ จันทรทันถวายศีล พระไพฑูริย์สดค่านาน พระตั้งขี้เจริญพระพุทธรมนต์ สดคดปรีด แล้วจึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้พระเจ้าน้อยงยาเชอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิต ไปจุดเทียนเครื่องบูชาเทอรูปพระอิศวร ที่ เขาไกรลาศนั้น ครั้นเวตาบ่าย ๕ โมง ๔๘ นาที พระตั้งขี้เจริญพระ พุทธรมนต์จบ ดครซึ่งแต่งศวถอดอกไมททองเงินนั้น ก็ราที่ถานพระที่ นั่งดุสิตมหาปราสาทข้างใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ ราชดำเนินประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท เจ้าคุณศดัด แดคุณ ส่วน คุณปาน ได้รับพระกรประคองพระองค์เจ้า มาประทับเกลย พร้อมแล้ว จมื่นจงชาย ก็ได้ค้เกราะ พวกกระบวรแห่ทั้งหลายถวาย คำนับแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงรับพระกร พระเจ้า น้อยงยาเชอ พระเจ้าน้อยนางเชอ ให้ทรงพระยานุมาศเป็นลำดับไป มี อาการเหมือนอย่างทงเกลยทงฉนวนนั้น ครั้นพร้อมแล้วกระบวรก็

เค็ร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรัสอยู่กับเจ้าพระยาสุร
วงศ์ไวยวุฒิ แต่เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ประมาณครุ
หนังสือแจ้งตั้งทรงพระราชยาน

แผ่นที่ ๒๑๑ ไปประทับเกยหน้าพระทวารเทเวศร์รักษา เช้าในพระที่นั่ง
ออกวันพร
เดือนนี้ อมรินทร์วงจรรย์ ได้ตั้งขนช้างในประทับเกยท้องฉนวน
แรม ๒ ค่ำ ครนกระบวรแห่เข้าไปถึงแล้ว ก็ทรงรับพระกร พระเจ้า
น้องยาเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ ชนจากพระยานมาศเป็นลำดับไป
เหมือนอย่างทชนเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท เจ้าคุณคดีเต
คุณถ้วนคุณปาน ก็ได้รับพระกรแต่ประคองพระองค์เจ้า ไปเบ็ดอง
เครื่อง แต่จริงได้เสด็จกลับไปตำหนัก ครั้นเสด็จพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว ก็พระราชทานเงินแจกคู่เคียงตามควรแล้ว ได้ตั้งพระราช
ดำเนินรถไปยังพระที่นั่งมถสถานบรมอาสน์

อนึ่งการพระราชพิธีได้กนศครวงน พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย นุ่งผ้าดีนาเงิน แต่สวมเสื้อเยียรบับ คาดเสื้อครุย แต่
คิดตราเครื่องราชอิสริยยศที่ได้รับพระราชทาน แต่ตำรวจแต่ทหาร
นน สอดเสื้อเต็มยศในทหารแต่ตำรวจ อนึ่งจำนวนข้าราชการที่เป็น
คู่เคียงแห่ได้กนศ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญนั้น พระ
ยาสุรเสนา พระยาภคตาโหมราชเสนา คู่ที่ ๑ พระยาพิพิธโกไค พระ
ยาชโหร คู่ที่ ๒ พระยาจำแลนยบดี พระยาราชบุรี คู่ที่ ๓ พระยา

สมุทโฆธานุรักษ์ พระยาเวียงในนฤบาท คู่ที่ ๔ พระยาราชสงคราม
 พระยาอัครราชทูต คู่ที่ ๕ พระนันทพิภพชาติ พระศรีธรรมสาร คู่ที่ ๖
 รวม ๑๒ คน พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ พระ
 ยานครศรีธรรมราช พระยาเสนาภเบศร์ คู่ที่ ๑ พระยารัตนพรตมณ
 ตรี พระยาศรีธรรมราช คู่ที่ ๒ พระยาอินทราชิบคัตถุราชรองเมือง
 พระยาราชวงเมือง คู่ที่ ๓ พระยาบำเรอภักดิ์ พระยาราชบังสัน คู่
 ที่ ๔ พระสุนทรานุกิจปรีชา พระนราธิราชภักดี คู่ที่ ๕ พระนรินทร์
 เตชะ พระอิศราธิไชย คู่ที่ ๖ รวม ๑๒ คน พระเจ้าน้องนางเธอ พระ
 องค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี พระยาไชยวัชรราชเศรษฐี พระยาศรีตั้งห
 เทพ คู่ที่ ๑

แผ่นที่ ๒๑๒ พระยามนุสารดาตรบัญชา พระยาพิพิธไศศุริย คู่ที่ ๒
 ออกวันพุธ
 เดือนนี้ พระยาเกียรติ พระยาราม คู่ที่ ๓ ขุนหลวงพระไกรศรี
 แรม ๒ ค่ำ พระเกษม คู่ที่ ๔ พระเทพมณู พระศรีพิภพโกศล คู่ที่ ๕
 พระศิริสัมพันธ์ พระพิพากษา คู่ที่ ๖ รวม ๑๒ คน ๓ ตำรับ ๓๖ คน
 หนึ่งกระบวรเห็นได้กันตนน ข้าพเจ้าจะว่าประมาณแต่เป็นเสาศู
 พอดีได้คู่ตั้งเกิดต่อไปข้างหน้า ถ้าขาดเห็นบ้างที่แห่งใด ขอท่าน
 ทงหตายได้ช่วยเติมค่อให้ถูกต้อง ข้าพเจ้าขอรับประทานโทษเสียเถิด
 เพราะเหตุที่จจะจดจำได้

กระบวรที่ ๑ นนเป็นกระบวรทหารแต่งตัวเต็มยศ มีทหารดวง

กระทบของแต่ถ้อง เป้าแตร แต่ถ้องขวาน ถือบั้นประมาณทั้งสิ้น ๒๕๐ คน
 ถัดไปมีทหารถ้องคนหนึ่งแต่ถ้องของแขกดำรับหนึ่ง ๓ คน แต่งตัวเสื้อ
 เข็มขาวโพกผ้า แด่นุ่งโด้รังคาดเข็มขัด แดถ้องเท้ารองเท้า รองเข้า
 ไปถึงมหาดเล็กแต่งตัวเป็นเทวดา ประมาณ ๑๒๐ คน มีขุนนางใน
 กรมมหาดไทย ๑ กรมกตาใหม่ ๑ นำหน้า แดมีมหาดเล็กหุ้มแพร
 เปนตำรวจติด ๔ นายตะแวง รองเข้าไปถึง กระทบวเด็ก บุครขุนนาง
 แต่งตัวเป็นจีน ประมาณ ๒๐ คน แต่งแขกเทศ ประมาณ ๒๐ คน
 แต่งตัวเป็นเด็กไทย ประมาณ ๖๐ คน รวม ๑๒๐ คน แดมีขุนนาง
 ขักหน้า ๒ รังท้าย ๒ แดตำรวจ ๔ คู่ ๘ คน เปนกรมกตาใหม่ครึ่ง
 หนึ่ง กรมมหาดไทยครึ่งหนึ่ง แดในกระทบวเด็กนั้น มีกตองชนะ
 ประมาณ ๖๐ คน จำปี ๑ จำกตอง ๑ หวดงราชมนูผู้กำกับอีก ๑
 ถัดเข้าไปถึงพวกแตรตั้งขเป็น ๒ ตอน ๆ หนึ่งเป็นแตรฝรั่งเป็นแตรทอง
 เหล็กของตองหนึ่ง เปนแตรเงินตองหนึ่ง ประมาณคนทั้ง ๒ ตอน ตั้ง
 ๔๐ คน ขุนนางผู้กำกับแตรอีก ๒ คน ถัดนั้นจมนางชาย ถือบเกราะ
 แดถ้องเครื่องสูง ๕ ชั้น ๓ คู่ ๗ ชั้นคู่ ๑ บังแขก ๒ คู่ หว่างกลาง
 เครื่องสูง มีมหาดเล็กเชิญพระแสงหว่างเครื่องอีก ๔ คน นอกเครื่องสูง
 มีไพร่ไปรยเข้าเปดอกเข้าดำรับคู่ ๑ พรหมมณเฝ้าตั้งขคู่ ๑ บัณเฑาะว์
 คู่ ๑ ไปรยเข้าตอกคู่ ๑ รองเข้าไปถึงนางมยุรฉัตร ๑ แดตอกไม้เงิน
 ทอง ๒ มีตำรวจ ๒ แดถ้องพระยานุมาศ พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์
 เจ้าจักรเจริญ คู่เคียง ๑๒ อินทรพรหม ๑๒ กนพระกตติ ๑ บังสุรีย ๑

จามร ๑ สำหรับเป็ดยืนอีก ๓ ภูษามาตา ๑ คนหามพระยานุมาศ ๑๒
 แดงถึงนางเชิญพระแสง ๑ นางเชิญเครื่องเบญพานทองตั้งของชั้น ๒
 นางพิช ๑ ตำรวัด ๕

แผ่นที่ ๒๐๓
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือนยี่
 แรม ๓ ค่ำ

บังแซกคู้ ๓ มหาดเล็กเชิญพระแสง หว่างเครื่อง ๓
 คน โหระพราหมณ์นอกเครื่องตั้ง อีก ๘ คน อย่าง
 ที่ว่ามาข้างหน้าแดง คือนั้นมาถึงนางเชิญมยุรฉัตร
 แดพระยานุมาศ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ แดถึง
 เชิญพระแสงเชิญเครื่อง แดนางพิชนจำนวนคนนั้นก็เท่ากับพระองค์
 เจ้าจิตรเจริญ แดพานทองที่นางเชิญพานนั้นเป็นพานทองตั้งของชั้น ๒
 พานทองชั้นเดียว ๕ รวม ๒ พาน แดค้อมาเครื่องตั้ง แดนางเชิญ
 มยุรฉัตร แดดอกไม้ทองเงิน แดพระยานุมาศ พระเจ้านองยาเชอ
 พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ แดนางเชิญเครื่องนั้น ก็มีเหมือนกันกับ
 พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ ยกเดี่ยวแต่นางเชิญพระแสงคนหนึ่งไม่มี
 เพราะเป็นพระบุตร ค้อมามีเครื่องตั้ง ๗ คู้ ๕ ชั้น ๒ คู้ บังแซกคู้ ๓
 ตำรวัด ๕ ค้อมมาถึงนางตั้งระผู้ดี เดิรแถวตะ ๕ คน ๓๐ แถว ๕๐ คน
 ตำรวัด ๕ คู้ นางตั้งระเด็ก ๕๗ คน โขดน ๕๕ คน ตำรวัด ๓ คู้ ๒ คน
 ข้าहतวงพระองค์เจ้าจิตรเจริญ ประมาณ ๒๐ คน ข้าहतวงพระองค์
 เจ้าวัฒนานวงศ์ ประมาณ ๒๐ คน พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์
 ประมาณ ๑๐ คน เป็นตอน ๆ ประมาณ ๓๐ คน คือนั้นมา มีมา

ผูกเครื่องอาบอย่างไทย ๒ มา คนจูงม้าข้างละ ๒ เป็น ๔ คน ข้าใน
 กรมพระองค์เจ้าจักรเจริญ เตื่อหวงจ่าย ๕๐ ไม่ได้เตื่อหวง ประ-
 มาณ ๓๐๐ คน ค่อมาม้ามาแต่ข้าในกรมพระองค์เจ้าวัฒนานุกวงศ์
 เหมือนพระองค์เจ้าจักรเจริญ แต่ทไม่ได้เตื่อหวงนั้น ประมาณ ๒๐๐
 คน พระองค์เจ้าเดื่อภาณ้องศ์รินนุกเหมือนกัน แต่คนทไม่ได้เตื่อพน
 ประมาณ ๒๔ คน ค่อมาม้าทหารถือธงแต่เป้าแตรแต่ถือบ่น ทงต้น
 ประมาณ ๒๐๐ คน รวมกระบวนแห่ทงต้น ประมาณ ๑๗๖๖ คน

แผ่นที่ ๒๑๔
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือนนี้
 แรม ๓ ค่ำ

อนึ่งมหาดเล็ก ซึ่งแต่งควมเกณฑ์ทวดานัน นุ่งผ้าทอง
 ขาวกรวยเชิงสีดอดเดือครุยขาว ถ้าพอกเกยวขาว ถ้าววด
 แดขนางในกรมกระดาไหม กรมมหาดไทยแตกกรม
 ต่าง ๆ แดคู้เคียงนั้น สีดอดสีน้บเพดานุ่งผ้าเยียรระบบบ้าง ยกบ้าง แด
 สีดอดเตือเยียรระบบเข้มขาบครุยขาวแเดพอกขาว นางเชิญมยรัตนศรแเด
 ดอกไม้ทองเงินแเดเชิญพระแแดง แदनางเชิญเครื่องนางพชนน นุ่งผ้า
 เยียรระบบ ห่มคาดเป็นผ้าอย่างนางตคร ได้กระบังหน้าแเดเครื่องทอง
 ต่าง ๆ แดเชิญพระแแดงแเดดอกไม้ทองเงินนั้น เป็นเด็กด้อมเกยว
 ด้วย นางสีระนุ่งผ้าทองขาวกรวยเชิง ห่มแพรขาวชดบดดอกไม้ทอง
 ได้สายสร้อย ข้าหวงนนั้นนุ่งผ้า ห่มแพรต่าง ๆ ข้าในกรมทได้เตือ
 หวงจ่ายนั้น นุ่งผ้าทองขาวกรวยเชิงสีดอดเดือครุยขาว แดทไม่ได้เตือ
 หวงนั้น นุ่งผ้าสีดอดเดือต่าง ๆ กัน

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีมุนต์ปีศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาบ่าย ๔ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 อมรินทร์วินิจฉัย ทรงพระราชดำเนิรออกทางพระทวารเทเวศร์รักษา
 ประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยานถม ไปประทับเกยพระที่นั่งอาภรณ์
 พิโมกขปราสาท แลเสด็จขึ้นประทับบนพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข
 ปราสาท เวदानุกรรมบรรพให้มาถึง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงทรงรับพระกร พระเจ้านองยาเชอ พระเจ้านองนางเชอ ซึ่งจะได้กนต์
 ๕ ขนจากยานมาศแล้ว พระเจ้านองยาเชอ พระเจ้านองนางเชอ ซึ่งจะได้
 ๕ ได้กนต์ ก็เสด็จขึ้นไปบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท พระบาทสมเด็จพระ
 ๕ พระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จทรงพระราชดำเนินไปบนพระที่นั่งดุสิตมหา
 ๕ ปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ สมเด็จพระวันรัตก็ถวายศีล
 ๕ ครั้นจบแล้ว พระราชาคณะ ๓๐ รูป มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 ๕ ปวเรศวิริยาดงกรณ์ เป็นประธานาธิบดี ก็ตั้งพระพุทธรูป มีพระ
 ๕ ธรรมจักรที่ปวิตันสูตรเป็นต้น เวลาจวนย่ำค่ำจบแล้ว สมเด็จพระ
 ๕ วันรัตก็ถวายอติเรก พระพิมพ์ธรรมก็ถวายพระพรดา เจ้าพนักงาน
 ๕ กรมสังฆการีย์ จึงนำพระสังฆกัตบออกมา พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 ๕ อยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนิน จากพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท มา
 ๕ ประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ตั้งกระบวนให้เสร็จแล้ว
 ๕ เสด็จทรงพระราชยาน ไปประทับเกยหน้าพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติ
 ๕ เทวราชอุปตแล้วเสด็จขึ้น เมื่อเวลาเลิกกระบวนให้กลับ

แผ่นดิน ๒๐๕
ออกวันศุกร์
เดือนยี่
แรม ๔ ค่ำ

ใต้ดวงชยนิโค บนพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท เวล
วันพฤหัสบดี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
ภาษาดีแต่ง นตของพระองค์เยี่ยมระบบพันขาว ด้ายสพาย
จุดจอมเกล้า (ตั้งหมวก) ครวเครื่องราชอิสริยยศทั้ง ๔ ดวง พระบรม
วงศ์านุวงศ์ ทรงผ้าดีแต่ง นตของพระองค์เยี่ยมระบบพันขาว คิตตรา
เครื่องราชอิสริยยศ ตามซึ่งได้รับพระราชทาน ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
ด้อมเด็จพระเยี่ยมระบบดีต่าง ๆ ดำรวจทหารแตกกรมวงนั้น ด้อมเด็จพระตาม
ยศ แต่คิตตราเครื่องราชอิสริยยศ ตามซึ่งได้รับพระราชทานนั้น
โดยมนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ทอดพระเนตรแห่พระยายืนชิงช้า

วันอังคาร เดือนยี่ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนดับศก จุฬศักราช ๑๒๓๗
เวลาบ่าย ๓ โมงกับ ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งอนันตสมาคม เสด็จพระราชดำเนิน
ขึ้นบนพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ทอดพระเนตรกระบวรแห่พระยายืนชิงช้า
มีพระบรมราชโองการให้เรียกกระบวรแห่ ครนกระบวรแห่มาถึงท้าย
พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ พระยากระต่ายปกิโกศต จึงตงจากเสด็จขึ้น
เคียวมาตรงหน้าพระที่นั่งจอมเกล้าถวายนับ แล้วมีพระบรมราช
โองการ ให้ชนคักคิเจ้าพนักงานคตงมหาสมบัติ นำผดมะนาว ๒๐๐ ผด
มีเงินเฟื้องอยู่ภายใน พระราชทานแต่พระยากระต่ายปกิโกศต ตาม

ธรรมเนียมแต่ก่อน ครั้นได้รับพระราชทานมณเฑาะว์ ๒๐๐ ผดุนั้นแล้ว
 ก็น้อมเกล้าถวายคำนับ เสร็จออกไปพอสันหน้าพระที่นั่ง ก็ขยับนุ่งเสด็จ
 แห่ไปทางถนนเจริญกรุง กระบวรเห็นคนตายกับ วันอาทิตย์ เดือนยี่
 ขึ้น ๗ ค่ำ เหมือนกัน ครั้นกระบวรเห็นแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว ก็เสด็จขึ้นเวลาย่ำ ๔ โมงกับ ๓๐ นาที ครั้นเวลาบ่าย ๕
 โมงกับ ๒๘ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 อมรินทร์วินิจฉัย เสด็จทรงพระราชดำเนิน ออกทางพระทวารเทเวศ
 ร์รักษา เสด็จขึ้นเกยทรงพระราชยานลงยาราชาวดี เสด็จไปประทับณ
 เกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ประทับอยู่ประมาณครู่หนึ่ง ครั้น
 กระบวร

แผ่นที่ ๒๑๖
 ออกวันศุกร์
 เดือนยี่
 แรม ๔ ค่ำ

แห่ไต่ก้นศเดิรมาถึง พระยานุมาศจึงเข้าประทับที่เกยบน
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จลงมาที่เกย ทรง
 รับพระกรพระองค์เจ้าที่จะไต่ก้นศทั้ง ๓ พระองค์ ขึ้นจาก
 พระยานุมาศแล้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินลงจากพระที่นั่งอาภรณ์
 พิโมกขปราสาท เสด็จขึ้นอัมรินทร์มุกุฎกระดานด้านตะวันออก เข้าในพระ
 ที่นั่งคูศิตมหาปราสาท ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว เสด็จขึ้นไป
 ประทับยังพระที่นั่งโถง พระสังฆเจ้าสดมภ์ผู้ตรวจ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว จึงได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับครัดด้วยพระบรม
 วงศ์านุกรณ์ จนเวลาบ่าย ๕ โมงเศษจวนย่ำค่ำ พระสังฆเจ้าสดมภ์

จบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกจากพระที่นั่งดุสิตมหา
ปราสาท ไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ทรงรับพระกร
พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ ทั้ง ๓ พระองค์ตั้งจากยานุ-
มาศ กระทบกรแท่งให้ไป ครั้นเวลาย่ำค่ำแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว จึงทรงพระราชยานกลับไปประทับยังเกยพระทวารพระที่นั่ง
อมรินทรวินิจฉัยเสด็จขึ้น ณพนนพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงฉลองพระองค์เต็มยศอย่างทหารราชวัดถภ ทรงตราเครื่องราช
อิสริยยศอย่างสูง ๔ ดวง ทรงย้ายสพายมหาวราภรณ์ข้างเผือก
ดวงศรानัน นพรัตนราชวราภรณ์ ๑ มหาวราภรณ์ ๑ มหาสุรภรณ์ ๑
จุดจอมเกล้า ๑ รวม ๔ ดวง พระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการ
ส่วนเสวยระบบแด่เขมรบา คิดตราเครื่องราชอิสริยยศต่าง ๆ ตาม
ที่ได้รับพระราชทาน

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

ณวันพุธ เดือนยี่ ขึ้น ๑๐ ค่ำ ปีกุนดับศก จุติศักราช ๑๒๓๗
เวตาเช้าโมงหนึ่งกับ ๕ นาที ตามนาฬิกาที่ห้องสูง^๑ ในพระบรมมหา
ราชวังนั้น กระทบกรแท่งให้มาแต่เกยพระที่นั่งดุสิตวาภิรมย์ มา
ถึงเกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงตั้งกรมท่า ฉลองพระองค์เยียรระบบพันม่วง ทรงเครื่องราชอิสริย
ยศทั้ง ๔ องค์ แด่ย้ายสพายนั้น เป็นนพรัตนราชวราภรณ์ เสด็จ

๑ หอนาฬิกาอยู่ที่ตรงที่ตึกพักตำรวจบ้านนี้ แต่ต่อโรงทองมาทางตะวันออก

ออกทางพระทวารในพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ประทับที่เกยพระที่นั่ง
 ศุภิศาภิรมย์ ทรงจับพระกร พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวิมลนาฏวงศ์ พระเจ้าน้องนางเธอ
 พระองค์เจ้าเสาวภาผ่องศรี ตั้งตบนิยานุมาศ แล้วเสด็จทรงพระ
 ราชยานมาในสนามหญ้าหน้าพระที่นั่งมุกด์สถานบรมอาสน์ สัมมทิว
 ราชอุปบัติ ไปประทับเกย

แผ่นดิน ๒๐๗ อารณพิโมกขปราสาท ทรงรับพระกรพระองค์เจ้า
 ออกรับเสาร์ ๒ พระองค์ ที่เห็นตรงมาแต่พระที่นั่งศุภิศาภิรมย์
 เดือน ๕ ค่ำ ๕ วันแต่ยานุมาศแล้ว เจ้าคุณคตจึงรับพระกร พระองค์เจ้า
 จิตร คุณถ่วงรับพระกร พระองค์เจ้าวิมลนาฏ คุณปานรับพระกร
 พระองค์เจ้าเสาวภา แต่พระที่นั่งอารณพิโมกข ไปมดัดเครื่องแต่ง
 พระองค์ที่หน้าบุษบกมุขด้านใต้พระที่นั่งสุดีศุภิมหาปราสาท ด้วยเติม
 นนแต่งเหมือนอย่างฉนวนที่ทรงฟังสอดเปิดย่นเป็นเครื่องผ้าขาว พระบาท
 สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงพระราชดำเนินแต่พระที่นั่งอารณ
 ไปทางใน เสด็จออกประทับที่ทรงนมัสการ สัมเด็จพระวันรัตนถวายน
 คัดแล้ว เสด็จพระราชดำเนินมาประทับที่พระเกาอี้ ครั้นพระองค์เจ้า
 ที่จะได้กนต์แต่งองค์เสร็จแล้ว จึงออกมานั่งเกาอี้เรียงแถว ตาม
 แถวพระสงฆ์หนึ่ง ถึงเวลาโมงหนึ่งกับ ๒๐ นาทีได้ฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว จึงทรงรดนามนต์ ด้วยพระมหาสังข์ เรียงเป็นที่ ๑

ที่ ๒ ที่ ๓ แด้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรินทร์ ๑ ส้ม
 เต๋จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหาเมธา กรมพระบำราบปรปักษ์ ๑
 ทง ๒ ไตทรวงคัตพระเกศา ในเวลาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรง
 รัตนางชันน เจ้าพนักงานจึงประโคมสังข์แตรดนตรีพิณพาทย์ขน
 พรอมกัน ครั้นกรมพระเทเวศร์ ส้มเต๋จกรมพระบำราบ ทรงคัตพระ
 เกศแด้ว พระยาราชโกษา จึงโกนถวาย พระองค์เจ้าจิตรเจริญ
 หตวงเทพาภรณ์ โคนถวาย พระองค์เจ้าวัฒนา ขุนพิพิธภูษา โคน
 ถวาย พระองค์เจ้าเสาวภา ครั้นเสร็จแด้ว เวลาโมงกับ ๓๒ นาที
 จึงตงไปเข้าที่ต่งที่เขากไรดาต แด้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 เต๋จทรวงพระราชดำเนียรประทับที่ชดาตงมูชคณคก รับตั้งกับเจ้าพระ
 ยาสรวงค์ แดเจ้าพระยาภาณุวงศ์ครู่หนึ่ง เวลาโมงกับ ๓๖ นาที จึง
 ขันจากที่ต่งในเขากไรดาตนั้น มาที่เบญจางตงตงหน้าเขากไรดาต
 นั้น แด้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรัตน่าในพระเต้าต่าง ๆ
 ชงตงบน

แผ่นที่ ๒๐๘ พระแท่นมณฑลในพระมหาปราสาทนั้น ยกเต๋ยเต๋ยพระ
 ออกวันเสาร์
 เดือน
 แรม ๕ ค่ำ
 เตา ๕ กษัตริย์ กับอนงพระเต้าเบญจครรภณ ไตทรวง
 รัตนเต๋ยพระองค์เจ้าจิตรเจริญองค์เต๋ยง ครั้นพระบาทสมเด็จพระ
 เต๋จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรัตน่ามณฑลเสร็จแด้ว เต๋จชันทรวงประเคน
 เครื่อง กรมพระปวเรศวริยาดงกรณแแดพระสงฆ์ชันนค่อไปแด้ว พระ

บรมมโหฬารเธอ กรมสมเด็จพระสุตตารัตนราชประยูร จึ่งทรงรดแด่
 พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ จึ่งรดนามนค้ต่อไป คือ รด
 นามนค้เรียงกันดังนี้ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วิรินทร ๓
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดาพิศาล ๓ พระเจ้าบรมวงศ์
 เชย พระองค์เจ้าแมนเขย ๓ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้า
 มหามาตา กรมพระบารบารบรักษ์ ๓ พระเจ้าราชวงศ์เธอ พระ
 องค์เจ้าเงินยวง ๓ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย ๓
 เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ๓ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ๓
 ครั้นแล้วพระมหाराชครูพิธิ กับพระครูอริยญาณจารย์ จึ่งรดน้ำสังข์ แด
 ชุนเทพาจารย์ จึ่งรดนามนค้พราหมณ์ในชั้นสัมฤทธิแล้ว เวลาโมง
 กับ ๔๕ นาที เจ้าคุณคฤคนัดคุณปานจึ่งรับพระกรพระองค์เจ้า
 แต่เบญจาทิศตรง มาตตเปิดนทวงเครื่องใหม่ ที่หน้าบุษบกบนมุข
 ด้านใต้ แต่งองค์ผ้าทรงเยียรบับ แด่เข็มขัดสายรัดองค์ทรงถุงพระ
 บาท ผูกของทั้งพระหัตถ์พระบาท ที่องค์ชายทรงเสื้อทรงครุยห่ม ที่
 องค์หญิงทรงตะไบทรงคาด แด่ทรวงสร้อยนวมแด่เจ้าเล็กใหญ่ แด่
 ทรงมงคตออกไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่มุขควันออก
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึ่งทรงรดน้ำสังข์แด่เจิมพระราชทานทุก
 องค์ แด่จึ่งโปรดเกล้าฯ ให้ไปถวายของพระสงฆ์ ครั้นถวายของ
 แด่ เจ้าคุณคฤคนัดคุณปาน จึ่งรับพระกรไปตั้งที่พระที่นั่งอา
 ภรณ์พิโมกขปราสาท ผดตเปิดนทวงเครื่องแต่งพระองค์ ตามอย่างเครื่อง

ต้นทรงมงกุฏ ครั้นพระตั้งขัณฑ์พิชิตเวกถวายพระพรดาแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินมาประทับ ณ พระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข แล้วพระตั้งขัณฑ์มา ณ บนพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข คอยเสด็จขยันโตเมื่อเวด้าเห็นด้วย ครั้นพระองค์เจ้าทั้ง ๓ นนแต่งพระองค์เสร็จแล้ว จึงตั้งกระบวรแห่กลับ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจับพระกรพระองค์เจ้า ตั้งถยานูมาศทุกพระองค์แล้ว จึงได้ออกเคียวกระบวรแห่หนีไป ตามอย่างตามธรรมเนียม ไปทางเดียวกันอย่างเหมาเหมือนวันก่อน ๆ แต่พอกระบวรแห่ซึ่งได้แต่งเป็นดีชาวอย่างวันก่อนนั้น วันนั้นได้เดือนเป็นดีแดง แดงนางเชิญมยุรฉัตรนางเชิญเครื่องนั้นเปดียนกระบวรบังหน้า เป็นมงกุฏกระษัตริย์

แผ่นที่ ๒๑๘
ออกวันอาทิตย์
เดือนนี้
แรม ๖ ค่ำ

เปดียนกระบวรบังหน้ากับเกยวเป็นเกยวยอด แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จทรงพระราชยานแต่เกยพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกข ไปประทับเกยพระทวารเทเวศร์รักษา แดเสด็จทรงพระราชดำเนินไปประทับที่เกยทองฉนวน ตรงหน้าประตูสามหน้า ครั้นกระบวรแห่มาถึง เทียบยานูมาศตามที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงจับพระกรชนแต่พระยานูมาศทุกพระองค์ แล้วเสด็จชน พระองค์เจ้าทั้ง ๓ พระองค์นั้น ไปมดดีเครื่องแต่งพระองค์ที่พระที่นั่งนงคราญดีไม้สรแล้วมีเสด็จรับเสด็จ ไปตั้งที่ค้ำหนักทุกพระองค์เหมือนอย่างวันก่อน

ครั้นเวลาย่ำมีเสด็จไปรับพระองค์เจ้าทั้ง ๓ พระองค์ ขึ้นมา
 แต่งพระองค์ที่พระที่นั่งนงคราญสโมสร แต่งเหมือนเวตาเซาน์ แต่
 ทรงมงกุฏ ๕ ยอด ตั้งกระบวรให้ไปตามทางเหมือนเมื่อก่อน พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงพระราชดำเนินตรงที่เกยท้องฉนวน
 ทรงรับพระกรพระองค์เจ้าตงยานุมาศทั้ง ๓ พระองค์แล้ว กระบวร
 ให้ก็เคียวไป พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำเนินออก
 ทางพระทวารพระที่นั่งอมรินทร ทรงพระราชยานแต่พระทวารเทเวศ์
 ไปประทับพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ครั้นกระบวรมาถึงแล้ว
 จึงทรงรับพระกรพระองค์เจ้าชนแต่ยานุมาศแล้ว เจ้าคุณคัคคุดคุณสงวน
 คุณปานจึงรับพระกรขึ้นไปบนพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ไปยังที่เกย
 ตรงหน้าบายศรี เรียงเป็นที่ ๑ ที่ ๒ ที่ ๓ ไปตามอย่างตามธรรมเนียม
 คือแต่ขวามาซ้าย แล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระ
 ราชดำเนินไปประทับที่พระเกยในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท ริม
 เสามุขด้านตะวันออก เกย ๓ คิวสำหรับพระองค์เจ้าที่ได้กนดนน ได้
 ตั้งตรงหน้าพระที่นั่งเสด็จฉัตรตรงที่พระแท่นมุก แต่พระแท่นมุกนั้นยก
 ออกเสีย แด่ตรงระหว่างมุขด้านเหนือกับเกย ๓ คิวนั้น ตั้งบายศรี
 แก้วทองเงิน แด่

แผ่นที่ ๒๒๐ พระมหाराชครูพิชิต พระครูอินทญาณจารย์ ขุนเทพาจารย์
 ออกรับอาทิตย์ จึ่งเข้าเบิกแว่นเวียนเทียนตั้งออกไปแต่ชวามาซ้าย พระ
 เดือนยี่ บรม วงศ์นางวงศ์ชาตุด ดออง ฐดีพระบาท ผู้ใหญ่ ผู้น้อย
 แรม ๖ ค่ำ ฝ่ายหน้าฝ่ายในจึ่งรับแว่นเวียนต่อไป คือ เวียนอ้อมไปตามมุขคว้น
 ออก แล้วตั้งไปมุขด้านใต้ แล้วตั้งไปมุขคว้นตก แล้วตั้งไปมุขเหนือ
 ครนเวียนไปครบ ๓ รอบ ชีพ้อพราหมณ์ทง ๓ ผู้เบิกแว่นหนน จึ่งคัด
 ผ้าซึ่งคุดมบายศรีทง ๓ นน ไปตั้งถวายพระองค์เจ้าทง ๓ พระองค์
 ให้ทรงรับไว้ แต่แว่นเทียนหนนเวียนต่อไปเต็มอ ครนครบรอบท ๕
 ชีพ้อพราหมณ์ผู้เบิกแว่นจึ่งรับไปดับโบกคว้นไป ตามอย่างตามธรรมเนียม
 เนียม แล้วพระบาทตั้งมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึ่งเสด็จทรงพระราช
 ดำเนียรแต่ที่ประทับทรงเจิมพระราชทานทง ๓ พระองค์แล้ว จึ่งพระ
 ราชทานหีบทองตงยาราชาวดี มีศรามงกุฏบนหลังหีบ ๑ กาทองขนาด
 ใหญ่มีศรามงกุฏบนฝา ๑ เงินตวงนงวดพระคตัง ๓๐ ชั่ง เงินตวง
 พระคตังข้างที่ ๓๐ ชั่ง รวม ๒๐ ชั่ง แก่พระองค์เจ้าจิตรเจริญแล้ว
 พระราชทานหีบทองขนาดตงยาราชาวดี มีศรามงกุฏบนหลัง ๑
 เงินตวงนงวดพระคตัง ๓ ชั่ง เงินตวงพระคตังข้างที่ ๒ ชั่ง รวม ๕
 ชั่ง แก่พระองค์เจ้าวัฒนาวงศ์ แล้วพระราชทานหีบทองอย่างตงยาราชาวดี
 ยาราชาวดีมีศรามงกุฏบนหลัง ๑ เงินตวงนงวดพระคตัง ๓ ชั่ง เงินตวง
 พระคตังข้างที่ ๒ ชั่ง รวม ๕ ชั่ง แก่พระองค์เจ้าเล้าภามองศรี
 ครนทรงเจิมแล้ว จึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมมไหย-

กาเชอ กรมต้มเต็จพระสุตารัตนราชประยูร ๑ พระเจ้าบรมวงศ์เชอ
 กรมหัดวงวรศักดิ์คาพิศาด ๑ ต้มเต็จพระเจ้าบรมวงศ์เชอ เจ้าพ้ามหา
 มาตา กรมพระบาราบปรบัษ ๑ พระเจ้าบรมวงศ์เชอ พระองค์เจ้า
 แม้นเขียน ๑ พระเจ้าราชวรวงศ์เชอ พระองค์เจ้าเงินยวง ๑ ต้มเต็จ
 พระเจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้าจาดุรนต์ร์คมี ๑ เจ้าพระยาสุรวงค์ไวย
 วัฒน ๑ เจ้าพระยาภาณุวงค์มหาโกษาธิบดี ๑ เจ้าพระยาชรรมาธิกร
 ณาธิบดี ๑ เจิม แดงจิงพระมหाराชครูพิเจิมถวายพระองค์เจ้าทง ๓
 แดงพระครูอษฎาจารย์ ผู้กตายนชอพระหัดถ์ ชุนเทพาจารย์ถวายน่า
 มะพร้าวให้เต็จย ครนแดงเจ้าคุณคตักุณสัดวงคุณปานจิงรับพระกร
 มาทพระที่นั่งอาภรณ์ภิโมกชปราสาท พระบาทต้มเต็จพระเจ้าอยู่หัว
 จิงทรงพระราชดำเนิรมาประทับที่พระที่นั่งอาภรณ์ ทรงจับพระกรพระ
 องค์เจ้าทง ๓ พระองค์ตั้งถงยานุมาศตามลำดับแดง จิงได้เด็กระบวร
 แทกดับเหมือนเวตาเซ้า ะบวรแท่นนี้ ก็แต่งเหมือนกันกับเมือแท
 เวตาเซ้าน แดงพระบาทต้มเต็จพระเจ้าอยู่หัว จิงทรงพระราชยานไป
 ประทับที่เกยพระทวารเทเวศ

แผ่นดิน ๒๒๑ ไปประทับที่เกยที่ของฉนวนเหมือนเวตาเซ้า ครนกระบวร
 ออกวันจันทร์
 เดือนนี้ แหมมาถึงที่เทียบยานุมาศตามลำดับ ทรงจับพระกรพระ
 แรม ๗ ค่ำ องค์เจ้าชนแต่ยานุมาศทุกพระองค์ ให้พระองค์เจ้าทง ๓
 ไปตัดเครื่องแต่งพระองค์ที่พระที่นั่งนงคราญ แดงจิงทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงินแจกคู่เคียงแล้ว โปรดเกล้า ฯ ให้
เจ้าพนักงานแจกพวกกระบวรแท้ตามลำดับผู้ใหญ่ผู้น้อย ทั้งฝ่ายหน้า
ฝ่ายในเหมือนวอนก่อน แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับ

เมื่อเวลาเที่ยงวันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
เครื่องเต็มยศ นตองพระองค์อย่างดำรง ทรงเครื่องราชพิธีวิชัย
ทั้ง ๕ องค์ แต่สายทรงส่งพายนนเปนมหาวารารณ์ แด่ในวันพระ
เจ้านองยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตนราชเขตเตอเกมป ได้รับ
พระบรมราชโองการมีกาศ์เชิญให้ฉนมไปถวายพระบรมวงศานุวงศ์ มี
ตำแหน่งความในกาศ์นั้นดังนี้ ด้วยราชเขตเตอเกมป รับพระบรมราช
โองการได้เกล้า ฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เชิญ (ที่ตั้ง
พระนาม) มาประชุมเสวยในการได้กั้นต์ พระเจ้านองยาเธอแด
พระเจ้านองนางเธอ ในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ณวันพุธ ขึ้น
๑๐ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนตีปีศก ๑๒๓๗ เวลาทุ่ม ๑ พร้อม แดพระบรม
วงศานุวงศ์ที่เชิญนั้น คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศ์วัช
รินทร พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์พิศาล ส้มเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาตา กรมพระบำราบปรปักษ์ พระเจ้า
ราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภูวนัยนฤเบนทรธิเบต พระเจ้าราชวรวงศ์
เธอ กรมหมื่นอักษรธำสน์โสภณ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
เจริญผลพุดธวัชดี ส้มเด็จพระเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
ส้มเด็จพระเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ พระเจ้านองยา

เชอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าคัค
ณางคยุคต พระเจ้าน้องยาเชอ

แผ่นที่ ๒๒๒ พระองค์เจ้าด้ขด้วดี พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้า
ออกวันจันทร์ ทวถยตภ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้ากมตาด
เดือนสี่ เดอถรรค พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าทองกองก้อน
แรม ๗ ค่ำ ใหญ่ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าเกษมต้นตไถ่ภาคย์ พระเจ้า
น้องยาเชอ พระองค์เจ้าเกษมศรีรังโยค พระเจ้าน้องยาเชอ พระ
องค์เจ้าศรีรังทริรงไชย พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าทองแถมถวถย
วงค์ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าชุมพตตมโกช พระเจ้าน้องยา
เชอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงค์ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้า
มุษยนาคมานพ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าด้วดีประวดค พระ
เจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าไชยานุชิต พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้า
คัควรกุมาร พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้าไถ่ณบณทิต พระเจ้า
น้องยาเชอ พระองค์เจ้าจตรเจริญ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้า
วฒนนาหุวงค์ พระเจ้าน้องนางเชอ พระองค์เจ้าเตาธวภาม่องศรีวี พระ
เจ้าตูกเชอ พระองค์เจ้าศรีวถยตภษณ พระวงค์เชอ พระองค์เจ้าประ
คิษฐวรการ พระวงค์เชอ พระองค์เจ้าชิตเชอพงค์ พระวงค์เชอ พระ
องค์เจ้าสิงหนาทราชคُرรงคฤทธิ พระวงค์เชอ พระองค์เจ้าต่ายถนิตวงค์
พระตัมพนัชวงค์เชอ พระองค์เจ้าประเดริฐคัคคิ รวมได้เชิญ ๓๔ พระ

องค์ แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรนทร สัมเด็จพระ
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระนารายณ์ประบัณฑ์ พระ
เจ้านองยาเธอ พระองค์เจ้าคคณางคยัคต พระเจ้านองยาเธอ พระ
องค์เจ้าเกษมฉันทโสภากย์ พระเจ้านองยาเธอ พระองค์เจ้าศรีรัศมิ
ชงไชย นนไม่ทรงสบาย เสด็จมาประชุมหาได้ไม่ นอกจากที่วามา
นักได้เสด็จมาทางต้น ครั้นเวลา ๒ ทุ่ม ๒๐ นาที ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้านองยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์ ออก
มาเชิญพระบรมวงศานุวงศ์ ซึ่งได้รับกำกับเชิญมาคอยที่สนามหน้า
พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เข้าไปเฝ้าทอดตของชุดพระบาท ณพระ
ที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ครั้นพระบรมวงศานุวงศ์เข้าไปยังทนน
จึงได้ถวายคำนับทุกพระองค์แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
รับสั่งกับพระบรมวงศานุวงศ์อยู่ณทนน ประมาณ ๓๐ นาที จึงได้
ทรงพระราชดำเนียรไปประทับโต๊ะในท้องชั้นที่ ๒ ครงห้องดีเยี่ยมข้าง
บนลงไป พระบรมวงศานุวงศ์จึงตามเสด็จพระราชดำเนียร ลงไปนั่งที่
เก้าอี้ในโต๊ะตามที่มิกระดาษพระนาม วางอยู่ในจานตรงเก้าอี้บนๆ
สมเด็จพระเจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ประทับอยู่ริมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว เบื้องขวาถัดไปนั้น คือ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑ พระองค์เจ้า
ทวณวดียธาก ๓

แผ่นที่ ๒๒๓ พระองค์เจ้าธรรมาภรณ์องค์ที่ ๑ พระองค์เจ้าเกษมศรีวงศ์ภ
 ออกวันอังคาร โยศ ๑ พระองค์เจ้าไชยอนุชิต ๑ พระองค์เจ้าชิตเชอ
 เดือนนี้ พงศ์ ๑ ต้นปตายุโตระฆังหิ แดงส้มเค็ดเจ้าพามาณรุงษ์
 แรม ๘ ค่ำ ด้ว่างวงศ์ ปรทัษย์อุริมพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เบื้องซ้าย ค่อ
 หนไป คือ พระองค์เจ้าสุทธสวัสดิ์ ๑ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ๑ พระ
 องค์เจ้าทองเกษมถวดยวงศ์ ๑ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระ
 องค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ ๑ พระองค์เจ้าประดิษฐวรการ ๑ ต้นปตายุ
 โตระฆังคานนเทาน แดงกรมหลวงวรศักดิ์กาศพิศาล ปรทัษย์กตางโตระ
 ข้างคานโนน ถัดไปข้างเบือของชวานน คือ กรมหมื่นภูวนัยนฤเบนทรา
 ธิบาล ๑ กรมหมื่นเจริญผลพุดสวัสดิ์ ๑ พระองค์เจ้าวัฒนานวงศ์ ๑
 พระองค์เจ้าศรีวิชัยดิษณ ๑ พระองค์เจ้านุชยนาคมานพ ๑ พระ
 องค์เจ้าดิศวรกุมาร ๑ พระองค์เจ้าตังหนาทราชคฤงคฤทธิ ๑ ต้น
 เขตรโตระคานข้างโนนเทาน แดงค่อกรมหลวงวรศักดิ์กาศพิศาลไปเบือ
 ซ้าย คือ กรมหมื่นอักษรดาดนโถภณ ๑ พระองค์เจ้าทองกองก้อน
 ใหญ่ ๑ พระองค์เจ้ากมตาตเดอสรร์ก ๑ พระองค์เจ้าชุมพดส้มโภช ๑
 พระองค์เจ้าสวัสดิ์ประวศ ๑ พระองค์เจ้าไถณบัณฑิต ๑ พระองค์เจ้า
 สายสนิทวงศ์ ๑ ต้นเขตรโตระคานข้างโนนเทาน รวมพระบรมวงศา
 นวงศ์ ได้มาเสวยนั ๒๘ พระองค์ ปรทัษย์เสวยพร้อมด้วยพระบรม
 วงศานวงศ์ณทนน จนถึงเครื่องหวาน เมื่อเวลา ๔ ทุ่มกับ ๑๕ มีนิต
 ๑ จึงเสด็จชนแต่พระเกาอิ ทรงย่นปรทัษย์อยู่ตรงนั ทรงพระราษทานพร

แต่พระเจ้าของยาเซอ แต่พระเจ้าของนางเซอ ที่ได้กันคนน มีความ
ตามซึ่งได้ทรงพระราชหัตถ์เลขา พระราชทานมาแต่โดยตั้งเซป็นหนึ่งน
ซึ่งเจ้านายมาประชุมพร้อมกันในเวลาวันน เปนวันการมงคต
ได้กันค ซึ่งฉันจะได้กต่างบดิน จะต้องขอบอกเรื่องการที่ใดทำการ
ได้กันคใหญ่ในครั้งน (ถ้าจะว่าแต่เป็นได้กันคอย่างกต่างจะ

แผ่นที่ ๒๒๔ ถูกกว่า) ก็การที่ใดคิดทำดังนี้ เพราะเห็นว่าจิตรเจริญ
ออกวันอังคาร เปนตลกของน้ำฉัน ควรนับว่าเป็นน้องอนันต์ชนอกชน ๑
เดือนที่ แรม ๘ ค่ำ เพราะเหตุดังนี้ ตัวฉันเองแต่ซึ่งได้มยศเป็นเจ้าฟ้าใหญ่
ยังเหมือนกับเจ้าฟ้าซึ่งพระมารดาเป็นเจ้าฟ้า ถ้าพระมารดาเป็นพระ
องค์เจ้าเต็มที มีการราชประเพณีต่าง ๆ คือ ได้กันคมีเขาไกรลาส
เหมือนอย่างพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระป็นเกล้าเจ้า
อยู่หัว เปนต้น ไม่ต้องกล่าวยียดยาดคือไปอีก การที่เปนมามาในครั้งน
ดังเช่นว่ามาแต่ฉัน ก็เปนมไปเพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
หัว ทรงพระมหากรุณาเมตตา ยกย่องชนใหม่ยศศักดิ์ถึงเพียงน เปน
พระเดชพระคุณคิดอยู่ไม่รู้อันรู้สุด เมื่อจะเทียบตัวฉันเองกับจิตรเจริญ
โดยชาติตระกูลก็เสมอกันไม่สูงไม่ต่ำ เปนอย่างกันทีเดียว ก็ควรเปนม
หัตถานราชวรวงศ์อยู่ เหมือนกันอย่างนั้น ควรจะเห็นว่าที่สูงที่ต่ำกว่า
กันในวันคาศักดิ์ฉัน เพราะพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระองค์เดียว ก็เหมือนฉันได้มีการโต้กันที่ใหญ่ที่สุดแล้ว ก็เห็นว่าควร
 จะให้ยศโตกันคนขนาดกตางกับจิตรเจริญ ซึ่งเป็นผู้คอยค้ำคองกับ
 ฉันให้มียศมากจน เหมือนพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระเมตตาแก่นั่นแล้ว ก็แต่เจ้านายซึ่งโตกันด้วยอีกสององค์นั้น
 เจ้า ก็เป็นประเพณีมาแต่เดิม ที่เรียกว่าหัวหน้าคนหางาน แล้วเจ้า
 นายในพวกนั้นก็เคยโตกันคนอย่างหมาหลายองค์ ไม่สู้เป็นการประหลาด
 นัก ก็ในการครองจะต้องขอโทษแก่เจ้านาย แต่เห็นจะไม่ทั่วไป
 ดอก เพราะเจ้านายชั้นใหญ่ คือ บรมวงศ์เสนาบดีวงศ์นั้น ท่านก็
 เคยโตกันคนเหมือน ๆ กันมาแล้วในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า
 เจ้าอยู่หัว ท่านก็เห็นจะไม่มีควมรังเกียจจิตใจในคราวนี้ ฝ่ายพระ
 เจ้าน้องยาเธอที่โตกันคนมาแต่ก่อน ๆ นั้นเจ้า ก็ได้เห็นเห็นมาทุกองค์
 ซึ่งว่ามาบัดนี้ จะตั้งใจขอโทษแก่เจ้านายซึ่งฉันได้ โตกันคนให้ ในแผ่นดิน
 บัดนี้ ซึ่งไม่ได้ทำการใหญ่ขึ้น เพราะเห็นว่าเป็นการลำบาก
 มากนัก เจ้านายแต่เดิมท่านก็ไม่ได้เคยเห็นกันมา ซึ่งทำการใหญ่
 ครอง ก็เพราะเหตุนี้มา ดังเช่นว่ามาข้างต้นนั้นแล้ว จึงขออย่าให้มี
 ความเสียใจเลย ถ้าเจ้านายทั้งปวงไม่มีควมรังเกียจแล้ว ขอให้
 พรกับจิตรเจริญ แต่เจ้านาย ซึ่งโตกันคนในคราวนี้ด้วย โดยความ
 ยินดีเทอญ

ครั้นทรงพระราชทานพรแล้ว จึงทรงดื่ม (แชมเปญ) ตามธรรมเนียม
 ชาวยุโรปแล้ว กรมหลวงวรศักดิ์พิศาด จึงเสด็จขึ้นชั้นถวายน

พระพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แด่พระท่านพร พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ ที่ไฉ่กันต์

แผ่นที่ ๒๒๕ แด่ฉกรรจ์หนึ่ง กรมหมื่นอักษรดำนโสรณ จึงเสด็จ
 ออกวันพร ยนชนถวายพระพร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว แด
 เดือน ๕ ค่ำ ประทานพระพร พระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้องนางเธอ
 ที่ไฉ่กันต์แล้ว มีดำเนาคความตามซึ่งกรมหมื่นอักษรดำนโสรณ มี
 ตายพระหัตถ์ประทานมานนดงน

ข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย ราชวงค์ ซึ่งได้มาประชุมพร้อมกัน
 ในวันไฉ่กันต์ พระเจ้าน้องยาเธอ แด่พระเจ้าน้องนางเธอ ณสถาน
 ๕๕ มีความยินดีขอบพระเดชพระคุณที่ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 ทรงยกย่องนับถือในราชวงค์ทั้งหลาย ควรข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 จะตั้งใจความภักดี ทำราชการนตของพระเดชพระคุณ ให้เต็มกำลัง
 แด่เต็มสติปัญญา จนตราบเท่าสิ้นชีวิต มิได้คิดย่นย่อท้อถอย ในการ
 ยากการลำบากแดการหนักเบาทั้งปวง อนึ่งข้าพระพุทธเจ้าทั้งหลาย
 พร้อมกันน้อมเกล้าถวายพระพร ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ให้
 ทรงพระเจริญในสิริราชสมบัติ หม่อมรินทรราชคัลกรให้แพ่ฝ่ายพระ
 เสดชานุภาพ จึงมีพระชนม์พรรษาอายุยืนอยู่นาน ได้รอยรอบแห่ง
 สूरียคคิกาดโดยกำหนด พระเกียรติยศจงถาวรอยู่ชั้วกิตปาวสาน อนึ่ง
 ขอจงเทพทุกสถานซึ่งมีมเหศักดิ์จงอภิมาตบำรุงรักษา แด่พระบาท

สมเด็จพระบรมนาถบรมพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม ให้
 นิราศปราศจากความฉรรพพิบตังปวง แด่ข้าพเจ้าทงหลาย ขอ
 ถวายพระพร ในพระเจ้าน้องยาเธอ แด่พระเจ้าน้องนางเธอ ซึ่ง
 โต้กนต์ในวณนนิ ให้ทรงพระเจริญพระชนมายุดีวิวัฒคีติ์ขุดภาพร
 จงทำราชการนถของพระเดชพระคุณ ให้ปรากฏยศศักดิ์นถกาดนาน
 เทอญ

โดย อักษรด่าตมไธภณ

ครั้นจบแเดว จึงทรงคิมเหมอนกนกับครงกอน ประทับทไธระจน
 เวลา ๕ ทุ่ม ๔๐ นาที แล้วยเสร็จแเดวจึงเสด็จชนจากไธระ ชนมมา
 ประทับชนบน ประทับครัดอยู่จนเวลา ๕ ทุ่ม ๑๕ นาทีเสด็จชน พระ
 บรมวงศานวงศ์ จึงได้กัถบออกมา

แผ่นที่ ๒๒๖ เวลาเที่ยงไธระนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
 ออกวันพร เครื่องอิฉนิงเครศ ทรงเครื่องราชอิศริยยศ จุลจอมเกล้า
 เดือนยี่ งาม ๕ คำ กับด้ายดพายดวย แด่พระบรมวงศานวงศ์นั้น แด่เครื่อง-
 เกรศ ดงมเครื่องราชอิศริยยศ ตามแต่ทไธรับพระราชทาน

อนึ่งในแผ่นที่ ๑๘๔ ด้านหน้า บนทตที่ ๘ ซึ่งได้บอกวามะต็ด
 ตมุดฝรังอย่างใหญ่ ซึ่งทรงเพาะไวทอังกิดานัน ว่าเป็นของอับคุด
 อยู่เชนอิศบาย ทูตเกล้า ๆ ถวายนัน ผิดไป ด้วยหนังสือซึ่งบอกไป
 แด่กรุงเทพ ๆ นนบอกควผิด ที่ถกนัน คือ เป็นของหลวงศไมศร

พดการ ซึ่งเปนข้าหลวงออกไปทำสายเตลิตราฟที่เมืองควันตก
โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี ขึ้น ๑๑ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนต์ปศคัก จุดศักราช
๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
มีศุภราชบาลเสนาบดี เข้าไปเฝ้าจนเวลาบ่าย ๓ โมงเสด็จขึ้น เวลา
บ่าย ๔ โมงเศษ เสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยา
สุรวงค์ไวยวัฒน์ เข้าไปเฝ้า จนเวลา ๕ โมงจึงออก แล้วพระบรม
วงศ์านุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
อยู่จนเวลาจวนห้าค่ำเสด็จขึ้น ดึกครู่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ขึ้นทรง
รถพระที่นั่ง ผู้ติดตามเสด็จนั้น คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
ภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทวัญวดี ๑ นายจ่าขังจิงจักริต
พระที่นั่งออกทางประตูพิมานไชยศรี ออกทางประตูวิเศษไชยศรี
เสด็จบ้อมเผด็จตัสกร (บ้อมหัวโรงตัก^๑) ไปทางถนนบำรุงเมือง
เสด็จถนนข้างขวามือทางสะพานข้างโรงตี ไปเข้าประตูสวนวังธรรม
รมย์ ตรงถนนบำรุงเมือง แล้วทรงรถประพาสในส่วนรอบ ๑ จึง

๑ โรงตักเดิมอยู่ใกล้ศาลากลางเมือง

เสด็จพระราชดำเนินทรงทอดพระเนตรพรรณไม้ต่าง ๆ อยู่จนเวด่า
 คำเศษ เสด็จไปประทับที่พระที่นั่งสำหรับพักในสวน (ซึ่งมีเคอ
 แกรซ์ทำ) ประทับคร่ำครึกับ พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการ อยู่
 จนเวด่าทุ่มเศษ เสด็จทรงรถกลับในพระบรมมหาราชวัง ประทับอยู่ที่
 ถิ่นนามหน้าครุหนึ่งเสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ

แผ่นดิน ๒๒๗
 ออกรวันพฤหัสบดี
 เดือนยี่
 แรม ๑๐ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

แจ้งความ

ข้าพเจ้า ขอแจ้งความให้ท่านทั้งหลายทราบ
 ด้วยหนังสือออกซึ่งออกในวันเสาร์ ขึ้น ๖ ค่ำ เดือนยี่ แผ่นที่ ๘๐ แด
 วจนอาทิตย์ ขึ้น ๗ ค่ำ เดือนยี่ มีกุนต์ปตศก ๑๒๓๗ แผ่นที่ ๘๑ ต่อกัน
 ว่าด้วยข่าวเมืองปราจีนบุรี สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธรา
 วรดิศม์ เสด็จขึ้นประทับพลับพลา เมืองฉะเชิงเทรา พระยาวิเศษฤๅไชย
 ผู้ว่าราชการเมืองฉะเชิงเทรา นำกรมการมาถวายของ ดังซึ่งว่าแล้ว
 นั้น ยังขาดอยู่ คือ น้ำตาลทราย ๒ หาบ ตูกร ๓ หมากตบ ๒๐๐๐
 ผด เบ็ด ๓๕ ไม้ ๓๕ มะพร้าวอ่อน ๒ ทถาย ของหลวงวิสุตกรจีนชาติ
 ปลัดจีน น้ำตาลทราย ๒ หาบ หมากตบ ๒๐๐๐ ผด พลุ ๓๐๐๐
 มะพร้าวอ่อน ๒๓ ทถาย ผาพัน ๑๐ ของขุนพิพากย์จีนพิจารณา ขอ
 ท่านทั้งหลายจงได้ทราบเทอญ

หนังสือ คอก ซึ่งออกในวันพุธ ขึ้น ๓๐ ค่ำ เดือนนี้ แผ่นที่ ๘๘
 แดวันพฤหัสบดี ขึ้น ๓๑ ค่ำ เดือนนี้ ปีกุนต์ปดศก ๑๒๓๗ แผ่นที่ ๘๘
 คอกัน ว่าด้วยข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง ในวันพฤหัสบดี
 ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนนี้ ปีกุนต์ปดศก ๑๒๓๗ วันนั้นพระเจ้าของยาเชอ แด
 พระเจ้านางเชอ ซึ่งจะไต่กันต์ ได้ไปทูลตาพระบรมวงศานุวงศ์
 ทางบก คือ พระองค์เจ้าทวดอวยดลภ กรมหมื่นเจริญผลพุดสัตว์ดี
 พระองค์เจ้าศรีวิทธิไชย พระองค์เจ้ากมดาดเดอด้วรรค์ แดพระองค์
 เจ้าไชยานุชิต พระองค์เจ้าด้วดีประวดี พระองค์เจ้าเกษมด้นด
 ไต่ภาคย พระองค์เจ้ามุษยนาคมานพ พระองค์เจ้าคคณางคยัคค
 แดพระองค์เจ้าชุมพลด้มโกลช กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ กรมหมื่นด้ทธิ
 ด้ชุมการ พระองค์เจ้าทองกอกกอนใหญ่ แดพระองค์เจ้าทองแถม
 ด้วดีวงศ์ พระองค์เจ้าเกษมศรีด้ฎโยค กรมหลวงวงวรศักดิ์พิศาด
 กรมหมื่นอมเรนทรบดินทร พระองค์เจ้าด้ชด้วดีดี พระองค์เจ้า
 ด้ศวรรกุมาร ๒ พระองค์นทูลตาที่โรงทหารราชด้ดภ

แผ่นที่ ๒๒๘ ต้มเค็จพระเจ้าของยาเชอ เจ้าฟ้าภาณรุงษ์ด้ว้างวงศ์
 ออกวันพฤหัสบดี กรมหมื่นอักษรด้ดด้ไต้ภณ ที่โรงพิมพ์ด้ดงในพระ
 เดือนนี้ กรมหมื่นอักษรด้ดด้ไต้ภณ ที่โรงพิมพ์ด้ดงในพระ
 แรม ๑๐ ค่ำ บรมมหาราชวัง ข้าพเจ้าด้มไปหาด้ได้ด้ไม่ ขอท่าน
 ด้ด้หายจ้งด้ด้ทราบ เทชณ

โดย มุษยนาคมานพ

วันศุกร์ ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนฉัตรศก จุฬศักราช ๑๒๓๗
 เวลาบ่าย ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่ง
 สัมมติเทพราชอุโบสถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศ
 นุวงศ์ แลข้าราชการเข้าไปเฝ้าครีดยุณเวลา ๕ โมงกับ ๔๐ นาที
 เสด็จขึ้น เวลา ๕ โมงกับ ๕๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จออกธนามหน้า พระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการ เฝ้าอยู่ณ
 ที่นั้น ทรงทอดพระเนตรกล้องใหญ่ แล้วเสด็จมาทอดพระเนตรปืนใหญ่
 แลทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เอาม้าตากรปืนใหญ่นั้นของดู ทรง
 ทอดพระเนตรอยู่ประมาณ ๑๐ นาที เสด็จออกประทับที่พระเก้าอี้ ครีดย
 กับพระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการจนเวลา ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น

โดย สวัสดิทิประวัต

ณวันเสาร์ ขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนฉัตรศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า
 ๓ โมงเศษ พระสังฆวัดอรุณราชวราราม ๕๓ รูป มีพระธรรมเจดีย์
 เปนประธาน ได้เข้ารับนิเทศภาคในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๔
 โมง พระสังฆวัดชีโนรธาราม ๑๐ รูป มีพระเนกขัมมุนีเป็นประธาน
 ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ
 เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เข้าไปเฝ้าจนเวลาย่ำค่ำก็กลับออก
 มา พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าไปเฝ้าทอดของ
 รุดีพระบาท ประมาณ ๒๐ เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประ
 ทับครีดยุณราชการ จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์

ข้าราชการ ก็กตบอออกมาจากที่เฝ้า แดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จออกทางพระทวารพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ ประทับชันาม
 หมาย ทอดพระเนตรรอกเกต คือศต้ายกรวดตั้งมาจากยุโรป เป็น
 กระบอกเหล็ก ใต้ดินปืนในนั้น แดมีหางไม้เมื่อเวดาศุด พุ่งไปแตก
 โกลดได้ มีที่หมายบังคับให้แตก ของซึ่งมีพระบรมราชโองการ ให้
 พระอมรวิดิยธรรมเศร ไปดองที่ประทุมวัน แดกดับเอาของที่แตกมา
 ทอดเกล้า ๆ ถวายทอดพระเนตร ประทับอยู่ตักหนึ่งหนึ่ง พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินขึ้นข้างในทางเดิม
 โดย ภาณุรังษี

แผ่นที่ ๒๒๘
 ออกวันศุกร์
 เดือนยี่
 แรม ๑๑ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอาทิตย์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนตปีตศก

ศุภศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ พระบรมวง
 คำนวงค์ แดข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าไปเฝ้าทอดของชุดพระบาท
 รับสั่งด้วยราชการแผ่นดิน จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น ประมาณครู่หนึ่ง
 เสด็จออกประทับชันามหมาย รับสั่งด้วยพระบรมวงคำนวงค์ แดข่า
 ราชการอยู่จนเวลา ๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ ขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนตปีตศก ศักราช ๑๒๓๗

เวลาดอนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวาร
 หน้าพระที่นั่งสมเด็จพระที่นั่งสุทไธสวรรย์ ประทับเสด็จนามหม้าย อยู่ประมาณ
 ครู่หนึ่ง จึงเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้
 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๑ พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑ ตามเสด็จบนรถพระที่นั่ง นายจ่า
 ย่าง ตำรวจจักษกรรถพระที่นั่งออกทางประตูพิมานไชยศรี ประตูวิเศษไชยศรี
 ไปประทับที่สวนสุนันทา ทรงรถประพาดในสวนรอบหนึ่ง แล้ว
 ประทับอยู่บนรถพระที่นั่ง จนเวลาย่ำค่ำเศษ จึงเสด็จลงจากรถ
 พระที่นั่ง ทรงพระราชดำเนิรทอดพระเนตรพรรณไม้ดอกผลต่าง ๆ
 อยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษ จึงเสด็จไปประทับที่พระที่นั่งซึ่งมีมัตถ์เตียงค พระทับ
 ครัดกับ พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย จนเวลา ๒
 ทุ่มเศษ เสด็จขึ้นทรงรถกลับเข้าพระบรมมหาราชวัง

โดย มนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร แรมค่ำหนึ่ง เดือนยี่ ปีกุนสัปตศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า
 พระสงฆ์พระราชกณะ ถานานุกรม แดงอันคัมกับพระรามัญรวม
 ๓๐ รูป ได้รับพระราชทานฉันทนพระที่นั่งตั้งโต๊ะถวายปราสาท ในการ
 พระราชพิธีตรียาปวาย มีพระ

แผ่นที่ ๒๓๐ ออกวันศุกร์ เดือนนี้ แรม ๑๑ ค่ำ	ญาณโพธิเป็นประธานาธิบดี ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระที่นั่งสมเด็จพระ ราชอุปัชฌาย์ มีพระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการผู้ใหญ่

ผู้น้อยเฝ้าอยู่ในที่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครีดี้อยู่ในที่นั้น
 จนเวลาย่ำค่ำ จึงมีพระบรมราชโองการให้ข้าราชการกดับออกมา ยัง
 เหลืออยู่แต่พระบรมวงศานุวงศ์กับข้าราชการเด็กน้อย ครีดี้อยู่จนเวลา
 ท่วมเศษเสด็จขึ้น ข้าราชการจึงได้กดับออกมาพร้อมกัน ในขณะที่
 ข้าราชการยังไม่ได้ออกมานั้น มีพระบรมราชโองการ ให้พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ไปจุดเทียนที่วัดพระศรีรัตนศาสดา
 ราม พระที่สดมณคนน คือ พระที่ได้นั้นในการพระราชพิธีครีดี
 ปวาย ที่ได้นั้นเมื่อเวลาเช้าที่พระที่นั่งสุทไธสวรรยปราสาททั้ง ๓๐ องค์
 พอเวลาท่มเศษกระบวรแห่จึงได้แห่มาแต่หอเทวดสถาน คือ แห่พระ
 นเรศร แห่มาตามถนนเจริญกรุง แลเดียวมาทางหน้าพระที่นั่ง
 สุทไธสวรรย ครั้นกระบวรแห่มาถึงหน้าพระที่นั่ง กระบวรแห่ก็หยุด
 ตรงหน้าพระที่นั่ง น้อมเกล้า ฯ ถวายชัยมงคลที่ตรงหน้าพระที่นั่ง ครั้น
 เวลาท่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกฉนามหญ้า
 หน้าพระที่นั่งสัมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จไปประทับที่เส้าทรง ทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการ แลทรงเจิมที่พระเทวารูปทั้ง ๔ องค์ ที่สถิตย์ใน
 มุขบกทของเล็กกับพานทอง ๒ ชั้นอย่างเด็ก พระเทวารูปที่ในมุขบกทนั้น
 คือ พระนารายณ์ ๑ พระมหาพิชเนศวร ๑ รวม ๒ ที่ในพานทองสอง
 ชั้น พระอิศวร ๑ พระอุมา ๑ ครั้นทรงเจิมแล้ว เจ้าพนักงานจึงเชิญ
 มุขบกทแถพานทองนั้น ไปชนสถิตย์ยังเด็จยัง ครั้นเสด็จ พระบาทสม
 เสด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จขึ้น เจ้าพนักงานก็นำไปชนมณฑป ที่หน้า

พระที่นั่งสุทไธสวรรย์ เจ้าพนักงานจึงเอาบุษบกแห่พานทองสองชั้นได้
บนมณฑปทั้งสองแล้ว เจ้าพนักงานดอกไม้เพลิง จึงจุดดอกไม้เพลิง
๑๐ พุ่ม ที่โปรดพระราชทานให้จุดนั้น ครั้นดอกไม้เพลิงจุดแล้ว ก็
แห่กลับไปในหอเทวสถานดังเก่า

หนึ่งกระบวนแห่พระอิศวรในวันนั้น ข้าพเจ้าขออธิบายให้ท่าน
ทราบพอเป็นเลา ด้วยข้าพเจ้าหาได้นับไม่ จะประมาณพอตามที่
ข้าพเจ้าได้เห็นพอจะได้ตั่งเกตุออกไปภายนอก ถ้าหากเห็นบ้างที่แห่ง
ใดแล้ว ขอท่านทั้งหลายที่ได้ช่วยค้ำเค็มให้ถูกต้อง ข้าพเจ้าขอรับ
ทานโทษเสียเถิด กระบวนที่ ๓ นั้น มีมาคนชบวนหลังถือเทียน นุ่งผ้า
ตามธรรมเนียม ประมาณ ๑๕ ตัว ถัดไปมีเด็กถือคบเพลิงประมาณ
๑๐ คน เดิมเป็นสองแถว หาได้แต่งตัวแปลกอย่างใดไม่ เป็นแต่หุ้ม
ผ้าตามธรรมเนียม

แผ่นที่ ๒๓๑ ถัดไปนั้น มีคนถือโคมกระดาษ ประมาณ ๒๐ คน ถัด
ออกวันเสาร์
เดือนนี้ ไปนั้นข้างริมมีพราหมณ์แต่งเครื่องชาวถือเทียน ถัดเข้า
แรม ๑๒ ค่ำ ไปถึงกตของชนะ กตของประมาณ ๘ คู่ มีจำปี ๑ จำ
กตของ ๓ เป็น ๒ คู่ ๗ ชั้น คู่ ๓ บังแซก ๒ คู่ แต่ถัดเข้าไปถึงฉัตร
เทียนอีกคู่ ๓ แถวถึงมณฑป ที่มณฑปนั้นทำแถวไปด้วยเครื่องชาว
มีเทียนคิตรอบ แด่มณฑปนั้นมียอด แถวถึงมณฑปอีกอัน ๑ หามียอด
ไม่ แต่ถัดเข้าไปถึงฉัตรเทียนอีกชั้น ๓ ถึงเครื่องสูง ๗ ชั้นอีกคู่ ๑

แถม ๕ ชนิดอีก ๒ คู่ แถมบงแซกอีก ๒ คู่ ที่มณฑปนั้นคนห้าม ๘ คน
มีจามร ๓ แดพร้าหมอนพระหัตถ์วงซุนหมื่น ถ้อเทียนข้างมณฑป แด
ถัดไปมีพินพาทย์ห้ามอีก ๒ วง จึงหมดกระบวรแท้แต่เท่านั้น

โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

ณวันพุธ แรม ๒ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนต์ปีศก จุติศักราช ๓๒๓๗
เวตาเซานนมพระนเรนทร์พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ แดพระสังฆวัดพระเชตุ
พนเข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง ตามอย่างตามธรรมเนียม
ซึ่งเคยมีมาทุก ๆ วัน เวตาเย็น ๕ โมง ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศา
นวงศ์เสด็จทอดตองขลุ่ยพระบาทผู้ใหญ่น้อยเขาเผ่าณทนน พระมหา
ราชครูพิชังทุกเกล้า ๆ ถวายของต่าง ๆ ในการพิธีศรียาป่วย ครั้น
ซุนนางออกแล้ว ประทับทอดพระเนตรด้วยอย่างพระที่นั่งซึ่งจะทำต่อไป
อีกนั้น เวตาทุ่มเศษเสด็จออกตั้งนามหย้า นายบำรุงราชบถมาตย์
จึงนำนายทรงใจจิตร มหาเด็กในพระราชวังบรรดถานมกต บุตร
พระปรีชาชาญสมุท มาทุกเกล้า ๆ ถวายพัชชนกใหญ่ ๔ พัช แล้ว
ประทับตั้งนามหย้า จนเวตา

แผ่นที่ ๒๓๒ ๒ ทุ่ม เสด็จขึ้น
ออกวันเสาร์
เดือนยี่
แรม ๑๒ ค่ำ

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี แรม ๓ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนต์ปีศก จุติ

ศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จ
ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเสด็จประทับครีฑ์อยู่จนเวลายามเศษเสด็จขึ้น

ข้าพเจ้าขอแจ้งความให้ท่านทั้งหลายทราบ ด้วยหนังสือพิมพ์
สอดซึ่งออกในวันศุกร์ แรม ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนต์ปตศัศก จุฬศักราช
๑๒๓๗ ว่าด้วยข้าราชการ ในพระบรมมหาราชวัง ในวันจันทร์ ขึ้น
๘ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนต์ปตศัศก จุฬศักราช ๑๒๓๗ ด้วยเรื่องไต่กันต์ พระ
เจ้านองยาเธอแต่พระเจ้านองนางเธอ คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว ประทับบนพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ทอดพระเนตรกระ
บวรแห่งเสร็จแล้ว จึงเสด็จพระราชยานไปประทับเกยหน้าพระทวาร
หน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ แลเสด็จขึ้นทางพระทวารนั้นเป็น
การผิดไป คือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระที่นั่งราชยาน
จากพระที่นั่งอาภรณ์พิโมกขปราสาท ไปประทับเกยหน้าพระทวารเท
เวศรัรักษา แลเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ของจันทน์ทั้ง
หลายจึงได้ทราบเทอญ

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ แรม ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีกุนต์ปตศัศก ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๕
โมง ๕๖ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกประทับบนพระ
ที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรม

วงศานุกรค์แต่ข้าราชการเข้าไปเฝ้าทูตของรูดิพระบาท ครัดประกาศ
 ข้าราชการต่าง ๆ กับข้าราชการท่งปวง แล้วทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร ให้นายสุจินดาเป็นนายฉันท ก่อศักดิ์
 นานา ๕๐๐ ให้นายรองพิจิตรสรพการ เป็นนายสุจินดา ก่อศักดิ์นา ๕๐๐
 ให้นายชวงมหาดเล็กข้าหลวงเดิม เป็นนายรองพิจิตรสรพการ ก่อ
 ศักดินา ๓๐๐ รวม ๓ ใบ เวลาย่ำค่ำเศษ ข้าราชการกราบถวายบังคม
 ลาออกจากเฝ้าบ้าง ทียงเฝ้าทูตของรูดิพระบาทอยู่บ้าง แต่พระบรม
 วงศานุกรค์เฝ้าอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษแต่ตั้งขึ้น พระบรมวงศานุกรค์แต่ข้าราชการ
 ก็ออกมาจากพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ประมาณ ๕ นาที
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกตั้งนามหย้าครัดกับพระบรม
 วงศานุกรค์ แต่ข้าราชการประมาณ ๑๕ นาที พอดี ๒ ทุ่ม เสด็จขึ้น
 โดย ด้วดีติประวัติ

แผ่นดิน ๒๓๓

ออกวันอาทิตย์

เดือนนี้

แรม ๑๓ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันเสาร์ แรม ๕ ค่ำ เดือนนี้ ปีกุนตีปศุศก ๑๒๓๗

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ๕๘ รูป
 มีพระธรรมเจดีย์ แดพระวิสุทธิดารเถรเป็นประธาน ได้เข้ารับนิเทศ
 ภาคนในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงจุดเทียนเครื่องนมัส

การ ส้มเด็จพระวันรัตนถวายค้ำ แดพระดั่งหม้อถวายพรพระ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จทรงประเคนสำรับ พระดั่งหม้อเสด็จ
 แด้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระดำเนินในทง พระดั่งหม้อถ
 ด้พ้อคิเรกถวายพระพรตาแด้วกักดับไปวัด พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ประทับอยู่จนเวลาเที่ยงเศษเสด็จขึ้น การทเถยงพระน ด้วย
 เปนระดุกู้ง ธรรมเนียมแต่ก่อนของเถยงขนมเบอง จึงทรงพระกรุณา
 ไปรดเกล้า ๆ ให้เถยงขนมเบองพระ ตามราชประเพณีแต่ก่อนมา
 เวลาบ่าย ๕ โมงนาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่
 หนึ่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการเข้าเฝ้าท
 ดอองรุดพระบาท ประทับครัดอยู่ด้วยข้าราชการจนเวลาทุ่มเสด็จขึ้น
 พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการกักดับออกมาจากที่เฝ้า ฝ่ายพวก
 พรหมณิกเข้าจัดกระบวรแห่พระนารายณ์ เวลาทุ่มเศษ แห่มาถึงหน้า
 พระที่นั่งสุทไธศวรรย์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกที่เฝ้า
 ทรงจุดเทียนนมัสการที่บุษบกจำหัดกบิตทอง ซึ่งประดิษฐาน
 รูปพระนารายณ์แดงกษมี แด้วเจ้าพนักงานกรมภูษามาตายกขนบน
 เสด็จยังแห่ไปชั้นบุษบกดอกไม้ใหญ่ ที่หน้าพระที่นั่งสุทไธศวรรย์ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่จนเวลา ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น

โดย ภาณรังษีสว่างวงศ์

ณวันอาทิตย์ เดือนยี่ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปตศก จุติศักราช ๓๒๓๗
 เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่

นั่งดมดอกไม้เทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จฯทอดของชุดพระ
บาทผู้ใหญ่น้อยเข้าไปเฝ้า

แผ่นที่ ๒๓๔ จนเวลาย่ำค่ำเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราช
ออกรับอาทิตย์ การกักตบออกมา ประมาณครู่หนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ
เดือนนี้ พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกฉันทนามหญ้า ประทับอยู่จน
แรม ๑๓ ค่ำ เวลาเกือบยาม ๑ เสด็จขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ แรม ๕ ค่ำ เดือนนี้ ปีกนตปตศก จตุศักราช ๑๒๓๗
เวลาย่ำโมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
ดมดอกไม้เทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เข้าไป
เฝ้าทอดของชุดพระบาทอยู่จนเวลาย่ำ ๒ โมงเศษจึงออก แล้วพระ
บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกพระที่นั่งอมรินทร
วินิจฉัย ประทับตรัสกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา
กรมพระบำราบปรปักษ์ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงาน
แจกเงินเบี้ยหวัดหม่อมเจ้า ประทับตรัสอยู่จนเวลา ๓ โมงเศษ
เสด็จขึ้น เวลาจวนย่ำค่ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทาง
พระทวารหน้าพระที่นั่งดมดอกไม้เทวราชอุปบัติ ประทับฉันทนามหญ้า ตรัส
กับพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการผู้ใหญ่น้อยอยู่จน เวลาประมาณ
๒ ทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร แรม ๘ ค่ำ เดือน ๑ ปีกุนชัปตศัถ ๓๒๓๗ เวลา
 บ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่ง
 สัมมตเทวราชอุโบสถ มีพระเจ้าน้องยาเธอแต่ข้าราชการเฝ้าอยู่ในที่นั่ง
 ประมาณครู่หนึ่ง จึงได้กลับออกมา ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระราชดำเนินทางพระทวาร หน้าพระที่นั่ง
 สัมมตเทวราชอุโบสถ เสด็จขึ้นเกยทรงพระราชยาน ออกทางประตู
 ศรีสุนทร เสด็จไปประทับเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จทรงพระ
 ราชดำเนินไปยังท่าราชวรดิษฐ เสด็จลงทรงเรือพระที่นั่งเก๋งทองทั้ง
 แห่ง เรือพระที่นั่งรองสืบตามย้อมดอง เสด็จต้องลงไปตามดำเนินเจ้า
 พระยา ครั้นถึงพระราชวังเดิม เรือพระที่นั่งประทับท่า ในขณะนั้น
 มีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี แด่พระเจ้าน้องยาเธอ
 กับข้าราชการลงมารับเสด็จท่า ครั้นแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงเสด็จพระราชดำเนินจากเรือพระที่นั่ง ทรงพระราชดำเนินจากท่า
 เสด็จทรงพระราชดำเนินเข้าไปในวังตามถนน ครั้นถึงหน้าท้องพระโรง
 จึงเสด็จเข้าไปทอดพระเนตรในนั้น แล้วเสด็จขึ้นไปทอดพระเนตรบน
 พระตำหนักหลังข้างด้านใต้ แล้วเสด็จกลับลงมาทางเก่า ทรงพระราช
 ดำเนินเสด็จขึ้นบนตำหนักหลังสูงด้านตะวันตก ประทับอยู่บนนั้นประ-
 มานยามเศษ

แผ่นที่ ๒๓๖ ตังกรมสมเด็จพระเจ้าอนงยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัสมิ์
 ออกวันจันทร์ เดือนนี้ ปีกุนลปศศก
 เดือนนี้
 แรม ๑๔ ค่ำ จตุศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่ายโมงเศษ พระศรีสุนทรโองการ
 เจ้ากรมพระอาตักษณั ๓ ขุนสุวรรณอักษร ๓ ได้เชิญพานพระสุพรรณ
 บัตรจากพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ขึ้นแต่ยังมีเครื่องตั้ง
 กั้น ตำรวจถือหอกยามมีคน ๓ ตำรวจเคียวประดานมือ ๒ คน รวม ๓
 เคียวหน้าแต่ถึงมาหยุดที่ท่าราชวรดิษฐ พระศรีสุนทรโองการ กับ
 ขุนสุวรรณอักษร จึงเชิญพระสุพรรณบัตรลงเรือกราบผูกม่านทอง
 แต่งรอบ ไปจอดหน้าท่าพระราชวังเดิม แล้วจึงเชิญพระสุพรรณบัตร
 ขึ้นจากเรือเข้าไปในท้องพระโรง เชิญขึ้นตั้งบนม้าหมู่จำกัดปีกัดทอง
 ขึ้นดัดตงมาจากพระพุทธรูปปฏิมากร บนพระแท่นมณฑลด้านหน้า แดเจ้า
 พนักงานได้เชิญ พระพุทธรูปปฏิมากรพระไชยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระ
 พระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระองค์ ๓ ในแผ่นดินมัยยุบนพระองค์ ๓
 ขึ้นตั้งบนม้าหมู่จำกัดปีกัดทอง กตางพระแท่นมณฑล พระไตรปิฎก
 ตั้งบนม้าหมู่ข้างหลังพระพุทธรูปปฏิมากร พระแสงปืน ๒ องค์ พระแสง
 ขอบนองค์ ๓ พระแสงขอเกวาระองค์ ๓ พระแสงขอไม้เท้าองค์ ๓ ผูก
 บนบันไดแก้ว ด้านหลังพระแท่นมณฑล ง้าว ๔ ทวน ๔ หอก ๔ โล่ห
 ถมตะทอง ๔ คาบคู่เขน ๓ คู่ ผูกเส้าพระแท่นมณฑล ดวงพระชั้นษา
 ของ สมเด็จพระเจ้าอนงยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัสมิ์ ได้พานทองตง
 ยาราชาวดี ตั้งบนม้าหมู่ขึ้นดัดด้านหน้า พระเตาบังกร ๓ พระเตา

เบญจครรรพของคนอย ๑ พระเตาแดงพระอักษร ๒ พระเตากัดบัว ๑
 รวม ๕ องค์ ตั้งบนน้ำหมุด้านหน้า พระเตาประทุมนิมิตรกาไหดทอง ๑
 พระเตาเพองเงิน ๑ ตั้งบนพนพระแท่นมณฑลข้างขวา พระเตาประทุม
 นิมิตรเงิน ๑ พระเตาเพองเงิน ๑ คู่ ตั้งบนพนพระแท่นมณฑลข้างซ้าย
 เครื่องสำหรับวางของ ๑ ถ่มเต็จเจ้าฟ้าจาศุภนตรีคัม ๑ พานทองได้ผ้า
 ทรง ๒ ตั้งบนน้ำหมุด้านข้างซ้าย ภาคตั้งพระพักตรตงยาราชาวดี ๑
 พานทองได้ผ้าทรง ๑ ตั้งบนน้ำหมุด้านขวา ตั้งพระมาตา ๑ ตั้งบน
 น้ำหมุด้านขวา ครอบทองขาวของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
 ปวเรศวิริยาดงกรณนตงบนน้ำหมุดั่งของเครื่องตงบนพระแท่น
 มณฑลอีกน่น กตั้งตามธรรมเนียม ค่อไปข้างหลังพระแท่น ตั้งที่
 อาสนะพระสังฆซึ่งจะเจริญพระพุทธรูป ด้านขวา & รูป ด้านซ้าย
 & รูป ตรงหน้าพระแท่นมณฑลชั้นบนน่น ตั้งเครื่องนมัสการ มี
 จำหลักปิดทองเป็นรูปจุมกตั้งที่ ขนตางนตงพระที่นั่งไทรน ขตาด้าน
 ซ้ายแห่งทองพระโรงนตงที่ตั่ง มีชั้นเชิงถมได้หน้าตงบนที่ตั่งด้วย
 แด้วมีสายตีญจนโยงมว จากแท่นมณฑล วงรอบที่ตั่ง

แผ่นที่ ๒๓๗ ครั้นเวตาบาย ๕ โมง เจ้าพนักงานกรมตั่งขการยจิง
 ออกวันอังคาร นิมนตพระสังฆพระราชคณะ ๑๐ รูป เข้าไปตวดพระ
 เดือนธันวาคม ๑๕ ค่ำ พุทธรูป คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปว-

๐ ครงนี้ตีพิมพ์บอกแก้ในแผ่นที่ ๒๕๒, ๒๕๓

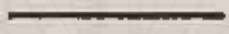
เวศวิยาตงกรณ ๑ พระพิมตธรรม ๑ พระธรรมวโรคม ๑ พระ
 พรหมมุนี ๑ พระอริยมุนี ๑ รวม ๕ รูป นั่งข้างด้านขวาหัดังพระแท่น
 มณฑล หม่อมเจ้าพระธรรมุณิหิตธาตา ๑ หม่อมเจ้าพระอรุณนิภา
 คุณากร ๑ พระจันทรโคจรคุณ ๑ พระสุคุณคณาภรณ์ ๑ พระวิเชียร
 มุนี ๑ รวม ๕ รูป นั่งข้างด้านซ้าย ครั้นพระสงฆ์นั่งที่เสร็จแล้ว
 ส้มเด็จพระเจ้าอนงยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนครินทร์ ก็ทรงประเคนผ้าไตร
 กับข้อมแก้พระสงฆ์ทุก ๆ รูป ครั้นพระสงฆ์ได้รับแล้วก็ไปครองผ้าเสร็จ
 แล้วก็กตบมานั่งตามเดิม ส้มเด็จพระเจ้าอนงยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนคร
 ินทร์ ก็ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วพระพรหมมุนีก็ขุดตำนาน
 พระสงฆ์ก็สวดสัจจปริต เวตถาจนย่ำคำจึ่งจบ ในเวตถาจนนั้นพระบรมวง
 คำนุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยซึ่งไปช่วยนั้น ส้มเด็จพระอริวงนิงเตรศ คิด
 คราเครื่องราชอิสริยยศตามซึ่งได้รับพระราชทาน เวตถาทุ้ม ๑ พระบาท
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉดของพระองค์อริวงนิงเตรศ ทรงตราเครื่อง
 ราชอิสริยยศมหาวราภรณ์ เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งส้มมต
 เทวราชอุปบัติ ประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยาน ไปประทับเกยพระ
 ที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จพระราชดำเนินตรงเรือพระที่นั่งกราบกลับสมุท
 ไปประทับท่าหน้าพระราชวังเดิม ส้มเด็จพระเจ้าอนงยาเชอ เจ้าฟ้า
 จาตุรนครินทร์ ก็เสด็จลงมารับเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 เสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรงพระที่นั่งราชยาน ไปเข้าทางประตูหน้าวัง
 แล้วเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในท้องพระโรง จึ่งเสด็จไปประทับพระ

พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จทรงเรือพระที่นั่งกัณฑ์สมุทร ข้ามฟากไป
 ประทับหน้าพระราชวังเดิม เสด็จขึ้นทรงพระที่นั่งราชยานตงยาราชาวดี
 เสด็จเข้าทางประตูวงด้านเหนือประทับในท้องพระโรง เวลารุ่ง ๓๐
 นาทีได้พระฤกษ์ สัมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี
 เสด็จขึ้นบนพระแท่นที่สร้าง พระสงฆ์ถวายนโศก เจ้าพนักงานก็
 ประโคมเครื่องสังข์แตรพิณพาทย์ดุริยางค์ดนตรีชนพร้อมกัน พระบาท
 สัมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานนำพระพุทธรูปด้วยพระเศียร
 แขนงจตุรกรรพของพระองค์ ๑ พระเศียรคิศาจงอกกษร ๒ พระองค์ พระเศียร
 บงกัรพระองค์ ๑ พระเศียรประทุมพระองค์ ๑ รวมพระเศียร ๕ พระองค์
 แดงพระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แดงขาทูลตอของชุดพระบาท
 ผู้ใหญ่ คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปอวเรศวริยาดงกฤษ ๑
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรวิทร ๑ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมหลวงวรศักดิ์พิศาสด ๑ สัมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหา
 มาตา กรมพระบำราบปรปักษ์ ๑ พระเจ้าราชวงศ์เธอ กรมหมื่น
 ภูษนิยนฤเบนทรธิบาล ๑ พระเจ้าราชวงศ์เธอ กรมหมื่นอักษร
 สำนโสภณ ๑ พระเจ้าราชวงศ์เธอ กรมหมื่นเจริญผลพุดสัตว์ดี ๑

แผ่นที่ ๒๓๘ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑ รวมพระ
 ออกวันพุธ
 เดือน ๓
 ขึ้น ๐ ก่า
 บรมวงศานุวงศ์ ฝ่ายหน้า ๘ พระองค์ พระบรมวงศา
 นุวงศ์ฝ่ายใน คือ พระเจ้าบรมมโหัยิกาเธอ กรมสมเด็จพระ

พระสังขารคณาทรราชประยูร ๑ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ พระองค์เจ้าแมน
 เขียน ๑ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเงินยวง ๑ พระเจ้าราช
 วรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าตั้งยม ๑ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้า
 แฉ่งจันทร์ ๑ พระเจ้าพินางเธอ พระองค์เจ้ายางเยาว์ดกษณ ๑ พระเจ้า
 พินางเธอ พระองค์เจ้าไต้มาดดี ๑ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้า
 บัระภักศ์ศรี ๑ พระเจ้าน้องนางเธอ พระองค์เจ้ากรรณิกาแก้ว ๑ รวม
 พระบรมวงศ์านุวงศ์ฝ่ายใน ๘ พระองค์ แด่เจ้าพระยาชรรมาชิกรณ ก็
 ไปตั้งหน้าเป็นลำดับกัน แต่กรมพระราชวังบวรสถานมงคลหาได้เด็ดจ
 มาไม่ ด้วยทรงพระประชวรอยู่ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์
 แด่เจ้าพระยาภาณุวงศ์ ท่านทรงตั้งหน้าได้ในกรุงเทพ ฯ ไม่ หนึ่ง
 เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์นั้น มาไม่ทันเวลา ครั้นพระบรมวงศ์านุวงศ์
 ฝ่ายหน้าฝ่ายในตั้งแล้ว พระมหाराชครูพิช กับพระครูอัมฆาจารย์
 แด่หลวงตีทชีไชย ก็มาถวายนำพระพุทธรณ์ โดยลำดับกันแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จเข้าในท้องพระโรง ทรงจุดเทียนรูป
 เครื่องนมัสการแล้ว พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปอเรศวิริยาดง
 กรณ กถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้ว เสด็จขึ้นประทับบนพระที่นั่ง ไทรน
 ขณะนั้น พระบรมวงศ์านุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าไป
 ประชุมพร้อมกัน พระศรีสุนทรโวหาร แต่งควดดมเสอครุย่นงมบัก
 ตาย เข้ามายืนตรงหน้าพระที่นั่ง อ่านคำประกาศ แก่พระบรมวงศ์
 นวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ครั้นอ่านคำประกาศจบแล้ว พระตั้งมี

ก็ด้วยขันโต เจ้าพนักงานก็ประกอบเครื่องพิณพาทย์ชนพร้อมกัน
สมเด็จพระเจ้าทรงยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมพระจักรพรรดิพงษ์
เสด็จไปทรงศุภพระเพลาที่หน้าพระที่นั่ง ไทรน พระบาทสมเด็จพระ

แผ่นดิน ๒๔๐ พระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราช
ออกวันพร
เดือน ๓ ทานนาพระมหาสังฆคณิศรวุฒิ แด่ทรงเจิมแล้วพระราช
ขึ้นค่ำ ๑ ทานพระสุพรรณบัตร มีอักษรจากถุกดังนี้

“สมเด็จพระเจ้าทรงยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ศรีสัมมตเทว
ราชวิวงศ์ อโรภยพงศ์พิสุทธ มกุฎราชวงษ์กูร มไหสูริยารทราช
นรินทรานุชาธิบดี กรมมหาดวงจักรพรรดิพงศ์ ถึงนาม ขอจงเจริญ
พระชนมายุ พรรณ สุข พศ ปฏิภาณคุณดำรงสมบัติ สรรพศิริสวัสดิ
พิพัฒน์มงคล วิบุลยศุภผลสมโหฬารทุกประการ เทอญ”

แต่ในกระตาะเห็นองอีกอันหนึ่ง มีความดังนี้ ให้สมเด็จพระ
เจ้าทรงยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี ศรีสัมมตเทวราชวิวงศ์ อโรภย
พงศ์พิสุทธ มกุฎราชวงษ์กูร มไหสูริยารทราชนรินทรานุชาธิบดี ซึ่ง
ได้รับตำแหน่งยศเฉลิมพระนามแล้วนั้น เป็นสมเด็จพระเจ้าทรงยาเธอ
เจ้าฟ้าต่างกรม มีพระนามตามจากถุกไว้ในพระสุพรรณบัตรนั้นแล้ว
ทรงศักดินา ๕๐๐๐๐ ตามพระราชกำหนด อย่างสมเด็จพระเจ้าทรงยา
เธอ เจ้าฟ้าต่างกรม ขอจงเจริญพระชนมายุ พรรณ สุข พศ ปฏิภาณ
คุณดำรงสมบัติ สรรพศิริสวัสดิพิพัฒน์มงคลสุนทรผล พิบุลยเกียรติศักดิ์

เสด็จมาทุกประการ ทำราชการในแผ่นดิน ส้มควรแก่ความเป็น
 ราชตระกูลอันสูงศักดิ์ ในพระบรมราชวงศ์นี้ เที่ยง ให้ทรงตั้งเจ้ากรม
 เป็นหลวงจักรพรรดิพงศ์ ถือกัศลินา ๘๐๐ ปลัดกรม เป็นขุนจ่า
 ราชกิจ ถือกัศลินา ๖๐๐ ส้มห้าบาศิ เป็นหมื่นสิทธิพลนิกร ถือกัศ
 ลินา ๓๐๐ ให้ผู้ทรงตำแหน่งทั้ง ๓ นี้ ทำราชการในหลวง แดในกรม
 ตามอย่างตามธรรมเนียม เจ้ากรมปลัดกรม ส้มห้าบาศิ ในเจ้าฟ้า
 ค่างกรมสืบไป ขอให้มีความสุขสวัสดิเจริญ เที่ยง ตั้งแต่ณวันศุกร์
 เดือนนี้ แรม ๓๑ ค่ำ ปีกุนสัปตศก จุติศักราช ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๖๒๘
 ในรัชกาลปัตยุบันนี้ แดวทรงจับพระมาตาเจ้าผู้สูงส่งมตงแล้ว พระราช
 ทานครามงกุฏสยาม ชื่อมหาสุราภรณ์ แดดีไปตามลำดับกับดวง
 ครามมีความดังนี้

“สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์พระจุลจอมเกล้า เจ้า
 กรุงสยาม เป็นพระเจ้าแผ่นดินใหญ่ในรัชกาลที่ ๕ ในพระบรมราชวงศ์
 ซึ่งได้ประดิษฐานแต่ดำรงกรุงรัตนโกสินทรมหินทรายุชยา ในประเทศ
 บางกอกนี้ เป็นบรมราชธานีมหานครใหญ่ในแผ่นดินสยามทั้งฝ่ายเหนือ
 ฝ่ายใต้ แดเป็นราชธานีของมณฑลประเทศมณฑลประเทศ แดอื่น ๆ
 แดเป็นเจ้าของตราเครื่องราชอิสริยยศมณฑลสยาม ขอแต่คงความแก่
 ทานทั้งหลายทั้งปวง ถ้าผู้หนึ่งผู้เดียว ผู้ใดจะได้พบอ่านคำประกาศนี้
 ให้ทราบทั่วกันว่า

แผ่นที่ ๒๔๑

ออกวันพฤหัสบดี

เดือน ๓

ขึ้น ๒ ค่ำ

สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรม

หลวงจักรพรรดิพงศ์ เสนอัครมหาราชโอรสธาดาธิบดี

พระองค์เจ้าใหญ่ ทรงประกอบด้วยวิญญูณีปรีชารอบ

รู้ในสรรพกิจน้อยใหญ่ต่างๆ ได้ดำรงในตำแหน่งเป็นอธิบดีที่ ๒ ใน

ราชการกรมพระคลังมหาสมบัติ แด่ได้โปรดเกล้าฯ ให้รับราชการ

นตของพระเนตรพระกรรณ ในราชกิจน้อยใหญ่ต่างๆ ก็ได้ทรงบังคับ

แต่จัดการในกรมพระคลังแต่อื่น ๆ เรียบร้อยดี สำเร็จโดยพระราช

ประสงค์แต่คงตามพระราชอัชฌาศัยทุกประการ มีความชอบใน

ราชการ จึงพระราชทานเครื่องราชอิสริยยศ มงกุฎสยามชั้นที่หนึ่ง

ชั้นมหาสุภภรณ์ ให้เป็นพระเกียรติยศ สมควรแต่พระบรมราชตระกูล

อันสูงศักดิ์ ในแผ่นดินสยามแต่ความชอบทุกประการ จึงทรงพระ

เจริญทฤพชาสมายุพรรณสุภผลปฏิภาณ คุณดั่งร่มบัตติ สรรพสิริ

สวัสดิพิพัฒนามงคล เกียรติยศอิสริยยศักดิ์เดชาานุภาพทุกประการ พระ

ราชทานณวันศุกร์ เดือนนี้ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนสุภศักราช ๑๒๓๗

เป็นวันที่ ๒๖๒๘ ในรัชกาลปัตยุบันนี้” แด่พระราชทานสายเครื่องราช

สายหนึ่งเสร็จแล้ว เสด็จตั้งจากพระที่นั่งโทรณ ขณะนั้นเจ้าพระยาสุร

วงศ์ไวยวัฒน์มาถึง จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ สั่งให้เจ้า

พนักงานเอานำพระพุทธรูปมาให้เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ ถวาย

สมเด็จพระเจ้าเอกทัศ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมหลวงจักรพรรดิ

พงศ์ แด่สมเด็จพระราชดำเนินไปทรงประเคนเครื่องด้วยแก่พระเจ้า

บรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ แล้วทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมหลวง
จักรพรรดิพงษ์ ไปทรงประเคนผ้ารับพระสังฆ์แล้ว เสด็จขึ้นบนพระ
ตำหนักข้างห้องพระโรงด้านตะวันตก เสด็จเข้าข้างใน สมเด็จพระเจ้า
น้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์ จึงเสด็จ
มาทรงแจกของทองรูปพรรณ

แผ่นที่ ๒๔๒ ค้าง ๆ แก่พระบรมวงศ์ค่านองศ์ แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้
ออกวันพฤหัสบดี น้อยตามสมควร แต่พระบรมวงศ์ที่มีพระชนมา-
เดือน ๓ ยุเจริญกว่า มีรูปเทียนมัตถด้วย เวลาเช้า ๓ โมงกับ
๑๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินออกจาก
พระตำหนักข้างห้องพระโรงด้านตะวันตก ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ
ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมหลวงจักร
พรรดิพงษ์ ถวายของไทยธรรมแก่พระสังฆ์เสร็จแล้ว พระเจ้าบรม
วงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ก็ถวายยถาสัพพีอดีตแรกแล้ว
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินจากห้องพระโรง
เสด็จออกทางประตูวังด้านเหนือ ขึ้นทรงพระราชนางตยาราชาวด
ไปประทับเกยณพนหน้าเสด็จตงเรือพระที่นั่ง พร้อมด้วยเรือพระบวร
ข้ามฟากมาประทับท่าราชวรดิษฐ์ เสด็จขึ้นทรงพระราชนางตยาราชาวด

เกยหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จขึ้น ในเวลายี่สิบสาม พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์เต็มยศอย่างทหารข้าง
 ทรงตราพรวัตน์ (สายศัพาย) พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการฝ่าย
 พด เรือนสัตว์มเสื่อเย็บระบบ คิดตราเครื่องราชอิสริยยศตามที่ได้รับพระ
 ราชทาน แต่ข้าราชการฝ่ายทหารแต่ตำรวจสัตว์มเสื่อเต็มยศอย่างทหาร
 แต่ตำรวจ คิดตราตามที่ได้รับพระราชทาน เวลายี่โมงเศษเวียน
 เทียนสมโภชพระสุพรรณบัตร ที่พระราชวังเดิม ในเวลายี่สิบสาม สมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวฯ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ ได้
 เชิญเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จ แต่ได้มีกำหนดไปเชิญ
 พระบรมวงศานุวงศ์ผู้ใหญ่ผู้น้อย มีข้อความในกำหนดว่า สมเด็จพระ
 อนุชาธิบดี เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมหมื่นพิทยาลงกรณ์ น.ร. ป.จ.
 จ.ช. ขอเชิญโดยความยินดีแต่ท่านผู้รัก (ผู้มั่งคั่งอย่างนั้น) ในการที่
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จตำแหน่งยศข้าพเจ้า แต่มาเสด็จ
 เวลาคำณพระราชวังเดิม ปากคลองบางหลวง ณวันศุกร์ เดือนยี่
 แรม ๓๑ ค่ำ มีกฐณปักศก ๓๒๓๗ เวลายี่โมง ๑ พร้อม แต่พระบรมวงศ
 อนุวงศ์ที่เชิญนั้น คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ๑
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์ดาพิศาต ๑ สมเด็จพระเจ้าบรม
 วงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาศ กรมพระบำราบปรปักษ์ ๑ พระเจ้าราช
 วัรงศ์เธอ กรมหมื่นภูวนัยนฤเบนทรธิเบต ๑ พระเจ้าราชวัรงศ์
 เธอ กรมหมื่นอักษรดาดนโถกณ ๑ พระเจ้าราชวัรงศ์เธอ กรม

หมื่นเจริญผลพุดต์สวัสดิ์ ๓ ต่อมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษ
ต์ว่างวงศ์ ๓

แผ่นดิน ๒๔๓
ออกวันศุกร์
เดือน ๓
ขึ้น ๓ ค่ำ

พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๓ พระเจ้าน้อง
ยาเธอ พระองค์เจ้าศศิธรนางคยัคต ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ
พระองค์เจ้าด้ชด์สวัสดิ์ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
ทวณวดยตาภ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๓
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเกษมต้นศได้ภักย์ ๓ พระเจ้าน้องยา
เธอ พระองค์เจ้ากมตาตเดอดร์วรรค ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
เจ้าเกษมศรีศรีภโยค ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าศรีดีทริชงชัย ๓
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวิลยงศ์ ๓ พระเจ้าน้องยา
เธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
มุษยนาคนานพ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าด้สวัสดิ์ประวดี ๓
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยานุชิต ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระ
องค์เจ้าศศิธรฤมาร ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโถงบัน
ทิต ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ๓ พระเจ้าน้องยา
เธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ ๓ พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าศรีวดียุ
ตักษณ ๓ พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประคิษฐวรการ ๓ พระวงศ์เธอ
พระองค์เจ้าชิตเชษฐพงศ์ ๓ พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชคุ
รงคฤทธิ ๓ พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าด้ายฉันทวงศ์ ๓ พระวงศ์เธอ

พระองค์เจ้ามหาหงส์ ๓ พระดัมพนิชวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประเสริฐ
 คักติ ๓ หม่อมเจ้านายเนติ ๓ หม่อมเจ้าจร ๓ หม่อมเจ้าขาว ๓
 หม่อมเจ้าต้นธยา ๓ หม่อมเจ้าปรีดา ๓ หม่อมเจ้านาย ๓ หม่อมเจ้า
 วัชรินทร์ ๓ หม่อมเจ้าจำเริญ ๓ หม่อมเจ้าประวิธ ๓ หม่อมเจ้า
 เพลิน ๓ หม่อมเจ้าทั้ง ๓ หม่อมเจ้าวงกฎ ๓ หม่อมเจ้าถนอม ๓
 หม่อมเจ้าสำเนียง ๓ รวมพระบรมวงศานุวงศ์ ที่ได้รับศักดินี ๔๘
 พระองค์ ครั้นเวตาคำก็เสด็จมาพร้อมกัน แต่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ๓ เสด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าพามาหา
 มาดา

แผ่นดิน ๒๕๔ กรมพระนารายณ์ประภักษ์ ๓ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๓
 ขึ้น ๓ ค่ำ
 เจ้าคัคณางค์ยุคล ๓ พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้ามหาหงส์ ๓
 หม่อมเจ้าปรีดา ๓ หม่อมเจ้าจร ๓ หาได้เสด็จมาไม่
 ด้วยไม่ทรงสบาย เวตา ๒ ทุ่มกับ ๓ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระ
 ราชยานไปประทับพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จลงเรือพระที่นั่งแก่ง
 ทองทั้งแท่ง ข้ามปากไปประทับหน้าพระราชวังเดิม เสด็จขึ้นทรงพระ
 ราชยานไปประทับประตูด้านเหนือ เสด็จเข้าในท้องพระโรงตรัดกับ
 พระบรมวงศานุวงศ์ ๓ แล้วเสด็จขึ้นบนพระตำหนัก ที่เหนือติดกับ
 กับท้องพระโรงด้านใต้ ประทับพระเกาอี้โต๊ะเสวย ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ชนไปนั่งเกาอกที่โต๊ะเสวยโดยดำ-
 คับกัน เมื่อเสวยอยู่นั้นมีเพลงพิณพาทย์ แดเพลงแตรด้วย ครั้นเสวย
 แล้ว ส้มเด็จพระเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้าจาตุรนต์รัศมี กรมหลวงจักร
 พรดิพงษ์ เสด็จขึ้นทรงสับช มั่นอกความตงน “ข้าพระพุทธเจ้าขอ
 พระราชทาน น้อมเกล้า ถวาย คำนิบ บังคมทูลพระกรุณาโดยความยินดี
 แห่งข้าพระพุทธเจ้า ซึ่งทรงพระมหากรุณาชุบเกล้าชุบกระหม่อม เตือน
 ตำแหน่งฐานันดรศักดิ์ให้ข้าพระพุทธเจ้ามียศใหญ่ยังชนไปนั้น เป็นพระ
 เสดขพระคุณหาที่สุดมิได้ แดทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ประกาศใน
 ที่ประชุมพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ยกความขอบ
 ซึ่งข้าพระพุทธเจ้าได้ทวราชการณตองพระเศขพระคุณนั้น ข้าพระพุทธ
 เจ้ามั่นความยินดีเป็นอย่างมาก เพราะจะได้เป็นเกียรติยศในพระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัวสืบไปภายหน้า ข้าราชการผู้ซึ่งจะทำราชการณตองพระ
 เสดขพระคุณ ซึ่งมีสติปัญญาแต่ทำความคิดมากจะได้เป็นที่นิยมยินดี แด
 ข้าพระพุทธเจ้าผู้ทวราชการณตองพระเศขพระคุณแต่พอกำลังสติปัญญา
 เป็นอย่างสถานประมาณ ยังทรงพระมหากรุณาชุบเกล้าชุบกระหม่อม
 เสดขให้มัยศใหญ่ถึงเพียงนี้ ท่านผู้ซึ่งได้กระทำราชการณตองพระเศข
 พระคุณมากกว่าข้าพระพุทธเจ้าขึ้นไป ก็จะได้เป็นที่หวังใจว่าทำ
 ราชการณตองไม่เคียดแรงเปล่า จะได้มัยศเด้ยปรากฏไปภายหน้า จะได้
 ตงใจ กระทำ ราชการณตอง พระเศขพระคุณ จน เต็มกำลังสติปัญญาแต่
 ความคิด ข้าพระพุทธเจ้ามีความยินดีทชชนเป็นอย่างยิ่ง ข้าพระพุทธ

อยู่หัว ถีบมาทุก ๆ พระองค์ แต่คำที่ฉันพดด้ง อย่าเพื่อเข้าใจก่อนว่า
 เป็นความประสงค์ ถ้าเป็นความกำเริบจึงได้พดด้งนี้ ซึ่งกตาวงฉันน
 เป็นแต่ต้นเหตุชักความที่กตาวต่อไป คือ การคราวฉันน ก็เป็นไป
 ตามอย่างพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย มีพระชนิษฐา
 ภคินต์องพระองค์ คือ พระองค์ใหญ่ เป็นกรมหลวงศรีรัตนเทพ
 (ซึ่งเรียกกันโดยมากว่า ทูตกระหม่อมใหญ่) พระองค์น้อย พระนาม
 เจ้าฟ้าประภาวดี เป็นกรมหลวงเทพยวดี (ซึ่งเรียกกันโดยมากว่า
 ทูตกระหม่อมปราสาท) ท่านทั้งสองพระองค์นี้ ได้อภิศรัยยศเป็นกรม
 หลวง แต่ท่านก็เป็นมาแต่แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
 โลก แล้วต้นพระชนม์ไป ไม่ได้ทันเดือนยศศักดิ์

แผ่นดิน ๒๕๖
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๓
 ขน ๔ คำ

ตั้งไรชน ก็ในการครองน จึงเทียบเอาท่านทั้งสององค์
 เป็นที่ตั้ง เห็นว่าพอสมควรอยู่แล้ว ก็การซึ่งเดือนกรม
 ให้เป็นกรมใหญ่ ถึงกรมหลวงในเวลาที่ เชออายน้อย ยอน
 เพราะยศเจ้าพานนมศักดิ์กตนาเดิมกับเจ้าต่างกรมอยู่แล้ว เพราะฉัน
 จึงไม่ได้ตั้งเจ้าฟ้าเป็นกรมหมื่น เรียกพระนามกรมหมื่น เหมือนอย่าง
 ต่างกรมทั้งหลายทั้งปวง เมื่อจะตั้งเจ้ากรมให้มียศเป็นหมื่น ก็ตั้ง
 พระนามเจ้าฟ้า เหมือนหนงเจ้าพามหามาตา แด่ตัวฉันเอง ที่พระบาท
 สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานตั้งพระนามบุตรนามเจ้าฟ้ามี
 สร้อย แด่ให้เจ้ากรมเป็นหมื่นปราบปรบภ์ แต่หมื่นพิฆเนศวรตุร

ตั้งภาคเป็นต้น เพราะฉนั้นเมื่อจะให้มีความหมายด้วย จึงให้เป็นกรม
 หดวง ฤๅกรมขุน ทักษ์สูงชันกว่ากรมหมื่นจึงจะควร ก็การครอง
 ฉนั้นเห็นว่าท่านกตางเป็นน้องที่รักอันสนิท มีสุขแต่ทุกข์เต็มอกกันมาแต่
 ยังเยาว์จนถึงบัดนี้ ก็ในเวลาทุกว้นเช้า เธอก็ประพฤติควมมีอริยาศรีย
 เรียบร้อย ไม่มีความกำเริบ แต่การใด ๆ ที่ได้มอบให้เธอเป็นธุระรับ
 ราชการในตำแหน่ง ก็มีความอุสาหพากเพียรจริง ๆ มิได้ทิ้งการงาน
 เป็นแต่พูดพอราย ท่านทรงปวงก็ยอมรับมาอยู่ด้วยกันทั้งนั้น จึงเห็น
 ว่าสมควรทั้งสองประการ คือ ราชตระกูล แต่อิศรียยศ แต่ความดี
 ในตัว จึงยกย่องขึ้นให้เป็นที่กรมหวดวง มีอิสรียยศใหญ่ดังนี้ ฉนั้นขอ
 ให้เจ้านายทั้งปวงพร้อมใจกันมีความยินดีให้พร้อมกับท่านกตาง ให้มี
 ความเจริญในอิสรียยศแต่ความสุขทุกประการ แล้วฉนั้นขออีกให้ท่าน
 ทรงปวงคิมในเวลาเพื่อแสดงความยินดี แต่ให้มีความเจริญ แก่ท่าน
 กตาง" (คำดำป้ชนี้ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานมา)
 ครั้นทรงดำป้ชแล้ว พระบรมวงค่านุวงศ์ ก็ย่นช้นพร้อมกันร้องว่า
 ฮีบ ฮีบ ฮีบ ฮู่เร เป็นการแสดงความยินดี แล้วแต่คิมแซมเป็น แล้ว
 หนึ่งดงเป็นปรกติ เวลา ๕ ทุ่มกับ ๕๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัวเสด็จจากโต๊ะเสวย เสด็จพระราชดำเนินบนพระตำหนัก ข้าง
 ท้องพระโรงด้านตะวันตก ประทับอยู่จนเวลา ๒ ยามกับ ๓๐ นาที จึง
 เสด็จออกทางประตูด้านเหนือ ทรงพระราชยานไปประทับณวนนา
 เสด็จลงเรือพระที่นั่งมาประทับท่าราชวรดิษฐ ทรงพระราชยานมา

ประทับเกยหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระราชอุปัชฌาย์ เด็ดจัน

ในเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์
 อีวนิ่งเดรส ทรงตรามหาสุรารณ (สายสพาย) พระบรมวงศานุวงศ์
 ทรงฉลองพระองค์อีวนิ่งเดรส คิติดราตามที่ได้รับพระราชทาน
 โดย สวัสดิ์ดิประวัตต์

แผ่นที่ ๒๔๗

ออกวันอาทิตย์

เดือน ๓

ขึ้น ๕ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันเสาร์ เดือนยี่ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนดัดปีกศก

๓๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระสงฆ์วัดอรุณราชวร

ราม ๕๓ รูป มีพระธรรมเจดีย์ แดพระวิสุทธาธิบดี เปรียญ ๖

ได้เข้ารับนิมนต์มา ในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๔ โมงเศษ

พระสงฆ์วัดกัลยาณมิตร ๑๐ รูป มีพระเทพโมลีเป็นประธาน ได้รับ

พระราชทานฉันทพระที่นั่งสุทธาภิรมย์ เวลาบ่ายโมง ๑ พระยา

อนุกษัตริย์ราชมณเฑียร กับพระพหุพดพยุหเสนา นำญวน ๓๕ คนเข้าไป

ถวายของตรุษจีนในพระที่นั่งหมู่ใหม่ แดเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหา

โกษาธิบดีเข้าเฝ้าในพระที่นั่งสมเด็จพระราชอุปัชฌาย์ เวลา ๓ โมงก็กลับ

ออกมา เวลาบ่าย ๕ โมง พระเจ้าน้องยาเธอ กับเสม็ยนักเข้าออกพิธี

เวลาย่ำค่ำพระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการเข้าไปเฝ้าทอดของชุดพระบาท

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรัสด้วย ราชการ จนเวลาทุ่มเศษ

ข้าราชการก็กลับออกจากที่เฝ้า แลยังคร่ำอยู่กับพระบรมวงศานุวงศ์

ข้าราชการอิกบ้างจนเวลา ๒ ทุ่มเศษ เดี๋ยวขึ้น

โดย ภาณุรังษี

วันอาทิตย์ เดือนนี้ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนส์ปดศก ๑๒๓๗ เวลา
เช้า ๘ พระสงฆ์ขบิณฑบาตแด่นักพระที่นั่งคฤดีดาภิรมย์ ก็มีตาม
เคย เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เดี๋ยวออก
พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์ แดงเข้าทอดของชุด
พระบาทเข้าไปเฝ้า ประทับอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษ เดี๋ยวขึ้น ประมาณ
ครึ่งหนึ่ง เดี๋ยวออกธนามหญ้า ประทับตรัสอยู่จนเวลาทุ่มเศษ เดี๋ยวขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

๕
เถียงพระตรุษจัน

ณวันจันทร์ เดือนนี้ แรม ๑๔ ค่ำ ปีกุนส์ปดศก จุดศักราช
๑๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมง พระบาทสมเด็จพระ

แผ่นดิน ๒๔๘
ออกวันอาทิตย์
เดือน ๓
ขึ้น ๕ ค่ำ

พระเจ้าอยู่หัว ทรงฉดของพระองค์ฟร็อกโก๊ต เดี๋ยว
ออกทาง พระทวาร หน้า พระที่นั่ง สมมติเทวราช อุปบัติ
ประทับเถยทรงพระที่นั่งราชยานไปประทับเถยพระที่นั่ง
ราชกิจฉนิฉฉฉ ฉิ่งเดี๋ยขึ้นพระที่นั่งนน ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการ
บูชาพระพุทธปฏิมากร (พระไชยโยแผ่นดินปัตยุบันนี้) แดงฉิ่งพระ
พิมพ์ธรรมกถถวายศีล ครนถถวายศีลจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า

อยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประเคนตำรับแก่พระพิมลธรรม
 พระสงฆ์ ๒๐ รูปกั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์
 ไปปลอญปลา ครั้นพระสงฆ์นั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ก็ทรงพระเต้าดีโนทก พระพิมลธรรมก็ถวายยา พระสงฆ์สดุดีพิ
 แดงพระธรรมเจดีย์ถวายอดิเรก พระสงฆ์สดุดีภควคฤดีพิ พระธรรม
 ไตรโลกถวายพระพรตา เสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโสณ
 บัณฑิต ไปจุดรูปเทียนตั้งเวียงเวงคา ที่แก่งบ่อมพรหมอำนวยคีตป
 ชนมหาสติธิโหวหาร อ่านคำประกาศ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงทรงจุดรูปเทียนที่โต๊ะจีนซึ่งตั้งพระพุทธรูปปฏิมากรอยู่นั้น แดงเสด็จ
 ประทับ ครัดกับ พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการ ผู้ใหญ่ ผู้น้อย อยู่จน
 เวลาย่ำเที่ยงเศษ เสด็จขึ้นทรงพระราชยานแต่เกยพระที่นั่งราชกิจ
 วินิจฉัยไปประทับหน้าพระทวารหน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ แดง
 เสด็จขึ้น

เวลายอนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระ
 ที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวง
 ศานุวงศ์ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าเฝ้าทูลต่อของชุดพระบาท พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จประทับครัดอยู่ทั้น จนเวลา ๒ ทุ่ม
 เศษ เสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคนานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือน ๕ แรม ๑๕ ค่ำ ปีมะเส็งชวดศก จุฬศักราช
 ๓๒๓๗ เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ
 ราชดำเนินออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ เสด็จ
 ขึ้นทรงพระราชยาน เสด็จออกทางประตูศรีสุนทร ไปประทับเกยพระ
 ทิ้งราชกิจวินิจฉัย เสด็จทรงพระราชดำเนินไปประทับทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการ พอทรงจุดเทียนแล้ว สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ
 ครนถวายศีลแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จไปทรงประเคน

แผ่นดิน ๒๔๕
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๓
 ขึ้น ๖ ค่ำ
 แดวจึงเสด็จไปประทับยังพระที่นั่งโถง พระสงฆ์กับ
 พระราชทานฉนั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 ทรงจุดเทียนเครื่องตั้งवेद्यที่ตงไว้บนโต๊ะนั้น แดวโปรด
 พระราชทานให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยันตมงคลไปจุดเทียน
 เครื่องตั้งवेद्यที่ตงเต็กข้างบอมค้ำหนักแพ ในถ้ำนั้นม้ายแต่เทวรูป
 ครนพระสงฆ์กับพระราชทานฉนั้นแล้ว จึงมีพระบรมราชโองการให้
 พระองค์เจ้าถวายเป็นไทยธรรมแก่พระสงฆ์แล้ว สมเด็จพระอริยวงศาคต
 ญาณอดิเรกแต่ถวายพระพรดาไปยังวัด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงประทับตรัสด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แดวข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยจน
 เวลาบ่ายโมงเศษ เสด็จกลับทางเก่าไปประทับเกยหน้าพระที่นั่งสัมมต
 เทวราชอุโบสถเสด็จขึ้น อนึ่งในการตรุษฉนั้น มีโคต่าง ๔ โค บรรทุก
 เครื่องกับมายังหน้าสำหรับถวายพระสงฆ์มาฉนั้นนั้น แดวทรงพระราช

อุทิศให้ปัดอัยปาดำหนึ่ง เปนปาดำหนัก ๘ ทาบ แต่ในวันนี้เป็นวัน
พระ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ขาว ทรง
พระภูษาม่วงดีแดง พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการด้อมเสื้อดำ
บ้างขาวบ้างตามธรรมเนียม

เวลาย้าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
ทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จพระราชดำเนิน
เข้าในสนามหญ้า เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งออกทางประตูพินาศไชยศรี
แล้วเสด็จตรงไปออกประตูวิเศษไชยศรี เสด็จไปตามถนน แล้วเสด็จ
เข้าไปประพาสในสวนวังสราญรมย์ จนรอบแล้ว จึงเสด็จไปประทับ
วัดราชบพิธที่ประตูกำแพงแก้วชั้นนอกด้านเหนือ แล้วเสด็จพระราช
ดำเนินเข้าไปในพระอุโบสถ ทอดพระเนตรในพระอุโบสถ ที่โปรดฯ
ให้หม่อมเจ้าประวิศแปลงทำขึ้นใหม่ ทอดพระเนตรแล้วเสด็จออกมา
ประทับตรัสอยู่กับพระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการ บนชดา

แผ่นที่ ๒๕๐ พระอุโบสถ จนเวลาดวงท่ม จึงเสด็จกลับเข้าไปในพระ
ออก วันจันทร์
เดือน ๓
ขึ้น ๖ ค่ำ
บรมมหาราชวัง แล้วมีพระบรมราชโองการให้พระเจ้า
น้อยยาเธอ พระองค์เจ้าไฉนบัณฑิต ไปจุดเทียนที่
สวนมนต์ที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์ พระที่สวนนั้น ๒๐ รูป พระธรรม
วโรคมเป็นประธานาธิบดีในที่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ตรัส
ด้วยพระเจ้าน้องยาเธอ แดงข้าราชการ จนเวลาดวงท่มเศษเสด็จขึ้น

ณวันพุธ เดือน ๓ ขึ้นค่ำหนึ่ง ปีกุนดับดก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องตาม
 ขรรมนิยม ทรงฉลองพระองค์ฟร็อกโก๊ต เสด็จออกทรงพระราชยาน
 แแต่เกยหน้าพระทวารตรงมุขพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ใ้ไป
 ประทับที่เกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จประทับทรงนมัสการ พระ
 พุทธปฏิมากร (พระไชยไนแผ่นดินบัดยุบนั้น) แแต่กรมพระปวเรศ
 วิชาตงกรณ์ ถวายศีล พระสงฆ์ ๒๐ องค์ ๒๑ ทั้งพระบิณฑตระ ซึ่ง
 จะได้รับพระราชทานที่พระครุณน จึงสวดถวายพรพระจบแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประเคนเครื่อง
 แแต่กรมพระปวเรศวิชาตงกรณ์ แแต่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
 พระบรมวงศานุวงศ์ทรงปฏิบัติพระสงฆ์ แแต่ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้า ฯ ให้พระองค์เจ้าวัฒนวงศ ไปจุดเทียนบูชาศาลเทพยดา
 ริมบ่อนข้างขวาตำราชวรศิษฐาน ในขณะนั้น ขุนมหาสิทธิโวหารจึง
 อ่านคำประกาศเทพยดา ตามอย่างตามขรรมนิยมซึ่งเคยมีมาแต่
 ก่อน แแต่ทอดวงโลกที่ป จึงว่าคาถาเชิญเทพยดา เหมือนอย่างวันก่อน
 มา ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จขึ้น
 ไปแต่ที่นั้น มาประทับที่โตะกตมเด็ก พระอนุกรมบดี จึงนำพระบิณฑ-
 ตระมายืนที่นั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงรับตั้งญานบัตร
 แแต่ขุนสุวรรณอักษรมา

แผ่นที่ ๒๕๐ ทรงพระเคนแต่พระบิณฑตระ แดทรงรับไตรแต่เครื่อง
ออกวันอังคาร ปริกขารแต่เจ้าพนักงานคุ้มครองแต่ตังวิเศษ ทรงพระเคน
เดือน ๓ แด้ว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ทรงประทับเดิม
ขึ้น ๗ ค่ำ เมื่อทรงพระเคนสัญญาบัตรแต่พระบิณฑตระนั้น พระสงฆ์ ๒๐ รูปจึง
สดกษยันโต พระบิณฑตระซึ่งเป็นที่พระครูบิณฑตระธรรมดีโมธานนั้น
จึงไปปลัดคณาครองไตรซึ่งได้รับพระราชทาน ครั้นพระสงฆ์สดกษยันโต
แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปประทับ
ถวายเป็นไทยธรรม แดกรรมพระปวงเรศ ๆ แดประทับตรีดีอยู่ครู่หนึ่ง
จึงเสด็จกลับมาประทับที่ซึ่งประทับเดิม แดรับสั่งให้พระองค์เจ้าททรง
พระเยาว์ถวายเป็นไทยธรรมพระสงฆ์ พระสงฆ์จึงถวายยถาดีพพิชิต-
เรก แด้วจึงพระราชทานนาซึ่งตรวจนั้นแก่พระองค์เจ้าวัฒนวงค์ ไป
ปลดอยปลดที่ปลดายัดพานท่าราชวรดิษฐานั้น เป็นจำนวนปลดหนักวันละ
๘ หาบ เป็นราคาเงิน ๑๐ ตำดั่ง รวมเป็น ๓ วัน ๒๔ หาบ เป็นเงิน
ซ่ง ๑๐ ตำดั่ง ครั้นพระสงฆ์สดกษยันแล้ว จึงถวายพระพรลากลับไป
ในทั้นจะต้องบอกความในด้าเนาสัญญาบัตร ซึ่งทรงพระราช
ศรัทธา แดทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้พระบิณฑตระเป็นพระครู
นั้นเดี่ยก่อน แด้วจึงจะได้เด้าความต่อไป ความในสัญญาบัตรนั้นดั่งนี้
ว่าให้พระบิณฑตระ เจ้าอธิการวัดนรนาถสุนทริการาม เป็นพระครู
บิณฑตระธรรมดีโมธาน มีนิตยภัตราคาเดือนละตำดั่งกึ่ง ขอพระคุณ
จงเอาธุระพระพุทธรูปด้าสนา เป็นภาระตั้งสอนช่วยค้ำอธิกรณ แด

อนุเคราะห์พระภิกษุสงฆ์สามเณร ในอารามโดยสมควร จงมีสวัสดิ์
เจริญ ในพระพุทธศาสนา เทอญ

ตั้งแต่วันพุธ เดือน ๓ ขึ้นค่ำ ๑ ปีกุนดับศก พุทธศักราช
๒๔๓๘ พรรษา เป็นวันที่ ๒๖๓๓ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

แผ่นที่ ๒๕๒ อธิ์ มยา รมญา (แต่ทรงพระราชหัตถเลขา เป็นพระ
ออกวันอังคาร นามด้วยอักษรขอมตามพิธิภาษามครว่า) ปรมินทมหา
เดือน ๓ ขุน ๓ ก้า จุพาดงกรณต์มา (แต่มีอักษรขอมเป็นภาษามครต่อไป
อีกว่า) ตยามวิจิเต รชชั การยดา ทนจะได้อาความก่อนนั้นไป ครั้น
พระสงฆ์กลับแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จแต่ที่ประทับ
เดิมมาประทับที่พระเฝ้าเด็ก ในขณะนั้น เจ้าพระยาสุรวงค์แต่ข้าราชการ
การผู้ใหญ่ผู้น้อยจึงเข้าไปเฝ้าทูลต่อของขุดพระบาทในที่นั่ง ทรงประทับ
รับสั่งกับเจ้าพระยาสุรวงค์ แต่ข้าราชการผู้นอกรณเวตาเที่ยงเศษ
จึงเสด็จพระราชดำเนินมาทรงพระที่นั่งราชยาน เสด็จกลับมากประทับที่
เกยหน้าพระทวารตรงมุขพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติเสด็จขึ้น

เวตาเย็น ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
ประทับสนามหญ้า ทอดพระเนตรเรือไคร่ง ซึ่งเจ้าหมื่นเต็มอใจราช
ผู้เป็นที่ข้าหลวงดำหริบตรวจราชการภาษีอากรเมืองภูเก็ตแต่เมืองถดถาง
นั้น ตั้งเข้ามาถวายนั้น พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการเฝ้าอยู่ที่
นั้นพร้อมกัน แต่เดือนทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หลวงพิศัต

กตางไปเตียงรักษาไว้ อย่าให้เป็นอันตรายได้ ประทับอยู่ที่ถนนจนเวด
ท่ามเคษ เต็ดจขน

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขน ๒ ค่ำ มีกุนต์ปศคก จตุศักราช ๑๒๓๗
เวดจวนย่ำคำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เต็ดจออกพระที่นั่ง
สมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระบรมวงศา
นุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้าทูลต่อองรัชต์พระบาท พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
สัญญาบัตรให้จันนิม มีความในสัญญาบัตรว่า ให้จันนิม เป็นหลวง
ไต้ภณเพชรรัตน อยู่ในกรมท่าซ้าย ให้ถือศักดินา ๖๐๐ ทำราชการ
ตามตำแหน่ง ตั้งแต่บัดนี้ไป จงเว้นการควรเว้น หมั้นประพฤติกการ
ควรประพฤติ สมควรแก่ตำแหน่งทุกประการ ตามอย่างตามธรรมเนียม
เนียมข้าราชการทั้งปวง จงมีสัตย์ดีเจริญ เทอญ

ตั้งแต่ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขน ๒ ค่ำ มีกุนต์ปศคก จตุศักราช
๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๖๓๓ ในรัชกาลปัจจุบันนี้ (ตงพระนาม) แด้วประ
ทับครัดอยู่ถนน จนเวด ๒ ท่าม เต็ดจขน

แจ้งความ

ด้วยหนังสือ คอศ ซึ่งออกในวันจันทร์ เดือนนี้ แรม ๑๔ ค่ำ

แผ่นที่ ๒๕๓ แผ่นที่ ๒๓๖ ข้างหลังบันทึกที่ ๘ ลงมา ว่าด้วยเจ้าพนักงาน
ออกวันพุธ เดือน ๓ งานเขียน “เครื่องสำหรับวางของ” สมเด็จพระเจ้าฟ้าเจ้าคุณ
ชั้น ๘ คำ รัตนศรี กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์นั้น ได้ผิดไป คือ
เขียนเครื่องพระตำราง หากได้เขียนเครื่องสำหรับวางไม้ ขอให้ท่านทั้ง
หลายทั้งปวงจงทราบเทอญ

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรม ๓๐ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศักราช
๓๒๓๗ เวลาย่ำรุ่งเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทาง
พระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ชั้นทรงรถพระที่นั่ง ๒ คู่
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าศรีวิชัย
ดิักษณ ตามเสด็จบนรถพระที่นั่ง เสด็จไปประทับถรณ์ราชมัย
เสด็จทรงรถรอบถรณ์รอบหนึ่ง แล้วจึงเสด็จทรงพระราชดำเนิน ทอด
พระเนตรพรรณไม้ดอกผลต่าง ๆ อยู่จนเวลาย่ำโมงเศษ เสด็จขึ้น
ทรงรถพระที่นั่งกลับเข้าพระบรมมหาราชวัง ข้านั้น ข้าพเจ้ายังหาได้
ได้ไม่ ด้วยข้าพเจ้าล้มต้อย ค่อนักชนได้จึงได้ได้ ขอท่านทั้งหลายได้
ทราบเทอญ

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศักราช ๓๒๓๗
เวลา ๕ โมงกับ ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้า
พระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์ เข้าเฝ้าทอดของรับพระบาท ครั้นอยู่จนเวลา

ย่ำค่ำ เจ้าพระยาสุรวงค์ไวยวัฒน์กรรมาภวายบังคมตา จึงทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าทูลเจดของชุดีพระบาท
 เสด็จเข้าเฝ้าครี้อยู่จนเวลายามค่ำเศษ ข้าราชการกรรมาภวายบังคมตา ยังเฝ้า
 อยู่แต่พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการหัวหมื่น แดมหาดเล็ก รับผิดชอบ
 อยู่จนเวลายามค่ำเศษแต่ถึงจน เวลานั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระ
 ราชทานเพลิงไปที่ศพขุนทองบั้นไฟ

แผ่นดิน ๒๕๔ ผนวดีสระเกศ แต่ได้พระราชทานหีบศิลาหน้าเพลิง กับ
 ออกวันพร
 เดือน ๓
 วัน ๘ ค่ำ
 มาชาว ๒ พบไปที่ศพ พระยาสุริยเดชวิเศษฤทธิศักดิ์
 วิไชย ปลัดเมืองนครราชสีมา ณเมืองนครราชสีมา

โดย สวัสดิ์ประจักษ์

ณวันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๔ ค่ำ ปีมะเมียชวดศก จตุศักราช ๑๒๓๗
 เวลาเช้า ๓ โมง พระตั้งชวดอรุณราชวราราม ๕๔ รูป มีพระธรรม
 เจ็ดร้อยแปดประการ ได้เข้ารับนิเทศบาทในพระบรมมหาราชวัง เวลา
 เช้า ๔ โมงเศษ พระตั้งชวดบูรณศิริ ๓๐ รูป มีพระวินัยรักจิตเป็น
 ประธาน ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งคูศิตาภิรมย์ เวลาบ่ายโมง
 เศษ พระยาเจ้าแสนยบดี พระยาศรีสังหเทพ พระยาอินทราชิบคัสดีห
 ราชรองเมือง เข้าไปเฝ้าทูลเจดของชุดีพระบาท เวลาบ่าย ๓ โมงก็
 กลับออกมา ขุนหตวงพระไกรศรี เข้าไปเฝ้าเวลาบ่าย ๔ โมงเศษ ก็
 กลับออกมา พระเจ้าน้องยาเธอ กับพวกเสม็ยหน้าเข้าออฟฟิศ

เวลาย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกส่งนามหม้าย
พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย จึงมีพระบรม
ราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑา
ทรตรีศมี กรมหลวงจักรพรรดิพงษ์ ไปทรงจุดเทียนส่งดวงพระพุท
ธมนต์ผ้านำพรษา ที่วัดอรุณราชวราราม พระสงฆ์ที่ส่งดวงมนต์ใน
พระอุโบสถนั้น คือ พระราชาคณะ ๓ หม่อมราชวงศ์หนู ๓ กานา
นุกรม ๕ เปรียญ ๓ พระพิธีกรรม ๔ อันดับ ๘๒ รูป ส่วนในพระ
วิหารนั้น ฝ่ายพระราชวงंबर ๗ พระราชาคณะ ๓ พระพิธีกรรม ๔
อันดับ ๕ รวมพระสงฆ์ ๓๐ รูป ครั้นทรงจุดเทียนแล้ว พระสงฆ์ก็
ส่งดวงพระพุทธรูป ทรงแพร่ราชอทิศถวายในพระบรมอัฐิ พระบาท
สมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ซึ่งได้ประดิษฐานไว้ในฐานพระพุท
ธปฏิมากร ในพระอุโบสถวัดอรุณราชวราราม เป็นการปีทุกปี
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรัสด้วยราชการต่าง ๆ อยู่จน
เวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จขึ้น

โดย ภาณุรังษีสว่างวงศ์

แผ่นที่ ๒๕๕

ถวายผ้าจ่านำพรษา

ออกวันพฤหัสบดี

ณวันอาทิตย์ เดือน ๓ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีกุนต์ปัตศก ๑๒๓๗

เดือน ๓

ขึ้น ๕ ค่ำ

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ

ประทับแรมพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ขึ้นทรงพระ

ราชยานไปประทับเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย เสด็จตงเรือพระที่นั่ง
 กราบ พร้อมด้วยกระบวรเรือนำตามเสด็จ ไปประทับณนวนัดอรุณ
 ราชวราราม เสด็จขึ้นทรงพระราชยานแค้นนวนนำไปประทับเกยหน้า
 ทวารใหญ่แล้ว เสด็จตงทรงพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุด
 เทียนเครื่องนมัสการ แลพระธรรมเจดีย์กถวายคัมภีร์ แล้วเสด็จพระ
 ราชดำเนินไปจุดเครื่องทองน้อยบูชาพระบรมอัฐิ พระบาทสมเด็จพระ
 พุทธเลิศล้ำเกล้าฯ ซึ่งบรรจุกุอยู่ในฐานพระพุทธรูปนั้น ครั้นพระตั้ง
 ถวายพรพระจบแล้ว เสด็จพระราชดำเนินไปทรงประเคนตำรับแก่พระ
 ธรรมเจดีย์ แลพระเจ้าอนงยาเธอซึ่งเข้าปฏิบัตพระตั้งหมักประเคน
 ค่อยๆ ไป ครั้นพระตั้งหมักแล้ว ก็ทรงประเคนผ้าดบังแด่ของไทยทาน
 ส่วนของพระธรรมเจดีย์ แลผ้าขาวพับ ๒๐ พับ ซึ่งเป็นผ้าจำนำพรรษา
 เป็นส่วนของพระตั้งหมัก ซึ่งรับพระราชทานนั้นตำรับของหัตถ์ในพระ
 อุโบสถ ๒๐ รูปนั้น ทรงประเคนรวมไว้แก่พระธรรมเจดีย์ทั้งสิ้น พระ
 เจ้าอนงยาเธอ ที่ทรงพระเยาว์จึงได้อววยผ้าดบัง แลของไทยทาน
 ต่างๆ ซึ่งเป็นของหัตถ์แก่พระตั้งหมักอีก ๑๘ รูปค่อยๆ ไป หนึ่งมีกระ
 ถางตายมังกรผ้าสีแดงใส่เครื่องของกินต่างๆ เกณฑ์มหาดเล็กหุ้ม
 แพรคนตะกระถาง สำหรับถวายพระตั้งหมักในพระอุโบสถ ๒๐ ที่เป็น
 ส่วนของหัตถ์นั้น ตั้งอยู่หน้าพระอุโบสถ ขณะเมื่อพระตั้งหมักในพระ
 อุโบสถสวดถวายพรพระแด่นั้น พระตั้งหมัก ๘๓ รูป ที่พระระเบียงก็
 ได้สวดแต่นั้นตำรับที่แม่พระราชกุศล แก่พระบรมวงศานุวงศ์เหมือน

กัน แด่มีของไทยทานสำหรับด้วย ครั้นพระตั้งขึ้นแล้ว พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระดำตีโนทก พระตั้งกัณฑ์ถ้ำพิ อนุโม-
ทนาทาน แด่ถวายอดิเรก

แผ่นดิน ๒๕๖
ออกวันพฤหัสบดี
เดือน ๓
ขึ้น ๘ ค่ำ

แล้ว เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ประทับ
ตรัสกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี แด่เข้าทูล
ถอบของ รุ่งพระบาท ผู้ใหญ่ผู้น้อย ที่ข้างพระอุโบสถประ-
มาณครู่หนึ่ง ก็เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่พระระเบียงตรัสกับพระ
บรมวงศานุวงศ์ แด่เสด็จขึ้นทรงพระราชนิพนธ์ไปประทับเกยที่ฉนวนหน้า
ตงเรือพระที่นั่งไปประทับที่พระราชวังเดิม เวลาเที่ยงเศษ ประทับอยู่
จนเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ จึงได้เสด็จลงเรือพระที่นั่งข้ามมาประทับท่า
ราชวรดิษฐ์ ทรงพระราชนิพนธ์เข้าในพระบรมมหาราชวัง เสด็จขึ้นบน
พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์
กนกรัตน์ แด่พระยาจำเริญยศดี พระยาศรีสังหเทพ พระยาโชฎีก
ราชเศรษฐี เข้าไปเฝ้าอยู่จนเวลาบ่าย ๔ โมงเศษเสด็จขึ้น อนึ่งเสด็จ
พระราชดำเนินวัดอรุณราชวรารามนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงฉลองพระองค์ฟร็อกโก๊ต พระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการ
พลเรือน ก็สวมเสื้อฟร็อกโก๊ต ทหารก็สวมเสื้อครึ่งยศ ตามธรรมเนียม

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือน ๓ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก จุติศักราช ๓๒๓๗
 เวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์
 ฟรีอก โกศ เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ
 ประทับเกย ทรงพระที่นั่งราชยานไป ประทับเกย พระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย
 แล้วเสด็จพระราชดำเนินตรงเรือพระที่นั่งไปเข้าคลองบางหลวง เดียว
 ด้านเข้าคลองค่อไป ครั้นถึงวัดราชโอรส เรือพระที่นั่งก็เข้าประทับที่
 ผนวสน้ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินเข้าไปในพระ
 อุโบสถ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธปฏิมากร แล้ว
 ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการทอมน้อยบูชาพระอัฐิในพระบาทสมเด็จพระ
 นั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แล้วจึงทรงประเคนตำรับแก่พระสังฆปริณายก แล้ว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ปฏิบัติพระสงฆ์
 ครั้นพระสงฆ์ฉันแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็ทรงประเคน
 ของไทยธรรม แด่ผ้าขาว ๕ ผืนซึ่งดำหรับตัดปักกรณพระบรมอัฐิใน
 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว แก่พระสังฆปริณายก แล้วทรง
 พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอ ที่ทรงพระเยาว์ไป
 ประเคนของไทยธรรมแก่พระสงฆ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
 ทรงพระดำเนินในทก

แผ่นดิน ๒๕๓๓
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๓
 ขึ้น ๑๐ ค่ำ

พระสงฆ์ก็ยกถาดัพพี อติเรก ภวคุดัพพี จบแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จพระราชดำเนินออกจากพระ
 อุโบสถ ไปประทับครัดกับข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ซึ่งมา

คอยเฝ้าอยู่ริมพระอุโบสถด้านซ้ายประมาณครึ่งหนึ่ง จึงเสด็จพระราช
 ดำเนิร ไปประทับวิหารพระพุทธไสยาสน์ พระราชทานรูปเทียนแก่
 สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ให้จุดบูชา พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงจุดรูปเทียนเครื่องนมัสการทงน้อย แต่
 เทียนคู่ ๓ บูชาพระพุทธไสยาสน์ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินแคว
 พระวิหารไสยาสน์ มาประทับที่ใต้ต้นพิกุล ทรงจุดรูปเทียนบูชาเทพา-
 รัักษาศาดนั้น แล้วทรงประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์ อยู่ประ-
 มาณครุใหญ่ จึงเสด็จพระราชดำเนินตงเรือพระที่นั่ง กลับมาทางแก้ว
 ครั้นถึงท่าราชวรดิษฐ์ เรือพระที่นั่งประทับฉนวนแล้ว เวลาม้าย
 โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นจากเรือพระที่นั่ง
 ประทับเกยพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ทรงพระราชยานมาประทับเกยหน้า
 พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ แล้วเสด็จขึ้น กระบวรซึ่งเสด็จพระราช
 ดำเนิรทางชลมารคนี้ เรือประคอง หาดวงไกรกรีธา ในกรมพระกตาโหม ๓
 หาดวงจินตารักษ์ ในกรมมหาดไทย ๓ เรือกตอง พระยารามกำแหง
 เรือนำ จมื่นราชามาตย์ เรือคู่ชัก ๑ คู่ เรือพระที่นั่งกราบดำทรง
 กัดบดมุก เรือพระที่นั่งรองเอกาทศพายม แต่ดำรับซึ่งเดียงพระสงฆ์
 นั้น ในพระอุโบสถของหาดวง นอกพระอุโบสถของพระเจ้าราช
 วรวงศ์เธอ

เวลาม้าย ๕ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้ามยุษยานุภาคนพไปจุดรูปเทียนเครื่องนมัสการ

ในอโอบสถวัตราชประดิษฐ พระสงฆ์ศักดิ์รอดพระพุทธรมณต์ แด้วเวตา
 ย้าค่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวาร หน้า
 พระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ

แผ่นที่ ๒๕๘ ประทับส่นามหญ้า ตรัสกับพระบรมวงศานวงค์ แด้ว
 ออกวันศุกร์ ราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย จนเวตาท่มเศษเสด็จขึ้น
 เดือน ๓ โดย มนุชยนาคมานพ (ผู้แทน)
 ขึ้น ๑๐ ค่ำ

เสด็จถวายผ้าจ่านำวัสสาวัตราชประดิษฐ

ณวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก จตุศักราช ๑๒๑๗
 เวตาเช้า ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทาง
 พระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จออกทรงพระราช
 ดำเนิรเข้าในส่นามหญ้า แด้วเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง เสด็จออกทาง
 ประตูพิมานไชยศรี แด้วทางประตูพิเศษไชยศรี เสด็จไปประทับวัดราช
 ประดิษฐ แด้วเสด็จทรงพระราชดำเนิรเข้าไปในพระอโอบสถ เสด็จไป
 ประทับทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระพุทธรูป แด้วพระ บรมอัฐิในพระ
 บาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระธรรมวโรดมจึงถวายคู่ต ครัน
 ทรงศีลแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จไปประทับที่พระ
 ที่นั่งไทรน พระสงฆ์จึงสดถวายพรพระ ครันจบแล้ว พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จไปทรงประเคนแล้ว จึงเสด็จไปประทับยัง

พระที่นั่งไทรนงค์เก่า พระสงฆ์กับพระราชทานนั้น ครั้นรับพระราช
 ทานนั้นแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จไปประทับครีส์ด้วย
 พระบรมวงโรตมประมาณครู่หนึ่ง แล้วทรงถวายตั้งของแด่พระสงฆ์
 ทั้ง ๕ รูป คือ พระบรมวงโรตม ๑ พระปลัด ๑ พระครู ๒ พระ
 สมุห์ ๑ รวม ๕ ที่ได้รับพระราชทานนั้นได้รับของทอดวงนั้น ไปรด
 พระราชทานเงินเบี้ยหวัดแด่พระบรมวงโรตม เป็นเงินตรา ๓ ชั่ง ตาม
 เคย มอบให้นายจ่ายรับไป แด่ผ้าขาว ๕ พับกับของไทยทาน แต่พระ
 นอกนั้นหาได้ฉนั้นได้รับทอดวงไม่ คือ ฉนั้นได้รับที่เกณฑ์พระเจ้าพินางเธอ
 แด่พระเจ้าน้องนางเธอ รวม ๓๐ ตำรับ รวมตำรับของทอดวง แด่
 ตำรับที่เกณฑ์ ๓๖ ตำรับด้วยกัน รวมพระสงฆ์ ๑๖ รูปทั้งพระบรม
 วงโรตม ครั้นทรงถวายไทยธรรมนั้นแล้ว พระบรมวงโรตมจึงถวาย
 ยถา แด่พระสงฆ์รับสั่งพื้แต่สดกทาเถ พระบรมวงโรตมถวายอติเรก
 แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จกลับออกมานอกพระ
 อุโบสถ ประทับครีส์ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ประมาณครู่หนึ่ง แล้วจึง
 เสด็จทรงพระราชดำเนิน ไปบนชลาข้างพระอุโบสถด้านตะวันตก ทอด
 พระเนตรพระเจดีย์ แล้วเสด็จกลับมาจากหน้าพระอุโบสถ แด่เสด็จ
 กลับเข้าไปทอดพระเนตรในพระอุโบสถ ประมาณครู่หนึ่ง เสด็จกลับ
 ออกจากพระอุโบสถ ทรงไปประทับครีส์ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ข้างที่
 ศาลาชั้นล่าง

แผ่นที่ ๒๕๘ แดงจึ่งเสด็จขึ้นเกยทรงรถพระที่นั่ง เสด็จประทับณวัด
 ออกรวันเสาร์ เดือน ๓ ราชบพิธ เสด็จทรงพระราชดำเนินเข้าในพระอุโบสถ
 ขึ้น ๑๑ ค่ำ ทอดพระเนตรในนั้น แดประทับครัดด้วยหม่อมเจ้าพระ
 อรุณ ประมาณตัก ๔ นาทีเศษ จึ่งเสด็จกดับออกจากพระอุโบสถ
 เสด็จไปทอดพระเนตรข้างพระอุโบสถด้านตะวันตก เวลาร่ำยโมงเศษ
 เสด็จกดับมาประทับณวังสราญรมย์ เสด็จไปบนนั้น ประทับอยู่จน
 เวลาร่ำย ๒ โมงเศษจึ่งเสด็จกดับยังพระบรมมหาราชวัง เสด็จขึ้น
 ครั้นเวลาร่ำย ๔ โมงเศษ สิ้นเสด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ เข้า
 ไปเฝ้าจนเวลาร่ำย ๕ โมงเศษกดับออกมา ครั้นเวลาร่ำยค่ำแล้ว พระ
 บาทสิ้นเสด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับณนามหญ้า ครัดด้วยพระ
 บรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการ จนเวลาร่ำยทุ่มเศษ เสด็จขึ้น

โดย ทองแถมภวดียวงศ์

ณวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนตปต์ศก จตุศักราช ๑๒๓๗
 เวลาร่ำย ๕ โมงเศษ พระบาทสิ้นเสด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับ
 ณพระที่นั่งมณเฑียรราชอุปัถวี พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จ
 ทูลตของ รุดีพระบาทผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าเฝ้า ทูลตของ รุดีพระบาท ณที่นั้น
 พระบาทสิ้นเสด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงบิณฑของพระพุทธรูป แดทรงบิณฑของ
 พระคัมภีร์อรรถกถาจตุนิเทศ ๑๒ ผูก ทรงร้อยหูพระคัมภีร์มรุดีวาหิณี
 ๑๒ ผูก ตามอย่างธรรมเนียม แดทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้
 พระองค์เจ้าวชิรมานวงศ์ไปจุดเทียนที่พระสงฆ์สดุดพระพุทธรูปมนต์ที่พระที่

นั่งดูดีคาภิรมย์ พระสงฆ์สวดมนต์ตามธรรมเนียมวันพระ ประทับอยู่
จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น ประทับบนพระที่นั่งตำรางส์วัดดิอนัญวงศ์ศรี
หน่ง แล้วเสด็จออกประทับที่มุขพระที่นั่งสम्मคติเทวราชอุปบัติ จน
เวลายามเศษ จึงเสด็จขึ้น

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนสัมปัตศก จุติศักราช ๓๒๓๗
เวลาย่ำ ๒ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

แผ่นที่ ๒๖๐
ออกวันเสาร์
เดือน ๓
ขึ้น ๑๑ ค่ำ
เสด็จออกพระที่นั่งสम्मคติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาภาณ
วงศ์มหาโกษาธิบดี ๑ พระยาไชฎีกราชเศรษฐี ๑ พระยา
ศรีสังหเทพ ๑ เข้าเฝ้าทูลตองของขุดพระบาท เฝ้าอยู่จน
เวลาย่ำ ๒ โมงเศษ พระยาไชฎีกราชเศรษฐีกับพระยาศรีสังหเทพ
ออกจากเฝ้า แต่เจ้าพระยาภาณวงศ์มหาโกษาธิบดีนั้นยังเฝ้าอยู่ เวลา
ย่ำ ๓ โมง พระศรีธรรมดาด่าน นำมิศเคอรคุตนิชเข้าเฝ้า ถวายแผน
ที่ซึ่งจะทำพระที่นั่งใหม่^๑ เวลาย่ำ ๔ โมง พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว เสด็จขึ้น เจ้าพระยาภาณวงศ์แดพระศรีธรรมดาด่าน มิศเคอร
คุตนิชก็กลับออกมา เวลาย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกพระที่นั่งสम्मคติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาสุรวงศ์ไวยวัฒน์เข้าเฝ้า
เฝ้าอยู่ประมาณ ๓๐ นาทีจึงออก แดทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

๑ คือพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท

พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จาราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเข้าเฝ้าทอดของขลุ่ยพระ
บาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครีดยุททนต์ ณ เว
๒ ทุ้มเศษ เสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีมะแมชัศตศก ศักราช ๑๒๓๗
เวลาย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งสมมติ
เทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์
มหาโกษาธิบดีเข้าเฝ้าทอดของขลุ่ยพระบาท ครีดยุททนต์ เจ้าพระ
ยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี ก็กราบ ถวายบังคมตา ออกจากพระที่นั่ง
สมมติเทวราชอุปบัติ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จออกพระ
ทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระ
เทเวศร์วิสิษฐ เฝ้าอยู่ณที่นั้น ครีดยุททนต์ แล้วเสด็จเข้าในสนาม
หญ้า เจ้าพระยาภาณุวงศ์ฯ จึงนำเงินประมาณ ๓๐ คน เฝ้าทอดของ
ขลุ่ยพระบาท ครีดยุททนต์ เจ้าพระยาภาณุวงศ์ฯ แดเงินเหต่านก
กราบถวายบังคมตา จึงเสด็จมาประทับที่พระเก้าอี้ในสนามหญ้า พระ
บรมวงศานุวงศ์เฝ้าอยู่ณที่นั้น จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ข้าราชการ
เข้าเฝ้าทอดของขลุ่ยพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานสัญญาบัตร แก่ขุนทดวง
พระไกรศรี มีความในสัญญาบัตรดังนี้ ให้เดือนขุนทดวงพระไกรศรี
เป็นขุนทดวงพระยาไกรศรี ราชสุภาวดีศรีมูรธาตุยราช เจ้ากรมแพ่ง

กลาง ให้ถือศักดินา ๕๐๐๐ ทำราชการตามตำแหน่ง ตั้งแต่วันที่
เว้นการควรเว้น หมั้นประพฤติกการควรพระพฤติ สัมควรแก่ตำแหน่ง
ทุกประการ ตามอย่างธรรมเนียมข้าราชการทั้งปวง ขอให้ให้มี
สัตติเจริญ เทอญ

ตั้งแต่วันศุกร์ เดือน ๓ ขึ้น ๓๐ ค่ำ ปีกุนชัปตศก ศักราช ยัง
มีอีกต่อไป คือ ๑๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๖๕๒ ในรัชกาลปัตยุบันนี้

แผ่นที่ ๒๖๑ (เช่นพระนาม) ครั้นพระราชทานสัญญาบัตรแล้ว จึง
ออกวันอาทิตย์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานโต๊ะทองโต๊ะ
เดือน ๓ ๓ กาทองกา ๓ ประทับตรัสกับพระบรมวงศานุวงศ์
ขึ้น ๑๒ ค่ำ แด่ข้าราชการ จนเวลา ๒ ทุ่มจึงเสด็จขึ้น

โดย สัตติประวัต

ณวันเสาร์ เดือน ๓ ขึ้น ๓๓ ค่ำ ปีกุนชัปตศก ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๓
โมงเศษ พระสงฆ์วัดอรุณราชวราราม ๖๔ รูป มีพระธรรมเจดีย์เป็น
ประธาน ได้เข้ารับนิมนต์บาตรในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๔
โมงเศษ พระสงฆ์ ๓๐ รูปได้รับพระราชทานนันทพระที่นั่งสุทธิตาภิรมย์
เวลาบ่ายโมงเศษ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระเจ้า
น้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
เจ้าสัตติประวัต กับพวกเดิมยื่นเข้าขอพืศ เวลาค่ำพระบรมวงศานุ
วงศ์แด่ข้าราชการเข้าเฝ้าทอดของขุดพระบาทที่พระที่นั่งมณเฑียรราช

อุปบัติ ประทับตรัสด้วยราชการ จนเวลายามเค็ชต์เจ็ดชัน พระบรม
วงศานวงศักดิ์ยออกมาจากที่เฝ้า

โดย ภาณรังษี

แผ่นที่ ๒๖๒
ออกวันจันทร์
เดือน ๓
ชัน ๑๓ คำ

ณวันอาทิตย์ เดือน ๓ ชัน ๑๒ คำ ปีกุนต์ปศศก จุต
ศักราช ๑๒๓๗ เวตาเช้า ไม่น้ราชการตั้งใด เวตาบ่าย
๕ โมงเค็ช พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เดี็จออก
ประทับสำนามญา พระบรมวงศานวงศักดิ์ยทุดตของชุดพระบาทผู้
ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าอยู่ทนน ประทับอยู่จนเวตาเกือบ ๒ ทุ่มเค็ชต์เจ็ดชัน
แจ้งความ

เมื่อณวันอาทิตย์ เดือน ๓ ชัน ๕ คำน ช่างราชการ เวตาเย็น
ข้าพเจ้าตมเต็ย หาได้แจ้งความไปไม่ คือในเวตาเย็นวันนั้น มีการ
สวดมนต์ทวดราชโอรส รุ่งชันเช้าถวายผ้าจำนำพรรษา ขอทำนทง
หลายได้ทราบเทอญ

โดย ก. ม. นเรศวรฤทธิ

แผ่นที่ ๒๖๓
ออกวันอังคาร
เดือน ๓
ชัน ๑๔ คำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันจันทร์ เดือน ๓ ชัน ๑๓ คำ ปีกุนต์ปศศก จุตศก
ราช ๑๒๓๗ เวตาจวนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เด็็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ประทับ

ตำนานหน้า พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยเฝ้าพร้อม
กัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครัดอยู่ที่ที่นั่งจนเวลาทุ่มเศษ
เสด็จขึ้น

โดย มุขยนาคมานพ (ผู้แทน)

แผ่นที่ ๒๖๔

ออกวันพุธ

เดือน ๓

วัน ๑๕ ค่ำ

ข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอังคาร เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนต์ปีศก จุติศก

ราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว เสด็จออกณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พร้อมด้วยพระบรม
วงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เฝ้าทอดตองรับพระบาทอยู่จน
เวลาทุ่มเศษ กลับออกมา ยังเหลืออยู่บ้าง คือ พระบรมวงศานุวงศ์
แต่ข้าราชการที่เคยอยู่ ประทับครัดอยู่ แล้วจึงนำภักษาหมอบ
จันตเตเข้าไปเฝ้าทอดตองรับพระบาท ประมาณครึ่งหนึ่งก็กลับออกมา
พอเวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จขึ้นข้างใน ข้าราชการก็กลับออกมา
พร้อมกัน

ขอแจ้งความให้ทราบทั่วกัน

ในหนังสือเมื่อตงแผ่นที่ ๒๕๗ ว่าด้วยเสด็จพระราชดำเนินวัดราช
บพิตร ในหนังสือนี้ ว่าประทับครัดด้วยเจ้าพระอรุณนันทินไป ด้วย
คนเขียนฎาคนเรียงพิมพ์จะเรียงตกเตี้ย คือ หม่อมเจ้าพระอรุณ แต่

อีกขอหนังสือ ก็เหมือนกัน ว่าด้วยประทับตราด้วยหม่อมเจ้าพระอรุณ
ประมาณ ๔ นาทีนั้น ผิดไป คือ ๔๐ นาที ขอท่านทั้งหลายจงทราบ
ชัดเทอญ

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

แจ้งความให้ทราบด้วย ข้าพเจ้าได้ทราบว่า ณวันศุกร์ เดือน ๓
แรม ๒ ค่ำ ปีกุนตีปัดศก ๑๒๓๗ เวดาม้าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว จะเสด็จพระราชดำเนินตรงเรือพระที่นั่งอัครราชวรเดช แล่นขึ้นไป
กลับเรือแดงกลับลงมาตามลำน้ำ ออกปากข้าวแดงไปทางฝั่งทะเล
ตะวันตก แล่นไปประทับแรมที่อำเภอเมืองเพชรบุรีคืนหนึ่ง แลเสด็จลง
เรือเล็กพระที่นั่งโบริศ ๑๒ กั้นเขียงเข้าไป แลขึ้นบกไป ไปประทับบน
พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ แลหมื่นนั้น แลจะประพาสอยู่ในเมืองเพชร
บุรีประมาณ ๗ วันฤกษ์ต่อไปอีก ยังกำหนดไม่แน่ แลการนข้าพเจ้า
ทราบนานแล้ว แต่ยังไม่หาได้เอาลงในหนังสือนี้ไม่ แลขอให้ท่านผู้ที่จะ
ได้ตามเสด็จพระราชดำเนิน

แผ่นที่ ๒๖๕ เตรียมพระองค์ เตรียมตัวให้เรียบร้อย ให้ทันตามเสด็จ
ออกวันพุธ พระราชดำเนินเถิด แลผู้ที่ไม่ได้ตามเสด็จพระราชดำเนิน
เดือน ๓ นั้น ควรจะเตรียมตัวมาคอยตั้งเสด็จ จะเป็นการดีแก่
ตัวท่านมาก

อนึ่งหนังสือออกคน เมื่อเวลาไม่เสด็จอยู่ จะต้องหยุดข้าราชการ

การในพระองค์ จะต้องลงพระนามพระเจ้าแผ่นดินกรุงทวารวดีศรี
 อโยธยาโบราณ แต่พระเจ้าแผ่นดินในกรุงเทพมหานคร แต่พระนาม
 เจ้าต่างกรม ทั้งองค์หญิงองค์ชาย ในกรุงเทพมหานคร แต่จะลง
 พระนามกรมพระราชวังบวร แต่เจ้าต่างกรม แลยังไม่ได้ตั้งกรมใน
 พระราชวังบวร จะตั้งนิทานในเรื่องต่าง ๆ ซึ่งเป็นคดีแค้นคุณวิเศษ
 ประโยชน์ต่าง ๆ จนเสด็จพระราชดำเนินกลับ ก็มีเรือเข้ามา ก็จะได้
 ได้ตั้งข้าราชการที่เมืองเพชรบุรีเข้ามาลงในหนังสือคอก แต่จะได้ตั้ง
 หนังสือออกไปที่เมืองเพชรบุรีให้ผู้ที่ตามเสด็จ ให้ผู้ทรมหนังสือคอกคน
 แลชาวต่าง ๆ ที่จะเขาตงนั้น ในหนังสือนี้ พระเจ้าราชวงศ์เธอ กรม
 หมื่นอักษรดำนโสดมณ เป็นพระอัครราชโอรส แต่ขอตามผู้ทรมได้ตามเสด็จ
 พระราชดำเนิน ให้อยู่เย็นเป็นสุขทุกประการ เทอญ

โดย ผู้จัดการพิมพ์

แผ่นที่ ๒๖๖

ออกวันพฤหัสบดี

เดือน ๓

แรม ๑ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพุธ เดือน ๓ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุศ-
 ศักราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๔ โมงกับ ๓๐ นาที พระ
 เจ้าของยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์ ที่เขตเดอกง ๓ พระยา
 อรุณรัชมณฑลไชย กรมวัง ๓ พระศรีธรรมดำน ๓ พระติฐการ
 ภักดี กรมท่า ๑ นำคอกเตอ อารมณต์แดนอิศร์ กงสุตเยอโรมัน ๑
 มิศ์เคอวธันตริกเดมียนกงสุตเยอโรมันแต่ตำม ๑ มิศ์เคอวเคอชา ตำม

ในกรมท่า ๑ เข้าเฝ้าทอดของชุดพระบาทสมเด็จพระที่นั่งบรมราชดิถี
มโหฬาร จนเวลา ๕ โมงแล้วกับ ๕๐ นาที จึงกลับออกจากเฝ้า

เวลาบ่าย ๕ โมงกับ ๕๐ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
เสด็จออกประทับสนามหญ้า พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แต่เข้า
ทอดของชุดพระบาทสมเด็จพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระองค์เจ้า
จิตรเจริญ ไปทรงจุดเทียนนมัสการ พระสงฆ์ ๒๐ รูป มีพระภิกษา
โกศตเปนประธาน เจริญพระพุทธมนต์ตามอย่างธรรมเนียมที่พระ
แต่ก่อน ประทับอยู่ที่นั้นจนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

แต่วันที่ ๒๖๗
ออกวันศุกร์
เดือน ๓
แรม ๒ ค่ำ
พระราชพิธีมาฆบูชา
ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรมค่ำ ๑ ปีกุนตั้งปีคคก
จุดสักการ ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมง เจ้าพนักงานกรม
ตั้งฆการีนมัสการพระสงฆ์วัดบวรนิเวศ ๑ วัดราชประดิษฐ ๑ วัด
ราชบพิธ ๑ รวม ๓ วัด เป็นพระสงฆ์ ๓๐ รูป มีพระเจ้าบรมวงศ์
เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์เปนประธานาธิบดี เข้าไปฉันในกา
มาฆบูชา ในพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดาราม เวลาเช้า ๕ โมง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้า
น้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญไปจุดเทียนเครื่องนมัสการแต่ทรง
ประเคนตำรับพระสงฆ์

เวลาจวนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่

ไปในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนบูชาที่เขาไมทอง ๒ เขา แดท้าวเทียน
 เสร็จแล้ว จึงเสด็จไปประทับที่พระเก้าอี้ ทรงจุดธูปเทียนเครื่องทรง
 ธรรม แดเทียนประจำกัณฑ์ พระธรรมวโรดมจึงขณถวายเทศนา
 แดตั้งเรื่องจาตุรงคสันนิบาต ๆ นน แปลว่าประชุมพร้อมด้วยองค์ ๔
 คือ พระจันทร์เสวยฤกษ์มาฆะ ๑ พระอรหันต์ ๓๒๕๐ รูปประชุมพร้อม
 ด้วยไม้ไผ่ดก ๑ พระอรหันต์ ๓๒๕๐ รูปนั้นล้วนเป็นเอหิภิกขุ ๑
 พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดง โอวาทปาฏิโมกข์ ๑ เวทนาเทศนาอยู่
 นน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นเสวย เสวยแล้วเสด็จออก
 ทรงธรรม ครั้นเทศนาจบแล้ว พระสังฆกัณฑ์วัดสุทัศน์ ยิงยง พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประเคนผ้าขาว
 พับ แดพระราชทานกับมียกัณฑ์ราคา ๓ ตำดั่ง แก่พระธรรมวโรดม
 แดตั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอที่ยังทรง
 พระเยาว์ ไปประเคนเทียนแก่พระสังฆ กกรมพระปวเรศวริยาตกรณ
 จึงถวายอดิเรก พระสังฆกัณฑ์วัดสุทัศน์ แดหม่อมเจ้าพระธรรมคุณ-
 หิต์ชาดา จึงว่าพระพรดา แดพระสังฆกัณฑ์ไปยังอาราม พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จมาประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์
 ครุหนึ่ง แดเสด็จพระราชดำเนินออกจากพระอุโบสถ ประทับเกย
 หลังวัด ทรงพระที่นั่งราชยาน ไปประทับเกยหน้าพระทวารหน้าพระที่
 หนึ่งสัมมติเทวราชอุปัถวี เวทนา ๕ ทุ่มเคษเสด็จขึ้น ในเวทาดนนั้น พระ
 บรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการล้วนเสด็จอวณิงเตรคบ้าง เสือฟร็อกโกศบ้าง

แต่ควรจะต้องสวมเสื้ออิดนิงเครศ

โดย มนุชยนาคมานพ

แผ่นที่ ๒๖๘
ออกวันเสาร์
เดือน ๓
แรม ๓ ค่ำ

จะกล่าวนิทานซึ่งมีมาแต่อดีตสมัยโน้น
(เรื่องพระเจ้าสุทนต์ทรงมอบพระราชโอรส
ให้วิชฌุสรมะบัณฑิตฝึกสอน)

ในกาลก่อน ยังมีบรมกระษัตริย์พระองค์ ๑ ทรงพระนามพระเจ้าสุทนต์ ได้ดำรงศิริราชสมบัติในกุดำวคิมหานคร พระองค์ประกอบด้วยพฤติปรีชาญาณ เสด็จยวณดาตรอบรู้ในวิชาการเดราชกิจใหญ่น้อย สำหรับกระษัตริย์พร้อมสมบุรณทุกประการ วันหนึ่งเสด็จออกท่ามกตางมนตรีกวีชาคิราชปโรหิตโหราจารย์ เพื่อยูพร้อมกันในที่นั้น พระองค์เมื่อนพระพิศตรมาทอดพระเนตรพระราชกุมารทั้งหลาย ซึ่งเปนพระราชโอรสแห่งพระองค์นั้น แต่ตัวนี้มีพระชนมายุเจริญแรกรุ่งชนพร้อมกัน แต่พระองค์ทรงดำริคิดว่าพร้อมด้วยลักษณะเป็นอันงามทุก ๆ พระกุมาร แต่พระองค์จึงทรงพระอนุสรคำนึงนึกในพระทัยว่า พระราชโอรสแห่งเราทั้งหลายนกว่าถึงที่จะเล่าเรียนในวิชาต่าง ๆ เป็นคัมภีร์คัมภีร์ธรรมศาสตร์ แดราชศาสตร์ โหรศาสตร์เหล่านี้ ให้รอบรู้ไว้ เพื่อจะได้ประกอบปัญญาให้รุ่งเรืองในคดีโลก แดคดีธรรมทุกประการ เมื่อเราจะตั้งสอนให้กุมารทั้งหลายนี้ ศึกษาในคัมภีร์ต่าง ๆ ด้วยคน

๑ นิทานที่จะกล่าวต่อไปนี้คัดมาแต่คัมภีร์ที่โตปเทศปกรณัมของแก่นปนพื้น

แห่งเราเองไซ้ ก็จะได้ยเวดาจะตริกตรองระงับกิจทุกชู้ชของราชภู
 แตรราชกิจต่าง ๆ ทงปวงไป พระองค์จึงมีพระราชโองการดำรัสตาม
 บรรดาข้าราชการทั้งหลาย ว่าผู้ใดใครจะรับอาดำตั้งด่อนคัมภีร์ต่าง ๆ
 ให้แก่พระราชโอรสแห่งเราได้บ้าง จะได้ประกอบบุญญาแต่ความคิด
 ให้รุ่งเรืองไปในภายหน้า ขณะนั้นวิวัฒมานะบัณฑิต^๑ ซึ่งชำนาญในนิติ
 คาสตร์ แตรราชศาสตร์ ธรรมศาสตร์ โหราศาสตร์ แพทย์ศาสตร์ จึง
 กราบทูลชนว่า ซึ่งพระองค์ทรงพระราชดำริเห็นเป็นการดีการเจริญ
 ยิ่งนัก โดยพระราชกุมารทั้งหลายนี้เป็นตระกูลกระษัตริย์อันประเสริฐ
 ควรที่จะให้ศึกษาในวิชาการต่างๆ แต่บัดนี้ทรงพระเจริญแรกวันกำลัง
 ที่จะเด่าจะเรียน ถ้าได้ต้องได้พยต์มาคมด้วยนักปราชญ์อยู่เป็นเนือง
 นิตย์แล้ว คงจะประพฤติดันดานแต่ถ้อยคำเป็นสัพปุรุช ถ้าได้ต้องได้พย
 ต์มาคมด้วยคนซึ่งเป็นพาดอยู่เนืองนิตย์แล้ว ก็คงประพฤติดันดานแต่
 ถ้อยคำเป็นอสัพปุรุช ดังนี้ทานส์กุน

แผ่นที่ ๒๓๐ ไปตกตูกนทสาติกาทั้งคู มีเหยยงคาบไปตกที่ฤกษ์ดวงหนึ่ง
 ออกวันเสาร์ แดไปตกที่โจรดวงหนึ่ง ฤกษ์แดโจรก็เตยงนททงต้อง
 เดือน ๓ ไร่ แตนกนทค้อยเจริญชนหัดพูดในภาษามนุษย์ได้ ฝ่าย
 มรม ๓ คำ นทที่ฤกษ์เตยงไว้นนทชำนาญพูดแต่ทางธรรมวิเศษ เป็นต้นว่าถวด
 มนทภาวนา ฝ่ายนทที่โจรเตยงไว้นนทหัดพูดแต่ถ้อยคำอันหยาบช้า

๑ ในภาษาสันสกฤตชื่อวิญญูกรรมะ ในคัมภีร์ของเก่าเห็นจะเดือนมานานแล้ว

มีประเภทโจรกรรม แต่มด่าวาทเช่นคั้น ก็อุปมาดังพระราชกุมาร
 ทงหลายน ถ้าโดยนโตพงซึ่งถอยคำที่เปนส์ภาตติคอยู่ไม่ขาด ก็จะเป็น
 นักปราชญ์ตั้งตฤณไปคกที่ฤาษเียงไว้ ถ้าโดยนโตพงซึ่งถอยคำ ที่เปน
 ทฤาตติคอยู่ไม่ขาด ก็จะเป็นพวดตั้งตฤณไปคกที่โจรเียงไว้ ข้า
 พระองค์จะนตองพระเคชพระคุณ รับตั้งตอนพระราชกุมารทงหลายให้
 มี่วุฒิปรีชาอรบรูในคัมภีร์ต่าง ๆ พระองค์อย่าทรงพระวิตกเศย พระ
 เจ้าตู่ที่ศันกทรงพระโตมนต์ยงนิก จึงมอบพระราชโอรสตั้งหลาย ให้
 แก่อาจารย์วิธมาณะบัณฑิตไปศึกษาคัมภีร์ ซึ่งเป็นคคิแห่งนักปราชญ์
 นั้น ฝ่ายอาจารย์วิธมาณะบัณฑิต ก็เชิญพระราชกุมารทงหลายไป
 ยงบ้าน เมือถึงเคหฐานแล้ว จึงเชิญพระราชกุมารทงหลายให้ยงยงที่
 อันส่มคอรแล้ว อาจารย์วิธมาณะบัณฑิต จึงกล่าวคำโอวาทตั้งตอน
 พระราชกุมารว่า ข้าแต่พระราชกุมารทงหลาย อันบุคคลผู้ใดมี
 ความส่มบรณพร้อมด้วย ๔ ประการ คือ รูปทรงราชส่มบรณประ-
 การ ๓ คือยศศักดิ์ส่มบรณ ๓ คือทวิพยเสบวิวารส่มบรณประการ ๓
 คือตติบัญญัติส่มบรณประการ ๓ ผู้นั้นเปนมมนุษย์อันประเดริฐู หา
 บุคคลที่จะเปรียบเปนนียาก ความเซญใจก็จะไม่มีจนครายเท่าต้น
 ษวิต ถ้าบกพร่องอย่างหนึ่งกิต ต่องอย่างกิต บุรุษผู้นั้นเปนประมาณ
 แต่ประโยชน์ทงหลายมกไม่ยงยงนอยุ่ไคจนชวอายุ ถ้าขาดจากส่มบรณ
 ทง ๔ แล้ว ผู้นั้นจะจิตว่าเปนมมนุษย์ไม่ไคเศย อนงมนุษย์ทงหลาย
 ถ้าพร้อมควยองค์ ๓ คือมส์คิ ๓ มีบัญญัติ ๓ มีความเพียร ๓ ก็จิต

ว่ามนุษย์ผู้นั้นหาที่เปรียบไม่ได้ ด้วยสติเป็นท่อนองเห็นวแห่งปัญญา
 ถ้ามีแต่ปัญญา ไม่มีสติแล้วไซ้ จะคิดประกอบการสิ่งใดมักพุ่งข้าม
 เกินกว่าเหตุไป ความเพียรนั้นเดาก็อาศัยแก่ปัญญา ๆ นั้นก็อาศัย
 แก่ความเพียร ถ้ามีแต่ความเพียร ไม่มีปัญญาแล้วไซ้ ก็ไม่เกิดผล
 ถ้ามีแต่ปัญญา หากความเพียรมีได้ ก็ไม่เกิดผล ถ้าบุคคลผู้ใดขาดจาก
 องค์ ๓ นั้นแล้ว ผู้นั้นจะจัดว่าเป็นมนุษย์มิได้เลย น้แดงพระราชา
 ทงหลาย จำจะต้องมีความอดุสาหะ ขวนขวายให้เจริญไว้ในพระรัตน
 ทง ๓ อย่างจึงจะชอบ ซึ่งจะถือว่าสุดแต่บุญแต่งกรรมแต่งนั้นไม่ได้

แผ่นที่ ๒๓๑
 ออกวันอาทิตย์
 เดือน ๓
 แรม ๔ ค่ำ

โดยกุศลหนหลังจะอุคหนุนคาชอยู่ ก็แต่การทง ๓ น้
 ไม่มีในนิตยรัตนานแห่งคนแล้ว ก็ไม่ให้ผลสักเท่าใด
 ถ้ากุศลหนหลังคาชอุคหนุนอยู่แล้ว แต่สติ ปัญญา
 ความเพียรก็มีนิตยในรัตนานแห่งคนประกอบเข้าด้วย ก็อาจให้ผลมาก
 น้ อันพระราชาทงหลายน้เดาก็เป็นราชตระกูล ควรจะต้องฝึก
 หัดให้ม้สติปัญญาแตกความเพียร ให้เกิดขึ้นในรัตนานให้จงได้ พระ
 ราชกุมารจึงถามว่า ข้าแต่ท่านผู้เจริญ ในคุณวิเศษทงปวงข้าพเจ้า
 ทงหลายจะศึกษาประการใด สติปัญญาแตกความเพียรจึงจะเกิดขึ้นใน
 รัตนาน อาจารย์วิสัธมานะบัณฑิตจึงคอบว่า การซึ่งหมั้นกำหนดจดจำ
 แดหมั้นเด้าหมั้นบันคมภรทเป็นประโยชน์ แดหมั้นสติบริบทพันทาน
 แดเรื่องค่าง ๆ ที่ควรจำไว้เป็นคติโค่นน ก็จัดได้ชื่อว่ามีความเพียร

อยู่ในต้นคาน เมื่อกำหนดจุดจำหนาทานแต่เรื่องที่เป็นประโยชน์แต่เป็น
 คติธรรมไว้ในใจได้มากแล้ว ก็อาจประกอบสติปัญญามากขึ้น ๆ ทุก
 วันทุกเวลา ซึ่งเรียกกันว่านักปราชญ์นั้นเหตุใดเล่า ก็เหตุที่ได้พบ
 ได้เห็นแต่ได้ยินได้ฟังมามาก แต่ของที่มิใช่คุณมิใช่ประโยชน์ก็
 ไม่เก็บเอาไว้เป็นอารมณ์ ข้อใดที่เป็นคุณประโยชน์ก็หมั่นบันทึก
 กำหนดจดจำไว้เป็นอารมณ์ ครั้นอายุมากขึ้น ๆ ดังที่ได้ยินได้ฟังก็มาก
 ขึ้นตามอายุ แลวันดึกแก่กล้าขึ้นทุกปีทุกเดือน เปรียบดังทารกเมื่อ
 แรกคลอดจากครรภ์แห่งมารดา เดิมก็ได้ดูดนมแต่เต้านมมารดา
 มารดา ก็มีกำลังแต่น้อย ครั้นค่อยเจริญวัยใหญ่ขึ้น ได้บริโภคอาหาร
 ทนวันทนน้อย ๆ ก็มีกำลังมากขึ้น ๆ ทุกวันทุกเวลา เหตุฉนั้นผู้
 ซึ่งเป็นปราชญ์นั้น ได้ศึกษาแบบแผนแต่กำหนดจดจำ แต่ข้อที่เป็น
 คุณเป็นประโยชน์อยู่เป็นนิตย์มิได้ขาด จึงได้มีภูมิรู้เป็นอันมาก แต่
 เมื่อเขาในที่ประชุมแห่งชนทั้งหลาย ก็คงอาจดั่งกำลังพระยาไกรสร
 ราชสีห์อันตั้งอยู่ในท่ามกลางหมู่มฤค ก็มิได้เดาเรียนรูศมภร
 ซึ่งจะชักจูงให้อุปนิตยในทางปัญญาแล้ว เมื่อเขาในที่ประ

แผ่นที่ ๒๓๒ ออกรวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำ
 ชุมแห่งชนทั้งหลาย ก็อาจให้ตั้งทกต์เงินเงินชวย กระ
 ดากกระเดื่องไม้ของอาจ ดุจดังนกยางแต่กาอันเข้าไป
 ปลอมปะปนระคนอยู่ในหมู่แห่งหงส์นั้น ข้าแต่พระราช
 กุมารทั้งหลาย อันว่าทรัพย์คือปัญญาอัน ย่อมประเสริฐกว่าทรัพย์

ทั้งปวงซึ่งมีในโลกนี้ เหตุใดจึงว่าทรัพย์คือบุญญาอันประเสริฐกว่า
 ทรัพย์ทั้งปวงเล่า เหตุว่าทรัพย์คือบุญญา มาทเม้นจะจำแนก
 แจกจ่ายให้แก่ผู้อนัตถ์เท่าใด ๆ ก็ไม่รู้ต้นรู้หมดเลย ประการหนึ่งถ้า
 จะมีผู้มาปล้นตัดมช่วงชิงฉกตักก็ไม่ได้ แม้ถึงอันตรายต่าง ๆ จะมา
 เบียดเบียนก็ไม่พินาศเลย เพราะฉะนั้นผู้มบุญญาจึงสรรเสริญว่าทรัพย์
 คือบุญญานมคุณตาเลิศ ประเสริฐกว่าทรัพย์ทั้งปวง ดุจดังดวง
 แก้วอันหาค่ามิได้ อันความเพียรซึ่งหมั่นกำหนดจดจำ ครอบงำแบบ
 แผนที่เปนประโยชน์ เก็บถ้ำต้มไว้ในอารมณ์ได้มากแล้ว ก็ดุจดัง
 แพทย์อันระดมซึ่งเครื่องยาทั้งหลายไว้ในเคหฐานพร้อมเพรียงบริบูรณ์
 เมื่อมีเหตุเกิดโรคาพยาธิป่วยไข้ขึ้นมาเวทนาใด ก็จะได้ระกอบยาซึ่ง
 มีสรรพคุณที่บำบัดโรคนั้น ให้อันตรธานสูญไปได้โดยเร็ว อนึ่งการ
 ที่ไต่ยนได้ฟังมามากนั้น มีประโยชน์มากมายหลายอย่าง ได้รู้ใน
 อูบายวิธที่จะตรึงตรองดูให้รู้จักผิดแฉชอบคุณแต่โทษ ประโยชน์แต่
 ไม่ใช่ประโยชน์ ตามที่มีในเรื่องเก่า ๆ ว่าเรื่องนั้นคนนั้นไซ้วิธแต่
 บุญญาอย่างนั้นเปนครุณให้ผิดดังนั้น แต่เรื่องนั้นคนนั้นไซ้วิธแต่บุญญา
 อย่างนี้ไม่เปนประโยชน์ให้โทษดังนั้น การที่มีโทษไม่เปนประโยชน์ก็
 จะได้ละเสีย ดังใดที่มีคุณมีประโยชน์ก็จะได้คิดระกอบการให้เกิด
 ผล ความเจริญก็จะมีเปนอนมาก

อนึ่งผู้ทรรักเรียนวิชาก็มีสองสถาน บางจำพวกเรียนรู ในหัตถกิจ
 โภคต บางจำพวกเรียนรู ในคัมภีรต่าง ๆ ก็ผู้ซึ่งเรียนในหัตถกิจการ

ข้างนั้น เมื่อมีกำลังแรงก็ขยับตัวสามารถทำอะไรก็ได้ ก็ยัง
 เป็นที่นับถือแห่งชนทั้งปวง ครั้นความชราเข้าครอบงำย้ายแล้ว กำลัง
 ก็หย่อนลงแรงก็หมด ไม่อาจทำการในหัตถกิจได้ ชนทั้งปวงก็สิ้น
 นับถือ ทางที่จะหากินให้เกิดประโยชน์นอกเดือมธรรมดา แต่ผู้ซึ่งได้
 ศึกษาในคัมภีร์ แลแบบแผนซึ่งเป็นเรื่องราวโบราณ อุดมล้ำไว้ใน
 อารมณให้แม่นยำแล้ว มาทแน้นความชราจะเข้าครอบงำ กำลังจะ
 หย่อนแรงก็หมด ก็ยังเป็นที่นับถือแห่งชนทั้งปวง ด้วยความรู้
 นั้นไม่เดือมธรรมดา ยังคิดตรึกตรองการที่เป็นคุณเป็นประโยชน์ให้เกิด
 ผลได้ ก็แต่บุคคลที่มีปัญญาเฉลียวฉลาดรอบรู้ ในกิจต่าง ๆ ถึงมีอายุ
 น้อยก็ไม่ควรหมิ่นประมาทว่าเป็นเด็ก เพราะว่ามีปัญญาคุณสามารถ
 อาจประกอบกิจใหญ่น้อยทั้งปวงได้ บุคคลที่ไม่มีปัญญานั้น

แผ่นดิน ๒๗๓ อายุมาก ก็ไม่อาจสามารถคิดอ่านประกอบกิจใหญ่น้อย
 ออกวันจันทร์ ทังปวงได้ เหตุคั้งนั้นกปราชญ์จึงคิดเตียนคนทไม่มีบญ-
 เดือน ๓ ญา เปรียบคัจฉังน้ำเค็มใหม่ห่าต้มมูท อันน้ำเค็มนั้นยอม
 แรม ๕ ค่ำ เกิดมาแต่คั้งกปชวฟ้าชวดดิน แต่ไม่มีผู้ใดปราถนาใช้สรอยในการ
 ต่าง ๆ คืออาบเตกนเป็นคั้ง ถึงมาทจะมาใช้ทาเกดือ กัดองประคัก
 ประเคิดมากมาย คนซึ่งมีบญญานนเปริยบคังนาคอนอยห้วงนท ย่อม
 เปนที่ประสมชนใช้สรอยอาบกินอยู่เป็นนิตยมีได้ชาด ฉนแด แดพระ
 ราชกุมารทงหตายจงมีมนตีการะ กำหนดจคัจฉังแห่งถอยค้ำชาฟเจ้า

ขณะนั้นนักพิราบทั้งหลาย ซึ่งเป็นบริวารแห่งจักรีครึกว่า ครั้นได้เห็น
ปลตายเข้าอันนายพรานไปรย

แผ่นที่ ๒๗๔
ออกวันจันทร์
เดือน ๓
แรม ๕ ค่ำ

ไว้ที่โคตงอนน ต่างตัวก็ชวนกันจะบินลงไปบริโภคเป็น
ภิกษาหาร ส่วนจักรีครึกว่าครั้นได้ทราบดังนั้น จึงกล่าว
คำห้ามปรามบริวารว่า ตถุรท่านทั้งหลาย ในประเทศ
ทุกกมบ้านเมือง ผู้คนตั้งบ้านเรือนเรียงรายอยู่โดยรอบ ปลตายเข้า
เห็นจะมีคนมาไปรยตงไว้เป็นเครื่องล่อดวงของมนุษย์ จะคิดทำอัน
ตรายแก่เราทั้งหลายเป็นแท้ ถ้าผู้ใดมีความโลภต่ออาหารแล้ว ผู้นั้น
คงจะตองถึงซึ่งความพินาศ ท่านทั้งหลายจงอย่าบินลงไปกินปลตายเข้า
เลยเป็นอันขาด ผู้งนักพิราบซึ่งเป็นบริวารจึงตอบถ้อยคำพระยานกว่า
เป็นตาภแห่งพวกข้าพเจ้าแล้วจึงได้พบอาหารในครังนี้ แลท่านมาห้าม
ไม่ให้บินลงไปกินนั้นไม่ควร แลจึ่งกล่าวถ้อยคำวิงวอนเพื่อจะบินตง
ไปกินนั้นให้จึ่งได้ พระยานพิราบจึงว่าแก่ผู้งนักทั้งหลายว่า ถ้าท่านไม่
เชื่อฟังคำเรา จะบินตงไปกินปลตายเข้าให้จึ่งได้แล้ว คงจะเป็นอันตราย
ถึงแก่ชีวิตเป็นแม่นมั่น ผู้งนักพิราบซึ่งเป็นบริวารจึงกล่าวคำวิงวอน
ว่า ถ้าผู้งนักจะได้พบอาหารที่มากตกรเรียรายอยู่ใกล้ตงเช่นนี้ ตอง
เที่ยวบินเสาะหาอยู่ทุกวัน ๆ ก็ไม่มีใครได้บริโภคเต็มกระเพาะตักเวตาหนึ่ง
เลย แลวันนั้นได้พบอาหารมากมายเหลือเฟือ ที่จะบริโภคนั้นข้าพเจ้า
ทั้งหลายมีอาจที่จะอดกตงซึ่งความอยากได้แล้ว เมื่อจะเป็นจะตาย

อย่างไรก็ตามบุญตามกรรมเกิด ครั้นฝูงนกทั้งหลายกล่าวถ้อยคำดัง
 นั้นแล้ว ก็ชวนกันบินลงไปในที่อันนายพรานไปรยปลายเข้าไว้นั้น แต่
 นกซึ่งเชื่อถ้อยคำแห่งจิตรก็ว่าดังดังนั้นก็ไม่อาจจะบินลงไป ยังอยู่กับ
 จิตรก็ว่าประมาณสักต้องร้อยเศษ แต่ที่บินลงไปเด่นั้นประมาณสัก
 ต้องร้อยเศษ ครั้นพระยานกพิราบเห็นดังนั้นก็มีความดีดใจ จึงมา
 คิดแต่ในใจว่าแต่ก่อน ๆ มาบริวารแห่งเราไม่อาจที่จะขึ้นชดถ้อยคำแห่ง
 เราเลย ก็บัดนี้ชรอยวิบตจะมาถึงซึ่งนกหมื่นนั้น ให้อนครายแก้ชด
 เตี้ยโดยแท้ ถ้าเราไม่คิดแก้ไขด้วยอธิบายช่วยได้ ไหนเลยจะพากันรอด
 ชดได้ อย่าเลยจำเราจะชวนฝูงนกซึ่งยังอยู่ด้วยเรานั้น บินลงไป
 ตามทางต้นเกิด อย่างไรก็ตามจะได้ช่วยกันในเวลาอัจุบัน คิดดังนั้นแล้วพระ
 ยาจิตรก็ว่าจึงกล่าวถ้อยคำเข้าโถมนกซึ่งยังอยู่ด้วยนั้น ว่าท่านทั้งหลาย
 ซึ่งเชื่อฟังคำเราดังดังนั้นไม่บินลงไปบริโศก อาหารอันเป็นของด้อยดวงนั้น
 เรามีความขบใจท่านเป็นอันมาก บรรดานกซึ่งไม่อยู่ในถ้อยคำเราตง
 ไปบริโศกอาหารที่เป็นของด้อยดวงนั้น คงจะถึงความพินาศเสียด้วยกัน
 ทั้งต้น แต่บัดนี้ธรรมดาผู้เป็นใหญ่ในท่านทั้งหลายเช่นตัวเรา ก็ยอม
 มีเมตตาจิตรแก้บริวารทวงกัน แมกกาดวิบตจะมาถึงผู้น้อยแล้ว ก็ต้อง
 ช่วยคิดอ่านให้ผู้น้อยพ้นอนคราย ซึ่งจะผูกใจเจ็บถือผิดแก่ผู้น้อยนั้นไม่
 ควร ถึงตัวท่านทั้งหลายเด่าก็นับว่าเป็นมิตรดีหาย เคยกินอยู่มา
 ด้วยกันกับนกพวกโน้น เมื่อเขาจะต้องภัยอนครายจะทอดทิ้งเสียก็หา
 ควรไม่ อย่ากระนั้นเลย ท่านทั้งหลายจงบินตามเราตงไปสู่ที่แห่งนก
 เหล่านั้นให้ต้นเกิด

แผ่นที่ ๒๗๕ ครนว่าคงนอนแล้ว พระยาจิตรคึกจากก็พาบริวารที่อยู่ด้วย
ออกวันอังคาร ๕ บินตามนกฝูงนั้นลงไปประชุมอยู่ด้วยกันทั้งสี่ ครน
เดือน ๓ ฝูงนกพิราบ ทั้งหลายลงไปมั่วชุมนุมพร้อมกันแล้วทั้ง
แรม ๖ ค่ำ ห้าร้อย ชายที่นายพรานตกไว้นั้นกรวดบริดหุ้มห่อฝูงนกไว้ทั้งห้าร้อย
นแดพระราชากุมารทั้งหลาย ความซึ่งกล่าวมานี้ ก็เป็นเหตุที่การ
ตามคึกเกียงแย่งไม้พร้อมเพรียงกัน แต่ผู้น้อยไม่อยู่ในโอวาทผู้ใหญ่
ก็ถากถางตามคึกพรกพร้อมกันแล้ว แต่ผู้น้อยอยู่ในโอวาทผู้ใหญ่ใช้
ไหนดุยภัยจะมีแก่ฝูงนกเหล่านั้น นักปราชญ์จึงกล่าวสรรเสริญการ
ตามคึกคึก ว่าเป็นการเจริญยิ่งนัก ฝ่ายพระยานกพิราบเมื่อคิดช้ายกับ
บริวารแล้ว จึงว่าแก่บริวารทั้งหลายว่า การซึ่งเกิดภัยดังนี้ จริง
เหมือนถ้อยคำที่เราตั้งสอนฤาหาไม่ ถ้าท่านทั้งหลายเชื่อฟังถ้อยคำเรา
แล้ว ไหนดุยจะต้องภัยดังนี้ ฝูงนกพิราบซึ่งเป็นบริวารก็สำรวจภาพ
พร้อมกันว่า เหตุด้วยข้าพเจ้าไม่ฟังคำที่ท่านตั้งสอน เพราะหลงใหล
ด้วยอาหารจึงได้ความเวทนาถึงสาหัส แล้วจึงกล่าวคำวิงวอนแก่พระ
ยาจิตรคึกว่า อนันตภัยสัตว์ทั้งหลายซึ่งเป็นผู้น้อย เมื่อมีทุกข์อันฤ
กิจกังวลถึงใดสิ่งหนึ่ง ผู้ที่เป็นใหญ่ก็จำจะต้องเปิดองปลดทุกข์แต่กิจ
กังวลนั้น ๆ ให้พ้นภัยดำเร็วได้ จึงจะจัดได้ว่าควรเป็นนาย ถ้าผู้ที่เป็น
ใหญ่ไม่ปลดเปลื้องทุกข์ภัยให้ผู้น้อยได้แล้ว ความครหาที่จะมี แด
เป็นที่เสียใจแก่ผู้น้อย พระยาจิตรคึกครนได้ฟังฝูงนกทั้งหลายวิงวอน
ว่ากล่าวดังนั้น จึงตอบถ้อยคำแก่กล่าวเตือนสติกับบริวารทั้งปวงว่า

อนันต์ยต์ตวทงหตาย เมื่อทุกขแดภยมาถึงตงแดจ จำจะต้องตงตติ
 ใหม่นคง แดให้ประกอบไปดว้ยตักษณะ ๕ ประการ คือ ให้อุสาหะ
 ขวนขวยในกิจน่น ๆ พร้อมเพรียงกัน ๑ คือให้ฉลาดที่จะเจรจาในที่
 ประชุม ๑ คือให้องอาจแกตวักตาในสมมฏุมิที่รบ ๑ คือฉลาดที่จะ
 ทำให้กตติศัพทของคณเดองฎาไปเปนสง่า ๑ คือสามารถแกไขซึ่งข้อ
 ปฤศนาต่าง ๆ แดความท่มมาในคัมภีรทงปวง ๑

แผ่นที่ ๒๗๒ เพราะฉนั้น ท่านทงหตายจำจะต้องตงความอดุสาให้
 ออกรวันฮังการ
 เคือน ๓ พร้อมไปดว้ยตติแดวิริยะอันแกตวักตา จงดูเยียงอย่าง
 แรม ๒ คำ มคทงหตายเถิต อนันต์ยมคณนแม่เปนตตวตวเดตกัจจริง
 แดมีความอดุสาแกตวักตา แดมีฮารมณประพฤติพร้อมเพรียงกัน
 ฮาจสามารถจะชว้ยกันยกของใหญ่ไปได้โดยประตงค์ มีฉนั้นอุปมาตง
 ปอแดเถาวตทงหตาย ฉนบुकคตมาคอบทำให้เปนเกตยวเดยว พร้อม
 กันพ่นให้เปนเชือกแดว เก็บไวไซการทงปวง แมวฮางฮารใหญ่ที่มี
 ก่าตงมาก ก็ฮาจผูกคตองไวได้ นเดท่านทงหตาย ท่านจงมีความ
 อดุสาหีนชนให้เตมก่าตงพร้อมกันเถิต ขณะเมื่อฝุงนกตงตันทนากัน
 ฮยูนิน พอนายพรานเดีรออกมากจากบ้าน มาตุงยังฮายที่คณบถไวฉนั้น
 ได้แดเห็นฝุงนกพิราบคตฮยูนินฮายเปนมาก จึงรีบเดีรมาโดยเร็วเพื่อ
 จะประหารชีวิตไปเปนอาหาร ฝ่ายนกพิราบทงหตายเมื่อได้ย่นโฮวาท
 แห่งพระยาจิตรคิวดาเคือนคังนิน แดได้เห็นนายพรานเดีรเข้ามาโกต

กม็อดำหะอนักตา ต่างควตต่างบินชนพรอมกันควยเต็มกาตงพาเข้า
 ซ้ายชนไปใในอากาศได้ ขณะนั้นนายพรานเห็นนกพิราบทั้งหลายบินพา
 เขาซ้ายไปใในอากาศ ก็เค็รตักตามไป ด้วยคิดว่าจะตกดงณที่ใด
 ก็จะได้จับฆ่าเสียทั้งตั้ง ครั้นตามไปไม่ทันแล้วก็กลับมาอยู่ยังบ้านแห่ง
 คน ฝ่ายนกพิราบทั้งหลายซึ่งเป็นบริวาร จึงสรรเสริญพระยาจิตรคือว่า
 ว่าข้าพเจ้าทั้งหลายได้พรอมกันพยายามตามถ้อยคำแห่งท่าน จึงได้พ้น
 จากเงอมมือแห่งนายพรานฉนี้

ดูกรพระราชกุมารทั้งหลาย อันการสามัคคทพรอมเพรียงกัน
 นั้น เป็นคุณประโยชน์ชนพนภยได้เห็นปานตงนี้ ควรที่พระราชกุมารทั้ง
 หลายจะคิดประกอบกรสามัคคทพรอมเพรียงกัน อย่าให้แตกร้างจาก
 สามัคคได้ ก็จะมีคุณมีประโยชน์ยิ่งนัก ด้วยพระองค์เดาก็เป็นพระกฤ
 เตยวกันทั้งตั้ง ควรที่จะประกอบกรอารีซึ่งกันแตกัน

ประการหนึ่งจงประพฤติดาจา แตกรียา แตหน้าจิตร ให้เป็นที่
 ชอบใจแห่งชนทั้งหลาย ก็จะมีควมชื่นบานมาตักอยู่เป็นนิตย ถ้าประ-
 พฤติดาจาแตกรียาแตหน้าจิตร ให้เป็นที่ชุนเคืองแห่งชนทงหลาย ก็จะมี
 แต่ความเคือตริอหน้าคาญอยู่เป็นนิตย คำนักปราชญ์จึงกล่าวไว้ว่า
 ผู้ใดมีมิตรสหายมาก แตให้ร่วมตู่ร่วมทุกขได้ก็อาจเกิดผล ดังพระยา
 จิตรคือฉนี้เปนสหายแห่งพระยาหนุซึ่งชื่อว่าหริญกระนั้น เมื่อพระยา
 จิตรคือฉนี้แตบริวารพาซึ่งซ้ายบินชนไปใในอากาศแล้ว จึงคิดแต่ใใจว่า

บดินทาคำใดนั้นจึงจะหลุดออกจากข่ายได้เล่า พระยานกพิราบจึงกล่าว
 วาจาชนในท่ามกตวางหมับบริวารทั้งหลายว่า

แผ่นที่ ๒๓๗
 ออกวันพุธ
 เดือน ๓
 แรม ๓ ค่ำ

เหตุซึ่งเกิดความทุกข์ใจนั้นมี ๓ ประการ คือ เมื่อเวลา
 ความพิวาศมาถึงอย่าง ๑ เมื่อเวลาความสดุ้งตกใจกลัว
 มาถึงอย่าง ๑ เมื่อเวลาอัปมงคลกับแค้นด้วยเหตุตั้งใดตั้ง
 หนึ่งอย่าง ๑ เหตุทั้ง ๓ ประการนี้ อาจบَابคได้แต่ที่เป็นมิตรสหาย
 อันสนิท ก็อย่างใดเล่าที่เรียกว่ามิตรสหายอันสนิทนั้น คือ บิดามารดา
 แด่บุตรภรรยา ๑ คือ ญาติอันสนิท ๑ คือ มิตรสหายที่ได้อยู่ร่วมสุข
 ร่วมทุกข์กัน ๑ จึงจะช่วยให้ อันมิตรสหายนั้นเดาก็เป็น ๓ จำพวก
 คือ สหายที่ต่ำกว่าตัว ๑ ที่เสมอกับตัว ๑ ที่สูงกว่าตัว ๑ มิตรผู้ใด
 มีกำลังแต่ปัญญาไม่เต็มควรซึ่งจะระงับทุกข์ซึ่งเกิดขึ้นนั้น ได้แต่ช่วย
 ขวนขวายตามกำลังแต่ปัญญาแห่งตน มิตรเหล่านั้นก็จัดได้ชื่อว่าชวน
 ขวายช่วยทุกข์โดยเต็มกำลัง มิตรผู้ใดมีกำลังแต่ปัญญาเต็มอกกับตน
 เมื่อกิจกังวลเกิดขึ้นแล้ว ก็ช่วยระงับทุกข์โดยเต็มกำลัง แต่ปัญญา
 แห่งตน มิตรเหล่านั้นก็จัดได้ชื่อว่าช่วยทุกข์ได้ โดยเต็มกำลัง มิตรผู้
 ใดมีกำลังแต่ปัญญายิ่งกว่าตน เมื่อเกิดทุกข์ภัยประการใดขึ้นแล้ว ก็
 อาจบَابคได้ด้วยกำลังแต่ปัญญาโดยง่าย มิตรเหล่านั้นก็จัดได้ชื่อว่า
 เป็นมิตรอันวิเศษ อาจบَابคทุกข์ทั้งปวงได้ ก็แต่มิตร คือ บิดา
 มารดา บุตร ภรรยา ญาติอันสนิทนั้น ย่อมร่วมสุขร่วมทุกข์อยู่เสมอ

มิได้ขาด จึงมีจิตระเจตนาจะประกอบให้เป็นประโยชน์แก่กันอยู่เป็น
 นิตย เรียกว่าเป็นมิตรอันสูงที่สุด อันมิตรทั้ง ๓ จำพวกซึ่งกล่าวได้
 แดงนั้น เมื่อมีเหตุทุกขรอนเกิดขึ้น ควรจะพึงทำนุผู้ใด พึงใคร่ควรวณ
 ตู ว่าสหายจำพวกนั้นจะช่วยนำบัดทุกขรอนนั้น ๆ ตามประสงค์แห่ง
 คนใด ก็ต้องไปพึงสหายจำพวกนั้น ช่วยระงับกิจทุกขรอนทั้งปวง ให้
 เป็ต้องปลดจากทุกข์ภัยได้ดังประสงค์ อย่างกระนั้นเลยจำเราจะไปหา
 พระยาหนู อันชื่อว่าหิริญกะ อันมีฝูงหนูเป็นบริวารเป็นอันมาก ซึ่งได้
 ผูกไมตรีเป็นสหายกับเรามาแต่ก่อน แดพระยาหนุนั้นอาศัยอยู่ในถ้ำ
 จิตรกุด ริมฝั่งแม่น้ำคนธนนท์ พระยาหนุนั้นแต่เห็นจะดำารถ

แผ่นที่ ๒๗๘ กัดร้ายให้ขาด ช่วยปลดเปลื้องทุกข์ภัยของเราทั้งปวง
 ออกวันพร ให้หลุดพ้นไปได้ ครนคิดตั้งนแล้ว พระยานกพิราบก็
 เดือน ๓ ค่ำ ตกเดือนบริวารทั้งหลายให้มือส่าหะพร้อมกัน บินพาชาย
 นนไปยังถ้ำจิตรกุด ครนถึงแดงกับนตงมาจับอยู่ที่ปากถ้ำนพร้อม
 กัน พระยาหนุครนไดยนเสียงนกพิราบทั้งหลายมาร้องอของออยู่น
 ก็คิดตั้งสัยว่า ทรอยจะมีอันตรายตั้งโตมาถึงเรา จึงแอบมของคอยู่ริม
 ประตูถ้ำ พระยานกพิราบจึงร้องถามไปว่า ดูกรหิริญกะผู้เป็นสหาย
 แห่งเรา เมื่อเรามาถึงที่อยู่แห่งท่านแล้ว เหตุใดท่านจึงไม่ทักทาย
 ปราไดยบ้าง พระยาหนุจึงตอบว่าสหายเข็ ท่านอย่ามีความโทมนัส
 น้อยใจเลย ด้วยเราเห็นท่านมาคราจนแปดกปตาคันก็ ไม่เหมือนเมื่อ

มาครึ่งก่อน ๆ เราคิดคิดว่าจะมีภัยอันตรายมาถึงตัวเรา จึงมิได้ทักทาย
 ปราไธยท่านก่อน แต่จึงถามว่า เหตุไฉนชายหญิงได้ติดท่านแต่บริวาร
 ได้ความลำบากถึงเพียงนี้ พระยานกพิราบจึงตอบว่า คุณภรรยา อัน
 ภัยซึ่งมีแก่ตัวเรา กับบริวารทั้งหลายในครึ่งนี้ ก็อยู่ในเหตุ ๕ ประการ
 อันกล่าวมาว่า คือ ความป่วยไข้ ๑ ความคับแค้นใจ ๑ ความอัน-
 ตรายต่าง ๆ ๑ ความที่ต้องผูกมัดจำจอง ๑ ความพิณาศ ๑ ก็แต่
 เหตุ ๕ ประการนี้ มาช่วยแก้บุคคลแต่สัตว์ตัวใดหมู่ใด ก็เป็นที่อุกฤษ-
 ฏกรรมที่ทำได้ในปางก่อนคิดตามมาให้ผิด แต่พระยานกพิราบจึงได้
 ความแต่ต้นจนอดสู้อานให้พระยาหนุพัง ครั้นพระยาหนุได้ยินถ้อยคำ
 แห่งพระยานกพิราบซึ่งได้ให้ฟังดังนั้น ก็มีคำสั่งเสียงยิ่งนัก จึง
 เดี๋ยวเข้าไปใกล้ เพื่อจะกอดเชือกช่วยที่คอพระยานกพิราบ ๆ จึงกล่าว
 ว่าท่านจะอนุเคราะห์แก่เราแล้ว จึงมีเมตตาให้ทวงกัน จึงช่วยกอดเชือก
 ช่วยที่คอพระยานกพิราบทั้งหลาย อันเป็นบริวารแห่งเรานี้ด้วยเกิด พระยา
 หนุจึงตอบว่า สหายเอ๋ย อันตัวเรากับท่านนี้ได้เป็นมิตรสหายแก่กันมา
 แต่กาดก่อน เราจึงจะส่งเคราะห์แก่ตัวท่าน อันนกพิราบทั้งหลายมิได้
 เป็นมิตรสหายแห่งเรา ซึ่งเราจะอนุเคราะห์ให้ทวงกันไปนั้นก็ไม่ควร
 อนึ่งกาดถึงแห่งเราซึ่งจะกอดเชือกช่วยให้แก่บริวารของท่านทั้งสิ้น ก็ไม่
 อาจสามารถที่จะกอดให้ขาดทวงกันได้ ถ้าฉนั้นเราจะให้บริวารแห่งเรา
 ช่วยส่งเคราะห์กอดเชือกช่วยที่คอแห่งบริวารแห่งท่านให้พ้นภัยทั้งสิ้น แต่
 นิธิธรรมดาภายมาถึงคนแล้ว ก็ต้องคิดตรึกกตรองให้พ้นจากภัยก่อน

เมื่อคนใดความดีของตัวเองจึงค่อยคิดตั้งเคราะห์แก่ผู้อื่นต่อไป แต่บัดนี้คิดว่า
ท่านก็ยังต้องภยอยู่ ได้ความเวทนาถึงสาหัส ซึ่งจะมาคิดอาวรักรักผู้อื่น
มากกว่าตนอยู่นั้น ไม่เป็นที่สรรเสริญแห่งผู้มีปัญญา พระยานกพิราบ
จึงตอบว่า

แผ่นที่ ๒๗๘ คำซึ่งท่านกล่าวนี้เป็นความจริงชอบอยู่แล้ว แต่นี่ดีย์
ออกวันพฤหัสบดี เกิดภยชนพร้อมกัน จำจะต้องคิดให้พินภยพร้อม
เดือน ๓ กัน ชนนี้ตัวเราก็เป็นใหญ่ในกองทัพตายนี้ จะมาคิด

เอาตัวรอดก่อนนั้นไม่ควร คำโบราณย่อมกล่าวไว้ว่า รักตนเท่าใดก็
ต้องรักผู้ซึ่งอยู่ในบังคับแห่งตนเท่านั้น ผู้ที่ปราณาจะให้ปรากฏซึ่ง
กิดคิดพิทักคิดคุณแต่ของๆไป ก็คือของฮำรียเพราะมีเมตตาศิครช่วยทุกข์
ช่วยภยแก่ผู้น้อย ความดีความเจริญจึงจะมีแก่ตน ก็เพราะการรักษาก
เกียรติคุณไว้มั่นคงยิ่งกว่ารักษาทรัพย์ เพราะร่างกายเมื่อถึงความตาย
แล้วย่อมพินาศสูญหายไม่ต้องอยู่นาน เกียรติคุณที่ติดตัวไว้ไหน เขา
ย่อมเจ้าๆไปจนสิ้นกตบ เพราะฉะนั้น ถ้าท่านได้แก้ไขกตเชือก
ปลัดอยนกพิราบทั้งหลายเสียได้แล้ว เกียรติคุณแห่งเราผู้เริ่มการก่อน
ก็ดี เกียรติคุณของท่านผู้ได้กตปลัดออกไปก็ดี ภายหน้าจะเป็นนิทานเล่า
กันต่อๆ ไปจนสิ้นกตบนี้ พระยาหนุกระบคำवादแล้ว ก็ตรงเข้ากต
เชือกช่วยทศกอบพระยาจักรีควา แล้วจึงร้องประกาศแก่หนุซึ่งเป็นบริวาร
ทั้งหลาย ให้ช่วยกันกตช่วยทศกอบนทธานนทงสน ฝ่ายหนุซึ่งเป็น

บริวารได้ฟังคำประกาศแห่งพระยาหิรัญยะ ก็ชวนกันเขากดชายที่คอ
 นกทงหงายขาดออกทงต้น ครั้นฝูงนกพิราบพ่นภัยได้ความดังที่วักัน
 แล้ว พระยาหนุจึงกล่าวคำโอวาทสั่งสอนนกพิราบทงหงายว่า ดูก
 ฝูงนกพิราบทงหงาย อันมนุษย์นมอุบายแต่บุญญามากนัก แต่ช่าง
 ดำรงอยู่ในป่าใหญ่ยังเอาเชือกคดของมาไว้ ไซ้ด้อยได้ ปลาอยู่ในน้ำแ
 นกอยู่ในอากาศก็คิด มนุษย์ทงหงายยังคิดเอามาเป็นอาหารได้ ท่าน
 ทงหงายจะอยู่ในประเทศสถานที่ใด ๆ ก็จะไปเที่ยวหาอาหารในที่ต่าง ๆ
 ก็คิด ฟังระมัดระวังตัวให้จงหนัก ที่ควรจะบริโภคนั้นก็บริโภคนั้น ที่ไม่
 ควรจะบริโภคนั้นเห็นว่าจะเป็นเหตุภัยก็อย่าบริโภคนั้น พระยาจิตรคือวากับฝูง
 บริวารทงหงาย ก็ชวนกันคำนับนบขอพระยาหนุตามนิตยสัตตวเดียร
 ฉาน แล้วก็อำตาพากันบินไปยังที่อยู่แห่งตน นี้แต่พระราชกุมาร
 ทงหงาย

ก็การ

แผ่นที่ ๒๘๐
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือน ๓
 แรม ๘ ค่ำ

ซึ่งผูกไมตรีไว้มากในที่ต่าง ๆ ไม่ว่าจะชาติใดตระกูล
 ใด เมื่อยามทุกขภัยกาลฉิบมาถึงแล้ว ก็อาจบำบัด
 ได้ โดยประสงค์ นักปราชญ์จึงสรรเสริญว่า น้ำใจ
 ซึ่งโอบอุ้มอารีให้เป็นที่รักใจแล้ว ก็จะมีมิตรสหายมาก เมื่อมิตร
 สหายมีมากแล้ว ก็อาจให้ผดแต่ช่วยภัยได้ต่าง ๆ

ถ้ามีผู้ถามว่าวิหคอยู่ในเวหา มีฉนอยู่ในสมุทร แม้จะเป็น

มิตรสหายซึ่งกันแก่กัน จะมีผลแต่ช่วยภัยได้ด้วยเหตุใด ตอบว่าอัน
 ธรรมดาคุณวิเศษต่าง ๆ ย่อมจะมีทั่วไป ทุกชาติทุกหมู่โดยน้อยแ
 มาก ดังจระเข้อยู่ในน้ำ ก็มีอำนาจแต่ในน้ำเท่านั้น เมื่อมีกบวตในที่
 ต่างๆ ซึ่งอยู่บนบก ก็ไม่อาจสามารถจะคิดให้สำเร็จไปได้ เด็ดอน
 เด่าอยู่บนบก ก็มีอำนาจแต่บนบกเท่านั้น เมื่อมีกบวตในที่ต่าง ๆ ซึ่ง
 อยู่ในน้ำ ก็ไม่อาจสามารถจะคิดการให้สำเร็จไปได้ แลเครื่องใช้
 ส้อยที่ประกอบกิจให้สำเร็จประโยชน์ในมนุษย์ก็มีเป็นอันมาก เป
 นต้นว่าเข็มแต่เหล็กหมาด เมื่อมีกิจในการเย็บแต่ร้อยกรอง จะเอา
 เหล็กหมาดมาใช้ก็ไม่ได้ เมื่อมีกิจในการเจาะต่าง ๆ เป็นต้นว่าเจาะ
 กระดานแต่ไม้แก่น จะเอาเข็มมาใช้ก็ไม่สำเร็จกิจไปได้ ฤๅจะเอาสิ่ง
 ใช้ต่างขวาน แลจะเอาขวานมาใช้ต่างดาบก็ไม่แยบคาย อันเครื่องมือ
 เหล่านี้ ๆ มีคุณต่างกันอยู่ฉนี้ใด ก็เปรียบดังมนุษย์แต่สัตว์ทั้งหลาย
 ซึ่งมีคุณวิเศษต่าง ๆ กันฉนี้ อันธรรมดาซึ่งจะคบมิตรนั้นเด่า ก็ต้อง
 พิจารณาเหตุโดยละเอียด ว่าเป็นสัปบุรุษฤๅอัสสัมชัญ ถ้าคบมิตรซึ่งเป็น
 สัปบุรุษแล้วก็อาจให้คุณ ถ้าคบมิตรซึ่งเป็นอัสสัมชัญแล้วก็อาจให้โทษ
 ประการหนึ่ง จึงพิจารณาดูภริยาแต่อาจ ถ้ามีภริยากระด้างกระเดื่อง
 ไม่สุภาพเรียบร้อย แลอาจหาญหาญไม่ตั้งอยู่ในความดีมาคาวระ
 ก็มีภักพาคความร้อนใจให้แก่มิตร ดังนิทานแร้งแก่ ซึ่งมีมาแต่โบราณ
 ฉนั้น พระราชกุมารทั้งหลาย จึงถามอาจารย์วิธึมานะบัณฑิตว่า
 นิทานแห่งแร้งแก่นั้นเนื้อความเป็นประการใด เชิญท่านจงเล่าให้ข้าพ-

เจ้าทงหลายพึ่งพอเป้นคดีจำใจบ้าง ฝ่ายอาจารย์วัดมานะบันทึกตั้ง
เต้าถวายพระราชากรมารว่า (ตั้งนี้)

นิทานเรื่องแรงกับแมว

ในกาลก่อนยังมีแม่นาคาตบตอง ซอภาคยันท กัทธิมฝั่งแม่นาค
นนมตงเต้าใหญ่คันทอง แรงแก่งซอว่าเจดิตะมาอาครียอยู่ค้ำคอบ
ไมหน แรงแก่งมอายมาก จนเจ็บแดงงอยปากจนคอกหักดูรังงตั้ง
ตาคไม่ใคร่จะเห็น อนึ่งบนคตงไม่เต้ถานนมฝั่งนุกมาทำรังเป้นอนมาก
นุกเหต่านนครนไคเห็นแรงแก่งมคความเมตตปรานี ถึงเวด่าไปหาอา-
หารบริโภคก็คามาเมื่อแรงแก่งให้กินทุก ๆ วัน วันหนงมีแมวควหนง
ซอที่พระกรรณ หุยาเวเกินแมวธรรมด เติรมายังไคคตงเต้า

แผ่นที่ ๒๘๐
ออกวันศุกร์
เดือน ๓
แรม ๕ ค่ำ

แหงนซนไปคตงไม เห็นตงนุกเหต่านนี้ คิตจะใคร่บริโภค
เป้นอาหาร จึงมาคิตแต่ในใจว่า จำเราจะประจบประ-
แจงแรงแก่งดวยกตอูบายซนไปอาครียอยู่บนคตงไมหน เวด่า
ค้ำแม่นกทงหลายหตบ้เต้ เราจะยั้งซนไปคตงเอาตงนุกมาบริโภค
เป้นอาหาร ก็จะมีคความผัดุก ไม่ตองชวชววยเทียวหากินในที่อื่น
ครนคิตตงนนเต้ จึงทำอากรขม้ขม้นตะกายซนไปบนคตงไม ตงนุก
ทงหลายครนไคเห็นแมวภพากนรองเกียรกวราวซน แรงแก่งไคยนคัง
นง ก็คตการคตงคางจะมีคตงมาเป้นม้นคง จึงรองถามว่าใครมาที่

ถิ่นของเรา แมวจึงตอบว่า คุณกรท่านพระยาแรงแ้ง ข้าพเจ้าผู้เป็นแมว
 ขอว่าทชะกรวรรณ จะขึ้นมาขออาศัยพึ่งท่านอยู่ด้วย เพราะว่าบัดนี้
 มีศัตรูคิดตามไล่ข้าพเจ้ามา ข้าพเจ้าไม่รู้จักหนีไปไหนได้ ข้าพเจ้า
 จึงดวงตะกายขึ้นมาพึ่งท่าน เพื่อจะให้พ้นจากมรณภัย ขอท่านจงเอนดู
 ช่วยชีวิตข้าพเจ้าด้วยเถิด แรงแ้งแกจึงชี้ว่า เองเป็นแมวขอมบริโลก
 ตัดวอนนมชีวิต ถูกนกบนต้นไม้กม้อยู่เป็นอันมาก เองจะมากัดกิน
 เป็นอาหารเสียหมดคตอก จะให้เองอยู่ด้วยไม่ได้ รับผิดชอบเสียจากต้น
 ไม่โดยเร็ว ถ้าไม่ลงไปก็จะฆ่าเสียบัดเดี๋ยวนี้ แมวจึงอ้อนวอนว่า
 คุณกรพระยาแรงแ้ง ไฉนท่านจึงกล้าอภัยคำหักโหมเช่นนั้นเล่า ท่านจงฟัง
 คำของข้าพเจ้าก่อน อันกรรมดาในโลกนี้ เมื่อผู้ใดมีทุกข์ร้อนแต่เห็น
 ภัยมาพึ่งผู้มั่งคั่งแล้วก็ควรจะให้เป็นที่พึ่ง ฤๅถ้าจะเกรงว่าจะพาทุกข์
 ภัยมาให้ ได้ความร้อนใจด้วย ก็ควรจะต้องไต่ถามดูก่อน ว่าผู้ที่จะมา
 พึ่งคนนั้นผิดฤๅชอบ ดีฤๅชั่วเป็นประการใด ถ้าผู้หนีผิดก็ควรจะทำโทษ
 ตามโทษานุโทษ แต่ผู้หนีชดก็ควรจะจับได้เสีย ไม่ให้อยู่พึ่งพาอาศัย
 ถ้าผู้ทวงมาพึ่งคนนั้นไม่มีความผิดก็ควรจะต้องรับไว้เดียงดู ช่วยบอ
 กันอันตรายให้ จึงจะจัดว่าเป็นผู้มั่งคั่งเป็นชอบปราชญ์ แรงแ้งแกจึง
 ตอบว่า อันความดีของเองเป็นประการใด เองจงว่าไปก่อน แมวจึง
 กล่าวกลตอบายว่า

แผ่นที่ ๒๘๒ เมื่อครั้งข้าพเจ้ายังเป็นเด็กแม่วัยนั้น มีญาติคนหนึ่งบริ-
ออกวันศุกร์ บรูณด้วยศัสตราพรตเพนอันดี ไปจงกรมอยู่ณป่าใหญ่
เดือน ๓ ข้าพเจ้าได้ ไปอยู่ในสำนักฤษนั้น แด่ท่านได้เป็นอาจารย์
แรม ๘ ค่ำ แห่งข้าพเจ้า ตั้งต่อนคัมภีร์ธรรมศาสตร์แต่นิศาตร์ให้แก่ข้าพเจ้า ๆ
ก็เคศศึกษาเดาเรียน อยู่ปฏิบัตฤษนั้นจนข้าพเจ้าเจริญอันแล้ว ท่านให้
ข้าพเจ้าตมาทานศัสตรา ๕ ข้าพเจ้าก็ตมาทานรักษาไว้มั่นคง ไม่ให้ตาง
พร้อยเศรำหมองแต่ตั้งหนึ่งตั้งใด ฤษผู้เป็นอาจารย์ท่านเห็นว่าข้าพเจ้า
นคจริง ตั้งอยู่ในศตยในธรรม แม้จะอยู่ด้วยต่าพงคนก็ได้อยู่แล้ว
ท่านจึงได้ปด้อยข้าพเจ้าเดี่ยวในป่าที่ริมฝั่งแม่น้ำคงคา ข้าพเจ้าได้ตงไป
อาบน้ำชำระเกตุในแม่น้ำคงคาเสร็จแล้ว แด่ได้ตมาทานพรตอันชื่อว่า
จันทพะยะนะ กินซึ่งอาหารชื่อว่านิรามิต คือกินซึ่งตมเป็นชของไม่มี
อามิต แต่ข้าพเจ้าได้ประพฤตตามโอวาทพระฤษเช่นนั้นนานแล้ว เพราะ
ณนั้น ท่านพระยาแรงผู้ประกอบด้วยปัญญา แต่มีจตรเต็มได้ใน
กุดตเป็นอันมาก จะมาฆ่าข้าพเจ้าผู้ตงอยู่ในศัสตราในพรตไม่ตสมควรเดย
ควรจะต้องรับข้าพเจ้าไว้อาศัยรัยในสำนักแห่งท่านในครั้งนั้น อนึ่งอัน
ธรรมเนียมแห่งมนุษย์แต่ตตวตงหตาย ซึ่งมปัญญาแถบนั้นตาคักัดฤ
กาดงอาณภาพบริบูรณ์ เมื่อมีแขกมาถถึงตถานแห่งตนั้นก็ควรจะต้อง
ตอันรับตามตสมควรแก่คณานุรูปผู้นั้น ถึงแขกจะเป็นมิตรศหายฤาเป็น
อมิตรก็ต ต้องปฏิตถนถารตอันรับโดยตสมควร อย่าให้เป็นที่ตถก
ตถเทินตงนี้ จึงจะจัดว่าเป็นปัญญาแห่งภุมิปราชญ์ อันถารตแต่ถารชว

ก็ยอมเป็นต้นตานอยู่ด้วยกันในเหล้ามมุษย์เดส์ดัว เมื่อผู้ใดมีต้นตาน
 ประพฤติดี นานไปก็จะได้เห็นความดีแห่งผู้นั้น เมื่อผู้ใดมีต้นตานประ-
 พฤติชั่ว นานไปก็จะได้เห็นความชั่วแห่งผู้นั้น อนึ่งผลไม้ซึ่งมีในโตกษณัม
 หาดายต์ถาน แต่ผลไม้ดีของอย่าง คือ ผลมะเคือแดงผลชุนุน ถ้าต้น
 กิ่งใบก็ระมายคล้ายคลึงกัน แต่ผลนั้นแปลกปลาดต่างกัน อันผลมะ
 เคือนนขางนอกดูเกดยงเกดาแดงดูก็ได้ แต่ข้างในเป็นหนอนพอนอยู่
 ไม่มีโอชารต์ ผลชุนุนนั้นใช้ภายนอกเป็นหนามระกุงระกะไม่น่าดู แต่
 ข้างในดีเหลือของดีได้ดุจดีทอง แต่มีโอชารต์ ก็เหตุใดเจ้าจึงรู้ว่าดี
 แดงชว ก็เหตุที่นานไปค่อยดูกลิ่นทุกวันทุกเวลา เมื่อถึงกำหนดแตก
 ออกเองก็ดี งามผู้เอาออกก็ดี แต่อาจเห็นที่คิดแดงชวเช่นนั้น อนึ่งใน
 ป่าทั้งหาดาย มีประเทศซึ่งเป็นที่เกิดแห่งเครื่องหอม คือ กฤษณาแดง
 กระดำภักเป็นต้น ไม่เช่นนั้นก็มีน้อยกนน้อยหนา ประเทศซึ่งเป็นที่เกิด
 แห่งหญ้าแดงต้นไม้มกดินนหม่โดยมาก

แผ่นที่ ๒๗๓ อุปมานันโต อุปมัยดังผู้ซึ่งมีปัญญาแต่มีหัวใจโอบอ้อม
 ออกวันเสาร์ อาริแผ่แผ่ไป ก็เป็นที่ประชุมแห่งผู้อื่นให้ ไปมาตุลาคม
 เดือน ๓ คบหา แต่เป็นที่พึงพาอาศัย แม้จะอยู่ในสถานที่ใด ๆ ถึง
 แรม ๑๐ ค่ำ จะไปมาหายากก็ไม่อาจที่จะขาดจากการประชุมได้ ฝ่ายผู้ปราศจาก
 ปัญญาแต่ประพฤติต้นตานมัจฉริยโหดร้ายไม่โอบอ้อมอาริแผ่แผ่ไป ก็
 ไม่เป็นที่ประชุมแห่งผู้อื่นให้ ไปมาตุลาคมคบหา แต่ไม่เป็นที่พึงพา

อาศรัย แม้อยู่ในสถานที่ใด ๆ ก็จะไปมาหาวายก็ไม่มีผู้ซึ่งจะไปมา
 หาผู้เจ็บเหงา ตุ้คงเรือร้างว่างเว้นจากประชุมชน หนึ่งคนที่มี
 ปัญญาอันใดคะตานั้น เปรียบปานประจุกดอกแถมต๋าโพง ไม่มีใคร
 จะเจตนาเอามาหักมาคม แดบริโศคเป็นอาหาร ก็คนที่มีปัญญาเฉียด
 ฉลาดรอบรู้ในกิจใหญ่ย่อยต่าง ๆ ทั้งปวง เปรียบปานประจุกดอกแ
 ฒักอบตบัวหดวง ฤคอกไม้ที่มีกลิ่นอันหอม คนทั้งหลายต่างเจตนา
 เอามาหักแตกม ฤนាំมาประกอบโสดถ แดบริโศคเป็นอาหาร อัน
 ทำนพระยาแรงนเฒ่าก็มีปรีชาเมตพร้อมไปด้วยคุณต่าง ๆ เหลือตณพ
 วิสัยที่จะนับจะประมาณได้ แม้นจะพรรณนาไปก็ไมรู้ต้นสุดเคย เพราะ
 เหตุคงนห ชาพเจ้าจงโตชนมาขอพงพกอาศรัยในสำนักแห่งท่าน ขอ
 ท่านผู้มปรีชาแถมก้าตงอานภาพมาก จงปรารณแก่ชาพเจ้าผู้เป็นตค
 อนาถด้วยเถิด ฝ่ายเร้งแก่ไมรู้ประมาณตัว ครันไต่ยนิแมวกถ้าว
 ค่ายกย่ของคณคุณซึ่งไม่มีในตณน ก็ให้อมเอิบในอรรมณ์ เหตุด้วย
 ต้าคณุจิตรวิปตาค เห็นผิดเป็นชอบไป เกิดชนชมยินดีเป็นก้าตง จึง
 คอบถ้อยคำด้วยวาจาอันไพเราะ ว่าท่านที่ชะกรรณพุดฉลาด แด
 ต้มมาคารวะเป็นอย่างดี ซึ่งท่านกถ่าวณกัจริงอยู่ชอบแเดวทุกประการ
 แแต่ซึ่งเราจะตงเคราะห์ให้ท่านอาศรัยอยบนตณไมน เกรงว่านกกทั้งหลาย
 จะตเคยนเราได้ ด้วยท่านดีเป็นตคอนมวิสัยหยาบช้า มักฆ่าชีวิต
 ผู้อนบริโศคเป็นอาหาร เราจึงตองว่าท่านเช่นนั้น ไซ้จะตระหนัหวง
 แหนกนฐานที่อยู่นหามได้ แมวครันโตพงพระยาแรง กถ่าวถ้อย

แผ่นที่ ๒๙๔
ออกวันเสาร์
เดือน ๓
แรม ๑๐ ค่ำ

คำฉันท์อ่อนอ่อนดง ก็มีความรื่นเรียงบรรเทิงใจยิ่งนัก
จึงแกดงทำอาการกริยาให้เรียบร้อย ค่อยคตานเข้าไป
โกด แต่เควรพนบหมอบตงที่ตะเพาะหน้าแรงแก่

แอดจคอบว่า ข้าแต่ท่านพระยาแรง ขอซึ่งท่านวานนกจริงอยู่ เพราะ
วานกทงหลายเหตานั้นจะสำคัญจิตรว่า ข้าพเจ้าเป็นชาติแมงพาด ไม่
ได้อยู่ในสำนักแห่งท่านผู้ทรงศีลสิกขาบท แต่ข้าพเจ้าอยู่ในศีลดีใจ ไม่
ฆ่าชีวิตผู้อื่นบริโภคเป็นอาหาร ด้วยตั้งใจว่าเบ้องหน้าครนจุติไปแล้ว
จะได้ไปเกิดในสวรรค์ ตามโองาทที่อาจารย์ตั้งสอนมาแต่หตั้ง ไซ้จะ
กล่าวแกดงเป็นแต่ให้กตหดอกดงท่านนั้นหามีได้ จะดัดตะแรงแก่ผู้ใด
เซต ไม่ตรีตรองให้เห็นโดยแยบคายก็หตงเชื่อคำแมงซึ่งดอดดงเป็น
อบาย จึงกล่าววาท่านที่ชะกรรมเฮย ท่านจะมีความประสงค์อยู่
ในศนไม้นี้ ก็จงไปอยู่ในที่สมควรเกิด แมงก็ค่านับตาแรงแก่แอดเจ้า
ไปช่อนอยู่ที่ในโพรงไม้เสตานน ครนถงเวตาค่าก็ดอบชนไปตกตูกนก
กินทุก ๆ วัน ครนกินแอดก็เอาชนแเดกระตูกมากองใจทรมแรงแก่
ฝ้ายนทงหลายเมื่อเห็นตูกนกน้อยตง ๆ ก็มีความสังสัยในจะดัดตะ
แรงแก่วากินตูกนกเสย จึงพากันมาดู ก็เห็นชนแเดกระตูกนนเวยราย
อยู่โกดทอยู่แห่งแรงแก่ นกทงหลายถตงเนอเห็นพรอมกนว่าแรงแก่
กินตูกนกเสย ต่างก็ถถ่าวว่าแรงแก่นไม่ตงอยู่ในตงใจในธรรม เรา
ทงหลายต้อต่าหะหาอาหารมาให้บริโภคอิมหน้าต่ารายทุก ๆ วัน ยัง
ไม่เต็มความปราถนา มากินตูกของเราเสยเด้า ฝูงนทงหลายต่างมี

ความโกรธยิ่งนัก จึงรวมกันเข้าจิกตีบแรงแก่จนถึงกาดกิริยา ฝ่าย
 แมวได้รู้ความดังนั้นก็หนีไปจากคนไม่ เทียวซ่อนเร้นอยู่ในป่าดง
 กาดก่อน

เมื่ออาจารย์ วุฒิมานะบัณฑิต กถาจารย์ท่านหนึ่ง จะตติระแวงแก่จบ
 ดงแล้ว จึงว่าแก่พระราชกุมาร ว่าคุณพระราชกุมารทั้งหลาย
 อนัดลักษณะผู้บัญญัติไตรปิฎกครอบคอบ ให้เห็นทุกขเห็นภัยใน
 อดีตอนาคต ว่าจะได้ความรื่นใจแต่ชุนเคืองใจแก่ผู้อื่นไปในภายหน้า
 ก็เห็นสภาพปานคน นักปราชญ์ทั้งหลายจึงได้คิดเตียนผู้บัญญัติ แต่
 ปราศจากสติที่จะไตรตรองห้วงเหี้ยวอารมณ์ไว้ ให้คิดประกอบการ
 แต่ที่ชอบ แม้การไม่ควรจะเป็นเหตุ ก็อย่าคิดให้เกิดผล อนึ่งผู้มีจิต
 เข็ญ เพื่อต่ออกอภัยคำอันไพเราะ ไม่พิจารณาให้เห็นการตลอดไปวันหน้า
 ไม่รู้ประมาณตนแต่คุณวิเศษแห่งตนแล้ว ก็ไม่อาจสามารถจะคิดให้
 เป็นประโยชน์ขยายแก่คนผู้อื่นได้ แต่มกมีศัตรูทุกขภัยมาย้าย ให้
 ได้ความเดือดร้อนใจยิ่งนัก นักปราชญ์ทั้งหลาย

แผ่นที่ ๒๘๕ จึงได้สรรเสริญผู้ ที่คิดการถูกต้องด้วยเยี่ยงอย่าง แต่ให้
 ออกวันอาทิตย์ ถ้าเรัจประโยชน์ตนแต่ประโยชน์ผู้อื่นได้ ไม่เป็นที่รื่นใจ
 เดือน ๓ หรือชุนเคืองใจแก่คนทั้งหลายไปภายหน้า ย่อมเป็นที่นิยม
 แรม ๑๑ ค่ำ ยินดีทั่วไป เปรียบประดุจดั่งดวงพระจันทร์เมื่อวันเพ็ญ ในเวตาเที่ยง
 ค่ำ มีแสง จารวัดร์คมีไฟโรจน์ รุ่งเรือง ส่อง ทั่วไปใน สรรพทิศ น้อยใหญ่

แม่ผู้ใดจะตั้งแตรขึ้นไป ต่างคนต่างก็เห็นปรากฏซึ่งดวงพระจันทร์นั้น
ตั้งอยู่ตรงตัวแห่งตนทางต้นดวยกัน อันผู้มบญญวณผู้ปราศจากความ
ฉดวคณัน ผิดกันโดยประเภทดังพรรณนามาฉน

โดย อักษรลำดับนโศภณ

ข่าวราชการ

เสด็จพระราชดำเนินเมืองเพชรบุรี

ณวันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนศัปศศก ๑๒๓๗ เวลา
บ่าย ๓ โมงกับ ๔๕ นาที พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
พระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระราชยานไปประ-
ทบทพระที่นั่งราชกิจวินิจฉัย ขณะนั้นพระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าทูล
ดอของชุดพระบาทผู้ใหญ่น้อย มากคอยตั้งเสด็จเป็นอันมาก พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ครัดกับเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ฯ ประมาณ ๓๐
นาที จึงเสด็จพระราชดำเนินถึงเรือพระที่นั่งอคราชวรเดช เสด็จขึ้น
ประทับบนศาลฟ้า ครั้นคนตงพร้อมกันแล้วก็ออกเรือพระที่นั่งจากท่า
ราชวรดิษฐ ขึ้นไปถึงหน้าวัดเทวราชกุญชรก็กลับเรือพระที่นั่งลงตาม
ลำน้ำ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลง
เสด็จพร้อมด้วยพระเจ้าอนงยาเชกที่ตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น ครั้น
เสด็จเสร็จแล้วก็เสด็จขึ้นบนศาลฟ้า ประทับครัดอยู่จนเวลาทุ่ม ๑ กับ
๑๕ นาที ถึงหน้าเมืองสมุทรปราการ หยุดเรือพระที่นั่ง แดทรงพระ

กรุณาโปรด ฯ ให้กรมการเอาชูปเทียนแดงดอกไม้ไปบูชาที่พระเจดีย์
กลางนา แต่พระยาสมุทบุรานุรักษ์ก็เข้ามาเฝ้าทอดของชุด

แผ่นที่ ๒๘๖ พระบาท ในเรือพระที่นั่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ออกวันอาทิตย์ ตรีศกัฏฐ์กับพระยาสมุทบุรานุรักษ์ ประมาณ ๑๐ นาที
เดือน ๓ พระยาสมุทบุรานุรักษ์ ก็กราบถวายบังคมลา จึงโปรด
แรม ๑๐ คำ ให้ออกเรือพระที่นั่งจากเมืองสมุทรปราการ ออกปากอ่าวเวหา ๒ ทุ่ม
กับ ๓๕ นาที ถึงวังหลวงทอดมอจอดอยทนน ครั้นเวลายามเศษ
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ด้วยพร้อมด้วยพระเจ้าอนุวงศ์
ตามเสด็จพระราชดำเนินนั้น ด้วยแต่ตรีศกัฏฐ์อยู่จนเวหา ๘ ทุ่มกับ ๔๖
นาที เสด็จขึ้น เวหา ๓ ยามเศษ เรือพระที่นั่งอัครราชวรเดชใช้จักร
จากวังหลวงไปทางฝั่งทะเลตะวันตก

โดย สวัสดิ์ดิประวัต

ณวันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๓ คำ ปีกุนตีปดศก กัฏฐ์ ๑๒๓๗
เวหาเข้าย่ำรุ่ง เรือพระที่นั่งอัครราชวรเดช แต้นตรงมาปากอ่าวท่าจีน
เวหาเข้า ๒ โมง ๓๐ นาที ถึงปากอ่าวบ้านแหลม เรือพระที่นั่งหยุด
ประทับทนน จึงมีพระบรมราชโองการดำรัสว่าแต่เดิมเรือพระที่นั่ง
อัครราชวรเดชถ้าก่อน เมื่อครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า
เจ้าอยู่หัว เคยเข้าไปจอดประทับในคลองที่ตำบลบ้านท่าพิสดา จึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงานเรือพระที่นั่งแต่่นเข้าไปใน

คตองคามอย่างแต่ก่อน เวลา ๓ โมงกับ ๓๓ นาที ถึงที่ท่าพดับพตา
 เรือพระที่นั่งก็ทอดสมอดับไฟ เวลาเช้า ๕ โมง ๑๕ นาที พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงเรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นซึ่งพร้อมด้วยพระ
 เจ้านองยาเชอยังเยาว์ ๓ พระองค์ แด่พระองค์เจ้าสวัสดิโสภณ พระ
 องค์เจ้าศรีวิดยตักษณ จางวางมหาดเล็ก ๑ หวังหมื่น ๓ รอยแยะเอ็ด
 เดอรเกมป ๔ แด่พตกั้นซึ่งพร้อม เรือพระที่นั่ง ๑๒ กั้นซึ่งออก
 จากเรือพระที่นั่งอคราชวรเดช เรือประทับที่ศันาคารจิง แด่มีเรือทหาร
 นำ แด่เรือพระที่นั่งแหวด ๑๒ แหวด สมเด็จพระเจ้านองยาเชอ แด่
 พระเจ้านองยาเชอ เสด็จไปในั้นเป็นอันมาก แด่มีเรือใบคเรือแหวด
 พระประเทียบแต่ข้าราชการเป็นอันมาก แด่มีเรือพระที่นั่งแหวดกรม
 สมเด็จพระสุดำรัตนราชประยูรดำ ๑ แด่เรือแหวดพระประเทียบซึ่งมา
 จากเรือไกรซิงแซนนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จไปตาม
 ตำดับดำคตอง จนเวลาบ่ายโมง ๔๐ นาที ถึงที่พดับพตา บางครก
 บ้านใหม่ แด่เสด็จพระราชดำเนิรชบนพดับพตาตรี้อยด้วยเจ้าเมือง
 กรมการ แด่ข้าราชการ

แผ่นที่ ๒๘๓ ซึ่งไปคชยรับอยู่ทนน จนเวลาบ่ายโมง ๕๕ นาที เสด็จ
 ออกวันจันทร์ ๕ ชนทรวงรถพระที่นั่งสองล้อ กับพระเจ้าตุ๊กเชอ พระองค์
 เดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ เจ้าศรีวิดยตักษณ แด่เสด็จทางสถลมารค พร้อมด้วย

กระทบเห็นหน้าหลัง พระบรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย
 ตามเสด็จพระราชดำเนินริ้วขบวน ไปรถบ้าง ครั้นเวลา ๒ โมง ๕ นาที
 เสด็จถึงเชิงเขาตอดตทาง ๒๒๗ เส้น แด่เสด็จขึ้นทรงมาพระที่นั่ง
 ยังไม่มโหรีวง ซอชาวดอง เสด็จขึ้นบนเขามหาดูรรค์ ครั้นถึงบนบันได
 พระที่นั่ง ก็เสด็จ พระราชดำเนิน ขน ทอด พระเนตรพระที่นั่งเพชรมณีไพ-
 โรจน แด่พระที่นั่งปราโมทย์มไหศุวริยแด่ราชธรรมสภา แด่เสด็จขึ้น
 บนพระที่นั่งข้างใน พระบรมวงศานุวงศ์ก็ได้มาพักที่ราชธรรมสภา ข้าราชการ
 ที่ตามเสด็จพระราชดำเนินอยู่หอพระเจดีย์เขตปรีดพรีด ในเวลา
 เช้าวันนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ทหารราช
 วัลลภชาดกกับสายพระแสงพร้อม พระบรมวงศานุวงศ์แด่ข้าราชการซึ่ง
 ตามเสด็จพระราชดำเนิน ล้อมเสด็จตามธรรมเนียม มีขี้กแยกเกิดแด
 ออฟฟิศโกศกเป็นคัน ฝ่ายขุนนางนายทหารแต่งเครื่องยศทั้งต้น เวลา
 ม้าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกราชธรรม
 สภา เสด็จประทับโต๊ะเสวย พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ประ
 ทับอยู่จนเวลา ๕ โมง ๔๕ นาที เสด็จพระราชดำเนินลงจากเขาพระ
 ที่นั่ง ตามทางข้างหลังเขามาไปพระเจดีย์ แด่เขาวัดทิมพระเจดีย์
 ศีตา แด่ประทับทอดพระเนตรแล้ว เวลาย่ำค่ำ ๓ นาที เสด็จพระราช
 ดำเนินกลับมากตามทางเดิม มาเสวยถือนข้างเขามหาดูรรค์ที่ศวัน
 ออก เสด็จพระราชดำเนินไปที่ตั้งฐานฐาคารสถาน ซึ่งกรมสมเด็จพระ
 ฤๅษีวาสุเทพราชประยูร ประทับพักอยู่ที่นี่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

เสด็จประทับครีดยุ่กับกรมสมเด็จพระสังฆราชประยูร จนเวลา
ทุ่ม ๕ นาที เสด็จขึ้นบนพระที่นั่ง

แผ่นที่ ๒๘๘ เพชรภูมิไพโรจน์ ประทับครีดยุ่จนเวลา ๒ ทุ่ม ๓๕ นาที
ออกวันจันทร์
เดือน ๓ เสด็จขึ้นข้างใน ในเวลาดำวณน พระบาทสมเด็จพระเจ้า
บรม ๑๒ คำ อยู่หัว ไม่ได้เสด็จประทับโต๊ะเสวยที่ราชธรรมสภา ด้วย
ทรงพระราชดำริเห็นว่า ทรงพระราชดำเนิรมากอ่อนพระราชฤทัยไป
จึงหาได้เสด็จออกไม่ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉุดของพระ
องค์บิดพระศอกตามธรรมเนียม พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการได้อย่าง
นบ่าง อย่างเบ็ดคอบ้าง เสด็จตามเสด็จพระราชดำเนินด้วย ปนอันมาก
โดย ภาณรังษีสว่างวงศ์

วันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๕ คำ ปีกุนต์ปีตศก จตุศักราช ๑๒๓๗
เวลาย่ำรุ่งเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวาร
หลังราชธรรมสภา พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการฝ่าย
ใน มีตำรวจกรมวังแห่ทหารนำตามเสด็จ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
หัว เสด็จทรงพระราชดำเนินไปประพาสป่าเพียงเสถภาพัง ประทับอยู่
จนเวลาเช้า ๓ โมง เสด็จขึ้นบนพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ประทับ
ครีดยุ่ประมาณครู่หนึ่งเสด็จขึ้น เวลาเช้า ๔ โมงเสด็จออก มีพระ
บรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้เรียกพานเทียนไปบูชาเทวรูปที่พระ
พิมานเพชรเทเวศร์ แล้วประทับอยู่ประมาณ ๓๐ นาทีเสด็จขึ้น ครั้น

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระ
ที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรมทรงพระ
ที่นั่งราชยานธงไปเชิงเขา ประทับคร่ำครึกับสมเด็จพระยาบรมมหา
ศรีสุริยวงศ์ ซึ่งได้มาแต่เมืองราชบุรี มาเฝ้าทอดตของชุดพระบาท
เมืองเพชรบุรีในเวลาเช้าณประมาณครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง
สองคน เสด็จพร้อมด้วยทหารแต่ตำรวจ พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการ
ตามเสด็จ ขณะเมื่อเสด็จพระราชดำเนินลงมาแต่บนเขานี้ ที่
เชิงเขามีราษฎรชาวเมืองเพชรบุรี มาคอยชมพระบรมโสดมการใน
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นอันมาก แต่กระบวนเสด็จพระราช
ดำเนินไปนั้น ครั้นถึงเขาพนมผดกเดี่ยวเข้าหัดงเขา เสด็จลงแต่รถ
พระที่นั่งไปประทับที่ศาลา ซึ่งเป็นทำเนียบพักของสมเด็จพระยา
บรมมหาศรีสุริยวงศ์นั้น ครัดด้วยข้อราชการต่างๆเสร็จแล้ว สมเด็จพระ
เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ จึงได้กราบบอญบังคมลากลับไปเมือง
ราชบุรี ว่าจะไปในเวลาค่ำวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๔ ค่ำนี้ ประทับ
อยู่จนเวลา ๕ โมงเศษ

แผนที่ ๒๘๔
ออกวันอังคาร
เดือน ๓
แรม ๑๓ ค่ำ

เสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรงรถพระที่นั่ง ออกจากเขา
พนมผด ไปประทับรถพระที่นั่งที่เชิงเขาหัดง แล้ว
เสด็จขึ้นทรงมาพระที่นั่งบนเขา ครั้นถึงปากถาหัดง
ก็เสด็จลงจากมาพระที่นั่ง ทรงพระราชดำเนินไปในถ้ำ พร้อมด้วย

พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการฝ่ายใน ทรงนมัสการพระพุทธรูปใน
 ถ้ำแก้ว ประทับอยู่จนเวดาคู่หนึ่งก็เสด็จขึ้นจากถ้ำ แลดูทรงพระราช
 ยานตงไปเชิงเขา ซึ่งทรงรถพระที่นั่งกตบยงเขามหาสัตว์วรรค ครั้นกระ
 บวรแห่ม้าถึงเชิงเขาแล้ว ก็เสด็จลงแต่รถพระที่นั่ง ซึ่งทรงรถเด็ก
 กรมวังแลกรมราชยานประคองได้รถพระที่นั่ง ขึ้นไปจนถึงยอดเขา
 แล้วเสด็จขึ้นประทับบนพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ประมาณครู่หนึ่งก็
 เสด็จขึ้น ระยะเวลาตั้งแต่เขามหาสัตว์วรรค ถึงเขาหัตถวงเป็นทาง ๕๘ เส้น

ครั้นเวดาคู่ ๒ คู่เศษ เสด็จออกทางพระทวารข้างซ้ายราชธรรม
 ลดา ประทับด้วยพร้อมด้วยสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ พระเจ้าน้อง
 ยาเธอ จนเวดายุยามเศษ แล้วยกเสด็จออกไปประทับชดาข้างราช
 ธรรมลดาทางด้านข้างขวาแต่ด้านข้างหน้า ทอดพระเนตรภูมิประเทศที่
 ต่าง ๆ จนเวดาคู่ ๔ คู่เศษเสด็จขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๕ ค่ำ ปีกุนศัปตศัก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวดาคู่ ๔ คู่เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงทรง
 มาตราที่ข้างใน พระวุมิการบดีนิมนต์พระสงฆ์ ๓๐ รูป มีวัดมหาสมณ
 รามแลวัดคังคารามเป็นต้น เข้าไปรับบิณฑบาต เวดาคู่ ๕ คู่เศษ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์
 หัตถวงพิพิชกคังนำพระยาประสิทธิธิตั้งครามรามภักดี ผู้ว่าราชการ
 เมืองกาญจนบุรี ทอดเกล้า ๆ ถวายสิ่งของ

แผ่นดิน ๒๕๐
ออกวันอังคาร
เดือน ๓
แรม ๑๓ ค่ำ

ต่าง ๆ แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทาน
เสื้อสักหลาดสีต่าง ๆ แก่พระยาประสิทธิ์สงครามราม
ภักดี ผู้ว่าราชการเมืองกาญจนบุรี ๑ พระยาศรีนิทร
ภายไชย ผู้ว่าราชการเมืองเพชรบุรี ๑ หาดวงบริบาลศิริมาศ ๑ แล้ว
ประทับครีส์กับพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ประ-
มาณครุ่หนึ่งเสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ เสด็จออกฉนวนทรพระที่นั่งหนน ปัตติวงษาจึง
นำเงินทูลเกล้า ฯ ถวายของต่าง ๆ แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนิน
ไต่เขา ขึ้นทรงรถพระที่นั่งเล็ก มีพวกราชยานรูงไปถึงหน้าวัดมหา
สถมณาราม เสด็จพระราชดำเนินถึงเชิงเขา ประทับครีส์กับเจ้าพระยา
สุรวงศ์ไวยวัฒน์ครุ่หนึ่ง แล้วเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งสองคน ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าตูกเชอ พระองค์เจ้าศรีวิฑยดิถีชน
ตามเสด็จบนรถพระที่นั่ง พร้อมด้วยกระบวรนำแฉกระบวรตามเสด็จ
ไปประทับเขาน้ำไคอิฐ ประทับอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษเสด็จกลับ รถ
พระที่นั่งถึงเชิงเขา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ก็เสด็จขึ้นทรงรถ
พระที่นั่งเล็ก มีพวกราชยานประคองได้ขึ้นไปประทับพระที่นั่งเพชรภูมิ
ไพโรจน์ ครีส์กับพระบรมวงศานุวงศ์ ประมาณครุ่หนึ่งเสด็จขึ้น

โดย มุขยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศักราช ๑๒๓๗

เวตยาบัยโมงเคษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับ ณ
 พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ มีข้าราชการหัวเมืองกรมการ เฝ้าทูลต่อของ
 ชุดพระบาททูตเกล้า ๆ ถวายสิ่งของต่าง ๆ แด่พระราชทานเสด็จ
 หลาศอย่างใดแก่ข้าราชการที่มาเฝ้าทูลต่อของชุดพระบาท คือ พระพต
 สังคราม ๑ หาดวงรามฤทธิรงค์ ๑ หาดวงยงโยธี ๑ หาดวงภักดีสังคราม ๑
 นายแย้มเด็กชา ๑ หาดวงพัฒนาเพชรภูมิยกกระบิตร ๑ หาดวงวิจิตร
 ภักดีผู้ช่วย ๑ หาดวงมหาศไทย ๑ ขุนดีดีดี ๑ ขุนแพ่ง ๑ ขุนแขวง ๑
 ขุนศุภมาศรา ๑ ขุนเทพ ๑ ขุนรองปลัด ๑ ขุนเทพบุรี ๑ รวม ๑๕
 นาย แล้วโปรดพระราชทานเงิน แด่พวกเด็กชาที่มาเฝ้าทูลต่อของชุด
 พระบาท คนละค่าตั้งบาง คนละกึ่งค่าตั้งบาง คือทได้คนละค่าตั้งนน
 เพราะเป็นคนเก่า ได้ทรงเห็นหน้าตั้งแต่แผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระ
 จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ให้มากกว่าคน
 เหล่านั้น ทนออกนหน้าทรงรู้จักไม่ จึงได้พระราชทานแต่คนละกึ่งค่าตั้ง

แผ่นดิน ๒๓๑ พอเวตยาบัย ๔ โมงเคษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ออกวันพุธ เสด็จออกจากพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ เสด็จขึ้นประทับ
 เดือน ๓ รถพระที่นั่งได้ตามคุ่ม มีพวกที่เคยห้ามพระราชยานได้
 งามมาจากยอชเขาถึงเชิงเขา ครั้นถึงเชิงเขา พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ทรงจากรถพระที่นั่งประทับครัดด้วย หมอแมกฟ้าแดงดั่งชงคอย
 เฝ้าทูลต่อของชุดพระบาทอยู่เชิงเขาประเคียวหนึ่ง พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งสองคูม เข็มม้าเดี่ยว เสด็จไป
 ประทับเชิงเขาหลวง แลเสด็จลงจากรถพระที่นั่ง แลเสด็จทรง
 มาพระที่นั่ง เสด็จขึ้นบนเนินเขา ไปประทับณพลับพลาบนเนินชาน
 ประมาณครึ่งหนึ่ง จึงทรงพระราชดำเนิรลงไปในห้อง ทรงนมัสการ
 พระพุทธรูปปฏิมากร ๔ องค์ ที่อยู่ในถ้ำ แลเสด็จทรงจุดธูปเทียน
 เครื่องนมัสการทั้ง ๔ องค์ พระพุทธรูปปฏิมากรทั้ง ๔ น้ มีพระนาม
 พระเจ้าแผ่นดินทั้ง ๔ องค์ คือ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
 โลก ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ๑ พระบาทสมเด็จพระ
 พระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ๑
 รวมทั้ง ๔ พระองค์ ครั้นนมัสการแล้ว จึงเสด็จทรงพระราชดำเนิรลง
 ไปขึ้นตำไปทรงจุดธูปเทียนนมัสการพระพุทธรูปองค์ใหญ่ แลทรงจุด
 เทียนเครื่องทองน้อย บูชาสำหรับพระพุทธรูป ที่มีพระนามสำหรับ
 พระองค์ แลเสด็จทรงพระราชดำเนิรเที่ยวประพาดทอดพระเนตรในนั้น
 แลเที่ยวทรงบูชาพระพุทธรูปต่างๆ ในนั้นอีกหลายแห่ง ทั้งพระเจดีย์อิฐ
 แลเสด็จขึ้นทางบันไดสู่ถ้ำ แลทรงพระราชดำเนิรลงมาจากยอด
 ชานน แลเสด็จทรงพระราชยาน ลงมาถึงเชิงเขา ครั้นถึงเชิงเขา
 จึงเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งเกา เสด็จกลับถึงเชิงเขามหาสัตว์รังค์ แล
 เสด็จลงจากรถพระที่นั่ง เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง ๓ คูม

แผ่นดินที่ ๒๓๒ เหมือนเช่นทว่าข้างคณน เวลาย่ำค่ำแล้วเสด็จขึ้น เวลา
 ออกวันพุธ เดือน ๓ ทูมเคษ เสด็จออกประทับพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์
 แรม ๑๔ ค่ำ ประมาณครู่หนึ่ง เสด็จขึ้น ขอลำหนั่งทหายจงทราบ เถอญ
 โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

ณวันพุธ เดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ ปีกุนต์ปีศก จุติศักราช ๓๒๓๗
 เวลาเที่ยงเคษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทรงถ่ายพระ
 บรมรูปที่พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ พระรูป ๑ แค่มดนักไม้ขีด จึง
 เสด็จทรงพระราชดำเนิน ทรงถ่ายที่พระที่นั่งราชธรรมสภา ๒ พระรูป
 เปนพระรูปพร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการรูป ๑ แดทรง
 ถ่ายพระรูปอย่างใหญ่อีกพระรูป ๑ แล้วเวลาย่ำ ๓ โมงเคษเสด็จขึ้น

เวลาย่ำ ๕ โมงเคษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 ทรงรถพระที่นั่ง คนที่ห้ามราชยานได้ลงไปยังเชิงเขา แล้วจึงเสด็จ
 พระราชดำเนินขึ้นทรงรถพระที่นั่ง ๒ คน พระเจ้าตูกเชอ พระองค์เจ้า
 ศรีวิดิยลักษณ ตามเสด็จในรถพระที่นั่ง แล้วจึงเค็รกระบอรรถไป
 ตามทาง ซึ่งไปเขามันไดอิฐ แต่เดียวข้างหน้าวัดคงคา เปนทาง ๒๐
 เส้น ๑๔ วา ถึงสวนมะคุม จึงประทับทรงเก็บผลมะคุมในสวนนั้น
 แล้วเสด็จพระราชดำเนินกลับทรงรถพระที่นั่งไปประพาสในเมือง ทาง
 ถนนตลาด ไปอ้อมตงถนนใหม่แถวกลาง แล้วกลับมาข้ามสะพานข้าง
 กลับไปประทับที่เชิงเขา แล้วจึงเสด็จทรงพระราชดำเนินทรงรถพระ
 ที่นั่งเสด็จไปประทับณพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ทรงพระกรุณา

โปรดเกล้า ฯ ให้พระราชทานเงินตรา ๓๐ ตำลึง แก่เจ้าของสวน
มะขุม ซึ่งได้เสด็จพระราชดำเนินนั้น แดงเสด็จพระราชดำเนิน

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนศัปต์ศก จุติศักราช
๑๒๓๗ เวลามาเช้า ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระ
ราชดำเนินไปวัดมหาสมณาราม พระราชทานเงินตราเป็นมรดกกับบิ๊
ภักดิ์ แก่พระครูมหาสมณวงศ์ แดงพระสงฆ์ในวัดนั้น เป็นเงินตรา
ซัง ๕ ตำลึง แดงทรงแจกเงินแก่ลัทธิพรุษา ๒๐ คน ๆ ละตั้งบ้าง ๒ ตั้ง
บ้าง เวลามาเช้า ๔ โมงเศษเสด็จกลับ

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
พระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ หาดวงพิพิภักดิ์ จึงนำพวกดาวทอดเกล้า ฯ
ถวายของต่าง ๆ แดงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ขุนชนศักดิ์
แจกเงินแก่พวกดาว ตามสมควร

แผ่นดิน ๒๕๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนิน
ออกวันพฤหัสบดี ลงบนโคขนทรงรถพระที่นั่ง มีพวกราชยานประคอง
เดือน ๔ ไปถึงหน้าโรงตคร นายพ่วงเป็นข้าหาดวงเดิมใน
ชนตา ๑ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทูลเกล้า ฯ ถวายบ้านแต่ถั่ว
ขามอย่างเก่า จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานเงิน ๓ ตำลึง
แดงเสด็จไปประทับเชิงเขา ขนทรงรถพระที่นั่งสองคูม ทรงพระ

กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าตากเซอ พระองค์เจ้าศรีวิชัยดิษยัตถ์
ตามเสด็จบรรพตพระที่นั่ง พร้อมด้วยกระบวนนำกระบวนตาม เสด็จฯ
ข้ามสะพานช้าง เหมือนเวลาดานนี้ เสด็จไปตามถนนตาดไปประทับ
ทอดพระเนตร วัดกำแพงแดง แล้วเสด็จกลับตามทางซึ่งเสด็จพระราช
ดำเนินเมื่อเวลาดานนี้ ข้ามสะพานช้างมาประทับที่ถนนหลวง เสด็จฯ
ประทับพิลา ทอดพระเนตรนวดเข้าอยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษ เสด็จฯกลับ
เชิงเขา จึงเสด็จฯ ทรงรถพระที่นั่ง มีพวกราชยานประคองฯ เข้า
ไปประทับพระที่นั่งเพชรภูมิไพโรจน์ ประทับครัดกับ พระบรมวงศานุวงศ์
อยู่ประมาณครู่หนึ่ง เสด็จฯ

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนศักราช ๑๒๓๗
เวลาย่ำเที่ยงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯออกพระที่นั่ง
เพชรภูมิไพโรจน์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานเงินที่จะ
ปฏิสังขรณ์ซ่อมแซมพระพุทธรูป ในถ้ำหลวง เงินส่วนของหลวง ๓ ซึ่ง
กับเงินที่เรียราย พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายหน้าฝ่ายใน แดเจ้าจอม
มารดา เปน ๑๐ ซึ่ง ๗ ค่ำถึง รวม ๑๓ ซึ่ง ๒ ค่ำถึง แดพระยา
สุรินทรภาไชย ผู้ว่าราชการเมืองเพชรบุรี แดประทับครัดกับ พระ
บรมวงศานุวงศ์ แดข้าทูลลอองธุลีพระบาท อยู่ประมาณ ๑๕ นาที
เสด็จฯ

ตเถียง ที่คำอังกฤษได้เรียกว่า ไต้เจ้าชู้ ที่ปากแม่น้ำเจ้าพระยา
เรือพระที่นั่งก็ได้แต่่นต่อมาตามลำดับแม่น้ำ เวลาเช้าโมง ๑, ๑๕ นาที
ถึงหน้าเมืองสมุทรปราการ มีพระบรมราชโองการให้หยุดจักรประทับ
เรือพระที่นั่ง แด่พระราชทานรูปเทียนดอกไม้ ให้พระยาดมฺพรัตน-
รักษ์ ขนไปจุดนมัสการที่พระสมุทรเจดีย์กลางแม่น้ำ แด่เรือพระที่นั่ง
ก็แต่่นต่อมา เวลาเช้า ๓ โมง ๓๐ นาที ถึงหน้าท่าราชวรดิษฐ์ เรือพระ
ที่นั่งทอดสมอประทับท่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ใน
เรือพระที่นั่ง รอกกระบวนรับเสด็จที่ยังไม่มาพร้อม ด้วยไม่ทราบเวลา
เสด็จพระราชดำเนินกลับ เวลาเช้า ๕ โมง ๒๓ นาที เสด็จขึ้นทรง
พระราชยาน ด้วยพระเจ้าตากเชอ พระองค์เจ้าศรีวิชัยดิถีลักษณ พร้อม
ด้วยกระบวนแห่หน้าหลัง เสด็จพระราชดำเนินเข้าพระบรมมหาราชวัง
ประทับเทียบหน้าพระทวารหน้าพระที่นั่งสมเด็จพระราชอุปัชฌาย์ เสด็จ
พระราชดำเนินขึ้นข้างใน

แผ่นดิน ๒๕๕
ออกวันศุกร์
เดือน ๕
ขึ้น ๒ ค่ำ
ในเวลาดนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
นถองพระองค์ตามธรรมเนียมอย่างเบ็ดพระต่อ พระ
บรมวงศานุวงศ์ แด่ข้าราชการ ที่ตามเสด็จ พระราชดำเนิน
ก็ตั้งมเสื่อเบียดคอ แด่ข้าราชการที่รับเสด็จนั้น ตั้งมเสื่อเบียด ทหาร
แต่งเครื่องยศตามตำแหน่ง

โดย ภาณุรังษีสว่างวงศ์

๑ เวลานั้นสายโทรเลขยังไม่แล้ว

ข่าวในกรุงเทพมหานคร ในเวลาเสด็จพระราชดำเนิน
เมืองเพชรบุรี

ณวันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๓ ค่ำ ปีมุขฉศก จุฬศักราช ๑๒๓๗
เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระสังฆวิคิตอรุณราชวราราม ๕๗ รูป มีพระ
ธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับนิคมบาทในพระบรมมหาราชวัง
ราชการไม่มีในพระบรมมหาราชวัง ในเวลาเสด็จไม่อยู่
โดย ภาณุรังษีสว่างวงศ์

ณวันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๖ ค่ำ ปีมุขฉศก จุฬศักราช ๑๒๓๗
เวลาเช้า มีพระสังฆวิคิตระฆังโฆสิตคารามเข้ารับนิคมบาทในพระบรม
มหาราชวัง แต่มีการเลี้ยงพระที่พระที่นั่งสุดีดาภิรมย์ ๑๐ รูป เวลา
เย็น มีการสดมมนต์ที่วังพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วิจิตร
ในการวันสมภพของท่าน เป็นการครบพระชนม์พรรษาได้ ๗๑ เป็นการ
ใหญ่ พระที่สดมพระพุทธรุคมนต์นั้น ๗๑ รูป เท่าพระชนม์พรรษา คือ
กรมพระปวเรศวิद्याดงกรณ์ เป็นประธานาธิบดีในที่นั้น
โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

ณวันพุธ เดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ ปีมุขฉศก จุฬศักราช ๑๒๓๗
เวลาเช้ามีการเลี้ยงพระที่วัง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วิ
จิตร แต่ในเวลาเย็นมีการสดมมนต์อีก

แผ่นที่ ๒๕๖
ออกวันศุกร์
เดือน ๔
ขึ้น ๒ ค่ำ

ด้วยการทำบุญพระชนม์พรรษาตามสุริยคติกาถ

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติ

ศักราช ๑๒๓๗ มีการสดมภ์ทำบุญวันประสูติ พระเจ้าบรมวงศ์
เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรนทร ที่วังของท่าน

โดย มนุษยนาคมานพ

ณวันศุกร์ เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศักราช ๑๒๓๗
เวตาเข้าพระดั่งขณทวง พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรนทร
เปนการทำบุญตั้งวันก่อน เวตาเย็นไม่มีการ

โดย สวัสดิ์ประวัค

ณวันเสาร์ เดือน ๓ แรม ๑๐ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศักราช ๑๒๓๗
เวตาเข้า ๓ โมงเศษ พระดั่งขณทวงราชวราราม ๕๒ รูป มีพระ
ธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง
เวตาบ่าย ๕ โมงนาน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทาง
พระทวารพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุปบัติ ประทับสำนหมญา พระบรม
วงศ์านุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าทูลตอของขุดพระบาท คือ
สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ พระเจ้าน้องยา
เธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระองค์เจ้าสวัสดิ์ดี พระองค์เจ้ากมลดา
เลอสรวัค พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระองค์เจ้ามนุษย์นาคมานพ

๑ ตรงนี้ความขาด มีบอกแก้ในแผ่นที่ ๓๐๒ ต่อกับ ๓๐๓

พระองค์เจ้าสวัสดิประวัติ พระองค์เจ้าดิศวรรกุมาร พระองค์เจ้าไฉน
 บัณฑิต พระองค์เจ้าจิตรเจริญ พระองค์เจ้าวิวัฒนานุกวงศ์ พระองค์
 เจ้าไชยนิคมมงคล พระองค์เจ้าถ้ายถนิทวงศ์ พระองค์เจ้าประเสริฐ
 ศักดิ์ดี หม่อมเจ้าปรีดา หม่อมเจ้าเจริญ แด่พระองค์เจ้าหญิงที่ยังทรง
 พระเยาว์ พระยาอภัยภวนฤทธิ พระยาอนุรักษราชมณฑลเชียร พระยา
 ไชยภูกราชเศรษฐี พระยานครศรีธรรมราช พระยาราชวงศ์นรินทร์ พระ
 นรินทรเสนี พระศรีกาฬสมุท พระเทพผลู เจ้าหมื่นศรีธรรมรักษ์ เจ้า
 หมื่นสรรเพชญภักดี หาดวงพินิจจักรภณฑุ หาดวงไกรนารายณ์ พระ
 รจนา พระอินทราชิราช ขุนอมรินทร์รักษา ส้มิงพระตะปะ ส้มิงสิทธิ
 ราช หมอกาวัน แด่มหาดเล็กอีกประมาณ ๑๐ คนเศษ พระบาท
 ส้มเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรัสด้วยราชการแต่อื่น ๆ อีก อยู่จน
 เวลาค่ำเศษ เสด็จพระราชดำเนินขึ้นข้างใน

โดย ภาณุรังษีสว่างวงศ์

แผ่นดิน ๒๕๗
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๕
 ขึ้น ๓ ค่ำ
 ศักราช ๑๒๓๗

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง
 ณวันอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนดับศก จุศ
 เวลาเช้าพระสงฆ์เข้ารับบิณฑบาตในพระ
 บรมมหาราชวัง แด่นั้นเวลาที่พระที่นั่งดุสิตาภิรมย์นั้นตามเคย เวลา
 บ่าย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 สัมมตเทวราชอุโบสถ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เข้าเฝ้าทูล

ของขลุ่ยพระบาท จนเวลาบ่าย ๓ โมง ๕๐ นาที จึงได้กราบถวาย
 บังคมลากลับออกจากเฝ้า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่
 จนเวลาบ่าย ๔ โมง ๕ นาที เสด็จขึ้น เวลาบ่าย ๕ โมง ๕๐ นาที
 เสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาสุรวงค์โดยฉันทน์
 เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท อยู่จนเวลาย่ำค่ำ ๑๕ นาที ก็กราบถวาย
 บังคมลาออกจากเฝ้า พระบรมวงศานุวงศ์ข้าราชการได้เข้าไปเฝ้าต่อ
 ภายหลัง พระนรินทรเดີนี้ได้นำพระอิศริยาไชยกราบถวายบังคมลา
 กลับไปเมือง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครัดด้วยราช
 การแผ่นดินอยู่จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษ พระ
 บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตของพระองค์อิฉวณิงเดีร์ศ ทรงตรา
 เครื่องราชอิสริยยศนพรัตนราชวราภรณ์ แต่สายสัพพายด้วย เสด็จออก
 สยามหน้า ขันทรงรถพระที่นั่ง ดำรงจทหารนำตามเสด็จพระราช
 ดำเนียรเปนกระบวร ออกประตูกิเศษไชยศรี ไปประทับวังพระเจ้าบรม
 วงศ์เชอ กรมพระเทเวศ์ฉรินทร ซึ่งได้มีการทำบุญพระชนม์พรรษา
 ครบ ๗๐ ปีณ ครันรถพระที่นั่งประทับที่หน้าวงแฉด พระเจ้าบรมวงศ์
 เชอ กรมพระเทเวศ์ฉรินทร ได้ออกมารับเสด็จที่ประตูกิ่ง พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงจากรถพระที่นั่ง เข้าไปประทับที่ประ
 ชุม พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉฉ
 เกิดา ฯ พระราชทานหนึ่งสี่ซึ่งพระราชทานพรชัยมงคล แฉฉฉฉฉ
 ๒๐ ซึ่ง แก่พระเจ้าบรมวงศ์เชอ กรม

แผ่นที่ ๒๕๘ พระเทเวศ์วชิรินทร แด่หนังสือที่พระราชทานนั้น มีความ
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๔
 ขึ้น ๓ ค่ำ
 ว่า “ตั้งเกล้าพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ พระจุลจอม
 เกตุเจ้ากรุงสยาม ขอแสดงความยินดีมายังพระองค์ท่าน
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศ์วชิรินทร ด้วยพระชนมายุของ
 พระองค์ท่านทรงเจริญโดยลำดับ นับแต่หน้าวันเสาร์ เดือน ๓ แรม
 ๑๒ ค่ำ ปีฉดตปตศก ศักราช ๓๑๖๗ ซึ่งเป็นวันสมภพเดิมนั้น มาจน
 ถึงวันพุธ เดือน ๓ แรม ๗ ค่ำ ปีกุนตปตศก ศักราช ๓๒๓๗ นี้ ตาม
 สूरียโคจรในจักรวาลได้ ๗๐ รอบบริบูรณ์ หม่อมฉันมีความยินดีเป็น
 อันมาก ด้วยพระบรมราชตระกูลนี้ เจ้านายผู้ชายมีแต่พระบาทสมเด็จพระ
 เสด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้มีพระชนมายุถึง ๗๔ เจ้านายผู้ชาย
 อื่นๆ ในวังหลวง ก็มีพระชนมายุถึง ๗๐ ปีก็น่าจะไม่เคยมีเคย เพราะ
 ฉนั้น ควรจะเป็นที่ชื่นชมยินดีในพระบรมวงศ์ท่านวงศ์ทวักนี้ หม่อม
 ฉันได้จัดเงิน ๒๐ ซึ่ง มาถวายพรให้พระองค์ท่านทรงพระเจริญชนมา
 ยุติต่อไปให้ยืนนาน เปนประธานในพระบรมวงศ์ได้เป็นที่นับถือไหว
 กราบสักการบูชาสืบไป แด่ให้ทรงพระประกอบด้วย พรรณ สุข พด
 ปฏิภาณ คุณสารสมบัติสรรพสวัสดิ์วิวัฒนิพัฒน์มงคล ทุกประการเทอญ
 ถวายมาแต่ ฅนวนอาทิตย์ เดือน ๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนตปตศก
 ศักราช ๓๒๓๗ เป็นวันที่ ๒๖๕๘ ในรัชกาลปัตยุบันนี้”

ครั้นพระราชทานพรแล้ว ประทับครัดอยู่ประมาณครู่หนึ่ง ก็
 เสด็จไปประทับโต๊ะเสวย พร้อมด้วยพระบรมวงศ์ท่านวงศ์ ซึ่งพระเจ้า

บรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วชิรทร ได้มีกำหนดไปเชิญให้มาด้วยนั้น
 คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมหลวงวรศักดิ์พิศาต ๑ พระเจ้าราชว
 วงศ์เธอ กรมหมื่นภูวนัยนฤเบนทรธิวัต ๑ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ
 กรมหมื่นอักษรดาดนโถกณ ๑ พระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่น
 เจริญผลพุดต์สวัสดิ ๑ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่าง
 วงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑ พระเจ้าน้องยา
 เธอ พระองค์เจ้าคคณางคยุต ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
 ตูชต์สวัสดิ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทวณวดีดยดาภ ๑ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ
 พระองค์เจ้าเกษมสันตโศภากย์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้า
 กมดาดเดอส์วรรค ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าทองแถมถวัลย
 วงศ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าชุมพดสัมโภช ๑

แผ่นดิน ๒๕๕
 ออกรวันอาทิตย์
 เดือน ๔
 ขึ้น ๔ ค่ำ
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกวิคิน ๑ พระ
 เจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้ามณูษย์นาคมานพ ๑ พระเจ้า
 น้องยาเธอ พระองค์เจ้าไชยานุชิต ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์
 เจ้าคิศจรกุมาร ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าโถกณบดินทิต ๑
 พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ๑ พระวงศ์เธอ พระองค์
 เจ้าประดิษฐสุวรรณ ๑ พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าชิตเชื้อพงศ์ ๑

พระวงศ์เธอ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชวงศ์ฤทธิ ๓ รวม ๒๔ พระองค์
 แค่นั้นยังไม่ได้บายไม่ได้เด็ดจมานัน คือ ต้นตอพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 เจ้าพามหามาตา กรมพระบารายปราบกษ ๓ ต้นตอพระเจ้านองยาเธอ
 เจ้าพาดจาดรนครคีมี กรมหัตถวงจักรพรรดิพงศ์ ๓ พระเจ้านองยาเธอ
 พระองค์เจ้าเกษมศรีรัศมิ์โยค ๓ พระเจ้านองยาเธอ พระองค์เจ้าศรี
 สิริธิรงไชย ๓ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าประเสริฐศักดิ์ ๓ พระ
 วงศ์เธอ พระองค์เจ้าสายสุนทรวงศ์ ๓ รวม ๖ พระองค์ รวมทศเดิม
 กาคเชิญ ๓๐ พระองค์ พร้อมทั้งด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 แด่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ๒๒ พระองค์
 ครั้นถึงเครื่องหวนแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้ตั้งชน
 ทรงดับข พระราชทานแก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์
 มเหศวรความตั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานตำแหน่งมา
 ดิงน

ในเวตานั้น เจ้านายมาพร้อมกันในที่ หม่อมฉันจะเป็นผู้กล่าว
 ความแทนเจ้านายทงปวง ด้วยครั้นท่าน กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ มี
 พระชนมายุเจริญมาโดยลำดับครบ ๗๐ ปีถ้วนในบั้น ก็แต่ในบรมวงศ์
 เจ้านายที่มีพระชนมายุเกิน ๗๐ ปีนั้น ก็มีแต่พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าจุฬาโลก มีพระชนมพรรษาถึง ๗๔ ปี นอกนั้นก็มีแต่เจ้านาย
 วังหน้า ที่มีพระ

แผ่นที่ ๓๐๐
ออกวันอาทิตย์
เดือน ๔
ขึ้น ๔ ค่ำ

ชันษาเกิน ๗๐ ปีไป ที่ในวังหลวงยังมีพระองค์
โคตย

อนึ่งทูลกระหม่อมท่านรับสั่งว่า เจ้านายในชั้น
พระบรมวงศ์ มีชันษาอยู่เพียง ๖๕ แด่ ๖๖ เป็นอย่างมาก เป็นที่ขอด
ทูลเจ้อยู่ตรงนี้ ก็แต่บัดนี้ท่านมีพระชนม์มาได้ถึง ๗๐ ปี เป็นมหัศจรรย์
ควรจะเป็นที่ชื่นชมทั่วไป ในพระบรมวงศ์ท่านวงศ์ทองปวง ที่องนั้นว่า
เป็นผู้มีพระชันษายืน เป็นที่ลือรื่องพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า
จุฬาโลก เจ้านายทองปวงต้องมีความเคารพนับถือท่านเป็นอย่างยิ่ง
เป็นที่บูชาทวักน

บัดนี้ขอให้พระองค์ท่าน มีพระชันษายาวยืนไป กว่ารอบ ๗๐ ปี
ประกอบด้วยความสุข แด่สมบัตย์สรรพศฤงคารทุกประการ ให้เป็น
ต้นของพระบรมวงศ์ค่านวงศ์ ซึ่งมีพระชันษายืนตาม ๆ กันสืบไป ขอ
ให้เจ้านายพร้อมถวายพระพรในพระองค์ท่าน ให้มีความเจริญไป
ทุกประการ เทอญ

ครั้นจบแล้ว พระบรมวงศ์ค่านวงศ์ ได้ย่นชวนพร้อมกันร้องว่า
ฮีบ ๆ ฮู่เร เป็นการแสดงความยินดี ตามอย่างธรรมเนียมยุโรป แด่
คิมแซมเปนแล้ว ก็นั่งตงเป็นปรกติพร้อมกัน ประมาณครู่หนึ่ง
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระเทเวศร์วัชรินทร์ ทรงย่นชวนสับซ มีเนื้อ
ความดั่งที่จะว่าต่อไปนี้ พอเป็นเตา ๆ ถ้าขาดบ้างเกินบ้างไม่เหมือน
กันก็บ่ททานหงหตายได้ฟังในเวลาสับซ ก็ขอรับประทานโทษเดี่ยเกิด

เพราะเป็นแต่ความจำมา เนื้อความที่ว่า ข้าพระพุทธเจ้าขอพระราช
ทานน้อมเกล้าฯ ถวายพระพรชัยมงคล แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว ให้ทรงพระเจริญเกษมสุขสวัสดิ์พิพัฒนามงคล พระชนมายุ
ยืนนานในศิริราชสมบัติ ศัครแพทยพระบารมี อนึ่งสมเด็จพระเจ้า
น้องยาเธอ แด่ต่างกรม ซึ่งมาประชุมพร้อมกันในเวลาดังนี้ ขอให้
ทรงพระเจริญสุขสวัสดิ์ ทำราชการฉลองพระเดชพระคุณ ให้มี
เกียรติยศยิ่งขึ้นไปเทอญ

ครั้นจบแล้ว พระบรมวงศานุวงศ์กษัตริย์พร้อมกันว่า ฮีบ ๆ
ฮูเร แด่ดมแซมเป็นเหมือนครั้งก่อน แด่หนึ่งเป็นปกติ ประมาณ
ครึ่งหนึ่ง แล้วแด่วจึงได้ออกจากโต๊ะ แล้วไปทอดพระเนตรตคร
ประมาณ ๓๐ นาที ก็มาประทับครัดด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ครึ่งหนึ่ง
ก็เสด็จกลับทรงรถพระที่นั่ง ขึ้นเข้าในพระบรมมหาราชวัง เวลา ๔ ทุ่ม
๒๕ นาที

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ์

ข่าวราชการ

แผ่นที่ ๓๐๐

ออกวันจันทร์

เดือน ๔

ขึ้น ๕ ค่ำ

ในพระบรมมหาราชวัง

วันจันทร์ เดือน ๓ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนดับศก

จุลศักราช ๑๒๓๗ เวลาย่ำค่ำเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จ
ออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้

พระบรมวงศานุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้าทูลต่อของขลุ่
พระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงประทับครุฑอยู่ทันทนั้น
เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือน ๓ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนดิถีปัตศก จุติศักราช
๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระยาจำเริญยศ ๑ พระยาศรีสิงห-
เทพ ๑ พระมหาเทพ ๑ ซึ่งกตัญญูมาแต่ราชการเมืองนครราชสีมา เข้า
เฝ้าทูลต่อของขลุ่พระบาทณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ จนเวลาบ่าย
๓ โมงเศษเสด็จขึ้น จึงได้กลับออกมา

เวลาบ่าย ๕ โมงครึ่ง พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าสุช
สวัสดิ์ ๑ พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์ ๑ พระยา
อนุรักษราชมณฑลเชียร ๑ พระศรีธรรมดาด่าน ๑ พระศิษฐานการภักดี ๑
รวม ๕ นาย นำมิกค์เตอร์คอมมิสชันนารีเอกซ์ เอเยนต์แดงสุดเยเนราล
อังกฤษ ๑ มิกค์เตอร์วอมา ๑ มิกค์เตอร์ดี ๑ รวม ๓ นาย เข้าเฝ้าทูล
ต่อของขลุ่พระบาท ที่พระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร จนเวลาบ่าย
๕ โมงครึ่ง จึงกลับออกมา เวลาบ่าย ๕ โมงเศษจนย่ำค่ำ พระบาท
สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จเสด็จนามหม้า มีพระบรมวงศานุวงศ์แลข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย แลกับตันตอพัลส์ แลมิกค์เตอร์เควิดสัน เฝ้า
ทูลต่อของขลุ่พระบาทอยู่ในทนั้น จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น เวลา ๕ ทุ่ม
เศษ เกิดเพลิงไหม้ทวงกรมหมื่นอนุกรม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

๑ ที่ป่ากลองตลาดซึ่งสร้างโรงเรียนราชินีบัดนี้

เสด็จทรงรถพระที่นั่งดั่งคุม เสด็จพระราชดำเนินไปเข้าทางประตู
ของกุฎ วังพระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ แด่เสด็จ
เข้าไปในวัง พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ แล้ว
เสด็จไปที่เพ็ชงใหม่หน จังมี

แผ่นที่ ๓๐๒
ออกวันจันทร์
เดือน ๔
ขึ้น ๕ ค่ำ

พระบรมราชโองการให้เจ้าพนักงานดับเพลิง ๆ เพลิง
ที่ใหม่หนดับ จึงเสด็จกลับยังพระบรมมหาราชวัง เวลา
๒ ยามเศษเสด็จขึ้น ขอนำท่งหทัยจงทราบ เทอญ
โดย ทองแถมอภัยวงศ์

ณวันพุธ เดือน ๓ แรม ๑๔ ค่ำ ปีกุนดับศก จุติศักราช ๑๒๓๗
เวลาบ่ายโมงเศษ เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เข้าเฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาท ณพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ จมเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ
เสด็จขึ้น

เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกณมุขพระที่นั่งสมมติเทวราช
อุปบัติ พระยาจำแลนยบดี ๑ พระยาศรีสังหเทพ ๑ เข้าเฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาท แด่เจ้าพนักงานกรมราชบัณฑิต มีหม่อมเจ้านายเฑียร
เป็นต้น เชิญพระคัมภีร์ถวายทรงบิณฑองแด่ทรงร้อยหู แด่เจ้าพนักงาน
ช่างรักเชิญพระพุทธรูปถวายทรงบิณฑอง ตามอย่างธรรมเนียมวันพระ
ทุก ๆ วัน พระคัมภีร์ทรงบิณฑองนั้น คือ พระอรรถกถาปฏิสัมภทา

๑ วังนี้อยู่ในบริเวณโรงเรียนราชินีเดิยวันนี้ออนข้างเหนือ

แผ่นที่ ๓๐๓ ปีกุนส์ปตศก จุติศักราช ๑๒๓๗ แผ่นที่ ๒๘๖ ว่าด้วยข่าว
 ออกวันอังคาร ในกรุงเทพมหานคร เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเมืองเพชร
 เดือน ๔ บรี ในวันพฤหัสบดี เดือน ๓ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนส์ปตศก
 ชั้น ๖ ค่ำ ๑๒๓๗ ว่าด้วยสดมภ์ทำบุญวันประสูติ ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
 กรมพระเทเวศร์วชิรทรนน เวตาเซานนมการเดียงพระ ข้าพเจ้ายังหา
 ได้ ใต้ไม้ ด้วยข้าพเจ้าตมเดี่ยว ขอท่านทั้งหลายจงทราบ เทอญ
 โดย มนุษยนาคนานพ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันศุกร์ เดือน ๔ ขึ้น ๒ ค่ำ ปีกุนส์ปตศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวตาบาย ๓ โมง สดมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ๑ เจ้าพระ
 ยาดุรงค์ ๓ เจ้าพระยาภาณุวงศ์ ๑ เข้าเฝ้าทอดของชุดพระบาท ที่
 พระที่นั่งมุดสถานบรมอาสน์ เวตา ๔ โมงเศษ ออกจากเฝ้า เวตา
 ย่ำค่ำ พระบาทสดมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกตั้งนามหมื่น พระบรม
 วงศ์านุวงศ์แต่ข้าทอดของชุดพระบาทเฝ้าณทนน แต่จมีนราชนาคา
 กราบถวายบังคมดาไปเมืองนครไชยศรี แต่ได้ทรงพระกรุณาโปรด
 เกล้าฯ ให้หัดวงนายฤทธิไปเป็นผู้ว่าราชการเมืองอ่างทอง ประทับ
 ครัดกับพระบรมวงศ์แต่ข้าราชการ จนเวตาทุ่มเศษ เสด็จขึ้น
 โดย สวัสดิศิประวัติ

ณวันเสาร์ เดือน ๔ ขึ้น ๓ ค่ำ ปีกุนส์ปตศก จุติศักราช ๑๒๓๗

เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระสังฆวัดอรุณราชวราราม ๕๐ รูป มีพระ
ธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับบิณฑบาตในพระบรมมหาราชวัง

เวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระสังฆวัดบวรเม่งคต ๓๐ รูป มีพระธรรมวิศิ
สวาทเป็นประธาน ได้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งดุสิตาภิรมย์

เวลาบ่าย ๓ โมงเศษ พระยาจำเริญยศด้ พระยาศรีรังสิต
เข้าเฝ้า เวลาบ่าย ๒

มณฑลที่ ๓๐๔ โมง พระเจ้าน้องยาเธอกับพวกเดิมยื่นเข้าขอพิศหดวง
ออกวันอังคาร
เดือน ๔ เวลาบ่าย ๓ โมง พระยาจำเริญยศด้ พระยาศรี
รังสิต
ขึ้น ๖ ค่ำ ถึงหเทพ ก็กลับออกมาจากเฝ้า เวลาบ่าย ๕ โมง
เศษ เจ้าพระยาธรรมาธิบดีไวยวุฒิมนเข้าเฝ้า เวลาย่ำค่ำก็กลับออกมา
พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยก็เข้าไปเฝ้าที่พระที่นั่ง
สุมมติเทวราชอุโบสถ คือ สุ่มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรัง
ษีสว่างวงศ์ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระองค์เจ้าท้าวถวิลยตาภ พระ
องค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ พระองค์เจ้ากมตาดีเดอด้วรรค์ พระองค์
เจ้ากาพย์กนกรัตน์ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ พระองค์เจ้ามณเฑียร
นาคมานพ พระองค์เจ้าสวัสดิประวัต พระองค์เจ้าจิตรเจริญ พระ
องค์เจ้าวัฒนานุกวงศ์ พระองค์เจ้าไชยนิคมมงคล พระยาภาณุรังษีสว่างวงศ์
พระยาโชฎีกะราชเศรษฐี พระยาอนุรักษราชมนตรี พระยาพิพัฒน์
โกษา พระพิเรนทรเทพ พระราชวรินทร์ เจ้าหมื่นศรีสวรรค์รักษา พระ

พระนรินทรเดณี พระศรีภักดีมุกต์ พระอมรวดียัยสรเดช พระเทพมณู
 พระศรีสุนทรโองหาร จมื่นราชามาตย์ จมื่นประธานมณเฑียร จมื่น
 จิตรจำนง จมื่นสรุเทศรณนิต จมื่นวิจิตรชัยศักดิ์ดาบุรุษ หาดวงพินิจจกั
 ภรณ์ท์ หาดวงนายฤทธิ หาดวงนายเดช หมอกาวัน แดงขุนนางหาดวง
 ขุนอีก ๑๕ คน มหาตเด็กประมาณ ๒๐ เศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ประทับตรัสด้วยราชการแต่อื่น ๆ อีก อยู่จนเวลา ๒ ทุ่มเศษ
 เสด็จขึ้นข้างใน

โดย ภาณรังษีธวัชวงศ์

ณวันอาทิตย์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีมะแมศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่
 หนึ่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จเข้าราชการผู้ใหญ่ผู
 น้อย เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ พระราชทานสัญญาบัตร ตั้งนายทศมหารา
 เด็ก บุตรหาดวงเดช (สูต) เป็นหาดวงภักดีณรงค์ มีตำแหน่งราชการ
 ในกรมมหาดไทย ให้ถือศักดินา ๖๐๐ นายร้าย เป็นขุนนราธิบาล
 เสมียนตรา กรมพระสุรัสวดีกิตติวงศ ให้ถือศักดินา ๕๐๐ รวม ๒ คน
 ประทับอยู่จนเวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จเข้าราชการ
 ก็กราบถวายบังคมลาจากดับ ในขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 รับสั่งให้หา สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีธวัชวงศ์ ๑
 พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ ๑

แผ่นที่ ๓๐๕ เจ้าหมื่นด้รวรเพชภักดี ๓ เข้าไปเฝ้าพระที่นั่งພພພພ
 ออกวันพุธ ถาวรวิจิตรจนเวดายามเศษ จึงได้กราบถวายบังคมตา
 เดือน ๔ กติบิ

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

ณวันจันทร์ เดือน ๕ ขึ้น ๕ ค่ำ ปีกุนต์ปศศก จุติศักราช ๓๒๓๗
 เวดายามเียงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมุขพระที่นั่ง
 ส้มมตติเทวราชอุปบัติ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้กัปตันตอฟ
 ศักดิ์กับมิคเคอร์เควิตสันเข้าเฝ้าทอดของชุดพระบาท เฝ้าอยู่จนเวดายาม
 ๒ โมงเศษจึงออก แล้วพระยาราชวรานุกูล กับพระยาเจริญราชไมตรี
 เข้าเฝ้า เวด่า ๔ โมงถวายบังคมตาออก พระปรีชาภักดีการซึ่งเข้า
 มาจากเมืองปราจิณบุรีเข้าเฝ้าทอดเกล้า ฯ ถวายทองคำซึ่งทำจากโรง
 ทำทองนั้น เฝ้าอยู่ประมาณครู่หนึ่งก็กราบถวายบังคมตาออก เวด่า
 จนวนยามค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวาร
 หน้าพระที่นั่งส้มมตติเทวราชอุปบัติ ประทับชันนามหย้า พร้อมด้วย
 พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จทอดของชุดพระบาทใหญ่น้อย กรมพระราช
 วังบวรสถานมงคลเสด็จมาเฝ้าด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 ประทับตรีศัตด้วยกรมพระราชวังบวรสถานมงคล อยู่จนเวด่าจนทุ่ม
 กรมพระราชวังบวรสถานมงคลก็กราบถวายบังคมตากติบิ พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรีศัตด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จทอด
 ของชุดพระบาทใหญ่น้อย อยู่ประมาณครู่หนึ่งเสด็จขึ้น

โดย มนุษย์นาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๖ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก จุติศักราช ๑๒๓๗
 เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกณพระ
 ท้องมมตเทวราชอุปบัติ เจ้าพระยาด้รวงศ์ไวยวัฒน์เข้าไปเฝ้าทูล
 ถอของชุดพระบาท จนเวลาบ่าย ๓ โมงเศษจึงได้กลับออก แล้วพระ
 ยาศรีสังหเทพ ๑ หดวงภักดีณรงค์ ๑ เข้าเฝ้าทูลถอของชุดพระบาท

แผ่นที่ ๓๐๖ ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ เสด็จออกตั้งนามหญ้า มีพระ
 ออกวันพุธ
 เดือน ๔ บรมวงศานุวงศ์เตชาราชการมูใหญ่ผู้น้อย เฝ้าทูลถอของ
 ขึ้น ๗ ค่ำ ชุดพระบาทอยู่ในทนต์ แดหม่อมเจ้าเจ็ก ในกรมหมนมเห-
 ศวร ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ออกไปเรียนวิชาต่าง ๆ ที่
 เมืองดอนคอนนัณ ไต่ทูลเกล้า ฯ ถวายหนังสือต่าง ๆ ชื่อมเปอเวียด
 ดิกษันนารี ขอพริยุนีเวอซัดไบโอกราฟีหลายเล่ม คือ หนังสือจดหมาย
 เหตุต่าง ๆ เรื่องราวของคนที่มีชื่อเสียงเป็นคนสำคัญ ปราบกฏในประ
 เทศยุโรป เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น ขอท่านทงหลายจงทราบ เทอญ
 โดย ทองแถมภักดีวงศ์

แผ่นที่ ๓๐๗ ข้าวราชการในพระบรมมหาราชวัง
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือน ๔ ณวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๗ ค่ำ ปีมุจลินต์ศก จุติศักราช
 ขึ้น ๘ ค่ำ ราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ
 ให้พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ไปทรงจุดเทียนที่พระพุทธรณีเวศน มุขด้าน

เหนือ มีพระดั่งซวดคอรุณราชวราราม ๓๐ รูป มีพระธรรมเจดีย์แปน
 ประธาน แดพระดั่งซวดคธาขประดิษฐานสถิตยมหาดีมาราม ๘ รูป เปน
 ๑๐ รูปทงพระวินัยรักขิต วัตบุญดีริมาคยาราม รวมทงตั้งแปน ๒๐ รูป
 ถวายพรพระแดนันไนทนน แดจิงดัดปกรณพระบรมอิฐ ในพระ
 บาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แดกรมสมเด็จพระศรีสุริเยน-
 ทรามาตย์ ด้วยแปนวันเหมือนวันประสูติ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธ
 เลิศหล้านภาลัย ตามจันทรคติกาต ครนแดเจ้าพนักงานกรมตั้งฆ-
 การีย์ จิงนิมนต์พระดั่งมี ๒๐๐ รูป มาเจริญพระดัดคปกรณาภิธรรม
 แดดัดปกรณ เวลาย้าย ๓ โมงเศษ เด็ดจออกประทับที่มุขพระที่นั่ง
 สมนคติเทวราชอุปบัติ พระยาราชาวรากูต ขุนหลวงพระยาไกรศรี เจ้า
 หมนตร์รเพชภักดี เข้าเฝ้าทูลตองขุดพระบาทณทนน ประทับอยู่
 ประมาณครึ่งชั่วโมง เด็ดจขึ้น

เวลาย้าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงตอง
 พระองค์พรอกโกต ทรงเครื่องราชอิสริยยศหตายอย่าง ในกรุงแดต่าง
 ประเทศแปนองค์เล็ก ๆ เด็ดจออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พร้อม
 ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แดเข้าทูลตองขุดพระบาทใหญ่ผู้น้อย เฝ้า
 อยู่ทนน พระยาศรีสังหเทพจิงนาทาวชนค ซึ่งตามภักดีเขาฟังในพระ
 บรมโพธิ์สมภavnัน เข้าเฝ้าทูลตองขุดพระบาท จิงทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้า ฯ พระราชทานตั้งของต่าง ๆ เปนรางวัล (วันนีแปนเวลา
 จวนเต็มที เมื่อตบได้แดว จิงจะตงบอกให้ชัดเจนในวันหน้าค่อไป)

๑ ความชัดเจนอยู่ในแผ่นที่ ๓๑๕, ๓๑๖

แล้ว เสด็จทรงพระราชดำเนินออกพระทวารเทเวศร์รักษา มาประทับ
ศันามหญ้า มีพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จทอดของชุดพระบาทเฝ้าอยู่ที่
นั้นด้วย จนเวลาทุ่มเศษ เสด็จพระราชดำเนินขึ้น

แล้วเสด็จพระราชดำเนินไปที่พระพุทธรณีเวศน์ พระสงฆ์

แผ่นที่ ๓๐๘
ออกวันพฤหัสบดี
เดือน ๔
ขึ้น ๘ ค่ำ
ที่ได้รับพระราชทานฉนวนเมื่อเช้านั้นนั้น จะได้สดพระ
พุทธรณีเสด็จทรงธรรมในที่นั้นด้วย แล้วเสด็จพระราช
ดำเนินกลับขึ้น (การนถามสืบได้ความชัดเจน จึงจะ
ได้ออกต่อไปในวันหน้าอีก)

แจ้งความ

ด้วยณวันศุกร์ แรม ๓๕ ค่ำ เดือน ๘ ปีกุนต์ปตศัศก ที่ลงไป
ประคิติน เดือน ๔ ว่าเปวันนมหากรรมสวณะ ฎาอุโบสถตามบักขวิธิ
นั้นผิดไป ที่ถูกแท้จริงนั้น ต้องเปวันนเสาร์ ขึ้นค่ำ ๓ เดือน ๕ มีชวด
อัฐศัศก จึงจะถูกต้อง ขอท่านทั้งหลายผู้ได้รับประคิตินจงทราบการ
ซึ่งผิดอยู่ในทุกประการเทอญ

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

แผ่นที่ ๓๐๘
ออกวันศุกร์
เดือน ๔
ขึ้น ๘ ค่ำ
ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง
ณวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปตศัศก จตุศัศก
ราช ๑๒๓๗ เวลาประมาณบ่าย ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกมุขพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ ทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระชดสีนรุตังครามไชย น้องเจ้าพระยาไทร
 บุรี เข้าเฝ้าทูตของซุติพระบาทกับพระนรินทรเสนี ๓ หดวงโกษาอิศ
 หาก ๓ เฝ้าอยู่จนเวลาย่ำ ๕ โมง ก็กลับออกมา เวลาจวนย่ำค่ำ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกตั้งนามหม้ายพร้อมด้วยพระ
 บรมวงศ์านุวงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ประทับอยู่จนเวลาย่ำเศษ
 เสด็จขึ้น

โดย มนุษยนาคมานพ

แผ่นที่ ๓๑๐
 ออกวันเสาร์
 เดือน ๔
 ขึ้น ๑๐ ค่ำ
 ๕

ณวันศุกร์ เดือน ๕ ขึ้น ๘ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศก
 ราช ๑๒๓๗ เวลาย่ำ ๕ โมงเศษ เจ้าพระยาภาณุวงศ์
 มหาโกษาธิบดีกับข้าราชการประมาณ ๒๐ คน นำแขก
 เมืองฮอลันดา ๒ คน เป็นปรีวเคาน์ซิล ของเฮมเปอเรอฮอลันดา กับ
 น้องอีกคนหนึ่ง แต่จะชื่อไรข้าพเจ้าหาทราบไม่ เข้าเฝ้าพระบาทสม
 เสด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่พระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ทรงพระราช
 ปฏิสันถารปราถนีย์ แก่แขกเมืองตามธรรมเนียม เวลาย่ำ ๕ โมง
 แขกเมืองถวายบังคมลาออกมา เวลาย่ำค่ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัว เสด็จออกประทับพระที่นั่งสัมมตเทวราชอุโบสถ ทรงพระกรุณา
 โปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศ์านุวงศ์ ข้าราชการเฝ้าทูตของซุติพระ

บาท ประทับครีดยุ่จนเวดากุ่มเค็ช เด็จขน

โดย สวัตติประวัค

แผ่นที่ ๓๑๑

ออกวันอาทิตย์

เดือน ๔

ขัน ๑๑ คำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันเดาร์ เดือน ๔ ขัน ๑๐ คำ ปีกุนตีปศุคก ๑๒๓๗
 เวดากะ ๓ โมงเค็ช พระตั้งชั้วคอรุณราชวราราม ๔๓ รูป
 มีพระธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับนิณฑบาทในพระบรมมหาราช
 วัง เวดากะ ๔ โมงเค็ช พระตั้งชั้วคองนางนง ๑๐ รูป มีพระวิสุทธ
 โสภณเป็นประธาน ไ้รับพระราชทานฉันทพระที่นั่งคุดีดาภิรมย์ ครน
 พระตั้งชั้วคองเด็จกดับไปวัด เวดากะ ๑ พระยาจำแค้นยบค
 พระยาศรีตั้งเทพ เข้าไปเฝ้า เวดากะ ๒ โมงเค็ชก็กดับออกมา
 พระเจ้าน้องยาเชอกับพวกเด็มย่นเข้าออฟฟิศหตวง เวดากะ ๕ โมง
 นาน พระบาทเด็จพระเจ้าอยู่หัว เด็จออกทางพระทวารพระที่นั่ง
 สัมมคติเทวดราชอุปบัติ เด็จทรงรถพระที่นั่งออกทางประตูวิมานไชย
 ศรี วิเศษไชยศรี ไปประทับส่วนสรารณมย์ แดประทับอยู่จนเวดากะ
 ๒ มุมเค็ชเด็จพระราชดำเนิรกดับ ประทับส่วนมัญญาดักครู่หนึ่ง เด็จ
 ขนข้างใน

โดย ภาณรังษีสว่างวงศ์

แผ่นที่ ๓๑๒

ออกวันจันทร์

เดือน ๔

ขึ้น ๑๒ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอาทิตย์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีกุนส์ปัตศก จุศ

ศักราช ๓๒๓๗ เวลาเช้าพระตั้งขันธ์บิณฑบาตแด่นเวย

ในพระบรมมหาราชวังหนักมตามเคย ครั้นเวลาบ่าย ๒ โมงเศษ เจ้า

พนักงานกรมมหาดเล็ก ได้ตั้งหีบศิลาหน้าเพลิง ๒ หีบ เจ้าพนักงาน

กรมพระคลังวิเศษได้ตั้งผ้าขาว ๔ พับ เจ้าพนักงานกรมพระคลังใน

ซ้ายได้ตั้งร่ม ๔๐ คัน รองเท้า ๕๐ คู่ เข้าไปทูลเกล้า ฯ ถวายเพื่อ

จะพระราชทานเพลิงในการศพ คือหีบศิลาหน้าเพลิง ๑ หีบ พระราช

ทานเพลิงศพพระครูวิสุทธินวงศ์ เภาวัดทรงธรรม แขวงเมืองนคร

เขื่อนขันธ์ แด่ม้าของไทยทาน ผ้าขาว ๒ พับ ร่ม ๒๐ คัน รองเท้า

๒๐ คู่ อีกหีบ ๑ พระราชทานเพลิงศพพระครูอุทโม เภาวัดสังฆม

ม่วง แขวงเมืองประทุมธานี แด่ม้าของไทยทาน ผ้าขาว ๒ พับ ร่ม

๒๐ คัน รองเท้า ๒๐ คู่ ครั้นทูลเกล้า ฯ ทรงพระราชอุทิศแล้ว ก็ตั้ง

กตัญญอกไปยังเจ้าพนักงานให้ส่งไป เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ พระยา

กระสาปนกิจโกศล พระปรีชาภักดีการ เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท

จนเวลาเกือบย่ำค่ำ ก็กราบถวายบังคมลากตัญญอกออกมา ครั้นเวลาย่ำค่ำ

เสด็จออกประทับสำนักราชสภา พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการ เข้า

เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทจนเวลาทุ่มเศษ เสด็จขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

แผ่นดินที่ ๓๑๓

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ออกวันอังคาร

เดือน ๔

ขึ้น ๑๓ ค่ำ

ณวันจันทร์ เดือน ๔ ขึ้น ๑๒ ค่ำ ปีมะกุนต์ปีตศก จุติศก

ราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งมณเฑียรธรรมตามธรรมเนียม สวมเครื่องพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์เข้าเฝ้าทอดตบของขลุ่ยพระบาท เฝ้าอยู่จนเวลาจวนย่ำค่ำ กราบถวายบังคมลากลับ เวลาบ่าย ๖ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งมณเฑียรธรรมออกประทับชานชาลา พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ประทับอยู่จนเวลาทุ่มเศษ เสด็จขึ้น

โดย เกษมสันต์โสภาคย์

แผ่นดินที่ ๓๑๔

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ออกวันพุธ

เดือน ๔

ขึ้น ๑๔ ค่ำ

ณวันอังคาร เดือน ๔ ขึ้น ๑๓ ค่ำ ปีมะกุนต์ปีตศก จุติศก

ราช ๑๒๓๗ เวลาบ่าย ๒ โมงเศษ สวมเครื่องพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดา กรมพระนราธิปประบัณฑุ์ เข้าเฝ้าทอดตบของขลุ่ยพระบาท จนเวลาบ่าย ๓ โมงเศษ จึงได้กลับออกมา ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกชานชาลา พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย มีพระพิพัฒน์โกษา กับ หลวงรัตนายค ไต่ถามคนประหลาด กับตั้งของต่าง ๆ ซึ่งสำหรับใช้ของ

๑ คนปลาดนี้เป้นชาติถิ่นเกาะอยู่ทางเกาะบอเนียว ลงเรือคลื่นซัดมา มีเรือกำปั่นที่จะเข้ามากรุงเทพฯ ๗ พบเข้า จึงรับเข้ามาส่งในกรุงเทพฯ ๗ พูดภาษาอื่นไม่ได้ นอกจากภาษาของตน พบใครก็บอกแต่ว่า “ถันนากะ” ๆ เท่านั้น

คนทงนน แด้วจ้งโปรดพระราชทานเงินให้แก่คนทงนน คนละ ๘ บาท
 เปนเงิน ๘ คำตั้ง รวม ๔ คน แด้วโปรดพระราชทานให้ไปกับพระยา
 พิพัฒน์อีก ๘ บาท พระราชทานให้จตุรชอของเหล่านั้น รวมเงิน ๓๐
 คำตั้ง แด้วเสด็จประทับครัดอยู่ประมาณครู่หนึ่งเสด็จขึ้น เวลาคู่่มเศษ
 โดย ทองแถมถวัลยวงศ์

แผ่นที่ ๓๑๕
 ออกวันพฤหัสบดี
 เดือน ๔
 ขึ้น ๑๕ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก
 จตุศักราช ๓๒๓๗ เวลาคู่่ม ๒ โมงเศษ พระยาราช
 วรานุถ ๓ พระยาไชฎิกราชเศรษฐี ๓ พระภานี่ดมบดีบริบูรณ์ ๓
 หาดวงนาวาเกษิกร ๓ รวม ๕ นาย เข้าเฝ้าทูลตอของชุดพระบาท ที่พระ
 ท้องบรมราชสถิตยัมไพฬาร จนเวลาคู่่ม ๓ โมงเศษ จึงกลับออก
 จากที่เฝ้า ครั้นเวลาคู่่ม ๕ โมงเศษ เสด็จพระราชดำเนินออกประทับ
 ส่นามหญ้า พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แด้วทูลตอของชุดพระบาท
 เฝ้าอยู่ทนน ประทับอยู่ทนนจนเวลาคู่่มเศษ จึงเสด็จขึ้น

แจ้งความ

ด้วยเมื่อวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๕ ค่ำ (คือในแผ่นที่ ๓๐๗ แด
 ๓๐๘) นน บอกไว้ว่ายังไม่ชดเจนนน บดินต์บไดคความว่า เมื่อเสด็จ

๑ ทรงนึกความขาด มีบอกแก้ในแผ่นที่ ๓๒๕

ออกพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย พระยาเจ้าแผ่นดินยบตี พระยาศรีตั้งหเทพ
 ให้นำท้าวชนคกับพวกพ้อง เขาเฝ้าทูลละอองธุติพระบาทนพ ท้าวชนคคณ
 เป็นบุตรท้าววง เจ้าเมืองเชียงขวาง ๆ นเป็นเมืองชนแกญวนฝ่าย
 หนึ่ง ชนแกเมืองหวดวงพระบางฝ่ายหนึ่ง ครนเมื่อช้อยกทัพมาตีเมือง
 พวน ท้าววงบิดาท้าวชนคจึงเกณชกกองทัพเมืองเชียงขวางเมืองพวน
 ออกสู้รบกองทัพช้อย ๆ ยิงถูกท้าววงบิดาท้าวชนคตายในที่รบ แด้ว
 กรมการเมืองเชียงขวาง จึงไปชอกกองทัพญวนมาช่วย องเศดกจึง
 ใ้กองทัพญวน ๓๐๐๐ คน มาช่วยตีกองทัพช้อย ๆ ก็ตีกองทัพญวน
 แด้วกดับไป ช้อยจึงชิงเอาเมืองเชียงขวางแเดเมืองพวนได้ แด้วท้าว
 ชนคแดบครภรรยาครอบครัว ๓๐๐๐ เคษ เขามาพียงพระบรมโพธิ
 ธรรมการ เข้าในกองทัพพระยามหาอำมาตย์ ๆ จึงใ้ให้ท้าวชนคแด
 พวกพ้องดงมาเฝ้าทูลละอองธุติพระบาทนกรุงเทพ ๆ มหานคร ครน
 วนนพเมื่อเขาเฝ้าทูลละอองธุติพระบาททพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยนพ จึง
 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ๆ ใ้เจ้าพนักงานพระคลังมหาสมบัติ จัด
 เงินพระราชทาน แด้วท้าวชนค ๓ ชง ท้าวพนชงหนึ่ง

แผ่นที่ ๓๑๖ เพียนามชาติ ๓๐ ค้าง เพียพวง ๓๐ ค้าง ไพร
 ออกวันพฤหัสบดี ๒๑ คน ๆ คนละ ๒ ค้าง รวมเงิน ๗ ชง ๒ ค้าง
 เดือน ๔
 ชน ๑๕ คำ ครนแด้วจึงเด้คัจชนแด้วพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย เด้คัจ
 พระราชดำเนิรโดยทางพระทวารเทเวศร์รักษา มาประทับที่ต๋นนามหม้า

เหมือนดังได้อามาแล้วในวชน ๗ คำโน้น ครั้นเมื่อเวลาทุ่มเศษ ได้ตั้ง
 พระราชดำเนินออกประทับที่พระพุทธรูปเศกน่มุขด้านเหนือ ทรงจุดเทียน
 เครื่องนมัสการแล้ว พระสงฆ์ ๒๐ รูป มีพระธรรมเจดีย์เป็นประธาน
 ชิบตี ดังได้อามาเมื่อวชน ๗ คำนั้นแล้ว ได้เจริญพระธรรมจกัปปิ-
 ปวัตตสูตร ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษ จบลงแล้ว หม่อมเจ้าพระธรรม-
 มุณีสัทธาดา จึงได้ขณถวายพระธรรมเทศนาในอัมมาทธรรมมัทถ
 จนเวลา ๕ ทุ่มเศษจบลง จึงทรงทอดผ้าตัดปีกกรรม์ แดถวายของแล้ว
 ได้ตั้งขึ้น

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

แผ่นที่ ๓๑๑
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๔
 แรมค่ำ ๑

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๔ ชน ๓๕ คำ ปีกุนดับคค

จุดศักราช ๓๒๓๗ เวลาย่ำค่ำ สมเด็จพระเจ้าพระยาบรมมหา
 ศรีสุริยวงศ์เข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ที่พระที่นั่งบรมราชสถิตย
 มโหฬาร เวลาจวนทุ่ม ทรงพระกรุณาโปรดฯ ให้เจ้าพนักงานกรม
 ตั้งฆกาเรียนิมนต์พระสงฆ์ ๓๕ รูป คือ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรม
 พระปวเรศวริยาลงกรณ์ ๑ หม่อมเจ้าพระญาณวราภรณ์ ๑ หม่อม
 เจ้าพระธรรมมุณีสัทธาดา ๑ หม่อมเจ้าพระอรุณนิภาคุณากร ๑ พระ
 พิมพ์ธรรม ๑ พระธรรมวโรดม ๑ พระพรหมมุนี ๑ พระธรรม
 ไทรโลก ๑ พระจันทร์โคจรคุณ ๑ พระอริยมุนี ๑ พระสุคุณคณา

ภรณ์ ๑ พระวินัยภิกษิต ๑ พระราชมนูนี้ ๑ พระพิณตพิณย์ ๑ พระญาณ
 สัมโพธิ ๑ เข้าไปสวดพระพุทธรมณฑ์ ในการขึ้นพระที่นั่งบรมราชสถิตย์
 มโหฬาร พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระเคนไทรแก่พระราช
 คณะ ๑๕ รูป ครั้นพระราชคณะได้รับพระราชทานแดวักไปครองผ้า
 เดี่ยวเดวักมานั่งตามที แต่พระธรรมวโรดม ๑ พระพรหมมุนี ๑
 พระจันทร์โคจรคุณ ๑ พระอริยมุนี ๑ พระสุคุณคณาภรณ์ ๑ รวม ๕
 รูป เข้าไปสวดในห้องที่พระบรรทม สวดอยู่ห้องนอกแต่ ๑๐ รูป
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงจุดเทียนนมัสการบูชาพระพุท
 ธิมากร (พระไชยในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 เสด็จในแผ่นดินปัตยุบันนี้) แด้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศ
 วิทยาลัยภรณ์ ถวายคัสต์ ทรงคัสต์แด้วจึงเสด็จเข้าไปในห้องที่พระ
 บรรทม ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ บูชาพระพุทธรูปปฏิมากร (พระ
 ไชยเนาวโศหะ) แด้วเสด็จพระราชดำเนินกลับออกมา พระตั้งชกเจริณ
 สัตย์ปรีต แด้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับครัดกับ
 สัมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดัย กรมหลวงจักร
 พรวรรดิพงศ์ อยู่ประมาณครู่หนึ่ง ก็เสด็จมาประทับครัดกับ สัมเด็จพระ
 เจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาลา กรมพระบำราบปรปักษ์ อยู่
 จนเวลา ๒ ทุ่มเศษ พระตั้งชกสวดพระพุทธรมณฑ์จบ จึงเสด็จ

แผ่นดิน ๓๑๘
ออกวันศุกร์
เดือน ๘
แรมค่ำ ๑

ไปประทับครัดกับ พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปอเจ็ด
วริยาดงกรณ์ อยู่ประมาณครู่ใหญ่ ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้พระเจ้าอนงยาเชอที่ยังทรงพระเยาว์ถวาย
เทียนแก่พระสงฆ์ แล้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปอเจ็ดวริยา
ดงกรณ์ ถวายอดิเรก พระสงฆ์ต่างถวายคำดีพร่า หม่อมเจ้าพระญาณ
วราภรณ์ ว่าขอถวายพระพรตาแทนพระสงฆ์ทั้งปวง แล้วก็กลับ
ไปยังอาราม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมา
ประทับครัดกับพระบรมวงศ์เธอ เจ้าอนุวงศ์ อยู่จนเวลายามเศษเสด็จขึ้น
พระบรมวงศ์เธอ เจ้าอนุวงศ์ แลข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ก็กราบถวายบังคม
ลากลับออกมา ในเวลานั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง
อุตส่าห์พระองค์อิวงเตเรศ ทรงคิดตราเครื่องราชอิสริยยศ จุลจอมเกล้า
ทั้งดวงตราแต่สายง่าพาย พระบรมวงศ์เธอ เจ้าอนุวงศ์ แลข้าราชการใหญ่น้อย
ฝ่ายพดเรือนต์อมเตออิวงเตเรศ คิดตราเครื่องราชอิสริยยศ ตามที่
ได้รับพระราชทาน

โดย มนุษยนาคนานพ

แผ่นดิน ๓๑๘
ออกวันเสาร์
เดือน ๘
แรม ๒ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง
ณวันศุกร์ เดือน ๘ แรม ค่ำ ๑ ปีกุนสัปตศก
จุลศักราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมง ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้า ฯ ให้เจ้าพนักงาน กรมตั้งฆกาธิบดี นำพระสงฆ์ ๑๕ รูป มีพระ

เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาดงกรณ์ เปนประธาน เข้าทาง
 พระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ขึ้นไปบนพระที่นั่งบรม
 ราชดิถยัมไพหาร ครั้นพระดั่งชมเขานางที่เป็นลำดับเรียบร้อยดีแล้ว
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงจุดเทียนนมัสการ กรมพระปวเรศว
 ริยาดงกรณ์ถวายศีล ครั้นทรงศีลแล้ว พระดั่งชมถวายพรพระ
 ครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จมาทรงประเคน
 เครื่องเสวย แก่พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาดงกรณ์
 แล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จเข้าราชการ
 ปฏิบัติพระดั่งชม ครั้นพระดั่งชมรับพระราชทานฉนั้นแล้ว เวลา ๓ โมง
 กับ ๔๐ นาที ได้พระฤกษ์ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉดัด
 พระราชา เสด็จขึ้นประทับบนพระแท่นดรง ซึ่งประดิษฐานอยู่ข้างพระ
 ที่นั่งที่พระบรรทมด้านขวาคอก พระดั่งชมก็สดุดชยน์โต เจ้าพนักงานก็
 ประโคมดั่งชมแด่พินพาทย์ขึ้น เจ้าพนักงานภูษามาตาก็ไซ้ดัดหัว
 พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาดงกรณ์ ถวายน้ำมนต์
 พระครอบกริ่ง ชีพ้อพราหมณ์ก็ถวายน้ำดั่งชมเป็นลำดับกัน ครั้นดั่งชม
 แล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จลงจากพระแท่นที่ดรง ทรง
 ฉดัดพระราชาแล้ว ทรงฉดองพระองค์ฟ้ร้อกโก๊ต ทรงดวงควานพริตติ
 เต็มได้ทรงสายดพาย แดทรงเครื่องราชอิศริยยศองค์เด็ก ๆ ในกรุง
 แดต่างประเทศทุกอย่าง เสด็จออกทรงประเคนของไทยธรรมแด่
 พระดั่งชมแล้ว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ

กระทบหน้าหลัง เสด็จพระราชดำเนินไปประทับแรมวัดพระศรีรัตน
 ศาลาราม เสด็จเข้าในพระอุโบสถ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการแล้ว
 เสด็จขึ้นด้านหลังบุษบกพระพุทธรัตนปฏิมากรแก้วมรกต ทรงตั้งหน้า
 ชำระพระพุทธรัตนปฏิมากร เจ้าพนักงานก็ประโคมสังข์เศวตฉัตร
 คนคร่ำโห่ทักขณพร้อมกัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงสวม
 มงกุฏ แล้วเสด็จลงประทับในฉากข้างใน ทรงเจอนำหอมในหม้อที่ตั้ง
 พระพุทธรูปปฏิมากรนั้น ครั้นแล้วเสด็จออกข้างนอกทรงเปิดนพระ
 รัศมีทองที่พระพุทธองค์เป็นพระรัศมีนาคแก้ว ทรงพระกรุณาโปรด
 เกตุฯ พระราชทานนำหอมที่ตั้งพระพุทธรูปปฏิมากรแก่พระบรม
 วงศ์านุวงศ์ แล้วทรงประสู้หว่าพระราชทานแก่ข้าราชการ แล้วทรง
 จุดเทียนนมัสการพระพุทธปฏิมากร พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แด
 พระพุทธเลิศหล้านภาลัย ชีพพราหมณ์ก็เบิกแว่นเวียนเทียนถว
 นคดียาว แดเจ้าพนักงานคดงทอง มีพระเจ้าอนุชาเธอ พระองค์เจ้า
 กมตาดีเดอสรศักดิ์ เป็นอธิบดี ให้แต่งเจ้าพนักงานขึ้นไปประทับเครื่อง
 พระพุทธรูปปฏิมากร อย่างคิมหันตฤดูแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว เสด็จออกจากพระอุโบสถ ทรงพระราชนาน เสด็จพระราช
 ดำเนินไปประทับพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จขึ้น
 เวลาย่ำค่ำเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระ
 ที่นั่งบรมราชสถิตย์มีโหรข้างห้องซ้าย ทรงพระกรุณาโปรด
 เกตุฯ ให้พระบรมวงศ์านุวงศ์ แดข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้า

ทูตของชุดีพระบาท เวลาคู่หนึ่งขุนนางออก ยังอยู่แต่พระบรม
วงศานุวงศ์แต่ข้าราชการที่เคยเฝ้าอยู่ ครั้นอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จลงไป
ชด้างพระที่นั่งบรมราชสถิตย์มโหฬาร เวลาคู่หนึ่ง เสด็จขึ้น
โดย สวัสดิศิประวัต

แผ่นที่ ๓๒๑

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ออกวันอาทิตย์

เดือน ๔

แรม ๓ ค่ำ

ณวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนต์ปีศก จุติศก

ราช ๑๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระส่งมัตตอรุณราช

วราราม ๕๐ รูป มีพระธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับนิคมบาท

ในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๕ โมงเศษ วัดเทพธิดา ๑๐ รูป มี

พระสุธรรมธีรคุณเป็นประธาน ได้รับพระราชทานฉันทิพระที่นั่งสุดีดา

ภิรมย์ เวลา ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก

พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัยประทับบนพระที่นั่งไพโรจน์ พระบรมวงศานุ

วงศ์ ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าเฝ้าทูตของชุดีพระบาท ท้าวขันตี

แด่หลวงณรงค์ภักดีเดอน ๆ เข้าเฝ้ากราบถวายบังคมลา แด่พระราช

ทานเสด็จต่าง ๆ ค่อยคราหวัดจึงจะแจ้งให้ทราบ พระบาทสมเด็จพระ

เจ้าอยู่หัว ประทับครั้นอยู่สักครู่ เสด็จพระราชดำเนินออกทางพระ

ทวารเทเวศร์รักษา ประทับต้นามหญ้า พระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการ

การเข้าเฝ้า จนเวลาทุ่มเศษ เสด็จขึ้น

แจ้งความ

ด้วยเมื่อณวันเสาร์ เดือน ๔ ขุน ๑๐ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก ๑๒๓๗
 แผ่นที่ ๓๓๓ เดิม ๓ ว่าด้วยเวตาเย็น เสด็จออกทางพระทวารพระที่
 หนึ่งสัมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งนพคไป เสด็จประ
 ทับต้นนามหม้ายก่อน แดข้าราชการพระบรมวงศานุวงศ์เข้าเฝ้าก่อน แด
 ในเวदानั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระราชทานตรามั่นทนหาภรณ์
 มงกุฎสยาม แดหนึ่งดื่อบประกาศ แดพระยาพิพัฒน์โกษา เปดียน
 จากตราภัตราภรณ์มงกุฎสยาม โดยความชอบที่พระยาพิพัฒน์โกษา
 ไปชำระความผู้ร้ายเมืองนนทบุรี ได้ความหายเรื่องโดยเร็ว เพราะ
 ฉนั้นจึงพระราชทานเปดียนตราตำแหน่งตั้งขึ้น พระบาทสมเด็จพระเจ้า
 อยู่หัว ประทับตรัสอยู่ครู่หนึ่ง เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่งค่อไป ขอ
 ทานทั้งหายจงทราบเทอญ

โดย ภาณูรังษีสังวรวงศ์

แผ่นที่ ๓๒๒
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๔
 แรม ๔ ค่ำ
 ขาวราชการในพระบรมมหาราชวัง
 ณวันอาทิตย์ เดือน ๔ แรม ๓ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุตศก
 ราช ๑๒๓๗ เวตาเช้า พระสงฆ์รับบิณฑบาตแดฉนั้นในพระ
 บรมมหาราชวังตามธรรมเนียม เวตาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 เจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับต้นนามหม้าย พระบรมวงศานุวงศ์

แต่ข้าราชการเฝ้าทอดของชุดพระบาท เวลาทุ่ม ๓ เสด็จขึ้น

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

แผ่นที่ ๓๒๓
ออกวันอังคาร
เดือน ๔
แรม ๕ ค่ำ

ณวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๔ ค่ำ ปีกุนตีปัดศก จุติ
ศักราช ๓๒๓๗ เวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติ
เทวราชอุปบัติ ประทับส่นามหญ้า พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่
ข้าราชการใหญ่น้อย ประมาณครึ่งหนึ่ง จึงเสด็จพระราชดำเนินขึ้นทรง
รถพระที่นั่ง พร้อมด้วยกระบวนน้ำแฉตาม เสด็จพระราชดำเนินออก
ทางประตูพิมานไชยศรี ประตูวิเศษไชยศรี หัวข้อมเสด็จจัดกรไป
ทางถนนเจริญกรุง แล้วเสด็จตรงทางสะพานข้างด้านเหนือ ไปตามถนน
ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าหมื่นสรวเพชรภักดีทำขึ้นใหม่
แล้วเสด็จทางสะพานข้างโรงตั้ง มาเข้าประตูวงษ์ราชมัยค้ำนบูรพา
(ตะวันออก) แล้วเสด็จพระราชดำเนินทอดพระเนตรพรรณไม้ต่าง ๆ
อยู่จนเวลาย่ำค่ำเศษ จึงเสด็จไปประทับที่พระที่นั่งข้างวงษ์ราชมัย
ค้ำนบูรพา (ตะวันออก) อยู่จนเวลาทุ่มเศษ เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง
กลับเข้างพระบรมมหาราชวัง ประทับส่นามหญ้า ครบค่ำพระบรม

๑ คือถนนอัษฎางค์บัดนี้ แต่ในสมัยนั้นนำไปเพียงระหว่างถนนเจริญกรุงกับถนนบ้ำ
รุงเมือง

วงศานวงศ์แต่ข้าราชการใหญ่ผู้น้อย จนเวลา ๒ ทุ่มเสด็จขึ้น
โดย เกษมสันตโสภากย์

แผ่นที่ ๓๒๔

ออกวันพุธ

เดือน ๔

แรม ๖ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอังคาร เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีกุนดับคัก จตุศก
ราช ๓๒๓๗ เวลาเช้ามีการเฝ้าพระแต่ดคีปกรณในพระ
พุทธนิเวศน์ ในการวันประสูติในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬา
โลก แด่เสด็จต่างคืนมีการสดมมนต์ การนชาพเจ้าหาได้ได้จะแจ้ง
ไม่นานนี้ ต่อภายหลังเจ้าถึงจะสืบได้ดังในนี้ให้จะแจ้ง^๓ ครั้นเวลา
บ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกตั้งนามหม้า
มีพระบรมวงศานวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย เข้าทูลตองของชุดพระ
บาทอยู่ณที่นั้น มีพระชดสีนรุตงครามไชยกราบถวายบังคมตากดับ
ออกไปเมืองไทร แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณา
โปรด ฯ พระราชทานเสื้อเข็มขาวอย่างดี ๑ เสื้อ แด่วงจิงประทับตรีดี
ด้วยพระบรมวงศานวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย จนเวลาจวนทุ่ม
โดย ทองแถมภักดีวงศ์

๑ ข่าวโดยจะแจ้งลงไว้ ในแผ่นที่ ๓๓๘ ตอนแจ้งความ

แผ่นที่ ๓๒๕

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ออกวันพฤหัสบดี

เดือน ๔

แรม ๗ ค่ำ

ณวันพุธ เดือน ๔ แรม ๖ ค่ำ ปีกุนดับศก จุติศก

ราช ๑๒๓๗ เวลาย่ำค่ำเศษ เสด็จออกประทับชานาม

หญ้า หัตถวงนายศักดิ์จึงนำนายเนตร บุตรพระยาราชภักดีศรีรัตนราช

สมบัติ ถวายตัวทำราชการนตองพระเดชพระคุณ แล้วทรงพระกรุณา

โปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าห้องยาเซอ พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ไปทรง

จุดเทียนนมัสการ พระสงฆ์ ๑๐ รูป มีพระโพธิวงศ์เป็นประธาน จะ

ได้เจริญพระปริตที่โรงช้างริมกำแพงในพระบรมมหาราชวัง หน้าวัด

พระศรีรัตนศาสดาราม ในการที่พระเศวตวรตักขณจะเปดียนมาโรง

ใน แต่โรงนอกหน้าพระที่นั่งสุทไธศวรรย์มหาปราสาท แล้วพระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ที่นั่น จนเวลาย่ำเศษ จึงเสด็จ

พระราชดำเนิน

แจ้งความ

ด้วยเมื่อณวันพุธ เดือน ๔ ขึ้น ๑๔ ค่ำ ในใบที่ ๓๑๕ นั้น เมื่อ
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกประทับชานามหญ้า นั้น ไม่ได้
 บอกรายชื่อถวายตัว ๓ นาย คือ เจ้าหมื่นด้วงเพชรภักดี ได้นำนายเพิ่ม
 กับนายอื่น บุตรพระพรหมบริรักษ์ (เหมซึ่งถึงอนิจกรรม) แตนาย
 สัมบุญ บุตรขุนอมรภักดี รวม ๓ นาย ถวายตัวทำราชการนตอง
 พระเดชพระคุณในเวรศักดิ์

โดย เทวัญอุไทยวงศ์

แผ่นที่ ๓๒๖

ออกวันศุกร์

เดือน ๔

แรม ๘ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันพฤหัสบดี เดือน ๔ แรม ๗ ค่ำ ปีกุนตัดศก จุล

ศักราช ๑๒๓๗ เจ้าพนักงานได้จัดการตั้งเตียงมณฑลแด่

เครื่องตั้งในเตียงมณฑล ตามอย่างตามธรรมเนียมซึ่งเคยมีมาแต่ก่อน
 แล้วเชิญพระพุทธปฏิมากร พระไชยในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่ง
 เกศเจ้าอยู่หัว ขึ้นประดิษฐานบนกลางเตียงมณฑล ที่วังหม่อมเจ้า
 นายนิล ในการซึ่งจะเลื่อนตำแหน่งยศจากหม่อมเจ้า เป็นพระองค์
 เจ้า เวลายุ่นพระสงฆ์ ๑๐ รูป ได้เจริญพระปริต พระบรมวงศานุ
 วงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อย ขึ้นไปช่วยในวันนั้นตั้งมณฑลขึ้น
 คัดตราเครื่องราชอิสริยยศ ตามที่ได้รับพระราชทาน เวลายุ่นประ
 มาณ ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่ง
 บรมราชสถิตย์มโหฬาร พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนก
 รัตน์ เสด็จออกเกมป ๓ จมื่นสุรินทรรณชิต เสด็จออกเกมป ๓ พระยา
 อรุณราชมนตรี เจ้าพนักงานกรมวัง ๓ พระศรีธรรมสาส์น ๓
 พระดิษฐานการภักดี ๓ หาดวงรัตนายัต ๓ รวม ๓ ในกรมทำนាំมิศเตอร์
 นอกช กงสูงเดเนอราตเดเอเยนคเมืองอังกฤษ ๓ มิศเตอร์เซ็ดคชัน
 บุครเอ็ดออฟคาเตร ๓ เข้าเฝ้าทอดของชุดพระบาท เฝ้าอยู่ประมาณ
 ครู่ใหญ่ จึงกลับออกมา เวลายุ่นย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่
 หัว เสด็จออกทางพระทวารหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ ประทับ
 ถนামหญ้า พร้อมด้วยพระบรมวงศานุวงศ์แต่เช้าทอดของชุดพระบาท

ใหญ่ น้อย จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเชอ
 พระองค์เจ้ามุนษุยนาคมานพ ไปจุดเทียนเครื่องนมัสการที่โรงช้าง
 พระสงฆ์ ๓๐ รูป มีพระโพธิวงศ์เป็นประธานาธิบดี ได้เจริญพระปริต
 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ดงนามหญ้า ประมาณครูใหญ่
 จึงเสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้า
 น้อยยาเชอ ถวายหมั้นนเรศวรฤทธิ ๑ พระเจ้าน้อยยาเชอ พระองค์
 เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๑ พระเจ้าดุกเชอ พระองค์เจ้าศรีวิชัยดิถีเกษณ ๑
 ตามเสด็จบนรถพระที่นั่งพร้อมด้วยกระบวนนำแต่กระบวนตาม ไป
 ประทับวังหม่อมเจ้านายเนติ เสด็จขึ้นประทับบนวัง ครีดีกับพระบรม
 วงศ์านวงศ์อยู่ประมาณครูใหญ่ จึง

แผ่นที่ ๓๒๗ เสด็จขึ้นทรงรถพระที่นั่ง กัดบเข้าพระบรมมหาราชวัง
 ออกวันศุกร์ เดือน ๔ เวลาทุ่มเศษเสด็จขึ้น
 แรม ๘ ค่ำ โดย มุนษุยนาคมานพ

แผ่นที่ ๓๒๘ ดงพระองค์เจ้านายเนติ
 ออกวันเสาร์ ๓ วันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ บิ่กุนต์ปดศก
 เดือน ๔ จุดศักราช ๓๒๓๗ มีถารเตียงพระที่นั่งหม่อมเจ้านายเนติ
 แรม ๘ ค่ำ เวลา ๒ โมงเศษ เปนมหามงคตฤกษ์ หม่อมเจ้านายเนติขึ้นที่ดง
 พระบรมวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่กว่า ครั้นรดน้ำเสร็จแล้ว

๕๕
 เสด็จพระเปนเจ้าผู้ทรง

เวดabay ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 พระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย ทรงเปิดทองหนังสือตามธรรมเนียมพระ
 แด้วเสด็จขบวนพระที่นั่งโทรน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หม่อม
 เจ้านายเนติ เข้าไปที่พระที่นั่งโทรน พระราชทานน้ำพระมหาสังข์
 แด่ทรงเจิมแด้ว พระราชทานพระสุพรรณบัตร จาฤกว่า พระประ
 พันธ์วงศ์เชอ พระองค์เจ้านายเนติถึงหนาม จงเจริญพระชนมายุพรรณ
 สุขพดปฏิภาณ คุณดาร์ตัมบัติ สรรพดีรสวัสดิพิพัฒน์มงคลทุกประ
 การ เทอญ แด่สัญญาบัตรมีความว่า ให้เดือนหม่อมเจ้านายเนติ
 เปนพระองค์เจ้า มีนามตามจารึกไว้ในพระสุพรรณบัตรนั้นแล้ว แต่มี
 คำนำหน้าพระนามว่า พระประพันธ์วงศ์เชอ พระองค์เจ้านายเนติ
 ถึงหนาม ทรงศักตินา ๑๕๐๐ จงเจริญพระชนมายุ พรรณสุขพด
 ปฏิภาณ คุณดาร์ตัมบัติ สรรพดีรสวัสดิพิพัฒน์มงคลทุกประการ
 ทำราชการนตองพระเดชพระคุณโดยมาตุสูกสวัสดิ เทอญ ตั้งแต่ณ
 วันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนดิปดศก ๑๒๓๗ เปนวันที่ ๒๐๘๔
 ในรัชกาลปัตยุมันนี้ แด่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพาน
 ทอง แด่คนโททอง เปนเครื่องยศ แด้วเสด็จจากพระที่นั่งโทรน
 แด่ของที่พระประพันธ์วงศ์เชอ พระองค์เจ้านายเนติถวายนั้น คือ ดอก
 ไม้เทียนทองรูปทอง ต้นไม้ทองเงิน หีบเขียนหนังสือ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว ครวดีกับพระบรมวงศานุวงศ์ครวดีหนังสือเสด็จขบวน ในเวดา

วันน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์ฟร็อกโก๊ต
พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จราชการ ถัดลงมาเสื้อฟร็อกโก๊ต คิตตราตาม
ที่ใ้รับพระราชทาน

เวลาบ่าย ๔ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้า
พนักงานแห่พระเศวตวรตักษณเข้าโรงในซึ่งสร้างใหม่ ที่หน้าวัดพระศรี
รัตนศาสดาราม ด้านตะวันออก เวลาทุ่ม ๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้า
อยู่หัว เสด็จออกทางพระ

แผ่นดินที่ ๓๒๘ ที่นั่งอนันต์สามาคม ทรงพระราชยาน พร้อมด้วยกระบวน
ออกวันเสาร์ แห่หน้าหลัง เสด็จพระราชดำเนินไปประทับที่ โรงช้าง
เดือน ๔ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แล้วพระโพลีวงศ์ถวายคีต
กรรมทรงคีตแล้ว เสด็จมาประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้า
ราชการผู้ใหญ่ พระสงฆ์ราชาคณะ เปரியญ รวม ๓๐ รูป ถัดลงมา
สมัยผู้ศร แดงท้าวอิน ครั้นเวลา ๒ ทุ่มเศษจบ แล้วถวายอดิเรก
ถวายพระพรดา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกจากโรงช้าง
ทรงพระราชยานขึ้นประทับบนพลับพลา ทอดพระเนตรวัดคร เวลา
ยามเศษ เสด็จทรงพระราชยานเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอนันต์สามาคม
เวลาดำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงฉลองพระองค์อินังเดร็ค
ทรงครามหาฉรรณข้างเผือก พระบรมวงศานุวงศ์ แดงข้าราชการ
ผู้ใหญ่ผู้น้อย ถัดลงมาอินังเดร็ค คิตตราเครื่องราชอิสริยยศตาม

๒๓๒๒
ที่ใต้รับพระราชทาน

โดย สวัสดิ์ติประวัต

แผ่นที่ ๓๓๐

ออกวันอาทิตย์

เดือน ๔

แรม ๑๐ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันเสาร์ เดือน ๔ แรม ๘ ค่ำ ปีกุนดับศก

ศักราช ๓๒๓๗ เวลาเช้า ๓ โมงเศษ พระดั่งซังวัดอรุณ

ราชวราราม ๔๑ รูป มีพระธรรมเจดีย์เป็นประธาน ได้เข้ารับมณฑ

บาทในพระบรมมหาราชวัง เวลาเช้า ๔ โมงเศษ ทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ฝ่ายนอก ประเคนตำรับแต่ปฏิบัติ

พระดั่งซังที่โรงพระเศวตวรตักษณ เวลาประมาณเที่ยงเศษ พระบาท

สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม ประทับ

เกยหน้าพระทวารเทวราชตำหนัก ทรงพระที่นั่งราชยานพร้อมด้วย

กระบวรนำแต่ตาม เสด็จพระราชดำเนินไปประทับโรงพระเศวตวร

ตักษณ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการบูชาพระพุทธปฏิมากร พระไชย

ไนแผ่นดินบัตยุบนั้น แล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นเกย ทรงรตนา

พระเศวตวรตักษณ พระดั่งซังวัดอรุณโต ชาวประโคนก็ประโคน

ดุริยางคดนตรีพร้อมกัน ครั้นทรงรตนาแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาดาม กรมพระ

นักราบปรบักษ์ รตนาพระเศวตวรตักษณ ครั้นรดแล้ว เจ้าพนักงาน

จึงแต่งเครื่องขางนन्हเสร็จแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรง

เจริญแด่พระราชทานกัณฑ์ด้วยแก่พระเศวตวรตักษณ ครั้นแล้วทรงพระ
 กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามงกุฎ
 กรมพระนารายณ์ประจักษ์ ทรงเจริญแด่พระราชทานกัณฑ์ ด้วย แก่พระเศวต
 วรตักษณด้วย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงประเคนของไทย
 ชนมแก่พระสังฆมณฑลแล้วทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยา
 เสรที่ยังทรงพระเยาว์ ประเคนของไทยชนมแก่พระสังฆมณฑลต่อไป แล้ว
 ทรงพระดำเนินในทก พระโพธิวงศกัณฑ์ พระสังฆมณฑลพิถี พิถี
 พุทธา แล้วพระโพธิวงศกัณฑ์ถวายอดิเรก พระสังฆมณฑลคฤศพพถวาย
 พระพรตา เจ้าพนักงานกรมสังฆการีย์จึงนำพระสังฆมณฑลออกมา พระบาท
 สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับตรัสกับพระบรมวงศานุวงศ์ อยู่ประมาณ
 ครู่ใหญ่ จึงเสด็จขึ้นทรงพระที่นั่งราชยาน ไปประทับพลับพลาทอด
 พระเนตรรถคร อยู่จนเวลาบ่าย ๒ โมง เสด็จขึ้นทรงพระที่นั่งราชยาน

แผ่นที่ ๓๓๐ ไปประทับเฝ้าหน้าพระทวารเทวราชดำรงศรี เสด็จขึ้น
 ออกวันอาทิตย์ ทางพระที่นั่งอนันตสมาคม ในเวลาเช้าวันนั้น พระบาท
 เดือน ๔ สมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนถของพระองค์ครั้งยศดีชาว
 แรม ๑๐ ก่ำ อย่างทหารราชวดีตถ ทรงแย่งจ่ายอย่างทหาร แดดวงศรานพรัติน
 ราชวรารณ พระบรมวงศานุวงศ์ทรงเครื่องยศอย่างทหารบ้าง ฟร้อก
 โก่บ้าง บางองค์ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศ บางองค์ไม่ได้ทรง
 ชูนางข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยสวมเสื้อฟร้อกโก่

เวลาย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทางพระที่นั่งอนันตสมาคม ประทับเกยหน้าพระทวารเทวราชคำรงค์ ทรงพระที่นั่งราชยาน พร้อมด้วยกระบวนนำแต่ตาม เสด็จพระราชดำเนินไปประทับโรงพระเศวตวรตักษณ แล้วยพราหมณ์กเบิกแว่นเวียนเทียนโดยทักษิณาวฏ์ ถวญตศยวาร์แล้ว ก็โบกศวันแต่เจิมตามอย่างตามธรรมเนียม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครัดกับพระบรมวงศานุวงศ์ อยู่ประมาณครู่ใหญ่ จึงทรงพระที่นั่งราชยานไปประทับพิดับพลา ทรงทอดพระเนตรตรคร อยู่จนเวลา ๒ ทุ่มเศษ เสด็จขึ้นทรงพระที่นั่งราชยานแต่เกยที่พิดับพลา ไปประทับเกยหน้าพระทวารเทวราชคำรงค์ แล้วยเสด็จขึ้นทางพระที่นั่งอนันตสมาคม ในเวลาเย็นฉนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตองพระองคครยศคีชาว อย่างทหารราชวัลตลก แต่มิได้ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศ พระบรมวงศานุวงศ์แต่ข้าราชการผู้ใหญ่ผู้น้อยสวมเสื้อครยศตามตำแหน่งบ้าง ฝ่ายพลเรือนสวมเสื้อฉฉฉฉฉฉบ้าง ฟร็อกโกตีตบ้าง การเดินต่าง ๆ นั้น ทั้งเวลาเช้าแต่เวลาเย็น ก็มีตามธรรมเนียมเหมือนอย่างแต่ก่อน เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับณพิดับพลาทรงทอดพระเนตรตรครนั้น ในโรงพระเศวตวรตักษณ พราหมณ์ได้อ่านคำกต้อม ๓ บท

อนึ่งในเวลาฉนั้น ท้องใหม่ ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษัต์ว่างวงศ์ ซึ่งอยู่ที่ศได้ตุดตฉฉฉฉฉฉฉฉ ฉได้ตุงการที่จะ

๑ คือวังบูรพาภิรมย์บัดนี้

ตลอดพระพุทธรพนต์ ก่อฤกษ์ฝังศิลาอาภรณ์ที่ ๓ ที่พระตำหนัก เจ้าพนักงาน
 ได้เชิญพระไชยเนาวโศภนองค์ ๑ แดงหม้อน้ำทอง ๑ หม้อ เงิน ๑
 หม้อ ๆ เงินใหญ่ ๆ ๒ หม้อ บาตรทราย ๒ บาตรน้ำมนต์ ๑ แดง
 แผ่นอิฐทอง ๓ แผ่น อิฐเงิน ๓ แผ่น อิฐนาค ๓ แผ่น ตั้งประดิษฐาน
 ไว้ในโรงพิธี เวลาบ่าย ๔ โมง ส้มเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้า
 ภาณุรังษีสว่างวงศ์ ได้เสด็จไปทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ พระสงฆ์
 ๓๐ รูป มีพระดำذنโองการที่พระบรมมหาราชวังเป็นประธานาธิบดี เจริญ
 พระพุทธรพนต์ เวลาทุ่มหนึ่งจบ การในวันนั้นตั้งแทน
 โดย ภาณุรังษีสว่างวงศ์

แผ่นที่ ๓๓๒
 ออกวันจันทร์
 เดือน ๔
 แรม ๑๑ ค่ำ

ข่าวราชการในพระบรมมหาราชวัง

ณวันอาทิตย์ เดือน ๔ แรม ๑๑ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก

จุดศักราช ๓๒๓๗ เวลาเช้า ๔ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ

พระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอ
 พระองค์เจ้าจิตรเจริญ ไปจุดเทียนเครื่องนมัสการ แดงปฏิบัติพระสงฆ์
 ๓๐ พระที่นั่งพุทธรพนต์เขี้ยว เป็นการทำบุญวันประสูติ พระบาทสมเด็จพระ
 เสด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นเวลาบ่าย ๕ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระ
 พระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกพระที่นั่งอนันตสมาคม เสด็จขึ้นทรงพระ
 ราชยาน ไปประทับโรงพระยาช่างพระเศวตวรตักษณ ซึ่งเข้าอยู่
 โรงใหม่นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้พราหมณ์เบิกแฉ่นเวียน

เทียนแดง เสด็จออกทรงพระราชยานไปประทับเกยที่วัดบพิตร ทอด
พระเนตรครคร ส่วนในโรงพระยาช่างนั้น พราหมณ์ก็ได้ออกมพระยา
ช่าง เหมือนอย่างเวตวานัน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับ
ทอดพระเนตรครครอยู่จนเวลาจวนทุ่ม ก็เสด็จขึ้นทรงพระราชยานเสด็จ
พระราชดำเนินกลับชนทางพระที่นั่งอนันตสมาคม เสด็จทรงพระราช
ดำเนินไปประทับที่พระที่นั่งพุทธมณฑลเศียร ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ
แล้วได้ทรงทอดผ้าไตรแด่ผ้าเช็ดหน้าตัดปักกรณ แล้วทรงแจกเงินพระ
ราชทานพระบรมวงศานุวงศ์ แด่ทรงพระราชอุทิศเงินเพื่อเงินตั้ง
ถวายพระสงฆ์ซึ่งรับพระราชทานนั้นแล้วตัดปักกรณนั้น ครั้นแล้วก็เสด็จ
พระราชดำเนินกลับยังพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ส่วนพระสงฆ์
นั้นก็เจริญพระพุทธรูปไป

อนึ่งในเวตาเช้านี้ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้ากาพย์กนกรัตน์ ราชเอศเคอแถมปล
หลวง เจริญพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการแด่แขกเมืองฮอลันดา
เข้าไปรับพระราชทานอาหารในพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร ใน
เวตาทุ่มหนึ่งนี้ ครั้นเวตาทุ่มเศษ พระบรมวงศานุวงศ์และข้าราชการ
แด่แขกเมืองฮอลันดา ได้เข้าไปเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทบนพระที่นั่ง
บรมราชสถิตยมโหฬาร คือ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑา
วรวัชรวิมล กรมหลวงจักร

แผ่นดินที่ ๓๓๓๓ พระรัตนพิงค์ ๓ ส้มเด็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษ
ออกวันจันทร์ ษัตร์ว่างวงค์ ๓ พระเจ้านองยาเชอ กรมหม่นนเรศร์วร
เดือน ๔ ฤทธิ ๓ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าตั้งชุตร์วัดดี ๓
แรม ๑๕ ค่ำ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าทอภอดยตาภ ๓ พระเจ้านองยาเชอ
พระองค์เจ้ากาพยักนกรัตน์ ๓ พระเจ้านองยาเชอ พระองค์เจ้าเทวญู
ไทยวงค์ ๓ พระวงค์เชอ พระองค์เจ้าดำยสนิทวงค์ ๓ พระยาภาดกร
วงค์ ๓ พระยาพิพัฒน์โกษา ๓ รวม ๑๐ ด้วยกัน แดแขกเมือง
ออกสเตรียนน คือ เกานคโยเซพชัช ๓ เกานคออกเกศคชช ๓ มีศเคอร
วิษแมน ผู้ว่าการกงตั้งออกสเตรีย ๓ รวม ๓ นาย พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ประทับครัดอยู่ด้วยแขกเมืองออกสเตรียครู่หนึ่ง ก็เสด็จ
ตงไปขึ้นด่างประทับโตะเดอวย ฝ่ายซ้ายพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
นั้น ส้มเด็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษัตร์ว่างวงค์ ๓ ต่อ
ออกไป พระองค์เจ้าตั้งชุตร์วัดดี ๓ พระองค์เจ้าเทวญูไทยวงค์ ๓ ข้าง
เบองขวานนคอ เกานคโยเซพชัช ๓ พระยาภาดกรวงค์ ๓ มีศเคอร
วิษแมนผู้ว่าการกงตั้ง ๓ ตรงกับสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนั้น ส้มเด็จพระ
เจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าจาตุรนครัม กรมหัดวงจักรพระรัตนพิงค์ ๓
เบองขวานน กรมหม่นนเรศร์วรฤทธิ ๓ พระองค์เจ้าทอภอดยตาภ ๓
พระยาพิพัฒน์โกษา ๓ เบองซ้ายนน เกานคออกเกศคชช ๓ พระองค์
เจ้ากาพยักนกรัตน์ ๓ พระองค์เจ้าดำยสนิทวงค์ ๓ พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ประทับเสอวยอยู่จนเวตาเกือบ ๕ ทุ่ม เสอวยแดอวกเสด็จ

๕๒ ขนชนบท ประทับตรัสด้วยแขกเมืองซอส์เตรีย จนเวตา ๕ ทุ่มเศษ
 แขกก็กราบถวายบังคมลากลับ แล้วประทับอยู่จนเวตา ๒ ยาม ก็
 ๕๒ เล็ด็จขึ้น

๕๒ หนึ่ง ในเวตาเช้าวันนั้น ทวงสมเด็จพระเจ้าอยุธยาเธอ เจ้าฟ้า
 ๕๒ ภาณุรังษีสว่างวงศ์ ได้ทำการก่อฤกษ์แต่งแผ่นศิดารากตำหนัก มี
 พระตั้งขี้ดินในเวตาเช้า ๓๐ รูป ครั้นเวตาเช้า ๓ โมง พระบรมวงศา
 ๕๒ นุวงศ์เสด็จราชการเสด็จต่างประเทศได้ ไปพร้อมกันทวงนุ ครั้น
 ๕๒ ได้ฤกษ์เวตาเช้า ๓ โมง ๔๘ นาที สมเด็จพระเจ้าอยุธยาเธอ เจ้าฟ้า
 ๕๒ ภาณุรังษีสว่างวงศ์ แลพระบรมวงศานุวงศ์ ข้าราชการเสด็จต่าง
 ๕๒ ประเทศ ได้ไปประชุมพร้อมกันริมแผ่นศิตาที่จะฝังรากตำหนักนั้น จึง
 ๕๒ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ามหามาศา กรมพระบำราบปรปักษ์
 ๕๒ ได้ทรงอ่านคำประกาศมีความว่า ข้าพเจ้าขอประกาศแก่ท่านทั้งหลาย
 ๕๒ ที่มานให้ทราบทั่วกันว่า ณวันอาทิตย์ เดือน ๔ แรม ๑๐ ค่ำ ปีกุนดับปี
 ๕๒ ศก เวตาเช้า ๓ โมงเศษ ๔๘ นาที เป็นวันมงคลกาด พร้อมด้วยฤกษ์
 ๕๒ ดฤถวาระอุดม จะได้ฝังแผ่นศิดารากที่ ๑ ของตำหนัก

๕๒ แผ่นที่ ๓๓๔ ด้วยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระ
 ๕๒ ออกวันอังคาร ๕๒ ราชดาริที่เห็นว่า ทวงนุเป็นวงเต็ม มีเจ้าต่างกรมใหญ่ๆ
 ๕๒ เดือน ๔ ๕๒ เล็ด็จมาอยู่แต่ก่อนมาถวายพระองค์ คือ กรมหมื่น
 ๕๒ แรม ๑๒ ค่ำ ๕๒ กรมหมื่นนเรนทรบริรักษ์ แลกรมสมเด็จพระเดชาดิศร
 ๕๒ นรินทรเทพ

กรมหมื่นภูบาลบรรณรักษ์ ทง ๔ พระองค์นั้น ได้เสด็จมาอยู่ แดเจ้าต่าง
 กรมพระองค์อื่นมิได้เสด็จมาอยู่ ด้วยวงนเป็นท้าวคณียอยู่ จึงโปรด
 ให้ต่างกรมใหญ่เสด็จมาอยู่ เพื่อจะได้รักษาพระนครด้านตะวันออก
 บดินทวงนวงนอยู่ สมควรจะพระราชทานให้ สมเด็จพระเจ้าน้องยา
 เเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ เสด็จมาอยู่ จึงมีพระบรมราชโอง
 การ ดำรัสสั่งให้เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เป็นผู้จัดการทำ
 ตำแหน่ง แดเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี รับพระบรมราชโอง
 การ ไปคิดจ้างเหมามีศเคอรัยถึงแกวชี่ๆ ได้คิดทำอย่างแล้ว ทำหนังสือ
 ตีอติญญาพร้อมตกลงกันแล้ว มีศเคอรัยถึงแกวชี่จึงได้ทำการตออด
 มาจนถึงทุกวงน พร้อมการที่จะก่อฤกษ์ฝังศิดารากที่ ๓ ซึ่งจะเปนต้น
 แรกก่อของคักใหญ่นี้ต่อไป แต่บรรดาที่โตมาประชุมในที่นี้จึงมีความ
 ยินดีพร้อมกัน ขอผู้ซึ่งตั้งซึ่งเปนประธานในสังกัดโลกนี้ ขอจงช่วย
 อภิบาลรักษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ที่ได้ทรงพระกรุณา
 โปรด ฯ ให้สร้างคักนี้ ให้ทรงพระเจริญพระราชศิริสวัสดิ อธิธิวิบุตย
 ผด พระชนมายุยืนนานในศิริรัชสมบัติ จงจงจัดสรรพภัยอันตรายทั้ง
 ปวง แดขอให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์
 ที่จะได้เสด็จมาอยู่นี้ ให้ทรงพระเจริญศิริสวัสดิพิพัฒน์มงคล พระ
 ชนม์สุขทุกทีวาราศรี ทำราชการนตของพระเดชพระคุณเสด็จออกดีโดยยติ
 รรรม ขอให้อภิบาลรักษาพระตำหนักนใหม่มั่นคง จงเจริญยืนยาวสัน
 กตช้านาน

ครนทรงอ่านคำประกาศจบแล้ว ทหารบินเต็กก็ได้ทำปริเชนต์
อามดี แครกได้เข้าดรรเดรัยพระบารมี ครนจบแล้ว ดมเด็จพระ
เจ้านองยาเซอ เจ้าฟ้าภาณุรังษัดว่างวงศ์ ได้ทรงตั้งขุน

แผ่นที่ ๓๓๕ เกิดในพนราก แดวพระดังมกได้ส่งดชขมกต เจ้า
ออกวันอังคาร พนักงานที่ประ โคมแควตังชพนพาทยพรอมกนชน มีค
เดือน ๔ เอรเยแเกรชได้ชกรอกเดือนคีตาออกจากที่ ไปตง
แรม ๑๒ ค่ำ ยงรากที่เกดียบนไวนน ครนแดวพระยาเวียงในนฤบาท แดวพระยา
อคนัดรายย ได้ตกปนเกดียบนแผ่นคีตา ดมเด็จพระเจ้านองยาเซอ
เจ้าฟ้าภาณุรังษัดว่างวงศ์ได้ทรงก้ออิฐทอง อิฐนาค อิฐเงิน เปน
ฤกษแดว จันกได้จตทำการค้อไป ม่ายพระดังมยถาดัพพะแดวก็กตบ
ยังอาราม เปนต้นการก้อฤกษฝังแผ่นคีตารากคำหนัก

โดย ก.ม. นเรศวรฤทธิ

พระราชพิธีตรุษ

ณวันจันทร์ เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนต์ปศศก จตุศักราช ๑๒๓๗
เวดาเข้าเจ้าพนักงานกรมต่าง ๆ ได้จตการตงพระแท่นมณฑลที่พระที่
นังคุดีคมหาปราสาท มีม้ามุ่ตายจำหตกบิตทอง ๔ ม้า ม้ากตาง
ที่ตงนนเซญพระแกวบชยรัตนชนประดิษฐานองค์ ๑ ม้าข้างขวาตง
หน้า ตงพระแกวเรือนทองคำ ๑ รongเข้าไปตงพระไชยในแผ่นดิน

๑ ทรงนึกความซ้งขาด บอกแก้ไว้ในหนังสือข่าวราชการเล่ม ๒ แผ่นที่ ๗

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยองค์ ๓ ถัดเข้าไปตั้งพระไชย
 ในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกองค์ ๑ รวม
 ๓ องค์ มาข้างซ้ายตรงหน้าตั้งพระไชยในแผ่นดินปัตยุบันนี้ขององค์ ๑
 รองเข้าไปตั้งพระไชยในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่
 ห์ขององค์ ๑ รองเข้าไปตั้งพระไชยในแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระนั่ง
 เกดเจ้าอยู่หัวขององค์ ๑ รวม ๓ พระองค์ หตั้งพระแก้วบุษย์รัตนตั้งพระ
 เจดีย์กลมตะทองบรรจุพระบรมธาตุขององค์ ๑ ข้างขวาตั้งพระห้ามญาติ
 เงินขององค์ ๑ ข้างซ้ายตั้งพระห้ามญาติทองทรงเครื่องขององค์ ๑ ข้างหลัง
 พระไตรปิฎกตั้งเขปคัมภีร์ ๑ พระภิกขุปาฏิโมกขแลภิกขุณีปาฏิโมกข
 คัมภีร์ ๑ รวม ๒ พระคัมภีร์ ข้างขวาแท่นมณฑลตณห์ ตรงหน้าตั้งเทวดา
 กาไหล่ทองเชิญหีบพระราชัญจกร รองเข้าไปตั้งหีบมั่งงุดักหาค
 แดงหุ้ม มั่นถองพระองค์นวมสำหรับพิชัยสงครามอยู่ในนั้น บนหลัง
 หีบตั้งตั้งพระมหามาตาเบียง รองเข้าไปตั้งหีบพระมหาตั้งข่มมั่งงุดัก-
 หาคแดงหุ้ม บนหลังหีบตั้งตั้งพระมหาพิชัยมงกุฏ ข้างซ้ายแท่นมณฑ
 ลตณห์ตรงหน้าตั้งเทวดากาไหล่ทองเชิญพระแสงขรรค์จันขององค์ ๑ ขาว
 พระกรเทวรูปองค์ ๑ ขาวพระกรศักดิ์สิทธิ์ขององค์ ๑ รวม ๓ องค์ รอง
 เข้าไปตั้งหีบถองพระองค์ ๓๒ ชั้น สำหรับพิชัยสงคราม แด่มั่ง
 ดักหาคแดงหุ้มนอก บนหลังหีบตั้งตั้งพระมหามาตาเพชร รองเข้า
 ไปตั้งหีบพระมหาพิชัยมงคล แด่เครื่องพิชัยสงครามต่าง ๆ มั่ง
 ดักหาคแดงหุ้มนอก บนหลังหีบตั้งตั้งพระชฎาพระกัณฑ์

แผ่นดินที่ ๓๓๖ ด้านข้างห้องพระแท่นมณฑลนั้น มีกระไดแก้วสำหรับพาด
 ออกวันพุธ พระแสง ในวงกตางกระไดแก้ว ๓ ช่องนั้นผูกพระแสงศร
 เดือน ๔ พรหมาด์ศรีองค์ ๓ พระแสงครุฑคันทวารองค์ ๓ พระแสง
 แรม ๑๓ ก่ำ ศรประโตยวาทองค์ ๓ รวม ๓ องค์คนชองตะองค์ กระไดแก้วข้างขวา
 นนมพระแสงศรเพชรองค์ ๓ พระแสงหางข้างเผือก ๓ ถ้องของคน
 ผูกไวยเบของบน รองลงมาพาดพระแสงขรรค์เนาโตหะองค์ ๓ พระ
 แสงดาบใจเพชรองค์ ๓ พระแสงยี่ปุ่นแฝดองค์ ๓ พระแสงทรงเดิม
 องค์ ๓ รวม ๖ องค์ กระไดแก้วข้างซ้ายนั้น มีพระแสงบันนพรัดน
 องค์ ๓ พระแซ่ขุนจามร้องค์ ๓ ถ้องของคนยกไวยเบของบน รองลงมา
 พาดพระแสงจักรองค์ ๓ พระแสงขรรค์ไชยศรีองค์ ๓ พระแสงดาบ
 ค่ายองค์ ๓ พระแสงเวียดองค์ ๓ พระแสงยี่ปุ่นฝักทองเกดยง
 ประดับเพชรองค์ ๓ รวม ๗ องค์ ด้านหลังตรงกลาง ผูกพระแสง
 ขอไม้เท้ากาไหล่ทององค์ ๓ พระแสงของ้าวพดพ่ายองค์ ๓ รวม ๒
 องค์ ด้านหน้าพระแท่นมณฑลนั้น ตรงกลางหน้าพระแก้วบุษยรัตน
 ออกมา คิงพานทองรองพระสุพรรณบัตร ทังขวาทงซ้าย คิงพานทอง
 รองหีบเครื่องมหาพิชัยสงครามข้างตะหีบ นอกพานพระสุพรรณบัตร
 ออกมา คิงถาดรองพระเต้า & กระษัตริย์ คือ พระเต้าทององค์ ๓
 พระเต้านาคองค์ ๓ พระเต้าเงินองค์ ๓ พระเต้าต้มฤทธิองค์ ๓
 พระเต้าศิลาองค์ ๓ กับพระถวย & กระษัตริย์สำหรับพระเต้าทง &
 พระองค์คดย ๕ แดมีขนหยกคิงกลางมเทียบทองบัก แดข้างขวาแด

ข้างซ้าย ตั้งพระครอบพระกริ่งองค์ ๑ พระเต้าเนาจเควระห์องค์ ๑
 พระเต้าไกรดำองค์ ๑ พระเต้าเบญจกรรมน้อยองค์ ๑ พระเต้า
 นพเก้า ๕ ห่ององค์ ๑ พระเต้าคีตวตงอักษร ๒ องค์ พระเต้าหยก
 องค์ ๑ พระเต้าประทุม ๑ องค์ พระเต้าเทวบีคองค์ ๑ แด่ข้างเทวดา
 ภาไหนด่องดองข้าง ๆ โนนัน ตั้งเชิงเทียนไขยักเชิงตะ ๔ เต็ม แด
 ไคมาพระแก้วบุษยรัตนัน ตั้งหีบพระแสงจับถุงชนกเครื่องคัน

แผ่นดิน ๓๓๗ เต้าพระแท่นมณฑลทั้ง ๔ นั้น ได้ผูกพระกรรมวิมย์ ๓ องค์
 ออกวันพุธ ไคองค์ละเต้า อีกเต้าหนึ่งผูกเควคณิศรพระคชาธารองค์
 เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ ๑ ได้ผูกผ้าดักหาคดแดงทั้ง ๔ องค์ เต้าข้างซ้าย ๒ เต้า
 ได้ผูกขงนารายณ์ทรงครุฑ เต้าข้างขวา ๒ เต้าได้ผูกขงกระบี่ยุท
 แด่ทั้ง ๔ เต้าได้ผูกพระแสงหอก พระแสงง้าว พระแสงทวน เขน
 ถมตะทอง เต้าตะองค์ ๒ เต้าหน้าได้ผูกพระแสงดาบอีกเต้าตะ
 องค์ ๆ เต้าหลังข้างขวาได้ผูกพระแสงปืนนาคใหญ่องค์ ๑ ข้างซ้าย
 ได้ผูกพระแสงปืนคาบธุดองค์ ๑ แด่ชนต่างพระแท่นมณฑลด้านหน้า
 ตั้งเต้านาภาไหนด่องเต้า ๑ เต้านาเงิน ๘ เต้า ได้นำธระเกศเต้า ๑
 ธระเกศเต้า ๑ ครงกตางตั้งกระถางชูปหยกกระถาง ๑ ด้านหลังได้
 ตั้งเต้านาทองขาว ๓ ชั้น ๔ เต้า เต้าธระคาเต้า ๑ ธระยมนาเต้า ๑
 มีโตะเงินเครื่องหยกตั้งอยู่ข้างขวาข้างซ้ายพระแท่นมณฑลข้างตะโตะ ๆ
 ข้างขวาตั้งพระนิรันตรายองค์ ๑ โตะข้างซ้าย ตั้งพระสยามเทวา

ธิดาของค ๑ กับพระเทวารูปอีก ๔ องค์ และมีพระมหาสังฆทกษิณา
 วัญของค ๑ พระเศวตทองคำของค ๑ ยอยู่บนโตะนั้นด้วย ด้านหลังแทน
 มณฑตนัน ตั้งหีบได้มังกศ ๔ หีบ กับพานแว่นฟ้าได้มังกศ ตั้งบน
 หองหีบนั้นด้วย ภายใต้พระแท่นมณฑตนัน มีกระบองเพชรแดง
 พิศมร ข้างขวาพระแท่นมณฑตนัน หองโตะเงินซึ่งตั้งพระนรินทรายนน
 ตั้งบน ๒ บอก ชื่อมหาฤกษ์ ๑ มหาไชย ๑ ข้างซ้ายแทนมณฑต
 หองโตะเงินซึ่งตั้งพระสยามเทวาริราช ตั้งบน ๒ บอก ชื่อมหาจักร ๑
 มหาปราบยุค ๑ หน้าพระแท่นมณฑตนันตั้งทนมัสการมาจำหัดกบัต
 ทอง ที่มุขด้านปัจฉิม (ตะวันตก) ตั้งเคียงพระสังฆัตถ์ของภาณ หน้า
 เคียงออกมานัน ตั้งคู่มุขด้านซ้ายได้เทียนไชย แต่ยังมีสายสัญญาณ
 รอบพระแท่นมณฑต โยงมาที่คู่มุขซ้าย แลรอบพระที่นั่งดุสิตมหา
 ปราสาท แล้วโยงไปที่ตรงแต่เขาไกรลาส ที่มุขด้านใต้ตั้งเก้าอี้ ๕
 เก้าอี้ สำหรับหม่อมเจ้าซึ่งได้กนตมาฟังพระสังฆ์เจริญพระพุทธรพนต์^๑

โดย มนุษยนาคมานพ (ผู้แทน)

ณวันอังคาร เดือน ๔ แรม ๑๒ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จุติศักราช
 ๑๒๓๗ เวตาเช้า ๓ โมงเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออก
 ทางพระทวารหน้าพระที่นั่งมณฑิตเทวาราชอุปบัติ เสด็จขึ้นทรงพระราช
 ยาน เสด็จไปประทับเกยณพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท เสด็จทรงพระ
 ราชดำเนินไปประทับทรงจุดรูปเทียนเครื่องนมัสการ แล้วกรมพระ

๑ ชาวราชกรวันจันทร์นี้ลงไม่หมด ไปลงต่อไว้ในแผ่นที่ ๓๓๘, ๓๔๐, ๓๔๑, ตอนแจ้งความ

ปอเวศ์วริยาตงกรณ^๑จึงถวาย^๒ค้ำ^๓ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^๔ จึง
ทรงจุดเทียนชนวน ๓ เต็ม ทรงถวายแต่กรมพระปอเวศ์วริยาตงกรณ^๕

แผ่นดิน ๓๓๘ กรมพระปอเวศ์วริยาตงกรณ^๑จึงทรงรับไปจุดเทียนไข
ออกวันพฤหัสบดี^๒ ในเวลาที่จุดนั้นพระสวดคาถา^๓ แต่พิณพาทย์ประโคม
เดือน ๔ จนจุดแล้ว^๔ เล็ดจกดับมาประทับตาม^๕ที่ แล้วพระสังข์
รม ๑๔ ค่ำ จึงสวดถวายพรพระตามธรรมเนียม^๑ ครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัว^๒ จึงทรงประเคนพระสังข์^๓ พระสังข์จึงรับพระราชทานฉนั้น
ครั้นรับพระราชทานฉนั้นแล้ว ก็ถวายยถาดีพิณแต่อดีต^๔แรก แล้วถวายพระ
พรตกลับไปยังอาราม ในขณะพระสังข์ฉนั้นอยู่นั้น พระมหाराชครูพิช
ิตถวายนาสังข์^๑ ครั้นพระสังข์กลับไปยังวัด^๒ ยังเหลืออยู่แต่พระราชา
คณะผู้ปรกกับพระพิชัธรรม ๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^๓ จึง
เสด็จไปที่เคียงสำหรับสวดทองภาณ^๔ พระพิชัธรรมก็ขึ้นไปบนเคียง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^๑ จึงทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการที่ตั้งอยู่
บนเคียงนั้น แล้วพระสังข์ก็สวด^๒ แล้วเสด็จมาประทับครัดกับพระบรม
วงศ์านุวงศ์^๓ แลข้าราชการประมาณครึ่งหนึ่งจึงเสด็จกลับ^๔ เวลากลาง ๕
โมงครึ่งเศษ ในเวลาเช่นนั้น พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว^๑ ทรงฉลอง
พระองค์พร้อมโกศตั้งกรมท่า^๒ หาได้ทรงตราเครื่องราชอิสริยยศไม่^๓ แต่
พระบรมวงศ์านุวงศ์^๔ แลข้าราชการ สวมเสื้อพร้อมโกศตั้งต่าง ๆ
พระสังข์ที่^๑ได้รับพระราชทานฉนั้นในเวลาฉนั้น^๒ กรมพระปอเวศ์วริยา

ตงกรณ ๓ เป็นประธานาธิบดีในคืนนี้ พระราชาคณะ ๑๘ รูป ถานา ๘
พิธีกรรม ๔๐ รวม ๖๘

เวลา ๔ โมงเศษ สมเด็จพระยามบรมมหารัษฎ์ริยวงศ์ เข้าไป
เฝ้าจนเวลา ๕ โมงเศษกตบออกมา ครั้นเวลาค่ำย่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จึงเสด็จขณเกยหน้าพระที่นั่งสมมติเทวราชอุปบัติ เสด็จ
ไปประทับเกยพระที่นั่งสุทิตมहाปราสาท เสด็จไปประทับทรงจุดเทียน
เครื่องนมัสการ กรมพระปวเรศวิริยาดงกรณจึงถวายคัต ครั้นจบ
แล้ว จึงเสด็จไปประทับยังพระที่นั่งโทรณ พระดั่งสมเด็จพระพุทธ
มนต์ สิบสองตำนาน ตามแบบอย่างแต่ก่อนแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
จึงทรงพระราชดำเนิรมาประทับครัด

แผ่นดินที่ ๓๓๕ ด้วยพระบรมวงศานุวงศ์ แดชราชการ พระดั่งสมเด็จพระ
ออกวันพฤหัสบดี
เดือน ๔ สวดจบแล้ว พระดั่งสมถวายอศิเรกถวายพระพรตาไป
แรม ๑๔ ค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จกตบมาทางเกา
เสด็จขณ เวลาทุ่มเศษ เวลาเย็นฉนวน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
ทรงนตของพระองค์อินังเตรศ พระบรมวงศานุวงศ์ แดชราชการ
ด้อมเดื่ออินังเตรศ

แจ้งความ

ช่าวราชการเมือฉนวนองการ เดือน ๔ แรม ๕ ค่ำ ปีกุนต์ปดศก

จุดศักราช ๑๒๓๗ ที่ตั้งบอกณวันพุธ เดือน ๔ แรม ๒ ค่ำ ปีกุนดปีศก
 จุดศักราช ๑๒๓๗ ที่ว่าด้วยทำบุญวันประสูติ พระบาทสมเด็จพระพุทธ
 ยอดฟ้าจุฬาโลก แดกรมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี คือ เหมือนกัน
 วันวันเดียวกัน เวลาเช้า ๓ โมงเศษ โปรดฯ ให้พระเจ้าอนงยาเธอ
 พระองค์เจ้าวัฒนวงษ์ เสด็จไปทรงพระเคน ครั้นพระสังฆราชพระ
 ราชทานฉินแล้ว ก็ถวาย ยถา ๑๒ พิธี กลับไปยังวัด แดพระสังฆ
 ธรรมังโฆสิตคาราม แดวัดพระเชตุพน ๒๐๐ รูป เข้าไปตั้งปักกรณ ครั้น
 เวลาทุ่มเศษ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จพระราชดำเนิน
 ไปประทับ ทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการพระพุทธรูป ที่พระพุทธรูปนิเวศน์
 มุขด้านเหนือ แดพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงทอดผ้าไตรฯ
 หนึ่ง ผ้าขาวอีก ๔ ผืน รวม ๕ ด้วยกัน จึงทรงพระราชอุทิศถวาย
 ในกรมสมเด็จพระอมรินทราบรมราชินี ด้วยในวันนั้นเป็นวันคล้ายกันกับวัน
 ประสูติ ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก แดกรมสมเด็จพระ
 อมรินทราบรมราชินี ตามจันทรโคจร ครั้นพระสังฆราชปักกรณแล้ว
 พระอมรโมตจึงได้ถวายพระธรรมเทศนาแกด้วยพระมหาธรรมสมมาทาน
 ครั้นจบแล้ว พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จึงทรงทอดผ้าแดถวาย
 เครื่องกัณฑ์ต่าง ๆ ตามอย่างธรรมเนียม แดพระสังฆราชจึงถวาย ยถา
 ๑๒ พิธี อติเรกถวายพระพรตากลับออกมา รอท่านทั้งหลายจึงทราบ
 เทอญ

โดย ทองแถมถวัลย์วงศ์

แจ้งความ

แจ้งความมายังท่านทั้งหลายได้ทราบ ด้วยหนังสือคัดขังออก
ในวันพุธ เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จตุศักราช ๑๒๓๗ แผ่น
ที่ ๓๓๗ ว่าด้วยข้าราชการในพระบรมมหาราชวัง ในวันจันทร์
เดือน ๔ แรม ๑๓ ค่ำ ปีกุนต์ปีตศก จตุศักราช ๑๒๓๗ นั้น ข้าพเจ้ายัง
อธิบายไม่หมด

แผ่นที่ ๓๔๐ บदनข้าพเจ้า จะได้อธิบายต่อไป เวลายุบายเจ้าพนักงาน
ออกวันศุกร์
เดือน ๔
แรม ๑๕ ค่ำ กรมตั้งขมการยจนมนต์พระดั่งมี พระราชาคณะ ๒๐ รูป
มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระปวเรศวริยาลงกรณ์เป็น
ประธาน เข้าไปในพระที่นั่งดุสิตมหาปราสาท หม่อมเจ้าที่จะได้กันต์
๕ องค์ คือ ที่ ๑ หม่อมเจ้าชายทินดุฒ ที่ ๒ หม่อมเจ้าหญิงมารศรี
รวม ๒ พระองค์ ในพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมขุนวรจักรธรานุภาพ ที่ ๓
หม่อมเจ้าหญิงเผือก ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภูมินทรภักดี
ที่ ๔ หม่อมเจ้าหญิงสดาติ ในพระเจ้าราชวรวงศ์เธอ กรมหมื่นภูวนัย
นฤเบนทราธิบดี ที่ ๕ หม่อมเจ้าชายเด็ก ในพระเจ้าพี่ยาเธอ กรม
หมื่นมเหศวรศิววิลาส ก็มาคอยฟังพระดั่งมีเจริญพระพุทธรมนต์พร้อม
กัน เวลาจวนย่ำค่ำ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จออกทาง
พระที่นั่งอนันตสมาคม ประทับเกยทรงพระที่นั่งราชยานไปประทับโรง
พระเศวตวรตักษณิ์ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ช่พอพรหมณิ์

เบิกแฉ่งเวียงเทียนโดยทักษิณาวุธถ่วงคดียวารแดง ก็ดับเพลิง โบก
 ควันแดงเจิมตามอย่างตามธรรมเนียม พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
 จึงทรงพระที่นั่งราชยาน แแต่โรงพระเศวตวรตักษณ ไปประทับพิดับ
 พดาทอดพระเนตรรถครอยู่จนเวลา ๒ ท่มเศษ เแต่ด็จทรงพระที่นั่งราช
 ยานแแต่พิดับพดาโรงตคร ไปตามหน้าวัดพระศรีรัตนคำศาการาม แแต่
 เที่ยงถนนข้างวัด เข้าประศุพิมานไชยศรี ไปประทับเกยพระที่นั่งคูศิต
 มหาปราสาท เแต่ตั้งขึ้นทรงจุดเทียนเครื่องนมัสการ แแต่พระเจ้าบรม
 วงศ์เธอ กรมพระปอเวศวิยาตงกรณภักถวายคัต ครนทรงคัตแแต่
 จึงทรงจุดเทียนทีไต่ระเงิน ซึ่งตั้งพระนิรันตรายแแต่พระสยามเทวาธิราช
 พระสงฆ์สดวดทวาทศปริต พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับครัด
 กับพระบรมวงศานุวงศ้อยู่จนเวลาท่มเศษ พระสงฆ์สดวดจบ จึงเแต่
 พระราชดำเนียรไปประทับพระเกา้อเหนือของโทรน กรมพระปอเวศวิยาตง
 กรณภักถยอติเรก พระสงฆ์สดวดภคคู้ัพพ แแต่พระพิมพ์ธรรม ถวาย

แผ่นที่ ๓๔๑ พระพรดาแทนพระสงฆ์ทงปอง แแต่ก็กลับไปยังอาราม
 ออกวันศุกร
 เดือน ๔ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับอยู่ประมาณครู่หนึ่ง
 แรม ๑๕ ค่ำ จึงเแต่ตั้งพระราชดำเนียรขึ้นทรงพระที่นั่งราชยาน แแต่เกย
 พระที่นั่งคูศิตมหาปราสาท มาประทับเกยหน้าพระทวารหน้าพระที่นั่ง
 สนมตเทวราชอุปบัติ เแต่ยามเศษเแต่ตั้งขึ้น ในการสนมโภชพระเศวต
 วรตักษณวนัน เแต่เวลาเช้าแแต่เห็นการเดินกมตามธรรมเนียม เมื่อพระ

บาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ประทับประทับพลาทอดพระเนตรตครนั้น ใน
 โรงพระเศวตวรตักษณ พราหมณ์ได้อ่านคำกต้อม ๓ บท ในเวดา
 วนน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงนตของพระองค์อวนิงเตรค
 แต่มไคทรงตราเครีของราชอัครียยศ พระบรมวงศานุวงศ์ทรงเครีของยศ
 อย่างทหารช่าง อวนิงเตรคบ้าง ฟร็อกโกคบ้าง ขุนนางข้าราชการ
 ฝ่ายทหารพดเรอณ ถ้วมเด้ออวนิงเตรค ฝ่ายกรมวงแลทหารค้วรจ
 ถ้วมเด้อกรงยศตามกรม

อนิงในเวดาวนน ที่ศาตาวัดตั้งที่ค่นเทพวาราม แต่บ้อมรอบ
 พระนคร แดโรงพืคฟากข้างโนน เวดาเย้นได้มีพระตั้งขเจริญพระ
 พุทธรณตพชตวรรษด้วยตามธรรมเนียม

โดย มนุชยนาคมานพ (ผู้แทน)

แผ่นที่ ๓๔๒
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๔
 แรม ๑๕ ค่ำ

แจ้งความ
 ณวันศุกร์ เดือน ๔ ปีกุนตีปตศก ๑๒๓๗ น เป็นวันที่
 ๑๒ ค่ำ ปีกุนตีปตศก ๑๒๓๗ นิตงแต่วนชาทศย เดือน ๑๐ แรม
 เดือนเคษ ในเวดาพรงนคเป็นอนบใหม่ คอบชวด ขาพะเจ้าจะคองเก็บ
 รวบรวมหนังสือคคตตงแตแรกตงมา รวบรวมเป็นเต็ม ๓ ถ้าท่านทง
 หตยจะคองประตงคเยบเข้าเป็นเต็มแตง ก็ขอใหรวบรวมหนังสือคคต
 ตงมาให้หมดตามลำดับ ขาพะเจ้าจะเยบให้ท่านโดยงามคตทเคียว แด

จะมีหนังสือขายอีกเป็นเล่ม ๆ ละ ๑๐ บาท กว่าหนังสือคอกจะหมด
 แดจะต้องเก็บเงินค่าที่ทานทั้งทลายได้รับหนังสือคอกต่อไป เป็นเงิน
 ๑๐ บาทเต็มอกกับหนังสือขาย แดหนังสือนี้เป็นส่วนหนึ่งเรียกว่า หนังสือ
 คอกคอก แดต่อไปจะต้องเป็นปีละ ๒ เล่ม เพราะหนานักคูไม่ใคร่จะ
 งาม คิดเป็นเงินปีละ ๒๐ บาท แดที่ว่าไว้แต่เดิมว่าจะเป็นของแจกนั้น
 ก็เพราะยังไม่ทราบราคาแน่ จึงได้บอกว่าจะรับตีคริบแทนคอกที่หลัง
 การนั้นก็เป็นการแน่ทราบราคาจึงต้องบอกว่าเป็นหนังสือขาย แดเก็บมี
 หนังสือ ๒๐ บาทเต็มออกทุก ๆ ปี พอเป็นค่ากระดาษแเดเครื่องใช้ต่อไป

หนังสือคอกคนคูเหมือนจะแพง กว่าหนังสือราชกิจจานุเบกษา
 มาก คือจะแพงอย่างไร คือต้องคอกออกทุก ๆ วัน แดเป็นของแบบ
 คำหรับต่อไปข้างหน้าแเดถ้ามากที่จะแเดจตุจำเป็นของละเอียดมาก การ
 จึงแพงนัก ผนวันเสาร์ เดือน ๕ รัชค่า ๓ มีชวดยังเป็นตีปีคศก ๓๒๓๗
 จะต้องเป็นวันชนเล่มใหม่ แดเบตียนหน้าหนังสือว่าชาวราชการเป็น
 ภาษาศยาม แดจะตอดยิตยาวมาตามเดิม จนถึงเดือน ๑๐ แรม ๑๕
 ค่าเป็นหมดเล่ม ๒ แดตั้งเล่มใหม่ตั้งแต่เดือน ๑๑ รัชค่า ๓ ไปจนถึง
 เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่าเป็นเล่ม ๓ แดจะตีต่อไปปีละ ๒ เล่ม ชาวการ
 ก็จะเป็นเหมือนหนังสือคอก แดหนังสือคอกคนนได้ตี ๒๐ ฉบับก่อน คอก
 มาจึงได้ตี ๕๐ ฉบับ ถ้ามีใครมาขอตงซื้อรับหนังสือก็ได้ ใจคอกันในพวก
 เมมเบอผู้แแต่งหนังสือ มีสมเด็จพระเจ้านองยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษี
 ต้วางวงศ์ พระเจ้านองยาเธอ กรมหมื่นนเรศวรฤทธิ พระเจ้านอง

ยาเชอ พระองค์เจ้าเกษมรัตน์ไธภาคย์ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์
เจ้าทองแถมถวัลยวงศ์ พระเจ้าน้องยาเชอ พระวงศ์เจ้าเทวัญอุไทย
วงศ์ พระเจ้าน้องยาเชอ พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ พระเจ้าน้อง
ยาเชอ พระองค์เจ้าด้วงดีดประวติ ๗ พระองค์ ถ้าทรงเห็นพร้อมกันวา
คนนั้น

แผ่นที่ ๓๔๓ ควรจะรับหนังสือใดเดว จึงจะยอมให้ผู้นั้นรับหนังสือ
ออกวันศุกร์ เดือน ๔ แรม ๑๕ ค่ำ ไป ถ้าไม่ทรงเห็นพร้อมกัน ก็จะไม่บอกให้ไม่ได้ คือคน
นั้นเป็นคนพุงซ่านจะทำให้หนังสือคอด ที่มีคุณมีประ-
โยชน์ต่อไปข้างหน้าให้เสื่อมเสียไปได้นั้น ด้วยผู้นั้นเป็นคนปากโรค
มักติเตียนหนังสือคอดต่าง ๆ มักจะไปพูดต่าง ๆ ที่จะทำให้เสียในราช
การ แต่หนังสือเป็นของดีที่สุดที่จะต่อไปข้างหน้า พระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว ก็ได้ทรงพระกรุณาโปรดอนุญาตให้ตั้งขันเดว ถ้าจะ
ให้คนอย่างนั้นรับไปแต่เห็นเขาได้ ก็จะทำเหมือนอย่างที่ว่ามาเดวนั้น
ชักให้พระองค์เจ้าผู้แต่งหนังสือ คอดแต่ผู้จัดการพิมพ์ทอดยพระทัยไป
อนึ่งต้องคุณที่จะให้ ไปต้องให้มประโยชน์สักหน่อยหนึ่ง อย่าให้ไป
กับไวเปต่า ๆ บัวยการที่จะให้ไป แต่การเหล่านี้ต้องถือคอดไป
จนหมดอายุหนังสือข้าราชการ แต่เปลี่ยนเป็นหนังสือข้าราชการ
เดว จะต้องคอดอยู่ใน ๒๐๐ ฉบับเดย แต่ผู้รับนั้นน้อยคนนัก เงินไม่
พอที่จะใช้การนี้ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์

จะต้องจัดการใช้เงินค่าใช้สอยเหล่านี้ให้เสร็จ แต่จะได้เขียนเล่มไว้
 ค่อยไปข้างหน้า ขายเป็นเล่มราคาอย่างพบนเหมือนกัน อนึ่งถ้าใครจะมา
 ขอตงขอเพิ่มเติมอีกก็ได้ ตามแต่ประสงค์ของคน แต่ต้องไวคเมม
 เบอรเหมือนกับแต่ก่อน จึงจะยอมให้ขอไปได้ แต่ผู้ที่ได้รับไว้แต่
 ก่อนนั้น จะมาขอไปอีกเล่มหนึ่งต้องเล่มก็ตามใจ แต่ต้องซื้อตาม
 ราคาหนังสืออื่น ถ้าผู้ใดขอยากจะรับหนังสืออื่น ก็ให้มาบอกขอตามที่
 ว่ามาแต่ดี แต่ต้องระวังตัวให้มาก อย่าให้อูดุกอูดุยนัก เป็นข่าวราช
 การอยู่จะรับได้แต่ชาวสยาม ขอท่านจงระวังให้มาก เมื่อเมมเบอร
 เห็นควรจะคัดออก ก็จะทำออกได้ตามประสงค์ แต่คนรับมักกลัวไม่มี
 ใครที่จะมาขอ ด้วยกลัวจะต้องคัดออกแต่อาายมาก การนี้ไม่ต้องกลัว
 เลย ข้าพเจ้าอยากจะให้ท่านทั้งหลายรับมากจะได้พอใช้การในโรง
 พิมพ์ ถ้าท่านใดเชื่อตัวได้แล้ว ก็ควรจะมาขอซื้อได้ ไม่ต้องกลัวสิ่ง
 ใดเลย พวกเมมเบอรคงจะทำให้เป็นยุติธรรมตลอดไป ไม่ให้ว่าได้
 ด้วยหนังสือนี้มีประโยชน์มาก แต่แรกหนังสือคอดนนั้นได้พูดแต่ทำพูด
 กระทบมถวายนับ ๓ มีคนรับคือ กรมสมเด็จพระสุตดารัตนราชประ
 ยูร ๓ กรมสมเด็จพระเจ้านองยาเชอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ ๓ กรม
 หมื่นนเรศวรฤทธิ ๓ พระองค์เจ้าเกษมสันต์โสภาคย์ ๓ พระองค์เจ้า
 ทองแถมภวดียวงศ์ ๓ พระองค์เจ้าเทวัญอุไทยวงศ์ ๓ พระองค์เจ้า
 มนุษย์นาคมานพ ๓ พระองค์เจ้าสวัสดิประวดี ๓ กรมหมื่นอักษร
 สาส์นโสภณ ๓ พระองค์เจ้าคคณางคยุกต ๓ พระองค์เจ้าทวดีภวดี

ธาก ๑ พระองค์เจ้าทองกองก้อนใหญ่ ๑ พระองค์เจ้าเกษมศรีรัฐภ
 โยศ ๑ พระองค์เจ้าดิศวรรกุมาร ๑ พระองค์เจ้าโศภณบัณฑิต ๑ พระ
 องค์เจ้าสายสนิทวงศ์ ๑ หม่อมเจ้าวัชรินทร์ ๑ หม่อมเจ้าตัง ๑ พระ
 ยามาธกรวงศ์ ๑

แผ่นที่ ๓๔๔ เจ้าหมื่นศรีธรรมรักษ์ ๑ หาดวงพิณจกภณัท ๑ หนังสือ
 ออกวันศุกร์ เดือน ๔ เดือกตัวให้ ไปไปรเวตจึงจะสมควรกับหนังสือข้าราชการ
 แรม ๑๕ ค่ำ อนึ่ง แต่ แรก ท่าน ทงหลายได้ ให้คน มารับ ทุก ๆ วันเสมอ
 แดงหนังสือค้างเจ้าพนักงาน โรงพิมพ์ก็ได้เอาหนังสือไปส่ง แดงรับ
 เงินปรับแก้ท่านผู้ใดตมหนึ เป็นเงินใบตะเพียงเสมอทุก ๆ ใบ แต่ยัง
 หนึยังปรับไม่ได้ขาดเลย จะเรียกเงินก็ยากที่ตะเพียง ๆ บดินข้าพเจ้า
 เห็นว่าหนังสือก็เปลี่ยนขึ้นใหม่ ควรจะให้มีคนไปส่งเสมอมิให้ขาดได้
 ทุก ๆ เวลาเช้าทุก ๆ คน ค่าปรับแก้ก่อนก็แพงนัก ไม่สู้จะเป็นยุติธรรม
 ดี เดียวจะให้คนไปให้ทุก ๆ วัน ก็จะต้องคิดเงินเพิ่มขึ้นอีกบตะ ๒
 บาทเสมอทุก ๆ ปี ตามบ้านไกลบ้านใกล้ แดงจะเลิกธรรมเนียมปรับ
 เงินเพียงเสียให้หมด ไม่ให้เป็นที่น่ายากแก่ท่านทงหลายเลย เด็กผู้ตั้ง
 หนังสือจะได้แต่งตัวได้เสือกางเกงสีน้ำเงิน สพายกระเบาหนังสือ
 ท่านทงหลายจะได้เป็นดังเกศให้ชัด แดงจะคิดจ้างไปส่งทุก ๆ วัน แด
 ข้าพเจ้าไว้ใจว่า ท่านทงหลายคงจะเต็มใจยอมให้มีคนไปส่ง ด้วย
 ราคาที่ถูกเปรียบเอาราชการกิจจานุเบกษา ๆ นั้นส่ง ๗ วันต่อหนหนึ่ง ราคา

เป็น ๒ บาทเท่านั้น แต่หนังสือหนึ่งตั้งทุกวัน ก็ควรจะเป็นที่ชักหน้าใจให้
 มีคนไปส่งได้ หนังสือหนึ่งจะต้องเป็นคนส่งหนังสือฝากด้วย เพิ่ม
 ออกจากหนังสือข้าราชการ ถ้าเวลาเช้าหนังสือไปถึงบ้าน ถ้าท่าน
 ทงหลายผู้รับหนังสือจะส่งหนังสือฝากมาถึงท่านผู้หนึ่งผู้ใด ก็ตาม
 แต่จะส่งได้ เหมือนหนังสือภาษาอังกฤษที่เรียกว่า ไปศตแมน แต่จะ
 คอสมิตแคมป์ คือตราอย่างหนึ่งที่เป็นกระดาษดีเยี่ยมเด็ก ๆ บิดตงที่
 หลังเมื่อเวลาจะส่งให้กับเด็ก แดเขียนชื่อของตัวตงที่บิตแคมป์เดี่ยวแทน
 ตรา ให้เป็นที่สแตมป์ชำระดูใช้ไม่ได้ ถ้าท่านจะส่งหนังสือให้กับเด็ก
 ไปศตแมน ถ้าไม่ได้บิตตราเด็กจะไม่รับเลยเป็นอันขาด ถ้าไม่ได้เขียน
 ชื่อของนันทบิตแคมป์ตั้งเด็ก ก็จะไม่ให้รับหนังสือเหมือนกัน หนังสือ
 สแตมป์นั้น ถ้าท่านทงหลายจะต้องการ ก็ต้องมาชื้อเอาจากโรงพิมพ์
 หนังสือข้าราชการ ด้วยเป็นของเพิ่มเติมในหนังสือข้าราชการนี้
 เอาไปตามมากแต่หน่อย ที่จะดำหรับใช้การให้พอได้ คิดเป็นอันตะอัฐ
 รวดเล่มขอ พอให้ค่าที่จะเป็นรางวัลเป็นบำเหน็จแก่เด็กผู้ตั้งหนังสือชน
 อิกชนหนึ่ง แดที่ไม่มีไปศคขอพพิศนั้น กตวจะเป็นที่ลำบากมาก ด้วย
 เป็นของตั้งกัน

แผ่นที่ ๓๔๕
 ออกวันศุกร์
 เดือน ๔
 แรม ๑๕ ค่ำ

โกต ๆ งอกออกจากหนังสือข้าราชการ กตวจะเป็นที่
 ถ้าหากที่จะต้องตราแต่อื่น ๆ นั้น การจึงต้องบังคับให้
 เขียนชื่อที่บิตแคมป์ เพื่อจะให้สแตมป์เดี่ยวไม่ให้ปดอมได้

ด้วยออฟฟิศไม่มี เมื่อถึงกำหนดแล้วจึงจะทำบิตไปรับเงินค่าช้อดแคมป์
 อีกทีหนึ่ง ถ้าท่านทั้งหลายจะส่งหนังสือไปถึงผู้ที่อยู่ในคุพระนครชั้น
 ใน ท่านผู้นั้นจะต้องบิตดแคมป์อันหนึ่ง ราคาอันหนึ่ง เปรียบเหมือน
 หนึ่งว่าค่าจ้างโบตะอัฐิ ตอนโกตกัต โกตกัต แต่ท่านออกคุพระนคร
 ชั้นในออกไป ท่านทั้งหลายจะต้องบิตดแคมป์สองอันเป็นราคาของอัฐิ
 ถ้าบิตน้อยไป ไปศตแมนจะไม่รับเอาไปส่ง แต่ถ้าเขาคิดเห็นว่าโกตยาก
 ที่จะไปส่ง คนนั้นจะต้องขอยุติไม่ได้ การที่จะส่งหนังสือฝากนัก
 ปนของเพื่อเหตุจากหนังสือข่าวราชการ เพราะว่าพอจะเป็นประโยชน์
 ในคนส่งหนังสือได้บ้างเล็กน้อย คือเมื่อท่านทั้งหลายจะส่งหนังสือก็จะ
 ได้ส่งโดยเร็ว แต่ไม่เป็นที่ลำบากแก่บ่าวไพร่ ด้วยใช้บ่าวนั้นมักจะไป
 ขำบิตพลวเสียดโดยมาก นี้เปรียบเหมือนหนังสือที่ถูกจ้างเหมือนกัน การ
 คงจะดีก็ว่าเป็นแน่ เปรียบเหมือนอย่างกาคเชิญ แต่กาคชอเป็นของ
 มาก ควรที่จะส่งไปที่ไปศตแมน ก็จะไปส่งให้ทันใจของท่านได้
 เห็นการมีประโยชน์ได้บ้าง จึงคิดเกมเข้ากับหนังสือราชการนี้ แต่
 ท่านทั้งหลายคงจะไม่มีการส่งหนังสือที่ไปศตแมน ด้วยเห็นว่าเป็ดอง
 ส่งบ่าวดีก็ว่าเป็นแน่ แต่บางท่านที่คิดอย่างหนึ่ง แต่ชอบในการไปศต
 แมน ก็คงจะส่งหนังสืออันบ้าง ข้าพเจ้าขอถามใจท่านทั้งสองอย่าง
 ด้วยเป็นของเล็กน้อย เนื่องออกจากคนส่งหนังสือข่าวราชการท่าน
 เป็นของไม่สำคัญอะไรนัก อนึ่งหนังสือข่าวราชการที่จะให้คนไปส่ง
 นั้น จะต้องมิตแคมป์อีกอย่างหนึ่ง บิตกันปดอมไปให้ท่านทั้งหลายไป

ละอันเต็มอ แดการวัดแตมภ์เหต่าน ถ้าท่านทั้งหลายยังไม่ผู้จะเข้าใจดี
ก็ขอให้ถามท่านผู้ที่เข้าใจนั้นให้ทราบความชัดดีเถิด ถ้าทราบแล้วจง
เชิญมาซอดแตมภ์เมื่อไรก็ตามใจ กำหนดคนส่งหนังสือไปศตแมน
แต่เปลี่ยนหนังสือเป็นข่าวราชการจะได้ออกในวันเสาร์ เดือน ๕ ขึ้น
ค่ำหนึ่ง ปีชวดยังเป็นต้ปศก ๑๒๓๗ ขอท่านจงทราบเทอญ

โดย ผู้จัดการพิมพ์

๑ วิธีวัดสแตมภ์ส่งหนังสือออกแลรับส่งจดหมาย ซึ่งพระรามาในแจ้งความนี้ เป็นมูล
ที่จะเกิดมีไปรษณีย์ขึ้นในเมืองไทย ในเวลาต่อมา

